

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ide	2
ide	3
ide	4
ide	5
ide	8
Skarp Salling	side 10
Bryllup på Kamgården i Tommerup ..	side 11
Nyt fra kredsene	side 12
Irland	side 14
Præmiering af Birkemosegård	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

december 2004-januar 2005

Nr. 373 - 60. årgang

*Kalmargård ved Haderslev.
Det gamle stuehus blev revet ned i 1979.*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 58 56 74 41, fax 58 56 74 45

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Bladudvalget
og Himmerlandskredsen)

Karen Jacobsen
»Østerbygård«
Melbyvej 2
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskredsen)

(Ovennævnte tre udgør
hovedbestyrelsens
forretningsudvalg).

Signe Jensen,
Gadekærvej 5, Freerslev,
3400 Hillerød
tlf. 48 26 51 10
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskredsen)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Marie Hansen,
Månebakken 3, Dalby
4690 Haslev,
tlf. 56 71 37 92,
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,
»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,
»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkredsen)

Chr. A. Krog
Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård« Kvangvej 40,
Sædding, 6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Agnethe Stampe
»Ny Vastrup«,
Hovervej 105, Hover,
6971 Spjald
tlf. 97 34 80 22
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,
Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,
Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup
tlf. 97 56 40 71

Henry Slemming,
Hammelevvej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99
(Formand: Arkivudvalg)

Niels Christian Jørgensen
Årupvej 29,
8722 Hedensted
Tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7,
Revn
8500 Grenå
Tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt)

Frants Wetche
»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund
»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkredsen)

Formanden skriver:

I den forløbne uge var jeg til mit først og måske eneste menighedsrådsmøde nogen-
sinde, idet jeg var indkaldt som stedfortræ-
der for et af de nyvalgte medlemmer. Det
var ikke meget spændende, men under kaf-
fen spurgte jeg på min stilfærdige måde, om
man ikke kan spille i et andet toneleje under
gudstjenesten, idet jeg har svært ved at syn-
ge med.

Dette affødte, at organisten satte sig til elklaveret, og afprøvede
min tenor sammen med det nye menighedsråd.

Først et vers eller to i det normale toneleje, og derefter et i en
lavere tone.

Vi stod op og sang med, og alle, også kirkesangeren kunne se
fornuften i mit forslag.

Tro mig eller lad være, men jeg fik på stedet et tilsagn om, at så
hurtigt man kunne fremskaffe den nye koralbog, der er udgivet
til formålet, så ville man begynde på en ny æra i gudstjenesten.
Jeg gik fuld af forventning til adventsgudstjeneste, men så hur-
tigt går tingene ikke.

Jeg har lovet præsten, at når de lever op til aftalen kommer jeg
igen.

Organisten ved vor kirke i Skamby, hævdede at han aldrig hav-
de hørt om problemer før.

Jeg tror, det er et problem alle midaldrende mænd - og også
mange kvinder - oplever, men der er altså håb forude.

Hvis nogle af vore medlemmer har problemet, og det er der med
sikkerhed, så er I velkommen til at henvise til denne artikel.

Det er så min indgangsvinkel til den tilstundende jul, og hvis
jeg har sat et lille fingeraftryk, så vil det glæde mig meget. Jeg
tror bestemt, at den svigtende kirkegang mange steder kan hen-
vises til dette problem.

En tidlig formiddag først i december, hvor solen skinne smukt
på det nu nøgne landskab, og hvor markarbejdet på det nærmeste
er afsluttet, og meget store arealer igen er grønne med de
nye afgrøder, udstråler landskabet en egen charme, som kun kan
ses på denne årstid, ligesom alle vore årstider har helt deres eget
udtryk.

Sol og grønne spirer fører ikke tanken hen på jul, men derimod
frem til forår og lys, og den dermed følgende optimisme.

Vi har så julen til at varme og lyse op i den mørkeste årstid, og
inden jul vender solen endnu en gang, og vi går mod lyset igen.
Det er lidt fortryllende, at leve, hvor årstiderne skifter så meget
som hos os.

Glædelig jul og godt nytår
Kate og Carl Martin Christensen

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis
man siger i porten, at man skal på
arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogebjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 76
og 24 63 97 81 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 374 udkommer omkring
den 20. februar 2005. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 20. januar 2005.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: O'mega kommunikation AIS
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mege.dk

Tanker før julen

Prædiken til 1. søndag i Advent af sognepræst Peter Våg Andersen, Ørslev ved Skælskør.

Alle statspersoner - præsidenter, premierministre, konger eller hvad de nu kaldes, er omgivet af en omfattende sikkerhedsapparat, hvor de end befinder sig - døgnet rundt.

Sådan er det blevet - især indenfor de sidste tre år.

Om man er demokratisk valgt leder eller selvudnævnt diktator - billedet er det samme.

Og helt højspændt bliver det, når der f.eks. er fint statslederbesøg, politisk topmøde eller bryllup i et kongehus. Så myldrer det med politi, bodyguards, og nogle gange også militær, der skal forebygge og forhindre eventuelle attentater og angreb. Sommetider virker det næsten paranoidt med det gigantiske og kostbare sikkerhedsapparat, der bliver stablet på benene.

Men desværre er faren tit alt for reel og virkelig.

"Se, din konge kommer til dig - sagtmodig, ridende på et æsel og på et trækdyrs fæl", hedder det i evangeliet i dag. Kongen hedder Jesus.

Jesu indtog var ikke hemmeligholdt til sidste øjeblik af sikkerhedsgrunde. Det var annonceret i god tid flere hundrede år i forvejen af profeten Zakarias: Sig det til Zions datter!

Der var heller ikke udkommanderet politi eller bodyguards i den anledning.

Kongen, Jesus, red ind i byen sagtmodig, ubeskyttet, omgivet af venner og fjender. Jesus vidste ikke engang hvem der var af den ene og hvem der var af den anden slags. For tilmed én afdem, som var hans venner blev til hans fjende i de følgende dage.

Evangelisten Matthæus, som er den, der har fortalt denne begivenhed til os, gør meget ud af at understrege, hvor planlagt eller måske snarere: hvor forudsagt alt dette er. Det var egentlig ikke særligt overraskende, det som skete.

Det skete alt sammen, for at det skulle opfyldes, som profeterne havde forudsagt. Drejebogen for det hele var allerede skrevet i Det gamle Testamente hos profeten Zakarias, og folket svarede, som de allerede vidste, de skulle svare med ordene fra deres gamle salmer. De sang og jubede: "Velsignet være Han som kommer i Herrens navn."

Og æslet med dets fæl, som Jesus skulle ride på, stod parat i stalden i Betfage og ventede kun på at blive hentet til kongen. Hvorfor i al verden greb Gud da ikke ind og ændrede på det, når han nu vidste, at det ville ende galt?

Det skete, for at de gamle forudsigelser skulle gå i opfyldelse. Der var ingen vej uden om den livsopgave, som Gud havde givet Jesus at fuldføre. Sådan lyder svaret på det spørgsmål.

På denne måde vil evangeliet forvise os om, at Gud altid er tro mod sine løfter. Gud løber aldrig fra sine tilsagn. Gud forbliver altid tro imod det, han har forudsagt og lovet.

Det er i sandhed et godt budskab til os i dag - på kirkens nytårsdag.

"Er vi utro, så forbliver Gud dog tro, thi fornægte sig selv kan Gud ikke", sådan udtrykker Paulus det i ét af sine breve (1. Tim 2,13).

Vi har fortællingen om Jesu indtog i Jerusalem som prædike-tekst - ikke bare i dag - men også på Palmesøndag. Der er dem der synes, at det er dér, denne fortælling hører hjemme

og ikke på en adventssøndag. Derfor sker det også tit, at vægten den 1. søndag i Advent bliver lagt på folkets hyldestråb til Jesus, på lovsangen - hvorimod man på Palmesøndag (ved indgangen til Påskeugen) mere understreger de faretruende momenter og det dystre i beretningen.

Men faktisk kan de 2 ting ikke skilles fra hinanden på den måde - folkets jubel og den mørke forudelse. For så bliver beretningen utroværdig.

Vi kan ikke lade, som om dette her udelukkende er en eventyrlig begivenhed, en happening af dimensioner - og så gemme (eller glemme) alle faremomenterne i fortællingen til Palmesøndag.

Alle verdens magthavere og ledere tager deres forholdsregler overfor truende farer.

De værste af verdens ledere opfører sig tilmed, som de vil, uden hensyn til andre. De tror endog ind imellem, at de kan slippe godt endog fra at begå forbrydelser.

Men det eneste menneske i historien, som dybest set med rette kan smykke sig med titlen "leder" - konge, han rider ind i Jerusalem på et æsel.

Ja, Jesus kommer ind i vor verden ganske ubeskyttet, med åbent ansigt.

Han kommer sagtmodig, med fred og glæde til alle. Jesus kommer ikke for at undertvinge nogen, men oven i købet beredt til at lide for dem, som han er konge for.

Jesus tager imod menneskers hyldelse uden først at give sig til at undersøge, om hyldesten nu er ægte eller uægte. Han er sårbar overfor menneskers hån og latterliggørelse. Men han går den vej, som Gud har givet ham at gå. Jesus vandrer Guds vej for vores skyld, og Gud forbliver tro mod sig selv og sin kærligheds, nådes og barmhjertigheds væsen.

I dag - en måned før årsskiftet - holder vi nytår i kirken.

Ved årsskiftet 2004/2005 vil der utvivlsomt - sædvanen tro - blive holdt mange taler om udsigterne for året, som ligger for. Der vil blive udfoldet mange gætterier om, hvad året vil bringe. Krystalkuglerne vil blive taget flittigt i brug. Men naturligvis er der ingen, der kan vide, hvad året vil bringe.

Helt anderledes forholder det sig for os i dag på kirkens nytårsdag.

Naturligvis ved vi heller ikke, hvad året vil bringe. Men i dag bliver det sagt til os, at Gud også i det næste år vil forblive tro mod sig selv og sin nåde, barmhjertighed og kærlighed til os. Gud beskytter ikke sig selv og sikrer ikke sig selv mod verden og al dens ondskab. Nej, Gud går ind i verden sammen med os, som han har bundet sig til igennem Jesus.

Gud glæder sig sammen med os. Han sørger og lider sammen med os. Gud håber sammen med os.

Vi ved - i modsætning til alle glaskuglerne ved årsskiftet, at kirkeåret foran os vil bringe julen, påsken og pinsen.

Kalenderbladene foran os er derfor ikke bare ubeskrevne blade.

Der er skrevet og sagt ord om Gud - ord, som står til troende i al evighed.

Vi skal igen engang få lov til at høre og at glædes ved budskabet om Jesus, som kom til jorden.

Jesus som levede sammen med os. Jesus som døde og opstod for os. Jesus som nu sidder hos Gud og sender ånd og liv til os, for at vi ikke en eneste dag skal leve som mennesker uden Guds nåde, barmhjertighed og kærlighed.

Peter Våg Andersen

Jul på Kalmargården

I 1975 fandt man på Kalmargård ved Haderslev en 100 år gammel beretning om julen på gården, dengang da overtro satte sit præg på julen.

Beretningen er skrevet af gårdejer Jens Madsen Knudsen, der ejede Kalmargård fra 1900 til 1935. Han var født i 1867 og døde i 1960.

Jens Madsen Knudsen fortæller:

“Julen nærmer sig - vi børn holder nøje tal på dagene, nu kun fem dage.

Mor fortalte os børn alt, hvad udrettes skulle inden den længselsfuldt ventede fest. I går blev brygget to store tønder juleøl. I dag skulle årets store julegris slagtes. Vi børn var tidligt oppe og skulle overvære tragedien. Alt disponibelt mandskab var tilkaldt. Med høje skrig førtes den ind i bryggerset, hvor alt var fuld at tæt em og damp.

Døren smækkede i, og vi stod uden for og hørte kun skrig og kommandoer. Her med lys, en brandlygte, og lidt efter var der ro.

N kom de travle hænder i gang. Om aftenen, når slagtingen var tilendebragt, skulle der laves bagning, dejen æltes, hvad pigerne besørgede. Mor lavede dejen til bækkenødder (pebernødder), hvilket havde vores største interesse. Hele huset fyldtes af den dejlige duft af anis.

Når de så var færdige, stod mor for bordenden og rullede de lange tynde strimler, som vi børn og pigerne måtte skære så store som nøddekærner - hvilken fest.

Næste dag blev bagt mest hvedebrød og runde rugbrød, som blev skænket til fattige, der gik rundt og tiggede til jul. De fik et brød, slagting, gryn og æg - gaven stor eller mindre efter som de boede i byen, i sognet eller Haderslev.

Endelig oprandt juleaftensdag. Da blev alle karlene hjemme og pudsede og kalkede i stald og gård. Alle vogne samt lædertøj skulle smørres, hvilket ikke måtte ske mellem jul og nytår - for så skulle man året efter smøre sagførerne! Ligeledes skulle alle sakse og knive slibes, hvorefter slibestenen blev gemt hen for ikke mere at bruges det år, for ellers ville man miste mange kreaturer det kommende år.

Alle spinderokke blev sat på loftet. Kl. 4 skulle alt være slut. Nu begynder julefreden.

Vi børn skulle kalde, når juleklokkerne kimedede. Så skulle alle ud og køre - en tåre listede frem på moders kinder.

I køkkenet herskede travlhed. De store gryder stod dampende med deres dejlige indhold.

Kl. 6 kom karlene i rad ind i stuen, hvor bordet stod dækket, og vi børn løb rundt i stiveste puds. De blev bænket. Avlskarlen kom først, og alle ønskede en glædelig jul. Far bød i lige måde og velkommen. Så begyndtes med øl og en dram, hvedebrød og pålæg. Rugbrød blev ikke spist i helligdagene. Når så pigerne var færdige med malkningen - kom de ind, og stadsen var lagt på.

Far og mor sad for bordenden, så vi børn. Så fulgte karlene efter rang, og røgteren sad for den nederste bordende og derefter pigerne. Karlene var i stive, rene undertrøjeærmer, og alle så lykkelige og glade ud. Far bad en bøn, og så kom suppen ind på bordet med flere slags boller og ris, derefter kød med hvidkål. Hvor havde mor dog travlt og gjorde sig al ulejlighed for at alt var så godt og velmagende som muligt. Så kom til slut risengrøden, som gammel skik, men den blev næsten urørt bragt ud igen. Den er også med tiden gået ud af traditionen.

Når vi så var færdige og alt var ryddet til side, læste fader juleevangeliet, og så sang vi “I denne søde juletid”.

Faders røst hørtes over alle og moders blide stemme, alt så uforglemmeligt. Salmen var lang. Vi børn talte længselsfuldt, hvor mange vers, vi manglede.

Endelig nåedes det spændende øjeblik, hvor mor listede sig til en anden stue og lidt efter kaldte: “Nu må I komme.” Jublende styrtede vi efter og så det strålende juletræ. Hvor var det dog skønt. Lys ved lys, papirposer med æbler og nødder og med sukkertøj.

Hver fik en gave, og jeg husker, hvor lykkelig jeg blev ved en spånkasse med huse af træ og køer endog med horn. Sagerne blev stillet op på julebordet.

Så fik vi hver en kummefuld pebernødder, som der blev spillet mus med, og ud på aftenen fik vi kaffe og kage. Sådan endte den uforglemmelige juleaften.

Dugen på bordet måtte ikke tages af, lysene ikke flyttes, da ellers nogle af os skulle dø i det kommende år.”

NYE MEDLEMMER

Gårdejer
Henning Hougaard
Skibdalvej 62
Bigum
8830 Tjele

Gårdejere Jytte og Henrik
Graversen
Østrupvej 12
8700 Horsens

Gårdejer Tage Skovgård
Jensen
Hestehavevej 3
4772 Langebæk

Gårdejere Birthe og Finn
Højmark Bousgaard
"Bousgård"
Orehøjvej 1
Gevnø
4660 Store Heddinge

Gårdejer Chresten Krogh
Nørskov 2
Varnæs
6200 Aabenraa

Gårdejer Søren Skriver
Gl. Tebstrupvej 2
Kattrup
8732 Hovedgård

Stig Lenskjær
Kaalundsvej 20
3400 Hillerød

Svend-Erik O. Gissel
Stensmarkvej 8
Stensmark
8500 Grenaa

Gårdejere Minna og Ove
Hansen
Klintevej 501
4791 Borre

Arne Vestergaard Jakobsen
Bladstrupvej 52
5400 Bogense

Kalmargård i Marstrup ved Haderslev

Af Elisabeth H. Knudsen, lærer på Gråsten Landbrugsskole.

Kalmargård o. 1900.

Dansk landbrug har været udsat for store omvæltninger i de sidste mange år. Der er kommet mange nye love og restriktioner, som skal overholdes, hvis ikke - falder hammeren. Det har aldrig været nemt at være landmand, og mediernes dom bliver hårdere og hårdere, idet vi er et let bytte. Men folk glemmer bare, at dansk landbrug har en meget stor betydning for dem selv i det daglige, og det er et stykke kultur, de er med til at degradere.

Gårde, der har været i familiens eje de sidste mange år, taber nye generationers interesse, idet det er et så usikkert erhverv, som det er.

Heldigvis er der stadig slægtsgårde tilbage, og jeg vil her fortælle om Kalmargård, som er min.

Slægten

Kalmargårds historie kan føres tilbage til 1700-tallet, men der var først omkring 1800-tallet, den kom i Knudsenslættens eje. Det skete ved at Knud Knudsen giftede sig med enken efter gårdens tidligere ejer, Lars Iversen, der druknede i Pamhule sø i 1813.

Knud Knudsen havde gården fra 113 til 1832. Fra 1832 til 1857 var det Knud Knudsens søn, Iver Knudsen, der havde gården, og under hans ejerskab gennemførtes store forandringer på gården. Stuehuset blev flyttet i 1843, og omkring 1850 fulgte byggeriet af avlsbygninger og mejeri. Alle bygninger havde stråtag med undtagelse af mejeriet, der havde tegltag. Der var to andre gårde, der også leverede mælk til mejeriet. Mejeriet på Kalmargård var i brug indtil 1890, da der blev bygget andelsmejeri i landsbyen.

I 1857 døde Knud Iversen og hans enkedrev gården, indtil Knud Iversen Knudsen overtog den i 1864. Han havde gården indtil hans død i 1895, hvor hans enke overtog den. Hun sad med den til 1900, da hendes søn - min oldefar, Jens M. Knudsen, overtog den.

Driften dengang

På daværende tidspunkt havde gården et areal på 76 ha, deraf ager 69,75, eng 3, mose 1,5 have og gårdsplads 0,75. Besætningen bestod af 20 køer foruden opdræt, deraf var en del stude, 8 heste og omkring 50 fedesvin. Der var også høns, ænder og gæs.

Slagtesvinene blev leveret til Koopmands slagteri i Haderslev, men fra 1930'erne blev de leveret til Vojens andelslag-

teri. Kvæg og heste blev leveret til private handelsmænd, og æggene blev solgt til den lokale købmand.

I 1890 blev jernbanestrækningen mellem Over Jerstal og Haderslev etableret, og i den forbindelse blev der etableret en grusgrav ved gården, den var i brug til slutningen af 1930'erne.

I husholdningen var to piger, der også hjalp til med malkningen. Der var forkarl, anden karl, fodermester og 1 - 2 daglejere. Efter Første Verdenskrig fik man på gården et par russiske krigsfanger som medhjælp. Den ene blev på gården til min bedstefars død i 1951, men herom senere.

Bygningerne omkring år 1900 var gode og solide, men de var smalle. Inden ombygningen i 1950 var der 2 rækker kreaturer i kostalden, men det var med bagfodring, hvilket bestemte ikke gjorde arbejdet nemmere. Gulvet var belagt med brosten.

Inden min bedstefar overtog gården i 1935, fik min oldefar skiftet stråtaget på laden ud med bliktag, og stuehuset fik tegltag i 1934. Til hjælp i kostalden blev der i 1938 købt 2 malkemaskiner. Et andet indkøb, som oldefar gjorde, var et elhegn. Det var i 1939. Det siger måske ikke så meget i dag, men dengang var det så sensationelt, at det kom i Dannevirke

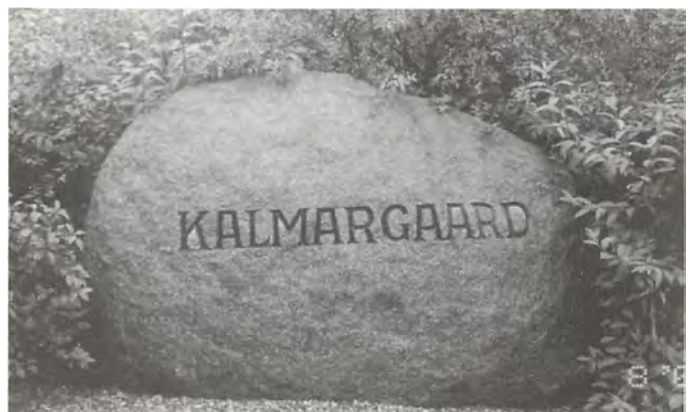
Bygninger

Men i 1935 overtog bedstefar gården. Under hans tid skete der også nogle ombygninger. Ko- og hestestald fik stråtag udskiftet med bliktag. I kostalden blev de 2 rækker reduceret til 1 række med plads til 28 køer, resten af pladsen blev udnyttet til fodergang og kalvebokse. Hestestalden blev også lavet om, så der i stedet for hestene kunne gå 100 fedesvin. Hestene var kommet lidt til aflast, idet der i 1948 var købt en Ferguson.

Allerede i 1930'erne havde der været en Fordson med jernhjul.

Mekanisering

Af andre begivenheder i de år, kan nævnes at i 1949 blev det første stykke hundegræs høstet med mejetærsker. Mejetærskeren var fra Andelsmaskinstationen i Haderslev. Det var så stor en sensation, at alle eleverne fra Marstrup skole fik lov

Ved udgravningen til den nye gårds bygninger, dukkede der en meget stor sten frem. Den står nu ved indkørslen med gårdnavnet.

til at komme op og se denne vidundermaskine i gang. Kalmargårds første mejetærsker var en Termænius, bugseret 5 fods. Det var midt i 1950'erne, at den blev anskaffet

Bedstefar, Knud Knudsen, døde pludseligt i 1951 og derefter overmedhjælp, og ham havde vi indtil 1976, da kobesætningen blev solgt.

Køerne blev sat ud idet det ikke længere kunne betale sig at have dem. Transporten var blevet for besværlig. Det skal her nævnes, at al jorden lå i en lille kilometers afstand fra gården, og at der i årenes løb var blevet bygget by op omkring den.

Familien består af min mor og far, Inger og Jens M. Knudsen, som blev gift i 1967, min storesøster Dorthe - årgang 1969, mig selv - årgang 1973 og min lillesøster - årgang 1976.

Fasterens erindringer

Men før jeg skriver nærmere om gårdens nyere historie, er der nogle små historier og personligheder tilknyttet til den "gamle" Kalmargård, som vi kalder det.

Inger og Jens M. Knudsen foran gårdens stuehus fra 1979

Min fars faster har skrevet nogle erindringer til Hoptrup sogns lokalhistorisk forening, og dem vil jeg skrive om:

1914

Den 1. august, da Verdenskrigen brød ud husker jeg tydelig. Vi havde været kørende til Hoptrup hos min onkel, og på hjemvejen kom forkarlen og fortalte, at han næste morgen skulle stille på kasernen kl. 7.00. - Før jul kom der meddelelse om, at han var faldet.

Det havde været svært at være landmand. Høsten stod for døren og alle unge mænd blev indkaldt. Den gang fandtes der endnu ingen selvbindere. Kun en aflægger, og al kornet skulle bindes op og skokkes. Det var altid kvinderne, der skulle binde op, og der skulle bruges mange dertil. De havde skjortearmer sat på overarmene, for at skåne dem, for der var ikke noget der hed at sprøjte mod tidsler. En del af tidslerne blev stukket i foråret, før kornet blev stort, men der blev mange tilbage.

Så gik der en tid, så blev krigsfangerne sat ud på gårdene. Derhjemme fik vi tre russere, men de forstod sig sikkert ikke meget på vort landbrug, og sproget kendte de slet ikke.

Madrationerne var ikke nemme at administrere. Vi fik 1 pund sukker om måneden pr. person, krigsfangerne fik intet, og alle andre rationer var også små. Kødvarer fik de ikke mange mærker til, men vi kunne godt slagte en gris "uden om", og når der kom inspektion vidste de at komme flæsket ned i bordskuffen, hvor de sad i borgerstuen.

Kalmargården havde også sine personligheder, og den største må jo nok være min oldefar, Jens M. Knudsen. Han var en vellidt mand i hele Hoptrup Sogn og gjorde meget for at bevare danskheden i Sønderjylland under tyskertiden. På et tidspunkt var jordpolitikken et følsomt område. Var der en gård til salg, og var der fare for, at den kunne komme på tyske hænder, prøvede oldefar at finde en dansk køber, og lykkedes det ikke, købte han selv gården uanset eventuelt tab. For som han sagde, hellere selv få tab end at få jorden på tyske hænder, og det lykkedes ham også på den måde, at bevare meget af den sønderjyske jord på danske hænder.

Oldefar var en meget aktiv mand, han nåede at være formand for Marstrup Mejeri i 25 år og udnævnt til æresmedlem. Det amme blev han for Haderslev Østeramts Ringridderforening, som han var med til at stifte.

Den nok største oplevelse i gårdens historie blev der skrevet mangt og meget om i de daværende aviser. Det var da kongefamilien kom på besøg. Dagen var den 22. maj 1936.

Kongeligt besøg

Den 21. maj 1936 klokken 8 om morgenen blev der ringet fra kongeskibet, at kongen ønskede at komme til Kalmargård. Der blev travlhed. Min bror, Knud, ringede til os, at vi skulle komme omgående, og Knud kørte til Haderslev efter den berømte kransbage hos konditor Carstensen, og dertil blev der siden hen serveret vin.

Det var nemt at være med til modtagelsen, for kongefamilien var så jævne at tale med. Kongen tog far med op i den øverste stue, - "så sognefoged, nu vil vi tale sammen. Hvad gør I ved tyskerne, for de kommer nu for højt op?"

"Ja, Deres Majestæt, vi har gjort, hvad vi kunne i 56 år, nu må hjælpen komme fra København!"

Vi havde et billede stående på klaveret af dronningen med prinserne. Det tog kronprins Frederik ned til sin far og sagde: "Se far, her er et billede, hvor du ikke er kommet med på." Alle gæsterne gik hjemmefant rundt i hus og have og talte med os. Ude i haven var de kongelige damer meget interesseret i Danmarks største kirsebærtræ.

Da kronprinsen gik sammen med min bror fra haven ind i huset, stødte han sit hoved mod hoveddøren, og så sagde min bror: "Ja, den dør er nok ikke bygget til så høje herrer!" Det morede kronprinsen sig meget over.

Før kongefamilien tog afsted satte min far sig ved klaveret. Han spillede uden noder, og vvi sang vore fædrelandssange. Så sagde kongen: "Der kan du se Ingrid, sønderjyderne kan spille uden noder og synge uden sangbog."

Desværre er der ingen billeder fra denne begivenhed. Det var, hvordan fars faster oplevede besøget.

Året efter blev oldefar rider af Dannebrog, hvilket naturligvis var en stor ære.

Kongefamilien besøgte igen i 1946. Da var både kongen og oldefar mærket af krigsårene, men hilse på Knudsen det skulle kongen nu alligevel. Det var sidste gang kongefamilien besøgte Marstrup, men disse besøg vil altid være en del af Kalmargårds historie, og samtidig viser det, at kongen værdsatte det arbejde, som oldefar gjorde for at bevare danskheden i de svære år under tyskerne.

Storken

En anden "personlighed", der var med til at præge Kalmargård, var af en hel anden slags. Det var nemlig storken. Der er ingen, der helt kan huske, hvornår reden præcis er kommet op, men på billeder tilbage til 1900, kan man se, at den har sin plads højt oppe på stuehuset. Storken har også

boet her gennem generationer, men sommeren 1972 var sidste år, den besøgte gården.

Gården flyttes

Men årene går, og vi er nået til 1977. Far er ved at sælge gårdens bygninger til kommunen, efter at der er kommet protester fra det omkringliggende boligkvarter. Det var meningen, at der skulle bygges en ny svinestald, så svinebesætningen kunne og køerne sættes ud. Men hvis far havde vidst, hvad omkostningerne havde været på forhånd, havde han nok ventet lidt med udsætningen af køerne og tilbygningen til svin. For som han selv siger, så er det vemodigt, at se ens fødegård blive revet ned, men igen, flytningen ville betyde en meget stor arbejdslettelse. Idet det er nye bygninger, man kommer til at arbejde med.

Enden af det hele blev, at vi i 1978 begyndte på byggearbejdet.

Gårdens nye placering er en lille kilometer væk fra det gamle Kalmargård, og vores nye nabo er Nørbygård, der engang hørte ind under Kalmargård for en kort periode, men har sin hel egen historie.

I 1979 var byggeriet færdigt, og vi flyttede. De nye bygninger består af en lade, svinestald med plads til 500 fedesvin - årlig produktion på 2000 stk. Det var meningen, at der på et tidspunkt skulle bygges til søer, men under udgravningen stødte man på en mose, og derved kom der nogle uforudsete bygningsomkostninger, og efter den tid, er det kun blevet ved snakken. Efter den tid er der ikke blevet bygget nyt.

Det kunne ellers have gået helt galt i 1991. Vi har på gården et halmfy, og der er det som regel en lille risiko ved at have angående brandfare. Grunden til at det kun udvikle sig til

en lille brand var, at min lille mis kom og vækkede mig. Hvis ikke den havde gjort det, havde ilden haft let spil i vores lade, som var fyldt med halm og maskiner, og i forlængelse af lade ligger svinestalden.

Driften

Hvor vi før havde almindelig svineproduktion, er stalden nu lejet til Sønderjysk Svinerådgivning, som forsøgsafprøver foderblandinger fra forskellige foderstoffirmaer. Det fungerer på den måde, at far tager sig af den daglige pasning, som var det hans egne grise, men Sønderjysk Svinerådgivning sørger for køb af grise, foder, medicin og E-kontrol. Denne svinerproduktion ophørte i 2001.

Arealet er nu på 50 ha. Bl. a. er de fire ha, der lå i landsbyen med de gamle bygninger blevet solgt fra. Siden 2001 har gården været bortforpagtet.

Fremtiden

Fremtiden for Kalmargård er, at mine søskende ikke er interesseret, men det er jeg, og vi er her i 2004 begyndt at drøfte generationsskiftet.

Fæstere/ejere af Kalmargård.

Hans Hieronimussen
død 1743

Gift med Karen
1688 - 13. 2. 1752.

1738

Hieronimus Hansen
9. 9. 1708 - 15. 12. 1775.

Gift 27. 9. 1742 med Kiesten Gertdatter
16. 3. 1721 - 3. 1. 1795.

1756

Las Iversen
29. 7. 1716 - 5. 1. 1780.

Gift 23. 10. 1749 med Ingeborg Gertsdatter
25. 6. 1726 - 17. 7. 1798.

1779

Marcus Lassen Iversen
16. 8. 1750 - 1. 3. 1790.

Gift 11. 10. 1782 med Maria Madsdatter
3. 8. 1760 - ?

1790

broderen Iver Lassen Iversen
4. 5. 1758 - 10. 6. 1799.

Gift 8. 10. 1791 med Inger Elisabeth
Jensdatter
10. 11. 1764 - 3. 10. 1842.

1799/1813

Las Iversen
8. 5. 1792 - 13. 6. 1842

Gift 2. 11. 1816 med Kathrine Dorthe
Hansdatter

23. 6. 1792 - 19. 12. 1856.

1818

Knud Knudsen
28. 10. 1768 - 13. 11. 1844.

Gift 9. 10. 1802 med Inger Elisabeth
Jensdatter
10. 11. 1764 - 3. 10. 1842.

1832

Iver Knudsen
7. 1. 1805 - 10. 10. 1857.

Gift 9. 11. 1833 med Cathrine Ravn
7. 11. 1809 - 20. 8. 1900.

1864

Knud Iversen Knudsen
19. 3. 1838 - 20. 6. 1895.

Gift 12. 7. 1861 med Cathrine Kjestine
Kragh
21. 12. 1836 - 10. 4. 1908.

1900

Jens Madsen Knudsen
2. 9. 1867 - 8. 2. 1960.

Gift 6. 4. 1900 med Anne Kjestine Søsransen
19. 6. 1877 - 5. 5. 1964.

1935

Knud Sørensen Knudsen
2. 10. 1901 - 12. 5. 1951.

Gift 1. gang 9. 6. 1938 med Christine
Holst
24. 12. 1914 - 2. 9. 1947.
Gift 2. gang 14. 11. 1950 med Kathrine
D. M. Knutz.
10. 12. 1909 - 14. - 6. 1996.

1951

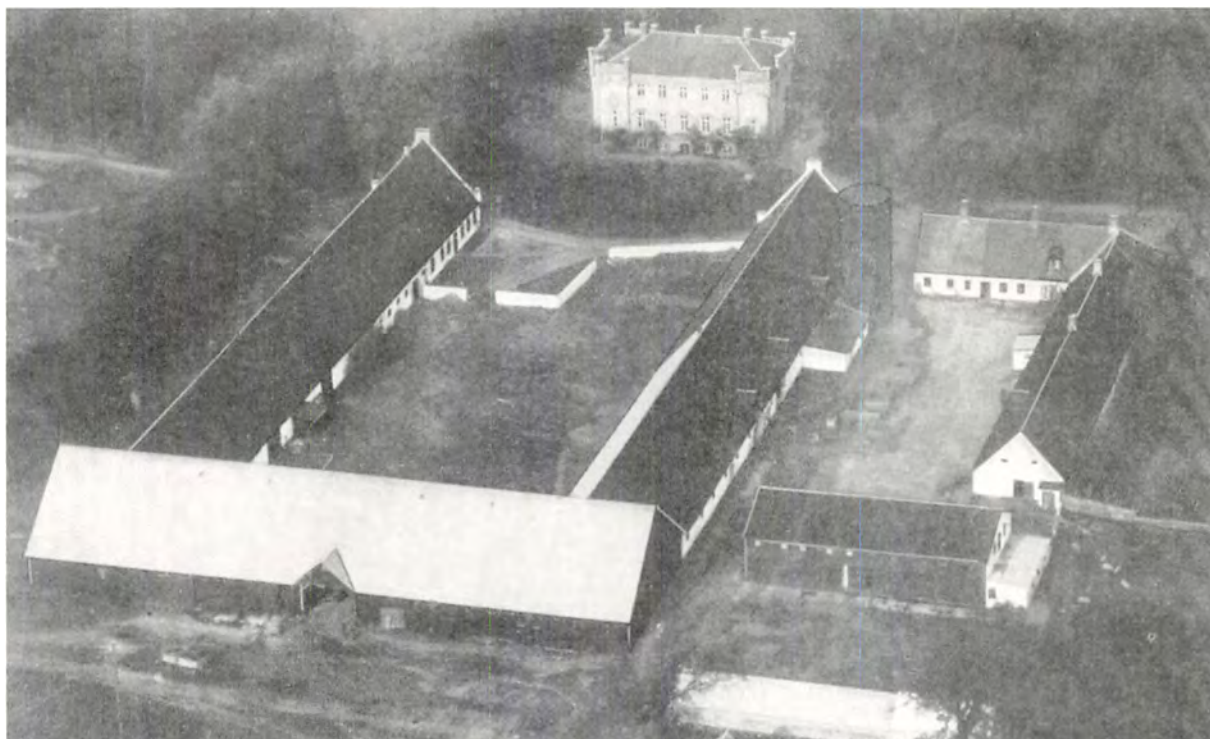
Enken Kathrine Knudsen.

1971

Jens Madsen Knudsen
18. 7. 1938.

Gift 4. 11. 1967 med Inger Andersen
29. 4. 1944.

Benzonsdal

*Benzonsdal
o. 1930.*

Herregården Benzonsdal ved Høje Tåstrup er på flere måder meget interessant. Den er i femte generation, hovedbygningen er helt enestående og den tilblivelseshistorie er atypisk.

Benzonsdal blev i 1730 frastykket sædegården Gjeddesdal af højesteretsassessor Peder Benzon, som i 1714 havde købt den af broderen Lars Benzon. Deres fader, generalprokurør Niels Benzon, havde erhvervet Gjeddesdal i 1706.

Niels Benzon (1646-1708) var søn af læge Niels Benzon (1609-1708), der var søn af borgmester Bent Hansen i Randers. Lægen og hans hustru, Mette Nielsdatter (1605-1687), var af meget velhavende slægter, og som de rige randersborgere udlånte han sine penge til betrængte herremænd, ligesom han satte penge i handel, og her var hansesteden Lübeck det foretrukne sted. Disse lån medførte at han blev storpekulant idet han i de nedgående tider måtte overtage mange af panterne, således i 1657 Højris på Mors, i 1666 Bjørnkær i Vendsyssel, i 1668 Vår i Himmerland og flere mindre herregårde.

Sønnen Niels Benzon tog den juridiske doktorgrad fra universitetet i Leiden i 1669. I 1672 overtog han driften af faderens gård - Vår ved Limfjorden. Kort efter blev han ansat i centraladministrationen og sluttede karrieren som generalprokurør (kronens juridiske konsulent).

Benzon blev storgodsejer. Han arvede Vår, fik Åstrup på Sjælland med sin første hustru og købte de tre sjællandske herregårde: Mørkegård (Toftholm ved Mørkøv) i 1681, Aggersvold i 1691 og Gjeddesdal i 1706.

Niels Benzon døde i 1708, og sønnen Lars Benzon (1687-1741) arvede faderens gods, hvoraf han i 1714 overlod Gjeddesdal til broderen Peder Benzon (1684-1735). Han var højesteretsassessor og ejede i forvejen Vår, Ågård, Åstrup, Benzonseje (Risbyholm), Kyo og Tryggevælde.

Peder Benzon udvidede sit gods betydeligt med både kirker

og fæstegods. I 1730 udstykkede han en ladegård til en selvstændig herregård, der fik navnet Benzonsdal. Efter Peder Benzons død i 1735 blev Gjeddesdal og Benzonsdal købt tilbage af broderen Lars Benzon, som i 1740 solgte til broderen Jacob Benzon (1688-1775). Han sluttede karrieren i centraladministrationen som statholder i Norge. Historikeren Suhm skrev om Jacob Benzon: "Vel har han aldrig udrettet store ting til Norges bedste, men han har holdt landet i en jævn, rolig gang og afværget meget ondt".

I 1744 solgte Jacob Benzon Benzonsdal til kancelliråd Jens Andersen, der beholdt gården til 1757, da den københavnske vinhandler Frederik Barfred købte den. Han fik i 1765 oprettet et stamhus af Benzonsdal. Dvs. at Benzonsdal skulle gå udelt i arv gennem kommende slægtled. Om det var landbo-reformerne der påvirkede Frederik Barfred er uklart, men i 1786 fik han ophævet stamhuset, og to år efter overlod han

Benzonsdal o. 1875.

Benzonsdals hovedbygning o. 1900.

godset til sønnen Jens Lauritz Barfred, som i 1797 købte Gjeddesdal med gods.

I 1792 begyndte Jens Frederik Barfred udskiftningen af bøndergodsets gårde, et projekt han afsluttede i 1800, og så solgte han sine to godser til Niels de Bang (senere ejer af Sparresholm) og hans svoger von Eggers., men Eggers blev kort efter købt ud. I 1806 blev justitsråd Bech ejer af Benzonsdal, som han året efter solgte til Jens Frederik Barfreds søn Frederik Mathias Barfred.

I 1853 købtes Benzonsdal af Carl Christian Cornelius greve Lerche (1826-1881). Han var yngste søn af lensgreve Lerche til Lerchenborg ved Kalundborg.

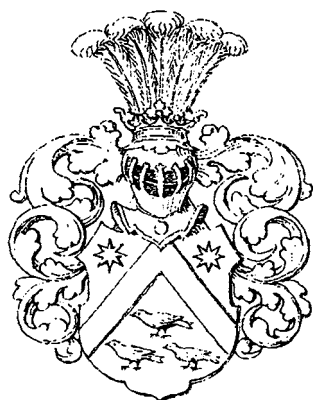
Den nye ejer fandt den gamle hovedbygning af bindingsværk utidssvarende, og i 1856 lod han opføre en ny og ganske særpræget hovedbygning.

Ved første øjekast kan den virke engelsk inspireret i en tid, hvor man interesserede sig for gamle stilarter. Men det er en særegen klassicistisk bygning i to stokværk over høj kælder. Hovedindgangen er i østgavlen og hoveddøren er i vestgavle. Fra hoveddøren kommer man ind i et trapperum, der fører den besøgende op i niveau med stueetage. Trapperummet fører ind i en vestibule, et centralt rum, der føres op gennem hele huset og har ovenlysvinduer. Herfra er der adgang til næsten samtlige stuer.

Det centrale rum i huset vidner om et italiensk inspireret hus, som har sit forbillede i antikens bolig.

Det er samme disposition, der ligger til grund for Fredensborg Slot og Gjerdrup hovedbygning.

Der opførtes også en ny avlsgård, der i sin enkelthed passer fint til hovedbygningen.

LERCHE.

Slægten Lerches våben.

Greve Lerche var gift med Sofie Steensen-Leth fra Egeløkke på Langeland, og efter hans død i 1881, sad enken med Benzonsdal til 1890, da sønnen, senere kammerherre, Carl Christian baron Lerche 1856-1920) overtog godset. Han var gift med Sigrid With.

På den tid omfattede hovedgårdsjorden godt 53 tdr. hartkorn med 439 tdr. land ager. Jorden var, efter den tids beregning, noget af det allerbedste i landet. (Det er den forøvrigt stadig!)

Besætningen bestod af 160 køer, 40 stk. ungvæg og kalve, 4 tyre, 22 heste, deraf 4 luksusheste, samt 4 plage og føl.

Folkeholdet omfattede 1 forvalter, 1 fodermester, 3 røgttere og 1 foderelev, 1 forkarl, 10 elever, 2 karle, 1 staldkarl, 1 pige, 6 malkekoner, 3 daglejere og i roer og høst 10 polakker.

I 1920 overtog sønnerne Carl Christian Cornelius baron Lerche og Vincens baron Lerche (1891-1966) godset. Sidstnævnte blev i 1944 eneejer af Benzonsdal. Han var gift med Marie Frederikke Collet fra Lundbygård.

I 1961 købte sønnen, senere kammerherre, Christian Carl Frederik baron Lerche (1923-1998) halvpart i Benzonsdal. Senere blev han eneejer.

I 1960'erne blev gårdens marker fredet. Det frodige landskabs særegne karakter understreges af de mange egetræer, der stadig står i markerne - solitærtræer. Det er værd at tænke på, at mindre end 20 minutters kørsel fra Rådhuspladsen i København, ligger der en så naturskøn herregård.

I 1990 blev sønnen Vincens Carl Christian baron Lerche medejer af Benzonsdal. Han havde siden 1974 ejet Danmarks nordligste herregård, Gårdbogård i Skagen Kommune. I 1982 blev han gift med Helle Enhard, og de har sønnerne Christian Cornelius og Mads Christian.

Vincens Lerche er udnævnt til hofjægermester, og han har været formand for Landsudvalget for planteavl.

Efter faderens død overtog Vincens Lerche den anden halvdel af Benzonsdal, og i 1999 solgte familien Gårdbogård og flyttede til Benzonsdal.

Avlsgården brændte i 1995, og derefter opførtes moderne længer med respekt for gårdens gamle struktur, så udlængerne giver stadig hovedbygningen en passende samspil.

Til Benzonsdal hører godt 400 ha. Der drives med ren planteavl.

Godset giver rammerne, men det er lejeindtægterne der giver økonomien. Bl. a. har Det kongelige Teater lejet en hal på Benzonsdal.

OGN

Skarp Salling

Når årsmødeudflugten indledes søndag, den 29. maj, sker det i Skarp Salling kirke, der ligger i det nordvestlige Himmerland. Denne kirkebygning er en af de mest interessante fra den romanske tid. Den er opført i begyndelsen af 1100-tallet som en basilika, dvs. at kirken har et hovedskib og to sideskibe, hvor sideskibene har den halve højde og den halve bredde af hovedskibet. (Basilikaen er en byggeskik, der kendes fra antikkens Rom, hvor den først og fremmest blev benyttet til offentlige bygninger.)

Som en typisk romansk kirke har den et kor ved hovedskibets østgavl og dette kor afsluttes med en apside. De to sideskibe har hver en apside.

Denne type er kendt fra domkirker, klosterkirker og købstadssognekirker, men som landsbykirke er den en sjældenhed. Kun Tamdrup ved Horsens, Starup ved Haderslev og Hvidding ved Ribe har samme form. Forklaringen på Skarp Sallings helt usædvanlige form for en sognekirke kendes ikke. Det er tænkeligt, at kirken er opført som privatkirke til en nærliggende stormandsgård eller en nu glemt gejstlig institution, som et mindre klostersamfund eller en valfartshelligdom.

De tidlige romanske landsbykirker er det stærkeste udtryk for kristendommens magt over befolkningen. Selvfølgelig repræsenterer det store domkirker og klosterkirker også kirkens magt, men de er fåtallige. Derimod bekræftes kirkens magt af de henved 2000 landsbykirker, der i århundrederne efter kristendomens endelige etablering, rejstes i sognene i sognene ud over hele landet.

Sogn

Sognet er en kirkelig-administrativ inddeling og betegner et distrikt, hvis beboere søger til samme kirke. Sognedannelsen, som endegyldigt blev fastlagt i 1100-tallet, er en organisatorisk milepæl i landets historie og et redskab, som gav øvrigheden stærke muligheder for at kontrollere og påvirke befolkningen. Sognets primære formål er naturligvis sjælesorg, og den kirkelige betjening forudsatte tilstedeværelsen af præst, kirke og kirkegård. Til gengæld for de åndelige goder, som sognefolkene var pligtige til at modtage i deres egen kirke, måtte menigheden aflevere en tiendedel af afgrøderne til præst, kirkebygning og bisp. Dette faste afgiftssystem, som tidligst omtales i 1135, skulle snart blive et eftertragtet økonomisk objekt og udgangspunkt for stridigheder, der ganske får en til at glemme institutionens egentlige formål. Stridighederne hænger sammen med ejendomsforholdene og et ældre decentraliseret lægmadsstyre, som kirken principielt måtte være modstander af.

De ældste kirker var opført af stormænd, der havde skænket jord og midler til formålet. Handlingen var en naturlig fromhedsgerning for den, som havde mulighed, men kunne også sammenlignes med en kapitalinvestering, der allerede i det dennesidige gav gode renter i form af gaver og afgifter, som kirkegængerne erlagde for den enkelte handling.

Sogneorganisationen er i princippet udtryk for et centraliseret bispe styre, idet alene stiftets leder kunne udstyre præster med beføjelser til at administrere nådemidlerne, ligesom bispnen havde ret til en tredjedel af tienden og indsiget i præstens forvaltning af de resterende midler. Virkeligheden har imidlertid været et kompromis, for kirkebyggerne og deres arvinger var ikke til sinds at give afkald på gamle ret-

tigheder uden sværdslag. Vi ser det i samfundets top, hvor kongen længe bevarede den afgørende indflydelse ved bispevalgene, og endnu i 1251 indskærpede et pavebrev, at ærkebispnen skal sørge for, at kirketiendet ikke opkræves og administreres af lægmænd

Så sent som i 1260 taler den sjællandske stormand Peter Olafsen, der skænkede penge til indvielsen af kirken i Kari-se, om "min kirke" og "min præst."

Spørgsmålet om kirkernes bygherrer er vigtig, fordi bestemmelsen af deres placering i et samfund, hvor magten hovedsagelig beroede på jordbesiddelse, er med til at give os en bedre forståelse af bygningernes væsen. De ofte fornemt udstyrede sognekirker med herskabspulpir og billeder af fromme stiftere viser os en verden, som var ukendt med tanken om demokratiske fællesskaber.

Den ældre påstand om, at det var sognets fri mænd, der lod stenkirkerne opføre, er en ubegrundet antagelse. Tanken om de frie bønder som bygherrer er udsprunget af andelstanken, hvor de frie bønder oprettede mejerier.

Skarp Salling kirke har gennem tiden været genstand for til- og ombygninger, men i 1890 gennemførtes en restaurering under ledelse af arkitekt H. B. Storck. Nogle mener, at han gik for voldsomt frem for at rekonstruere den gamle kirke, men den kirke vi ser, er et smukt eksempel på en stor landsbykirke, hvis stil kunne være en domkirke værdig.

I kirken ses mod vest et såkaldt vestværk - et herskabspulpir. Her kunne stormanden sidde under gudstjenesten, højt hævet over den menighed, som han var en del af.

OGN

Bryllup på Kamgården i Tommerup

Konsulent Henning Mortensen, Marslev har fundet denne gamle beretning.

Tommerup kirkebog.

Copuleret.

Ungkarl og brændevinsbrænder og brygger Peder Rasmussen 38 år i Odense og jomfru Nielsine Jørgensdatter Kam 36 år.

Forlovere:

Gårdmand Laurits Grønlund i Tomme-rup og gårdmand Rasmus Kam i Dyrehavegård Viet den 24. april 1861 i kirken. Tillysning 1., 7. og 14. april.

Elleruplund, onsdag, den 24. april 1861.

Brygger Peder Rasmussen og jomfru Nielsine Kam er i dag blevet ægteviet i Tommerup kirke og har holdt deres bryllup i Kamgården. Jeg har været med til bryllup, og vil her med få linier beskrive samme.

Jeg vil begynde med at sige, at det var det fineste bryllup og en af de smukkeste bryllupsfester jeg har overværet, ligesom jeg tør sige, det vil vare mange år før Tommerup ser magen til højtideligt optrin som dette i dag.

Da jeg gik ind i gården gjorde det et opløftende indtryk at se Dannebrog vaje i haven. Alt var smukt både ude og inde, og straks var jeg i en ret munter stemning. Her var intet stivt intet snerklet eller patentligt, det var så frit altsammen, 5 musici fra Odense og 4 andre af 5. batallions musikkorps var der, men man modtoges ikke som ellers med trompetskål.

Ved middagstid ankom brudgommen fra Odense fulgt af ikke så få læs af hans venner derude fra tillige med deres damer. Efter at have spist frokost rejste vi kl. 2 til kirke. Ved Peder Christensens havde Conrad oprejst en smuk æresport. Blomster og grønt var flere steder strøet, og ikke få dannebrogslag vajede. Ved indgangen til kirkegården var også æresport, og der stod en uoverskuelig folkestimmel fra flere sogne trindt omkring, så stort at jeg aldrig har sene mangel, og man kunne næppe trænge sig igennem. Våbenhuse var som en løvhytte og idet man kom dertil og så ind i den med grønt og dannebrogslag i hundredvis smykkede kirke, hørte fra kirketårnet ringning og inde i kirken basuntoner af musikkorpset, der havde plads på pulpituret, var det for mig et af de mest opløftende øjeblikke jeg har oplevet. Jeg blev sært til mode og fortids minderne og fremtidens håb blev levende for mig.

Hvad Thurah sagde i sin vielsestale kunde ikke godt høres for larm af den uhyre folkemængde, som havde trængt sig ind i kirken. Kun så meget fik jeg at høre, at han sagde, at de begyndte deres vandring under heldige omstændigheder, men at det var og er ikke nok, hvis de ikke havde Vorherre med.

Sangen ledsagedes af musik. Skolebørnene var også på pulpituret. Det var højtideligt.

Skade at der var sådan en larm af de mange nysgerrige.

Straks efter at jeg var kommet tilbage til Kamgården gik vi tilbords. Hver herre fik sin dame, og jeg fik såmænd en gam-

mel enke, Anders Kams enke fra Assenbøl, og fik hende slæbt op ad trapperne til salen, hvor jeg fik den så overmåde heldige plads ligeefter brudgommen og fru Thurah med udsigt over haven, hvor Dannebrog vajede over byen til kirken, i sandhed en misundelsesværdig plads.

Så spiste man først suppe og så hønserogout med kage, dernæst noget som vist hedder vanilje og et slags rødgrød, kalkunsteg og drevstekage. Alt blev skyllet ned med et godt glas St. Juline.

Sæbesyder Blumensådt udbragte parrets skål efter at en sang - Så glade droge vi fra kære hjem - forfattet af hattemager N. Dosih var afsunget. Nok en sang blev afsunget o.s.v.

Brudgommen holdt en lille tale, hvori han fornemmelig gav tilkjende, at det var ham, der på tirsdag for 24 år siden gik med en bylt under armen og ville til Odense, og da han kom lidt fra sit hjem satte han sig ned og græd. Det var fordi han i skolen havde set dybt ind i et par pigeøjne.

Musikken spillede i have, og i de tilstødende værelser blev der råbt hurra.

Endelig blev en tredje sang - forfattet af maler Gjeahn. En kærligheden luftning gennem bølger blev afsunget Man drak af glassene, man klinkede, man smilte og det var jo nok så morsomt.

Efter bordet spadserede man i haven.

Familien fra Klarskov ankom, hvoriblandt Fritz Leth med hvem jeg fik en velsignet sød samtale. Vi blev ret fortrolige og dus. Han fortalte mig om Ida, der ikke nåede at blive ham mere end en søster, men dog en søster i Vorherre.

Med Møller fra Tallerup havde jeg en lang samtale.

Ud på aftenen blev der danset, der blev sunget firstemmige sange, man glemte ikke at røge cigar, man passiarede - med et ord, der var livligt.

Da det var hen ad midnat rejste en stor del af de fremmede og jeg rejste også.

Sære tanker krydsede igennem min sjæl, da jeg gik. Jeg havde mødt kærlige, bløde øjne og smil. Venlige erindringer fra fordums dage. Jeg tænkte meget på min lille søde fæstemø og på den dag, som vi håbe, der oprinder engang for os, som den i dag er oprunden for Rasmussen og Sine. Jeg var let og glad om hjertet, thi jeg havde oplevet en mageløs dag.

NYT FRA KREDSENE

Sjælland Syd

Kredsens traditionelle skoledag afholdtes den 6. november, og den var i år henlagt til Efterskolen Østergård ved Mern. Se referatet side 13.

Generalforsamling lørdag den 5. marts 2005 kl. 13,30 på Landbocentret, Center Alle 6, 4683 Rønnede.

Efter generalforsamlingen fortæller tidligere ambassadør Kristian Lund-Jensen om sit liv fra sin opvækst i vestjylland til ambassadør i Indonesien og Australien.

Ole Krogh Jensen

Århus Amt

Efterårsmødet den 27. oktober var meget vellykket. Der mødte 28 medlemmer op. Vi begyndte med at se magasinerne, hvor Jens Aage Søndergaard viste rundt og fortalte om de gamle landbrugsmaskiner og håndredskaber. (Hvorfor kalder man en fork for en høtyv?)

Derefter fik vi en dejlig kop kaffe i Den gamle Stald.

Ved den efterfølgende generalforsamling blev der valgt tre nye bestyrelsesmedlemmer, nemlig proprietærene Anne Lis Ladefoged og Hans Alrøe Christensen samt gårdejer Poul Otto Petersen.

Bestyrelsen har konstitueret sig med Anne Lis Ladefoged som formand og Jørgen Katholm sm næstformand.

Proprietær Ove Porse, Fredenslund ved Allingåbro indbyder Slætsgårdsforeningens medlemmer til 50 års jubilæum samt bedriftbesøg den 1. juli 2005 kl. 14.00.

Hans Alrøe.

Nordsjællandskredsen

Kredsen afholdt sit efterårsmøde den 16 november på Skævinge Kro. Først afvikledes generalforsamlingen, hvor kredsformand Signe Jensen udtrykte sin skuffelse over, at den planlagte tur til Sofiero i Skåne ikke kunne samle tilslutning. Der var genvalg til Poul Andersen, Svend Madsen og Jørgen Hansen. Ny bestyrelsessuppleant blev Helen M. Henriksen, Birkemosegård.

Efter kaffepausen var der amerikansk lotteri, da et medlem havde sponsoret nogle flotte præmier.

Aftenen sluttede med, at redaktøren af foreningens medlemsblad fortalte om sit arbejde, og om nogle af de mange gode oplevelser han har haft, når han kom rundt til medlemmerne over hele landet.

OGN

Vestsjællandskredsen

Ordinær generalforsamling afholdes 19. januar kl. 14.00 på Høng Landbrugsskole.

Efter generalforsamlingen foredrag ved Thomas Fink, Tølløse. Thomas Fink fortæller om sin opvækst i Sydtykland, som sin landbrugsuddannelse og sit arbejde som rådgiver for en gruppe landmænd i Slovakiet.

Bestyrelsen påtænker at sommerudflugten bliver til Koldingegnen, med kunstmuseet Trapholt, De geografiske Haver og damaskvæveriet.

Vagn Juel Jørgensen

Vejle Amt

Generalforsamling på Sandvad Sognegård den 15. november bød på genvalg til: Inge Hartmann, Jørgen Sørensen og Laurits Chr. Lauersen samt nyvalg til Jørgen E. Ziska. Formanden takkede Oluf Føns Knudsen for sine 18 år i bestyrelsen, og de sidste 9 år som formand. Formanden orienterede om det komende årsmøde i Himmerland og årsmødet i 1006, hvor kredsen er arrangør.

Herefter kom Peder Thomsen, tidl. formand for familiebruget, og hans emne var: Dansk landbrug fremover. Han sagde bl.a.: "For at se fremad – skal man se udviklingen bagud." Han og Bodil begyndte i 1965 med 14 ha, 10 køer og 10 søer. I 1992 var det blevet til 58 ha, 25 køer til i dag. Sammen med en søn har de 140 ha, der er 300 søer 7000 fedesvin og 100 ha forpagtet.

Peder Thomsen har fra 15 års alderen været med i organisationsarbejde, først idræt og fodbold og fra 1980 i landbruget, heraf 12 år som landsformand i familielandbruget.

Peder Thomsens virke i landbruget har hele tiden gået ud på, at få mest mulig ud af tingene, både stald og mark. Miljølovgivningen er skyld i ekspansion i landbruget. Lovgivningen stiller større krav til mere jord, og dermed stiger priserne

Hvis en journalist ringer for at spørge, har han på forhånd bestemt, hvad han vil vide, og kun få af dem går grundig til bunds i tingene. De bruger ensidige oplysninger til deres information, men de er også presset i deres arbejde. Naturfolket vil hellere se en orkide eller en lyngplante end et produktivt landbrug. Lugt af svin på landet – bilos i byerne, hvad er mest problematisk. Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet vil have mere natur - sjældent taler de om, at landbruget skal have kompensation for at afgive jord til det. Forfædrene fik præmier for at opdyrke hede, men nu bliver man straffet. Dyreenheder er det samme nu som for 20 år siden. Svinene får skyld for at forurene, men kreaturer er de værste, man kan bedre tolerere en ko med lille hjerne og store øjne, end en gris der lugter. Reglerne for dyreenheder er så stramme, at det næsten er umuligt at udvide, så konsekvensen bliver, at antallet af dyreenheder falder fremover. Man taler i alvor om et svinestop.

Ønskes der fri handel over grænserne med ulandene, bør konsekvensen derfor også være fri bevægelse af arbejdskraften. Fremtidens produktion vil flytte ud til den billige arbejdskraft, så den hjemlige produktion vil falde. Landmænd skal skynde sig, at sælge den jord de har, man har et ønske om at lægge hele landet ud til natur, sagde Peder Thomsen.

I 1965 havde vi det bedre som landmænd, end vores børns generation har det i dag. Og Peder Thomsen frygter, at 75 års grænsen for familieoverdragelsen uden bopælspligt vil gøre en masse slægtsgårde til sommer- og fritidshuse. Herved vil landkommunerne blive mere affolkede. De der flytter på landet, må forstå, at et produktionslandbrug lugter i et vist omfang, jo færre landmænd - jo flere problemer får han i den retning

Trods alt mener Peder Thomsen, at for den bedste halvdel af de unge landmænd, vil der være en fremtid.

Jette Jørgensen.

Himmerlandskredsen

Tirsdag, den 7. december kl. 19.00 samles i Års Bowlingcenter.

Først bowler vi i to timer, og derefter fællesspisning.

Tilmelding senest den 3. december til A. C. Winther Hansen tlf.: 98 35 16 03.

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv. Tlf. 59 27 59 77.

Højskoledagen

Slægtsgårdskredsen i Sydsjælland har hvert efterår en velbesøgt "højskoledag", hvor man har fået husly på en høj-, efter- eller landbrugsskole.

I år var vi 65 deltagere, der var samlet på Efterskolen Østergård ved Mern.

Østergård

Efter formiddagskaffen fortalte forstander Henrik Friis om Efterskolen og Østergård.

Østergård var en ladegård under Lilliendal. Oprettet o. 1790 af en fjerntliggende hovmark og to ødegårde. Oprindelig boede ladefogeden på gården. Da Lilliendals ejer, Adam Christopher greve Knuth, i 1821 oprettede fideikommisgodset Lillendal, opgik Østergård i dette. Til Østergård hørte da 158 tr. land.

I folketællingen fra 1845 oplyses, at gården var forpagtet af Jørgen Hansen, 38 år, som boede er med sin kone og 7 børn. Han havde kort forinden overtaget forpagtningen.

Senere blev Østergård bortforpagtet til en yngre søn fra Lilliendal, Christian greve Knuth. I 1870 var forpagteren Frederik greve Knuth, og i 1880 sad stamherren til fideikommisgodset, Christopher Carl Valdemar greve Knuth, so forpagtrer af Østergård. Greven var på det tidspunkt udgift, men der var husjomfru, livrust, kusk og sy pige. Landbruget ledes af greven ved en forkarl og folkeholdet omfattede 6 tjenestekarl og 5 tjenestepiger.

I begyndelsen af 1900-tallet blev Østergård drevet ved en bestyrer. Af gårdens 158 tdr. land var 148 ager. Der var 50 køer, 20 stk. ungvæg, kalve og tyre, 8 heste samt 3 plage og folk. Der produceredes årlig 100 fedesvin. Foklkeholdet var på den tid: 1 forkarl, 1 karl, 1 pige, 4 daglejere og om sommeren 2 polakker, desuden 1 have- og køkkenkarl samt røgere og malkere. På den tid var hovedbygning og have udlejet.

Ved afløsningen af fideikommisgodset i 1922 frastykkedes et betydeligt areal af Østergårds jord, og i 1941 solgtes ejendommen til Østifternes Åndsvageanstalt.

I 1992 købtes Østergård af den efterskole, der siden 1954 havde været på Lekkendes hovedbygning. Efterskolen har specialiseret sig i undervisning af sent udviklede unge.

Kvinderne i Grundtvigs liv.

Efter forstanderens velkomst og orientering talte fhv. sognepræst Hans Henrik Christiansen om "Kvinderne i Grundtvigs liv".

Grundtvigs livskamp var mellem indre og ydre dæmoner. Han ville ved tankens kraft kue vellysten, men faldt for Marie Blicher i Gundslev Præstegård. Efter at have forelsket sig i Constance Leth på Egeløkke, tænkte han også på Marie Blichers lillesøster Elisabeth - kaldet Lise..

Grundtig digtede når han var forelske.

Efter 15 års forlovelse med Lise Blicher, blev de gift.

På en af sine studieophold i London traf Grundtvig Clara

Bolton, der lærte ham det frihedsideal, som siden kom til at præge hans tankesæt.

Efter Lise Blichers død, fulgte det korte, men meget lykkelige ægteskab med Marie Toft.

Grundtvigs tredje ægteskab blev indgået med Marie Tofts slægtning, Asta Reedtz f. komtesse Krag-Juel-Vind-Friis. Hun var enke med fire børn, da hun opsøgte Grundtvig, og tilbød at passe hans lille søn Frederik. da de blev gift i 1858 var Grundtvig 71 år og hun 32. I ægteskabet fødtes datter Asta Marie Elizabeth, opkaldt efter Grundtvigs tre koner.

Rundvisningen

Efter emeritussens interessante og hyggelige foredrag var det tid til rundvisning på skolen. Eleverne viste rundt og fortalte om deres dagligdag på efterskolen.

Så ventede en epikuræisk frokost, som skolens elever og en lærer havde kreeret.

Vi blev serviceret på det allerbedste af skolens elever, der gjorde deres til at give deltagerne en god oplevelse på Østergård.

Den danske sang og jysk tavshed

Efter pausen fortalte programmedarbejder ved DR Erik Lindsø om en danske sang.

Sangen er den poetiske kommentar mellem os, og i sangbøgerne gemmes det sprog, der ellers ville gå tabt.

Det var tid til eftermiddagskaffen, og derefter holdt Erik Lindsø sit foredrag "Og det var Johan."

Med udgangspunkt i hjemstavnen, der hvor man føler sig hjemme, fortalte han om sin barndoms landsby i Himmerland. Den egn af landet, hvor lovens skal holdes, men bryder den, når det er fornuftigt.

Indlægget, der både var indholdsrigt og muntert, beskrev det at forstå hinanden uden at sige det med ord.

OGN

Østergård tegnet af Ellen Valentin. Den prægtige hovedbygning er opført i 1878.

Slægtsgårdsrejsen 2005 - Irland

Dansk Slægtsgårdsforening tilbyder i 2005 en rejse til Irland. Det bliver en rundrejse på Den grønne Ø i dagene fra 17. til 23. juni. Rejsen arrangeres i samarbejde med Inger Mols Rejser i Jelling.

Prisen er kr. 9090,- som omfatter hele turen inklusiv fuld pension og entre.

Tilmelding til Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv. Tlf.: 59 27 59 77.

Irland er et pragtfuldt rejseland for alle, der elsker storslået natur, gammel kultur og en venlig befolkning. Besøg ved store naturscenerier og historiske og kulturelle seværdigheder. I programmet indgår besøg på et landbrug og et hestestutteri, og en aften bliver der mulighed for teaterbesøg med irske folkedanse og musik.

1. dag.

Check in i Kastrup kl. 07.45. Afrejse kl. 09.05 med SAS. Ankomst Dublin lufthavn kl. 10.20 lokal tid. I lufthavnen venter den irske bus, der tager os med rundt i landet i de kommende 7 dage. Vi kører vestpå og får en køn tur gennem grønne landbrugsområder.

I Kilbeggan besøges Locke's whiskey distillery. Irsk whiskey er vel verdens fineste whiskey. Vi får en museumsrundvisning og smager de gyldne dråber.

Ved floden Shannon ligger det gamle klosterkompleks Clonmacnoise, hvor 2 irske rundtårne og 3 gamle keltiske højkors kan ses mellem ruinerne af kloster og kirke. Guidet rundvisning og besøgscenter.

Turen fortsætter til Vestirland, hvor vi i Irlands 4. største by Galway bor i de følgende 2 nætter på godt hotel helt i centrum. Aftensmad på hotellet.

2. dag.

Efter det irske morgenbord besøger vi den imponerende domkirke i Galway. Derefter kører vi ud på halvøen Connemara, og dagsturen bringer os igennem nogle af Irlands mest maleriske, barske og afvekslende landskaber.

Turen går helt til Clifden, Irlands vestligste by, og til koralstranden ved Mannin Bay.

Nord for Clifden besøges en gammel historisk gård, og fårefarmeren viser rundt på ejendommen og fortæller om livsvilkårene før og nu i det barske og karrige Vestirland.

Ad veje, der kranses af fuchsia- og rhododendronhække, når vi frem til klostret Kylemore Abbey. Besøg i klosteret.

Turen tilbage går gennem Connemara Nationalpark med bjerge, heder og højmoser.

3. dag.

Efter morgenmaden kører vi langs Galway-bugten til et af de mest særprægede naturområder i Irland: The Burren, et goldt, bakket kalkstensområde med et righoldigt plante- og dyreliv. I området findes underjordiske huler og gamle stendysser. Vi besøger én af de 5000 år gamle stendysser.

Vi fortsætter til den barske klippekyst ved Cliffs of Moher. Klipperne rejser sig 200 meter lodret op af Atlanterhavet. Besøgscenter.

Herfra køres en utrolig smuk tur sydpå langs Atlanterhavet. Vi sejler over Irlands største flod Shannon, og når sidst på eftermiddagen frem til den hyggelige by Tralee, hvor vi i tre nætter bor på et godt hotel helt i centrum. Middag på hotellet.

4. dag.

I Sydvestirland findes vel nok Irlands smukkeste landskaber. I dag køres turen "Ring of Kerry". Det ene smukke natursceneri afløser det næste. I Cahersiveen ses huset, hvor Irlands store frihedshelt Daniel O'Connell blev født. I Waterville, der ligger smukt ved Atlanterhavet gøres frokoststop. I passet Coomakersta er udsigten over den forrevne kyst og havet helt fantastisk. Her ses resterne af to ringborge fra vikingetiden. Turen går over passet Moll's Gab til Muchross House, et herregårdspalæ fra 1884. Huset er historisk museum og har en storslået park.

5. dag.

Heldagstur på halvøen "Ring of Dingle", der byder på varierede landskaber af bjerge, strande, enge, søer og hav. Dinglehalvøen er rig på minder fra den tidligste irske kultur: kristne oratorier, bikubelignende stenhytter, helleristninger, klippefæstninger. Turen fører os til Sleah Head, Irlands vestligste pynt, vi besøger Gallerus Oratory, Irlands ældste stenkirke, ser bikubehytterne og ved kirkeruinen Kilmekedar ses landets ældste kristne stenkors samt et solur fra før kristen tid.

På Dinglehalvøen tales det gæliske sprog. Eftermiddagsstop i byen Dingle.

Efter middag på hotellet i Tralee er der mulighed for at besøge det nationale irske folketeater: Siamsa Tire (18 Euro). I forestillingen opleves det bedste af irske folkedanse og folkemusik, og forestillingen kræver ingen kendskab til engelsk.

6. dag.

Dagens tur går til Dublin. Overalt er veje, marker og haver omkranset af smukke gamle stengærder eller levende hegn. Byen Cashel har i 1500 år været symbol på storhed og gejstlig magt. Cashel var hovedsæde for de første irske højkonger, og Irlands skytshelgen St. Patrick bragte kristendommen hertil i år 450. Byen domineres af den 60 meter høje klippe, hvorpå findes resterne af en katedral, et rundtårn, keltisk kors m.m.

Roch of Cashel kaldes også "Irlands Jelling."

Irland og hesteopdræt hører uløseligt sammen. Ved byen

Kildare besøger vi National Stud, der er et af Irlands vigtigste avlscentre for fuldblodsheste.

Vi får guidet rundvisning blandt de ædle dyr.

I forbindelse med stutieret findes Irlands hestemuseum og De Japanske Haver.

Ankomst Dublin sidst på dagen. Indkvartering på hotel i centrum ved O'Connell Street. Hotellet ligger i gåafstand til de vigtigste seværdigheder, forretningerne i gågaden, udstillinger, pubber og teatre. Middag på hotellet.

7. dag.

Dublin-dagen på egen hånd er til shopping, slentreture, afslapning og pubbesøg m.m. Bykort udleveres. Seværdig-

hederne i bycentrum kan nås til fods: Universitetet med Book of Kells, Nationalmuseet, Kunstmuseet, Posthuset, Bank of Ireland, Grafton Street, Dublin Slot, St. Patrick's kirke, Powercourt's Townhouse.

På Universitetet opbevares de overdådigt udsmykkede håndskrifter fra 6 – 800 årene, og Book of Kells har ry for at være et af de allersmukkeste håndskrifter i verden.

En tur med byens turistbusser anbefales. Kl. 16,00 afhentes vi med bus til lufthavnen.

Kl. 18,20 flyver vi ud af Dublin med kurs mod Kastrup.

En luksusrejse med natur- og kulturoplevelser helt i særklasse

**Pris pr. person i dobbeltværelse ab Kastrup
Enkeltværelsestillæg**

**kr. 9.090,-
kr. 1.400,-**

Rejsens pris dækker:

- Flyrejse på turistklasse med SAS Kastrup - Dublin t/rt
- Lufthavnsafgifter, moms og skatter pr. 01.10.2004
- Busrejse i Irland i ikke-ryger turistbus
- Udflugtsprogram som beskrevet
- Entreer dag 1-6 jf. udflugtsprogrammet
- Overnatning på gode, centralt beliggende ***hoteller
- 6 x irsk morgenbord: æg, bacon, pølser, cornflakes, juice, toast m.m.
- 6 x middag incl. kaffe/te. Der kan vælges mellem flere menuer.
- 6 x frokoster: suppe, sandwich og kaffe/te
- Besøg på irsk landbrug
- Erfaren dansktalende rejseleder
- Foredrag på rejsen om Irlands historie og kultur samt seværdighederne
- Bidrag til Rejsegarantifonden, EU ansvarsforsikring, vejafgift og moms

Ikke inkluderet:

- Teaterbillet til Siamsa Tire 18 Euro. Bestilles ved tilmelding
- Drikkepenge til buschauffør

Tilslutningsfly fra provinsen kr. 200,- + skat. Bestilles ved tilmelding.

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen, Kaaregaard,
Badstrupvej 39, 5485 Skamby.

Bygningspræmiering af Birkemosegård

Gårdejer og speciallæge Helen M. Henriksen, der er 6. generation på Birkemosegård ved Kirke Såby har modtaget præmiering for godt og smukt byggeri af Bramsnæs Kommune.

I motivationen for præmieringen skrev Bramsnæs Kommune:

“Bygningen præmieres for sit gode eksempel på, hvordan en bevidst og omsorgsfuld placering af avls- og produktionsbygninger har væsentlig betydning for kvaliteten af helheden i både bygningsanlæg og landskab. Desuden fremhæves det afstemte materialevalg, der spiller fint sammen med det eksisterende gårdanlæg.

Bygherren har gjort sig særdeles grundige overvejelser over placeringen af den nye avlsbygning, der både har omfattet forholdet til det eksisterende gårdanlæg, og den relativt store nybygnings placering i det åbne landskab, hvor den ligger højt placeret og synlig i vid omkreds. Overvejelserne har resulteret i et møde mellem nyt og gammelt i et ualmindeligt helstøbt anlæg, hvor hver enkelt bygning, uanset forskellig alder og kvalitet i øvrigt, har sin indlysende plads i det samlede ensemble, som gården udgør. Især hæfter man sig ved

Birkemosegård set fra Lejregårdsvej. Bagest ses de gamle længer, midt i den retablerede staldlænge, der væltede i stormen 199 og nærmest de store staldlænge. Bemærk vinduerne i de to ny længer er indentiske med vinduerne i de gamle længer.

den markante “gavltriade”, der fra Lejregårdsvej udgøres af den nye bygning og det gamle staldanlæg.

Valget af traditionelle materialer og byggeteknik understreger både bygningens type som avlsbygning, og dens forhold i anlæggets helhed. Der er lagt vægt på et godt arbejdsmiljø, med masser af god luft og dagslys fra ovenlys og “rigtige” vinduer, der er en stor gevinst for facaderne, både set tæt på og langt fra.

Bearbejdningen af terrænet, især plantningen af kejserlind vil med tiden blive endnu et markant vidnesbyrd om den stærke insisteren på kontinuitet både i gårdens tid og landskabets rum, som anlægget er udtryk for.

Komiteen har hæftet sig ved en usædvanlig og bemærkelsesværdig sans for, og bestræbelse på at vedligeholde og udbygge sammenhængen mellem nyt og gammelt, og mellem bygningsanlæg og omgivelser, og har ønsket at påskønne dette.”

Dansk Slægtsgårdsforening glæder sig over, at et medlem af foreningen har fået denne fornemme påskønnelse for sin bevidste og omsorgsfulde placering af den store stald, og ønsker til lykke.

(Birkemosegård var omtalt i Slægtsgården nr. 355 - december 2001.)

*Da bygher
modtog pr
kommune.
en messin*

ide	2
ide	3
ide	4
ide	5
Lundgård ved Løgstør	side 6
Alstrupgård	side 10
Stenalt	side 11
Nyt fra kredsene	side 14
Tilmeldingsblanket til årsmødet 2005	side 15
Bønder på en klippeø	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

februar-marts 2005

Nr. 374 - 61. årgang

Lundgård ved Løgstør, som indgår i årsmødeudflugten.

Lundgård er beskrevet side 6-8.

Billedet er fra 1991, før de store udvidelser af produktionsbygningerne.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Bladudvalget
og Himmerlandskreds)

Karen Jacobsen
»Østerbygård«
Melbyvej 2
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

(Ovennævnte tre udgør
hovedbestyrelsens
forretningsudvalg).

Signe Jensen,
Gadekærvej 5, Freerslev,
3400 Hillerød
tlf. 48 26 51 10
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholm-kreds)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmoose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Marie Hansen,
Månebakken 3, Dalby
4690 Haslev,
tlf. 56 71 37 92,
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,
»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,
»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krog
Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård« Kvangvej 40,
Sædding, 6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Agnetha Stampe
»Ny Vastrup«,
Hovervej 105, Hover,
6971 Spjald
tlf. 97 34 80 22
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,
Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,
Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup
tlf. 97 56 40 71

Henry Slemming,
Hammelevvej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99
(Formand: Arkivudvalg)

Niels Christian Jørgensen
Årupvej 29,
8722 Hedensted
Tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7,
Revn
8500 Grenå
Tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt)

Frants Wetche
»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund
»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Vi fik afviklet et vintervalg, og der er som vanligt forskellige følelser over resultatet, men jeg tager nok ikke meget fejl, når jeg vurderer, at vore medlemmer overvejende er tilfredse. Det blev mere en præsidentvalgkamp end en egentlig politisk kamp, men det må vi nok fremover leve med, når de elektroniske medier fokuserer mere på personerne end på politikken.

Når man på valgaftenen fulgte slagets gang, stod det hurtigt klart, at valgets store taber mistede 5 mandater, og en formand forlod pladsen med det samme. Valgets store vinder tabte kun 4 mandater, og sådan er politik mangfoldigt.

Næppe har vi overstået en valgdag, før den næste viser sig i kalenderen, nemlig kommunalvalg og regionsrådsvalg den 15. nov. Det er her kommunalreformen skal stå sin prøve, og de nye kommunalbestyrelser skal først og fremmest bruge den første periode til at få den politiske og den administrative organisation på plads.

Som det ser ud nu, bliver de første nye kommunalbestyrelser et bredt spejl af de bestående råd, og det er måske meget godt, ud fra en betragtning om, at det først og fremmest drejer sig om at opbygge den nye organisation. Det er i øvrigt glædeligt at se, hvordan både det politiske og det administrative system har taget reformen til sig, og arbejder aktivt for at få det til at fungere. Det betyder ikke, at der er enighed om alt, og det står klart, at netop navnet på den nye kommune, er en ting der kan trække folk op af stolen, og få følelserne i kog. Lad os blot håbe, at der er andre og vigtigere ting, der kommer til at præge den kommende valgkamp, selvom der også her bliver tale om nogle personfikserede kampagner.

Dagene længes, vinteren strenges. Vi oplever nogle kolde dage her i februar, og vi kan glæde os over, at de kommer nu, så vi kan få forår snart. Dette at dagene længes føles meget velgørende, for nu ved vi, at det går mod vår og sommer, og netop foråret er vel den tid vi alle i landbruget ser frem til. Her grønnes vor afgrøder, og optimismen breder sig langt ind i et bondehjerter.

Vi glemmer erhvervets fortrædeligheder, og ser fremad. Sådan er bønder skruet sammen, og godt for det.

En tidlig forårshilsen - om end det sner - fra

*Kate og Carl Martin Christensen
Kåregård i februar 2005*

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogbjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 76
og 24 63 97 81 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 374 udkommer omkring
den 20. februar 2005. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 20. januar 2005.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: O'mega kommunikation AIS
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mege.dk

Program for årsmødet 2005

Lørdag den 28. maj 2005

- Kl. 10.00 Besøg på Landbrugsmuseet "Hessel",
Hesselvej 40, Lovns, 9640 Farsø.
Museumsleder Tommy Højgaard
vil fortælle om stedet.
- Kl. 12.00 Frokost på Løgstør Parkhotel
- Kl. 14.30 Årsmødet åbnes officielt på Løgstør Parkhotel,
Toftebjerg Alle 6, 9670 Løgstør
- Kl. 15.30 Kaffe
- Kl. 18.00 Festmiddag på Løgstør Parkhotel.

Dagsorden for årsmødet

1. Sang og velkomst
2. Valg af dirigent
3. Formanden aflægger beretning
4. Formanden for Slægtsgårdsarkivet, Henry Slemming,
aflægger beretning
5. Formanden for bladudvalget, A C. Winther-Hansen,
aflægger beretning
6. Beretningerne drøftes
7. Fremlæggelse af regnskab og budget
8. Valg. På valg: Carl Martin Christensen,
Mogens Høge Hansen og
Frants Wetche.
9. Valg af revisor
10. Mødested for årsmødet 2006 og 2007
11. Eventuelt

Søndag den 29. maj 2004

- Kl. 8.30 Afgang fra Løgstør Parkhotel
- Kl. 9.00 Skarp Salling Kirke
- Kl. 10.00 Afgang fra kirken
- Kl. 10.45 Besøg hos gårdejere Jens og Eilif Bigum,
"Højagergaard"
- Kl. 12.15 Afgang fra "Højagergaard"
- Kl. 13.00 Frokost på Løgstør Parkhotel
- Kl. 14.00 Kører vi i private biler til gårdejer
Per Bach Lauersen, "Lundgaard",
Bjørnsholmvej 69, 9670 Løgstør
- Kl. 15.30 Mødet slutter i haven på "Lundgaard"

Mødeudgifter

Der skal på forhånd betales for:

Lørdag.

- Frokost på Løgstør Parkhotel110 kr.
Eftermiddagskaffe20 kr.
Festmiddag på Løgstør Parkhotel
(tre retter, inkl. 1 glas hvidvin og kaffe)220 kr.
Fællesudgifter (musik, tryksager, porto m.m.)40 kr.
I alt260 kr.

Søndag.

- Frokost på Løgstør Parkhotel145 kr.
Fællesud-gifter25 kr.
I alt170 kr.

Hvis man vil deltage i forturens besøg **fredag** koster det **50** kr. på Ulstrup, **25** kr. på Bjørnsholm og **175** kr. for middag på Bjørnsholm.

Overnatning

- Der er overnatning på **Løgstør Parkhotel** inkl. morgenmad
- Dobbeltværelse pr. person 1 nat380 kr.
Enkeltværelse pr. person 1 nat530 kr.
Dobbeltværelse pr. person 2 nætter575 kr.
Enkeltværelse pr. person 2 nætter725 kr.

Bus, søndagsudflugt

Der vil blive arrangeret buskørsel til turen søndag formiddag. Det anbefales at tage bussen, da lokale folk vil fortælle om, hvad der passerer. Pris **50** kr.

Busserne kører fra Løgstør Parkhotel og tilbage.

Bustur kl. 8.30 til 13.00.

Bus fra Sjælland

Bus fra Sjælland over Fyn fredag morgen med opsamling efter aftale.

Pris **2.050** kr. pr. person, inkl. mødeudgifter, overnatning og søndagsudflugt.

Opsamlingsstederne er fortrinsvis på gårde, hvor bilerne kan parkeres på gårdsplassen.

Bussen kører kun, hvis der er tilstrækkelig mange deltagere.

Det bedes anført på tilmeldingen, hvor man helst vil stige på, så laver vi en opsamlings- og køreplan som passer til behovet.

Nøjagtigt mødested og tidspunkt meddeles senere.

Afbud

Eventuelle afbud meddeles straks til sekretæren, hvis betaling skal undgås.

FORTUREN

Den traditionelle fortur fredag udgår fra redaktørens ydmyge bolig kl. 8.00. Efter opsamling på Fyn og ved Fredericia venter frokosten på Signesminde kro.

Om eftermiddagen besøger vi først Ulstrup Slot, hvor fru Lilly Friis viser rundt. Ulstrup Slot er et imponerende renessanceslot fra 1619. Efter mange års forfald erhvervede dyrlæge C. W. Friis Ulstrup Slot, samlede store dele af hovedgårdens frastykkede marker og retablerede slottet.

Efter slotsbesøget kører vi til Bjørnsholm/Vitskøl Kloster. Her fortæller forstander Peter Engelbrechtsen om Vitskøl Kloster og herregården Bjørnsholm.

Efter rundvisningen og en tur i haven, serveres middagen i kælderens til Vitskøl Kloster.

Se pris øverst i denne spalte og tilmelding på side 15.

Tilmeldingsskema findes side 15

Hovedbestyrelsesmødet

Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse afholdt sit ordinære halvårslige møde den 17. februar i Landbrugets mødelokale i København.

Hovedbestyrelsen har 21 medlemmer. 6 medlemmer er årsmødevalgt og 15 medlemmer repræsenterer kredsene, så alle kredse er repræsenteret. Endvidere deltager foreningens sekretær og kasserer, arkivleder og redaktør.

Efter landsformandens, Carl Martin Christensens, velkomst - med en særlig velkomst til nye medlemmer af hovedbestyrelsen, havde han en række meddelelser, bl. a. om Indenrigsministeriets landdistriktskonference i Maribo, som skulle afholdes i slutningen af februar. Temaet for konferencen er "Netværk og demokrati i nye kommuner".

I forbindelse med emnet "Netværk og demokrati i de nye kommuner" oplyste landsformanden, at han stiller op til kommunalbestyrelsen i den nye nordfynske kommune. Om vælgerne vil, bliver det Carl Martin Christensens niende periode i kommunalpolitik.

Derefter fulgte en redegørelse for Jens og Anna Jensens fond. Fonden blev stiftet i 1960 med det formål at yde billige lån til yngre landmænd, men tiden løb fra fondens midler, og omkring 1990 ændredes fondens virksomhed sig til at udbetale rejselegater til unge, der ville dygtiggøre sig i udlandet enten i praktisk eller teoretisk landbrug. Carl Martin Christensen er formand for fondsbestyrelsen, og han kunne oplyse, at bestyrelsen har overvejet situationen. Renter er ikke hvad renter har været, og de legater, som udbetales, er på henholdsvis 5.000 og 10.000 kr. Derfor er problemerne, hvor meget kapital vil der være til udbetaling om nogle år, og hvor længe vil et sådan beløb være attraktivt? Derfor søger bestyrelsen nu at ophæve Jens og Anna Jensens fond ved at udbetale formuen i rejselegater.

Fra hovedbestyrelsesmedlemmer blev der stillet det forslag, som fondsbestyrelsen må overveje, nemlig at Jens og Anna Jensens Fond giver et beløb til at få rejst den skulptur af en malkekone ved Dansk Landbrugsmuseum, som foreningen har foreslået, så kunne dette kunstværk også være et mindesmærke for Jens og Anna Jensens Fond.

Ejendomskonsulent Michael Munthe Fog havde et interessant indlæg om EU-reformen, og der gengives side 5.

Næste punkt var meddelelser fra foreningens sekretær og kasserer Inger M. Hansen. Af det fremlagte regnskab kunne hovedbestyrelsen se, at kontingentforhøjelsen har givet foreningen et betydelig mindre underskud - 40.000 kr. og det er under det halve af det budgetterede.

Af medlemsstatistikken fremgik det, at foreningen pr. 31. december 2004 havde 1980 medlemmer efter en nettoafgang på 69. Der er meget få udmeldelser, men frafaldet sker "af naturlige årsager", som det blev udtrykt. Medlemsfordelingen er 992 på øerne og 985 i Jylland.

Da revisionen ikke havde væsentlige bemærkninger, tog bestyrelsen regnskabet til efterretning.

Fra slægtsgårdsarkivet kunne arkivar Ejgil Overby meddele, at der siden sidste møde ikke har været den store tilstrømning til arkivet, men til gengæld har der været adskillige udlændinge, som er kommet for at søge deres aner. Og har de personlige henvendelser til arkivet ikke været så stor, så har antallet af E-mails og breve været omfattende, og besvarelsen af disse henvendelser giver arkivets medarbejdere god beskæftigelse.

Om det øvrige arbejde på arkivet kunne arkivaren fortælle, at Helge Sørensens arbejde med registrering af det store materiale fra gårdejer og forfatter Salomon J. Frifelt er ved at være afsluttet. Det fylder nu 80 arkivæsker. Materialet giver et enestående billede af Salomon J. Frifelts store arbejde og arbejdsområde, så man kan blive helt overrasket over, hvor meget den mand kunne overkomme, ofte indenfor ganske korte perioder. Salomon J. Frifelt var en af sidste århundredes store bondedigttere, og selvom arkivet har en del af hans bøger, så vil arkivet gerne have en komplet samling.

Fra bladudvalget kunne redaktøren oplyse, at alt går sin sædvanlige gang, bladet udkommer 6 gange om året, og efter bedste evne prøver han at få artikler fra hele landet.

Foranlediget af landsformanden fik man en debat om konfiskation af tysk ejendom i Danmark efter Anden Verdenskrig. Redaktøren havde tilsendt landsformanden en længere redegørelse om emnet, som professor i retshistorie Ditlev Tamm havde udarbejdet. Vi er ved at være ved 60-året for retsopgøret, og skal man vurdere en af dets skyggesider, er det netop konfiskationen af 4 danske gårde. Hovedbestyrelsen fandt emnet interessant, og det vil blive behandlet i en artikel senere på året.

Fra rejseudvalget kunne Inger M. Hansen oplyse, at turen til Irland er fuldttegnet.

Næste punkt var årsmødet 2005. Himmerlandskredsen har ved A.C. Winther Hansen og Frantz Wetche tilrettelagt et forment program for mødet i og omkring Løgstør. (Se side 3.)

I 2006 afholder Vejle Amtskreds årsmødet i dagene 27. - 28. maj og Vestsjællandskredsen indbyder til årsmøde 2. - 3. juni 2007. Ringkøbing Amtskreds tilbyder værtskabet for 2008.

Hovedbestyrelsesmødet sluttede med meddelelser fra kredsene. Denne udveksling af ideer og erfaringer er meget interessant og giver megen inspiration.

OGN

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv.
Tlf. 59 27 59 77

EU's landbrugsreform

Af ejendomskonsulent Michael Munthe Fog,
I/S LandboSjælland.

Enkeltbetalingsordningen trådte i kraft den 1. januar 2005. Fra denne dato afkobles landbrugsstøtten fra produktionen. Formålet med afkoblingen er at opnå en produktion af landbrugsvarer, som er styret af efterspørgslen og ikke af, hvad der giver mest støtte.

Betalingsrettigheder

Alle landmænd, der den 21. april 2005 råder over et landbrugsareal og indsender en ansøgning under enkeltbetalingsordningen, får tildelt en betalingsrettighed for hver hektar landbrugsjord, der indgår i ansøgningen. Hvis ejeren af jorden selv råder over jorden og indsender en ansøgning i 2005, er det ejeren, der får tildelt betalingsrettigheden. Hvis jorden er bortforpagtet på ansøgningstidspunktet i 2005, er det forpagteren, der får tildelt betalingsrettigheden. Der er forskellige typer af betalingsrettigheder, ligesom betalingsrettighederne vil have forskellig pålydende værdier.

Der kan indgå tre elementer i beregningen af betalingsrettighedernes pålydende værdi:

1. basisstøtte.
2. mælketillæg.
3. kvægtillæg.

Betalingsrettighedernes pålydende værdi fastsættes i løbet af efteråret 2005. Når værdien er fastlagt, kan den ikke ændres. For at få udbetalt den fulde støtte, skal landmanden råde over et landbrugsareal, som i hektar svarer til antallet af betalingsrettigheder.

Basisstøtte

Hver landmand får tildelt betalingsrettigheder for ejede og forpagtede arealer, han råder over på ansøgningstidspunktet i 2005. Betalingsrettighedernes pålydende værdi svarer som udgangspunkt til basisstøtten, som er ca. 2.300 kr. for omdriftsarealer og 500 kr. for permanent græs. Basisstøtten på betalingsrettigheder tildelt på permanent græs hæves i perioden 2009-2012, så den kommer på niveau med basisstøtten til omdriftsarealer ca. 2.300 kr.

Mælketillæg

Landmanden får et mælketillæg, hvis han råder over en mælkekvote den 31. marts 2005.

Mælketillægget lægges oven i basisstøtten på de betalingsrettigheder, landmanden får tildelt i 2005.

Kvægtillæg

Landmanden får et kvægtillæg, hvis han har fået handypremie, slagtepræmie, ekstensiverings- eller ammekopræmier i 2000-2002. Kvægtillægget lægges oven i basisstøtten på de betalingsrettigheder, landmanden får tildelt. En del af kvægtillægget inddrages i perioden 2009-2012, hvor et anvendes til at forhøje værdien af betalingsrettigheder tildelt permanent græs.

Gartnerirettigheder

Har en landmand dyrket et areal med spisekartofler, læggekartofler, grønsager eller ærter til konsum i 2003, vil de

landmænd i 2005 være berettiget til at få gartnerirettigheder.

Gartnerirettigheder giver landmanden rettighed til at få udbetalt støtte selv om der dyrkes spisekartofler, læggekartofler, grønsager eller ærter til konsum på arealerne. Der kan ikke udbetales støtte for disse afgrøder, hvis landmanden alene råder over betalingsrettigheder uden gartnerirettigheder.

Braklægning

Udbetalingsprocenten til brak i 2005 er 8 %, og den skal opfyldes af alle bedrifter, der søger betalingsrettigheder og støtte til mindst 22 ha omdriftsareal i 2005. Landmanden får tildelt 8 % af de betalingsrettigheder, der vedrører omdriftsarealet, som udtagningsrettigheder. Hver udtagningsrettighed kræver braklægning af en hektar jord årligt for at udløse en betaling. Udtagningsrettighederne vil hver have en pålydende værdi på ca. 2.300 kr. idet tillægspræmier fra mælk og kvæg ikke fordeles på disse.

Udtagningsrettigheder skal udnyttes, før der kan udbetales støtte på andre betalingsrettigheder.

Økologer får også tildelt udtagningsrettigheder, men er fritaget for braklægning. De kan få støtten, der er tilknyttet til udtagningsrettighederne udbetalt uden braklægning.

Overdragelse af betalingsrettigheder

Betalingsrettighederne kan sælges med eller uden jord. Betalingsrettighederne kan også udlejes som led i en forpagtningsskifte, men kan ikke udlejes uden jord.

Rådighedsperioden

Det er en betingelse for udbetaling af støtte, at landmanden mindst råder i 10 måneder over de landbrugsarealer, han søger støtte til. Denne periode kaldes rådighedsperioden.

Den generelle rådighedsperiode løber fra 15. januar til 15. november, men landmanden kan frit vælge en anden periode, som blot skal begynde mellem 1. september og 21. april. Den tidligst mulige periode landmanden kan vælge i ansøgningsåret 2005 er således fra 1. september 2004 til 1. juli 2005, og den senest mulige periode er fra 21. april 2005 til 21. februar 2006. Jo tidligere en periode landmanden vælger, jo større valgfrihed har landmanden i det efterfølgende ansøgningsår.

Man kan skifte rådighedsperiode fra ansøgningsår til ansøgningsår, men der må ikke på noget tidspunkt være overlapning mellem perioderne.

Landmanden skal være særlig opmærksom på kravet om rådighedsperiode, når der indgås ejendomshandler eller forpagtningsskifter.

Tidsplan

Meddelelse om tildeling af betalingsrettigheder samt udbetaling af støtte forventes at ske i december 2005, forudsat at ansøgningen er fejlfri.

Sidste frist for udbetaling af støtte er 30. juni 2006.

Michael Munthe Fog

Lundgård ved Løgstør

Lundgård omkring år 1900.

Ved årsmødeudflugten besøger vi søndag formiddag det store og moderne landbrug Lundgård, hvor Brith Bandsholm Tallaksen Laursen og Per Bach Laursen er tredje generation. De har frie børn: Mathias 10, Malthe 8, Mads 6 og Magnus 4 år.

Lundgård blev oprettet i 1700-tallet som en ladegård under herregården Bjørnsholm, men først i 1859 blev det en selvstændig ejendom, da gårdens forpagter P. A. Bie købte den ved auktion. Gården omfattede godt 300 ha, herunder Fredskoven "Lunden". I 1914 og 1918 blev der til udstykning frasolgt 80 ha, på hvilket areal, der oprettedes 8 husmandsbrug.

I 1939 købte Jens Bach Laursen Lundgård, som da havde et samlet areal på 236 ha, deraf 105 ha ager, 41 ha eng, 88 ha skov og 2 ha have og gårdsplads. Den nye ejer omlagde driften og i 1952 byggedes en kostald, der blev lejet ud til staten til afkomstprøvestation. Det var den største afkomstprøvestation i landet, der var plads til 80 køer.

Gården var kontraktligt forpligtet til at passe dyrene og skaffe foderet, men staten havde en kontrolassistent på gården.

I 1941 erhvervede Jens Bach Laursen - sammen med en fætter - den nærliggende Ørndrup hovedgård, men efter to år trak han sig ud af kompagniskabet for at koncentrere sig om driften af Lundgård.

Jens Bach Laursen (født 1894) døde i 1959, og den yngste søn i søskendeflokken, Aksel Bach Laursen, overtog Lundgård.

I 1973 ophørte prøvestationen, og stalden blev udvidet til 120 køer og en stald til ungdyrene blev opført. Der blev også etableret en større sobesætning. Der var et betydeligt folkehold på gården, som blev suppleret med 4 - 5 mand i skoven og savværket. I 1978 besluttede Aksel Bach Laursen at sætte køerne ud, og de sidste køer forlod Lundgård i 1981. Efter salget af skoven i 1983 var Lundgård blevet en planteavlsgård.

I 1990 blev tredje generation, Per Bach Laursen, medejer, og det samlede areal var da på 161 ha, hvoraf 150 ha var ager. Per Bach Laursen havde lært praktisk landbrug i Danmark England og USA. Efter at have afsluttet uddannelsen som agrarøkonom fra Næsgård Agerbrugsskole, blev han ansat som salgskonsulent i Superfos. Faderen var utryk ved sønnens engagement udenfor det praktiske landbrug, og han foreslog at sønnen skulle overtage halvdelen af gården, hvilket skete i 1990. Der blev straks indrettet stalde til 300 søer. Af de 7000 smågrise var der plads til at fodre 2000 op, så resten blev solgt.

På samme tid begyndte lillebroderen at hjælpe til i marken, og det gør han stadigvæk.

I 1994 opførtes en stald, så alle 7000 smågrisene kunne fodres op.

I 1994 begyndte opkøbet af jord. Der var ikke meget jord til salg på enen, men efterhånden har Per Bach Laursen samlet de 80 ha, der blev udstykket fra gården i 1914 og 1918. Nu hører der 250 ha til Lundgård og driften omfatter 380 ha. I 1998 blev Per Bach Laursen eneejer, og året efter udvidedes soholdet til 550 søer. Nu er Per Bach Laursen ved at øge kapaciteten til 1100 søer.

Planteavl omfatter 50 ha med kartofler til stivelsesfabrikkerne i Langholt og Krarup, men ellers er det korn. På Lundgård blander man selv foderet.

Hovedbygningen er opført i 1914. Det store lade fra 1896 bliver fornyet, da den tog megen skade efter stormet først på året. Kostalden fra 1952 er ombygget til drægtige søer, og hvor den gamle hestestald med elevværelserne lå, blev der i 1997 opført et maskinhus på 1200 m². Et maskinhus fra 1958 bruges til sortercentral for kartoflerne samt til kølehus. Der er intet gammelt på Lundgård, men Per Bach Laursen har valgt at bevare gårdens gamle form, som en firelænget gård.

Nu er al planlægning for byggeri indrettet efter de kommende krav til, at alle søer skal gå løse.

Lundgård omkring år 1900.

Per Bach Laursen er ikke alene engageret i gårdens drift, han har også engageret sig i organisationsarbejdet. Han er med i 12-mandssektionen, han sidder i præsidiat for Det kongelige danske Landhusholdningsselskab, og han er formand for selskabet 3S, der står for indkøb af grovvarer. Og så har han været medlem af bestyrelsen for Danske svineproducenter, og sad tre år som formand. Det er også blevet til et medlemskab af lokalrådet for Realkredit Danmark.

Endelig er Per Bach Laursen med i bestyrelsen for et stort landbrug i Letland.

Vitskøl Kloster og Bjørnsholm

Vitskøl Kloster blev grundlagt i 1158 af kong Valdemar den Store som tak for, at han året i forvejen havde undgået at blive dræbt i Roskilde ved overfaldet af fætter Svend og at han få måneder efter vandt sejren over ham på Grathe Hede syd for Viborg.

Klosteret blev lagt ved Withscuele, og af dette danske navn dannede munkene det latinske Vitæ Schola – Livets Skole.

Klosteret var viet til Cistercienserordenen, en orden som både dyrkede det spekulative ved lærde studier og det operative ved bl. a. praktisk agerbrug.

Klosteret nød i udstrakt grad grundlæggerens og de efterfølgende kongers gunst, hvorved det voksede sig stort og rigt på gods. Der var oprindeligt plads til 22 munke foruden et ikke nærmere fastsat antal lægbrødre.

Ved reformationen overtog kongen klosteret med bygninger og gods, men foreløbig fik klosteret lov til at bestå. Klosteret var Cistercienserordenens retmæssige ejendom, og det kunne man ikke tage fra dem, men reformationen betød, at der ikke kom flere munke til, og derfor kunne kongen i 1563 omdanne godset til et kongeligt len.

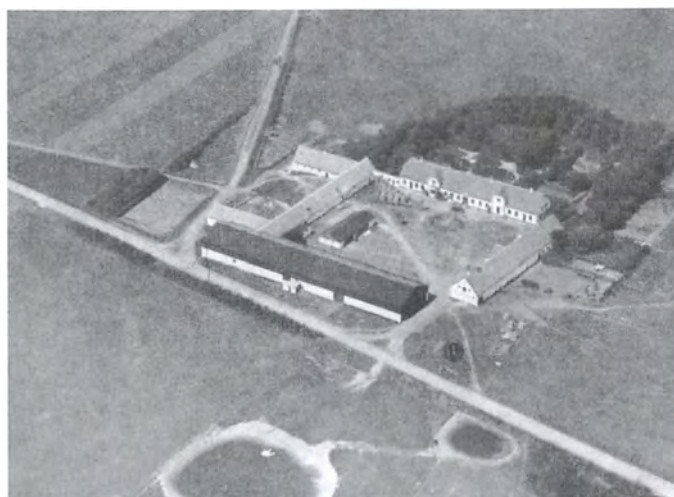
I 1573 mageskiftede kong Frederik den Anden Vitskøl Kloster med Livø, 125 gårde og huse samt 3 vandmøller m. m. med rigsråd Bjørn Andersen til Stenalt for gods på Sjælland. Den nye ejer ændrede godsets navn til Bjørnsholm.

Efter Bjørn Andersens død i 1583 arvedes det af sønnen Truid Bjørn, som allerede døde i 1590. Den yngre broder, Jacob Bjørn, der havde fået Stenalt, døde ligeledes ung, og som den sidste mand af den gamle slægt, idet begge døde uden livsarvinger. Deres tre søstre arvede hver en herregård i Vesthimmerland, som de bragte til deres mænd.

Omtrent en måned efter Truids død fødte enken, Ermegaard Gyldenstjerne, en søn, som døbt med faderens navn, men døde samme dag. Hun blev derved ejer af Bjørnsholm, idet barnet havde arvet faderen, og hun arvede efter sin søn, men det kom til en pinlig proces, idet svogrene og svigerinderne hævdede, at hun havde begået arvesvig, idet barnet havde været dødfødt og derfor ikke kunne arve, men hun vandt sagen og beholdt Bjørnsholm.

Ermegaard Gyldenstjerne ægtede i 1600 Gjord Kaas, en brodersøn til kong Christian den Fjerdes berømte kansler, Niels Kaas til Tårupgård. Kort efter brylluppet blev Gjord Kaas overbevist om, at han havde to børn med sin fætters enke, fru Birgitte Rosenkrantz, et forhold, der da betragtedes som blodskam. Han flygtede til udlandet for at undgå døden. Birgitte Rosenkrantz blev halshugget, og da Gjord Kaas var uforsigtig nok til at vende hjem i 1616, blev han det også.

Fru Ermegaard Gyldenstjerne døde antagelig i 1608, og Bjørnsholm arvedes af broderen Niels Christoffersen Gyldenstjerne, som døde i 1619 uden livsarvinger. Søsteren jomfru Sophie Gyldenstjerne arvede, og fra hende gik godset videre til hendes nærmeste slægtninge, søskendebørnene Holger Bille og Jesper Friis. Holger Bille solgte i 1637 sin halvpart til Axel Nielsen Juul til Kongstedlund, der således fra 1643 ejede den sammen med Jesper Friis enke, fru Lisbeth Ulfeldt.

Lundgård omkring 1930.

Det blev en økonomisk kamp for at bevare Bjørnsholm. Bygningerne forfaldt. Klosterkirken lå hen som ruin. Godset, hvoraf en del var øde, afhændedes og indskrænkedes.

I 1689 solgtes Bjørnsholm til Anders Mortensen Kjærulf, en herredsfogedsøn fra Kær Herred og broder til Lauritz Kjærulf til Wiffertsholm. De to brødre adledes i 1724.

Anders Kjærulf samlede igen en stor del af godset og udskilte afbyggergården Lundgård. Padkær var udstykket et par slægtled tidligere.

Anders Kjærulf døde i 1735, men havde alt forhen i 1728 i anledning af, at han indgik nyt ægteskab, holdt skifte med sin eneste søn, regimentskvartermester Søren Kjærulf, der ved den lejlighed fik udlagt Bjørnsholm, Ørndrup på Mors og Halkær. Søren Kjærulf døde to år efter. "En elsket ven i livet, en begrædet ven i døden" skrev sognepræsten i Ellits-høj, der var en stor studehandler, hvilket forklarer venskabet. Det var lykkedes Søren Kjærulf at sætte alt over styr på de to år han havde Bjørnsholm. Enken, Johanne Benzon, pantsatte Bjørnsholm med gods og tiender til sin rige morbroder, kancelliasessor Peder Thøgersen Lassen til Rødslet. Året efter overtog han hele ejendommen. Han døde i 1737 og Bjørnsholm blev tillige med Nørre Vosborg overtaget af sønnen Mathias Lassen, der opkøbte tiender og fæstegods. Han restaurerede og byggede nyt. Efter hans død 1756 overtoges Bjørnsholm med Lundgård og Padkær ved skiftet i 1759 med 65 tdr. hartkorn, hvoraf 13 tdr. var mølleskyld, 104 tdr. tiendehartkorn og 454 tdr. hartkorn bønderfæstegods af sønnen Peder Lassen, der ejede gården under de store landboreformer.

Peder Lassen døde i 1808 og året efter solgtes den samlede ejendom til kaptajn senere kammerherre Caspar de Mylius. Han genoprettede avlsgården på Livø, gik fra studehold til mejeridrift og fortsatte med gennemførelse af landboreformerne på godset Men i slutningen af de strenge landbrugs-krise måtte han give op og i 1828 overtog staten Bjørnsholm, Lundgård og Padkær tillige med den store Ågård i Hanherred.

Mens staten ejede Bjørnsholm var den i en årrække forpagtet ud til A. C. Nyholm, der mergede en stor del af jorderne og opdyrkede hede m. m.

Sidst i 1850'erne frasolgte staten det meste af fæstegodset, og i 1859 solgtes Lundgård til forpagteren, P. A. Bie.

I 1867 solgte staten Bjørnsholm med 43 tdr. hartkorn til ritmester Allan Dahl. Tilliggende udgjorde 1.050 tdr. land, hvoraf 200 tdr. land var hede, der var også en del sandjorder, men mere end 500 tdr. land var agerjord og 150 tdr. land var eng.

Allan Dahl solgte i 1873 Bjørnsholm til premierløjtnant i flåden L. R. Thalbitzer, efter hvis død i 1887 den blev overta-

Lundgård år 2000.

get af enken Ida Marie f. Hansen. Gården var da på 580 ha, deraf godt 110 ha forstrand og godt 100 ha hede.

I 1903 solgte hun til cand. phil. A. T. Loehr, som i 1910 foretog en udstykning, ved hvilken der oprettedes 10 statshusmandsbrug, hver med 11 ha. Loehr solgte i 1918 den tilbageværende hovedparcel, og i de følgende år var der en række hyppige ejerskift. I 1920 købte gårdejer J. Eriksen, Ranum resterne af den gamle herregård, som han i 1930 overdrog til sønnen Robert Eriksen.

Arealet var da 206 ha, hvoraf 110 var ager, 55 eng, 25 skov, 11 overdrev og 5 have og gårdsplads.

Den gamle avlsgård lå tæt ved hovedbygningen, men efter branden i november 1931 opførtes en ny avlsgård 200 meter længere mod nord.

Den store hovedbygning var fredet, men i 1934 meddelte ejeren, at han så sig nødsaget til at nedrive bygningerne, da deres vedligeholdelse var ham for kostbar. Der var da ingen anden udvej for deres bevarelse end at staten købte det gamle bygningsanlæg, og det skete samme år.

I 1942 købte staten også avlsgården. Der indrettedes ungdomshjem i den gamle hovedbygning.

Nu ejes Vitskøl Kloster af Københavns Kommune, der driver den som skole og kursuscenter.

Bygningerne

Et cistercienserkloster var opført efter en særlig ordensregel. Kirken i nord skulle være treskibet og tre fløje skulle danne en klostergård eller en fratergård. Frater betyder broder, så det var en gårdsplads, hvor munkebrødrene kunne færdes i from stilhed. En cistercienserklosterkirke måtte ikke have tårn, men den måtte gerne have et meget stilfuldt kor, hvor der ikke blev lagt nogen begrænsninger for overdådigheden i byggeriets udformning

Klosterkirken kan først være påbegyndt efter 1170, da den er opført af teglsten. I 1287 brændte kirken. Alt hvad der nu ses vest for korsarmene må være opført efter branden, for det adskiller sig ved tunge former stærkt fra den ældre dels festlige arkitektur.

Kirken blev aldrig fuldført, tilgangen af munke kan være vigende og derfor havde man ikke brug for et større kirkerum.

Kong Frederik den Anden rekvirerede kobbretaget, det skulle indgå i finansieringen af Syvårskrigen. Efter kongens overdragelse af det gamle kloster til adelsmanden Bjørn Andersen gik kirken i forfald. Fra o. 1600 holdtes gudstjenesterne i Fruerstuen, og den gamle romanske klosterkirke blev et stenbrud. I 1643 opførtes en ny kirke. Denne kirke lå

som nordfløj lige ved siden af den gamle klosterkirke, så klosterkirkens sydmur blev nordvæg i den nye kirkefløj.

I 1668 blev den nuværende kirkefløj opført på samme sted. Denne kirkesal fra barokkens tid var i brug indtil 1916, da der opførtes en ny kirke i Overlade.

Østfløjen rummede nærmest kirken et sakristi, men ellers ses intet af den middelalderlige indretning, skønt fløjens mure utvivlsomt gemmer betydelige rester af den romanske klosterbygning.

Bjørnsholms ejer i midten af 1700-tallet, Mathias Lasson, omdannede fløjens indre til et barokpalæ med lange gange og et smukt trapperum. Der er bevaret to stuer med rococo-tapeter.

Vestfløjen er antagelig yngre end østfløjen, men den er også bygget af munkesten i munkeskifte, så det er klosterets gamle vestfløj. Gavlen bærer årstallet 1646 og Elsebeth Ulfeldts initialer, men dette årstal henviser til en ombygning.

Omkring år 1800 blev sydfløjen revet ned, men den var først opført i herregårdstiden.

Den avlsgård, der nedbrændte i 1931, var opført af Mathias Lasson i 1754. På gavlen af den store lade sås årstallet samt Mathias Lassons og hustrus initialer.

Bjørnsholm gamle hovedbygning ligger smukt i landskabet. Den minder os om både det gamle kloster og den store herregård, men kommer man forbi, må man ikke undlade at kikke nærmere på kirkeruinen og stor gamle haveanlæg.

Besøg på Bjørnsholm

Fredag, den 27. maj kl. 16.00 besøger deltagerne på forturen Vitskøl Kloster og vises rundt i de bygninger, der engang var hovedbygningen til Bjørnsholm. Se omtalen side 3.

OGN

Vitskøl Kloster, der efter reformationen blev til herregården Bjørnsholm.

NYE MEDLEMMER

Gårdejer
Knud Kjær Poulsen
Vejle Landevej 74
7000 Fredericia

Gårdejer
Erling Aabye Dam
"Smørengård"
Rønnevej 54
3720 Åkirkeby

Niels Nejsig Larsen
Hølundvej 94
9362 Gandrup

Gårdejere Christa
Og Marcus Nielsen
Flensborg Landevej 26
Jejsing
6270 Tønder

Gårdejere Randi
og Steffen Elkjær
"Sterregården"
Stærremarksvej 2
4200 Slagelse

Gårdejer
Ejgil Winther Rasmussen
Ydinggade 4
Yding
8752 Østbirk

Proprietær
Mads Bjørn Larsen
"Lillerup"
Lillerupvej 4
8751 Gedved

Gårdejer
Kristian Lund Madsen
Grydebjergvej 24
4440 Mørkøv

Broholm Gods
Broholmsvej 32 A
5884 Gudme

Gårdejer
Jørn Vinther Nielsen
"Holmegård"
Kærsholmvej 4
Grumstrup
8732 Hovedgård

Godsejere Mariann
og Hans Fischer Boel
"Østergård"
Østergårdsvej 25 A
5330 Munkebo

Gårdejer
Jens Christian Pedersen
"Thorgård"
Ottingvej 17
Otting
7860 Spentrup

Karen og
Aage Østergaard
Frankerupvej 2
4400 Kalundborg

Gårdejer
Kaare Grodal
"Øgård"
Øvejen 16
4532 Gislinge

Gårdejer
Jens Eg Søgaard Kristensen
"Egsgård"
Varde Landevej 78
7200 Grinsted

Godsejer Lisbeth
og Steen Erik Højgaard
"Ørumgård"
Sønderskovvej 5 B
Ørum
8721

Gårdejere Margrethe
og Andreas Rasmussen
"Stenbæk"
Ellehammervej 149
9430 Vadum

Proprietær
Hans Henrik Buchard
Petersen
"Styelsgården"
Holbækvej 60
Sorterup
4200 Slagelse

Gårdejere Jytte og
Niels Morten Østergaard
Nielsen
Tarpbagevej 67
6852 Billum

Gårdejer
Erland Bendtsen
Pedersmindevej 28
Stensby
5485 Skamby

Gårdejere Anne Lie og
Jes Jørgen Andersen
Nørrevej 15
Abild
6270 Tønder

Albert Rasmussen
Blegindvej 83
Blegind
8362 Hørning

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Aldrupgård ved Ulstrup

Formanden for Dansk Slægtsgårdsforenings Midtjysk kreds er Jens Skytte, der er tredje generation på Aldrupgård.

Aldrupgård er en gammel gård. Den er omtalt omkring år 1600, da den ejedes af slægten Parsberg.

I Matriklen fra 1682 ses i Hvorslev sogn Aldrup - en gård med 16 tdr. hartkorn og 93 tdr. land dyrket areal. Om gården tidligere har været en hovedgård er en mulighed, da den har haft adelig ejer.

I 1850'erne købte Rasmus Nielsen Aldrupgård, der stod for knapt 6,5 tdr. hartkorn og 122 tdr. land. Gården er omtalt som sognets største og bedste gård.

Rasmus Nielsen opførte i 1860 den nuværende hovedbygning. Rasmus Nielsen var en kendt hesteavl, der var med til at skabe den jyske hest. Hingsten Aldrup Munkedal blev født på Aldrupgård i 1893.

I 1891 døde Rasmus Nielsen, og enken, Jensine Pedersdatter, førte gården videre hjulpet af sønnen Thomas Rasmusen. Den 21. juli 1901 solgte arvingerne Aldrupgård til Jens Skytte Jensen. Han var født i Over Løjtrup i Laurbjerg sogn den 6. oktober 1874. Han blev i andet ægteskab gift med Kirsten Amdisen, der var født i Hvorslev sogn den 8. oktober 1887.

Jens Skytte Jensens fader havde været skytte på Bidstrup gods, men blev senere landmand.

Jens Skytte Jensen købte kort efter århundredskiftet 16 tdr. land skov, og så fornyede han avlsgårdens bygninger, idet en ny staldlænge mod øst blev opført i 1907. Den store lade med det markante midterparti er fra 1917 og vestlængen er fra 1924.

Omkring 1915 var der en besætning på 22 malkekøer, 37 stk. ungvæg og kalve, 1 tyr, 8 heste, 3 plage og 1 føl. Der var 4 får og årligt leveredes 60 fedesvin.

I 1947 overtog sønnen Niels Skytte gården. Han var gift med Kåtte Mathilde Skytte.

Omkring 1960 var der 30 malkekøer, 45 ungvædder og 200 slagtesvin på gården.

I 1966 opførtes et nyt maskinhus. Få år efter blev køerne sat ud og stalden ombygget, så der blev stipladser til 600 slagtesvin.

I 1972 blev sønnen, Jens Skytte, medejer af gården i et I/S. Samme år købtes en naboejendom på 12 tdr. land. Produktionen af slagtesvin blev udvidet ad tre gange i henholdsvis 1974, 1980 og 1986.

I 1986 blev Jens Skytte enejer og han ombyggede de gamle stalde.

Nu er der plads til 2500 slagtesvin, der giver en årlig produktion på ca. 9.000 svin.

Foruden de 85 ha har Jens Skytte i 1998 forpagtet 35 ha og i denne vinter har han købt en gård med 80 ha.

Driften består af korn, frø og raps.

Svineproduktionen fordrer 165 ha for at opfylde miljøkravet, men da Jens Skytte er med i Thorsø Miljø og Biogas, er problemet løst. Al gyllen køres til biogasanlægget, firmaet aftager 1000 m³ og resten tages retur til at køre ud på egne marker.

I 1966 opførtes et stort ridehus med stald til 14 heste. Efter at fruens rideundervisning var ophørt, var boksene lejet ud, men nu har en berider lejet ridehuset.

Jens Skytte er i repræsentantskabet for Danish Crown og i bestyrelsen for Thorsø Miljø og Biogas. Han er aktiv i Busbjergspillene, - et lokalt friluftsteater, der til sommer opfører Oliver Twist. Jens Skytte har været aktiv i Round Table, men nu er han et aktiv for Den danske Frimurerorden.

I sine to ægteskaber har Jens Skytte tre døtre. Den ældste er landmand og hendes ven er også uddannet landmand, så Jens Skytte forventer at fjerde generation er sikret.

Aldrup Munkedal

Om den jyske hingst, der blev født på gården i 1893 fortæller Jens Skytte:

"Randerseggen har fra gammel tid været centrum for den jyske hesteavl. Mange interesserede opdrættere og den gode jord gav et god grundlag herfor.

Hovedbygningen set fra gårdspladsen - marts 2005.

Aldrupgård set fra nord.

Aldrupgård set fra syd.

Rasmus Nielsen, der købte Aldrupgård i 1850'erne, kom fra Lee. Hans slægt var engageret i avlsarbejdet for en svær hest, og han fik et godt avlsmateriale med og takket være forbindelsen til hjemegnen benyttede han foreningshingsten Munkedal 11.

I 1893 fødtes hingsteføllet, der fik navnet Aldrup Munkedal. Som voksen blev den ikke særlig stor, men køn og meget tiltalende af bygning. Hingsten blev første gang udstillet i 1895 på dyrskuet i Langå, hvor den fik første præmie. I 1900 blev den udstillet ved Landmandsforsamlingen i Odense, hvor den opnåede den højeste anerkendelse i form af Kongepremien, som kun landets bedste hingste modtager.

Hestekendere sagde, at dens eneste svaghed i eksteriør var lidt korte lår og en tynd skank.

Et udvalg fra Horsens Hesteavlforening kom til Aldrupgård for at besigtige hingsten. De syntes dog, at den var for dyr. Man forlangte nemlig 5.000 kr. for hesten, og det var ganske mange penge dengang.

En handel kom ikke i stand, men da de var på vej ned ad bakken mod Hvorslev, kom de alligevel på andre tanker. De kom derfor tilbage og slog til. Som det siden viste sig, havde de netop indgået det bedste køb nogensinde.

I 1898 bedækkede Aldrup Munkedal 270 hopper og den virkede indtil 1912. Resultatet gennem årene blev over 120 stambogsførte hingste - meget højt præmierede, samt over 250 stambogsførte hopper. Den blev altså helt dominerende i den jyske avl. Aldrup Munkedal havde en helt fremragende nedarvningsevne af gode egenskaber. Ingen anden dansk hingst kom i den grad til at dominere den jyske avl i løbet af så få år. Den blev far til over 1500 føl."

En statue i bronze og i naturlig størrelse står i dag udenfor Bygholm Landbrugsskole ved Horsens.

OGN

Stenalt

Den gamle herregård Stenalt på Norddjursland er ikke en slægtsgård, men den har et anderledes og interessant landbrug, og her fortæller tidligere godsforvalter Kaj Mogensen om gården.

Historien

Den ældste kendte ejer af Stenalt var Bo Leigel ca. 1375. Der har siden været mange ejere, men den mest kendte er nok Anna Krabbe, som gjorde meget for at forskønne Stenalt. Hun opstillede en runesten fra en nærliggende de høj i parken samt to granitsøjler, som nu står i Tøjhushaven i Randers. Anna Krabbe skænkede mange ting til Ørsted og Voer kirker, bl. a. de smukke stolestader og rigt udskårne herskabsstole fra 1607 med figurlige fremstillinger af givener og hendes mand.

Et vidnesbyrd om Anna Krabbes interesse for slægtshistorie var den nu forsvundne tavle, som hun i 1597 anbragte i slægtens i 1595 opførte gravkapel ved Ørsted kirke.

Anna Krabbe døde i 1618. Derefter kom mange ejere, som kun havde Stenalt i kort tid.

I 1798 overtog Preben Brahe Schack Stenalt og lod nedrive Bjørn Andersens gamle og interessante gård og sluttede i 1799 overenskomst med bygmester Anders Kruse om opførelse af en ny hovedbygning og forpagterbolig. Preben Brahe Schack havde været i Italien og fundet smag for den palladianske byggestil, som han lod Stenalts nuværende hovedbygning opføre i.

Preben Brahe Schack solgte Stenalt i 1810, og så kom der en tid med mange ejere. I 1842 købte Peter Christian Brun Stenalt, som var i familiens eje indtil 1934, hvorefter hans nevø, greve Carl Scheel, overtog godset. I 1939 solgtes omkring 330 tdr. land til Statens Jordlovsudvalg til udstykning af statshusmandsejendomme på ca. 22 tdr. land. Hovedpacellen blev solgt til forpagter Erik Blach, som i 1956 solgte den til Axel Bie-Nielsen.

Familien Bie-Nielsen solgte Stenalt til Ellen Egeskov i 1981, og i 1990 overtog Dorte Mette Jensen og Arne Fremmich gården.

De nye ejere har restaureret hovedbygningen med nænsom hånd. Alt, der kunne bruges, blev brugt igen, og i samarbej-

Stenalts italiensk inspirerede hovedbygning fra 1799.

de med arkitekt Jørgen Overby, Gram blev der udført et stort arbejde med at føre den tilbage til den gamle stil, men det gamle zinktag blev udskiftet med kobbertag.

Indvendig har maleren Per Kirkeby og billedhuggeren Bjørn Nørgaard været med til at tilføre huset høj nutidig kunstnerisk kvalitet. Dette førte til, at Dorte Mette Jensen og Arne Fremmich fik deldelt Europa Nostraprisen i år 1994.

Der blev opført et flisfyr med en 1000 m² flislade. Flisfyret opvarmer alle husene og korntørreriet. Byggeriet falder ind i de eksisterende bygninger med tegl som tag og vægge af træ. Den gamle kostald/svinestald er den eneste bygning, der ikke bliver brugt i dag.

Land- og skovbrug

Landbruget på Stenalt har været forpagtet ud i mange år til C. Broch Didriksen. Han var forvalter på Stenalt i en årrække i 1930'erne. Så forlod han gården, men blev kaldt tilbage i 1940 som inspektør. Han sagde ja til stillingen på den betingelse, at han kunne blive forpagter efter få år. Det blev han i 1942.

I hans første år som forpagter blev der lavet et dige ud til Randers Fjord samt en pumpestation. Det samlede areal, der blev inddæmmede, er ca. 1100 ha. Før kunne man kun høste hør på noget af arealet. Stenalt har 200 ha af det inddæmmede areal.

Det var et stort arbejde, alt blev gjort med hånden. Der er ca. 10 km hovedkanal og mange grøfter. De første år var der ikke meget at avle på markerne, C. Broch Didriksen gjorde et stort arbejde med at dybdepløje og opdyrke den inddæmmede jord. Der var mange grøfter og skel der skulle jævnes, men det lykkedes. Jeg har set billeder, der viser forskellen fra det ikke dybdepløjede og det, der blev dybdepløjet, og der var stor forskel.

C. Broch Didriksen begyndte som forpagter med køer. Disse blev omkring 1950 udskiftet med grise, og der blev oparbejdet en stor elitebesætning af søer med slagtesvin. Grisene blev sat ud i 1972, da vi kom i EF. Derefter blev Stenalt drevet som ren planteavlbrug.

C. Broch Didriksen døde i 1976, men hans hustru, V. Broch Didriksen, fortsatte forpagtningen til sin død i 1997.

Jeg kom til Stenalt i 1978 og drev den til 1. januar 1988 som almindeligt landbrug. Der var 370 ha under plov. Det blev drevet med rug, byg og frøgræs indtil 1988, hvor vi begyndte at avle hvede og raps. Så blev rugen sat ud.

Der var mange, der ikke kunne forstå, at vi ikke begyndte at avle hvede og raps noget før, men da vi kunne avle nogle store udbytter i byg til malt- og sædekorn og få en god pris, valgte vi det. Udbytterne lå ca. på 72 hkg i byg, 85-110 hkg i hvede, ca. 40 hkg i raps og frøgræs ca. 2100 kg pr. ha.

I 1985 begyndte vi at sælge halmen til Grenå og andre steder, men jeg synes at kunne mærke på jorden, at den er meget kold og tung. Så man skal nok passe på med at gå for langt ned i pris på halm, da jeg mener, at den har stor jordforbedringsværdi på længere sigt.

Det var nogle spændende år på Stenalt under V. Broch Didriksen. Jeg havde det meget frit, men under det ansvar, der følger med at administrere et stort landbrug.

Den 1. januar 1998 overtog Dorte Mette Jensen og Arne Fremmich driften af landbruget. Jeg blev tilbudt at fortsætte som leder, men på betingelse af, at Stenalt skulle drives økologisk. Efter kort betænkningstid sagde jeg ja.

Ejerne købte alle maskiner af boet. De blev vurderet af to maskinhandlere udpeget af henholdsvis ejere og boet.

Landbruget kører nu på 7. år som økologisk, skoven er på 9. år.

Skovens drift ledes af skovrider Niels Terp Hansen, Hornslet. Vi udfører arbejdet efter hans anvisninger. Skovens areal er på ca. 23 ha fordelt således: 60 % løvtræ og 40 % nåletræ. Der beregnes en årlig tilvækst på 1400 m³. Planmæssig hugst er 700 m³ heraf er 500 m³ til eget flisfyr.

Der klippes ca. 15 tons pyntegrønt årligt.

Landbrugsjorden er meget flad. Der er ikke mange sten, men meget uens bonitet i alle markerne. Der er ikke mange skel og skovbryn. Dejlige store marker, som er opdelt i ca. 25 ha. Dog kan mange slås sammen, da vi kun har pæle i enderne til kontrolopmåling af EU og andre.

Jorden er meget tung at drive, da det er gammel havbund. Selv sand kan være dødt og tungt at arbejde i.

Jorden vurderes fra j b 3 til j b 8-10.

Det samlede landbrugsareal er nu 468 ha inkl. Nygård og Kristianlund. Udbyttet det første år var 70 % af traditionel drift. Udbyttet 2. år var 60 %. Nu ligger vi på omkring 60 % i korn og 80 % i frø. Udbyttet i lupiner og hestebønner er normalt. Mandskabet er 3 faste mand. Det samlede forbrug af timer i marken er ca. 1600 timer, altså under en mand om året. Resten af tiden går med skov, bygninger, maskiner, veje, dræn m.m.

Hvordan er det så at skulle omstille sig til økologisk drift og udføre det?

Jeg synes, det er interessant, men det er også en stor udfordring, og der er meget nyt at sætte sig ind i. Den traditionelle drift af landbrug var ved at blive for ensformig – efter 21 år på samme gård. Det eneste man kunne snakke om var sprøjtevæske og kunstgødning, de højeste udbytter uden at

skele til udgifterne. Jeg synes, at man indenfor landbruget bør vise større forståelse for de forskellige driftformer, og ikke være så skeptisk, men helre indgå en dialog med hinanden.

Jeg har hørt mange bemærkninger om økologisk drift, såsom at det er kun for at få forhøje støtte.

Jeg har frarådet mange kun at lægge om på grund af denne. Hvis man ikke er indstillet på at dyrke økologisk landbrug fuldt og helt, skal man lade være.

Malkegeder

En dag i september 2002 kom Dorte og spurgte, om vi ikke skulle have malkegeder. Jeg blev noget overrasket og tænkte på den gamle buk, der stod ved gadekæret i gamle dage og lugtede forfærdeligt.

Vi tog en tur til Holland og så 4 Sahnegedebesætninger, både økologiske og traditionelle i såvel nye som gamle stalde.

Det forandrede mit syn på geder. Ingen lugt, rene og meget nemme dyr at have med at gøre.

Dorte bestilte 400 gimmerkid og 4 bukkekid til levering i foråret 2003 fra en økologisk besætning.

Alle dyrene havde stamtavler, og hollænderen var en meget kendt gedeutler både i og udenfor Holland.

Vi ansatte en fodermester, som vi sendte til Holland en måned for at lære noget mere om geder.

Den 28. april 2003 ankom de første gedekid til Stenalt. Næste hold kom i juni og de sidste i august. Vi fik desværre kun 264 kid, da avleren ikke kunne skaffe flere. Det var en stor skuffelse for os. De nyankomne kid blev sat ud på græs, da de havde været her i ca. 14 dage. Der blev købt 4 flytbare huse, som de kunne være i, da vi først skulle bygge en ny stald til dem.

Byggeriet blev planlagt og begyndte 1. august 2003 med krav om, at de første geder skulle ind den 1. oktober. De kom ind den 8. oktober!

Stalden er opført i elementer med naturlig ventilation og opdelt i 4 store bokse, som hver kan indeholde 200 malkende geder.

Boksene er på tværs i bygningen, og der er opført en sidebygning midtpå til malkestald. Gederne går på dybstrøelse. Der skal muges ud 3-4 gange om året. Fodringen sker med Mullerup hængebane, der tager ensilage, kraftfoder og korn og blander det til fuldfoder. Den kan uddele foderet flere gange dagligt uden hjælp fra mandskabet.

Malkningen sker i en karrusel med 48 pladser. Der malkes 2 gange i døgnet og samtidig gives der ca. 100 gram kraftfoder pr. gang. Det bevirker, at dyrene er mere interesseret i at komme ind for at blive malket, og de står mere roligt i karrusellen.

Den daglige drift

Gederne passes af fodermesteren og en elev.

Der skal ensilage i de to fodersiloer hver anden dag. Der strøs om vinteren hver dag, men om sommeren kun hver anden dag. Gimmerne afhornes for ikke at beskadige hinanden – især yveret.

Afhorningen sker med hjælp fra dyrlægen. Først skal de helbedøves, og så bliver de bedøvet under hornene, som så brændes af. Det er et stort arbejde. Bukkene får lov til at beholde hornene, da man siger, at det er nemmere at sælge bukke til avl med horn. Der er ingen grund til at bekoste udgiften til afhorning på dem, der skal slagtes.

Kiddene går hos moderen i en stor flok i ca. 6 uger. Så tages de fra i ca. 16 timer i døgnet. Efter yderligere to uger bliver de helt fravænnet og kommer over i en anden boks. De bliver fodret med det same som de store geder. Vi har prøvet med kalvekraftfoder, men det er vi holdt op med, da de bliver for store.

Foderet

Vi giver dem ensilage efter ædelyst, det er en blanding af græs, ærtehelsæd og korn. De skal have 3,5 fe daglig fordelt på 2 fe i ensilage og 1,5 fe i kraftfoder.

Mælken

Vi leverer mælk til Søvind Mejeri ved Horsens. Al mælken bliver brugt til ost.

Vi har en femårskontrakt.

Vi forventer at opnå en årsydelse på ca. 1000-1500 l mælk pr. ged.

Goldperioden er ca. 2 måneder. Drægtighedstiden er på ca. 5 måneder.

Det giver ikke så meget mælk i år, da de er førsteårsmalke. På nuværende tidspunkt giver de ca. 3 l pr. dag. Mælken indeholder fra 3,2 til 3,8 % fedt og fra 3,0 til 3,5 % protein. Celletallet er højt, fra 300 til 1000, men det har ingen indflydelse på afregningen eller ostefremstillingen.

Der er stor efterspørgsel på gedemælk i Danmark.

Gedekød

Gedekødet er det største problem, som vi ikke har løst endnu. Gedekød er meget fedtfattigt og lyst. Det smager som en mellemting mellem kalvekød og kalkun.

Vi afholdt en gedeutten med alle de ansatte på gården, hvor vi fik 3 forskellige gederetter, og alle kunne lide gedekødet. Af ernæringsmæssige hensyn vil danskerne sandsynligvis blive interesseret i gedekød, da det er yderst fedtfattigt, jernholdigt samt kolesterollavt, men det kræver nok en overgangstid at få danskerne til at spise det.

Jeg synes man skal prøve det og ikke være så afvisende på forhånd.

Avlsdyr

Vi håber på, at andre får lyst til at begynde en produktion af geder, og der bliver afsætning af avlsdyr i Danmark. Vi solgte Sahnebukke til sæson 2004 og sælger avlsgimmer til sæson 2006.

Økonomien

Vi begyndte med et overslag til byggeriet på 5 millioner kr. foruden gylletank og ensilagesiloer, men det endte med et beløb på omtrent 7 millioner i alt.

Hvis det går som forventet, er alt betalt - både byggeri og dyr - om 10 år.

Kaj Mogensen.

NYT FRA KREDSENE

Vestsjællandskredsen

Generalforsamlingen blev afholdt den 19. januar, og den blev afviklet med vanlig ro og værdighed.

Efter generalforsamlingen fortalte cand. agro. og landmand Thomas Fink om sit liv fra barndommen i Nürnberg til konsulent og landmand i Danmark.

I skolen sagde læreren, da han hørte at drengen ville være landmand, "at han kan let finde et højere mål!"

Thomas Fink er også konservatorieuddannet organist, og har gennem de sidste 11 år været organist i Tølløse kirke.

For 3 år siden engagerede Thomas Fink sig i landbrugsproduktion i Slovakiet. Formålet for produktionsselskabet er at producere svin i et område, hvor der er mangel på svinekød. Selskabet lejer jorden, der nu omfatter 4000 ha med vinterhvede og 3000 ha med majs. Dette bruges til at fodre 3400 søer og slagtesvinene. Et slagtesvin i Slovakiet skal veje 150 kg og afregnes med 12 kr. pr. kg. levende vægt.

Thomas Fink fortalte at det som produktionsselskabet kan producere med 12 mand, var der i kommunisttiden 700 mand om. Dengang lod staten som om de betalte, og de ansatte lod som om de arbejdede!

Bureaukratiet er meget større i Slovaliet end her, men korruptionen løser mange problemer!

Thomas Finks foredrag var både interessant og muntert, og vi fik et rigtigt godt indtryk af forholdene i Centraleuropa.

Sommerudflugten afvikles **lørdag, de 2. juli** til Fyn med besøg på Refsvindinge Bryggeri, Ørbækklunde, hvor godsejer Lars-Haagen Lange viser rundt i slottet og fortæller om landbruget. Dagen slutter på Østergård i Allesø hos Kirsten og Bendt Bendtsen. Økonomi- og Erhvervsministerens hjem er en gammel slægtsgård, der blev omtalt i nr. 353 af Slægtsgården.

Vagn Juel Jørgensen

Vendsysselskredsen

Vi besøger svejsefabrikken **Migatronik** i Fjerritslev torsdag den **17. marts 2005**. Mødetid er **19.30**. Adresse, Aggersundvej 33, Fjerritslev. Indkørsel fra omfartsvejen.

Arrangementet er samme med Himmerlandskredsen.

Tilmelding senest 14 marts til: Poul Frederiksen 98 83 40 27, Birgitte Bruun 98 46 60 19 eller Winther Hansen 98 35 16 03

Kræn Hjortlund

Fynskredsen

Foreningen afholder et arrangement den **17. marts kl. 14.00** med emnet "**Hvad er det værd?**"

Vi mødes på Ulriksholm Slot, Ulriksholmsvej 96, Kølstrup, 5300 Kerteminde.

På Ulriksholm skal vi se antikviteter og kunst. Dorrit og Claus Bertelsen vil fortælle og vise rundt.

Derefter kører vi til Kølstrup Forsamlingshus, Kertinge Bygade 83, hvor vi drikker kaffe.

Bestyrelsen opfordrer til, at man tager "en ting" med, som Bertelsen vil vurdere. I forbindelse med mødet vil der blive afholdt **generalforsamling**.

Tilmelding senest den 14. marts til Karen Jacobsen 64 71 23 60 eller Mogens Andersen 65 95 80 22

Mogens Andersen

Haderslevkredsen

Forårsmøde med **generalforsamling** afholdes på Tørning Kro ved Hammelev torsdag den **10. marts 2005 kl. 14.00**.

Efter generalforsamling og kaffe foredrag ved fhv. redaktør Johannes Mose Madsen om "Herremænd, bønder og småkårsfolk"

Elise Jensen

Ribe Amtskreds

Sommerudflugten – onsdag, den **8. juni 2005** – går i år til den nye Billund Lufthavn.

Anne Grethe Bendiczen vil give os en grundig rundvisning i lufthavnen. **Tilmelding er nødvendig**, da der kun kan være 40 personer på hver rundvisningshold.

Tilmelding til 75 32 04 12 **senest 1. juni**. Alle er velkomne. Aftenen slutter med kaffe i lufthavnen, vor der kan stilles spørgsmål til Anne Grethe Bendiczen.

Grethe Plagborg

Århus Amtskreds

Kredsen har planlagt to arrangementer til sommeren. Det først er den **20. juni**, hvor vi besøger Lyngby kirke og Fæveje Hovedgård. Det andet gælder proprietær Ove Porses 50 års jubilæum på Fredenslund, som markeres med et driftsbesøg den **1. juli**.

Anne Lis Ladefoged.

Det sydlige Sønderjylland

Sommerudflugten i år afholdes lørdag, den **12. juni**, hvor vi besøger Christiansfeld.

Kl. 10.00 mødes vi på Tyrstrupgård ved Christiansfeld hos Bente og N. E. Schultz-Petersen, der er tredje generation på den gamle hovedgård, hvis historie er tæt knyttet til Brødremenigheden.

Kl. 11.30 ser vi Genforeningsmuseet, og derefter går vi over på den anden side vejen til Den gamle Grønskro, hvor midt dagen serveres kl. 12.15.

Derefter samles vi på Brødremenighedens forsamlingsplads i Christiansfeld, hvor Bente Schultz-Petersen fortæller og viser rundt. Rundvisningen slutter på Brødremenighedens hotel, hvor der serveres eftermiddagskaffe.

Tilmelding til Chr. A. Krogh tlf.: 74 41 53 12

Aftenudflugt - den 28. juli - til Sandberg Slot med efterfølgende generalforsamling. Landsformand for Dansk Slægtsgårdsforening, Carl Martin Christensen, vil være tilstede og har et indlæg.

Chr. A. Krogh.

Midtjysk kreds

Tirsdag, den 7. juni kl. 19.30 afholdes møde på Landbo-centeret "Landbo Midt", Asmildklostervej 11, 8800 Viborg. Mødet begynder med rundvisning i den moderne ejendom og slutter med, at der vil blive serveret kaffe i kantinen. Herefter vil skatteekspert Poul Hjorth gennemgå nogle landbrugsmæssige skatteforhold, især med henblik på generationsskifte. Undervejs bliver der mulighed for spørgsmål og debat.

Lørdag den 9. juli kl. 13.00 er der arrangeret besøg på Thorsø Miljø og Biogasanlæg, Kongensbrovej 10, 8881 Thorsø, hvor der vil være rundvisning. Vi hører også om centerets baggrund og funktion.

Efter mødet vil der kl. ca. 15.30 blive serveret kaffe med brød og afholdt generalforsamling i Thorsø Pavillon, Jernbanegade 29, Thorsø.

E. Overby

KLIP

Tilmelding til Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde 2005

Tilmelding kan kun ske skriftligt (evt. pr. e-mail) til Slægtsgårdsforeningens kasserer og sekretær Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, **senest den 1. april 2005.**

Hvis man **ikke** skal overnatte, **senest den 20. april.**

Deltagerliste m.m. vil blive fremsendt sammen med girokort til indbetaling af mødeudgifter i begyndelsen af maj.

FØLGENDE DELTAGERE TILMELDES (skriv tydeligt):

Navne _____

Adresse: _____

Telefon: _____

Hermed bestilles (skriv antal personer)

- Møde**
- _____ Besøg på Ulstrup, fredag
 - _____ Besøg på Bjørnsholm, fredag
 - _____ Middag på Bjørnsholm, fredag
 - _____ Frokost, lørdag
 - _____ Eftermiddagskaffe, lørdag
 - _____ Festmiddag, lørdag
 - _____ Frokost, søndag

- Overnatning**
- _____ Lørdag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Lørdag - søndag, enkeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, enkeltværelse

- Busser**
- _____ Bus, søndagsudflugt
 - _____ Bus fra Sjælland med påstigning i _____

Eventuelle afbud meddeles straks til sekretæren, hvis betaling skal undgås.

KLIP

KOPI TIL EGET BRUG:

Hermed bestilles (skriv antal personer)

- Møde**
- _____ Besøg på Ulstrup, fredag
 - _____ Besøg på Bjørnsholm, fredag
 - _____ Middag på Bjørnsholm, fredag
 - _____ Frokost, lørdag
 - _____ Eftermiddagskaffe, lørdag
 - _____ Festmiddag, lørdag
 - _____ Frokost, søndag

- Overnatning**
- _____ Lørdag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Lørdag - søndag, enkeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, enkeltværelse

- Busser**
- _____ Bus, søndagsudflugt
 - _____ Bus fra Sjælland med påstigning i _____

Eventuelle afbud meddeles straks til sekretæren, hvis betaling skal undgås.

Bønder på en klippeø

Bornholms Landøkonomiske Forening har i anledning af sit 200 års jubilæum udsendt en meget læseværdig bog med titlen "Bønder på en klippeø", der både skildrer foreningen gennem de sidste 50 år og beskriver landbrugets udvikling i samme periode.

I bogens forord skriver formanden for Bornholm Landøkonomiske forening, Erling Aaby Dam:

"Der bliver færre og færre selvstændige landbrugsejendomme, og de bliver større og større.

For at kunne følge med, er landmænd hele tiden nødt til at investere i mere jord, nye moderne maskiner og større besætninger.

Det skaber livsbetingelser for de forholdsvis få tilbageværende landbofamilier, men det skaber også beskæftigelse – både på de store enheder og i landbrugets følgevirkninger: slagteriet, mejeriet og grovvarerhandelen. Det skaber endvidere beskæftigelse til håndværkere, vognmænd og deres chauffører. Landbruget er stadig og vil sikkert fortsat i mange mange år være det vigtigste erhverv på Bornholm.

Som man kan se er landbruget med til at skabe grundlaget for andre samfundsgrupper. Og så er det vel nærmest en betingelse, at vi har landbrug for at vi fortsat kan have det blomstrende turisterhverv.

Men det må aldrig blive sådan, at turismen er det vigtigste levebrød for flertallet af bornholmere. Det skal fortsat være sådan, at turister kommer her i kraft af den ro og den afstressende natur, vi kan byde på, bl. a. i kraft af landbrugets tilstedeværelse.

Landbruget skal på sin side være indstillet på, at der skal være mulighed for at pleje og sikre naturen. På det område er vi godt på vej, og vi stiller os gerne til rådighed for drøftelser med naturorganisationer så vi i fællesskab kan sikre en udvikling, der både giver plads til natur og landbrug - og til en fornuftig udvikling af det bornholmske samfund."

Efter en omtale af den nuværende bestyrelse følger en række afsnit om formændene gennem de sidste 50 år, her kan man bl. a. læse om Poul Ancher Hansen, Stensebygård, som årsmødedeltagerne besøgte i forbindelse med årsmødeudflugten i 2003. Poul Ancher Hansen var i en halv snes år formand for Slætsgårdsforeningen på Bornholm.

Det er ikke alene biografier af formændene, men også beskrivelser af deres landbrug i perioden, og det giver nogle interessante linier i udviklingen, både i det bornholmske landbrug og det nationale/europæiske.

Derefter følger beskrivelser af nogle interessante landbrug. Ikke mindst artiklen om Olsminde, hvor Kim Larsen, der har 150 malkekøer, kan fortælle, at han får 500.000 kr. mere om året for sin mælk ved at levere det til Bornholms mejeri i Klemensker, end hvis han havde været leverandør til Arla.

Formand Erling Aaby Dam, viser jubilæumsbogen frem og fortæller om indhold og arbejdet med at få indholdet på plads. Indholdet er redigeret af Søren R. Wulf

Husholdningskonsulent Kamma Larsen, der var ansat fra 1957 til 1987 beskriver perioden således:

"Man synes der er sket virkelig meget. På en måde er udviklingen måske gået i ring: husholdning – forbrugerhusholdning. Det vil jeg forklare på den måde, at ordet husholdning (at holde hus) er født af nøjsomhed. Men i de senere år har husholdning nærmest været et forkættet ord, der ikke kunne anvendes. Al oplysning og undervisning indenfor husholdningsfaget har helst skullet hedde noget med forbrug. Forbruger er i modsætning til husholdning født af overfloden. Nu har energikrisen og strenge tider i det hele taget på en overbevisende måde mindet os om, at det er mere rigtigt at holde hus med alt end at forbruge alt." Og så slutter Kamma Larsen med dette citat af husholdningspioneren Magdalene Lauridsen: "Husførelse er at bruge, hvad man har, for at få hvad du ønsker."

Der følger en artikel om landboudomsarbejdet og den lokale rådgivnings udvikling. Så kommer bogens mest tankevækkende bidrag, nemlig om landbrugets mekanisering af fhv. lektor Svend Sonne Kofoed. Teknikken har ikke alene ændret landbruget – men også landskabet. Udviklingslinierne er trukket op på en meget interessant måde.

Derefter kommer en artikel om andelsbevægelsen på Bornholm. I beskrivelsen af mejeriet oplyses, at Bornholms Andelsmejeriet i Klemensker har så stor succes med sin blåskimmelost, der har vundet to verdensmesterskaber, at mejeriet må importere betydelige mælkemængder fra Skåne for at kunne dække behovet.

Bogen slutter med en historisk oversigt fra "Det bornholmske Selskab for Efterslægten" til Bornholms Landøkonomiske forening, der er landets ældste landboforening

Bogen om
mange o
at den bu

.side	2
.side	3
.side	4
.side	5
.side	6-9
Noget om Hessels historie	side 10
Løgstør	side 11
Da tørv var en stor del af årets brændsel	side 12
Nyt fra kredsene	side 14
Dansk klokkemuseum	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

april-maj 2005

Nr. 375 - 61. årgang

*Højagergård i Gislum ved Års i Vesthimmerland
tilhører Margit og Eilif Bigum, der er 5. generation på slægtsgården,
som årsmødedeltagerne besøger den 29. maj.*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

FKB

Tid

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Bladudvalget
og Himmerlandskredsen)

Karen Jacobsen
»Østerbygård«
Melbyvej 2
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskredsen)

*(Ovennævnte tre udgør
hovedbestyrelsens
forretningsudvalg).*

Signe Jensen,
Gadekærvej 5, Freerslev,
3400 Hillerød
tlf. 48 26 51 10
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholm-kredsen)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllelosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmoose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Ole Krogh Jensen
»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,
»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,
»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkredsen)

Chr. A. Krog
Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård« Kvongvej 40,
Sædding, 6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«
Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg
Tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,
Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,
Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup
tlf. 97 56 40 71

Henry Slemming,
Hammelevvej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99
(Formand: Arkivudvalg)

Niels Christian Jørgensen
Årupvej 29,
8722 Hedensted
Tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå
Tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt)

Frants Wetcher
»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund
»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkredsen)

Formanden skriver:

I dag, den 17. april, var det 50 år siden jeg blev konfirmeret i Skamby kirke. Jeg har brugt nogle timer i vinterens løb for at finde holdet fra dengang, og det lykkedes i nogen udstrækning.

Således var vi seks 50-års jubilarer der mødtes i kirken i formiddags, og efterfølgende spiste frokost sammen, og udvekslede erfaringer fra et langt liv på arbejdsmarkedet.

Vores konfirmation var lig med afgang fra skolen, og vi har således været 50 år på arbejdsmarkedet, men er jo så også alle på vej til folkepensionsalderen.

Vi fik en rigtig hyggelig eftermiddag sammen, og jeg undres lidt over, så let vi finder sammen, på trods af 50 år, hvor vi kun i meget begrænset omfang har mødtes. Turen rundt på kirkegården afslørede 3 sten over de kammerater der skulle have været med i dag. Det er tankevækkende!

I disse dage kommer foråret væltende ind over os, og vi kan se tydelige forskelle fra dag til dag på træerne i haven, og da også på vore vinterafgrøder.

Det er en årstid, der indgyder optimisme i alle os, der har fingrene i jorden, både bogstaveligt, men også i overført betydning.

I Slægtsgårdsforeningen er foråret også årsmødetid, og vi mødes på Løgstør Parkhotel. Som altid har vore lokale bestyrelsesmedlemmer lagt et stort arbejde i planlægningen af vort årsmøde, og der er i år lagt op til, at vi igen får et spændende og interessant ophold og udflugt.

For mig er årsmødet altid spændende at se frem til. Det er jo en status over vor forening og dens udvikling.

Vi konstaterer stadig en tilbagegang i medlemstallet, og det er vel en naturlig konsekvens af den rivende udvikling vort erhverv er inde i. Det er en udvikling som jeg ikke er udelt begejstret for, men som er uafvendelig i en tid med en rivende teknologisk udvikling.

Hermed en forårshilsen, med et ønske om et glædeligt gensyn til årsmødet.

Kate og Carl Martin Christensen

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogbjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 76
og 24 63 97 81 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 374 udkommer omkring
den 20. februar 2005. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 20. januar 2005.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: O'mega kommunikation AIS
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mege.dk*

Årsmødet 2005

Ulstrup slot, som deltagerne på forturen får mulighed at besøge.

Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde 2005 afholdes 28. og 29. maj i Vesthimmerland.

Program og tilmeldingsskema findes i "Slægtsgården" nr. 374 side 3 og 15.

Tilmeldingsfristen er overskredet, men der er stadig plads, så kontakt foreningens sekretær og kasserer Inger M. Hansen tlf. 59 27 59 77.

Himmerlandskredsen har tilrettelagt et interessant program for dagene, der lørdag formiddag kl. 10.00 indledes med besøg på "Landbrugsmuseet Hessel", Hesselvej 40, Lovns, 9640 Farsø.

Derefter samles vi til frokost på Løgstør Parkhotel og kl. 14.30 afholdes årsmødet officielle del.

Kl. 18.00 begynder aftenfesten.

Om søndagen ser og hører vi om Skarp Salling kirke, og besøger familien Bigum i Gislum. Her ser vi familiens gamle slægtsgård Højagergård, hvor Margit og Ejlf Bigum er 5. generation. Vi besøger også Solveig og Jens Bigum, på Nygård. Højagergård og Nygård er to store produktionsbrug med henholdsvis opdræt af Dansk kalv og ungtyre og malkekøer. Læs om de to gårde på side 4 - 7 i denne udgave. Højagergård findes på adressen Binderupvej 17 og Nygård på Gislumvej 96 begge i Gislum by.

Kl. 13.00 venter frokosten på Løgstør Parkhotel og om eftermiddagen besøger vi Brith og Per Bach Laursen på Lundgård, Bjørnsholmsvej 69, 960 Løgstør. Gården er beskrevet i nr. 374 side 6 - 8.

Her afsluttes årsmødeudflugten.

Fortur

Den traditionelle fortur fra "østzonen" byder på to enestående besøg. Først Ulstrup Slot ved Langå, hvor godsejer, fru Lilly Friis viser rundt i sit hjem. Derefter Vitskøl Kloster ved Løgstør. Vitskøl Kloster fik efter reformationen navnet Bjørnsholm, og vi ser de gamle klosterbygninger og det der er tilbage af interiøret fra herregårdstiden.

Frokosten serveres på Signesminde Kro og middagen på Vitskøl Kloster. Overnatning på Løgstør Parkhotel.

Hvornår var det nu det var?

Et jævnlige tilbagevendende spørgsmål, som høres i forbindelse med årsmødet er:

"Hvornår var det nu vi var i?"

For at lette samtalerne, bringes her dato og mødestedet for generalforsamling i forbindelse med årsmøderne gennem de sidste 20 år samt den arrangerende kreds:

- 24. maj 1986 Herlufmaglehallen, Sjælland Syd..
- 27. maj 1987 Tranebjerg på Samsø, Århus Amtskreds.
- 28. maj 1988 Frederiksborg, Nordsjællandskredsen.
- 27. maj 1989 Hirtshals, Vendsysselkredsen.
- 23. maj 1990 Hotel Helligdommen, Bornholmskredsen.
- 25. maj 1991 Vingstedcenteret, Vejle Amtskreds.
- 30. maj 1992 Rebild Bakker, Himmerlandskredsen.
- 19. maj 1993 Liselund, Vestsjællandskredsen.
- 28. maj 1994 Hindsgavl, Fynskredsen.
- 24. maj 1995 Gammel Estrup, Århus Amtskreds.
- 1. juni 1996 Skamlingsbanken, Haderslevkredsen.
- 24. maj 1997 Næsgård Agerbrugsskole, Lolland-Falsterkredsen.
- 23. maj 1998 Varde, Ribe Amtskreds.
- 29. maj 1999 Sæby, Vendsysselkredsen.
- 27. maj 2000 Menstrup, Sjælland Syd.
- 26. maj 2001 Gråsten Landbrugsskole, Sydlige Sønderjylland.
- 25. maj 2002 Hanstholm, Midtjysk Kreds.
- 24. maj 2003 Åkirkeby, Bornholmskredsen.
- 22. maj 2004 Dalum Landbrugsskole, Fynskredsen.
- 28. maj 2005 Løgstør, Himmerlandskredsen.

Dødsfald

Holger Buch Juul, Ødsted er død den 1. april 2005, han blev 89 år.

Holger B. Juul var ejer af slægtsgården Jægergården og fra 1969 til 1995 var han medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse og samtidig kredsformand i Vejle Amt. I årene fra 1977 til 1987 var Holger B. Juul landsforeningens næstformand og i mange år var han tillige et aktivt medlem af bladudvalget.

Holger B. Juul har også været aktiv i lokalpolitik, bl.a. var han før kommunalreformen sognerådsformand.

Holger B. Juul huskes for sit stille men myndige væsen, og hans synspunkter havde stor vægt.

Carl Martin Christensen

Andelstanken - hvor bærer den hen?

Af Peder Mouritsen, formand for Landsforeningen af Danske Mælkeproducenter og medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse.

Tidligere var andelsselskaberne til for os andelshavere. I dag oplever vi det omvendt, nemlig at vi er til for andelsselskabernes forretning.

Hvordan kan det være gået så galt?

Andelstanken fungerede i over 100 år

I over 100 år fungerede andelsselskaberne fint som fælles afsætningskanal for medlemmerne af hvert enkelt selskab. Investeringerne blev nogenlunde jævnt fordelt over årene, og hvert år blev kassen tømt, og overskuddet fordelt mellem andelshaverne. Der var ikke andre end andelshaverne, der skulle tjene på selskabet.

Antallet holdt dem vågne og omkostningsbevidste

Væksten var jævn og regulerede sig selv ved naturlig tilgang, hvis man kan sige sådan. Der var mange små selskaber, og selv om de ikke var i direkte konkurrence, så var antallet med til at holde dem vågne og omkostningsbevidste.

I 80'erne ville de store være større

De selskaber som var blevet store i slutningen af 80'erne ville være endnu større. Væksten foregik i store hug ved køb af virksomheder til fremstilling af for eksempel emballage. Slagterier begyndte at købe kød uden for kredsen af andelshavere for at forarbejde det og sælge det videre. Og samtidig blev det hverdagskost, at andelsvirksomheder slog sig sammen i fusioner. Begge typer udvidelser kostede mange penge hver gang.

God forretning eller uvedkommende forretning

Udvidelserne med sideaktiviteter blev som regel foretaget under princippet "Fra jord til bord". Både udvidelser og fusioner var naturligvis begrundet i et håb om at tjene flere penge til andelshaverne. Men desværre har tiden vist, at vi også har fået investeret i nogle gedigne underskudsvirksomheder, jeg tænker blandt andet på Steins Laboratorium, Tulip og

DanaPak. Vi har også investeret i helt uvedkommende industri som fremstilling af vinkartoner og andet.

Jeg foretrækker frivillig investering

Øget indtjening er som udgangspunkt en god indstilling, men jeg kan også godt lide tanken, at vi forarbejder og afsætter andelshavernes produkter, og hvis nogen vil tjene penge på fremstilling af emballage eller analysearbejde, så kan de jo frivilligt købe aktier i den industri.

Andelshaverne mistede grebet

Aktiviteterne affødte krav om en konsolidering i selskaberne, ikke mindst i de selskaber, der også gik til udlandet for at overtage aktieselskaber.

På det tidspunkt tabte vi andelshavere grebet om udviklingen, og alle de penge vi har postet i selskaberne i form af lavere afregning end muligt, dem har vi aldrig set siden.

Aktionærerne skal også have afkast nu

Pludselig befandt vi os i en situation, hvor det ikke var andelshaverne, der skulle dele de penge, der var i kassen, når året var gået. Aktionærer fra de halvt ejede virksomheder i udlandet skal have udbytte, og andelsselskaberne henlægger penge til konsolidering uden at notere dem på navn.

Andelshaverne er reduceret til råvareleverandører

I dag er andelsselskabet blevet til en forretning, og andelshaverne er reduceret til råvareleverandører, men grundlaget er det samme som for over 100 år siden. Det er som om at vognene kører på sit eget spor ved siden af lokomotivet. Ja, jeg betragter producenterne som lokomotivet, vel at mærke.

Store andelsselskaber dikterer regler

Andelsselskaberne er begyndt at udforme regler for produktionen. Tidligere var det os, der bestemte hvordan andelsselskabet agerede.

Tidligere fik vi tillæg for god kvalitet, nu er hele afregningen baseret på fradrag.

Resultatet tydeligere i lille selskab

Jeg kan tydeligt mærke forskellen, når jeg sammenligner de store andelsvirksomheder med de små. Jeg dyrker også kar-

tofler, som afsættes til en andelsvirksomhed af den gammel-dags slags. Og det er noget sjovere at være til generalforsamling der end det er hos Arla Foods og Danish Crown. Går det godt med afsætningen, så bliver der flere penge til os og samtidig stiger prisen på leveringsrettighederne. I Arla aner vi jo ikke om det reelt går godt eller skidt. Hvordan skal vi almindelige mennesker kunne se sammenhæng med resultat og konsolidering, låntagning, afskrivninger og så videre?

Hæftelsen er stadig hos andelshaverne

Men vores kautionsforpligtigelse er uændret. Ikke i form af direkte hæftelse, men i form af mindre afregning end muligt, hvis et underskud skal dækkes her eller der. Jeg synes, at det er svært at se, hvordan man kan forene andelshaver-nes interesser med aktionærernes interesser og krav om udbytte.

Aktiekursen stiger på andelshavernes bekostning

Jeg synes, det er påfaldende, at samtidig med at Arla Foods optager et obligationslån på en mia. kroner, som andelshaverne betaler renterne af, så stiger kursen på Arla-aktierne i England. Men det er vel klart nok. En mia. kr. i kassen hæver aktieanalytikernes vurdering, og andelshaverne betaler renterne, så aktionærers værdier stiger. Desværre på vores bekostning.

Selskaberne er begyndt at opbygge store formuer

I dag er andelstanken reduceret til en finansieringsform indenfor selskabsretten. Vi har for kort tid siden oplevet, at både presse og politikere har fået øje på, at selskaberne er ved at opbygge enorme pengetanke uden andet synligt formål end at man skal være klar til den næste fusion, som mest er i aktionærernes interesse.

Det er også bekymrende, at kapitalen flyder lidt herreløst rundt i store andelsselskaber. I gamle dage blev pengene noteret på navn, hvis der skulle spares op i selskabet. Den praksis anvender de fleste selskaber så som Den Lokale Andel, DLG, Danish Crown, men det største andelsselskab - jeg behøver vist ikke nævne navnet - de brillerer ved at modsætte sig navnenotering.

Modeller for fremtiden

Derfor er det nødvendigt, at finde modeller for fremtidens afsætningsselskaber, som tilgodeser andelshavernes interesser. Det er trods alt os der kommer med grundlaget og pengene i form af varer til forarbejdning.

Landsforeningen af Danske Mælkeproducenter har foreslået, at producenterne får udleveret leveringsrettigheder ligesom for eksempel kartoffelavlernerne. Det vil tage luften af kvotepriserne og det vil genskabe et tættere tilhørsforhold til mejeriet. Og som sidegevinst undgår vi, at Dansk Kvæg blander sig i hvad leveringsrettighederne må koste.

Hele butikken som aktieselskab

Alternativt er det måske en ide at omdanne hele butikken til et aktieselskab, og så lade os producenter få indflydelse på driften via de almindelige regler for aktieselskaber.

Leverandørforeninger

Man kan også forestille sig, at vi lader de store selskaber køre deres eget løb og at leverandørerne går tilbage til den grundlæggende andelstanke og slår sig sammen i leverandørforeninger.

Peder Mouritsen

Fra slægtsgårdsarkivet

Dansk Slægtsgårdsarkiv har modtaget privatarkivet efter gård-ejer og forfatter Salomon J. Frifelt, og nu ønsker arkivet at få en komplet samling af Salomon J. Frifelts bøger. De bøger af Salomon J. Frifelt, som arkivet er interesseret i at modtage er følgende:

Af jordens æt.
Røgduft i skumringen.
I kreds om et natligt bål.
Myten.
Ad jyske veje sønderud.
Vi tapper af tøndnen.
Vi svinger vor høle.
Et termingkast.
Dem vester fra 1-3.
Fra vildornen til baconsvinet.
Et stykke vestjysk bondehistorie.
Konsulens.
Bogen om I. C. Christensen.

Hvor veje samles.
Vi hilser på landsmænd.
Med en gyvelgren.
Det skete en søndag.
Østersogn og vestersogn.
På de gamle kirkeveje.
Sognets veteraner.
Vestjylland og Varde Bank.
Højt på strå i det gamle sogn.
Nabo til Kræn Vester.
Dagen og det grønne land.
Bøj dig for blæsten.
Veteranen og døden.

Læsere, der er interesseret i at hjælpe Dansk Slægtsgårdsarkiv, kan kontakte arkivet onsdage mellem 11 og 15 på telefon 86 48 48 16.

.....

Mere om Frifelt

Arkivar Helge Sørensen, der har registreret Salomon J. Frifelts store privatarkiv fortæller, at der også er fundet nogle små breve, som er skrevet af Salomon J. Frifelts bedstefader Salomon Pedersen. Brevene viser at Salomon Frifelt ikke havde sine digteriske evner fra fremmede.

Et kærlighedsbrev lyder:

*Til
Maria Hansen*

Dyrebare og Høitelskede Hustru!

Da jeg i dag er ene herhjemme ere derfor mine Tanker ikke alletider her tilstede, men de var noget af Tiden hos dig min Udvalte. Og Jeg syntes at jeg ikke kunde undgaae at udtolke min Varme føllelse for dig med disse få Linier, hvorfor jeg ogsaa ret maa takke Gud at du saaledes vedbliver at være næst Gud min Allerhøieste Ligendefæ. Og Gud give at denne Gjensidige Kærlighed imellem os, som jeg har det faste haab er indgaaet i og med Gud, stedse maa vedblive at være imellem os saalænge vi skal vandre her paa Jorden, Og at vor Kjære Frelser stedse maa staa for os som den allerkjæreste, Amen.

Den 24. August 1861. Salomon Pedersen

Et ord er særlig interessant, nemlig liggendefæ. Det er blot et gammelt udtryk for ejendom, der baseres på ordet kvæg. Jo mere kvæg, jo flere penge. Og hos de gamle patriarker sagde man: "Mine børn, mine dyr og mine kvinder".

Ejgil Overby.

Familien Bigum i Gislum

Højagergård o. 2000, før den sidste kalvestald blev opført.

Om Gislum, Højagergård og Nygård, som årsmødedeltagerne besøger på søndagsudflugten.

Landsbyen Gislums 12 gårde blev udskiftet i 1797, og på den gård der nu hedder Højagergård, sad Knud Sørensen som fæster. På udskiftningstiden var han omkring 60 år gammel, og få år efter overtog sønnen Søren Knudsen gården. Med den begyndende landbrugskrise i 1820'erne fik Søren Knudsen det vanskeligt, men han prøvede at redde situationen ved at opnå en udstykningsbevilling, der blev tilstået ham af Rentekammeret og meddelt af Ålborg Stiftsamtstue den 6. august 1825.

Hovedparcellen købtes af Lerckenfeldts ejer – Ane Dorothea Skow, der var enke efter Mikkel Kjeldsen. Hun fik sit skøde tinglæst den 26. april 1826, men allerede den 3. november havde hun solgt gården til Anders Jensen.

Søren Knudsen solgte på samme tid den anden parcel til Christoffer Jensen, men han var blevet boende på gården, og da enkefruen solgte gården var det på følgende vilkår:

at Søren Knudsen og hans kone kunne bo på gården i fem på hinanden følgende år samt havde den halve kálhave. Endvidere skulle han have en ko græssende sammen med den nye ejers og tilmed et læs hø årligt. Han fik også en dags tørvegravning i gårdens eng om året. I folketællingen 1834 optræder Søren Knudsen som indsidder og daglejer.

Højagergård

Med Anders Jensen kom den nuværende familie ind på Højagergård. Anders Jensen var født i 1798 i Durup sogn og gift med Ane Mogensdatter som var født i 1809 i Fjeldsøe. Anders Jensen kom fra Marumtorp på Nøragergårds Mark, da han overtog Højagergård i 1826. Ægteskabets fire børn blev alle født på gården.

Aftægten

Den 13. august 1860 solgte Anders Jensen Højagergård til datteren og svigersønnen – Gjertrud og Niels Nielsen. Gården havde da fået matr. nr. 8 og stod for hartkorn 2 tdr. 3 skp. 1 fdk 0 1/4 alb.

Med generationsskiftet fulgte også en aftægtskontrakt, hvor der bl. a. står:

”Jeg og min kone forbeholder os ret til indtil videre at blive boende i vor hidtil hafte bopæl i forening med vor svigersøn og der nyde de bekvemmeligheder, som vi hidtil har haft, og skal han da forsyne os med alt, hvad vi til livets ophold behøver af føde og klæder, uden nogen mangel, og nyde vi kosten i forening med ham og familien. - Når vi så siden måtte attråe vor egen bopæl, da der han pligtig til så hurtigt det efter tilsigelsen af os kan se, at opføre i vestre side af gården en kampestens grundmuret bygning på 4 fag til bopæl for os, indrettet efter vor ønske og forsynet med loft, gulv, de fornødne vinduer og døre samt skorsten og bageovn, og som vi da forbeholde os til vor udelukkende afbenyttelse, og skal være pligtig til at vedligeholde bygningen. – Vi forbeholder os kister og skabte, 1 kakkelovn, 1 grubekedel, bord, stole og det fornødne køkkentøj, samt hvad andet bohav som vi måtte have brug for, og med undtagelse af min kones dragkiste, som tilhører vor datter Ane Kirstine og 1 hængeskab og 1 lille skrin som tilhører vor datter Ane Marie, og vore gangklæder som tilhører bemeldte vore døtre til lige deling, tilfalder vore efterladenskaber ved den sidste død, gårdens daværende ejer, imod at vi af ham bekostes hæderlig og anstændig begravelse, og hvilken skal være hans pligt at bekoste.

Skal min svigersøn, når vi således tage ophold for os selv årlig yde os til vor underholdning 4 tønner rug, 2 tønner byg,

3 tønder kartofler, 1 skæppe salt, 3 lispund saltet og røget flæsk, 3 lispund do. fårekød, 2 lispund smør, 2 lispund ost, 2 ol æg, 6 pund Bergenfisk, 1 ol flynder, 1 ol ferske sild, 1/4 skæppe ærter i god og sund vare og i penge 8 er otte rigsdaler. Kornet og pengene leveres os hver 1. maj og 1. november hver gang med det halve, kartoflerne i optagningstiden, flæsk og kød ved juletid, smør, ost og æg til 1. april og 1. oktober med det halve. Salt fisk og ærter om efteråret inden 1. november.

Ligeledes leverer han os årlig tid efter anden, som vi forlanger 6 potter god kornbrændevin, hver forår 2 pund uld og hver efterår 6 pund uld og 8 pund hør i gode vare samt 8 pund lys og daglig fra 1. maj til 1. november 2 potter, og i den øvrige tid af året daglig 1 potte sød eller nymalket mælk. Vort korn skal han besørge til og fra møllen, lade brygge og bage for os når vi forlanger dette og i sygdoms og alderdoms svaghed yde os alt den leje og opvartning som vi måtte behøve.

Skal bemeldte vor svigersøn årlig levere os, og uden udgift for os, sat i stak ved vor bopæl 16 læs skudtørv a 24 snese pr. læs af almindelig størrelse, og hver andet år et godt læs brændelyng, godt og tørt ildebrændsel og i rette tid hjem-bjærget.

Han skal befordre mig og min kone i 2 rejser til nærmeste købstad eller lige lang vej på tur og retur.

Når en af os, jeg eller min kone, ved døden er afgået, da bortfalde af aftægten for den længstlevende 1 tønne 4 skæpper rug, 4 skæpper byg, 1 lispund flæsk, 1 lispund kød og 1 tønne kartofler og ikke videre.

Dersom vor svigersøn undlade i rette tid at præstere, hvad han herefter er pligtig at yde os, eller han byde os dårlige varer, da er vi berettigede til for hans regning at indkøbe de manglende eller bedre varer.

Vi reserverer os derfor ret til aldeles at fraflytte gården og ligefuldt fra denne at nyde vor aftægt efter nærværende kontrakt, og som da af gårdens ejer leveres os på vor bopæl af indtil 2 mile fra gården, men i så tilfælde betaler han os i stedet for fri hus, ildebrændsel og mælk 20- er tyve rigsdaler, der betales os hver og med de øvrige penge.

Den påhvilende aftægt skal så længe vi lever udredes af og påhvile den Niels Nielsen af mig solgte gård med ejendomme, uanset hvem der i samme tid måtte blive ejer deraf.

Købesummen for gården, som jeg har givet mine tvende døtre, bliver indtil videre indestående hos Niels Nielsen, og udbetaler han i sin tid denne til mine døtre, Ane Kirstine og Ane Marie, hver med 200 rd. Udbetalingen sker efter 1/2 års foregående lovlige opsigelse til den derpå følgende termin, når mine døtre er blevne gifte eller når de havde fyldt deres 25. år, og svarer han dem renter deraf 4 % p. a. fra deres 18 år imod at forsørge dem indtil denne tid.

Højagergård fra gårdspladsen. De nye bygninger er opført over 30 år, men de danner en helhed, så selvom der er flere byggeperioder, så er her et eksempel på, at der kan skabes harmoni.

Ligeledes skal han som vederlag for den ham overdragne besætning udrede til hver af mine foran nævnte døtre en seng og færdigsyede vår eller betræk til 1 overdyne, 1 underdyne, 2 hovedpuder samt 1 par blåternede lagener af værdi for hver 24 rd. 1 god ko og den tredje bedste i gården til værdi af 30 rd. Og 3 får af værdi 3 rd., som de udtager af gårdens fåreflok efter at ejeren har frataget 6 får. Disse dele erholde de når de er blevne gifte, men er de ikke gifte inden de haver fyldt deres 40. år, da er de berettiget til efter denne tid at døtre den anførte værdi for disse dele kontant udbetalt – enhver af dem.”

(Aftægtskontraktens fordringer lyder af meget, men det var sælgerens/aftægtsnyderens eneste aktiv, og samtidig var der den mulighed, at køberen/aftægtsyderen ville sælge og den nye ikke havde et familiært forhold til aftægtsnyderen og derfor skulle alt skrives.)

Slægten Bigum

Den nye ejer af Højagergård, Niels Nielsen, var søn af Niels Pedersen og Margrethe Jensdatter. De havde en gård i Gundestrup, men kom fra Klejtrup. Niels Pedersen var født i Bigum sogn i 1793, og derfra stammer slægtsnavnet, som familien i 1922 fik kongelig bevilling til at føre.

Gjertrud og Niels Nielsen sad med Højagergård til 1902, da sønnen Jens Christian Nielsen Bigum (1867-1951) og hans kone Ane Katrine Nielsen (1877-1959) tog over. Også her oprettede en traditionel aftægtskontrakt.

I 1933 opført et nyt stuehus.

I 1938 fulgte 4. generation ved Christian Aage Nielsen Bigum (f. 1911), han var samme år blevet gift med Mariane Petra Holst.

I ægteskabet er tre børn. Ældste søn, Jens Bigum, blev agronom og civiløkonom og huskes som adm. direktør for Arla.

Højagergård set fra vejen. Th. i billedet ses den nye kalvestald.

Nygård o. 2000 før de tre gamle udlænger blev revet ned.

Datteren Inger Bigum er bankuddannet. Den yngste søn, Eilif Holst Bigum, blev driftsleder fra Malling Landbrugsskole i 1963, og købte i 1966 Østergård i Gislum.

Da Christian Aage Bigum var blevet assurandør, og havde succes med det, overlod han i 1971 Højagergård til Eilif Bigum. Højagergård havde 90 tdr. land og Gislum Østergård 50 tdr. land.

Eilif Bigum blev i 1963 gift med Margit Thorn fra Fjellerad i Østhimmerland. Hun er forretningsuddannet. De har børnene Marianne, Lise, Jens og Merete.

I 1976 brændte Østergårds gamle bygninger og for forsikringssummen opførtes året efter ved Højagergård en stor maskinhal med integreret babykalveafdeling. Der var dengang 62 malkekøer på gården, mens opfedningen af tyrekalve blev udvidet mere og mere.

Der er i årenes løb købt en del naboejendomme til Højagergård. I 1995 blev naboejendommen Nygård sat til salg og sønnen, Jens Bigum, der efter landbrugspraktik i Australien, Norge og i lærerige pladser herhjemme var blevet agrarøkonom fra Hammerum Landbrugsskole, købte den. Herefter samledes mælkeproduktionen på nygård, og man gik på Højagergård over til ren kødproduktion.

Den nuværende produktion er på 1300 kalve og ungtyre. Dansk Kalv er et specialprodukt, hvor landmændene er kontraktlig forpligtet til at opfylde en række krav vedrørende

dyrevelfærd, alder og kvalitetskrav. Danskernes forbrug af kvalitetskalkvekødet har været stigende over en årrække til nu 3 kg i gennemsnit pr. indbygger.

I 1980 var Eilif Bigum med til at stifte Landsforeningen af danske Slagtekalveproducenter, og efter 25 år som foreningens formand, forlod han i dette forår bestyrelsesarbejdet.

Foruden Landsforeningen har Eilif Bigum bl.a. været engageret i Lanboforeningsarbejde, DLG og han er i Sparekassen Himmerlands repræsentantskab.

Margit Bigum er også aktiv udenfor hjemmet, idet hun på 12. år er medlem af Års Byråd, hvor hun repræsenterer Venstre. Hun er medlem af social- og skole-kulturudvalgene.

Højagergård er en produktionsgård, og bygninger, der ikke har nogen funktion tilstræber man at fjerne. I 2002 blev den gamle kostald fjernet, hvilket gav mulighed for at anlægge en meget smuk gårdsplads. Flere bygninger er på vej til at blive revet ned.

Nygård

Den ejendom, som Jens Bigum købte i 1995 var en parcel fra præstegården, der blev udstykket i 1913. Ved overtagelsen i 1995 var der 39 ha til gården og 35 køer.

Her planlagdes en ny gård, hvor mælkeproduktionen kunne samles, og i november 1996 malkedes der i den nye stald. Driften er udvidet, så der nu er 210 køer, som årligt leverer 2 millioner kg mælk til Arla.

Nygård 2005, med det store staldkompleks.

Avlsgårdens facade.

I 2003 blev Nygårds tre gamle længer revet ned og året efter anlagdes en ny gårdsplads, og der opførtes en ny længe til kontor og garager. Stuehuset fra 1913 blev gennemgribende moderniseret, og nu ligger det smukt i landskabet med de nye staldlænger nedenfor bakken.

Nygård, der nu svarer til sit navn, fik i marts i år tildelt Vesthimmerlands Landboforenings Bygningsharmonipris

Jens Bigum blev i 1998 gift med Solveig, der er lærer, men nu læser til cand. mag. i engelsk og samfundsfag ved Ålborg Universitet. De har tvillingerne Christian og Frederik på 7 år og Gustav på 4. Endvidere er der en pige i familiepleje.

Driften

Nygårds areal omfatter nu 259 ha, og Højagergårds på 203 ha. Markdriften er baseret på grovfoderproduktion, så 90 ha er med majs, men der er også salgsafgrøder som korn og raps. Køerne får fuldfoder, mens kalvene får et foder, der blandes på gården.

Det er to selvstændige brug, men med driftsfællesskab. Jens tager sig af køer og mark, mens Eilif tager sig af kalveproduktionen.

Der er ansat 5 medarbejdere, en har haft 25 års jubilæum på Højagergård.

OGN

Slægtsoversigt

Højagergård

Matr. nr. 8 af Gislum by og sogn, Gislum Herred.

1826

Anders Jensen

Gift med Ane Mogensdatter

1860

Niels Nielsen

Gift med Gjertrud Andersdatter.

1902

Jens Christian Nielsen Bigum.

Gift den 8. november 1902 med Ane Katrine Nielsen.

1938

Christian Aage Bigum

Gift 1. 2. 1938 med Marianne Petra Holst.

1971

Eilif Holst Bigum

Gift den 27.1. 1963 Margit Thorn

gård. Stuehuset efter istandsættelsen og opførelsen af den nye længe til garager og kontor.

Noget om Hessels historie

Herregårde Hessel set fra gårdspladsen. Hovedbygningen virker beskeden, men er det ikke. At stuerne er lavloftede gjorde hovedbygningen til en behagelig bolig i en tid, hvor opvarmning var et problem.

*Af museumsdirektør Johnny Højgaard,
Herregården Hessel.*

Siden Slægtsgårdsforeningen sidst var på Hessel, har vi forsket i smug, når vi havde tid til det, og vi har da også fundet ud af mange interessante ting fra Hessels historie.

Da Aalborg Amt købte herregården Hessel havde man nok en forventning om at der lå en god historie bag de gamle mure, der stod og truede med at vælte, men man havde sikkert ikke forventet alt for meget; der er jo kun tale om en lav hovedbygning i en etage, og blandt avlsbygningerne var kun laden værd at skrive hjem om. Man fandt meget hurtigt et brev, der dokumenterede dronning Margrethe den Førstes interesse for Hessel, men der var ikke så meget kød på historien. Siden har vi fundet ud af at dronning Margrethe havde en kongsgård i nærheden "Nether Hoffgaarth" (må betyde Nedre Højgaard), og den var dengang meget faldefærdig. Den har formodentlig ligger i det nuværende Vesterbølle. Da hendes fader, Valdemar Atterdag, forsøgte at få orden i riget, oprettede han "Politistationer" rundt omkring, og Margrethe fortsatte denne form for indenrigspolitik.

Da hun stod og manglede et ordentligt sted at være, beslaglagde hun Hessel, og Hessel kom til at tilhøre kongehuset frem til kong Frederik den Anden. da Jørgen Lykke overtog Hessel. Jørgen Lykke var kongens mundskænk, og vi ved, at han tog sit højtidelige hverv meget alvorligt, om end det ikke alene var Jørgen Lykkes skyld at Kongen senere døde af druk. Da vi ikke rigtig kunne finde dokumentation for overdragelsen af Hessel, var det nærliggende at tro, at Jørgen Lykke havde hældt godt på Kongen og derefter snydt ham i spil, og på denne måde erhvervet Hessel. Et sådant hændelsesforløb kendes andre steder fra.

Desværre fandt vi ud af, at Jørgen Lykke tilegnede sig Hessel ved mageskifte, da han havde arvet en del spredt godt i Vesthimmerland, som kongen fik i stedet. I øvrigt havde Jør-

gen Lykkes fader haft Hessel som len tidligere, så den blev på en måde i familien. Vi er også kommet frem til at Jørgen Lykke ikke selv var synderlig begejstret for den store bondegård. Han var vant til mere luksus. Derfor byggede han Bonderup (nu Lerkenfeldt) og gjorde i denne forbindelse mest ud af at få den residens til at fremstå så imponerende som muligt. Når man står på Lerkenfeldt i dag og forestiller sig nybyggeriet, må man forestille sig en stor teateragtig kulisser. Alting skulle se imponerende ud fra gårdspladsen (læs slotspladsen), men når man går ned i kælderen og opdager at de gamle hvælvinger er lavet af kvartstensopsætninger, aner man, at det her har været vigtigst at få tingene til at se imponerende ud. Sener beboere kan snakke med om det praktiske i at bo i en smal slotskulisser, men imponerende ser det ud.

Jørgen Lykkes kone, Beate Brahe, har ikke brudt sig om at bo på Bonderup eller nogen af de andre slotte. Hun flyttede ind på Hessel, så snart manden var ude. Og da hun blev enke beholdt hun Hessel for sig selv og datteren Ide.

Idé Lykke arvede Hessel og giftede sig med Jørgen Parsberg. Jørgen Parsberg stod sig også godt med kongehuset. Det var ham, der tog ned og afklapsede Anders Vedel, der havde holdt gravtale over den afdøde kong Frederik den Anden og herunder antydte, at kongen var død af druk. Valdemar Parsberg konfiskerede i samme omgang Anders Vedels folkevise-notater og overrakte dem til dronningen, hvilket sikkert også har givet lidt afkast.

Idé og Jørgen klarede sig godt, og byggede Jernit ved Hammel, der senere blev til Frijsenborg.

Vi har fra denne tid fundet et enkelt dagbogsnotat, der fortæller at der under en fest på Hessel blev danses så meget, at en adelsdame, Mette Wiffert, dansede sig til døde. Det gik både hårdt og lystigt til i gamle dage.

På Museet Herregården Hessel arbejdes der på at få samlet de efterhånden mange kildemæssige efterretninger til en helhed. En grundig historisk undersøgelse skal ligge til grund for de kommende års udstillinger og formidling af den gamle herregård. På museet er man lige nu ved at lægge sidste hånd på et stort arbejde, der har bestået i at "oversætte" nogle håndskrifter, der fortæller om tiden for ca. 150 år siden. Arbejdet har bestået i at tyde håndskrifterne i 17 dagbøger, der består af gamle kladdehæfter. Det er blevet til over 700 normalsider. Den oprindelige skrift har været en blanding af gotisk og latinsk skråskrift foruden en mængde hjemmelavede bogstaver og retskrivning.

Indtil man på museet finder frem til en bedre form for udgivelse vil den blive lagt ind på Hessels hjemmeside. www.herregaarden-hessel.dk

Skriftet er opstået på Vindum Overgård ved Bjerringbro. På kirkegården ved siden af gården kan man se Bruhnernes familiegravsted, og når man ser over på hovedbygningen er der i den modsatte gavl en påklistet bygning, der ligesom ikke rigtig passer ind i den øvrige arkitektur. I denne gavlbygning sad Wilhelm Bruhn og skrev sin lange beretning.

Beretningen handler om hans opvækst hos bedstefaderen, der var krigsminister, senere flyttede han ind hos sin fader og

stedmoder, og boede det meste af sin ungdom på en kaserne. Han tog studentereksamen i Århus, hvor faderen var officer og blev senere proprietær. Det sidste med stor hjælp fra sin svigerfader, da han giftede sig med en af døtrene på Hessel.

På museet er der sket meget siden Slægtsgårdsforeningen var her sidst. Det største er, at vi er blevet færdige med at tække alle længer. Det har været en drøj omgang ikke mindst pga. den nødvendige rengøring efter tækningen.

Der er i de sidste år blevet gjort mest for børnene, der besøger museet. Der er blevet mulighed for mange nye aktiviteter. Der er blandt andet opsat kunstige køer, så børnene kan prøve at malke de kunstige yvere, og der er sat forskellige lydeffekter op i bygningerne.

Lige nu venter vi spændt på, hvordan udviklinger skal gå videre med den nye strukturreform. Der er flere muligheder, men det vil utvivlsomt være det bedste for Hessel i det lange løb, hvis man får en statsanerkendelse og indøver en rutine med de arbejdsopgaver, der er fastsat for statsanerkendte museer, med indsamling, bevaring og ikke mindst forskning med henblik på at kunne formidle nogle interessante historier fra både fortid og nutid.

Løgstør

Løgstør, der er rammen for det kommende årsmøde i Dansk Slægtsgårdsforening, er en af landets yngste købstæder.

Løgstør var fra først af et fiskerleje, senere blev det en handels- og ladeplads, hvor der allerede i 1523 var toldsted. Fiskerlejet trivedes i 1500-tallet godt takket være det indbringende sildefiskeri.

Ålborg så med misundelse på småbyerne langs Limfjorden, og i 1598 kom et kongeligt forbud mod købmandshandel med korn, kramvarer osv. Det var også Ålborg, der forhindrede at Løgstør blev købstad, da den i 1752 søgte om det. Danske Atlas fra 1769 kalder byen, der da havde 392 indbyggere "en liden flække, som ingen købstadsprivilegium har, endskønt den af nogen kaldes købstad formedelst konsumtion og den losse- og ladepladsrettighed, som den har. Vel siges byen at have haft et gammelt frihedsbrev på at drive handel, hvilket i ildebranden 1747 skal være fortæret, men de nuværende indbyggere vide dog ej at gøre retskaffen rede derfor".

Med den begyndende industrielle udvikling fra midten af 1800-tallet fik byens havn stor betydning, og Kong Frederik den Syvendes Kanal blev gravet gennem det flade landskab vest for Løgstør, for sandbarrerne ud for byen generede skibstrafikken.

I 1892-1893 opførtes en kirke i Løgstør, og byen blev et selvstændigt sogn.

I 1893 anlagdes jernbanen fra Hobro til Løgstør, hvilket fik stor betydning for byens fortsatte udvikling.

Løgstør Købstads segl viser kirken og bærer årtallet 1900, hvor havnebyen blev købstad.

Med lov af 7. april 1899 og med virkning fra 1. januar 1900 blev Løgstør sammen med Nørre Sundby og Silkeborg optaget i Købstædernes kreds. At en by fik købstadsrettigheder var på det tidspunkt mest et udtryk for forfængelighed. Indtil næringsloven af 1857 var der klare fordele for håndværk og handel at have købstadens monopol. Når en by så sent fik købstadsbevilling havde det kun betydning af de administrative områder. En købstad hørte ikke under amtets tilsyn og det udgjorde sin egen retskreds. (Løgstør havde fra gammel tid haft eget birketing!).

Da tørv var en stor del af årets brændsel

Af *Frede Bruun, Dansbjerg.*

Gennem generationer har man, rundt omkring i landets moser, gravet tørv til det daglige forbrug af brændsel.

Den der ikke havde gård eller jord med tørvemose, lejede eller købte et tørveskifte i en af egnens store moser. Her på egnen var det mest "Faurholdt", "Bunkhule", eller "Volstrupgård"s moser, og Søholdt mose i Torslev sogn.

For Dansbjergs vedkommende og nabogårdene Ø. Estrup, Lille Estrup og Ny Mølgård var der nogenlunde god tørvejord i engene mod åen. Dog kun til æltetørv.

Nord for åen blev der gravet tørv i mange år. De nu tilgroede gamle tørvemoser fortæller om flere hundrede års gravning.

Min oldefar Kehlet Bruun fortæller i breve til hans børn, om tørvegravningen og dens besværligheder på hans tid.

Det år han beskriver, ville han kun grave til eget forbrug og til forældrene på aftægt og så måske til en god nabo, som havde gjort ham en tjeneste. Levering af gode tørv var altid med i aftægten.

Hvordan tørvegravningen forløb den gang og før kan man kun gisne om, men at det meste var håndarbejde, som andet, er sikkert.

Det første jeg kan huske fra egnen her var, at tørvegravningen begyndte når forårsarbejdet var forbi. Det vil sige midt i maj, og man satte en ære i at være de første der fik begyndt eller samtidig med naboerne.

Processen startede med at man fjernede græstørvene fra en firkant på fire til fem kvadratmeter, derefter fjernede man jorden ned til tørvejorden ca. en halv meter, løsede tørv og hældte vand på til opløsnings.

Jo dybere man kom ned i graven jo mindre vand behøvedes der, længst ned havde man besvær med at holde vandet ude, og måtte tit springe for livet når vandet væltede ind.

I vores mose var der ca. to meter til sandet, hvor tørvelaget hørte op.

Udover foræltningen i graven brugte vi en hesttrukken æltemaskine, en tohjulet kasse med indvendige knive der blev trukket rundt af hjulene. Jo længere kørsel jo bedre æltning.

Kassen kunne tippes ved aflæsning på læggepladsen.

Det almindelige mandskab ved tørvegravningen her var tre mand eller måske to og så en dreng til at køre hesten. En voksen mand i graven og en på læggepladsen foruden kusen.

Æltemaskinen blev bakket til kanten af graven, manden i graven skovlede den fuld af tørvebladret, kusen kørte lidt rundt før han afleverede det på læggepladsen og tippede kassen. Her blev det glattet ud i et tyndt lag og skåret ud i passende firkanter på kryds og tværs.

Det havde ham på læggepladsen god tid til mens kusen hentede ny forsyning.

Under krigen 1940-1945 blev der gravet en del mere i de små moser, desuden blev der startet tørveproduktion i stor stil i de større moser. Det var mere fabriksagtigt med presse og transportbånd. I store vildmose blev der arbejdet i døgndrift med masser af folk og to staldgårde indrettet til forplejning og logi.

I min tid herfra, fra 1947 og ca. 10 år frem blev der stadig gravet tørv her på stedet. Vi gravede for det meste 15-20000 til os selv derudover leverede vi 10000 til bedstemor. Når tørvene var halvtørre og vandet var trukket ud, blev de "råje" rejst eller "rynglet" d.v.s. stillet på kant op ad hinanden i lan-

ge rækker for til videre tørring. Her stod de nogle dage og da de var omtrent tørre blev de "skruet" eller stakket, en "tørveskrue" var en lille stak ca. to kurve tørv. Her fik tørvene den sidste tørring, så de kunne køres i tørvehuset helst inden Sankt Hans.

I den før omtalte Søholt mose var der tale om skæretørv eller gravetørv.

Tørven var af en anden beskaffenhed, mere omsat og uden grene og træstykker, tørven kunne skæres direkte af mosen, uden besværet med vand og æltning. Her fandtes der flere forskellige spader og skovle, som blev brugt til gravningen "vandspade", "millionspade" og andre.

Min gamle ven, Herluf Jensen fra Ålbæk, var ekspert i tørvegravning og vidste alt om de forskellige redskaber.

Søholt mose stiftede jeg bekendtskab med i 1928, 12 år gammel. Far og Jens Sørensen, Broens Mølle traf aftale med en mose ejer i Søholt om gravning af et vist antal tørv som de selv skulle grave op.

Jens Sørensens ældste søn Peter og vores karl Kristian kaldet "Bettekesse" eller "Kesse-Læsø" da han var fra Læsøgård i Voldstrup, fik til opgave at grave tørvene. Peter stod i graven og lagde tørvene på brinken og Kesse kørte dem væk og skar dem ud, de blev kørt ud på en dertil indrettet trillebør. Det gik der flere dage med da det jo var til to husholdninger. Da tørvene var tørre til rejsning var jeg med i mosen sammen med min bror Poul og Kesse-Læsø og det var en fest jeg stadig mindes. Vi cyklede de 10-12 km derop, så vi har nok haft madpakke med, men før turen ud i mosen besøgte vi købmanden i Søholt, hvor vi forsynede os med wienerbrød og dertil hvidtøl én hel flaske til hver, det husker jeg stadig som en overdådighed. Kristian betalte, han var ret velbeslået hjemmefra og lang fra fedtet.

Kesse-Læsø var et rart menneske og god mod os drenge, han er én af fars karle som jeg mindes med tak. Sker det at jeg nu mange år efter kommer igennem Søholt, mindes jeg altid "festen" - poser med wienerbrød og hvidtøl i helflasker.

I dag er købmandsforretningen lukket for længst og ingen graver mere tørv i Søholt mose.

De sidste år med tørvefyring valgte jeg at købe et par læs på en tørvefabrik, eller en bil fuld fra de såkaldte krejlere fra "Moseby" eller Kæes der kørte rundt og solgte uden bestilling.

Efterhånden blev kul og koks eller sinters billigere og nemmere og var mere velegnet til centralfyr der var blevet almindeligt.

Det faste brændsel blev senere erstattet med olie suppleret med gas og elektricitet. En oplevelse fra min tid og tørvegravningen skal med til sidst.

Det kunne have kostet mig livet eller førligheden. Min niece Kirsten ville gerne prøve at køre hesten for æltemaskinen og fik lov.

Hesten var stor og skikkelig, det var den store Mads en jysk vallak vi havde i nogle år. Jeg var omtrent i bunden med gravningen i det hul vi arbejdede med, da hesten bakkede æltemaskinen med en fart så den røg ud over kanten af graven og hang over hovedet af mig, jeg råbte og jog på hesten nedefra, og han må have kendt stemmen for han tog et mægtigt tag frem og æltemaskinen fulgte heldigvis med op, dog meget ravareret trukket vind og skæv. Det sænkede arbejdet et par dage, kassen skulle en tur til karetmageren inden produktionen kunne fortsætte.

Frede Bruun

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

NYE MEDLEMMER

Gårdejer
Anders Wegeberg Odgaard
"Dalsgård"
Torpvej 29
Lundum
8700 Horsens

Gårdejere
Kirstine Jensen og
Morten Agger
Ellemosevej 6
Hygum 7620 Lemvig

Tove og Birger Søndergaard
Margrethelundvej 5
8550 Ryomgård

Hanne og John Pølund
Mølholmvej 49
9740 Jerslev J

Gårdejere Lise og
Lennart Westh
"Vestergård"
Simblegårdsvej 6
3782 Klemensker

Gårdejere Lone og
Jens Frederik Folkmann
"Gildesgård"
Smørengevejen 3
3720 Åkirkeby

Gårdejere Carina Rasmussen
og Jens Saanen Kofoed
"Vestergård"
Vestermarievej 50
3700 Rønne

Gårdejere Ann og
Jesper Kure Marker
"Lille Myregård"
Hegnedevejen 22
Pedersker
3720 Åkirkeby

Gårdejere Gitte og
Hans Ove Mægaard
"Strandbygård"
Gammelvældevej 40
Østerlars
3760 Gudhjem

Gårdejere Lis og
Niels Ejnar Dam
"Gadebygård"
Gadebyvejen 2
Bodilsker
3730 Neksø

Gårdejere Lilly og
Peter Kofoed-Dam
"Svanegård"
Storegade 25
3740 Svaneke

Solveig og
Svend Gunnar Kofoed-Dam
Albert Wolfsensgade 2
3740 Svaneke

Horsens Byarkiv
Søndergade 26
8700 Horsens

NYT FRA KREDSENE

Vejle amt

Sommertur onsdag d. 8. juni. Vi mødes kl 14.30 på Randbøldal Museet. Dalekildevej 1, Randbøldal.

Her på museet vil vi se, høre og opleve lidt om den spændende udvikling der er sket op gennem tiderne netop her vest for Vejle. Her drikker vi også den medbragte kaffe, hvorefter vi kører en tur i området og oplever Vandel flyveplads, Randbøl hede m. m. under ledelse af premierløjtnant N.M. Schaiffel-Nielsen.

Vi ender ca. kl. 18 på Bredehus, hvor vi spiser.

Herefter vil premierløjtnant N.M. Schaiffel-Nielsen, fortælle om karoffeltyskerne og hele den spændende udvikling i området op gennem tiderne.

Entre, middag m. m. ekskl. drikkevarer 200 kr. pr. person.

Tilmelding senest d. 30. maj. (gerne lidt før) Til:

Niels Chr. Jørgensen 75 89 27 11

Jørgen Sørensen 75 86 66 01 eller

Jens Jacob Jacobsen 75 66 90 10.

Niels Chr. Jørgensen

Bornholmskredsen

På vores bestyrelsesmøde har vi fastsat vores udflugt til **tirsdag den 14. juni** på Bolsterbjerg i Almindingen. Vi samles kl. 19.00 og begynder med en spadseretur rundt i den smukke have,

derefter går vi indenfor for at afholde generalforsamling og drikker kaffe.

Omkring. kl. 20.30 vil foreningens redaktør, Ole G. Nielsen, fortælle om de danske hovedgårde med særlig vægt på de nu forsvundne hovedgårde på Bornholm.

Mogens Frigaard

Sjælland Syd

Lørdag, den 5. marts afholdt kredsen generalforsamling på Landbocenteret i Rønnede. Den fungerende formand, Ole Krogh Jensen, aflagde beretning, og omtalte de forskellige arrangementer, som medlemmerne sluttede godt op om. Ole Krogh Jensen havde også nogle kritiske kommentarer til den nye landbrugsreform.

Generalforsamlingen havde genvalg til Esben Tue Christensen, Englerupgård og Ella Kirkeby Pedersen, Bjæverskov. Jytte Nielsen, Fakse ønskede ikke genvalg, og i stedet valgtes Ane Margrethe Jensen, Store Heddinge.

Efter kaffebordet fortalte fhv. ambassadør Kristian Lund Jensen, Mørkøv om sit interessante liv. Efter eksamen som agronom blev han ansat i Udenrigsministeriet, hvor han arbejdede for Danida. Den diplomatiske karriere sluttede som Danmarks ambassadør i Australien.

Det var et meget indholdsrigt foredrag om et spændende liv og om en diplomats arbejde.

Bestyrelsen har efter generalforsamlingen afholdt møde, og da Marie Hansen ikke længere ønskede at være formand for kredsen, valgtes Ole Krogh Jensen, Brandelev til formand og Asger Henneke, Hyllinge til næstformand.

Sommerudflugterne afholdes 28. juni og 26. juli.

Den 28. juni kl. 13.00 mødes vi ved Heerings fabrik i Dalby. Kl. 15.00 samles vi på Højlandsgården i Høsten ved Haslev hvor vi drikker kaffe og ser gården, der er en gammel gård med stor malkekvægsbesætning. Herfra går vi over til nabogården; Brogård", og dagen slutter med spisning i haven på Højlandsgård.

Den 26. juli ser vi Grundtvigs Mindestuer i Udby, besøger familien på Røttinggård og endnu et gårdbesøg, men det er i skrivende stund ikke bekræftet.

Solvejg Holtet-Kristiansen

Vestsjællandskredsen

Sommerudflugten afvikles lørdag, de 2. juli til Fyn med besøg på Refsvindinge Bryggeri, Ørbæklunde, hvor godsejer Lars-Haagen Lange viser rundt i slottet og fortæller om landbruget. Dagen slutter på Østergård i Allesø hos Kirsten og Bendt Bendtsen. Økonomi- og Erhvervsministerens hjem er en gammel slægtsgård, der blev omtalt i nr. 353 af Slægtsgården.

Vagn Juel Jørgensen

Vendsysselkredsen

Sammen med himmerlandskredsen havde vi et vel besøgt virksomhedsbesøg ved svejsefabrikken Migatronic i Fjerritslev. Et par og tredive forventningsfulde personer var mødt op til en interessant aften. Direktør Peter Roed tog imod i døren, og gav os senere, i deres smagfulde "showroom", en god orientering om virksomhedens historie og den daglige drift. Det er efterhånden en stor virksomhed med forgreninger over den ganske verden. Man er pt. ca. 400 medarbejdere.

Senere fik vi en rundvisning i selve fabrikshallerne, hvor Peter Roed gav os en kompetent gennemgang af fabrikationen af svejsemaskiner i alle størrelser. Det gav anledning til mange spørgsmål.

Rundvisningen tog godt en time, og derefter var fabrikken vært ved et udsøgt kaffebord med tilhørende drikkevarer.

Foreningen takkede Peter Roed for gæstfriheden med et par flasker rødvin. Ved 22.30 tiden forlod vi Migatronic efter en virkelig god og interessant aften.

Vores næste møde i Vendsysselkredsen er **generalforsamling lørdag den 25 juni**. Indbydelse med program vil blive udsendt senere, men vi skal besøge en virksomhed i Brønderslev og senere nyde medbragt kaffe i Brønderslevs rododendronpark.

Kræn Hjortlund

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv.

Fynskredsen

Foreningen afholdt et arrangement den 17. marts på Ulrikslot Slot, hvor emnet var "Hvad er det værd?"

50 medlemmer var mødt frem. Først så vi antikviteter og kunst. Derefter fortalte Dorrit og Claus Bertelsen om effekter som medlemmerne havde med. Det var et både interessant, livligt og hyggeligt besøg.

Derefter kørte vi til Kølstrup Forsamlingshus, hvor vi drak kaffe. Derefter var der en lydefri generalforsamling.

Mogens Andersen

Haderslevkredsen

Forårsmøde med generalforsamling afholdtes på Tørning Kro ved Hammelev torsdag den 10. marts.

Efter generalforsamling og kaffe holdt fhv. redaktør Johannes Mose Madsen et meget interessant foredrag om "Herremænd, bønder og småkårsfolk". Det var en beretning om de mennesker han havde hørt om på Sydfyn.

Kredsen sommerudflugt afholdes den 29. juni, hvor vi besøger Dinesen Gulve/Jels Savværk (ny fabrik), Finmarken 5 i Jels. Vi mødes kl. 19.00. Jels Savværk blev grundlagt i 1898 og drives nu af fjerde generation. Fabrikken har specialiseret sig i plankegulve til store huse.

Efter fabriksbesøget afsluttes med kaffe på Jels Voldsted.

Elise Jensen

Århus Amtskreds

Kredsen har planlagt to arrangementer til sommeren. Det først er den 20. juni, hvor vi besøger Lyngby kirke og Fævejle Hovedgård. Det andet gælder proprietær Ove Porses 50 års jubilæum på Fredenslund, som markeres med et driftsbesøg den 1. juli.

Anne Lis Ladefoged

Midtjysk kreds

Tirsdag, den 7. juni kl. 19.30 afholdes møde på Landbocenteret "Landbo Midt", Asmildklostervej 11, 8800 Viborg. Mødet begynder med rundvisning i den moderne ejendom og slutter med, at der vil blive serveret kaffe i kantinen. Herefter vil skatteekspert Poul Hjorth gennemgå nogle landbrugsmæssige skatteforhold, især med henblik på generationsskifte. Undervejs bliver der mulighed for spørgsmål og debat.

Lørdag den 9. juli kl. 13.00 er der arrangeret besøg på Thorsø Miljø og Biogasanlæg, Kongensbrovej 10, 8881 Thorsø, hvor der vil være rundvisning. Vi hører også om centerets baggrund og funktion.

Efter mødet vil der kl. ca. 15.30 blive serveret kaffe med brød og afholdt generalforsamling i Thorsø Pavillon, Jernbanegade 29, Thorsø.

Endelig kan det oplyses, at kredsen afholder sit efterårsmøde mandag, den 7. november kl. 19.30 på Morsø Landbrugsskole. For et par år siden fusionerede Morsø Landbrugsskole med Nordvestjysk Uddannelsescenter i Thisted (tidligere Teknisk Skole og AM-center). Det betyder, at Morsø Landbrugsskole, der fortsat tilbyder den traditionelle landmandsuddannelse, i dag også kan tilbyde en lang række relaterede uddannelser. Forstander Carsten Christensen viser rundt, og ved kaffen bliver der mulighed for diskussioner vedrørende den moderne form for landbrugsskoleledelse.

E. Overby.

Ribe Amtskreds

Sommerudflugten – onsdag, den 8. juni 2005 – går i år til den nye Billund Lufthavn.

Anne Grethe Bendicsen vil give os en grundig rundvisning i lufthavnen.

Tilmelding er nødvendig, da der kun kan være 40 personer på hvert rundvisningshold.

Tilmelding til 75 32 04 12 **senest 1. juni.**

Alle er velkomne.

Aftenen slutter med kaffe i lufthavnen, hvor der kan stilles spørgsmål til Anne Grethe Bendicsen.

Grethe Plagborg

Det sydlige Sønderjylland

Sommerudflugten i år afholdes lørdag, den 11. juni, hvor vi besøger Christiansfeld.

Kl. 10.00 mødes vi på Tyrstrupgård ved Christiansfeld hos Bente og N. E. Schultz-Petersen, der er tredje generation på den gamle hovedgård, hvis historie er tæt knyttet til Brødremenigheden.

Kl. 11.30 ser vi Genforeningsmuseet, og derefter går vi over på den anden side vejen til Den gamle Grænsekro, hvor midt dagen serveres kl. 12.15.

Derefter samles vi på Brødremenighedens forsamlingsplads i Christiansfeld, hvor Bente Schultz-Petersen fortæller og viser rundt. Rundvisningen slutter på Brødremenighedens hotel, hvor der serveres eftermiddagskaffe.

Tilmelding til Chr. A. Krogh tlf.: 74 41 53 12.

Aftenudflugt - den 28. juli - til Sandberg Slot med efterfølgende generalforsamling. Landsformand for Dansk Slægtsgårdsforening, Carl Martin Christensen, vil være tilstede og har et indlæg.

Chr. A. Krogh

Fru Bente Schultz-Petersen, Tyrstrupgård er cand. mag. og aut. guide i Christiansfeld. Der venter slægtsgårdsforeningens medlemmer en interessant oplevelse.

Dansk Klokkemuseum

Organist Bendt Gammeltoft-Hansen, kirkeministeriets tidligere klokkekonsulent fortæller om klokkernes historie og ikke mindst klokkernes kulturhistorie.

I Over Lerte lidt vest for Christiansfeld findes Dansk Klokkemuseum, der er en meget stor kulturhistorisk oplevelse, som kan anbefales til alle, der søger et indholdsrigt mål for en af sommerens udflugter.

Fra 1. maj til 24. oktober holder Klokkemuseet åbent fra onsdag til søndag mellem kl. 13 og 17. Der er også mulighed for specialarrangementer med rundvisning af organist Bendt Gammeltoft Hansen, kirkeministeriets tidligere klokkekonsulent.

Aftale træffes på telefon 75 42 48 73 eller 62 21 39 68.

Dansk klokkemuseums adresse er Farrisvej 12, 6560 Sommersted.

Dansk Klokkemuseum havde oprindeligt til huse i Hamelev, men i 1998 flyttede det til kirken i Over Lerte.

Over Lerte ligger nordligst i Sommersted sogn, og det var en grænseovergang mellem Danmark og Preussen efter grænsedragningen i 1864. Ved grænseovergangen boede politi, gendarmere og toldere. De udgjorde et helt lokalsamfund, og derfor bosatte der sig også nogle handlende. De mange mennesker havde langt til sognekirken i Sommersted, og derfor blev det besluttet at opføre en kirke ved grænsestationen. Det blev en filialkirke i Sommersted sogn, der fik navnet Over Lerte Kapel eller Farris Bedehus.

Efter grænseændringen i 1920, hvor en del af Slesvig blev lagt til Danmark, mistede den tidligere grænseby sin betydning. Embedsmændene flyttede og dermed også de handlende. Kirken og skolen blev tilbage.

Bestyrelsen for Dansk Klokkemuseum købte kirkebygningen for et symbolsk beløb, og den 5. september 1998 genåbnedes kirken med klokkemuseet.

Kirken bruges stadig til gudstjenester og kirkelige handlinger - især bryllupper, men ellers er den fyldt med klokker af enhver klang.

Dansk Klokkemuseum er ikke bare en samling kirkeklokker. Her fortælles kirkeklokkens historie gennem 1100 år. Der er ikke alene klokker, der er også klokkespil, som både lyder godt og fortæller interessante historier.

På kirkens loft er indrettet en mere uhøjtidelig samling af klokker. Det er tårnuret med sine klokker til timeslag, der er et engelsk standur med repeterværk, et bornholmerur, skibsklokker og cykelklokker. Der er bordklokker og klokker til at hænge om kreaturerne's hals, så man kunne finde dyrene.

Og så hænger der to klokkestrengene. Den latterlige med en lille klokke øverst på broderiet og den rigtige med en lang snor til en klokke nede i køkkenet, så tyendet kunne høre, at der blevet givet tegn til næste ret.

Der fortælles også om ringning med klokkerne til gudstjenester og messer, til kamp mod overtro og signalringning. Signalringning var f.eks. når en var død i sognet, så lod man klokkeren slå det antal slag, som den afdøde var og afslutte med 3 x 3 bedeslag hvis det var en mand, 2 x 3 bedeslag, hvis det var en kvinde og 1 x 3 bedeslag om det var et barn.

Der drive sidste er r en gaveid malmklok

.side 2

.side 3

.side 9

Højlandsgårdenside 10

Lidsø Godsside 12

Nyt fra kredseneside 14

H. C. Andersenside 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

juni-juli 2005

Nr. 376 - 61. årgang

Fra årsmødets besøg på Lundgård

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Bladudvalget
og Himmerlandskredsen)

Karen Jacobsen

»Østerbygård«
Melbyvej 2
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskredsen)

(Ovennævnte tre udgør
hovedbestyrelsens
forretningsudvalg).

Signe Jensen,

Gadekærvej 5, Freerslev,
3400 Hillerød
tlf. 48 26 51 10
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmkredsen)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllelosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkredsen)

Chr. A. Krog

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Peder Mouritsen

»Sædding Storgård« Kvongvej 40,
Sædding, 6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«
Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg
Tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,

Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup
tlf. 97 56 40 71

Henry Slemming,

Hammelevvej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99
(Formand: Arkivudvalg)

Niels Christian Jørgensen

Årupvej 29,
8722 Hedensted
Tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå
Tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt)

Frants Wetcher

»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkredsen)

Formanden skriver:

Jeg sagde i min velkomst ved årsmødet i Løgstør, at sommeren i år, faldt på den lørdag, hvor Slægtsgårdsforeningen holdt årsmøde.

Det har indtil nu slået til, men der er som altid bedring i vente.

Hos os har vi fået ca. 80 mm regn i maj, og indtil Grundlovsdag 50 mm i juni, så vore afgrøder står rigtig godt, men nu vil vi da gerne have noget sommer til at fuldføre værket.

En stor tak til vore lokale værter i Himmerland, for et vel tilrettelagt, og vel gennemført årsmøde.

Vi havde igen i år nogle spændende dage sammen med en masse mennesker, som vi kun ser denne ene gang om året, men som vi altid glæder os over at gense.

Vores festtaler ved årsmødefesten var H. O. A. Kjeldsen, som nok ikke her behøver nogen nærmere præsentation, og hans beretning om et spændende liv i landbrugets top, både nationalt og internationalt, var en interessant og lærerig beretning. En stor tak til Kjeldsen, fordi han ville delagtiggøre os i et spændende liv.

Der blev også plads til nogle Himmerlandshistorier, og jeg finder det altid spændende, når vi har nogle lokale indslag, der fortæller om den egn vi gæster.

Løgstør Parkhotel viste sig at være helt i topklasse til vort årsmøde, og søndagsturen var tilrettelagt sådan, at vi kom tilbage hertil for at indtage frokosten.

Søndagen bød på et par meget interessante gårdbesøg, hvor unge driftige mennesker er godt i gang med en livsgerning i et spændende erhverv, og hvor de er i gang med at udvikle deres bedrifter til et fremadrettet og effektivt landbrug.

En stor tak for modtagelsen, og en stor tak for den velkomst og den information vi fik.

Tak til alle deltagere, for uden jer var der jo ikke meget ved det.

Det er altid jer der skaber et årsmøde.

Vore lokale værter skaber nogle gode rammer, og vore medlemmer skaber et årsmøde.

Sådan skal det være.

*Hermed en lille sommerhilsen fra
Kate og Carl Martin Christensen
Kåregård i juni 2005*

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogebjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 76
og 24 63 97 81 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 377 udkommer omkring
den 20. august 2005. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 20. juli 2005.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: O'mega kommunikation AIS
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mega.dk

Årsmødet 2005

Besøget på Hessel

Årsmødet indledtes lørdag formiddag med besøg på Landbrugsmuseet Herregården Hessel, hvor museumsdirektør Johnny Højgaard fortalte om den gamle herregård, der er en af de ældste herregårde på sin oprindelige plads. Johnny Højgaard mener, at Hessel blev anlagt i slutningen af jernalderen (600 e. Kr. f.). Efter i flere generationer at have tilhørt slægten Elle, solgte Folmer Elle Jensen gården til amtet på betingelser, der sikrede gården og dens indbo. Jorden må ikke udstykkes, og dermed bliver gården bevaret i sit oprindelige landskab.

Det charmerende ved Hessel er, at den sidste ejer, der var teolog og højskoleforstander, ikke var landmand, og derfor blev der ikke foretaget ændringer af bygningerne.

Hessel er stadig en firelænget gård, hvidkalket og med stråtag.

Efter velkomst og orientering blev der tid til at se sig om i såvel udlængerne som i hovedbygningen.

Udlængerne er i sig selv historie, og det er de udstillede maskiner og redskaber også. Hovedbygningen står som da familien flyttede ud. Det er ikke noget stort hus, men det har med den beskedne lofthøjde og de forholdsvis små stuer, været et behageligt sted at bo.

Efter dette interessante landbrugshistoriske besøg var det blevet tid til frokosten og den efterfølgende generalforsamling.

Generalforsamlingen

Formandens velkomst

Efter foreningens fane var ført ind, kunne landsformand Carl Martin Christensen byde velkommen til årsmødet, og han sagde:

Velkommen til vort årsmøde her i Himmerland og velkommen til Løgstør Parkhotel, der vil danne rammen om vort møde både i dag og ved frokosten i morgen.

Jeg tror, vi alle glæder os til udflugten rundt i det skønne Himmerland i morgen, og det er jo i år - som vanlig - et velvalgt tidspunkt for årsmødet, netop nu hvor naturen er på sit højeste.

Blandt vor mange gamle mundhæld er der et der siger, at majs kulde gør lader fulde, og med den maj vi har haft i år, kan vi se med optimisme frem til høsten.

At så sommeren kommer netop til vort årsmøde, efter en masse regn i forsommeren, ja så må optimismen være i top. Også en foreløbig tak til den lokale ledelse, for tilrettelæggelsen af dette årsmøde.

Velkommen alle sammen.

Fra lørdag formiddag, hvor vi besøgte landbrugsmuseet på Herregården Hessel. Museumsdirektør Johnny Højgaard fortæller om den meget gamle herregård.

Lokalformandens hilsen

Derefter fik formanden for den arrangerende kreds, A. C. Winther Hansen, ordet og han sagde:

På kredsbestyrelsens vegne er det mig en fornøjelse, at byde jer alle velkommen til årsmødet 2005 her i Himmerland. Jeg håber, at vi må få nogle hyggelige dage sammen.

Der er nogle, der vil undre sig, når jeg fortæller, at Himmerland faktisk er en ø. Mod vest og nord er Limfjorden, mod øst er Kattegatkysten og mod syd Mariager Fjord og Skals å. Himmerland hænger ved det øvrige Jylland sammen med en tap på ca. 1500 meter bred.

Om Himmerland kan siges, at det er det landskab nord for alperne, der nævnes først i historien. Det vides allerede fra romerne fra tiden omkring Kristi fødsel, ja endnu før den tid, hvor kimbrenne kom fra. Disse mennesker har spredt skræk om sig.

Fra Ankara – stenen i Lilleasien – ved vi, at kejser Augustus også sendte en flåde til kimbrennes land. Antagelig er en sådan flåde kommet igennem Limfjorden. Endnu tusind år senere var det en betænkelig sag at runde Skagen.

For tiden indtil dampskibene kom, betød Nordjyllands spids en trussel for skibsfarten. Der hvor de to have mødes, er der mange skibe, der er forlist. Så da Limfjorden i 1825 blev lukket op i vest, blev der igen stor trafik på Limfjorden.

Navnet Himmerland kommer af oldgermansk og betyder lysning i skoven. Det er af samme oprindelse som hindbær, der betyder bær fra skovlysningsen. Lige fra oldtiden til senere i middelalderen må vi tænke os, at Himmerlands beboere har boet i lysninger i de mægtige skove.

Det er først senere, at Himmerland på trods af, at det rummer den store Rold Skov, er blevet skovfattig.

Det var lidt om landsdele, hvor vi i år holder vores årsmøde. Hjertelig velkommen.

Til dirigent valgte gårdejer John Lauritsen, borgmester for Løgstør Kommune.

Formandens beretning

Slægtsgårdsejere er en - om ikke uddøende rase - så dog en befolkningsdel, der er vigende i antal.

Det skal ikke forlede nogen til at tro, at der ikke fremover er basis for Dansk Slægtsgårdsforening, for det er der.

Men vi må også erkende, at netop vores potentielle medlemmer er udsat for et sandt bombardement af tilbud om aktiviteter både af faglig og kulturel karakter, og det må vi naturligvis leve med, og tage vor del af disse aktiviteter.

Det gør vore lokalforeninger hver på deres måde, og det giver et bredt udbud af møder og udflugter året igennem, hvilket jo netop er vort formål.

Så vidt så godt, men vi må konstatere et vigende medlemsantal, og igen i år et lidt lavere deltagerantal her på årsmødet.

At vi er lidt færre, må selvfølgelig give anledning til en debat i hovedbestyrelsen med henblik på at overveje en anden årsmødeform.

Umiddelbart har jeg svært ved at se en anden skabelon for årsmødet, når vi både skal klare det formelle, holde fest, og have en interessant udflugt, men lad os se om vi kan gøre det bedre.

Jeg er ikke fikseret på antallet, men meget mere på indholdet, og det har vi aldrig snydt med.

Vi får senere beretninger om bladet og arkivet, så mine bemærkninger skal være korte.

Blot dette, at vi nu har fået farver på for- og bagside af vort

Th. borgmester John Lauritsen, Løgstør, der var generalforsamlingens dirigent sammen med en af årsmødets arrangører, A. C. Winther Hansen, formand for Himmerlands-kredsen.

blad, og jeg anerkender, at det havde jeg ikke troet muligt for blot få år siden, men vi kan blot konstatere, at udviklingen går hurtigt på det tekniske område, også i den grafiske branche.

Opmærksomme læsere vil kunne se, at Slægtsgårdsarkivet har modtaget Salomon J. Frifelts arkiv, og de mange guld-korn der ligger gemt i denne travle mands arkiv.

En stor tak for denne flotte donation til familien Frifelt, og vort arkiv vil vide at opbevare disse værdifulde ting på for-svarlig vis.

I sidste nummer af Slægtsgården har Peder Mouritsen en artikel, hvor han gør sig nogle tanker om den andelsbevægelse, som vel i sidste halvdel af i 1800-tallet skabte en stærk økonomisk udvikling i vort erhverv.

Det er en interessant artikel der bør vække eftertanke hos vore ledere i dansk landbrug.

Jeg skal ikke dømmе eller fordømme udviklingen, men blot konstatere, at udviklingen går ofte lidt stærkere end vi måske bryder os om.

Dette gælder i vort afsætningsled, men bestemt også i primærlandbruget.

Udviklingen i jordprisen udvikler sig eksplosivt, måske ikke overalt i landet, men mange steder med stor husdyrproduktion.

Jeg hører ofte, at landmænd i min generation stiller spørgsmåls ved, om det nu kan gå, det de unge gør.

De samme betænkeligheder havde generationen før os, og sådan har det vel altid været, og vil nok fortsætte.

Mit svar må være, at jeres sønner og døtre der vil drive landbrug, har fået en uddannelse der langt overstiger den, som vi fik i 60'erne, og de har adgang til rådgivning i landboforeningerne, der langt overstiger den vi kunne få.

Og glem så ikke, at de har en rente der er til at leve med.

De skal nok klare sig, så lad være med at skræmme dem væk fra erhvervet.

Vores erhverv har det ikke altid let i den offentlige debat, og det er der mange årsager til. Vi rammes den en gang efter den anden af store overskrifter om alverdens dårlighed.

Sidst var det en transport af smågrise der gik helt galt, trods det at den var godkendt af en ledende veterinærinspektør.

Mange steder mener man, at dårlig omtale er bedre end ingen omtale, men det gælder bestemt ikke for landbruget, og der er altid grund til at overveje dyrevelfærden, i det store sammenhæng.

Lad os alle håbe, at det ikke gentager sig.

Der er ellers mange gode grunde til at være stolte over vor erhverv, ikke mindst når man følger udviklingen gennem de sidste 20, hvor det er lykkedes at udvide produktionen ganske betragteligt, samtidig med at vi har reduceret forbruget af kunstgødning og kemikalier, og dermed en halvering af kvælstofudvaskningen, så vi lever op til de krav der var i Vandmiljøplan 2.

Dette sker samtidig med, at priserne på vore fødevarer er stigende, og for visse grupper decideret faldende.

Det er selvfølgelig kun lykkedes fordi der har været en kæmpe udvikling i produktiviteten i primærlandbruget. Den er mere end fordoblet siden 1993.

I denne periode er den gennemsnitlige produktionsudvikling kun på 25 %.

Jeg har her to tryksager der for nylig er udgiver af Dansk Landbrug, og de giver et ganske godt billede af hvad der sker i vort erhverv. Jeg kunne godt ønske mig, at de havde presens bevågenhed. Det må vi kunne gøre bedre.

På hovedbestyrelsesmødet i februar, og senere i bladet - havde Michael Munthe Fog en gennemgang af EUs landbrugsreform, og vi skal alle leve med de nye regler.

Kloge folk fortæller, at det skal ende med at blive en forenkling, og det tror jeg så på, men det er ikke let tilgængelig, og jeg forstår godt, at alle vore landbocentre har haft et travlt forår med at få hele systemet på plads.

Landbrugspolitikken fylder meget i EU, og det bliver ikke mindre i de kommende år med de mange nye lande i samarbejdet.

Jeg glæder mig fortsat over denne udvidelse, og her et stort håb om, at den traktat, der nu er til beslutning i medlemslandene bliver gennemført.

Det første store prøve finder sted i morgen i Frankrig, og det tegner ikke godt for dem, der vil udvikle Europa, men bedre for dem der vil bremse.

Det beklager jeg, men lad os nu se.

Vi får under alle omstændigheder vores afstemning til september, og mon ikke det kan lykkes at trække et markant flertal hjem for et ja. Jeg håber og tror det.

Nu skal kommunalreformen stå sin prøve, og til november skal vi vælge politikere til de nye kommuner.

Enhver der følger med i aviserne vil kunne se, at der er stor aktivitet op til dette valg.

Vi venter i disse dage på, at folketinget gør lovgivningsarbejdet færdigt, og de ændringer der er på vej er små i forhold til det oprindelige forlig.

Der er nogle knaster rundt omkring, og sådan må det være når følelserne spiller med.

Farumløsningen giver ikke høje karakterer til ministeren, og den er måske ikke ganske afsluttet. Det bliver svært for ministeren at forklare, at alle danskere skal betale 500 kr. for at rette op på en enkelt kommunes problemer.

Det afgørende i hele dette projekt er, at vi nu får en lang række opgaver flyttet ud i kommunerne, således at beslutningerne tages i det led, der er nærmest ved borgerne.

Opgaven med at køre den nye organisation bliver spændende, og det tyder opstillingerne også på, med en række nye navne på listerne i skarp konkurrence med de gamle rotter.

Vores rejsevirkosomhed forløber fortsat så godt, at vi kan lave en rejse om året til nogle mål, der ikke ligger på disken hos enhver rejsearrangør, og det er netop vort mål med denne aktivitet.

Ole havde en bus med til Skåne sidste år, og denne tur har igen fået roser fra deltagerne.

Om 3 uger drager vi så til Irland med Inge Mols rejser, og det bliver spændende at opleve Den grønne Ø, hvilket ikke mange har gjort tidligere.

Nye ideer modtages gerne.

Om Jens og Anna Jensens fond blot dette, at vi arbejder i bestyrelsen på at finde en ordning, så vi kan uddele legater også af formuen, idet de ansøgninger vi gerne vil efterkomme langt overstiger vor afkast.

Det bliver givetvis en svær opgave, og den advokat vi har på sagen slår lidt ud med armene. Vi får se, hvor det lander.

Jeg skal rette en stor tak for megen aktivitet i vore lokalforeninger, med et stort antal møder hen over året, og ikke mindre en stor tak til de medlemmer, der gør det umagen værd at være mødearrangør, ved at deltage i møderne.

Det er altid fornøjeligt at drage til hovedbestyrelsesmøde i Slægtsgårdsforeningen, for der kommer som regel nogle gode debatter ud af disse møder, uden at de nødvendigvis omhandler foreningens ve og vel.

Tak for det engagement der lægges for dagen i hovedbestyrelsen.

Vi skal aldrig glemme, at vi har en række medarbejdere på arkivet som udfører et stort arbejde, ikke for vindings skyld, men fordi de kan lide det.

En stor tak til jer alle for jeres indsats.

Det samme gælder den gamle redaktør, der har været længe i sit embede en jeg har.

Tak for et godt og læseværdigt blad, et blad der knytter vore medlemmer sammen med vor forening. Et blad skal igennem mange hænder inden det havner i vore postkasser, så når der er forsinkelser, er det ikke nødvendigvis redaktørens skyld.

En forudsætning for at vor forening kan fungere er, at der er nogen, der vil påtage sig alt det trælse papirarbejde, og i vor forening er det Inger og Henning, der bruger megen god pensionist tid på Slægtsgårdsforeningen, og uden jeres hjælp var det ikke muligt at få "butikken til at køre", så hermed også en stor tak til jer.

Beretning fra slægtsgårdsarkivet

Overarkivar Ejgil Overby sagde i sin beretning:

I det forløbne år er der ikke sket de store forandringer på arkivet. Antallet af besøgende har været faldende, sandsynligvis på grund af, at der kommer færre busselskaber af historisk interesserede og pensionister. Mange af sidstnævnte er gæster til museerne på Gl. Estrup, som på turen lige ser op til os uden at gøre større studier. Dem er vi naturligvis også glade for at få besøg af, idet de ofte er gode til at fortælle om arkivet til naboer og venner.

I det forløbne år har 187 personer indskrevet sig i gæstebogen. Det er dog ikke det reelle tal, da mange besøgende forlader arkivet uden at have fortalt hvem de er. Til gengæld er der mange, der i gæstebogen har kommentarer til besøget. I indeværende år har således adskillige sagt tak for en faglig god orientering, for venlig og hjælpsom behandling, ja, især hvor det har drejet sig om udlændinge har takken nærmest været overstrømmende.

Selvom den direkte kommunikation til arkivet således har været faldende, så modtager vi dog til stadighed en del breve, ikke mindst elektronisk post, som vi forsøger at besvare på bedste måde.

Det drejer sig især om e-mails fra Canada, USA, Australien og New Zealand, og det har været interessant at bemærke, hvor taknemmelig mange af dem er, når de har fundet deres skandinaviske "rødder" i de gamle danske slægtsgårde.

Vi gør, hvad vi kan for at holde os ajour så godt som muligt, ved indføring i arkiv og på EDB af materialer fra aviser og landbrugsfaglige tidsskrifter om nuværende tilstande på slægtsgårde. En gang imellem finder vi under arbejdet frem til en gårdejer som ikke er medlem af Dansk Slægtsgårds-

forening, og vi gør ham/hende opmærksom på, at vi har arkiveret en artikel om dem, samtidig med at vi opfordrer dem til at blive medlem af foreningen.

Som nævnt i sidste års beretning, så har arkivet modtaget kolossalt meget materiale fra Salomon J Frifelts dødsbo. Det begyndte med at Helge Sørensen og jeg for to år siden hentede et stort læs papir hos Peder Møller Frifelt, som blev suppleret med materiale fra Karen Frifelt, som hun delvis selv havde registreret. Efter at Helge Sørensen var gået i gang med registreringen, modtog vi yderligere en bunke papirer fra Peder Møller Frifelt, så det endte med at blive et kæmpe arbejde for Helge Sørensen og hans kone Helga.

Det er lykkedes, og alt materialet er nu ordnet i 83 arkivæsker, samtidig med at der udgivet en fortegnelse over æskernes indhold. Med stor akkuratease har Helga og Helge Sørensen forstået, at få placeret materialet i æsker på en måde, så det er let at orientere sig. De fortjener en stor tak for deres uegennyttige store indsats.

Vi er stolte over, at vi nu kan præsentere en enestående samling med oversigt over Salomon J. Frifelts enestående produktion.

Igen i år blev vi af Indenrigs- og Sundhedsministeriet inviteret til at deltage i en konference vedrørende udvikling i landdistrikter. Konferencen fandt sted i Maribo 25. og 26. februar og temaet var denne gang "Netværk, foreninger og demokrati i de nye kommuner". Formanden for arkivudvalget, Henry Slemming, og jeg deltog.

Til slut kan jeg oplyse, at vi har påtænkt, at fremstille en pjece om Slægtsgårdsarkivet, som kan ligge fremme ved indgangsporten, så flere af museernes gæster får lyst til at besøge os.

Beretning fra bladudvalget

Formanden for bladudvalget - A. C. Winther Hansen - sagde i sin beretning bl. a.:

Det er en simpel opgave at aflægge beretning fra bladudvalget. Alle kan se, hvad der er sket.

Bladet udkommer 6 gange om året med et varieret indhold, som er afpasset foreningens sigte, nemlig slægts-, landbrugs- og kulturhistorie.

Bladet hedder Slægtsgården, og i hvert blad er der mindst en historie om en slægtsgård. En slægtsgård er ifølge foreningens regler en gård, der er i tredje generation. Nogle gange er det gårdhistorier med mere end et dusin generationer, andre gange er det en med 3 generationer, men det er også et spørgsmål, om der er en særlig interesse for gården, fx ejer eller gårdens helt særlige historie.

Ved sidste årsmøde blev Peder Mouridsen, Sædding Storgård indvalgt i bestyrelsen til afløsning af Elsa Christa Bollerup Nielsen. Ved det konstituerende møde i hovedbestyrelsen blev Peder Mouridsen valgt til medlem af bladudvalget, hvor han også afløste Elsa Christa.

Som noget nyt er der kommet farve på bladets for- og bagside. Det har længe været fremført som et ønske fra medlemmer på årsmøderne. Bladudvalg og redaktør har været lidt tilbageholdende med farver fordi det tidligere har været ret dyrt. Men moderne teknik har løst dette problem.

Vores trykkeri i Korsør lukkede sidst på sommeren. Bogtrykkeren havde solgt den lokalavis, der primært beskæftigede trykkeriet, og nu var han blevet gammel og ville nyde sin efterløn.

Der blev hentet tilbud fra 3 trykkerier, der alle lå i en komfortabel afstand fra redaktionens adresse.

Tilbuddet fra O'Mega kommunikation i Slagelse viste, at de ville trykke bladet med farver på for- og bagside for samme pris som for sort/hvid. Hertil kom at dette tilbud var det billigste. Dermed var beslutningen ganske let for hovedbestyrelsen. Det skal tilføjes, at prisen fra det nye trykkeri lå under det vi betalte i Korsør.

Noget stof kommer af sig selv, men ikke meget.

Redaktøren er glad for det, som han får, men også tilfreds, når der er henvendelser om gode emner. Og ikke mindst er han taknemmelig over den venlige måde, han modtages på, når han henvender sig for at skrive en gårdhistorie.

Debat

Efter de tre beretninger, blev der åbnet for debat.

Et enkelt spørgsmål blev rejst til landsformanden, nemlig: om det ikke var muligt at få penge fra Anna og Jens Jensens fond til at rejse statue af malkekonen for. Fondsbestyrelsen vil gerne afvikle fonden, og ved at give penge til monumentet over malkekonerne, vil fonden blive huset. Til dette svarede landsformanden henholdende, at han endnu ikke kender Justitsministeriets holdning til afviklingen af fonden. De tre beretninger blev derefter taget til efterretning.

Regnskab og budget

Foreningens kasserer og sekretær - Inger M. Hansen - fremlagde regnskabet der havde et underskud på knapt 40.000 kr. Dette beløb skal ses i forhold til budgettet, hvor der var ventet et underskud på godt 86.000 kr. Underskuddet skal søges i portomlægningen. Budgettet for 2005 viser et overskud på 11.000 kr. da forhøjelsen af medlemsbidraget da viser sin virkning. Foreningen har fortsat en stor egenkapital, så underskuddet er ikke alvorligt.

Medlemsstatistikken viser, at der var en tilbagegang fra 2049 medlemmer pr. 1. januar 2004 til 1980 medlemmer pr. 31. december 2004. Altså 69 medlemmer mindre.

Pr. 31. december 2004 var der 992 medlemmer på øerne og 985 medlemmer i Jylland.

Tre kredse havde medlemsfremgang, og der var Ribe Amtskreds, Ringkøbing Amtskreds og Vejle Amtskreds.

Regnskab og budget blev godkendt.

Valg

Derefter gik generalforsamlingen over til valg, og det blev genvalg til Carl Martin Christensen, Mogens Høge Hansen og Frantz Wetche. Til revisorer genvalgte Michael Munthe Fog og Vagn Juel Jørgensen.

Kommende årsmøder

Årsmødet i 2006 er henlagt til Vejle Amtskreds, der har tilrettelagt årsmødet med mødested på Bygholm Park Hotel i Horsens.

Vestsjællandskredsen har indbudt til årsmøde i 2007, og det bliver med mødested ved Skælskør.

Derefter kunne landsformanden takke dirigenten, John Lauritsen, for en elegant og effektiv afvikling af generalforsamlingen.

Aftenfesten

Årsmødets arrangør havde tilrettelagt en munter aften for os på hotellet. Efter hovedretten holdt borgmester i Farsø kommune, kammerherre, godsejer H. O. A. Kjeldsen, Lerchenfeldt, festtalen.

Han fortalte om hændelser i sit begivenhedsrige liv, først som jagerpilot, senere som organisationsmand og til slut som politiker. Hvis man indtil nu har haft den opfattelse, at H. O. A. Kjeldsen kun er en tør alvorsmand, så tager man meget fejl.

H. O. A. Kjeldsen sagde i den mere alvorlige del af talen, at når man forlader en post, som præsident for landbrugsrådet, skal man lukke døren efter sig, og ikke blande sig. Og da han havde forladt Landbrugsrådet var han ved en fejl kommet til at melde sig ind i Venstre, men før han havde nået at fortryde, havde han modtaget et brev fra Uffe Ellemann Jensen, der ønskede til lykke med, at han var kommet ud af busken, og så følte Kjeldsen, at han hellere måtte blive, og det førte til borgmesterposten, som han nu har på syvende år.

Til slut fortalte H. O. A. Kjeldsen, at han nyder tobak i form af gode og store cigarer. En gang da han skulle en tur med bus, satte han sig bagerst i bussen, for ikke at genere de andre passagerere med røgen. Oppe foran sad Landbrugsrådets næstformand ved siden af han lille datter, og næstformanden sagde til pigen: "Din far sidder nede bagi bussen og ryger cigar!"

Datteren sagde ikke noget. Hvorefter den rare mand sagde: "Nu sidder han og laver røgringe. Det gør han også, når vi har møde i Landbrugsrådet!"

Hvortil datter sagde: "De gør far altid, når han keder sig!"

Efter H. O. A. Kjeldsens både indholdsrige og muntre indlæg, overtog pastor emer. Jens Munk-Christensen, Hvalpsund mikrofonen for at fortælle om Johannes V. Jensen og hans Himmerland.

Der blev engageret fortalt om nogle af personerne i Himmerlandshistorierne og bagefter blev der læst afsnit op på det rigtige himmerlandske tungemål.

Det blev en festaften, der sluttede med dans til midnat.

Fra aftenfesten. Dansk Slægtsgårdsforenings formand, Carl Martin Christensen, sammen med aftenens festtaler, kammerherre, godsejer og borgmester H. O. A. Kjeldsen, Lerchenfeldt.

Udflugtsdagen

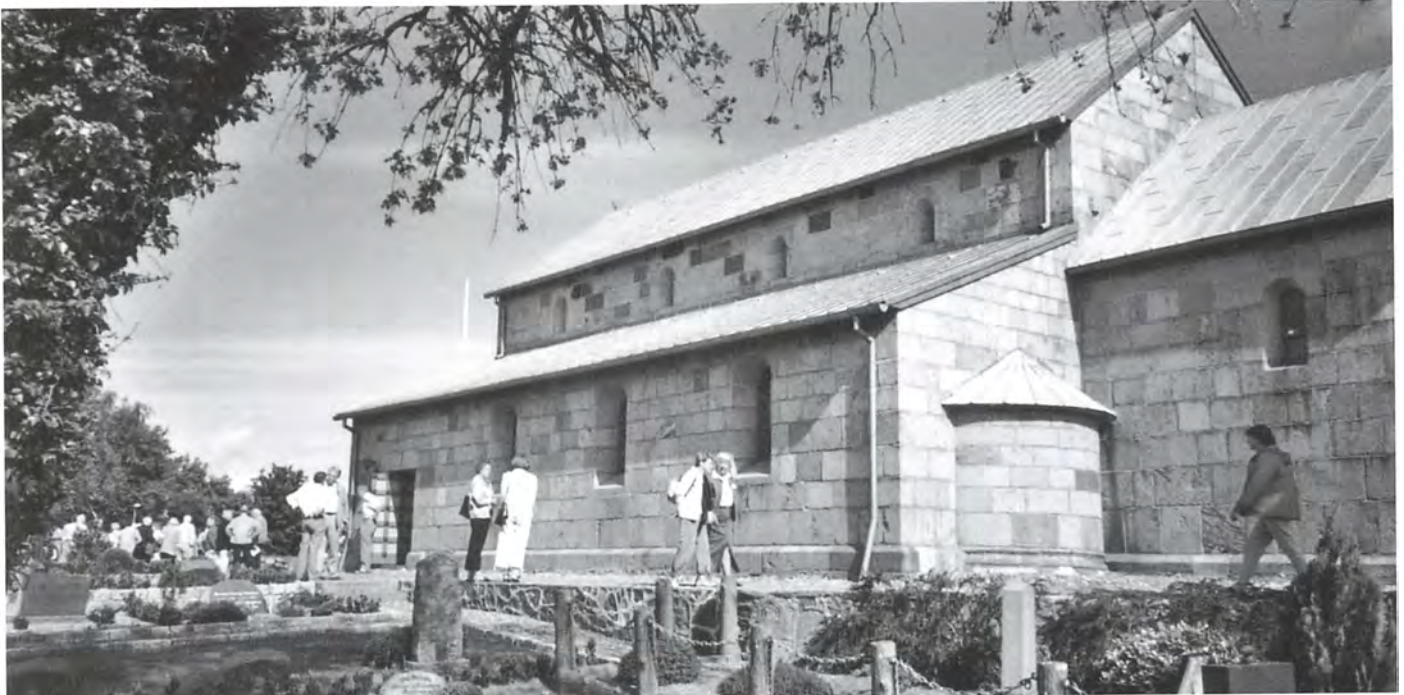
Søndagsturen begyndte i Skarp Salling kirke. Arrangørerne havde valgt denne enestående romanske landsbykirke til morgenandagten, men sognepræsten kunne ikke afse tid til os, så resultatet blev, at kirkeværge Gunnar Greve fortalte om kirken, dens restaurering og brug.

Efter en meget smuk tur gennem det mangeartede landskab, hvor kornmarker veksler med hedearealer, nåede vi til landsbyen Gislum, hvor vi først besøgte Margit og Ejlif Bigum, Højjagergård. Vi blev modtaget med en forfriskning i haven, hvorefter Ejlif Bigum fortalte om gården, slægten og sin produktion af kalve og ungtyre. (Se omtalen i nr. 375.)

Derefter fortalte Jens Bigum om markdriften og om sin malkekvægsbesætning på Nygård. Efter en tur rundt på gården kørte vi til Nygård og så det moderne staldanlæg. Landsformanden takkede familien Bigum for gæstfriheden og overrakte Ejlif Bigum et slægtsgårdsdiplom.

Det var blevet tid til frokosten, som serveredes på hotellet i Løgstør.

Fra besøget ved Skarp Salling Kirke.

Fire generationer Bigum foran Højagergård i Gislum. Fra venstre Ejgil, Margit, Frederik, Christian, Solveig Gustav og Jens.

Tre generationer Bach Laursen på Lundgård. Bagerst: Aksel, Per og Brith. Foran står: Mads, Malthe, Mathias og Magnus.

Eftermiddagen bød på besøg hos Brith og Per Bach Laursen på Lundgård, der var omtalt i nr. 374. Her mærkede vi den kraftige vestenvind og søgte ind i maskinhuset, hvor Per Bach Laursen fortalte om gården og dens drift.

Per Bach Laursen er i dette forår valgt til præsident for Det kongelige Danske Landhusholdningsselskab. Og da årsmødedeltagerne besøgte Lundgård var Brith og Per Bach Laursen aftenen før kommet hjem fra Spanien, hvor de havde været til kongres i De europæiske Svineproducenter/European Pig Producers, hvor Per Bach Laursen med akklamation valgtes til præsident for den internationale organisation. Det skal heller ikke glemmes, at Per Bach Laursen er næstformand i Tolvmandsudvalget.

Der er 540 søer og 6000 slagtesvin på gården, men nu ændres det til 1100 søer og salg af alle smågrisene. Vi så os omkring i kartoffelcentralen og i fodercentralen, og hørte om den specielle vådblanding, der fremstilles til søerne. Denne let gærede fodermasse er steril, og derfor er der aldrig diarré i besætningen.

Der var lejlighed til at se den smukke hovedbygning med de antike møbler og moderne kunst.

Til sidst samledes vi i haven for at nyde den traditionelle afskedsøl eller -vand.

Landsformanden takkede familien for gæstfriheden og overrakte et slægtsgårdsdiplom.

Dermed var det slut på en meget vellykket udflugtsdag, og vi kunne tage hjem fra et på alle måder succesfuldt årsmøde.

Forturen

34 medlemmer havde fundet samme om et fortur med udgangspunkt på Sjælland og opsamling ved Langeskov og Vissenbjerg samt ved Fredericia.

Første stop var på Sofiendal lidt nord for Skanderborg. Den gamle herregårds hovedbygning er indrettet til hotel og restaurant, og vi samledes i vinkælderen til en let med udmærket frokost. Vi nød måltidet og fik tid til at se dele af hovedbygningen, der er fra 1870'erne og gå en tur gennem parken. Vi nåede også at se på Veng kirke, Danmarks ældste klosterkirke, der er nabo til Sofiendal.

Vi fortsatte til Ulstrup gods, hvor fru Lilly Friis ventede os. I havestuen serverede fru Friis et glas vin for os. Vi så det meget fornemme hjem, som fru Friis og hendes nu afdøde mand, godsejer og dyrlæge C. W. Friis, har skabt på Ulstrup siden 1980. Ulstrup Slot er fra 1600-tallets begyndelse og tilmed er den gamle avlsgård bevaret.

Efter at have set hele slottet, hvor fru Friis residerer, kørte vi mod herregården Bjørnsholm, der efter reformationen opstod af Vitskøl Kloster.

Forstander Peder Engelbrechtsen fortalte om klosteret, klosterkirken og om herregårdstiden. Vi så os omkring og blev vist rundt i hovedbygningen inden vi skulle spise middag på Bjørnsholm.

Bjørnsholm/Vitskøl Kloster et en kursusejendom ejet af Københavns Kommune, og der drives restaurantsvirksomhed. Vi sad i den gamle munkekælder i vestfløjen og fik en fornem middag.

På vej til hotellet i Løgstør tog vi en omvej for at se den største danske vikingeborg – Aggersborg. Vi fik også et glimt af herregården Aggersborggård.

Vi var på hotellet kl. 20.15 og blev venligt og effektivt modtaget, så alle fik deres værelser i en fart. Mange søgte ind i hotellet pub, hvor aftenkaffen ventede.

Så var forturen slut og det ordinære program ventede os lørdag morgen.

Det hold, der drog af sted i bus, blev suppleret undervejs, så vi var 60 på Ulstrup, men 77 på Bjørnsholm. Det er første gang, at et årsmøde har flere deltagere med to overnatninger end med én.

OGN

Fra forturens besøg på Vitskøl Kloster/Bjørnsholm hovedgård, hvor forstander Peter Engelbrechtsens fortæller om det gamle klostres bygninger.

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

NYE MEDLEMMER

Peder Kjærgaard
Trehøjevej 41
7480 Vildbjerg

Gårdejer Anders Jørgen Brander
Nørreøksevej 84
Halvrømmen
9460 Brovst

Entreprenør
Martinus Christensen
Gøttrup Strandvej 34
9690 Fjerritslev

Gårdejere Inge og Hans
Flemming Hansen
"Vigerslevgaard"
Søndersøvej 363
5471 Søndersø

Gårdejere Vivi og Ove Eriksen
"Højgaard"
Askebyvej 60
5471 Søndersø

Tove og Holger Madsen
Randersvej 3
8581 Nimtofte

Gårdejer
Kris Lund-Jensen
Grydebjergvej 24
Skamstrup
4440 Mørkøv

Gårdejer Arne Damgaard
Lynggårdsvej 2
Foersum
6880 Tarm

Inger-Dorte og Poul
Hoy-Hansen
Skinfaxevej 12
8800 Viborg

Klaus Aage Bengtson
Nordkær 12
Holtet
9362 Gandrup

Anne-Marie og Niels Jørgen
Grouleff
Sivestedvej 26
8560 Kolind

Anders Jørn Brix Christensen
Anlægsvej 2
9690 Fjerritslev

Højlandsgården

*Højlandsgården
0. 1990.*

Landsbyen Høsten i Dalby sogn – eller rettere Søndre Dalby sogn - mellem Næstved og Køge havde i 1662 13 gårde og 3 huse, de fleste ejendomme hørte til Turebygård – det senere Turebyholm.

Senere opgik Turebyholm i Grevskabet Bregentved, som ejede gårdene indtil 1922.

Den nuværende slægt kom ind på Højlandsgården i 1771 med Peder Jensen (1738-1823). Han var gift med Ellen Steffensdatter.

Landsbyen fik sin jord udskiftet i 1792.

I 1808 overgik fæstet til sønnen Anders Pedersen (1768-1831), og forældrene gik på aftægt. Anders Pedersen var gift med Maren Cathrine Jacobsdatter. Efter Anders Pedersens død i 1831 sad enken med fæstet indtil 1847, da sønnen Hans Christian Andersen (1810-) tog over. Han var 21. marts 1834 blevet gift med Ane Margrethe Pedersdatter, datter af Peter Andersen i Høsten. De overtog driften af gården.

*Af folketællingen 1840 fremgår,
at der var tre familier på gården:*

1. familie:

Maren Cathrine Jacobsdatter 61 år - enke og gårdmandskone.

Jacob Andersen 26 år - ugift søn.

Ane Marie Jacobsdatter 24 år - ugift tjenestepige.

2. familie:

Hans Christian Andersen 30 år - gårdbestyrer.

Ane Margrethe Pedersdatter 29 år - hans kone.

Anders Hansen 6 år - søn.

Maren Hansdatter 4 år – datter.

*(Folketællingskommissæren må stå for at børnene har Hans-
sen til efternavn, for de er døbt med faderens andet fornavn,
Christian, til efternavn.)*

3. familie:

Hans Pedersen 29 år - indsidder og daglejer.

Maren Pedersdatter 34 år – hans kone.

Inger Sophie Hansdatter 2 år – deres barn.

Folketællingen fra 1850 er mere enkel, her var kun en familie, Hans Christian Andersens. Hans gamle moder boede på aftægt hos ham, og der blev hun til hun døde i 1860'erne.

I denne forskel på gårdens familier i de to folketællinger ses et interessant træk fra tiden.

Efter landboreformernes tid oplevede dansk landbrug i 1820'erne en økonomisk dårlig periode med lave kornpriser. Samtidig begyndte folketallet at vokse, og da der manglede boliger på landet, valgte mange gårdmænd at supplere indtægten med en familie, der lejede sig ind på gården, en indsidderfamilie. Efter 1840 kom der gode kornpriser og mange landmænd blev velhavende, og så behøvede man ikke dette supplement til landbrugsdriften.

Den 30. juni 1870 blev sønnen Peder Christiansen gift med Ane Marie Nielsen fra Dalby, men hun var født i Roholte sogn. Han var 26 år gammel og hun 24.

Efter brylluppet flyttede de ind på gården, hvor de blev bestyrer.

Hans Christian Andersen døde midten af 1880'erne, og enken beholdt gårdfæstet til 1898, da sønnen Peder Christiansen tog over.

2. marts 1886 fødtes datteren Clara Marie Christiansen. Hun blev 26. april 1919 gift med Jens Aksel Christiansen (1889-1979) fra Tollerød i Terslev sogn.

De overtog Højlandsgård i 1920. Gården havde da et tilliggende på knapt 6 tdr. hartkorn med 47,5 td. land, hvoraf de 42 var ager.

Besætningen bestod af 18 køer, 10 stk. ungvæg og kalve og 2 tyre af rød dansk malrace. Der var 4 heste og 2 plage, og der solgtes 70 fedesvin om året.

I 1920 overtog Jens Aksel Christiansen gården og han overtog ejendommen fra Grevskabet Bregentved i 1922, da de sidste arvefæstegårde overgik til fri ejendom.

Jens Aksel Christiansen lod i 1930 opføre et nyt stuehus, der er en fornem repræsentant for sin tids landbrugsbyggeri.

En 31. januar 1920 fødtes datteren Dagmar Marie Christiansen. Hun blev den 26. juni 1942 gift med Aksel Jørgen Johannes Hansen (1917-1970), og de købte Vestergård i Drustrup, som de beholdt efter de i 1958 overtog slægtsgården Højlandsgård.

I dette ægteskab fødtes tre børn: Jørgen, Inger og Jens. Jørgen Hansen overtog gården efter faderens død i 1970, og i 1974 giftede han sig med Hedvig Pedersen. De har sønnerne Robert Bigum Hansen f. 1975 og Richard Bigum Hansen f. 1977.

Robert er med i driften af Højlandsgården.

*Hedvig
og Jørgen
Hansen - 7.
generation på
Højlands-
gården.*

Driften

Dengang Jørgen Hansen overtog hjemmet i 1970 var der 19 ha til gården. Nu er gårdens areal på 76 ha suppleret med 30 ha i forpagtning. Besætningen består af godt 60 malkekøer og 40 ungdyr. Markdriften er tilpasset besætningen med græs, majs og roer, men der er også salgsafgrøder som byg og hvede.

Den nuværende kostald er fra 1972, da den gamle staldlænge blev moderniseret. Men Jørgen Hansen overvejer at bygge en stald med plads til 125 køer. Da Højlandsgården har bevaret den gamle plads i landsbyen, er det planen, at den nye kostald skal placeres 300 meter fra gården.

Jørgen Hansen er i gang med et generationsskifte, men det er stillet i bero til han får byggetilladelsen, for kan gården ikke blive en produktionsgård, har den ingen fremtid.

Fæstere og ejere

1771

Peder Jensen (1738-1823).

Gift med Ellen Steffensdatter (1742-).

1808

Anders Pedersen (1768-1831).

Gift med Maren Cathrine Jacobsdatter (1780-).

1831

Enken Maren Cathrine Jacobsdatter.

1847

Hans Christian Andersen (1810-).

Gift 1834 med Ane Margrethe Pedersdatter (1811-).

188?

Enken Ane Margrethe Pedersdatter.

1898

Peder Christiansen (1844-).

Gift 1870 med Ane Marie Nielsen (1846-1915).

1920

Svigersonnen Jens Aksel Christiansen (1889-1979).

Gift 1919 med Clara Marie Christiansen (1886-1964).

1958

Svigersonnen Aksel Jørgen Johannes Hansen (1917-1970).

Gift 1942 med Dagmar Marie Christiansen (1920-1990).

1970

Jørgen Hansen (1943)

Gift 1974 med Hedvig Pedersen (1948)

Lidsø Gods

Godsejer Anders N. Henriksen fortæller:

Lidsø er navnet på en aflang ø, der lå ved indsejlingen til Rødby fjord. Arealet var ca. 140 tdr. land.

Historien om Lidsø Gods er, sammenlignet med andre gårde af denne størrelse, ikke særlig lang, og ikke særlig præget af ærværdige ridders gang, men den har en meget dramatisk historie.

Det er historien om menneskets kamp med naturen.

I 1857 fik konsul P. A. Hage koncession på inddæmning af den sydlige del af Rødby fjord. Når projektet blev færdigt, ville det ikke længere være muligt at sejle til Rødby. Derfor måtte Hage betale byen 15.000 rigsdaler for denne koncession.

Hage gik i kompagniskab med et engelsk konsortium, og i 1861 begyndte de at pumpe. I det historiske år - 1864 - kom der en voldsom oversvømmelse. Englænderne opgav, men konsul Hage fortsatte. Året efter købte han Lidsø og anlagde diger ved Rødby havn og sydvest for Lidsø. Han byggede vindmøller - efter hollandsk forbillede - og anlagde en dampnegl.

Luftfoto af Bindernæs ca. 1930.

Konsul Hage var af mønsk købmandsslægt og en meget betydelig købmand, som bl. a. handlede på England. Konsul Hage døde i 1872, men han døde dog inden stormfloden 13. november samme år, så han blev forskånet for at se sit værk ødelagt af naturkræfterne.

Hages enke solgte året efter Lidsø til etatsråd Laurits Jørgensen, Søllestedgård. Han fortsatte digebyggeriet og overdrog i 1875 gården til sin svigersøn, Georg Krüger, der var søn af den kendte landdagsmand Krüger fra Bevtøft i Sydslesvig. Krüger opførte Lidsøs hovedbygning i 1876. Den brændte allerede i 1879, men genopførtes i samme stil.

Krüger var efter sigende en stærk og munter mand, og han anlagde haven og skoven. Han havde jordhunger og opkøbte flere bøndergårde samt noget skolejord og oprettede gården Bindernæs. Landbrugskrisen i 1880'erne væltede Krügers optimistiske investeringer. Der blev mangel på likviditet, og han måtte sælge sit bedste aktiv, nemlig besætningen. Så længe etatsråd Jørgensen levede, så klarede Krüger sig dog, men da Jørgensen døde i 1889, måtte Krüger hurtigt give op. I 1893 overtog Østifternes Kreditforening gården og indsatte den dengang 21-årige agronom Chresten Moesgaard-Kjeldsen til at bestyre pantet.

Med Moesgaard-Kjeldsen indledtes et langt og spændende kapitel af Lidsøs historie. Han var en usædvanlig begavelse, blev agronom allerede som 19-årig og ledede allerede som 20-årig to store brasilianske kaffeplantager. Hans viden var betydelig og hans oratoriske begavelse legendarisk.

I 1896 købte Moesgaard-Kjeldsen Lidsø og Bindernæs af kreditforeningen for 341.000 kr. Hans tekniske og organisatoriske evner kom på en hård prøve. Han gennemførte store afvandinger og dræningsarbejder, og i 1920 disponerede han over 1330 tdr. land, heraf var de 1100 agerjord.

Moesgaard-Kjeldsen var fra 1906 til 1913 medlem af Rødby Byråd. Det var ham, der sammen med ingeniør Markersen, var den drivende kraft for at få anlagt og bygget Rødbyhavn. I 1913 blev Moesgaard-Kjeldsen valgt ind i Folketinget for de radikale i Fredensborgkredsen. I Zahles regering under Første Verdenskrig blev han forsyningsminister. Han var dog eneren, og gik i 1920 med de såkaldte flensborgfolk, og han blev den egentlige årsag til Påskekrisen.

På grund af den manglende partidisciplin blev Moesgaard-Kjeldsen ekskluderet af Det radikale Venstre.

Omkring 1920 stod Moesgaard-Kjeldsen meget stærkt. Han havde opbygget en særdeles fin besætning, men han havde prioriteret meget hårdt og optimistisk. I 1926 og 1927 var år med usædvanligt meget nedbør, som gav mange oversvømmelser og i 1931 kom den voldsomme landbrugskrise. Krisen var hård ved Moesgaard-Kjeldsen, som ved så mange andre, og Moesgaard-Kjeldsen blev en bitter mand. Det satte ham i voldsom opposition til regeringen, samfundet og for den sags skyld - også sine naboer. Han blev medstifter af den såkaldte Randersbevægelse, det senere Landsbrugets Sammenslutning - LS – sammen med Christian Bach.

I 1932 var der på ny store oversvømmelser, og kort efter måtte Moesgaard-Kjeldsen forlade Lidsø.

Han forlod Lidsø under dramatiske vilkår, som i sig selv er en hel historie. Hans private indbo blev solgt på tvangsauktion samme år.

Moesgaard-Kjeldsen døde i 1935 under en agitationsrejse for LS.

I tiden mellem 1936 og 1942 var der flere forskellige ejere af Lidsø, men i 1942 købte teatererjer og slagtermester Carlo B. Riis Lidsø. Riis fortsatte dræningsarbejdet og var dygtig nok til at ansætte veluddannede forvaltere, og han moderniserede maskinparken og hovedbygningen.

I det hele taget lykkedes det for Riis at sætte sit personlige præg på gården.

Den 16. juni 1960 købte Harald Henriksen og hans fætter Ernst Henriksen ejendommen for 1.750.000 kr. Fætrene oprettede et interessentselskab.

I 1971 overdrog Harald Henriksen sin part af interessentskabet til sønnen Jens N. Henriksen.

Godsejer Jens N. Henriksen havde en politisk karriere i Venstre, og blev senere præsident for Det kongelige danske Landhusholdningselskab.

Hovedbygningen nedbrændte nytårsmorgen 1979, da hele Sydjylland var dækket med sne i et par meters højde. Hovedbygningen blev genopført i samme stil, som efter branden nøjagtig 100 år tidligere.

Harald Henriksen døde i 1989 – 79 år gammel, og Jens N. Henriksen døde den 3. januar 1990 - 53 år gammel.

Jette Henriksen, født Nymann, overtog hendes mands andel af Lidsø, og hensad i uskiftet bo indtil 1993. Hendes søn, Anders N. Henriksen, overtog da hendes andel af Lidsø.

Lidsø hovedbygning er opført i 1876, brændte i 1879 og i 1979, men har i det ydre bevaret det for opførelsestidspunktet så typiske nygotiske ydre.

Luftfoto af Lidsø ca. 1960.

I 1994 blev Anders N. Henriksen gift med Charlotte Castenschield, og de har sammen sønnerne Harald på 10 år og Jens på 8 år.

Den 30. april 1992 købte man ejendommen Tjørnegård på i alt 242 ha eller 436 tdr. land. Senere er der købt småarealer til, og det samlede jordtilliggende under Lidsø gods er 2005 på 710 ha eller 1280 tdr. land.

Ernst Henriksen døde i 1997, og hans andel af Lidsø gik videre til hans tre arvinger: Reni Willert, Bjarne Saxhof og Ole Friberg.

Bjarne Saxhof købte i 2001 de to andre arvinger efter Ernst Henriksen ud af deres andel.

Bjarne Saxhof døde nytårsaftens dag 2003 uden at efterlade sig nogle livsarvinger, og derefter købte Anders N. Henriksen de resterende 75 % af interessentselskabet af boet efter Bjarne Saxhof, og han er nu enejer af Lidsø Gods.

Driften

Der er 347 ha agerjord til Lidsø og 85 ha agerjord til Tjørnegård. 8 ha er med juletræer, 25 ha er skov, 98 ha blev plantet med skov i årene 2000-2003. Et vådområde blev etableret i 2000, det dækker 100 ha, der er 35 ha eng og gårdsplads, have m. v. dækker 12 ha.

Lidsø gods har truffet aftale med Storstrøms Amt om naturgenopretning af en del af et område i Rødby fjord. 100 ha er blevet vådområde og et tilsvarende areal er blevet udlagt med skov.

Den landbrugsmæssige drift omfatter fabriksroer, vildtmajs, vinterhvede, vinterbyg, maltbyg og læggekartofler.

Foruden driftslederen er der 4 traktorførere, 1 skytte og en tømrer/murer. I kartoffelsæsonen er der 4 ”sorterdamer” og 2 truckførere.

NYT FRA KREDSENE

Nordsjællandskredsen

Sommerudflugten er fastsat til den 19. juni, hvor vi kl. 10.00 mødes på Benzonsdal ved Ishøj. Kammerherreinde Helle baronesse Lerche fortæller og hovedgården og viser rundt i den interessante hovedbygning

Kl. 11.30 samles vi ved Roskilde Kloster, hvor vi vises rundt i klosterets hovedbygning, der bl. a. rummer en af de fornemmeste stuer fra barokkens tid.

Frokosten venter på Svogerslev Kro og dagen slutter med eftermiddagskaffe på Maglehøjgård i Hammerbakker.

Pris 250 kr.

Tilmelding til Signe Jensen 48 26 51 10 senest den 12. juni.

Signe Jensen.

Bornholmskredsen

Tirsdag den 14. juni havde kredsen indbudt til sommermøde med generalforsamling. Vi samledes ved restaurant Bolsterbjerg i Almindingen. Her er en meget interessant have med store træer, hvoraf nogle er meget sjældne. Det var plantør Julius Hansen, der anlagde det pragtfulde haveanlæg i 1882. Vi indledte aftenen med en spadseretur rundt i den stort anlagte og interessante have.

Derefter går vi indenfor, for at afholde generalforsamling og drikker kaffe.

Aften sluttede med et foredrag af foreningens redaktør, Ole G. Nielsen, der fortalte om de danske hovedgårde med særlig vægt på de nu forsvundne hovedgårde på Bornholm. (En bearbejdning af foredraget bringes i næste udgave.)

Mogens Frigaard

Sjællands Syd

Sommerudflugterne afholdes 28. juni og 26. juli.

Den 28. juni kl. 13.00 mødes vi ved Heerings fabrik i Dalby. Kl. 15.00 samles vi i landsbyen Høsten ved Haslev, hvor vi besøger to slægtsgårde Brogård og Højlandsgård. Vi drikker kaffe, ser gårdene, den ene med stor malkekvægsbesætning. Dagen slutter med spisning i haven..

Tilmelding til Marie Hansen tlf.: 56 71 37 92 eller Ole Krogh Jensen 55 54 00 56.

Den 26. juli kl. 13.00 samles vi på Beldringe gods, Hastrupvej 1, Beldringe ved Præstø, hvor der er rundvisning.

Derefter kører vi til Ugledige grusgrav, hvor der en meget smuk udsigt over Ugledige Sø. Her drikker vi eftermiddagskaffe.

Vi fortsætter til Udby Præstegård, hvor der er rundvisning i Grundtvigs Mindestuer og Udby kirke. Dagen slutter med besøg hos Dorrit og Hans Thyge Røtting på slægtsgården Røttinggård i Teglstrup, hvor vi spiser medbragt mad.

Tilmelding til Ole Krogh Jensen tlf.: 55 54 00 56.

Solvejg Holtet-Kristiansen

Vestsjællandskredsen

Sommerudflugten afvikles lørdag, den 2. juli til Fyn med besøg på det familieejede Refsvindinge Bryggeri, Ørbækklunde, hvor godsejer Lars-Haagen Lange viser rundt i slottet og fortæller om landbruget. Ørbækklunde har været omtalt i nr. 368. Her spiser vi den medbragte mad i parken. Dagen slutter på Østergård i Allesø hos Kirsten og Bendt Bendtsen. Økonomi- og Erhvervsministerens hjem er en gammel slægtsgård, der blev omtalt i nr. 353.

Dagen slutter med middag på Bogense Hotel.

Tilmelding til Inger Skovgaard Jensen tlf.: 59 65 09 34 eller Karl Poulsen tlf.: 59 65 09 16.

Vagn Juel Jørgensen

Vendsysselkredsen

Vores sommermøde med generalforsamling afholdes lørdag den 25. juni. Kl. 13.30 mødes vi hos Jan Ulrich, "Krogenskær", Vildmosevej 21 ved Brønderslev. Her skal vi se "Green Farm Energy" – biogas- og energianlæg.

Derefter kører vi til rododendronparken i Hedelund. Efter kaffe og kage generalforsamling.

I tilfælde af dårligt vejr holdes kaffepause og generalforsamling inden dørene hos Jan Ulrich.

Kræn Hjortlund

Fynskredsen

Sommerudflugten afholdes tirsdag, den 28. juni, hvor vi besøger Niels Henrik Ove, Ditlevdal Bisonfarm, Tokkerodvej 24, Farstrup ved Morud. Vi kører rundt på farmen i prærievogn, og derefter serveres bisonbøf (pris 125 kr.). Om eftermiddagen besøger vi Kirsten og Bendt Bendtsen, Østergård, Allesøvej 38, 5270 Odense N. Her bliver vi budt på eftermiddagskaffe.

Tilmelding senest 24. juni til Karen Jacobsen 64 71 23 60 eller Mogens Andersen 65 95 80 22.

Mogens Andersen

Haderslevkredsen

Kredsens sommerudflugt afholdes den 29. juni, hvor vi besøger Dinesen Gulve/Jels Savværk (ny fabrik), Finmarken 6 i Jels. Vi mødes kl. 19.00. Jels Savværk blev grundlagt i 1898 og drives nu af fjerde generation. Fabrikken har specialiseret sig i plankegulve til store huse.

Efter fabriksbesøget afsluttes med kaffe på Jels Voldsted.

Elise Jensen

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv.

Tlf. 59 27 59 77

Århus Amtskreds

Den 1. juli deltager Slægtsgårdsforeningen i proprietær Ove Porses 50 års jubilæum på Fredenslund, som markeres med et driftsbesøg.

Vi samles kl. 14.00 på Fredenslund, Rygårdevej 2 ved Allingåbro.

Tilmelding til Anne Lis Ladefoged 86 30 17 77 og Jørgen Katholm 86 33 15 91.

Kredsens første sommermøde blev afholdt den 7. juni. I Lyngby kirke begyndte vi med at synge Johannes Johansens sommersalme "Det dufter lysegrønt af græs." Herefter fortalte pastor Førgaard kort om kirken og dens forbindelse til hovedgården Fævejle.

Derefter kørte vi til Fævejle, hvor vi blev modtaget af tre generationer af familie Mønsted, der har ejet Fævejle siden 1833. Syvende generation; Mathilde og Johannes, spillede henholdsvis bold og sad i barnevogn.

Kaj B. Mønsted har overladt ledelsen af Fævejle til datteren Karen og svigersønnen Jens Hjort Jensen, der fortalte om bedriften. Arealet udgør 200 ha, og kornafgrøderne anvendes til opfodring af slagtesvin.

Vi så den fredede lade, der er bygget af mægtige egebjælker, der var sejlet ind gennem Kolindsund. Vi så parkanlægget med den næsten hundred år gamle blodbøg, og de nyanlagte rododendronbede. Fruen fremviste venligst den smukke og særprægede hovedbygning, der er dejligt møbleret med antikke og moderne møbler.

Efter en forfriskning kørte vi til Fannerup Pumpestation. Her fortalte proprietær John Secher Eriksen om stedet. Vi fik en eminent gennemgang af Kolindsunds tørlægning, der blev påbegyndt i 1872. Vi besøgte de to pumper, der løfter vandet 5 m fra midterste kanal til Nordkanalen, hvorfra det så løber ud i Kattegat. Når havoverfladen er lav, løber vandet ud i havet af sig selv. Når vandet i havet står højt, kan pumperne ikke følge med og vandet stiger på de 2000 ha landbrugsjord. Derfor bruges omkring det halve af budgettet for Kolindsund pumpelaug til køb af elektricitet. Oversvømmelserne i Kolindsund kunne imødegås ved anbringelse af en sluseport ved Grenå, men der er store og modstridende interesser omkring området. Nogle ønsker de 2000 ha skal overlades til naturkræfterne. Ejerne ønsker naturligvis at bevare deres hjem og ejendom her eller have reel erstatning herfor.

Det var en god og inspirerende aften med 48 deltagere.

Anne Lis Ladefoged.

Det sydlige Sønderjylland

Aftenudflugt den 28. juli til Sundeved, hvor vi samles på Sottrup Kro. H. C. Clausen fortæller om sin slægtsgården "Holmbogård" i Ullerslev og om maleren C. W. Eckersberg. Derefter følger generalforsamling.

Landsformand for Dansk Slægtsgårdsforening, Carl Martin Christensen, vil være til stede og har et indlæg.

Chr. A. Krogh.

Himmerlandskredsen

Tirsdag, den 28. juni kl. 19.00 holdes der ordinær generalforsamling på "Halkær Mølle" ved Bislev.

Efter generalforsamlingen vil gårdejer Preben Dragstrup fortælle om "Halkær Mølle", som var en slægtsgård indtil kommunen købte den for at bevare de gamle bygninger.

Preben Dragstrup vil også fortælle om dele af Halkær Ådal, som skal føres tilbage fra engareal til søareal.

Aftenen slutter med kaffebord.

A. C. Winther Hansen

Midtjysk kreds

Lørdag den 9. juli kl. 13.00 er der arrangeret besøg på Thorsø Miljø og Biogasanlæg, Kongensbrovej 10, 8881 Thorsø, hvor der vil være rundvisning. Vi hører også om centerets baggrund og funktion.

Efter mødet vil der kl. ca. 15.30 blive serveret kaffe med brød og afholdt generalforsamling i Thorsø Pavillon, Jernbanegade 29, Thorsø.

Tirsdag den 7. juni var der arrangeret besøg på Landbocentret "Landbo Midt" i Viborg. Efter en kort introduktion blev vi delt op i to hold og vist rundt i den nye og smukke bygning, der er placeret på en enestående grund ved Asmildkloster Landbrugsskole, med udsyn over Nørresø og Viborg.

Under og efter et udsøgt kaffebord holdt en af centrets skatteeksperter, Poul Hjort, et ca. to timers foredrag om landbrugsmæssige forhold, lige fra de udviklede afskrivnings- og fradragsregler til problemer vedrørende generationsskifte.

Det må siges, at det gjorde han imponerende godt, således at tilhørerne – desværre mødte der kun 22 personer op – blev holdt i ånde og ikke havde indtryk af, at tiden var gået. Undervejs var der mange spørgsmål, som Poul Hjorth besvarede på en let forståelig måde.

Alt i alt blev aftenen en oplevelse, som de fremmødte sent vil glemme.

Endelig kan det oplyses, at **kredsen afholder sit efterårs-møde mandag, den 7. november kl. 19.30 på Morsø Landbrugsskole.**

For et par år siden fusionerede Morsø Landbrugsskole med Nordvestjysk Uddannelsescenter i Thisted (tidligere Teknisk Skole og AM-center). Det betyder, at Morsø Landbrugsskole, der fortsat tilbyder den traditionelle landmandsuddannelse, i dag også kan tilbyde en lang række relaterede uddannelser. Forstander Carsten Christensen viser rundt, og ved kaffen bliver der mulighed for diskussioner vedrørende den moderne form for landbrugsskoleledelse.

E. Overby.

Lolland-Falsterkredsen

I samarbejde med Rødby Fjords Landvindingslaug indbydes til **sommerudflugt i og omkring Rødby Fjord – søndag den 26. juni.**

Kl. 14.00 mødes vi ved mindestenen i Rødby Fjord. Vi fortsætter til Tjørnebjerg ved Kramnitze. Godsejer Anders N. Henriksen, Lidsø fortæller om naturprojektet på godset, og lokalformand for Danmarks Naturfredningsforening Ole Westerholt Jørgensen, fortæller om grønne korridorer langs diger, søer, kanaler og veje.

Efter kaffepausen i Restaurant Kastaniehaven i Kramnitze er der kl. 17.00 koncert med musikstuderende fra Det kgl. Musikkonservatorium i København. Koncerten afholdes på pumpestationen.

Derefter serveres en buffet, men man kan også spise den medbragte mad ved pumpestationen, hvor der står borde og bænke.

Bestilling af kaffe og/eller buffet bestilles direkte til restauranten tlf.: 54 94 60 43.

Jens Peter Skov Jensen

H. C. Andersen

Der er både sagt og skrevet meget om H. C. Andersen, og her i 200 året for hans fødsel, er der udsendt utallige bøger om ham og hans forfatterskab. Mange byer har udgivet noget om byen og H. C. Andersen, som om hans fysiske tilstedeværelse havde haft betydning for byen.

H. C. Andersens styrke ligger i hans evne til at fortælle. Derfor er det bedre at læse ham end læse om ham.

Vi kender alle hans æventyr og historier, men hans romaner kan også stadig læses ikke mindst OT.

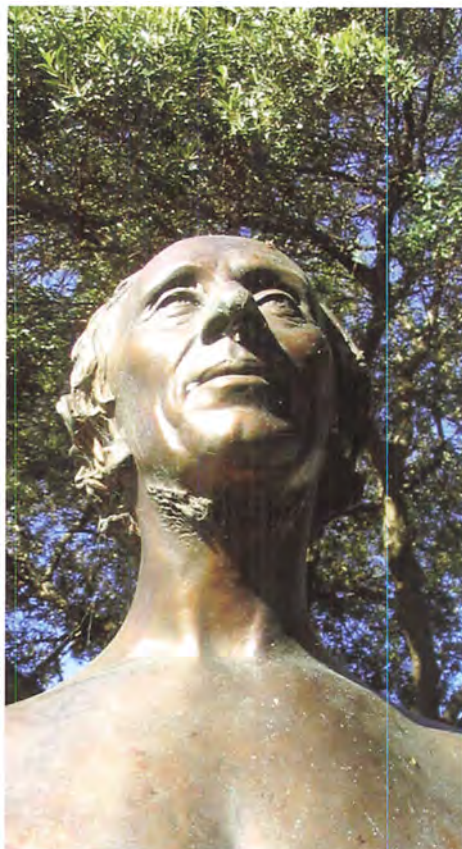
På digterens fødselsdag udkom en bog med titlen "Andersen og Danmarkshistorien". Det er Dansk Lokalhistorisk Forening, som har udgivet bogen, der er redigeret af dr. phil. Erik Helmer Pedersen, formand for Dansk lokalhistorisk Forening, og cand. mag. Helge Torm.

Bogen falder i to dele, som er meget forskellige. Første halvdel er Erik Helmer Pedersens meget interessante analyse af H. C. Andersen som kilde til sin tids Danmarkshistorie. Anden halvdel burde slet ikke have været med. Det er fem beretninger fra lokalhistoriske foreninger, som fortæller noget om deres egn og hvad H. C. Andersen kunne have set, hvis han eller var kommet der forbi.

Som kilde til Danmarkshistorien bruger Erik Helmer Pedersen H. C. Andersens almanak og dagbog, hans breve og samlede forfatterskab. Det bliver stillet op mod en almindelig Danmarkshistorisk oversigt, og giver mange forklaringer på H. C. Andersen og hans tid.

H. C. Andersen var en kongetro konservativ, som ikke brød sig om forandringer, med mindre det havde med teknik at gøre. Jernbanen gav ham en bekvemmere rejse end dagvognen, og dampskivet var bedre end sejlskibet. Men f.eks. landvindingsprojekter og hedeopdyrkning var ham en vederstyggelighed. Det skal være, som det var. H. C. Andersen skrev da enevoldskongen regerede og der var censur. Derfor lagde han nogle historier i dyreriget, planteriget eller et fjernt land, og så skal man blot forstå budskabet rigtigt.

H. C. Andersen kom fra små kår i Odense og stræbte hele livet om at blive berømt og anerkendt. Han ville gerne omgås de betydningsfulde i samfundet. Til dette kommer, at han egentlig ikke havde et nøjere kendskab til de mennesker der levede midt imellem de to lag i samfundet.

Erik Helmer Pedersen fortæller i sin læseværdige afsnit af bogen, at H. C. Andersen ikke kunne lide bønder.

Han havde sit kendskab til bønder fra talen om dem på herregården, hvad han så, når han færdedes gennem landet, men noget førstehåndsindtryk havde han ikke.

Den romantiserede fæstebonde på trækhesten faldt i H. C. Andersens smag, men den standsbevidste og velhavende gårdmandsstand, der fremstod i 1830'erne, brød han sig ikke om. Samfundet skulle blive som det var, og politisk forandring var til skade. Sådan så den konservative helstatsmand H. C. Andersen på bonden. Tidens frodige liberalisme var en ubehagelig størrelse for H. C. Andersen. Han ville skrive skuespil til det kongelige teater, og nu kunne de nye politiske grupper finde på at privatisere teatret, så dem kunne han ikke lide.

Retfærdigvis skal det tilføjes, at Erik Helmer Pedersen - side 106 - skriver om den rejse som H. C. Andersen gennemførte i Vestjylland i 1859. Her fandt han ud af, at både jyder og bønder er mennesker, og kundskaber og

dannelse ikke længere var forbeholdt medlemmerne af det akademiske.

Læser vi H. C. Andersens æventyr, så bemærk, at i hans historier er bønder altid underlige.

Lille Claus og store Claus - husmanden og gårdmanden, hvor gårdmanden er opfarende.

Hvad fatter gør er altid det rigtige taler for sig selv og i Den grimme Ælling kommer ællingen om vinteren ind til bondekongen med kat og høne. De er også anderledes.

H. C. Andersen var nationalsindet, men med stor forståelse for omverdenen. Han var det vi nu kalder kosmopolit. Han havde rejst overalt i Europa, været i Afrika og Asien.

På det nationale stod H. C. Andersen anderledes end Grundtvig, som ellers var den store folkelige fortæller. Grundtvig kikkede indad i sin søgen efter nationalitet. H. C. Andersen kikkede udad.

Der er m
Anderse
Forening
fem uve

side	2
side	3
side	4
Slægtsgården	side 5
Bornholms Herregårde	side 6
H.C. Andersen og det lokale Danmark	side 10
Rejsen til Irland	side 11

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgaardsforening
 august-september 2005
 Nr. 377 - 61. årgang

Skovsholm er en af de meget gamle slægtsgårde på Bornholm. I 15- og 1600-tallet havde den hovedgårdsrettigheder og var dengang en herregård. Læs om Skovsholm og de andre bornholmske hovedgårde side 6-9.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Bladudvalget
og Himmerlandskreds)

Karen Jacobsen

»Østerbygård«
Melbyvej 2
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

(Ovennævnte tre udgør
hovedbestyrelsens
forretningsudvalg).

Signe Jensen,

Gadekærvej 5, Freerslev,
3400 Hillerød
tlf. 48 26 51 10
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholm-kreds)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Ølemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmoose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandevej,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrop
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krog

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Peder Mouritsen

»Sædding Storgård« Kvongvej 40,
Sædding, 6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«
Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg
Tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,

Lærkevej 34
Balling, 7860 Spottrup
tlf. 97 56 40 71

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå
Tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt)

Henry Slemming,

Hammelevej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99
(Formand: Arkivudvalg)

Niels Christian Jørgensen

Årupvej 29,
8722 Hedensted
Tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Frants Wetcher

»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Her i begyndelsen af høstmåned, går alle landmænd og ser på himlen, og spekulerer på hvilket vejr dagen vil bringe. De tidlige frøsorter, en stor del af rapsen og vinterbyggen er høstet, men vejret besværliggør arbejdet, og det ender vel med, at alle vor afgrøder bliver høstmodne på sammen tid. Når vejret vil det, bliver der travlhed overalt i vore marker. Man skal aldrig spå om høstudbyttet, og med den meget forskellige nedbørsmængde sommeren har budt på, vil der givetvis være meget stor variation i udbyttet landet over. På vores egn, har vi hele sommeren fået rigeligt med nedbør, og der er næppe her grund til at frygte dårlige udbytter. Det ved vi alle meget mere om, når I læser denne artikel. God høst.

I bestyrelsen for Jens og Anna Jensen Fond, gør vi os nogle overvejelser om fremtiden. Den lave rentesats, som vel glæder de fleste, gør at vi ikke har det afkast til rådighed til vore legater, som vi tidligere har haft, hvilket betyder at vi ikke fremover kan leve op til vore egne kriterier for legatuddeling. Vi har forsøgt, om vi kunne ændre fundatsen, således at vi kan uddele af formuen, og dermed udbetale alle fondens midler over en årrække. Dette er næppe muligt i de juridiske snirkler, og vi skal selvfølgelig også respektere fundatsens oprindelige formål. Det betyder, at vi fremover ikke vil kunne udbetale det samme antal rejselegater som tidligere, hvilket vil medføre, at vi må ændre vore kriterier, og skærpe kravet både til rejsetid og til rejseformål. Det betyder nok også, at vi må gøre legaterne mindre en tidligere. Det beklager jeg, for jeg mener, vi har ydet en god støtte til de rejselystne unge mennesker. Her ligger så også forklaringen på, at vi nogle gange har været lidt længe om at udbetale de tildelte rejselegater. Vi har ganske enkelt disponeret over midler der endnu ikke var i kassen. Jeg håber og tror, at vi finder et leje, hvor vi kan fortsætte med at gavne, men til færre ansøgere. Jeg beder om forståelse for disse kendsgerninger.

Slægtsgaardsforeningen sommerrejse gik i år til Irland, og vi havde en rigtig spændende tur til Den grønne Ø. Vi drøftede på turen, hvilket rejsemål vi skulle finde til det kommende år, og der var nogle forslag på bordet, men hvis nogle af vore medlemmer har en god ide, så lad høre fra jer.

Hermed en høsthilsen fra

Kate og Carl Martin Christensen

Kåregård i august 2005

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:

Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogebjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 76
og 24 63 97 81 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 378 udkommer omkring
den 20. oktober 2005. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 20. september 2005.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: O'mega kommunikation AIS
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mega.dk*

En solstrålehistorie om en slægtsgårds salg

I efteråret 1995 blev gården Garbolund i Annisse solgt efter 150 år i slægten Larsens eje. Det var tungt for arvingerne efter de sidste ejere at give slip på den gamle smukke gård, hvor de nuværende bygninger er opført i 1861 af Lars Sørensen. Men ingen af arvingerne var indstillet på at drive gården videre. Da gården var solgt, besluttede arvingerne, at de ville opretholde forbindelsen til landsbyen Annisse ved en gang om året at mødes i Annisse Forsamlingshus og spise frokost sammen.

Den nye ejer af gården hørte om arvingernes frokostaftale, og da arvingerne i juni 1996 første gang mødtes til den fælles frokost, var de inviteret på besøg på Garbolund efter frokosten. Det blev indledningen til en tradition, hvor arvingerne hvert år efter deres fælles frokost, besøger gården, som ligger lige overfor forsamlingshuset i Annisse. Det var i år tiende gang, at arvingerne besøgte gården, og såvel arvinger som den nye ejer af gården har i de forløbne ti år sat stor pris på dette årlige møde.

Arvingerne og "den nye ejer" på trappen foran verandaen.

For arvingerne har det været en stor glæde at komme på den gamle slægtsgård en gang om året. Det har varmet arvingernes hjerter at se, at den nye ejer har værnet om gårdens arkitektoniske værdier, og ikke fortaget nævneværdigt ændringer, såle-

des at gården i dag stadig fremstår, som da den blev bygget i 1861. Stuehuset indretning er der næsten heller ikke ændret ved, siden den nye ejer overtog gården i 1995. "Når man træder ind ad døren, er det fuldstændigt som at komme tilbage til vores gamle hjem", udtalte arvingerne.

For den nye ejer har de årlige møder med arvingerne været en berigelse, og måde hvorpå hun har fået historien med i købet. "Mødet med arvingerne giver mig hvert år glæden ved at vise gården frem, for nogle som værdsætter, at intet er ændret. Det er tidligere generationer, som har skabt gårdens smukke bygninger og de unikke rammer omkring den. Vores generations bidrag bør være at vedligeholde og værne om gårdens helstøbte og tidstypiske fremtoning", udtaler den nye ejer, Jette Haugaard.

Garbolund fik i 1905 en ny trælade. Laden er i år 100 år og har netop gennemgået en renovering, så den tager sig lige så flot ud som for 100 år siden. Arvingerne og den nye ejer kunne på 10-års jubilæumsdagen i lørdags sammen glæde sig over den kønne gamle lade.

Garbogårds stuehus.

70 år

Chr. A. Krogh, Sydals fyldte den 27. juni 70 år.

I mange år var Chr. A. Krogh 12. generation på Bakkegård, som nu drives videre af datteren og svigersønnen. Krogh har et livslangt engagement i DGI, men også lokalhistorisk arkiv for Hørup har nydt godt af hans arbejdsindsats. I 1997 kom Chr. A. Krogh i Slægtsgårdsforeningens lokale kredsbestyrelse og var meget aktiv omkring årsmødet på Gråsten Landbrugsskole i 2001. Samme år overtog han formandsposten og med den fulgte pladsen i Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse.

Carl Martin Christensen

70 år

Ole Krogh Jensen, Kroghbrogård ved Næstved fylder den 29. august 70 år.

Efter i mange år at have været et markant medlem af bestyrelsen for Sjælland Syd blev Ole Krogh Jensen i dette forår valgt til kredsformand. Ole Krogh er sjette generation på Kroghbrogård, som han overtog i 1963. Han er formand for Fladså Lokalhistoriske Arkiv, og han var medforfatter til bogen "Næstelsø Sogns Historie 1. del. Her i Slægtsgårdsforeningens tidsskrift vil man huske hans beretninger om den historiske Svend Poulsen - Gøngehøvdingen og om bondeoprøret på Bækkeskov. Ole Krogh Jensen har skrevet sin slægtshistorie på fædrene side. I forordet står: "Så længe jeg kan huske, har det været en af mine største interesser at finde ud af, hvem de slægtled var, som jeg er rundet af og deres livsvilkår gennem tiderne."

Carl Martin Christensen

Gårdjubilæet på Fredenslund

Den 1. juli fejrede slægten Porse sit 50-års jubilæum på Fredenslund ved Allingåbro.

Dagen begyndte kl. 14.00, hvor en række indbudte grupper var på gårdbesøg. Blandt disse grupper var Dansk Slægtsgårdsforenings lokalkreds.

Kl. 15.00 samledes vi med slægt og venner for at afsløre en slægtssten.

Arne Porse bød velkommen og sagde, at man denne dag ville markere 50 året for at hans far, Ove Porse, havde købt Fredenslund, og at han denne dag var blevet eneejer af gården, som han havde haft halvpart i siden 1996.

Derefter afslørede formanden Dansk Slægtsgårdsarkiv, Henry Slemming, slægtsstenen og bragte en hyldest til Ove Porse, hvor han sagde:

"Til lykke med jubilæet.

Der skal fra Dansk Slægtsgårdsforening rettes en stor tak, fordi foreningen er indbudt til dette jubilæumsarrangement.

Det er i dag 50 år siden, at Karen og Ove Porse overtog Fredenslund. Det er ikke alene lang tid, det er usædvanligt mange år.

Tilmed er det en interessant periode i landbrugets udvikling. Ikke siden landboreformernes tid for mere end 200 år siden, er der sket så store omlægninger af landbruget, som i de sidste 50 år.

Mekaniseringen har ikke bare ændret landbruget, det har også ændret landskabet.

I 1955, da Ove Porse købte Fredenslund, var det en gård med 140 tdr. land, fordelt på 90 ager, 10 eng og 40 skov. Han medbragte 2 køer, og på gården var 6 slagtesvin, 2 heste og 1 traktor.

Ganske vist var husdyrholdet i 1955 ganske afvigende fra traditionel landbrugsdrift på den tid, men der har i den grad været tale om udvikling på Fredenslund. Fredenslund I/S omfatter her i jubilæumsåret 470 ha foruden 26 ha i forpagtning. Der produceres 7500 slagtesvin om året og så er der 285 jerseykøer foruden opdræt af hundyr. Hertil kommer hele den mekanisering, som landbruget har gennemgået på i mark og stald.

Et særligt arbejds- og indsatsområde som skal fremhæves, fordi det adskiller sig fra så meget andet i landbrugets udvikling, er Ove Porses indsats for majsdyrkingen.

Da Karen og Ove Porse i 1955 købte Fredenslund var

Fredenslund 1. juli 2005.

Henry Slemming, formand for Dansk Slægtsgårdsarkiv afslører slægtsstenen. Bag Slemming ses Arne og Ove Porse.

det en nedslidt og misrøgtet gård. Nu er det en gård i drift - en gård i god drift. I/S Fredenslund, hvor Ove Porse er 1. generation og Arne Porse er 2. generation, har forudsætningerne for at blive en slægtsgård.

Dansk Slægtsgårdsforening definerer en slægtsgård, som en gård i tredje generation.

Og da næste generation - den tredje er på vej - og gården rummer alle de forudsætninger, der skal til, for at den fortsat kan være et aktiv i dansk landbrug, kan vi alle se frem til at næste generation kommer med, selvom det selvfølgelig ikke sker lige med det samme.

På Dansk Slægtsgårdsforenings vegne vil jeg gerne overrække et diplom som foreningens hilsen til 50 års jubilæet."

Så tog Ove Porse ordet. Han sagde bl.a. at der på stenen er det gamle våbenskjold for slægten Porse. Den uddøde, men der er opstået andre slægter med navnet Porse, og en af dem har deres hjem på Fredenslund.

Og så kom den officielle meddelelse, at sønnen Arne Porse netop denne dag, havde overtaget den anden halvdel på Fredenslund I/S.

Det var blevet tid til kaffen, som de omkring 260 fremmødte nød i haven, hvor der var rejst et stort telt. Eftermiddagen gik med selskabelig snak og beundring af såvel landbrug som det smukke hjem, hvor Lone og Arne Porse nu bor sammen med deres tre børn.

Sidst på eftermiddagen serveredes jubilæumsmiddagen. Helstegte grise med salatbord. Middagen afsluttedes med is. Der var musik og dans til midnat, hvor natmaden dannede en hyggelig afslutning på en stor og enestående festdag.

Hele dagen blev filmet af et produktionsselskab, der skal lave en Tv-udsendelse til Danmarks Radio om Fredenslund og slægten Porse.

OGN

Brogård i Høsten

Af Kjeld Jensen, Dalby.

Brogård set fra haven.

Brogård - matr. nr. 8 i Høsten, Søndre Dalby Sogn i Fakse Herred kan føres tilbage til 1787 med følgende ejere:

- 1787 Jens Larsen,
- 1834 Lars Jensen,
- 1854 Jacob Andersen, svigersøn,
- 1875 Hans Jørgen Andersen,
- 1897 Hans P. Johannesen, svigersøn
- 1933 Johannes Egede Johannessen
- 1973 Jørgen Egede Johannessen

Og den 1. juli 2005 overtager Jan Egede Johannessen halvdelen i hjemmet, og bliver 5. generation.

Fattiggården

Hvordan kom den nuværende familie på Brogård så til Høsten?

Fordi Dalby-Tureby kommune ville oprette en fattiggård. På et sognerådsmøde den 2. marts 1874 rejstes spørgsmålet om oprettelsen af en fattiggård. Igennem Køge og Fakse Avis samt ved kirkestævne søgte man en gård på 25-30 tdr. land med eller uden bygninger. Lysthavende skulle melde sig inden 14 dage.

Det blev Jacob Andersen i Høsten, som meldte sig først. Han havde fået arvefæste på sin gård og kunne derfor sælge den. Sognerådet havde taget imod tilbuddet, og den 1. april 1875 overtog de Brogård. Huset ved indkørslen var købet uvedkommende, men ellers fulgte heste, kreaturer og foder med. Købesummen var 10.000 rigsdaler foruden de 6.960 rigsdaler, som Jacob Andersen skal betale til Bregentved. Hertil en årlig afgift på 25 tdr. byg.

Imidlertid var ikke alle tilfredse med at fattiggården skulle ligge i Høsten og flere hartkornsejere anmodede sognerådet om at mageskifte gården med Hans Jørgen Andersens gård i Jenstrup.

Sognerådet oplyste, at i så tilfælde må man bygge en gård med udbygninger på et mere hensigtsmæssigt sted på lodden, og det vil koste mindst 10.000 rigsdaler ekstra, men sognets beboere var villige til den ekstra afgift.

Derimod var Høstenboerne ikke tilfredse med at fattiggården ikke skal ligge i deres landsby. De henvender sig med forpagter Ulrich på Rødehus i spidsen til sognerådet, men sognerådet vedtager med 7 stemmer imod 2 at mageskifte de to gårde.

Sådan gik det til, at familien kom til Høsten, hvor generationerne har været foregangsmænd i foreninger, sognerådsarbejde, amtsråd m.m.

I Jenstrup byggede man en ny fattiggård ved landevejen og

indrettede det gamle stuehus til fattighus. Det blev revet ned i oktober 1972.

Familien

Hans Jørgen Andersen havde overtaget arvefæstegården i Jenstrup i 1870. Her fødtes datteren Susanne Marie den 20. august 1872.

Efter mageskiftet i 1875 sad Hans Jørgen Andersen med Brogård indtil 1897, da datteren og svigersønnen, Susanne og Hans Peter Johannesen, overtog den. Hans Peter Johannesen var født på en gård i Strøby den 19. januar 1869.

I 1916 indløste Hans Peter Johannesen arvefæsteafgiften til Grevskabet Bregentved, hvorefter gården overgik til selveje. Hans Peter Johannesen var i mange år medlem af sognerådet. I 1933 blev gården overtaget af sønnen, Johannes Egede Johannessen gift med Dagny, og de sad på Brogård indtil 1973, da sønnen Jørgen Egede Johannessen blev fjerde generation. Johannes Egede Johannessen var i mange år sognerådsmedlem og amtsrådsmedlem.

Jørgen Egede Johannessen blev gift med Eva, og engagerede sig også i politik. Siden 1986 har Jørgen Egede Johannessen været medlem af Rønnede Kommunalbestyrelse, og sidder nu i økonomiudvalget og er tillige formand for Social- og Sundhedsudvalget, siden sidste valg har han også haft plads i amtsrådet.

Det er altså ikke alene gården, der er i generationsskifte, det er det politiske engagement også!

Den 1. juli 2005 overtog sønnen Jan Egede Johannessen halvdelen i gården. Han har et fuldtidsjob i en entreprenørfordretning. I begyndelsen af juli blev han gift med Gitte og de har datteren Sofie.

Der er en søn mere fra gården, Kim, han er tømrermester i Ringsted.

Driften

Brogård var i Hans Peter Johannesens tid sat for 6 tdr. hartkorn med 50 tdr. land, hvoraf de 48 var ager.

Besætningen bestod o. 1929 af 20 køer, 10 stk. ungvæg og kalve samt 2 tyre. Der var 4 heste og 2 plage. Årligt solgtes omkring 80 slagtesvin.

Indtil for få år siden var der en stor mælkeproduktion på gården, men kostalden er bygget om til lagerhal, og gårdens 35 ha drives med ren planteavl.

Fire generationer
Johannessen.

Siddende: Dagny og Johannes Egede Johannessen. Bagved: Eva og Jørgen Egede Johannessen. Foran: Sofie, Gitte og Jan Egede Johannessen.

Bornholms herregårde

På Bornholm siger man, at der ikke findes nogen herregårde, men der findes mange herremænd!

Det er mange større gårde på Bornholm, men vi ser ingen herregårde i traditionel forstand, men der har været herregårde på Bornholm.

I faglitteraturen er der uenighed om i hvilket omfang, der var herregårde på Bornholm. I femte udgave af J. P. Trap Danmark - Bornholms Amt, står:

”Egentlige herregårde findes ikke og har aldrig eksisteret på Bornholm, om end der nok i middelalderen og noget op i nyere tid er eksempler på større godssamlinger under adelige i tilknytning til enkelte større gårde. Således besad Peder Oxe Maglegård og 30 andre bornholmske gårde. Også indfødte bornholmske adelsslægter fandtes i tidligere tid, som Bagge, Gagge, Myre og Uff, men for landbosamfundets struktur fik de ingen større betydning.”

I værket Større danske Landbrug fra 1932 står i indledningen til Bornholms Amt:

”I modsætning til det øvrige Danmark er der ingen adelige større herregårde eller hovedgårde på Bornholm og heller ingen grevskaber, baronier eller stamhuse at afløse til fri ejendom efter lensloven. I en protokol fra 1671 i Rentekammerets Arkiv med oplysninger om landgildeydelse efter Matriklen nævnes dog som hovedgårde: Lehnsgård og Vallensgård, hver med 18 tdr. hartkorn, Hammershus (slots) Ladegård (nu Hammersholm) med 14 tdr. 5 skp. og Skovsholm med 12 tdr.”

Når fire gårde i 1671 havde hovedgårdsrettigheder med skattefrihed, så er konklusionen, at der har været herregårde på Bornholm, men både godssystemet og hovedgårdens drift m. m. har ændret sig meget gennem de mere end 300 år.

Godssystemer

Historikeren, dr. phil. Hans Jensen skrev om gods og herregård:

”Det vil være hensigtsmæssigt at minde om den forskel, som historisk og begrebsmæssigt, består mellem de to arter af jordbesiddelse, der kan betegnes som henholdsvis et ”gods” og en herregård”.

Et gods er en samling af ejendomme, fra ældgammel tid først og fremmest bøndergårde, henhørende under en og samme ejer, men drevet hver for sig af forskellige brugere.

Et herregård var oprindeligt en hovedgård i et gods, og det er derved ret naturligt blevet betegnelsen for en stor landejendom, selvom der ikke er og aldrig har været knyttet andre ejendomme til den.”

Her er tale om to godssystemer. Det begyndte med at en mand køber en ejendom mere, men han driver selv sin egen gård, og står han til krigstjeneste, får han skattefrihed for den gård, som han selv dyrker. Efterhånden samles en del gårde under herremænd, men hver bruger betaler en afgift, og hoveriet var ikke blevet et problem. Herremændene, som i tysk historieskrivning kaldes Grundherren, havde lejeindtægten af sit gods, som hovedindtægtskilde, for indtil reformationstiden var det almindeligt at Grundherrens eget landbrug ikke var større end de andres.

I løbet af 1500-tallet og især i 1600-tallet udvikledes godsdriften. Godsejerne begyndte at lægge bondegårdsjord ind under hovedgårdens drift, hovedgården voksede derved på bondegårdenes bekostning, og der blev færre til at forrette den efterhånden stigende arbejdsmængde på hovedgården.

Når hovedgårdsmarkerne blev større blev produktionen også større og indtægterne fra kornsælget blev derfor vigtigere for godsejeren end bøndernes landgildeafgifter. Dette godssystem kaldes med et tysk ord for Gutsherrschaft.

Hovedgårde

En hovedgård var en gård, som den adelige ejer selv drev. Og fordi han var adelig havde han skattefrihed. Solgtes en gård til en ikke adelig, mistede gården sin skattefrihed.

Efter enevældens indførelse i 1660 fik alle ret til at erhverve jordegods, men nu var skattefriheden afskaffet. Den blev dog indført igen i 1670 for alle sædegårde, dvs. gårde, som før 1660 havde været beboet af en adelig ejer. Skattefriheden var knyttet til gården uanset om ejeren var adelig eller borgerlig. Skattefriheden for hovedgårde bortfaldt i 1802.

Man skelnede mellem privilegerede og uprivilegerede herligheder. Privilegerede herligheder var adelens personlige, som omfattede:

- 1) kaldsret til præster, degne og skolelærere,
- 2) birkeret,
- 3) hals- og håndsret,
- 4) ret til sigt og sagefald og
- 5) jagtret også på gods i fællig.

Uprivilegerede herligheder var knyttet til hovedgården, som omfattede:

- 1) skifteret,
- 2) fiskeret,
- 3) forstrandsret,
- 4) skovret,
- 5) bjergværksret og
- 6) jagt på enemærker.

Efter forordning om jordegods fra 1682 fordredes, at sædegårde og hovedgårde skulle være komplette for at nyde skatte- og tiendefrihed.

At en hovedgård var komplet betød, at den havde mindst 200 tdr. hartkorn bøndergods liggende indenfor en afstand af to mil fra hovedgården.

De bornholmske hovedgårde

Når Rentekammeret i 1671 indrømmer fire gårde skattefri efter lovgivningen om adelige hovedgårde, så har der altså været hovedgårde på Bornholm. At den tids hovedgårde ikke havde samme struktur, som 1900-tallets herregårde, det er en hel anden sag. (Hertil skal føjes, at adskillige andre gårde på Bornholm har opfyldt betingelserne for at være en adelig hovedgård med skattefrihed, om ejeren ellers selv ville have stået for driften.)

At de fire gårde tabte deres hovedgårdsrettigheder, kan forklares med:

- 1) beliggenheden efter 1660.
- 2) Forordningen af 1682, hvor en hovedgård skulle have 200 tdr. hartkorn bøndergods indenfor en afstand fra to mil fra hovedgården, for at oppebære skattefriheden. Ejendomsstrukturen på Bornholm forhindrede at hovedgårdene kunne opfylde kravet til skattefrihed, og derfor var det ikke attraktivt at samle gods på Bornholm. Hertil kom, at kronen meget gerne ville samle jord på Bornholm, og derfor mageskiftedes gårde med private ejere.

De fire hovedgårde fra 1671 eksisterer endnu, og det er alle gårde med interessant historie og smukke bygninger.

Lehnsgård

Lehnsgård

Gårdens historie kan føres tilbage til 1522 da den bornholmske adelsmand Jørgen Gagge var ejer. Senere overtog sønnen Peder Gagge gården, og efter hans død i 1560 fulgte sønnen med samme navn. Han blev halshugget i 1590 for drab, og gården blev overtaget af kronen, der straks overdrog den til lensmand Falch Gøye, der tog bolig på gården. Efter hans død i 1596 sad enken Karine Krabbe med gården til hendes død i 1605, hvorefter datteren Hedevig Gøye arvede den. Hun var i 1601 blevet gift med Esge Bille til Ellinge i Skåne, og Lehnsgård overgik til ham.

Esge Bille solgte til Mouritz Podebusk, og efter hans død blev den overtaget af søsteren Vibeke Podebusk, der i sit andet ægteskab var gift med Knud Ulfeldt til Svenstorp i Skåne. Deres datter, Margrethe Ulfeldt ægtede i 1661 Niels Juel, den senere berømte søhelt, og efter at hun havde arvet Lehnsgård tilfaldt den ægtemanden. I 1679 mageskiftede Niels Juel Lehnsgård og 7 andre bornholmske gårde med kronen for kaldsret og tiender i 4 sogne på Fyn.

Efter kronens erhvervelse af Lehnsgård med gods blev gården en fæstegård. I 1732 fik Morten Mortensen fæstebrev på Lehnsgård og ved salget af kronens gård på Bornholm i 1744 købte han gården til selveje.

Efter en del handler blev Lehnsgård i 1873 købt af Morten Emil Kirketerp (1848-1908). Han kom fra Jylland og blev gift med Sophie Margrethe Jespersen fra Vestermarie. M. E. Kirketerp blev udnævnt til jægermester og i 1880'erne var han formand for Bornholms Landøkonomiske Forening. Efter han død i 1908 sad enken med gården et år, for så var datteren Asta blevet gift med Otto Valdemar Klingenberg Jochumsen, og de kunne overtage gården. I 1945 fulgte sønnen Carl Christian Kirketerp Klingenberg Jochumsen. I 1968 købte murermester Kaj F. Fjording, Klampenborg Lehnsgård, som han i 1977 solgte til Ib Mogensen. I 1983 købte Hans Hansen gården sammen med sine forældre, der ejede Lindesgård i Olsker og senere Stubbegård i Åkirkeby. I 1988 blev Hans Hansen ene-ejer. Han er gift med Dorthe, der er sygeplejerske og de har datteren Anne Dorthe på 10 år.

Bygningerne

Lehnsgård brændte i 1854, og i de næste fire år genopførtes den. Først de store avlslænger i bindingsværk og til sidst den grundmurede hovedbygning. I 1977 og igen i 1992 opførtes et maskinhus.

Driften og "olieeventyret"

I 1960 var der 143 ha til Lehnsgård, heraf 83 ha ager og 55 ha skov. I 1983 var arealet 180 ha. Nu omfatter gården 240 ha ager og 55 ha skov.

Lehnsgård drives med planteavl, men Hans Hansen har skabt sin én specialproduktion "Lehnsgård Rapsolie". Efter et besøg i Skåne for fem år siden fik han ideen til at koldpresse rapsfrø, for at lave rapsolie til opvarmning, men efter kort tid ændredes det til spiseolie. Nu fås rapsolien som krydderolie, økologisk olie og den rene vare. Rapsolien forhandles af Spar, Super Best og Coop.

For sin enestående indsats har Hans Hansen modtaget Landbrugets initiativpris på Bornholm.

Produktionen af rapsolie foregår i Åkirkeby, hvor Hans Hansen har købt et tidligere forsøgsanlæg for korn, men han overvejer at bygge en hal ved gården og flytte produktionen hjem.

Det er ikke raps nok på Lehnsgård til efterspørgselen, så der tegnes kontrakter med andre landmænd på Bornholm, som dyrker rapsen efter Hans Hansens anvisning.

På www.lehnsgaard.dk kan man læse mere om rapsolien, der bringes opskrifter og gode ideer.

Vallensgård

Vallensgård er de største gård på Bornholm og tilmed er det en slægtsgård, hvor slægten Müller har siddet siden 1688. Historien før 1668 er både enestående og interessant.

Det lybske Råd lagde Vallensgård under Hammershus, men i 1541 fik junker Carsten Lyneborg gården som arveligt len til erstatning for Spildegårdgodset med 14 gårde, som var overladt til høvedsmanden på Hammershus. Carsten Lyneborg havde en kort periode omkring 1520 været høvedsmand på Hammershus. Ved overdragelsen var Vallensgård antagelig brændt ned af Lübeckerne, men Lyneborg fik den genopført og i 1543 opnåede han skattefrihed. Han boede her i 14 år, indtil han solgte til den lybske lensmand på Hammershus Schweder Ketting. Han tog også ophold på Vallensgård, hvor han udvidede bygningerne og opførte et stenhus med tårn og kælder. Han anlagde også en 22 km lang stenlagt vej mellem Hammershus og Vallensgård. I 1565 fik sønnen Jørgen Ketting af kong Frederik den Anden skøde på gården, "så frit som adelen besidder sit gods der på landet." Han døde ung, og faderen arvede gården. På grund af klager blev han i 1571 afskediget som kongens jurisdirektionsfoged og i 1573 afsatte Lübeckerne ham. I 1575 solgte han Vallensgård til admiral Sylvest Franche. Ketting døde i Lübeck i 1577. Admiral Franche boede skiftevis i København og på Vallensgård. I 1589 gav kongen befaling om at Bornholms lensmand Henrik Brahe skulle købe Vallensgård og lægge den under Hammershus, så den jagtglade konge kunne få en bedre vildtbane. Men året efter købte Henrik Brahe selv gården, og hans efterkommere havde Vallensgård til 1688, da Maren Juul solgte til vicelanddommer Ancher Antoni Müller.

Vallensgård

Ancher Antoni Müller (1654-1716) kom fra Kalundborgegnen, hvor han far havde ejet Birkendegård. Han kom til Bornholm som vicelanddommer, da landdommer Mathias Rasch var sat i gældsfængsel. Müller blev senere landdommer. Han blev gift med Margrethe Magdalene Heseler (1652-1706), niece af lensmanden på Hammershus og enke efter borgmester Poul Madsen Kofoed i Svaneke.

Müller boede ikke på Vallensgård, men havde en gård i Svaneke, og her besøgte kong Christian den Femte ham i 1687, efter at han havde været på Christiansø.

Foruden Vallensgård ejede Ancher Antoni Müller også Skovsholm og 22 andre gårde på Bornholm.

I 1696 ansøgte Müller kong Christian den Femte om at få Vallensgård oprettet til en adelige sædegård, men han fik afslag. Gården havde ellers 227 tdr. hartkorn indenfor 1½ mil fra Vallensgård. Familietraditionen beretter endvidere han havde honnorte ambitioner, og det var hans mål at opnå adelspatent. Efter Margrethe Magdalene Heselers død giftede Müller sig med Kathrine Frørup. Og efter hans død blev hun gift med Heinrich von Suhm.

Nuværende generation på Vallensgård er trods med mere 300 år kun den ottende. Ancher Antoni Müller overtog Vallensgård ad to gange i henholdsvis 1976 og 1983. Sammen med hustruen Lene har de en søn og en datter.

Slægten

1688 Ancher Antoni Müller.
 1716 Enken Anne Cathrine Frørup.
 1723 Poul Antoni Müller.
 1764 Herman Poulsen Müller.
 1806 Enken Birgitte Elizabeth Witte.
 1842 Jørgen Peter Müller.
 1874 Johannes Georg Müller.
 1904 Anton Valdemar Laurentius Müller.
 1950 Poul Ancher Müller
 1976/1983 Ancher Antoni Müller.

Bygninger

Hovedbygningen blev bygget i 1880 og udlængerne er opført efter brand i 1938.

Driften

Med 356 tdr. land var og er Vallensgård den største gård på Bornholm. Den er ikke længere det største landbrug, men

driften omfatter to gårde med 250 ha, hvoraf 150 ha er ager. Her dyrkes traditionel planteavl med raps frø og korn.

Skovsholm

Skovsholm tilhørte i 1572 den bornholmske adelsslægt Uf ved Peder Mogensen Uf. I 1600 arvede Christen Clausen Kjøller Skovsholm efter morbroderen. Han blev senere landdommer og døde i 1628, hvor efter broderen Jacob Clausen Kjøller blev besidder af gården. Han døde allerede i 1632 og enken, den pommerske adelsdame Maria von Rahde bragte den til sin anden mand, kaptajn Jacob Maccabæus. Han landsforvistes i 1646 på grund af sin holdning til Brømsebrofreden året før. Han benådedes dog i 1650 og døde i 1664 på Skovsholm, men da havde han overdraget gården til sønnerne Christian og Jacob Maccabæus, hvor Christian allerede i 1662 blev eneejer.

Christian Maccabæus døde stærkt forgældet i 1688, og Skovsholm overgik til panthaveren vicelanddommer, senere landdommer Ancher Antoni Müller.

Efter hans død i 1716 overgik Skovsholm til stedsønnen, købmand i Neksø, Peder Kofoed.

Peder Kofoed døde i 1717 og Skovsholm tilfaldt enken, og efter hende fulgte sønnen Johan Christopher Pedersen Kofoed De nye ejer var 8 år gammel, da han 1720 overtog gården. Hans formynder pantsatte gården til Peter Hansen Splitz, som i 1732 giftede sig med ejerens søster, Magdalene Margrethe Kofoed, og derefter overtog han gården.

Peter Hansen Splitz (1698-1762) og hustru Magdalene Margrethe Kofoed (1710-1752). valgte slægtsnavnet Kofoed. Deres søn Poul Kofoed (1748-1796) overtog Skovsholm i 1762, og siden er gården gået fra fader til søn i lige linie.

Nuværende ejer, Niels Kofoed, er 11 generation, han er gift med Annemarie og de har tre sønner og en datter.

Slægten

1716 Peder Kofoed.
 1717 Enken.
 1729 Johan Christopher Pedersen Kofoed.
 1732 Peter Hansen Splitz gift med Magdalene Margrethe Kofoed.
 1762 Poul Kofoed.
 1796 Enken Anna Kathrine Hopp.
 1798 Hans Jørgen Kofoed.

Skovsholm

1816 Poul Ancher Kofoed.
 1842 Enken.
 1853 Poul Vilhelm Julius Kofoed.
 1885 Hans Christian Frederik Vilhelm Kofoed.
 1916 Kristien Nicolai Kofoed.
 1952 Erik Kofoed.
 1977/1984 Niels Kofoed.

Nuværende ejer af Skovsholm er gift med Anne Marie og de har tre sønner.

Bygninger

Efter overtagelsen i 1732 opførte Peter Hansen Splitz en helt ny gård. I 1879 nedbrændte Skovsholm, hvorefter de nuværende bygninger blev opført. Hovedbygningen er opført af røde teglsten, som blev brændt på et teglværk tæt ved gården. På en gavl ud mod gårdspladsen ses initialerne MK og IK samt årstallet 1879. Initialerne står for Margrethe Kofoed og Julius Kofoed.

Driften

I 1960 var tilliggendet 134 tdr. land fordelt på 93 tdr. land ager og 35 tdr. land skov. Det år blev køerne sat ud og der indrettedes stald til 25 søer.

Nu ejer Niels Kofoed 3 gårde med i alt 305 ha foruden 40 ha i forpagtning. Der er 250 ha i drift, som suppleres med 200 ha, der er omfattet af en gylleaftale.

Er dyrkes spinatfrø, bladbeder, rajgræs, hvidkløver, byg og hvede. Skovdriften omfatter 20 ha med juletræer og så er der noget løvskov.

På Skovsholm er 550 søer, og på Skadegård i Østermarie er slagtesvinene, hvoraf der produceres 15.000 om året.

Hammersholm

Hammersholm eller som den tidligere kaldtes "Slotsvængegården", er en anden type herregård, for ligesom alle andre avlsgårde til de kongelige slotte fik den status som hovedgård.

Slotsvangens avlsjorder blev i 1663 skilt ud fra Hammershus og overladt kommandanten i fæste. I 1681 afløstes bøndernes hoveri til gården, og jorden bortfæstedes til vicekommandanten på slottet. I 1699 overtog sandvigborgeren Jon Jørgensen fæstet, og i 1714 fulgte Niels Hansen. Hidtil havde ladebygningerne ligget i den ydre slotsgård godt beskyttet af fæstningsmuren, men i 1725 fik Niels Hansen tilladelse til overdrage fæstet til svigersønnen Vevst Jensen Schou, der opførte en ny gård udenfor slottet. Det blev en firelænget gård, hvoraf der stadig ses hovedbygningen og to længer.

Ved salget af kronens gårde i 1744 blev Hammersholm købt af Vevst Jensen Schou. Siden har gården været meget i handelen, og der blev solgt en del jord fra. I 1905 blev gården købt af Jørgen Grønbech, der i 1908 overlod den til svigersønnen H. C. Sommer, hvis søn, H. J. Sommer blev tredje generation. Han solgte Hammersholm til staten med fortsatte som forpagter. I 1980 gik Jørgen Sommer ind i forpagtningen, og han driver de resterende dele af den gamle slots ladegård med kødkvæg på økologisk vis.

Forpagtningen omfatter 152 ha, hvoraf 45 ha er ager, resten ligger med vedvarende græs. Med udgangen af januar 2006 ophører forpagtningen, og Jørgen Sommer ved endnu ikke, hvad der så skal ske med gården.

OGN

Hammersholm

H. C. Andersen og det lokale Danmark

Af dr. phil. Erik Helmer Pedersen, formand for Dansk Lokalhistorisk Foreninger.

I sidste nr. af *Slægtsgården* har redaktør Ole G. Nielsen vist min organisation Dansk lokalhistorisk Forening, DLF den venlighed at skrive en venlig holdt og perspektivrig anmeldelse af mit bidrag til vort fælles arbejde, bogen *Andersen og Danmarkshistorien. Tiden 1830 – ca. 1860 som en digter oplevede den*. I dette bidrag på 114 sider har jeg søgt at læse H. C. Andersen rent historisk som en digter, der brænder efter at give sit bidrag til Danmarkshistorien i form af en kulturkrønike med sig selv som centrum. Som følge af en voksende landbrugseksport og en efterfølgende modernisering af byerhvervene voksede Danmarks sig rigt i hans tid. Det ville han på ingen måde underkende betydningen af, men følte ikke desto mindre, at den materielle og sociale historie skulle følges op af en kulturel. Derimod har redaktøren ikke ofret bogens anden halvdel særlig opmærksomhed. Det vil jeg i al beskedenhed søge at råde bod på, da den belyser det intrikate samspil mellem Andersen og det danske land. Nok havde digtere før ham rejst rundt i Danmark, men ingen på Andersens tid var så dybt fortrølig med landet vest for Valby Bakke som han. Naturligvis var hovedstaden hans base, det var nu engang landets hovedstad, og her boede de mennesker, som inden for kulturlivets forskellige felter betød noget og som kunne gavne Andersens sag.

På mange områder bød livet i hovedstaden ham imidlertid imod. Han hadede den københavnske sladder og dens presse. Andersen elskede at blive omtalt, men kun i positiv bemærkelse. De mange nærgående skildringer af hans noget excentriske gøren og laden var han helst foruden, hvad man godt forstår. I denne situation bød mange hans herregårdsophold og hans rejser rundt om i landet ham en kærkommen afveksling. Han samlede om nogen på indtryk og oplevelser og havde et utroligt skarpt øre for de over- og undertoner, der lå gemt i en social situation. Hans aldrig hvilende fantasi opstuede en sand vrimmel af indtryk, hvoraf de bedst egnede senere blev brugt som råstof for hans digtning.

Det er her, de fem foreningsbidrag kommer ind i billedet. Rent geografisk strækker de sig fra Fredensborg over Værløse og Sorø på Sjælland, til Ullerslev på Fyn og til Løkken i Nordjylland. Da deltagelsen i vort fælles Andersenprojekt naturligvis var frivillig, er de fem områder (foreninger) alene udtryk for det mulige i arbejdssituationen, ikke det optimalt ønskelige. Ikke desto mindre repræsenterer hver enkelt lokalitet noget specielt ved Andersens færd rundt om i landet. Fredensborg med sin kunstnerkoloni er på mange måder et naturskønt modstykke til teatrets København. Her er ingen plads for københavnsk sladder. I det landlige Værløse spiller teaterlivet stadig en rolle, fordi skildringen her afdækker, hvorledes Andersen bruger et middagselskab

på en lystejeendom ved Furesøen 1842 til at gøde egne interesser. I forlængelse heraf inviteres læseren på en Andersen-køretur rundt i det smukke område på grænsen mellem det naturgivne og opdyrkede Nordsjælland. Når vi kommer til Sorø, tæt bundet sammen med nok en Andersenby, Korsør - kan vi næsten se skygebilleder for os af digterens hyppige besøg i den ældgamle kulturby. Her boede den ældre digterkollega B. S. Ingemann, og mødet med den hensynsfulde og milde Sorødigter har betydet såre meget for den følsomme og ret nærtagende Andersen. Her afdækkes også hans voksende betydning som en kulturpersonlighed, hvis ros eller dadel kunne betyde ganske meget for en bys eller et områdes anseelse. Efter at have passeret Store Bælt i selskab med en

søsyg digter kommer vi gennem Ullerslev på vej mod fødebyen Odense. Denne vejstrækning var ham ærlig talt noget kedsommelig, men dagliglivets gråzone inspirerede ham ofte til litterære mesterværker. Og i hvert fald demonstrerer en større landsby som Ullerslev på godt og ondt den udvikling, Danmark undergik på hans tid. Fattigdommen i dens bogførte skikkelse er en uadskillelig del af H. C. Andersens tid, og det viser Ullerslev-historien på sort og hvidt. Når vor rejse rundt i Danmark i H. C. Andersens selskab slutter i det nordjyske Løkken, formår den medlevende skildring at holde trit med Andersen i hans illsomme færd ned til stranden med dens udblik ud over det urolige og alligevel sært tiltrækkende Vesterhav. Den evige rejsende H. C. Andersen er her fastholdt i et billede af høj og foroverbøjet skikkelse, der som fortabt i sin udlængsel alligevel har begge ben forsvarligt plantet på det tørre. I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme.

H. C. Andersen var altid under opbrud, og gjaldt rejsemålet ikke det store udland, var der altid en dansk lokalitet at fortabe sig i. De fem foreninger har hver på sin måde fulgt ham et stykke

ad vejen og givet deres bud på, hvorledes man kan aflure ham de indtryk, han fik eller må have fået på sin færd. Han blev med tiden et uundværligt, sammenføjende element i det samtidshistoriske billede, der efterhånden dannede sig af et Danmark under hastig omdannelse til et moderne samfund med dampskibe, jernbaner, telegraf og alt det dér. Andersen opfattede sin rolle heri som en seer, en skjald, der ikke tilbød sine landsmænd et naturtro billede af en historisk omdannelsesproces, men som i stedet gennem sin suveræne digterkunst lagde nogle skygge- og dybdevirkninger ind heri, som gjorde det til det Danmark, vi alle holder af. Ved at læse *Andersen og Danmarkshistorien* som en helhed slås portene op for et Danmark, hvor Andersens liv og virke er vævet ubrydeligt sammen med den faktiske udvikling øst og vest for Valby Bakke.

PS. Bogen kan købes på Værløse Museum til en pris af 200 kr. Adressen er Mosegården, Skovgårds allé 37, 3500 Værløse, tlf. 44 48 00 70, e-mail info@vaerloesemuseum.dk

Slægtsgårdsforeningens rejse til Irland

48 medlemmer var taget på årets slægtsgårdsrejse til Irland i dagene fra 17. til 23. juli.

I Dublin blev vi modtaget af vores guide, Dolores Bruun. Hun er født i Irland, men har boet 30 år i Danmark. Dolores Bruun var topprofessionel. Hun sørgede for alt og alle, og hun fortalte om Irland, om det vi skulle se og om det vi så undervejs. Vi blev hurtigt klar over, at det er det som Dolores Bruun ikke ved om Irland, der er værd at vide, og turens succes skyldes hendes dygtighed.

Vores irske chauffør, Paddy, skal også nævnes, for hans sikre kørsel på de smalle og snoede veje, var med til at gøre turen til den gode oplevelse.

Det negative

Det skal dog være klart for alle, at vi ikke helt fik det program, som vi var stillet i udsigt. Vores arrangør, Inge Mols Rejser, havde tilsendt guiden et andet program, end det som vi havde tilmeldt os efter. Der var også lavet plat på overnatningerne. Vi boede ikke i Galway, men 30 km længere mod vest. Så vi fik ikke set Irlands fjerde største by med den forholdsvis nye katolske domkirke, der er opført i klassiske irsk stil. Det hotel vi blev indkvarteret på var dog helt udmærket. Pæne værelser, god mad og venlig betjening. Tilmed var der en hyggelig pub.

Værre var det senere på turen, da 10 personer blev sendt udenfor hotellet i nogle alt andet en luksuriøse lejligheder, der slet ikke svarede til den standard, som der var beskrevet i turtillbuddet.

Endelig var der problemer med hjemturen, da der ikke var plads i flyet til alle. To par måtte tage en overnatning mere på et golfhotel udenfor Dublin.

Turen

Irland kaldes Den grønne Ø, og det var vi ikke spor i tvivl om. Så snart vi havde forladt lufthavnen ved Dublin for at køre vestud mod Galway, bemærkede vi så mange træer og buske langs med vejen, at det ind imellem var vanskeligt at se landskabet, men landskabet er meget smukt, og det er ikke ødelagt af vindmøller. Irlænderne har ikke miljøafgifter, for det er et samfund, hvor skatterne ikke er så høje, og de anser enhver miljøafgift som det, det reelt er, nemlig en ekstra skat.

Det første vi så i Irland var et whiskey distillery. Det gamle John Lockes destilleri i Kelbeggan, der er Irlands ældste bevarede, producerer ikke længere sine livgivende produkter, men er indrettet til museum og restaurant. Vi begyndte med frokosten, der i Irland består af suppe og sandwich, hvorefter vi blev vist rundt i den gamle fabrik, og besøget sluttede med de eftertragtede smagsprøver. John Lockes mærker fremstilles på moderne destillerier, og det er heldigt, for det var meget mere interessant at se den gamle fabrik med trækar end et moderne røranlæg. Tilmed var smagsprøverne gode.

Gennem det grønne landskab med mængder af græssende kvæg, nåede vi til det meget gamle klosterkompleks Clonmacnoise ved floden Shannon. Her ses en blanding af keltisk og tidlig katolsk byggeskik. Bl. a. var her bevaret to runde keltiske vagttårne, hvorfra munkene kunne overskue omegnen. Der var også keltiske kors, en interessant blanding af keltisk soltegn og kristent kors. Det er irsk historie på højt niveau.

Turen fortsatte udenom Galway til et godt hotel i Oughterad – men 30 km fra Galway. Her boede vi to nætter.

Her oplevede vi den irske Pubkultur. Ierne drikker deres alkohol i pubberne. Det lokale fadøl er godt øl, der både i smag og styrke hæver sig højt over traditionelle danske fadøl.

En eller to lokale musikere underholder, og har gæsterne lyst til at synge en sang, så gør de det, og der er opmærksomhed, når der er kunst i lokalet. Sådant en aften er en meget stor oplevelse, for stemningen er medrivende.

"Bjergbonden" Tom Joyce med en af sine prægtige væddere.

Turens **anden dag** var henlagt til halvøen Connemara, hvor vi besøgte Irlands vestligste by Clifden. Vi besøgte en irsk bjergbonde, der drivet et sparsomt landbrug med 60 køer og 500 får. Hans tyr hedder "Mr. Clinton", fordi landmanden satte pris på den rigtige Mr. Clinton. I dette område taler man ikke om dyr pr. ha med om ha pr. dyr. Og landmanden betragtede sig selv mere som naturforvalter end som farmer. Han fortalte også om sit liv og familie, hvor mange har været i Amerika eller blevet i Amerika, og husk, der bor flere irere i Amerika end i Irland.

På marken er en stendysse, og for 5.000 år siden, da den blev bygget, konstruerede stenalderfolket den således, at solens stråler ved årets korteste og længste dag kan passere gennem indgangen og oplyse bagvæggen.

Vi fortsatte til klosteret Kylemore Abbey. Dette slotslignende byggeri fra midten af 1800-tallet var opført ved en sø og lå meget naturskønt. Ikke langt fra slottet lå den yndigste lille kirke, rejst til minde om bygherrens hustru. Nu er slottet indrettet til nonnekloster, men der er adgang til de flotte stuer og sale. Efter besøget ved slottet og kirken kunne vi tage en lokalbus, der kørte mellem slottet og haven. En traditionel engelsk herregårdshave, der var ved at blive retableret, og det var en flot oplevelse.

I Vestirland så vi langs vejene fuchsia og rhododendronhække. Her er vejret surt og planterne stortrives som ukrudt.

På hotellet skulle man selv sammensætte sin middag ved at vælge mellem 5 forretter, 5 hovedretter og 3 desserter. Denne aften var der bl. a. irsk stuvning, og den faldt i manges smag. Det morsomme var, at man får sit kød eller fisk på en tallerken med sovs, men kartofler og grønsager er det samme til alle retter, selv os, der skulle have den sammenkogte ret, fik vor part af kartofler og grønsager.

Den **tredje dag** bød på store naturoplevelser. Det gælde og bakkede kalkstensområde Burren og derefter den barske

Rejseselskabet fotograferet foran staldanlægget på det nationale irske "vallakstutteri".

klippekystr ved Cliffs of Moher, hvor klipperne hæver sig 200 lodret op af Atlanterhavet.

Vi fortsatte sydpå og sejlede over Irlands største flod, Shannon. Dagens tillægsgevinst var byen Listowel, hvor vi fik lejlighed til at se den katolske kirke. Kirken er opført i 1829, det år irlænderne fik ret til igen at være katolikker. England havde fra tidlig middelalderen inddraget Irland, og efter Henrik den Ottendes reformation, måtte irlænderne tilhøre den anglikanske kirke. Det blev kriminelt at være katolik i den engelske konges riger. Men som et led i den irske frihedskamp, fik irlænderne i 1829 ret til at dyrke deres gamle tro. Det irske flag er grønt, hvidt og orange. Det grønne er foreningen med keltisk og katolsk. Det orange symboliserer den protestantiske kirke og det hvide er det der holder de to grupper sammen.

Et symbol, der ofte ses i Irland, er trekløveret. Det er fra oldkirkens tid blevet betragtet som et treenighedssymbol. Trekløveret bæres hyppigt som halssmykke, men er også det nationale mærke for turismen.

Vi kom til Tralee, hvor vi skulle bo. Det var her 8 deltagere foruden guide og chauffør blev fordrevet til nogle usle lejligheder. (Bladets udsendte var blandt ofrene!) Heldigvis lykkedes det at få kontakt til rejsearrangør Inge Mols, der efter en tid fik skaffet hotelværelser, der svarede til det niveau, som der var betalt for. Vi boede her i tre dage. Middagen spiste vi sammen på det hotel, hvor vi alle skulle have boet, men jeg tror nok, at vi der var flyttet ud, havde en bedre pub. Aftens tilberedningen af Irsk Kaffe, var et interessant studium.

Den **fjerde dag** så vi halvøen Kerry, der er en stor naturoplevelse. Det første stop var mest af sanitære hensyn, men det var ved "The Red Fox Inn", hvor de solgte irsk kaffe for 1/2 Euro, den var også derefter. Ved siden af beværtningen var "Kerry Bog Village Museum", en betagende lille fri-landsmuseum med gamle irske huse. Der var tændt op i de åbne ildsteder med den traditionelle irsk tørt, så der virkede levende. Og vi sluttede med et besøg på Muchross House, en hovedbygning fra midten af 1800-tallet, men lidt senere ombygget til et slotslignende anlæg, da dronning Victoria havde meldt sit besøg. Vi blev vist rundt i det interessante hus af Dolores Bruun, der her kunne udfolde sin store kulturhistoriske indsigt.

Efter middagen gik vi i teatret. I Tralee er det nationale irske folketeater - Siamsa Tire. Siamsa betyder på gælisk musik og dans. Vi så en forestilling med irsk musik, sang og dans. Det var en stemningsfuld oplevelse, der bekræftede livsglæden.

Den **femte dag** så vi halvøen Dingle, hvor der er meget bevaret af den gamle keltiske/gæliske kultur. Vi så fra en parkeringsplads ned over en ruin af en fæstning, vi så nedlagte landsbyer opført i tømur, hvor husene nærmest lignede bikuber. Vi så det gamle pilgrimskapel "Gallarus Orato-

ry", en meget lille kirke, nærmest et bedehus, der er opført i meget tidlig kristen tid i den keltiske stil. Vi fortsatte til ruinen af en meget gammel kirke med keltiske gravsten.

Vejene er smalle, og for at afhjælpe den megen turisttrafik, kører man på Dinglehalvøen med uret, medens man på Kerryhalvøen kører mod uret.

Den **sjette dag** rettede vi blikket mod Dublin. Vi gjorde et kort stop i Tipperary, byen vi alle kender fra en kabaretvise. Men sangen har ikke mere at gøre med byen end Amanda har med Kerteminde!

Vi kørte forbi byen Cashel, der gennem 1500 år har været symbolet på storhed og magt. Højt over byen ligger ruinen af en katedral, som vi ikke fik set på nærmere hold, for vi skulle videre til det nationale irske stutteri for fuldblodsheste. Vi begyndte i stutteriets restaurant med oksegryde! Der var en meget stor kiosk, en irsk have og en japansk have. Og så fulgte rundvisningen på stutteriet.

Det første vi så var to Fallabellaheste med føl. Det er den minihest, som fremavledes til at gå i minegangene. Charmende dyr, men ikke meget væddeløbshest. Derefter passerede vi en række folde med fedekvæg, nogle skulle jo afgræsse arealerne. De første egentlige væddeløbsheste vi så på stutteriet var to vallakker. Det undrede os, for en vallak kan kun blive onkel, så deres anvendelig på et stutteri var genstand for megen undren. Guiden fortalte med stolthed, at de var udtjente væddeløbsheste, der nød deres otium her. Endelig så vi en hingst, der var højt værdsat.

Efter en tur rundt til staldene, kunne vi kikke på hestemuseet. Vi slap vel derfra og følte det som turens nitte.

Sidst på eftermiddagen nåede vi til Dublin, hvor vi i tæt trafik kom til byens centrum, hvor vi skulle bo. Dolores Bruun fortalte om al det vi kunne se fra bussen, så dagen sluttede trods alt med indhold.

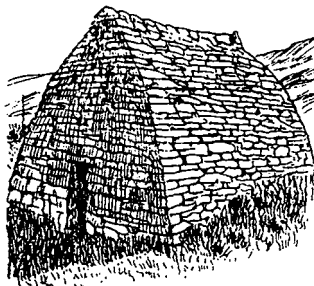
Efter middagen benyttede mange muligheden for at se lidt på byen, hvor der bor 1.600.000 mennesker. Når man gik på gaden føltes det, som de alle sammen var ude for at nyde den lune sommeraften. Det er overvejende unge mennesker, som holder gang i hovedstadens værtshusvarter. Men kl. 23.30 lukker pubberne.

Den **syvende dag** var til fri disposition, og vi var alle ude for at se på byen og dens seværdigheder. Kl. 15.30 samledes vi ved hotellet for at tage bussen til lufthavnen.

En af deltagerne var snublet på gaden, havde fået hul på næseryggen og var blevet udstyret et blålt plaster. En af rejseselskabets mere respektløse deltagere troede, at det var ølglasset, der havde slidt hul!

At forlade Irland er en oplevelse. I lufthavnen skulle vi lægge alt - også sko og livrem, og alt blev gennemlyst og vi måtte her som i Kastrup gennem en metaldetektor. Man er meget opmærksom på de rejsende sikkerhed, for endnu da vi tog hjem den 23. juni så man IRAs trussel som en realitet. Det var her to ægtepar blev hængt af holdet, da flyet var overbooket.

Vi kom alle godt hjem også de fire, der fik en dag mere. Tilbage står erindringen af en stor rejseoplevelse, der netop blev så god, fordi vi havde Dolores Bruun til at lede og vejlede os.

OGN

Kapellet – Gallarus Oratory. Det lille kapel måler 5 x 8 meter og er 5 meter højt. Det er opført i 700-tallet. Det er bygget i gammel keltisk stil af tømur, men det er vandtæt.

NYT FRA KREDSENE

Nordsjællandskredsen

Sommerudflugten den 19. juni, havde samlet 24 medlemmer. Først besøgte vi Benzonsdal ved Ishøj, hvor kammerherre Vincens baron Lerche og kammerherreinde Helle baronesse Lerche fortalte om godsets drift og viste rundt i den interessante hovedbygning

Derefter besøgte vi Roskilde Kloster, hvor vi blev vist rundt i klosterets hovedbygning, der bl. a. rummer en af de fornemste stuer fra barokkens tid.

Frokosten var henlagt til Svogerslev Kro og dagen sluttede med eftermiddagskaffe på Maglehøjgård i Hammerbakker.

Signe Jensen

Sjælland Syd

Den 28. juni kl. 13.00 mødtes godt 80 medlemmer op ved Heerings fabrik i Dalby, hvor vi blev vist rundt på fabrikken. Vi så også museet med en enestående samling af flasker og glas. Besøget afsluttedes med smagsprøver - Gl. Dansk og Peter Heering. Kl. 15.00 samledes vi på Brogård i landsbyen Høsten, hvor vi drak kaffen i haven. Derefter besøgte vi nabogården Højlandsgård, hvor Jørgen Hansen har 60 malkekøer foruden opdræt. Vi gik tilbage til Brogård, hvor vi så os omkring. Denne gård er ren planteavl. Ejeren, Jørgen Egede Johannessen er medlem af Storstrøms Amtsråd og Rønnede kommunalbestyrelse, hvor han er medlem af økonomiudvalget og formand for social- og sundhedsudvalget. Vi samledes i haven og spiste den medbragte mad, hvorefter Orla Horn og Keld Jensen fra Lokalhistorisk interessegruppe i Dalby fortalte om Høsten og Brogård. Dette blev suppleret med de nyere forhold af de to ejere.

(Indlægget om Brogård er gengivet side 5).

Arrangementet sluttede med at formanden, Ole Krogh Jensen, overrakte de to værter hver et slægtsgårdsdiplom.

Den 26. juli havde kredsen sin anden udflugt. Vi samledes på Beldringe gods, hvor godsejer E. Dissing havde åbnet hovedbygningen for os. Han var dog ikke tilstede, men inspektørens hustru tog imod og fortalte. Vi så den gennemrestaurerede hovedbygning fra 1561 fra kælder til loft.

Eftermiddagskaffen nød vi en tidligere grusgrav ved Ugledige, som er omdannet til rekreativt område, hvor der om sommeren opføres friluftsspil. Her lå tidlige et tingsted, og ikke langt fra pladsen lå det rettersted, hvor bl. a. de 11 "oprørere" fra Bækkeskov - og senere "Balle Lars" - blev henrettet. Vi fortsatte til Udby Præstegård, hvor der var rundvisning i Grundtvigs Mindestuer og Udby kirke.

Dorrit Røtting, der er kustode i Grundtvigs mindestuer, fortalte meget levende om Grundtvig. Dagen slutter med besøg hos Dorrit og Hans Thyge Røtting på slægtsgården Røttinggård i Teglstrop, hvor vi spiste den medbragte mad i gårdens lade, for her var plads til de mere end 80 fremmødte. Vi hørte om gårdens historie og så os omkring. Bl. a. vakte Dorrits store dukkehus og Hans Thyges samling af gamle traktorer megen opmærksomhed.

Kredsformand Ole Krogh Jensen sluttede dagen og overrakte værtparret et slægtsgårdsdiplom.

Solvejg Holtet-Kristiansen.

Vestsjællandskredsen

Efterårsudflugten afholdes torsdag, den 25. august, hvor vi kl. 13.00 mødes på Borreby ved Skælskør. Kammerherreinde Loa Castenschiold fortæller om herreborgen, der blev opført i 1550'erne af kansler Johan Friis. Borreby gods har været i slægten Castenschiolds eje siden 1783. Vi ser det enestående rococokapel og riddersalen.

Derefter besøger vi RGS 90 på Stignæs. RGS 90 står for Råstof og Genanvendelse Selskabet af 1990. Det er et interessant miljøanlæg.

Tilmelding til Vagn Juel Jørgensen senest den 20. august 58 18 61 11 bedst mellem 9.30 - 10.00

Sommerudflugten den 2. juni gik til Fyn, hvor man først besøgte det familieejede bryggeri i Refsvindinge. Der blev tid til et besøg på Hestehavegård, hvor man i gårdens butik købte russisk rødvin i 10 literskartoner. På Ørbækklunde tog godsejer Lars-Haagen Lange imod, fortalte og viste rundt i hovedbygning, avlsgård og park. Dagen sluttede på Østergård i Allesø, som er økonomi- og erhvervsminister Bendt Bendtsens slægtsgårds. Ministeren var på rejse, men fru Kirsten Bendtsen tog imod og fortalte om gården og slægten. Der blev tid til en tur i haven, og vi så familiens besætning af fedekvæg.

Udflugten sluttede med middag på Bogense Hotel.

Vagn Juel Jørgensen

Fynskredsen

Omkring 100 medlemmer deltog i sommerudflugten den 28. juni, hvor vi besøgte Niels Henrik Ove, Ditlevdal Bisonfarm, ved Morud. Vi kører rundt på farmen i prærievogn og fik fortalt om dyrene. Derefter serveres bisonbøf. Om eftermiddagen besøger vi Kirsten og Bendt Bendtsen, Østergård, i Allesø ved Odense. Økonomi- og erhvervsministeren var ikke hjemme, men fru, Kirsten Bendtsen, tog sig gæstfrit af os og serverede kaffe.

Mogens Andersen

Århus Amtskreds

Generalforsamling afholdes torsdag, den 27. oktober kl. 19.00 i "De gamle Stald" på Gammel Estrup, Randersvej 4, 8963 Auning. Først vil cand. jur. Elisabeth Hartlev og advokat Lars Mejlvang fortælle om offentlige myndigheders adgang til vore hjem og virksomheder, offentlig adgang til private områder og hegnsloven samt oprettelse af testamenter. Derefter afvikles den ordinære generalforsamling.

Den 1. juli deltog Slægtsgårdsforeningen i proprietær Ove Porses 50 års jubilæum på Fredenslund, ved Allingåbro som markeres med et driftsbesøg. Vi samledes kl. 14.00 på Fredenslund, hvorefter vi gik en tur gennem staldene og maskinhuset. Derefter afsløredes en slægtssten og formanden for Dansk Slægtsgårdsarkiv, Henry Slemming, holdt jubilæumstalen. Derefter var der indbudt til kaffebord. Ikke alene slægtsgårdsforeningens medlemmer, men også slægt og venner var mødt frem.

Derefter kørte vi til stendysserne ved Tustrup, hvor Inge Lis Ladefoged fortalte om de meget interessante minder fra ældre bondestenalder.

Jubilæet på Fredenslund er omtalt på side 4.

Anne Lis Ladefoged

Midtjysk kreds

Kredsen afholder sit efterårsmøde mandag, den 7. november kl. 19.30 på Morsø Landbrugsskole. For et par år siden fusionerede Morsø Landbrugsskole med Nordvestjysk Uddannelsescenter i Thisted (tidligere Teknisk Skole og AMU-center). Det betyder, at Morsø Landbrugsskole, der fortsat tilbyder den traditionelle landmandsuddannelse, i dag også kan tilbyde en lang række relaterede uddannelser. Forstander Carsten Christensen viser rundt, og ved kaffen bliver der mulighed for diskussioner vedrørende den moderne form for landbrugsskoleledelse.

Lørdag den 9. juni var der arrangeret besøg på Thorsø Miljø & Biogas, hvor der var foredrag og rundvisning ved pensionær Viggo Bjørn. Anlægget ejes af omkring 70 landmænd i et andelselskab, der blev stiftet i 1991. Viggo Bjørn har fra begyndelsen været interesseret i det påtænkte anlæg og havde en væsentlig indflydelse i at få projektet i gang. Miljø- og Biogasanlægget kom til at koste 30 mill. kr., heraf fik man 7 mill. af staten, og restbeløbet blev finansieret ved et lån, som Horslev Kommune garanterede for. Lånet afskrives nu over en 20 års periode.

Thorsø Miljø & Biogas omdanner husdyrgødning, industriaffald fra henholdsvis slagterier og fødevarerindustri og spildevandsslam til biogas gennem et sindrigt forhygiejniserings- og udrådningssystem. Processen er meget kompliceret, og den blev omhyggeligt beskrevet af Viggo Bjørn, dels med lysbilleder i en foredragssal, og senere ved besøg til de forskellige bygninger, hvor den foregår.

Man modtager daglig 300 tons affald, fordelt på 75 % gylle og 25 % industriaffald, og det svarer til en daglig produktion af 12.000 m³ metan. Biogassen pumpes via en 4 km lang ledning til kraftvarmeværket i Thorsø, og man regner med, at biogassen sørger for el til 2200 husstande samt varme til 300 husstande årligt.

Sikkert fordi det denne dag var nærmest tropisk varmt, mødte der desværre kun få medlemmer frem til Viggo Bjørns interessante foredrag og rundvisning.

Derefter blev der serveret kaffe i Thorsø Pavillon, og vi sluttede med generalforsamling. Som nyt bestyrelsesmedlem valgtes Kristen Mads Elgaard, Kærsgårdsholm, idet Peter Larsen St. Engeborg ønskede at udtræde efter at have siddet i bestyrelsen i en menneskealder.

E. Overby.

Bornholmskredsen

Tirsdag den 14. juni havde kredsen indbudt til sommermøde med generalforsamling på restaurant Bolsterbjerg i Almindingen. Mødet var omtalt i Slægtsgården nr. 376, og aftenens foredrag om hovedgårde på Bornholm er i redigeret form gengivet på side 6 i denne udgave.

Ved sommermødet var kredsens to tidligere formænd også tilstede, og på billedet ses fra venstre: Mogens Frigaard, nuværende formand, Aage Tolstrup, formand fra 1984 til 1990 og Poul Ancher Hansen formand fra 1990 til 1999.

OGN

Vendsysselkredsen

Vores sommermøde med generalforsamling afholdes lørdag den 25. juni. Vi mødes hos Jan Ulrich, "Krogenskær", Vildmosevej 21 ved Brønderslev. Her så vi "Green Farm Energi" - biogas- og energianlæg. Anlægget tilhører to gårde, der henholdsvis tilhører Jan Ulrich og Per Pedersen.

De 25 medlemmer, der var mødt frem havde et indholdsrigt besøg, der sluttede med kaffe og generalforsamling. Kredens tidligere formand, Poul Frederiksen, ønskede at forlade bestyrelsen og han afløstes af Anne Marie Glistrup, Ledet.

Kræn Hjortlund

Det sydlige Sønderjylland

Aftenudflugten den 28. juli til Sundeved, hvor vi samledes på Sottrup Kro, havde samlet 35 medlemmer. H. C. Clausen fortalte om sin slægtsgård "Holmbogård" i Ullerslev og om maleren C. W. Eckersberg, der var født på Sundeved. Derefter fulgte generalforsamlingen uden de store besværligheder. Landsformand for Dansk Slægtsgårdsforening, Carl Martin Christensen, havde derefter ordet, og han fortalte om landbruget før og nu.

Chr. A. Krogh.

Haderslevkredsen

Sommerudflugten afholdes den 29. juni, hvor vi besøger Dinesen Gulve/Jels Savværk. Thomas Dinesen, som er fjerde generation, tog hyggeligt imod de 40 gæster og fortalte levende om stedets historie, som er lige så stolt som dets produkter.

Jels Savværk blev grundlagt i 1898 af Hans Peter Dinesen. Han var bygmester og havde svært ved at få planker i den særlig gode kvalitet, som han ønskede, og derfor anlagde han savværket. I dag benyttes mest Douglasgran. Den kan blive op til 60 meter høj og ca. en meter i diameter Dinesen Gulve udvælger planker efter farve, årringe, knaster og harmoni. Plankerne kan leveres op til 15 m i længde og 45 cm i bredden. Firmaet leverer plankegulve til hele verden.

Efter denne aftenens oplevelse vil vi se ekstra godt efter, når vi betræder et plankegulv.

Aftenen sluttede på Jels Voldsted med kaffe, lagkage og højskolesangbogen.

En rigtig sommeraften.

Elise Jensen

Lolland-Falsterkredsen

I samarbejde med Rødby Fjords Landvindingslaug afholdt kredsen sommerudflugt i og omkring Rødby Fjord - søndag den 26. juni. Godsejer Anders N. Henriksen, Lidsø fortalte om naturprojektet på godset, og lokalformand for Danmarks Naturfredningsforening Ole Westerholt Jørgensen, fortalte om grønne korridorer langs diger, søer, kanaler og veje.

Efter kaffepausen i Restaurant Kastaniehaven i Kramnitze var der kl. 17.00 koncert med musikstuderende fra Det kgl. Musikkonservatorium i København. Koncerten afholdes på pumpestationen, og det var en meget stor oplevelse at høre de unge mennesker udfolde sig på klaver og guitar. Derefter serveres en buffet. Der var mødt et halvt hundrede medlemmer frem, og de havde en interessant dag.

Mogens Høge Hansen

Himmerlandskredsen

Tirsdag, den 28. juni kl. 19.00 mødtes vi på "Halkær Mølle-gård, hvor Preben Drastrup tog imod de 25 medlemmer og fortalte om den gamle Mølle-gård.

Det var fire søskende, der ejede møllen indtil de først i 1970'erne blev afhændet til Skov- og Naturstyrelsen. Ved overdragelsen fik søskende garanti for, at gården og det meget smukke naturområde omkring møllen blev bevaret, og samtidig gjort tilgængelig for offentligheden.

Møllen er blevet restaureret, og en del af laden er omdannet til undervisningslokaler, som bl. a. benyttes af kommunens skoler til naturfag.

Om Halkær Ådal fortalte Preben Drastrup, at samtlige lodsejere var blevet enige om frivilligt at standse pumperne her i det kommende efterår, og derved omdanne en stor del - 150 ha - af ådalen til sø og vådområde, for at mindske udledningen af gødning til Limfjorden. Lodsejerne havde indset, at ad åre ville kravet om vådområde også komme fra myndighederne, så derfor ville man hellere selv være medbestemende i en frivillig ordning. Inddragelsen af det 150 ha store areal vil uden tvivl komme fuglevildtet til gode.

På den efterfølgende generalforsamling kunne kredsformanden, A. C. Winther Hansen, se tilbage på et stille med aktivt år. Der havde kun været ét arrangement - julebowling, hvor man efter to timers bowling havde nydt en god middag. Ellers var året gået med at tilrettelægge årsmødet, som blev afholdt i Vesthimmerland, og som var meget vellykket.

Generalforsamlingen vedtog en ændring i vedtægterne, så bestyrelsen reduceredes fra 7 til 5. Der var genvalg til Svenning Bruun, medens Jørn Olesen og Niels Hjort ikke ønskede genvalg.

Aftenen sluttede med kaffebord.

Niels Holger Fischer

Ringkøbingkredsen

Ved vores sommeraftenudflugt og generalforsamling den 7. juni mødtes 30 medlemmer kl. 19.00 ved Baunekirken i Tjørring. Baunekirken er en nyere kirke med en meget speciel arkitektur. En af initiativtagerne og tidligere bestyrelsesmedlem fortalte om kirken opførelse og funktion i dag. Kirken er rund og tårnet er bygget af træ og er tragtførm. I kirkens ydersider er der samlingsrum, som bliver brugt til forskellige arrangementer. Derefter gik turen videre til Holger Østergaard, Vester Linå, ved Sunds. Stuehuset er bygget i 1896 og er nænsomt restaureret. Holger Østergaard og hans kone fortalte om oplevelsen af at få forskønnelsesprisen til stuehuset. Til sidst mødtes vi til kaffe og generalforsamling på restaurant Søgården.

Vi er ved at forberede os til årsarrangementet år 2008. Ringkøbing har haft dette arrangement en gang tidligere, hvilket var i 1965.

Jens Ulrik Tarpgaard

Ribe Amtskreds

Sommerudflugten, onsdag, den 8. juni 2005 gik i år til den nye Billund Lufthavn, hvor Anne Grethe Bendicson gav os en grundig rundvisning i lufthavnen. Bagefter var der kaffebord, og spørgelysten var stor. Det var meget interessant, og de 30 deltagere havde en rigtig god aften.

Grethe Plagborg

Vejle Amtskreds

Sommerturen den 8. juni havde samle 43 deltagere. Vi besøgte Randbøldal Museet. Hvor tidligere premierløjtnant N. M. Schaiffel-Nielsen gav en orientering om vandkraftens udnyttelse igennem tiderne på dette sted og om museets oprettelse. Museet blev åbnet i 2004.

Her drak vi kaffe, hvorefter vi kører en tur i området og så Randbøl dal, Randbøl hede og Frederikshåb også under ledelse af N. M. Schaiffel-Nielsen.

Vi spiste middag på Bredehus, herefter fortalte N.M. Schaiffel-Nielsen om kartoffeltyskerne og hele den spændende udvikling i området op gennem tiderne.

Niels Christian Jørgensen

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær:
Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv.
Tlf. 59 27 59 77

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

”Himmelskiven og Solvognen”

Af informationsmedarbejder Charlotte S. H. Jensen,
Nationalmuseet.

For over 100 år siden dukkede Danmarks betydeligste bronzealderklenodie – Solvognen – frem af Trundholm mose. I forbindelse med udstillingen ”Himmelskiven og Solvognen” fortæller finderens barnebarn sin historie bag fundet og ploven.

Årstallet var 1902, det var i september måned, og Frederik Villumsen var næsten lige gået i gang med dagens arbejde. Den jord, han pløjede i Trundholm mose havde aldrig før været dyrket, og ploven var specielt anskaffet til arbejdet. Den var fremstillet i Morsø, og den lokale smed fra Svinninge havde lavet de sidste tilretninger. En ny plov til arbejdet i mosen havde været absolut nødvendig. En almindelig plov med kort skær kunne ikke få furerne til at ligge pænt. Resultatet ville blive underlige bukler. Frederik Villumsens nye engplov havde langt skær og var særligt velegnet til at behandle den seje mosejord, men den var også sværere at styre.

Faren kunne have fundet Solvognen

Frederik Villumsens i dag 83-årige sønnesøn bor stadig i Odsherred. Han er opkaldt efter bedstefaren, og har beretningerne om ploven og fundet i levende erindring. Han fortæller, at hans den gang 15-årige far kunne have været den heldige finder. Den septembermorgen, da arbejdet skulle i gang, havde bedstefaren stillet dagens opgaver op. Der skulle pløjes i mosen, men der skulle også hentes foderstoffer inde i Nykøbing. Hvad ville sønnen helst? Frederik Villumsens far var, sine kun 15 år til trods, rigtig dygtig med ploven. Han havde pløjet dagen før, så den afveksling, der lå i en Nykøbingtur trak mest. Drengen tog til købstaden, mens hans far gik i mosen. I den første fure, og efter ganske kort tids pløjning, dukkede noget frem af mulden. Dette ”noget” var Solvognen, og bedstefaren afmærkede stedet. Han tog sagerne med sig hjem, hvor de to yngre børn, den ca. 12-årige Valdemar og den lidt ældre Bertha, fik lov at lege lidt med den inden den blev sat væk. Senere fik børnene nye cykler for de 500,- kroner, som fundet indbragte i danefægdogtørløse.

Ikke noget at tale om

Frederik Villumsen mindes, at hans far snakkede om, at det jo kunne have været ham selv, der fandt Solvognen. Men han husker også, at faren egentlig syntes, det var retfærdigt nok, at det blev Frederik Villumsen den ældre. For han var flittig, dygtig til at pløje og dertil opsynsmand på mosen. Men ellers blev der ikke talt så meget om fundet. Frederik Villumsen fortæller, at han egentlig altid selv har haft interessen for oldtidsting. Men i hans barndom og ungdom var der ikke så mange andre, der havde lyst at snakke om den slags. Som barn gik han i Ellinge skole, og selvom den lokale lærer ofte tog børnene med på ture og forklarede om naturen, var de

ikke én eneste gang ude ved Solvognens findested. Heller ikke i 1952 – 50 året for fundet – blev der gjort noget ud af sagen, Først i 1962 blev der rejst en egentlig mindesten, og siden da synes Frederik Villumsen, at interessen for historie og oldtid er blevet stærkere.

Alligevel har Solvognsfundet sat mærke på familien, ikke mindst på Frederik Villumsen selv, der ofte har måttet svare på, om der ikke var ”noget i forbindelse med Solvognen” når han præsenterede sig. Måske havde fundet også sin del af æren for, at såvel far som bedstefar var kendte i lokalsamfundet og kunne bruges i bestyrelser for husmandsforening, andelsmejeri, indkøbsforening og sygekasse?

Gensyn med ploven

Frederik Villumsen har tidligere besøgt sin bedstefars fund på Nationalmuseet. Naturligvis vækker synet af genstanden minder om far og bedstefar, men også tanker om den fortid, der ligger endnu længere tilbage: ”Når man står der, tænker man på dem, der levede den gang og lavede den.” siger Frederik Villumsen ”For hvad er det? Det er over 3000 år siden, og hvorfor kom den i mosen? Det har jo nok været en offergave til guderne... Det står man og tænker på. Måske et offer for at få mere vand – eller sol.”

Sammen med interessen for oldtiden og Solvognen, har bedstefarens plov en særlig plads i Frederik Villumsens hjerte. Ploven blev foræret til hans far og han har selv prøvet at pløje med den, inden den kom på museum – først til Fri-landsmuseet og siden til Landbrugsmuseet på Gammel Estrup. Frederik Villumsen beretter, at han kom hjem for at hjælpe til på forældrenes ejendom i 1946 og 1947. Stedet var da på 15-20 tdr. land, men det blev ikke længe, han kom til at køre med engploven. Han kunne godt mærke, at faren var meget interesseret i at arbejde med den, og derfor fik han lov at overtage pløjningen. Men det var først i 1952, at han fik lov at køre med ploven. Så i Naticken” glæden gamle ver spændrede” sl.

.. side	2
.. side	3
.. side	4
.. side	5
Klitgård i Husby	side 8
Mit livs erindringer	side 11
Blicher som landøkonom	side 12
Nyt fra kredsene	side 14
Roskilde Kloster	side 15
Hanssinelund	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

oktober-november 2005

Nr. 378 - 61. årgang

Lilly og Iver Iversen Klit foran Klitgård i Husby Klit, hvor slægten har været fra før reformationen i 1536.

Læs om Klitgård på side 8.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsconsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård« Kvongvej 40,
Sædding, 6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21
(Formand: Bladudvalget)

Signe Jensen,

Gadekærvej 5, Freerslev,
3400 Hillerød
tlf. 48 26 51 10
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmkredsen)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Karen Jacobsen

»Østerbygård«,
Melbyvej 2
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskredsen)

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkredsen)

Chr. A. Krog

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«
Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg
Tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,

Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup
tlf. 97 56 40 71

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå
Tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Henry Slemming,

Hammelevej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99

Niels Christian Jørgensen

Årupvej 29,
8722 Hedensted
Tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,

»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Himmerlandskredsen)

Franz Wette

»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkredsen)

Formanden skriver:

Lørdag den 15. oktober begyndte med nyheden om, at kronprinsessen havde født en søn i nattens løb. Vi ønsker tillykke, og hejser flaget for den glade begivenhed.

Vejret er med, og alle er glade, TV sender dagen lang, og det bærer præg af tomgang, men også stor glæde hos alle medvirkende. Jeg tager det som udtryk for, at vort kongehus har en utrolig stor opbakning i Danmark.

I den forløbne uge har vi holdt hovedbestyrelsesmøde, og under konstitueringen meddelte vor hidtidige næstformand A.C. Winther Hansen, at han ikke ønskede at fortsætte som næstformand og som formand for bladudvalget. Det er en beslutning, som hovedbestyrelsen tager til efterretning, og har som afløser valgt Peter Mouritsen, Sædding Storgård ved Nr. Nebel. Jeg byder Peder Mouritsen velkommen til dette arbejde, og håber og tror på et godt samarbejde. Der skal her lyde en stor tak til A. C. Winther Hansen, for hans store og idéfyldte arbejde for Dansk Slægtsgårdsforening. Det har været spændende at arbejde sammen med A. C., og folk der kender os, ved at vi bestemt ikke er enige om alting, og at vi ind imellem har taget nogle brave diskussioner om dette og hint, mest på den politiske front, men det har aldrig forhindret et godt og loyalt samarbejde for vor forening. Tak også for mange spændende møder, også med vore familier, og for den iderigdom og udfarenhed, som altid har præget dig. De bedste ønsker til dig og Ellen, og jeres store familie for fremtiden.

Vi nyder alle den utroligt smukke oktober, og glæder os over det smukke efterårsvejr, der nu har været et par måneder, og undres over, at sommeren kom efter den i kalenderen fastsat tid.

For mange af os, står tiden i kommunalvalgets tegn. Den nye struktur, giver mange udfordringer for dem der får job i de nye bestyrelser. Alle valg er spændende, men dette er uforudsigeligt, og mere spændende end nogen sinde. Jeg fornemmer, at vi får en livlig valgkamp til de nye kommuner, men det bliver nok som vanligt svært, at sparke debatten i gang til regionsvalget. Spændende er det, og om nogle få uger, ved vi meget mere om, hvem der får den politiske indflydelse i de nye kommuner.

Hermed en oktoberhilsen til den nye prins, hans glade forældre, og alle i andre.

*Kate og Carl Martin Christensen
Kaaregaard, den 15. oktober*

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:

Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogbjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 76
og 24 63 97 81 (med telefonvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 379 udkommer omkring
den 20. december 2005. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 20. november 2005.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: O'mega kommunikation A/S
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mega.dk*

Hovedbestyrelsesmødet

Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse afholdt sit efterårsmøde den 12. oktober i Dansk Landbrugsmuseums lokaler på Gammel Estrup.

Meddelelser

Landsformand **Carl Martin Christensen** indledte mødet med at takke Himmerlandskredsen for et særdeles veltilrettelagt og godt gennemført årsmøde i og omkring Løgstør. Derefter fortalte landsformanden, at nu havde han afhændet det meste af sin jord, og sad tilbage med bygningerne og 5,5 ha. Så orienterede formanden om turen til Irland og sin samtale med rejsearrangør Inger Mols angående det meget uheldige forhold omkring indkvarteringen i Tralee. Men bortset fra dette, så havde medlemmerne en rigtig god tur. Angående Jens og Anna Jensens Fond kunne Carl Martin Christensen oplyse, at bestyrelsens ønske om, at afviklet fonden ved at udbetale rejselegater af hovedstolen, ikke er tilladt, og derfor må man acceptere færre legater, for afkastet er ikke så stort længere.

Foreningens kasserer og sekretær, **Inger M. Hansen** fremlagde regnskabet for første halvår, og det det blev taget til efterretning. Medlemsstatistikken viser en svag stigning, hvis alle restanterne får bragt deres gældsforhold til foreningen ud af verden. Informationsbrevet om Slægtsgårdsforeningen blev fremlagt, og der blev fremsat forslag til en ændring, så det kulturelle i foreningens virke blev fremhævet.

Fra arkivet berettede arkivar **Ejgil Overby**, at der i det sidste halvår ikke har været selskaber på arkivet, men 113 personer er mødt op, hovedparten med levende interesse i, hvad de har kunnet finde. Mængden af e-mails har været lidt mindre. For at udbrede kendskabet til arkivet, har vi fremstillet en smuk folder, som kan uddeles, hvor som helst. Helge Sørensen er næsten færdig med at registrere Salomon J. Frifelts store samling af papirer, jeg siger næsten, for familien Frifelt finder stadigvæk materiale frem. Hertil kommer samlingen af bøger, som Frifelt har skrevet, en samling vi gerne vil have komplet. Vi har lige modtaget "Bogen om I. C. Christensen". Helge Sørensen er i gang med at registrere de mange bøger på vores bibliotek både med emne og forfatter. Lad mig til slut nævne det gode forhold vi har til museerne og deres medarbejdere, et forhold der gør, at vi er glade for at arbejde på Gammel Estrup.

Fra bladudvalget kunne **redaktøren** fortælle om det kommende blad, og om et par interessante gårdbesøg dagen før mødet. Han er altid glad for henvendelser om gode emner blandt slægtsgårdene, men også taknemmelig for andet relevant stof. Der er indgået aftale med dr. phil. Erik Helmer Pedersen, tidligere docent ved Institut for Historie ved Københavns Universitet, om en artikelserie om danske forfatters syn på landbruget, og den venter redaktionen sig meget af.

Ved hovedbestyrelsesmødet den 12. oktober valgtes Peder Mouritsen, Sædding Storgård til ny næstformand for Dansk Slægtsgårdsforening. Han overtager også formandsposten for bladudvalget.

Den afdædede næstformand, A. C. Winther Hansen, ønskede at trække sig tilbage efter 9 år som næstformand, og i samme åremål har han været formand for bladudvalget. A. C. Winther Hansen har været formand for Himmerlandskredsen siden 1987 og har været i hovedbestyrelsen siden 1988.

Rejseudvalget arbejder med en tur til Estland.

Konstitueringen

Ved konstitueringen blev Carl Martin Christensen genvalgt, hvorefter han sagde, at det blev hans sidste år som landsformand. Efter 18 år på posten kan det være vanskeligt fortsat at tilføre foreningen noget nyt, så næste år skal der vælges en ny landsformand. Næstformanden gennem de sidste 9 år, A. C. Winther Hansen, havde meddelt, at han ikke ønskede genvalg til næstformandsposten og han ønskede at forlade bladudvalget, hvor han også er formand. Til ny næstformand valgtes Peder Mouritsen. Forretningsudvalget består af landsformanden, næstformanden og Karen Jacobsen, men man besluttede derefter, at forretningsudvalget opgår i bladudvalget. Til arkivudvalget genvalgtes: Jens Skytte, Knud Høstgaard Møller og Henry Slemming. Nyvalgt blev Anne Lis Ladefoged, som ved den efterfølgende udvalgs møde blev valgt til formand for arkivet. Bladudvalget havde genvalg af Elise Jensen og Peder Mouritsen og nyvalgt blev Karen Jacobsen. Bladudvalget tiltrædes af landsformanden, sekretæren, arkivchefen og redaktøren.

Årsmødet 2006

Årsmødet 27. – 28. maj 2006 i Horsens blev gennemgået af formanden for den arrangerende kreds – Vejlekedsen, Niels Christian Jørgensen, og det bliver et interessant årsmøde, der venter deltagerne. Lørdag formiddag samles vi på Søndergård i Løsning. Årsmødet og aftenfesten holdes på Bygholm Park Hotel, og udflugtsdagen begynder i Daugård kirke og derefter besøg på Ørumgård og Klejsgård. Det blev oplyst, at der arrangeres fortur fra de østlige øer.

Årsmødet 2007

Det er Vestsjællandskredsen som indbyder, og dagene bliver 2. og 3. juni. Mødestedet bliver Sydvestsjælland med årsmøde og overnatning på Kobæk Strandhotel ved Skælskør.

Nyt fra kredsene

Derefter var det tid til den traditionelle inspirationsrunde, hvor hver kreds fortalte om deres aktiviteter og ideer.

Eventuelt

Efterhånden var man nået punktet eventuelt, og det gav anledning til drøftelse af foreningsstrukturen i forhold til den nye regionsstruktur, hvor landsformanden sagde, at Dansk Slægtsgårdsforening har den struktur som er funktionel, og vi holder fast ved de eksisterende 15 kredse.

OGN

Afregningsprisen på mælk skal op igen

Af formand Peder Mouritsen,
Landsforeningen af Danske Mælkeproducenter

For Danske Mælkeproducenter har afregningsprisen absolut højeste prioritet i opfattelsen af, om ens mejeri gør det godt eller skidt. Det er opmuntrende, at den tilbageværende underskov af mindre mejerier fra en kant af kan afregne med en bedre pris end storebror Arla Foods. Det fortjener de stor ros for, og på den baggrund er der bestemt ingen grund til at se skævt til dem endsige at genere deres afsætning. Det har aldrig været i producenternes interesse, at mejerier skulle føre krig mod hinanden, hverken på pris eller på indvejning. Jeg så hellere, at mejeri og landbrugets organisationer fandt fælles veje til at hæve afregningsprisen.

Afskaf overproduktion

Det er frustrerende at se, at supermarkedernes udsalgspris på mælk oftest er lavere end prisen på kildevand. Det er i hvert fald et tydeligt udtryk for, at prisen ikke længere afspejler omkostningerne til fremstilling af varerne. Afregningsprisen på mælk er nu så lav, at produktionsøkonomien er truet. Ikke kun her i landet men for en stor del af producenterne i hele Europa. "Der er overproduktion i Europa" får vi at vide af mejeriet. Hvis det virkelig er årsagen til de lave afregningspriser, så lad os dog komme denne overproduktion til livs i stedet for at øge kvoten, som det er vedtaget i EU-regi.

Kvoten ned med 10 pct.

Hvis en overproduktion på måske 10 pct. kan smadre prisen på hele produktionen, så må disse 10 pct. blive afsat med et bragende underskud, som producenterne betaler via en lavere afregningspris. De eneste vindere er de ansatte på mejeri-

et, som hæver deres løn for en urentabel produktion. Mejeriledelsen er naturligvis godt tilfredse med at opretholde et stort produktionsomfang. Og hidtil er det ikke blevet oplyst, hvordan indtjeningen er fordelt på produkter. I Amerika er en række producenter gået sammen om et såkaldt CWT-program, som giver producenter støtte for at forlade mælkeproduktion. Måske skal vi i Europa overveje at beskære alle kvoter med 10 pct. og begrænse mejeriernes produktionskapacitet tilsvarende. Hvis det kan få afregningsprisen til at stige bare otte pct. ville producenterne være godt kørende.

Nødvendig reorganisering

Jeg ved ikke, om det er en god løsning, men jeg kan se, at hele andelstanken og -systemet trænger til en fordomsfri reorganisering. Ser man på, hvordan mælkeproducenter både i og udenfor Europa afsætter mælk, så er der ideer nok at få inspiration af. En lav transportomkostning kan være løsningen på mange problemer med afsætning. I Amerika er det ikke unormalt at flytte råmælk 2.000 km i tankbil. Herhjemme vil det koste cirka 25 øre pr. kg at sende en tankvogn fyldt med mælk til Norditalien. Det koster fem øre at få Arla Foods til at afhente mælken. Byder et Italiensk mejeri således 20-25 øre eller mere over prisen, ja så er det en bedre afregning, end vi er vant til. Men som mejeristrukturen er i dag, er det indlysende, at det er landmanden selv, der skal opsøge den gode forretning. I udlandet har jeg også set, hvordan en ansat mælkehandler udelukkende havde til opgave, at skaffe den bedste pris til en gruppe på omkring 30 leverandører. Er det måske også løsningen for os? I europæisk regi deltager Landsforeningen af Danske Mælkeproducenter i et arbejde, der skal tvinge afregningsprisen op ved at stå sammen om kravet om højere pris. De nævnte ideer er tanker, der ligger fjernt fra den danske mælkeproducent i dag, men i virkeligheden skal vi kun til England, hvor Arla Foods overbyder andre mejerier for at aftage mælken.

Endnu en fusion

I øjeblikket står de fleste danske mælkeproducenter overfor endnu en fusion, og endnu en gang bliver vi lovet bedre afregningspris. Indtil nu er vi desværre kun blevet skuffet over størrelsen af fusionsgevinster. Hvis vi havde fået udbetalt alle de prisstigninger, som vi er blevet lovet ved den række af fusioner, de fleste af os har været igennem, ville vi nok kunne skåle i kølig hvidvin under sydens parasoller frem for at drikke kaffe til kredsmøderne.

Jeg håber, at hele produktionskæden fra producent til mejeri samt Dansk Landbrug, Dansk Kvæg og især Mejeriforeningen vil være med til at tænke nye tanker og i hvert fald ikke spænde ben for producenternes initiativer for at få afregningsprisen hævet. Hvis vi ikke kan overleve på de hjemlige mejeriers afregningspris, så er jeg sikker på, at driftige producenter vil finde nye kanaler.

Peter Mouritsen, Sædding Storgård er formand for Danske Mælkeproducenter og nyvalgt næstformand for Dansk Slægtsgårdsforening.

Fævejle Hovedgård

Fævejles hovedbygning er opført i 1875 efter tegning af arkitekt Ejnar Lange, Århus. De tre generationer på Fævejle er: Mathilde, Jens Hjort Jensen og Karen Mønsted Jensen samt Kay Brorson-Mønsted.

Fævejle hovedgård nær Grenå ejes af Karen og Jens Hjort Jensen, som overtog gården i 2003 efter hendes far, Kay Brorson-Mønsted, og de er sjette generation.

Landbruget

Fævejle har 160 ha i drift, og de dyrkes i maskinfællesskab med Jens Hjort Jensens far og bror, Knud Erik Jensen og Mogens Hjort Jensen, der har Bakkegård I/S, og dette fællesskab omfatter 600 ha. Endvidere er der på Fævejle afbyggergården Døvmærk med 48 ha, hvor der produceres 9.000 slagtesvin om året. Til Fævejle hører endvidere 20 ha skov og lidt eng.

For hundrede år siden bestod gårdens af 240 tdr. land ager, 15 eng, 4 strandkant, 30 skov og udtørret areal 76, have og gårdsplads 3. Besætningen bestod af 80 køer, 32 stk. ungkvæg og kalve, 4 tyre, 12 heste, 4 plage og føl 2 trækstude samt 8 får. Der solgtes årligt ca. 50 fedesvin. Kvægbesætningen vedligeholdtes ved eget tillæg der var af jysk race. Folkeholdet omfattede 1 forvalter, 1 fodermester, 1 staldkarl, 2 røgttere, 2 – 3 karle, 2 piger, 6 – 7 daglejere og i roer og høst 2 polske piger ekstra.

Historien

Fævejles historie kendes fra begyndelsen af 1400-tallet, da den ejedes af Anders Eysen, som overdrog den til sine to svigersønner. De solgte den i 1429 til Otte Nielsen Rosenkrantz til Hevringholm. Fævejle nævnes da som et øde byggested,

og senere blev den lagt under Århus Domkapitel. I 1580 mageskiftede Domkapitlet Fævejle med Kronen, som året efter mageskiftede gården med Ivar Iuel til Lykkesholm. I de følgende år var den ejet af slægterne Rantzau, Rosenkrantz, Bryske, Sandberg og Rostrup. I 1648 købtes den af rigsråd Frederik Reedtz, efter hvis død i 1659 den med 20,5 tdr. hartkorn kom til sønnen, amtmand Jørgen Reedtz og svigersønnen Erik Hardenberg Gyldenstjerne. De solgte i 1664 Fævejle til den tidligere sekretær i Tyske Kancelli Matheus Rudolphs Reinfranck. I sit ægteskab med Karen Rasmusdatter Helkand, enke efter islandsk købmand Mikkell Nansen, søn af borgmester Hans Nansen i København, kom Reinfranck i besiddelse af betydelige midler, som satte ham i stand til at købe strøgods på Djursland. I sit første ægteskab havde Karen Nansen døtrene Karen, der blev gift med Peter Schumacher Griffenfeld, og Sophie, der i 1672 ægtede amtmanden over Kalø amt, Christian Gersdorff. Reinfranck havde i ægte med Karen Nansen datteren Lisbeth Margrethe f. 1663. Kun blev 12 år gammel trolovet med en søn af kong Frederik den Tredjes kansler Theodor Lente, sekretær i Tyske Kancelli Christian Lente. Trolovelsen fandt sted i Griffenfelds hus. Christian Lente var en ambitiøs mand, der havde valgt Lisbeth Margrethe fordi det nære forhold til rigskansler Griffenfeld kunne befordre hans egen karriere. Efter Griffenfelds fald i 1676 afbrød Christian Lente forbindelsen. Faderen og Gersdorff protesterede, men efter Reinfrancks død i 1680 blev sagen opgivet, og den forstødte brud, der af faderen var indsat som arving til Fævejle, ægtede i 1685 præsten til gårdens sognekirke, Frederik Thomsen Lyngbye.

Fævejle set fra Lyngbyvej. Tidligere udgjorde pladsen foran hovedbygningen et lukket gårdrum, og selve gårdspladsen et andet. Nu er bygningsmassen reduceret, sidst blev kostalden revet ned i 2004. Til gengæld blev der i 1995 opført et meget stort og tidssvarende maskinhus.

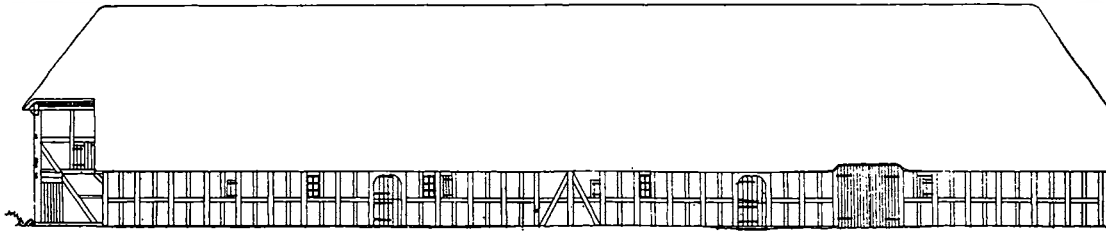
I 1681 købte Iver Juul Høeg Fævejle. Samme år oprettede han baroniet Høgholm af gårdene Bjørnholm, Lykkesholm og Fævejle. Fævejle var da sat til 40 tdr. hartkorn med 209 tdr. land dyrket areal. Fævejle hørte til baroniet indtil 1802, da besidderen, Pauline Fabricius-Tengnagel, enke efter generalløjtnant Johan Frederik Sehested, fik tilladelse til at ophæve majoratet, og hun solgte Fævejle til forpagter Knud Høyer. Fævejle stod for 40 tdr. hartkorn fri hovedgårdsjord, 59 tdr. tiendehartkorn (kirkegods) og 202 tdr. hartkorn bøndergods. Den nye ejer solgte betydelige dele af kirke- og fæstegodset fra, og efter hans død i 1821 solgte boet Fævejle til P. J. Møller, senere ejer af Constantinborg.

I 1833 solgte P. J. Møller Fævejle til brødrene Anchon og Peter Mørk Mønsted, ejere af Lykkesholm. Samme år delte brødrene de to hovedgårde imellem sig, så P. M. Mønsted fik Fævejle. P. M. Mønsted døde i 1864 og enken Bolette Christiane Dahl sad med gården til 1868, da sønnen Nikolai Jean Arnold Mønsted overtog gård og gods. Han var født på Fævejle i 1837 og gift med Margrethe Secher fra hovedgården Vedø. N. J. A. Mønsted lod i 1875 den nuværende hovedbygning opføre efter tegning af arkitekt Ejnar Lange. I 1906 forpagtede sønnen Peter Mørk Mønsted (1875-1851) Fævejle, som han overtog i 1918. Han var gift med Anna Brorson Hansen (1878-1959), efterkommer af salmedigter H. A. Brorson. I 1934 udstykkedes gården Døvmark, som sønnen Ivar Brorson-Mønsted fik i forpagtning. Ivar Brorson-Mønsted (1904-1991), købte i 1945 Fævejle og Døvmark. I 1963 overtog sønnen Kay Brorson-Mønsted

Døvmark, og 1. august 1973 købte han hjemmet. Efter at have ejet Fævejle i 30 år og gennemført store reguleringer af gårdens omfattende bygningsmasse, trak han sig tilbage til Døvmark og lod pr. 1. august 2003 datteren og svigersønnen – Karen og Jens Hjort Jensen blive sjette generation. De blev gift i 2002 og har børnene Matilde på 3 år og Johannes på 1.

Mønsted

Slægten Mønsted var i 1800-tallet en udbredt godsejerslægt på Djursland, men den har også sat sig mindst to solide spor i vor nationale historie. Otto Christopher Mønsted var fra 1799 til 1804 ejer af Ingvorstrup Hovedgård. Han overtog i 1802 Lykkesholm, og i 1833 Fævejle. Samme år overtog to af hans sønner Lykkesholm og Fævejle, som de delte imellem sig. En tredje søn, Niels Secher Mønsted, var ejer af Lyngsbækgård og her fulgte et par generationer efter. Niels Secher Mønsted havde også en søn, som alle kender i dag, nemlig industrimanden Otto Mønsted, der efter års handel med smør oprettede den første margarinefabrik i Danmark. Peter Mørk Mønsted, der sad som første generation på Fævejle havde foruden sønnen Nikolai Jean Arnold Mønsted, der arvede Fævejle, også sønnen, Otto Christian Mønsted, der havde Balle Mølle og møllegård. Hans søn er den kendte landskabsmaler Peter Mørk Mønsted. Et sted står om maleren P. Mønsted: "Illussionsvirkningen har været hans hovedformål som maler, og på det punkt har han ofte nået det imponerende. Ingen har som han formået at fængsle publikum med sine saltindrende snebilleder eller grønt gennemlyste skovinteriører."

Bindingsværksladen.
Opmaaling (1940) i Nationalmuseet.

Tegning fra 1940 af den store gamle bindingsværkslade som blev opført i 1780'erne.
Dengang blev tømret sejlet gennem Kolindsund ind til gårdens mark, hvorfra det fragtedes op til gården.

Bygninger

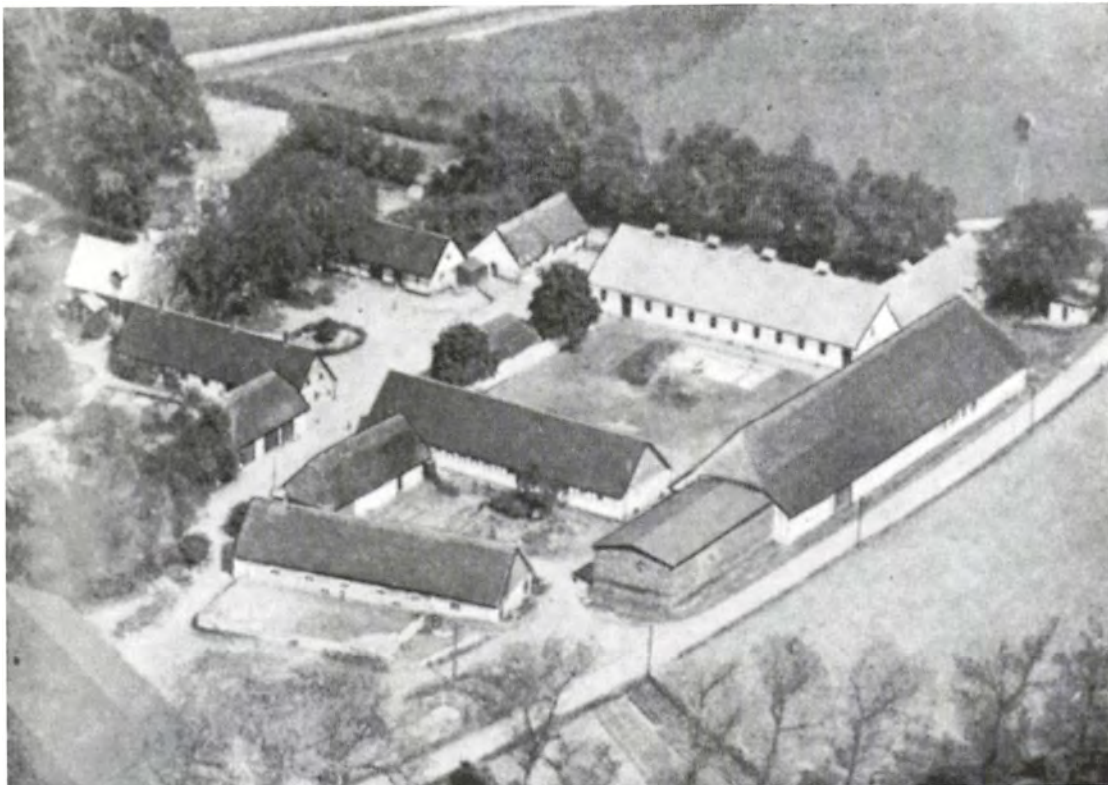
Fævejles gamle hovedbygning var en trefløjet bygning, som i 1875 blev erstattet af den nuværende. Den er opført over høj kælder og har foruden gennemgående frontispice en kort tværføj ved hver gavl. Arkitekt var Ejnar Lange fra Århus. Mellem hovedbygningen og de egentlige avlslænger ligger to fritliggende sidelænger, hvor den nordlige rummede vaskehus og fodermesterbolig, mens den sydlige var indrettet med værelser til folkene.

Hovedbygningen er et interessant stykke herregårdsarkitektur. I nogen litteratur er den omtalt som opført i villastil, men det er et fejlskøn. Hovedbygningen er et typisk dansk herregårdsbyggeri fra den tid, da de gamle stilarter – gotik og renæssance – igen fandt anvendelse. 1800-tallets anden halvdel kaldes historismen, fordi man søgte tilbage til herregård-

enes bygningskulturelle rødder. Fævejles hovedbygning rummer i sin bygning træk, der er hyppigt anvendt ved hovedbygninger til mindre herregårde. En hovedfløj over høj kælder med gennemgående frontispice og to korte tværføje. Det der gør hovedbygningen så anderledes – eller enestående – er udformningen af gavlene og frontispicerne. For nok søgte historismens bygmestre tilbage til de gamle stilarter, men de veg heller ikke tilbage for at tage arkitektoniske detaljer fra andre egne, og derfor er Fævejles hovedbygning i sin udformning en kombination af traditionelt dansk byggeri og mellemeuropæisk udsmykning.

Interessant er også den store lade fra 1780'erne, som blev opført i den tid, da Fævejle var en del af baroniet Høgholm. Dengang blev tømmeret sejlet fra Norge og ind gennem Kolindsund.

OGN

Ældre luftfoto, der viser Fævejle med den gamle avlsgård og de to gårdrum, et foran hovedbygningen og et, der dannes af avlsgårdens længer.

Klitgård i Husby

Klitgård set fra syd. Stuehuset er fra 1864 og den nye længe tv. i billedet blev opført i 2001 og erstattede et gammelt maskinhus. Det nye hus er elegant tilpasset gårdens byggeskik.

En af de allerældste danske slægtsgårde ligger i Husby Klit, hvor Lilly og Iver Iversen Klit er mindst 14. generation.

I den fredede Husby Klit ligger Klitgård – kun 400 meter fra Vesterhavet. Det er en typisk vestjysk gård, hvor de fire sammenbyggede længer er en arkitektonisk helhed. Stuehuset mod syd er opført i 1864 og udlængerne er fra 1884. I stuehuset er bevaret bord med bænke fra opførelsestidspunktet, og i øverstuen står et chatol, som er jævngammelt med huset. En stor træklods af mahogni landede på gårdens kyststrækning, og den blev bragt ind i stuen, hvor snedkeren udførte arbejdet. (Snedkerens oldebarn er Lilly Klit, der nu er fru i huset.) Gårdspladsen mellem de fire længer har bevaret den gamle belægning af piksten, og man er i færd med at retablere en tilsvarende belægning rundt om de fire længer.

Drift

Gårdens areal består af 90 tdr. land fredet klit og 250 tdr. land eng og sø. Før naturgenopretningen af Vest Stadil Fjord var der 60 tdr. land, der blev dyrket med korn og raps, men efter at naturgenopretningen har hævet vandstanden med en meter, er der ikke noget dyrket areal tilbage. Engene lejes ud til afgræsning. Tidligere havde gården stor produktion af rør, der solgtes til tækkemændene. Rørhøsten foregik om vinteren og var derfor forenelig med den traditionelle landbrugsdrift. Rørhøsten blev opgivet sammen med den egentlige landbrugsdrift, til gengæld fremstiller Iver Iversen Klit tækkeskruer, forhandler rør og vinduer til stråtage. Rørene købes i Ungarn og vinduerne i Polen. Fremstillingen af tækkeskruer begyndte i 1997, og Iver Klit konstruerede selv en maskine, der automatisk klipper ståltråden af i bestemt længde og vikler den om en skrue. I gamle dage havde tækkemanden en medhjælper, der stod inde på loftet for at stikke nålen ud igen, men dels er moderne huse med stråtag isoleret under taget, dels er tagetagen meget ofte udnyttet, så det ikke er muligt at arbejde på den traditionelle facon, og derfor arbejder tækkemændene med Iver Klits tækkeskruer. Nu står der tre maskiner i gårdens maskinhus, som fremstiller tækkeskruerne. I gamle dage solgte man fra Klitgård tagrør, nu sælger man al det som tækkemændene har brug for. Danske tækkeskruer, ungarske rør og polske vinduer.

Der har ikke været køer på gården i Iver Klits tid, og grisen blev sat ud i 1972.

En klitgårds økonomi var uafhængig af de 10 får, der gik i klit terne og de 6 køer i stalden. Dynamikken lå i kystfiskeriet og strandingerne. Ejeren af kysten fik en andel af det strandede skibs værdi, og en god stranding kunne være indbringende. De kendes eksempler på, at en stranding gav lige så meget til gården, som det halve af værdien af en gård med 350 tdr. land. Nu er det slut med strandingerne, skibene har fået kraftigt maskineri og effektivt navigationsudstyr. Tilbage er kun dækslast, og kun paller med træ når ind på kysten. Iver Klits tipoldefar huggede strandede skibe op og kunne derefter sælge tømmeret og kobbernaglerne. Det var en særdeles god indtægtskilde for ham. Og Iver Klit tilføjer, at den tid er forbi, da man blev velhavende af at være strandfoged.

Fiskeriet var en god indtægt. Når der var landet en stor fangst sendte man en løber ind i landet til f. eks. Herning, og så kom folk kørende med hest og vogn for at købe fisk. Da afstander var stor med datidens hestevogne, var der på gården indrettet et hestestald og overnatningsmuligheder, de der var kommet for at købe fisk kunne vente med at køre hjem dagen efter.

Slægten

Iver Iversen Klits fader, Niels Iversen Nielsen Klit (1912-1989) samlede sin gård og egns historie, som han udgav i en række bøger. Han skrev også en slægtsbog. Heri beretter han, at den ældst kendte jordebog over krongodset i Ulfborg Herred i Riberhus Len er fra 1537. Her nævnes Iver Jensen, der i landgilde betalte 20 torsk og 300 hvilling. Dengang ejede mange fæstere ikke selv deres besætning, og i leje af køer betaltes en årlig afgift "kopenge". Af vogne og redskaber betaltes "vognpenge". Hvornår Iver Jensen kom ind på gården, og om der er generationer før ham, er ikke til at få oplyst, da kildematerialet ikke eksisterer. Sønnen Iver Jensen overtog gården i fæste og betalte 20 rd. i indfæstning. Der er kun få oplysninger om ham, men det vides at han døde mellem 1612 og 1620, for sønnen Iver Jensen – gift med Johanne – overtog fæstet i 1612. Iver Jensen nævntes første gang i Bøvling lensregnskabs sandtolds-

liste fra Torsminde, som ejer og fører af et helt skib, der gav 26 torsk i sandhold. Det var et skib med 10 mands besætning. I 1631 underskrev han til vitterlighed, da en strandet hollandsk skipper solgte sin kornlast til lensmanden. Iver Jensen nævntes da som ærlig og velagtet mand på Søndre Klit. Han nævnes i mange forskellige skattelister, og han nævnes i jordebogen for Bøvling Krongods. Landgilden betaltes i fisk og var nøjagtig den samme som hundrede år tidligere. Iver Jensen døde omkring 1640 og sønnen Chresten Iversen blev næste fæster, og han havde gården til sin død i 1665. Hans kone hed Mette Andersdatter.

I 1664 solgte kronen gården sammen med 4 andre på Husby Klit til Henrik Ruse, der overtog Bøvling Slot og gods og fik sit nye gods ophøjet til et baroni med navnet Rysensten. Under dette gods blev Klitgård indtil 1798. Efter landgildematriklen havde gården 3 tdr. hartkorn og svarede stadig 20 torsk og 2 kvarter Hvilling. (Et kvarter var 300 stk.) I Chresten Iversens tid blev de nordligste gårde på Husby Klit hærget af sandflugt. Og han nævnes som sendemand for de skadelidte, men gården her synes endnu ikke berørt. Man må dog gøre sig klart, at der gennem middelalderen er sket ødelæggelser af gårdens vestligste jorder, hvis rester undertiden viser sig på forstranden under klitfoden som engbund med plovspor. Chresten Iversen var også ejer og fører af et helt skib, der betalte 26 torsk i sandtold, men i 1656 fisker han med en lille båd. Det kan være noget midlertidigt, det er tidligere eksempler på fra andre, men intet kan siges for vist, da senere sandtoldslister ikke er bevaret, men tendensen var overalt mindre fartøjer, de såkaldte "halve skibe" eller "koltringer" med 6 – 7 mands besætning.

Sønnen Anders Christensen overtog gården efter faderens død i 1665, og sad med den til sin død i 1672. Han var gift med Bodil Larsdatter, som efter hans død blev hun gift med Tomas Nielsen

(1639-1715). I hans tid gennemførtes matrikuleringen (1688). På nær de tørlagte områder, der senere er indvundet fra Vest Stadil Fjord (1866-1956), er gårdens jorder nogenlunde de samme som dengang, men store dele af den gamle mark ligger under klitterne overføjet i 1700-årene. I 1677 får vi de første oplysninger om gårdens besætning gennem ildsted- og kvægskatten. Tomas Nielsen har 2 ildsteder, 2 hopper, 2 køer og 4 får. På Husby Klit var der i alt 15 hopper og 20 køer. Det lyder ikke af meget, men man skal huske, at opgørelsen var grundlaget for en kommende skatteudskrivelse. I 1683 havde Tomas Nielsen 2 heste, 2 køer, 1 kalv, 4 får og 1 svin.

I Anders Christensens ægteskab med Bodil Larsdatter var bl. a. datteren Mette (1672-1718). Hun blev i 1701 gift med Iver Nielsen Fiord (1670-1747), der var Christen Iversens dattersøn, så ægteparret var fætter og kusine. De overtog Klitgård i 1701. Efter hendes død i 1718 blev Iver Fiord gift med Anne Sibasdatter fra Fjandbjerg i 1720. I sine to ægteskaber havde Iver Fiord mindst 14 børn, som han fik vel anbragt på gårde på egnen, hvor der sad gamle slægter. Ved hans død i 1747 omtales bygningerne første gang. Gården var som nu firelænget, men salshuset lå mod nord, det var 24 – 25 fag langt, altså noget længere end det nuværende på 19 fag. Det havde trægulv, hvilket dengang var meget sjældent i bøndergårde, undtagen på klitten, hvor adgangen til savskåret træ var lettere på grund af skibsfarten. Laden lå mod vest, i det sydlige hus var der hestestald, kohus og fårehus. Østhuset med port var lille, men det er almindeligt på egnen. Gården havde stråtag, men væggene omtales ikke, så de må være gamle og muligvis bulhuse, for den slags omtales på Holmslands Klit i 1830'erne.

Sønnen af første ægteskab, Thomas Iversen (1705-1767), overtog gården i 1747 efter stedfaderen. Han var gift 1. gang med Karen Pedersdatter fra Lemvig og 2. gang med Kirsten Jør-

På ladens gavl står opførelsesåret for de tre avlslænger 1884.

Gårdspladsen med pikstensbelægningen.

gensdatter fra Mejlby. Thomas Iversen og sønnen Iver druknede den 2. oktober 1767 sammen med tre andre, da havskibet forliste i et pludseligt uvejr, der også kostede mange andre livet.

Datteren Mette Thomasdatter (1746- ?) – også kaldet Iversdatter Fiord – fik fæstet på gården efter faderens død, og hun blev gift med Iver Andersen Klit (1738-1795) fra Grausgård i Øster Husby. De var dobbelt fætter og kusine, da deres fædre og mødre var søskende. Efter hans død i 1795 sad hun med gården til 1808. I Rysenstens godsarkiv ses, at hun overtog gården i selveje i 1798, men skødet blev først udstedt 27. juni 1804. Den 1. marts 1808 overdrog hun skødet til sin søn Anders Iversen Klit (1776-1852), som i 1802 var blevet gift med Mette Christensdatter fra Tiphede (1772-1869). I hans tid strandede de to engelske linieskibe ved Torsminde, også her inddrev lig. I februar 1825 rammes hele vestkysten af en stormflod, og her på Husby Klit skete flere gennembrud, men gården rammes ikke. I 1823 erklæredes Anders Iversen umyndig, senere blev han periodevis sindssyg. Han var fra sin ungdom ret velstående efter arv fra sin fader, men med sin svoger og fætters hjælp satte han alt over styr, særlig ved kautionsforpligtigelser. Statsbankerotten gjorde sit, og ved gårdens overdragelse til sønnen i 1837 var han faktisk insolvent, men kunne dog sikre sig aftægt. Sønnen Iver Christian Andersen Klit (1813-1902) var derimod en dygtig økonom. Han formåede straks efter overtagelse af indfri faderens største kautionsforpligtigelse, vist nok ved salg af gårdens gamle sølvtøj. Efter 10 år var han gældfri. Da Iver Christian Andersen Klit i 1836 overtog hvervet som strandfoged tituleredes han af Lassen på Åberg som ”velfornemme gårdmand”, hvilket sig noget om den anseelse han nød helt fra sin ungdom. Han var på det tidspunkt 23 år. Han var gift med Mette Marie Nielsdatter Lodberg (1819-1855), og ved opgørelsen af boet efter hendes død var han ejer af 2000 rd. i fast ejendom, men rygtet fortalte, at han ejede mange rede penge. Der ymtes om en guldskat han havde fundet ved havet.

Niels Iversen Nielsen Klit fortæller videre:

Iver Klit blev enkemand efter 16 års ægteskab og med 5 børn, hvoraf ingen var konfirmeret. Han giftede sig ikke igen, men hans levede til 1867, da børnene var voksne. Han havde også en husholderske, der nok var lidt mere, men hun blev sendt hjem til Holmsland ved sønnen Niels Iversens giftermål i 1875, efter krav fra hans moderens familie. Fakta er, at han hele sin tid blev anset for en meget rig mand. Jeg har intet som helst fundet, der bestyrker denne antagelse. Vel var han gældfri og havde også nogen formue, men beretningerne derom er sikkert meget overdrevne, nogen synderlig habil landmand var han vist ikke, men

Ladens kraftige tømmer er strandingsgods.

gjorde meget ud af fiskeri og havvæsen, og han gav vist ikke en daler ud uden at få to igen. Han byggede gården op fra ny, stuehuset mens han sad som ejer og udlængerne efter han havde afstået den. Han lånte en del penge ud mod pant. Jævnligt måtte han støtte sine ikke for økonomiske børn, og så var han ikke altid blid, når de kom for at få penge af ham. Min fader fortalte en gang, at den ældste søn, Anders Iversen Klit, en i sin ungdom lovende, men senere forsumpet, mand, kom for at låne penge, og ”gammel Yver” sagde nej. Da Anders gav sig til at græde, tog den gamle sin ene sutsko af og bad ham tørre sine øjne med den. Det endte dog med, at han fik pengene. Far var den eneste af børnene der tiltalte ham med ”du”, hvilket de andre børn aldrig vovede.

I 1866 påbegyndtes inddigningen og vandsænkningen i Vest Stadil Fjord, hvad der forøgede gårdens dyrkede areal betydeligt.

I ægteskabet var fem børn, og den tredje, Niels Iversen Klit (1847-1936) kaldet Niels Lodbjerg Iversen, overtog gården i 1875. Han blev samme år gift med Mette Villadsen Lillegaard. I hans tid købtes Den åbergske Forstrand til arvefæste af de tidligere strandforpagtere. I 1896 led havskibet ”Thor” havari og skibsfiskeriet ophørte. I 1911 rammes Vest Stadil Fjord af en stormflod, og al lav jord sattes under vand.

I ægteskabet var et barn, Iver Christian Nielsen Klit (1878-1964), som 27. april 1900 blev gift med Else Kirstine Isaksen (1877-1964). De overtog Klitgård i 1919. I 1923 sattes jorden på ny under vand af en stormflod, der brækkede diget nord for Stadilø og ved Tarp. Året efter oprettedes ”Digelaget Vest Stadil Fjord”, som i 1925 påbegyndte bygningen af hølfer på klitens sydende, hvor havet truede med gennembrud. Der fødtes tre børn i ægteskabet, og den mellemste var en søn, Niels Iversen Nielsen Klit (1912-1989), som i 1939 blev ejer af Klitgård. Han passede sin gård, og efter helbredet begyndte at svigte, brugte han tiden til at samle slægtens, gårdens og egnens historie. Hvilket der kom godt en halv snes bøger ud af. I ægteskabet med Andrea Sine Christensen (1916-1997) fik de seks børn, og ældste søn, der var nummer tre i rækken, Iver Christian Iversen Klit blev i 1967 den næste ejer. Han blev 1. april 1967 gift med Lilly Margrethe Bank Olesen, og de værner meget om den historiske slægtsgård. De har sønnen Niels Iversen Klit og datteren Jette Iversen Klit nu Klit Søndergaard.

Klitgård på Husby Klit ligger smukt mellem landevejen og Vesterhavet. Egentlig landbrugsdrift er der ikke meget tilbage af, men som de foregående slægtled har Lilly og Iver Iversen Klit forstået at få en indtægt udefra. Nu er det en stor forretning, der handler med alt hvad tækkemændene skal bruge.

OGN

Mit livs erindringer

Torp Friis Møller

**Torp Friis Møller:
Mit livs erindringer.**

159 sider, 100 kr.

**Købes ved henvendelse til forfatteren
tlf.: 73 69 42 12.**

Forfatteren af denne erindringsbog, Torp Friis Møller, er kendt af mange læsere af dette tidsskrift. Han er en kender af sin egne historie, men også tidligere organisationsmand. I mange år var han formand for Dansk Slægtsgårdsforenings lokale kreds og et markant medlem af Slægtsgårdsforeningens hovedbestyrelse og bladudvalg.

Torp Friis Møller beretter om sin barndom på Årslevgård, om uddannelsen til landmand og livet som landmand på slægtsgården, hvor han først var forpagter og senere ejer. Nu er det barnebarnet, der sidder på gården. Heri ligger en meget interessant fremstilling af landbrugets udvikling gennem 80 år.

Torp Friis Møller engagerede sig i organisationsarbejde, bl. a. har han været formand for den lokale landboforening, formand for det lokale andelssvineslagteri og formand for Oxeeksport. Dette gav også en plads i Landbrugsrådet. Torp Friis Møllers tid i organisationerne var da sammenlægningerne blev gennemførte, og derfor er det et meget væsentligt afsnit af dansk landbrugs udvikling der beskrives. Det er en meget ærlig bog om livet på gården og om arbejdet i landbrugets organisationer, derfor er den en interessant kilde til sin tid. Der er også en meget fin beskrivelse af jagten, Torp Friis Møllers store interesse. Her fortælles om jagtudøvelsen fra hans ungdom til i dag. Det er et værdifuldt kulturhistorisk afsnit i bogen. Bogen beretter om et både interessant og spændende liv, og den fortjener at blive læst.

OGN

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv. Tlf. 59 27 59 77

NYE MEDLEMMER

Jytte og Niels Dahl Nielsen
Halkær Skov 3
9240 Nibe

Gårdejere Warla og Ole Rubech
"Peritshauge"
Vesterbro 50
Stjær
8464 Galten

Tage Johansen
Klemenskervej 46
Rø
3760 Gudhjem

Gårdejer
Michael Bangsgaard Kristensen
"Harringgaard"
Harringshedevej 6
7752 Snedsted

Gårdejere Kirsten og
Niels Erik Jervelund
"Grubbe Mølle"
Grubbe Møllegade 2
5600 Fåborg

Gårdejer Jørgen Buhl
"Skæruplund"
Linnetvej 162
7100 Vejle

Gårdejere
Pernille og Klavs Kamuk
"Kvistgård"
Langeskovvej 31
Urup
5550 Langeskov

Blicher som landøkonom

Af dr. phil. Erik Helmer Pedersen.

Som første led i en mindre serie om danske forfattere og deres syn på den danske bonde og hans bestilling retter vi opmærksomheden mod Steen Steensen Blicher. Nu vil mange Blicherkendere straks indvende, at bemeldte forfatter ikke beskæftiger sig synderligt med bønder og slet ikke med deres landbrug. Og sandt er det, at hans fortællinger ikke dufter af kostald og som regel foregår i herregårds- og embedsmandsmiljøer, hvis scenen ikke er forlagt til en røverstue, eller vi går arm i arm med omvandrede natmænd. Og dog: strøet rundt om i historierne er der mange notiser om bønder og landbrug. I "Himmelbjerget" går naturen og "den trætte Landmand" til ro i samme stund; i "Høstferierne" er høsten "begyndt ualmindelig tidlig", degnen fra Ulstrup tager tiende for kammerråden, og da de mere eller frivillige "høstarbejdere" vil rive de sidste strå sammen, er det besørget af hoveriets folk. Efter mit skøn er der to forklaringer på Blichers sparsomme brug af bønder og landbrug i sin digtning. For det første må man erindre sig, at han ved siden af sit skønlitterære forfatterskab udfoldede et landøkonomisk, hvor han beskæftigede sig ganske meget med landbrugets aktuelle problemer, og for det andet ligger det daglige bondearbejde og -liv som en stiltiende, men grundlæggende forudsætning for handlingsforløbet i mange historier. Da de to dyngvåde akademikere i "Himmelbjerget" søger ly for regnen i Alling, er gårdejerens, "en aldrende Bonde", straks parat med tørt tøj, "sine to Sønners Klæder", en forklædning, der senere spiller en vigtig rolle i det videre maskespil. Blicherforskningen har selvfølgelig beskæftiget sig en del med hans landøkonomiske forfatterskab, men har nok overset en vigtig pointe. Mens han studerede teologi ved Københavns Universitet, må han have fulgt de forelæsninger, professoren i landøkonomi Gr. Begtrup holdt over landbrugets aktuelle forhold. Som vordende præster og dermed tiendemodtagere havde de unge teologer ligefrem pligt hertil. Begtrup udgav i disse år et flerbindsværk om det danske landbrugs tilstand, provins for provins, og beskrev ikke alene dets aktuelle situation, men kom hele tiden med vidtgående forslag til dets forbedring efter moderne, engelske forbilleder.

Beskrivelsen af det nørrejske landbrug (udgivet 1807-12) fylder tre bind, og selv om det er svært at holde styr på de

tusinder af detaljer, tegner Begtrup dog et livagtigt og veldokumenteret billede af forholdene efter de store landboreformer. Men udviklingen skal gå videre, pointeres det. Agerdyrkningen må moderniseres, husdyrholdet må forøges, og der må først og fremmest dyrkes flere foderafgrøder. På lidt længere sigt må Begtrups synspunkter have udfordret Blicher. Ved siden af agerdyrkningen og husdyrholdet omtaler Begtrup nok uldbinderiet og hørindustrien, Blichers yndlingstemaer, i positive vendinger, men ser det hovedsagelig som et historisk anliggende. Teori og praksis i landøkonomisk forstand må nu hentes i udlandet, først og fremmest

England og omplantes til dansk grund. Selv om Blicher ikke afviser, at dansk landbrug har behov for forbedringer, må udgangspunktet være dansk landmandspraksis, sådan som den er udviklet i livtaget med det danske kulturlandskab. Under Napoleonskrigenes afspærringspolitik lærte en patriot som Blicher og mange andre som han at bero sig på de nationale ressourcer og produkter. Og han holdt fast ved sine grundsætninger længe efter, at de fleste havde udskiftet uldstrømperne og hørskjorterne med engelsk bomuldstøj. Gennem 1820'erne fostrede han storstilede planer om at afvande og kultivere store mosestrækninger i Jylland og samtidig udvikle jysk uldbinderi og hørindustri. I sine mange breve til embedsmanden Jonas Collin, tillige ledende præsident i Landhusholdningsselskabet og meddirektør for Det kgl. Teater, balancerer han knivskarpt mellem sine interesser som teaterdigter og som landøkonom med speciale i hjemmeindustrien. Det åbner flere døre for ham. Collin bad ham da også om at udarbejde selskabets beskrivelse af Viborg amt, udgivet efter usigelig møje og med mange fodnoter af kritisk natur fra indkaldte smagsdommere.

Docent emer., dr. phil. Erik Helmer Pedersen, formand for Sammenslutningen af Lokalthistorisk Foreninger. Fra 1968 til 2001 var Erik Helmer Pedersen ansat på Institut for Historie på Københavns Universitet. I de kommende numre vil Erik Helmer Pedersen fortælle om danske forfattere og deres forhold til landbruget.

I sin amtsbeskrivelse lægger Blicher på ingen måde bånd på sig, når han skal beskrive det alt andet end lykkelige møde mellem de naturgivne muligheder og den hævdvundne landmandspraksis på den ene side og den landbopolitiske og landøkonomiske visdom på den anden. De jyske landmænd følger kun trop, hvis de kan se deres klare fordel herved. Han er dog på forhånd lidt skeptisk stemt: "Alt modnes seent her i Jylland, ogsaa gode Planer". Når han også her slår så kraftigt til lyd for sin kære hjemmeindustri, skyldes det ønsket om at skabe mere beskæftigelse i hedesognene og dermed

*Steen Steensen Blicher.
Tegnet af Emilius Ditlev
Barentzen i 1845.*

lavere udgifter til fattigvæsenet. Han forbitres over forsøgene på at "forædle" den jyske kvægrace ved import af udenlandske racer; til gengæld kan der ikke gøres nok for at tilvejebringe gode tillægsdyr af "vor nationale Kvægstamme". I februar 1838 fremlagde han som nysvalgt landbokommissær i Randers Amts Husholdningsselskab en plan om at fremme "den ægte jyske Qvægraces yderligere Forædling", men den led skibbrud akkurat som de fleste andre af hans landøkonomiske udspil. Utrættelig blev han ved. Hørindustrien på Randerskanten skulle fremmes med offentlig støtte, der skulle fremavles nationale rytterheste, og den danske bondebefolkning skulle iklædes en nationaldragt, selvfølgelig med jysk uld som råvare. Desuden tumlede han i begyndelsen af 1840'erne med en plan om at oprette bondehøjskoler i de enkelte provinser. Himmelbjergmøderne i disse år var da tænkt som en talerstol for Blicher i hans tredobbelte rolle som forfatter, folkeoplyser og landøkonom.

Som det er almindeligt bekendt, blev Blichers sidste år langt fra lykkelige. Hans litterære åre tørrede ud, han blev frosset ud af det gode selskab, og hans familieliv som lokal sjælesørger var næppe ét eksempel til efterfølgelse. Han blev mere eller mindre glemt og først langt senere kanoniseret som en af vore største digtere. Som landøkonom talte han for døve øren midt i 1830' og 1840'ernes begejstring for et moderniseret eksportlandbrug, baseret på markedsøkonomiske forudsætninger. Hans tanker om at fremme udmarksbrugets udvikling ved en vekselvirkning mellem hævdunden praksis og offentlige støtteforanstaltninger blev dog ikke glemt, da de til syvende og sidst var helt på linje med en århundredlang dansk tradition for beskyttelse af bondebruget. Kun en snes år efter enevældens indførelse udstedte Christian V i 1682 en forordning om jordegods, der i dens § 4 bestemte, at hverken landsbyer eller bøndergårde måtte nedlægges "for at forbedre Sædegaardes Avling med", og den gik direkte over i Dan-

ske Lov (5-10-48). Som Blicher udtrykker behovet for den slags reformer i fortællingen "Kærlighed i Vildmosen": "En adelig herre blæste nogle Bønderhytter over ende og opbyggede paa Tomterne det nuværende Lindenberg". En dansk bondegård var dermed offentligt fredet lige frem til 1960'ernes begyndende

strukturpolitik. Når husmandsbrugets venner i de første årtier af det 20. århundrede ivrede for et småbrug, der kunne forsørge en familie, videreførte de i virkeligheden Blichers program fra den ellers så forkætrede amtsbeskrivelse 1839. Især harmede det ham at se leje- eller afbyggerhuse skyde op på herregårdsmarkerne; den rette betegnelse herfor var snarere "Fattighuse, Trælle- eller Tugthuse".

Blicher kunne nok være socialt indigneret, men var næppe en samfundsrevser, der kunne drømme om dele kår med bonden eller husmanden. Hans fandt sin sine læsere og hele sin omgangskreds på et højere punkt på den sociale rangstige, og det var den litterære verden, der for alvor tog ham fangen. De sociale skranker var dog ikke engang givne i hans optik; gennem skoling og forbedret uddannelse skulle bonden have mulighed for ad åre at blive Blichers ligemand i åndelig og intellektuel henseende. Præcis her sætter Blichers suveræne digterkunst ind. Det er ikke hans sag at prædike moral og kristelig opbyggelse; i stedet skal læserne gennem eksemplets magt blive klogere på sig selv og på livet. Derved befrier de over tid sig selv for konventionernes og socialvanernes jerngreb. Kunstneren og digteren er derimod ikke bundet af den konkrete virkelighed; de skal begge kunne hæve sig op over hverdagen med alle den forkrænkeligheder. Et klageskrift fra 1841 "Et Blad af min Levnetshistorie" slutter således: "Naar Spentrup Kirkegaardsjord skjuler den Haand, som skriver, kan det dog være muligt, at En og Anden vil sige: "Den Mand kunde være brugt til Eet og Andet...". Han blev brugt, også som landøkonom og landbopolitiker, men frøet skulle først modnes.

NYT FRA KREDSENE

Fynskredsen

Foreningen på Fyn indbyder medlemmerne og andre interesserede til en tur til Den gamle By i Århus onsdag, den 30. november, hvor vi ser udstillingen "Dansk Jul genne 300 år". Afgang fra Landbo Fyn Damsbovej 11, Vissenbjerg kl. 10.00. Frokost på Thorsmølle Marselisborg Skov. Hjemturen begynder kl. 16.00.

Pris: 400 kr., som dækker bus, frokost, entre og guide. Tilmelding senest 1. november til enten Karen Jacobsen tlf.: 64 71 23 60 eller Mogens Andersen tlf.: 65 95 80 22.

Der arrangeres en tur til København, hvor der er købt et antal billetter til operetten "Flagermusen" i det nye operahus tirsdag, den 10. januar 2006. Turen udgår fra Landbo Fyn i Vissenbjerg kl. 13.30, har opsamling ved Nyborg Station kl. 14.00. I 17.00 er der rundvisning i Operahuset. Derefter serveres middag inden forestillingen.

Pris: kr. 1050. Betaling senest 15. oktober. Da der er begrænset antal billetter sælges de efter "Først til mølle...!" dog senest 1. oktober ved Karen Jacobsen tlf.: 64 71 23 60. (Teaterturen er udsolgt!)

Mogens Andersen

Nordsjællandskredsen

Kredsen afholder efterårsmøde med generalforsamling onsdag den 30. november kl. 19.30 på Skævinge Kro. Aftenen indledes med generalforsamling og efter kaffen fortæller landboretskonsulent Peter Schou Andersen, Nordsjællands Landboforening om oplevelser gennem 35 år.

Signe Jensen

Sjælland Syd

Kredsen indbyder til højskoledag på Haslev Idrætsefterskole, Bregentvedvej 10, Haslev, den 5. november 2005 kl. 09.30. Der indledes med formiddagskaffe, hvorefter MF Ole Glahn har et indlæg om landsbysamfundene i de nye stor-kommuner. Efter frokosten er der sangtime med Kongsted sangkor. Derefter fortæller pensioneret politiinspektør Vagn Ludvigsen, Greve, tidligere chef for station 1 i København, om sit liv i statens tjeneste. Afslutning kl. 16.00.

Pris for hele dagen 150 kr.

Tilmelding senest 26. oktober til formand Ole Krogh Jensen, tlf. 55 54 00 56.

Ole Krogh Jensen

Vestsjællandskredsen

Efterårsudflugten afholdtes den 25. august, hvor vi kl. 13.00 mødtes på Borreby ved Skælskør. Kammerherreinde Loa Castenschiold fortalte om herreborgen, der blev opført i 1550'erne af kansler Johan Friis. Borreby gods har været i slægten Castenschiolds eje siden 1783. Vi så det enestående rococokapel og riddersalen. Derefter besøger vi RGS 90 på Stignæs. RGS 90 står for Råstof og Genanvendelse Selskabet af 1990. Det var en meget interessant gennemgang af miljøanlægget.

Vagn Juel Jørgensen

Århus Amtskreds

Generalforsamling afholdes torsdag, den 27. oktober kl. 19.00 i "De gamle Stald" på Gammel Estrup, Randersvej 4, 8963 Auning.

Først vil cand. jur. Elisabeth Hartlev og advokat Lars Mejlvang fortælle om offentlige myndigheders adgang til vore hjem og virksomheder, offentlig adgang til private områder og hegnsloven samt oprettelse af testamenter. Derefter afvikles den ordinære generalforsamling. Af hensyn til kaffe og lagkage (55 kr.) er tilmelding nødvendig senest 25. oktober til: Anne Lis Ladefoged tlf.: 86 30 17 77, Jørgen Katholm tlf.: 86 33 15 91 eller Niels Thybo tlf.: 86 47 70 29.

Anne Lis Ladefoged

Midtjysk kreds

Kredsen afholder sit efterårsmøde mandag, den 7. november kl. 19.30 på Morsø Landbrugsskole. For et par år siden fusionerede Morsø Landbrugsskole med Nordvestjysk Uddannelsescenter i Thisted (tidligere Teknisk Skole og AMU-center). Det betyder, at Morsø Landbrugsskole, der fortsat tilbyder den traditionelle landmandsuddannelse, i dag også kan tilbyde en lang række relaterede uddannelser. Forstander Carsten Christensen viser rundt, og ved kaffen bliver der mulighed for diskussioner vedrørende den moderne form for landbrugsskoleledelse.

E. Overby

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Roskilde Kloster

Roskilde Adelige Jomfruklosters hovedbygning er opført i 1560'erne.

Roskilde Kloster eller som det tidligere hed Roskilde Adelige Jomfrukloster, var et af målene for Nordsjællandskredsens sommerudflugt. Det er landets ældste Jomfrukloster – stiftet i 1699. Det skulle være en såkaldt mild stiftelse, hvor adelens og de tre højeste rangklassers døtre kunne optages. Dengang var der plads til 18 jomfruer – konventualinder – foruden priorinden.

En mild stiftelse som Roskilde adelige Jomfrukloster var en barsk institution. De unge adelsfrøkener blev indskrevet til Klosteret, og opnåede de ikke ægteskab, kunne de leve her. Mange adelsfrøkener blev på stiftelsestidspunktet ikke gift, da det ville forringe andre søstres mulighed for at få en god mand. Medgiften var af stor betydning, og skulle faderens formue deles på mange døtre, blev medgiften for lille, og så blev ægtemanden ikke så anset, som det ville være muligt, om nogle af søstre forblev frøkener på et Kloster.

Roskilde Adelige Jomfrukloster er ligesom f. eks. Vallø og Vemmetofte verdslige institutioner, der blev oprettet i det lutherske Danmark. De danske frøkenklostre fra tiden o. 1700 har intet med katolske klostre at gøre.

Dominikanerklosteret eller Sortebrødre kloster i Roskilde blev efter reformationen revet ned, og materialerne anvendt til opførelse af hovedbygningerne til Åstrup og Selsø. I 1565 magesiftede kong Frederik den Anden med Mogens Godske, som oprettede en herregård af det tidligere klostres gods. Han opførte den nuværende hovedbygningens tre ældste fløje. Efter nogle handler købte fru Berte Skeel (død 1720) og Margrethe Ulfeldt (død 1703) godset, der i mellemtiden var optaget i sædegårdsklassen. Berte Skeel var enke efter generalløjtnant Niels Rosenkrantz, der faldt i Slaget ved Helsingborg i 1676, men ellers have opnået heltestatus i Den skånske Krig (1675-1679). Margrethe Ulfeldt var enke efter admiral Niels Juel, hvis fortjenester under samme krig er mere kendte. Margrethe Ulfeldt indrettede en smuk kirkesal i den tidligere fruestue. Der stadig fungerer som kirke og betjenes af præst og personale fra Himmelev kirke, i hvis sogn Klosteret ligger. I hovedfløjen indrettedes en stor og meget smuk sal, der viser det bedste interiør af dansk barok. Hovedbygningen er det ældste beboede hus i Roskilde. Den gamle hovedbygning blev i 1906 udvidet med tre fløje, hvor der nu er 8 lejligheder.

Da Roskilde Kloster var herregård havde den et betydeligt tilliggende. Efterhånden som Roskilde by bredte sig opslug-

te den Klosterets jorder. Omkring 1900 omfattede Roskilde Klosters gods 217 tdr. hartkorn. 135 tdr. land var forpagtergårdens landbrug, medens resten var bøndergods og kirkegods. Forpagtergården havde i 1930 30 køer og 2 tyre foruden ungkvæg og kalve samt 7 heste. Der produceredes årligt 250 fedesvin. Når man i dag ser Roskilde Kloster lige øst for domkirken og bispegården er det vanskeligt at forestille sig et landbrug på dette sted.

Riddersalen i hovedbygningens midterfløj.

I 1974 blev Roskilde Adelige Jomfrukloster lagt sammen med Odense Adelige Jomfrukloster, der var stiftet af adelsfrøkenen Karen Brahe. Direktionen for Roskilde Kloster består i dag af et medlem for de tre familier, nemlig: gods-ejer, hofjægmester Stig lensgreve Bille-Brahe-Selby, Rønninge Søgård, godsejer, hofjægmester Jørgen Christian Skeel, Birkelse og direktør James baron Juel-Brockdorff.

Grupper kan få forevist Roskilde Kloster med kirke og riddersal samt andre interessante stuer i det gamle hus. Aftale om besøg for grupper rettes til klosterforstander Niels A. Hesselland tlf.: 46 35 02 19.

Se i øvrigt hjemmesiden: www.Roskildekloster.dk.

OGN

Margrethe Ulfeldt enke efter admiral Niels Juel.

Berte Skeel enke efter generalløjtnant Niels Rosenkrantz.

POST

PP DANMARK

Magasinpost

Hanssinelund

Dansk Slægtsgårdsarkiv efterlyser bøger af forfatteren Salomon J. Frifelt, og redaktørens gode ven, fhv. sparekassedirektøren Preben V. Andersen, Fuglebjerg, kom forbi med "Bogen om I. C. Christensen" til videre befordring. I bogen beskrev Salomon J. Frifelt mennesket og dr. phil. Hans Jensen politikerens I. C. Christensen. I de milde sommeraftener, er tiden bedre udnyttet ved at sidde i haven og læse gode bøger, end at sidde i stuen og se fjernsyn. Bogen om I. C. Christensen blev hyggelæsning for et par aftener. Både Salomon J. Frifelt og Hans Jensen var dygtige skribenter, så biografien var en både sproglig og faglig berigelse. Det skal oplyses, at historikeren Hans Jensen var født på en nabogård til den gård i hvis have, hvor redaktøren nød og nyder læsningens fryd.

På side 81 stod:

Boghandler Nielsen i Ølgod viste en dag I. C. Christensen omkring i sit ejendommelige og smukke anlæg "Hanssinelund", hvor han havde rejst mindesten for en række kendte danske digtere. Omsider kom de til en stor sten, hvor der endnu ikke var nogen indskrift hugget. "Hvad skal der stå på den sten?" spørger I. C. "Den har jeg tænkt at rejse for kvinden," siger boghandler Nielsen. "Og der skal stå: "Pynt hendes lyst – gråd hendes trøst!" "Nå," siger I. C. "Tror De ikke, boghandler, De hellere må vente med at rejse den sten til De har solgt forretningen!"

Efter at have læst disse betragtninger, samlede tankerne sig om plantagen Hanssinelund. Og der blev sendt brev til Peder Møller Frifelt i Ølgod, søn af Salomon J. Frifelt og tidligere formand for bladudvalget i Slægtsgårdsforeningen samt foreningens næstformand og æresmedlem. P. Møller Frifelt kunne bekræfte, at Hanssinelund eksisterede endnu, men dens vedligeholdelsestilstand lader meget at ønske. Der er 11 mindesten for digtere og en stor sten uden indskrift! Boghandler Hans Nielsen (1871-1955) havde købt et stykke hede lige øst for Ølgod. Det blev plantet til og her opførtes et lysthus, der blev et fristed for boghandleren og hans kone, Sine. Boghandlerens haveanlæg skulle have et navn, og han udskrev en konkurrence for det bedst passende navn. Præmien var en potageske. Tømrer Holm havde tilvirket en indgangsportal med navnet "Hanssinelund", og dermed navnet.

Omegnens landmænd hjalp til, når der skulle flyttes store sten til bog-

handlerens anlæg. Billedhuggerarbejdet på de 11 mindesten blev udført af Mads Petersen, Varde.

P. Møller Frifelt fortæller, at boghandleren var meget gæstfri, og gennem en årrække fejrede han sin fødselsdag med forældrene hos Hans Nielsen, der havde fødselsdag samme dag, nemlig 17. april, dog med en aldersforskel på 57 år. P. Møller Frifelt har været formand for Ølgod Museum, og kunne henvise til en artikel i museets årbog fra 2000, hvor museumsleder Jens Sørensen beretter om boghandler Hans Nielsen.

Boghandleren kunne ikke lide, at folk gik med hænderne i lommerne. Og så kunne han sige: "Går du ikke og bliver hjularmet knægt?" eller "Raske mennesker står ikke med hænderne i lommerne." Hans Nielsen tålte ikke, at man stod eller trådte på dørtrinnet. Et dørtrin tjene til at holde træk ude, ligesom et dørhåndtag tjene til at åbne og lukke en dør.

Professor Vilhelm Andersen var i mange år en trofast gæst i boghandlers hjem. Af de to venners brevveksling fremgår, at Hans Nielsen følte sig mæt af dage. Professor Andersen skrev da: "De må ikke blive ked af at holde fødselsdag. Når vi har været tro imod det ægte i vor natur og bliver ved dermed, kan vi godt blomstre, endnu når vi er i færd med at visne. At blive gammel er ikke noget negativt, hver alder har sin positive kraft og skønhed. Der fik De den prædiken, De Ølgods Sokrates, der lever på et sted, hvor de er respekteret af deres menighed og røgtet i Deres stue af Marie og aldrig går med hænderne i bukselommerne på gaden." Marie var husbestyrerinden, der trofast passede hus og boghandler efter hustruens død.

Den store sten i Hanssinelund fik aldrig sin indskrift "Pynt hendes lyst – gråd hendes trøst". Ifølge Jens Sørensen skulle det være en spøg, men boghandleren skulle ofte have sagt: "Vejr og vind og kvindesind – det må man tage som det kommer!"

Hanssinelund er et interessant minde om den store plantningssag, der var med til at udvikle den vestjyske hedeegn omkring stationsbyen. Inden længe opgår Ølgod kommune i en ny og større, så Peder Møller Fri-

.. side	2
.. side	3
.. side	4
.. side	6
.. side	6
.. side	7
Det danske landbrugseventyr .. side	10
Stumphales levnedsløb .. side	12
Fra Slægtsgårdsarkivet .. side	14
Vagtlægeordning anno 1890 .. side	14
Nyt fra kredsene .. side	15
Familiens højtider og dansk vejr .. side	16

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgaardsforening

December 2005 · januar 2006

Nr. 379 - 62. årgang

*Nittrupgård i Salling er en slægtsgård i niende generation.
 Læs om Nittrupgård på side 4.*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård« Kvongvej 40,
Sædding, 6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21
(Formand: Bladudvalget)

Signe Jensen,

Gadekærvej 5, Freerslev,
3400 Hillerød
tlf. 48 26 51 10
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskredsen)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Karen Jacobsen

»Østerbygård«
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskredsen)

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkredsen)

Chr. A. Krog

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«
Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg
Tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,

Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup
tlf. 97 56 40 71

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå
Tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Henry Slemming,

Hammelevvej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99

Niels Christian Jørgensen

Årupvej 29,
8722 Hedensted
Tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,

»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Himmerlandskredsen)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkredsen)

Formanden skriver:

Valget er overstået, og tingene falder på plads rundt i de nye kommuner, alt imens at nogle kandidater slikker sårene, og andre glæder sig over resultatet.

Efter et bragende dejligt efterårsvejr, som nærmere lignede sensommer, helt frem til sidst i november, skiftede vi direkte til vintervejr med frostgrader og bidende blæst, alt imens vi går og venter på den efterårsnedbør, der skal fylde depoterne op.

Nå, vejret går og kommer, og det ender altid med at gå op i en større enhed.

Så står julen for døren, og den fylder meget i de små hjem uanset aldersfordelingen, men den fylder nok mest i børnefamilierne.

Forretningerne forventer atter en rekord omsætning i julemåneden, med en stigning på 8-10% i forhold til sidste år, hvor den også satte rekord.

En kendsgerning er det, at familien Danmark har en særdeles god og sund privatøkonomi, og dermed en købekraft uden sidestykke.

Vi oplever en øget beskæftigelse overalt i erhvervslivet, og de 700-800 mand, der blev ledige, da man besluttede at lukke slagteriet midt i Odense, kan åbenbar forholdsvis nemt finde anden beskæftigelse. Det er nye positive tider, og selv folketingets opposition må glæde sig. Det gør nok lidt ondt på nogle af dem, og de gør, hvad de kan for at skjule glæden.

Julen er den tid på året, hvor vi samler familien fra nær og fjern, dels for at fejre højtiden, men også for at bevare nogle gamle traditioner.

Her på Kaaregaard er det nu 37. gang at Kate og jeg samler hele familien til julefrokost juledag, og vi glæder os over, at de unge i familien fortsat synes, det er rart at mødes hos, og her træffe de fætre og kusiner, som de kun sjældent møder i hverdagen.

Vi glæder os som vanligt til denne dag. Jeg håber vore medlemmer har nogle lignende traditioner, som binder jeres familier sammen.

Hermed de bedste julehilsner, og også ønsket om et godt nyt år til jer alle.

*Kate og Carl Martin Christensen
Kaaregaard i december 2005*

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogebjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 76
og 24 63 97 81 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 380 udkommer omkring
den 20. februar 2006. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 20. januar 2006.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: O'mega kommunikation AIS
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mega.dk

Ind under jul

Af sognepræst Peter Våg Andersen, Ørslev.

En gang læste jeg en beretning om en jødisk familie, der i 1400-tallet, ligesom andre jøder i Spanien, blev udvist af landet. Familien havde boet i Toledo, men de blev nu tvunget til at lukke deres hus og efterlade stort set alt, hvad de ejede og havde. Familiens overhoved, den gamle bedstefader, flygtede sammen med hele sin slægt, og det var ham, der drejede nøglen om i døren og lagde den i lommen, hvorefter de begyndte deres lange vandring. Ingen af dem så sig tilbage, da de gik. De flygtede til et andet land, men den gamle mand kunne ikke omstille sig. Hvert år ved påskefesten, når familien ifølge jødisk tradition læste om udfrielsen fra Ægypten, tog bedstefaderen nøglen frem til huset i Toledo. Han fortalte familien om slægtens historie hjemme i Spanien, og han sluttede med at sige: Vi har et hus i Spanien. Her er nøglen til det. Pas godt på den, så vi en dag kan vende tilbage. Og nøglen blev et klenodie i familien. I femhundrede år fortalte man hvert år hinanden historien til påske. Nøglen blev ved den anledning taget frem, selvom den var blevet ganske rusten, for nøglen var nu i slægten blevet et symbol. Nøglen fortalte, mens den blev givet videre fra generation til generation, om en fjern fortid, der alligevel stadig havde med dem at gøre – nøglen fortalte om et hjemsted hinsides lande og have. Familien havde en nøgle, der for dem indeholdt håb. Et håb som sprængte alle grænser.

Håb og forventning, det præger i allerhøjeste grad også den tid, som vi nu er i – adventstiden, men hvis vi tænker efter, så ved vi godt, at det ikke kun er i adventstiden, at vi har håb og forventninger. Her ind under jul er de bare nemmere at få øje på, fordi det helt konkret er noget af det samme vi tænker på og måske især fordi det også får nogle synlige udtryk, med pynt og lys, mad og gaver. Men håb og forventninger – det har vi i virkeligheden hver eneste dag, time og minut af vores liv. Vi håber og vi nærer forventninger. Det kan være de små håb og forventninger, til glade timer i selskab med dem, som vi holder af, til solskinstimer og den slags. Men vi tænker og håber, vi ønsker og drømmer også større endnu. Vi håber på og ønsker os et godt liv for os selv og for andre mennesker, et liv uden sygdom og nød – helst uden døden også! Ja, vi håber på fred og retfærdighed her hos os selv og i verden omkring os. Dét, som vi drømmer om og håber på, når vi tænker stort, ofte uoverkommeligt stort for vore egne kræfter og evner, dét vi drømmer om og håber på, det har i Bibelen et navn, det kaldes et Fredsrigt. For det er ikke kun os i vor tid, der har haft den drøm og det håb, det er velkendt gennem tiderne. Vore håb og vore drømme ligner hinanden, også gennem tiderne. Den første søndag i advent var prædike-teksten fortællingen om Jesus i synagogen i sin hjemby Nazareth. I synagogen læste Jesus op af Esajas Bog. Han læste op om, hvordan Fredsriget skal komme med fred og retfærdighed – med godt budskab til fattige, med frihed til de fangne og undertrykte, og med helbredelse til de syge. Og derpå sagde Jesus til forsamlingen: ”I dag er dette skriftord gået i opfyldelse!” Dermed sagde Jesus: ”Nu er forventningernes tid forbi. Lige nu – i denne tid kommer det Fredsrigt eller Guds Rige til jorden, som der er blevet profeteret om. Det rigt som ligger i vores håb og drømme. Men de, der hørte Jesus, blev vrede på ham, og ville styrte ham ned fra et bjerg. For de kunne ikke se, at der var sket nogen forandring. De fangne og undertrykte var stadig ikke sat i frihed, og de blinde kunne stadig ikke se. En lignende reaktion kunne man også have på vores prædike-tekst til i dag, Zakarias’ lovsang, den sang Zakarias synger da hans søn, Johannes Døberen, er blevet født. For temaet på 1. søndag i advent og 3. søndag i advent er i virkeligheden det samme, nemlig: Nu er det opfyldt! Alle drømmene og håbet er i Jesus af

Nazareth blevet til virkelighed. Her i Zakarias’ lovsang hedder det at Gud har besøgt og har forløst sit folk, har vist barmhjertighed og har givet mennesker at leve uden frygt. Altså, det der er gået i opfyldelse, det der er profeteret om – det, der er lovet. Også her ville de, der hørte Zakarias’ lovsang dengang kunne indvende, at det var nu noget svært at få øje på. Og det ville være rigtigt, hvad de sagde, det var svært at få øje på nogen forskel, og det er det for øvrigt stadig. Verden er stadig fuld af sygdom, nød og død. Det oplever vi i vores eget liv. Eller bare tænd for nyhederne, så er det der. Og der er stadig også mennesker, der bebrejder Gud, at det er sådan.

Alligevel er adventstiden én lang opfordring til os om at hævde og holde fast i – også selvom det bliver på trods. At hævde og holde fast i, at alting blev anderledes, da Guds søn kom til jorden. Vi holder fast i, at med Jesus er vores liv forandret. Vi holder fast i – som Zakarias sang det i søn lovsang – at Herren har besøgt og forløst sit folk. Herren har forløst sit folk, men ikke fra de barske realiteter, som verden rummer. Det må vi indse. Men vi er blevet forløst. Vi er blevet befriet fra den håbløshed, som de barske realiteter ellers ville få os til at føle. Vi lever i det håb, at det er Gud, der har riget, al magten og al æren. At det er Guds retfærdighed og kærlighed, der sætter normerne for, hvad et menneske er, og for hvordan det er at være menneske. Vi lever med det håb, at ligegyldigt, hvor håbløs verden og livet kan se ud, ligegyldigt hvor håbløst og uoverkommeligt det kan virke at gøre noget ved menneskers forhold, ligegyldigt hvor håbløst livet kan se ud til tider, så våger Gud alligevel over verden, som en mor våger over sit syge barn. For Gud har for altid sat sit aftryk på verden og vores liv. Og når livet er levet til ende, da venter et evigt liv hos Gud, som også er vor Fader i himlen.

På sin vis er alt dette allerede blevet nævnt én gang, eller i hvert fald summen af det. Det blev nævnt på en anden måde ved barne-dåben. Her hedder det i begyndelsen af ritualet: ”Lovet være Gud, vor Herre Jesu Kristi Fader, som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb.” Vi kan leve vores liv med et levende håb. Og det er vigtigt at blive mindet om igen og igen. Det bliver vi også her i adventstiden. Vi får et håb, der sprænger alle grænser. For med det, der sker i kirken: ordene vi hører, salmerne, dåben og nadveren, er det som med historien, jeg begyndte med at fortælle. I kirken fortæller vi også videre fra generation til generation. Vi fortæller om det, der godt nok skete i en fjern fortid, men som alligevel stadig har alt med os og vores liv at gøre. For ordene i dåben og i nadveren besøger Herren os og forløser os. Og som den jødiske familie, der måtte forlade Spanien i 1400-tallet havde et håb, en nøgle, som sprængte alle grænser, sådan har vi også en nøgle til at leve vores liv uden frygt, uden at håbløsheden tager magten fra os.

En nøgle får vi givet videre, hver især – første gang i dåben Hver eneste gang, der er dåb, rækkes nøglen videre, nøglen til det levende håb.

Derfor kan vi da også – på trods af næsten 2000 års afstand i tid sige i kor med Zakarias: ”Lovet være Herren for han har besøgt og forløst sit folk.”

Nittrupgård i Salling

Nittrupgård o. 1915.

Af Knud Mouritsen.

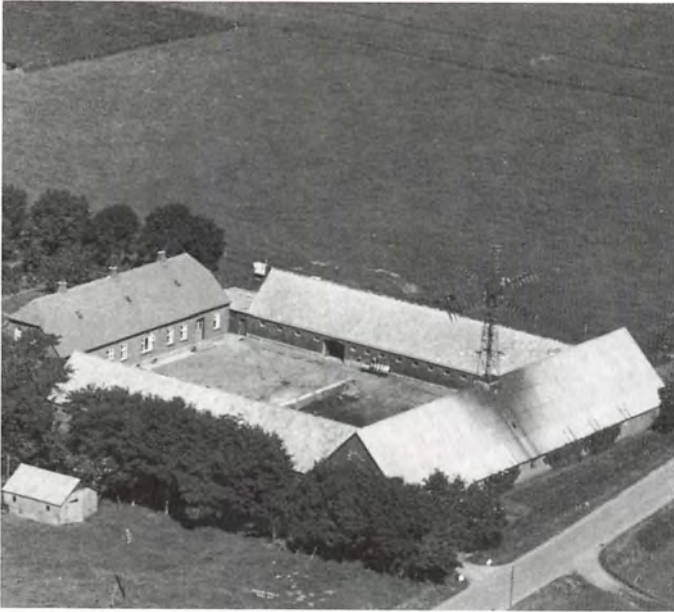
Nittrupgårde i Balling sogn, Spøttrup kommune, udgøres af to gårde: Koldgård og Nittrupgård. Sidstnævnte, der tilhører Jens Høstgaard Møller, er beliggende på adressen Nittrupvej 1 i Balling – og har matr. nr. 13a m.fl. af Vrå. Begge gårde er, – hvad man for blot en generation siden kaldte et par pænt store gårde. Jens Høstgaard Møller er med sikkerhed 9. generation af den slægt, der gennem de sidste ca. 250 år har ejet Nittrupgård. De sidste 8 generationer var både gårdbrugere og selvejere. Der kan tales om en slægtsgård, selv om ikke alle generationsskifter er fra forældre til søn eller datter. Oprindeligt var Nittrupgård på mere end 10 tdr. hartkorn og tilhørte, måske allerede kort efter reformationen 1536, Viborg Latinskole – ligesom flere andre Ballinggårde. Storbonden Mogens Christensen og hans kone Birgitte Mogensdatter frikøbte i midten af 1700-tallet flere såkaldte ”Rektorgårde” fra Latinskolen i Viborg, og var en overgang ejer af 20 tdr. hartkorn bøndergods. Den ene af Nittrupgårdene, en tvillinggård, var fæstet til hans brødre Mads og Simon Christensen. Det vides dog ikke med sikkerhed om det var Nittrupgård. Senest 1769 købte sønnen Mogens Mogensen (1735 – ?) så Nittrupgård til selveje, og det år blev han 3. påskedag gift med Maren Sørensdatter (1743-1812), datter af Søren Nielsen Strøm, der var fæster af Vadum Møllestrøm under det tidligere bispesæde ”Spøttrup” i nabosognet Rødding. 1769 var det ikke ret almindeligt, at bonden selv ejede sin gård, men da faderen var temmelig velstående og ejede flere gårde i Balling, har der måske været tale om arveforskud. 1776 frasolgte Mogens Mogensen Nittrupgård tre tdr. hartkorn til Jacob Madsen i Balling Overmølle, og Nittrupgård var således skyldsats til 7 tdr., 2 skp., og 2 fjk. hartkorn, da den 1784 blev solgt til Simon Mogensen (1763-1841), hvis far var fæster til den tidligere ejer. Han blev gift med Birthe Svenningsdatter (1783-1873), og kun var brordatter af den tidligere ejer. I 1840 overtog sønnen Søren Simonsen (1813-1899) Nittrupgård, og da han var ugift gården i 1872 til søstersønnen Peter Andersen Høstgård (1838-1898) fra Bilgravgård i Nr. Balling, som var gift med Mette Marie Jensen Holst. Hendes far var Poul Holst, der ejede Koldgård i Balling. Han drev også

købmandskab med egne skibe, der lagde til ved Sallings kyst. Datteren Mette Marie Høstgård (1872-1955) blev gift med Knud Jensen Møller (1867-1929) fra Øster Skovgård i Sevel. I 1939 fulgte sønnen Peder Høstgård Møller (1902-1969), der var gift med Margrethe Sander (1908). Deres søn, Knud Høstgård Møller (1931), havde Nittrupgård fra 1967-2002. Han er gift med Ellen Frydendal Bøgedal. Knud Høstgård Møller har i mange år været et meget aktivt medlem af bestyrelse for Dansk Slægtsgårdsforenings Midtjysk Kreds, og han er også medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse. Yngste søn, Jens Høstgård Møller (1967), overtog Nittrupgård i 2002, hvorefter Ellen og Knud Høstgaard Møller flyttede til Lærkevej i Balling.

Driften af Nittrupgård gennem de sidste 4 generationer

Næstsidste ejer af Nittrupgård, Knud Høstgaard Møller, fortæller: Mine bedsteforældre overtog Nittrupgård år 1899, og da var der 68 tdr. land til ejendommen. De fordelte sig med 54 ½ på ager, 10 på eng, 2 på plantage og resten (1½ tdr. land) på veje, have og gårdsplads. Besætningen bestod af 12 malkekøer, 20 stk. ungkreaturer og kalve, 1 tyr, 16 fedekreaturer, 5 heste, 3 plage, 12 får samt fedesvin, hvoraf der årligt solgtes ca. 40. Bedstefar døde 1929, og min bedstemor drev gården videre med den yngste søn, Kresten Høstgaard Møller, som bestyrer i 10 år. Der blev købt lidt jord til gården, og det bør måske nævnes, at mund- og klovsygen var hård ved mange besætninger i de tider. I 1937-38 mistede min bedstemor en tredjedel af kreaturerne af denne sygdom. Da var Nittrupgård specielt hårdt med.

Da mine forældre 1939 overtog Nittrupgård, var den på 76 tdr. land. Som andre driftige landmænd dengang øgede far bedriften, så besætningen kom til at tælle 24 malkekøer, 40 stk. ungkvæg, 10 heste, 7 får og lam samt levering af 100 slagtesvin om året. 1949 fik far den første traktor, hvilket betød en nedgang i hestebestanden – i første omgang til 2.

Nittrupgård o. 1960.

Nittrupgård 2002.

Samtidig øgedes svinebestanden, så der kunne leveres 170 svin pr år.

1963 brændte alle avlsbygninger. Vi boede da på Grove Smedegård i nabosognet Brøndum. Dertil blev malkekøerne flyttet. På Nittrupgård blev der bygget ny stald og lade på 1800 m². Den ene halvdel af stalden blev indrettet til slagtesvin, – den anden som løsdriftsstald til ungkreaturer.

1967 overtog vi Nittrupgård efter mine forældre. Vi tog kobesætningen med og byggede 700 m² løsdriftsstald og indrettede malkestald. Den del af stalden, der havde været brugt som løsdriftsstald til ungkreaturer, blev ændret til farestald. Besætningen var nu øget til 40 malkekøer med opdræt samt 40 søer foruden fedesvin. 1977 blev malkekøerne sat ud og staldene renoveret. Vi fortsatte med 18 ammekøer samt opdræt, og svinebesætningen blev forøget til 150 søer. Vi leverede 2000 slagtesvin årligt og solgte resten som 30 kg. smågrise. 1977 blev en naboejendom med 17 ha. købt til, og 1983 blev der bygget 600 m² maskinhus samt halmfyr til bigballer. 1997 påbegyndtes generationsskiftet, idet vores yngste søn, Jens Høstgaard Møller, blev medindehaver og Nittrupgård blev et I/S. Nu var 9. generation af familien rykket ind på Nittrupgård. Ammekøerne blev nu sat ud og engen lejet ud. Der blev bygget ny løsdriftsstald til drægtige søer i dybstrøelse. De bestående stalde blev renoveret til en farestald med 84 farestier, og resten blev sektionerede klimastalde til fravænning og stald til sopolte. Besætningen kom dermed op på 360 søer med salg af ca. 9000 stk. 30 kg. grise årligt. Der dyrkes 70 ha., hvoraf de 10 er lejet. Afgrøderne er hvede, byg og raps. Ved årsskiftet 2001/2002 overtog Jens Nittrupgård fuldt og helt. Ellen og jeg gik således ind i vores tredje alder.

Bygningerne

Indtil branden den 31. august 1963 lå avlsgården mellem stuehuset og landevejen, Men efter at de gamle længer var brændt, ønskede amtets vejvæsen at de nye længer ikke opførtes så tæt på vejen, som de gamle bygninger. Derfor besluttede familien at lægge stald og lade på stuehusets modsatte side, så den gamle have blev til gårdsplads, og de gamle gårdsplads blev til have. Dette medførte også en tilpasning af stuehusets indretning, men den opgave blev løst meget elegant.

Ejerne

- 1750** Storbonden Mogens Christensen gift med Birgitte Mogensen
- 1769** sønnen Mogens Mogensen (1735-?) gift med Maren Sørensdatte (1743-1812).
- 1784** fætterens søn Simon Mogensen (1763-1841) gift med Birthe Svenningsdatte (1783-1873), der var Mogens Mogensens niece.
- 1840** sønnen Søren Simonsen (1813-1899) ugift.
- 1872** nevøen Peder Andersen Høstgaard (1839-1905) gift med Mette Marie Jensen Holst (1838-1898).
- 1899** svigersønnen Knud Jensen Møller (1867-1929) gift med Mette Marie Høstgaard (1872-1955).
- 1939** sønnen Peder Høstgaard Møller (1902-1969) gift med Margrethe Sander (f.1908).
- 1967** sønnen Knud Høstgaard Møller (f. 1931) gift med Ellen Bøgedal (f. 1931).
- 1997/2002** sønnen Jens Høstgaard Møller (f. 1967) ugift.

Nittrupgård set fra haven med Knud, Ellen og Jens Høstgaard Møller.

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv. Tlf. 59 27 59 77

NYE MEDLEMMER

Gårdejer Jørgen Skovmand
„Lindegård“
Hjertingsskovvej 1
6630 Rødding

Niels Jørgen Barslund
Nørre Onsildvej 4
9500 Hobro

Proprietærer
Lene og Claus Tingleff
„Skerrildgård“
Lhombrevej 4
8783 Hornsyld

Henrik Friis
Langvadvej 15
Tørslev
8950 Ørsted

Inger og Børge Hansen
Askhøjvej 62
Albøge
8570 Trustrup

Gårdejere Vini Volsgaard
og Torben Søndergaard
„Volsgård“
Galtmosevej 14
Ørnvej
6973 Ørnvej

Gårdejere
Hanne og Mogens Poulsen
„Holtet“
Krattetvej 4
9300 Sæby

Gårdejere
Birgit og Jørgen Kjærulff
Torpevej 3
Håsum
7860 Spøttrup

Kirsten H. Pedersen
Nordrupvej 45
Nordrup
4200 Slagelse

Grethe Jensen
Fløjtevej 9
4700 Næstved

Gårdejer Jens Bo Olsen
Kragevigvej 6
4720 Præstø

Fra bladudvalget

Bladet bliver nu trykt på tyndere papir. Ændringen er sket af hensyn til foreningens økonomi. Ved at bringe bladets vægt under 50 gram spares ca. 24.000 kr. på årsplan.

OGN

En julegaveidé

Dansk Slægtsgårdsforening har et emblem, som man kan sætte på blusen eller jakkens revers. Det er et smukt gammeldags mærke med en sædemand. Disse emblemer forhandles af foreningens kasserer – Inger M. Hansen – og kredsformændene.

Skal man i denne juletid finde på en personlig gave til ægtemanden, der har alt, så er her en idé. Køb to emblemer og lav mancheknapper af dem. Enhver guldsmed kan udføre opgaven, som tilmed ikke er særlig kostbar, og man ikke vil have lukketøjet i sølv.

Slægtsgårdsrejsen 2006

I 2006 tilbyder Dansk Slægtsgårdsforening en rejse til Estland i dagene fra mandag, den 3. juli til søndag den 9. juli. Turen er tilrettelagt af fhv. forstander ved Bygholm Landbrugsskole, Niels Gert Nielsen, der har meget stor erfaring med Estland. Han har først været konsulent for baltiske landmænd og senere rejsearrangør og -leder.

Turen vil være en rejse rund i Estland, hvor vi ser natur, kultur og landbrug. I skrivende stund kendes prisen ikke, men det bliver omkring 6.500 kr. for turen, der har fuld pension.

Program for turen vil foreligge inden nytår, og fås ved henvendelse til Ole G. Nielsen: tlf.: 58 58 40 16 / E-mail: Olegn@mail.tele.dk

Tilmelding sker til
Inger M. Hansen tlf.: 59 27 59 77.

Juleaften på Skrøbelevgård i 1890'erne

Skrøbelevgård o. 1900.

Lidt syd for Rudkøbing på Langeland ligger Skrøbelevgård, der for godt hundrede år siden var en gård med et par hundrede tdr. land, der tilhørte slægten Boesgaard. I 1993 blev jorden solgt fra, og bygningerne har siden 2001 tilhørt Lisbeth og Jan Tøndering, der har indrettet herregårdspension i hovedbygningen. I haven er Danmarks største franske kastanietræ, og til sommeren 2006 vil der være indrettet museum med gamle landbrugsmaskiner og ting fra før redningskorpsets tid. I 2006 vil der også være galleri på Skrøbelevgård. På www.Skrobelevgaard.dk kan man orientere sig om åbningstider etc. Eller ringe på tlf.: 62 51 45 31.

Tommy Boesgaard, Næstved har gjort redaktionen opmærksom på denne beretning fra hans families gamle "stamhus", som har været bragt i Langelands Avis o. 1950:

"Den grå morgentåge ligger over den store gårdsplads, det er endnu tidligt på morgenstunden, og kun fra staldvinduerne falder svage lysstrimler ud i den mørke firlængede gård. Nu og da høres stemmer fra kostalden, det er malkekonerne, der snakker om den store festaften, når de i aften med deres familier skal spise julemiddag på gården, og derefter til stort juletræ i salen hos den gamle frue.

I den lange toetages hovedbygning er alt stille, kun i den del, hvor køkken og borgerstue findes, ses lys i vinduerne, thi karlene er allerede inde for at få davren – mælkegrød og kaffe med sigtebrød. I køkkenet sidder pigerne på brændekasser, trebenede stole og skamler omkring det store komfur. De nyder morgenkaffen før den travle dag for alvor begynder. Der bliver meget at gøre, for der kommer mange julegæster, blandt andet den gamle fruens børn og børnebørn, som skal tilbringe hele julen på gården. Der kommer også gæster i juledagene både fra byen og de andre store gårde på øen. Kokkepigen er vel nok den der har mest at stå for. Hun har i ugevis stegt, bagt og kogt, og når der nu i dag for sidste gang inden jul går bud til byen, så gælder det om at se efter, at alt

det, der skal bruges kommer med hjem. Det hjælper dog, at det meste af det, der skal bruges, er gårdens egne produkter, og der findes jo bryggeri, mejeri, osteri og bageri på gården, ja selv spinderi og tællelysstøberi. Men når alt kommer til alt, så er det dog kokkepigen det hele hænger på, og fadeburet bugner med alle hendes kunstværker i retning af madvarer. Der er slagtet både køer, grise, gæs, ænder og høns. Ude i staldene bliver gjort hovedrengøring, så gæsterne, af hvem der er mange kritiske landmænd fra de omliggende gårde, kan se, at alt er i orden. Seletøjet, der hænger på stolperne bag hestene, skal pudses og i alle båsene skal der i julen lægges langhalm. Hestene skal have de grå dækkener med fruens navnetræk på, og kørehestene skal have en ekstra omgang med strigler og børster, de skal forspændes den store char-a-banc, som skal afhente gæsterne ved skibet om eftermiddagen.

I vognporten ryster Jens-Kusk hynderne og gør mange vogne fint i stand. Der bliver megen kørsel i julen, og det er ikke godt at vide, hvilken vogn man får besked på at bruge. Vinduerne i fruens landauer skinner, og lys er sat i alle lygter. Også kanen må efterses, der kan jo komme sne, og så er det ganske sikkert, at herskabet skal på tur til skovene. Kanepisken bliver efterset, der sættes ny snert i, så den rigtig kan slå knald henover ørene på de brune, men ramme dem med pisken, det gør Jens-Kusk aldrig. Jens har tjent på gården siden han var konfirmeret, og han har gennem årene arbejdet sig op til at få den meget betroede plads som kusk. Han er på en måde fruens højre hånd, for der er ikke den ting, Jens ikke kan ordne, og gennem 25 år, har han tjent på gården. Han har haft lejlighed til at sætte sig ind i alle de småting, der er så nødvendige, for at livet på en stor gård kan gå sin gang. Jens bor ikke mere på gården, da han blev gift med Ane, fik han et lille hus for sig selv lige ved indkørslen til alleen, og her har Jens og Ane indrettet et hyggeligt lille hjem. I gården fejes og rives, og ikke et halmstrå må ligge på den store gårdsplads, alt skal ligge pynligt, når fruens kører til byen for at modtage sine gæster.

Malkningen er færdig, og karlene hjælper konerne med at bringe de tunge mælkejunger fra kostalden til gårdens mejeri, hvor mejersken står parat til at begynde kærningen. Karlene er villige til at hjælpe den kønne mejerske, det er godt at være gode venner med fruentimmerne, navnlig i julen, der kan jo falde en ekstra håndfuld brune kager af, og da der er store bestillinger på friskkærnet smør, som Jens-Kusk skal have med til byen, må der sættes fart i arbejdet. Fra de mange skorstene på hovedbygningen stiger brænderøgen til vejrs, og det kan ikke vare længe, før den gamle frue kommer ned. Pigerne har slukket lysene, der har været tændt ved rengøringen i stuerne, og nu skal det store hus opvarmes godt. Fruen går først i køkkenet for at sige godmorgen til sine piger. Hun tiltaler dem alle med "du", hun har kendt dem fra de var født, og for fleres vedkommende husker kun deres bedsteforældre, som tjente på gården hos fruens forældre. Så drøftes de sidste enkeltheder vedrørende alt, der skal serveres ude og inde under hele julehøjtiden, og hvad der skal hentes i byen udover de allerede bestilte varer. Fruen vil personligt være med at pakke bagværk, kød og flæsk til de gamle husmænd, som for år tilbage arbejdede på gården, men som nu er for gamle til at komme til juletræ. Deres julegaver skal Jens have med, når han kører til byen efter de sidste varer. I pakkerne skal også julegaver, legetøj til børnene, kjoletøj og tørklæder til konerne og hoser og træsko til mandfolkene.

Så kaldes der på Jens-Kusk, han sætter træskoene udenfor døren og på de grå hoesokker – med hvid tå og hæl – står han nu og modtager dagens ordre. Der er meget "Lille Jens", som fruene kalder ham, trods han er seks fod høj, skal huske i byen. Han skal til købmanden efter en masse varer, han skal levere gaver i de forskellige fattige hjem, han skal aflevere pakker til fruens venner og bekendte i byen, en ost her, en flæskesteg et andet sted og så videre, og han skal på posthuset for at få de sidste breve og de store pakker, som landposten ikke kunne slæbe med, når han kommer. Jens må skynde sig, thi allerede kl. 13 skal han igen være parat med de to brune for den store char-a-banc, for at køre fruene til skibet, hvor hun selv vil modtage sine børn og børnebørn. Det varer derfor ikke mange minutter, før vognen rumler ud ad porten, og Jens er af sted for at bringe juleglæde til de mange små hjem, hvor Jens altid bliver set op til som den gode julenisse. Så er det avlskarlens tur, og inde i stuen får han besked om at kun det allernødvendigste arbejde skal gøres i Julehelgen, kun det arbejde, der har med dyrenes pasning at gøre, og så kan han ellers selv om, hvem af karlene, der kan få lov at tage hjem i julen, dog er det en forudsætning, at alle karlene tilbringer juleaften på gården, og fruene ser gerne, at de alle går i kirke og fra kirken følges med husmændene og deres familier til julemiddag i borgerstuen og derefter til juletræ i salen. Christian-staldkarl slæber brænde ind, som han stabler pænt i de store brændekasser ved siden af kakkelovne og kaminer i stuerne. Også "Lille Christian" hører til de gamle trofaste, som efterhånden er blevet fast inventar på gården, og ligesom alle andre, glæder han sig til det liv, der vil udfolde sig i Julehelgen på den ellers så stille gård. Kokkepigen har fået ordre til, at intet må mangle, hverken i borgerstue eller sal. Der skal være rigeligt af det hjemmebryggede øl og masser af saftvand til børnene. Pigerne, der har været på gården i mange, kender fruene på en prik. De ved, at alt skal være som i de foregående år, og de går til det store arbejde med liv og lyst. Gladest er de, når alt er godt, og de ved, at megen af den ros, den gamle frue får, falder tilbage på dem. Desuden kender de alle gæsterne, og glæder sig til at se fruens døtre og alle børnene.

Om formiddagen kommer stadig besøgende i køkkenet. Landposten kommer med stabler af breve og småpakker, han

skal have kaffe og julekage, og han skal hilse på fruene og få den traditionelle konvolut med pengegaven. Også egnens gamle og fattige aflægger morgenvisitter for at ønske glædelig jul, og kaffekanden må frem igen. Jens er kommet tilbage fra byen, og med armene fulde af varer kommer han ind i køkkenet, hvor han lægger det hele af på bordene. Breve og pakker bæres op i salen, hvor de lægges på julebordene, således at fruene kan sortere dem. Brevene på borde og pakker på eller under det store træ, som skovløberen har fældet i Løjt-nantskoven. Han har for resten haft sine øjne på dette træ siden sidste jul, og her står det nu i salen med julestjerne i toppen. Jens får travlt med at anbringe de mange lys, og han må også hjælpe fruene med at anbringe legetøj og gaver til gårdens folk og børnene på det lange bord for enden af salen. Der ser ud til at være masser af legetøj. Fruene har sandelig ikke glemt sine husmænds små rollinger, og som hun går der og ordner, er det som om der er både smil og tårer i hendes øjne.

Endelig er det tid, at gæsterne skal hentes. Jens kører frem for døren med den store char-a-banc. De brune skinner om kap med Jens' blankpudsede lange støvler og det plettede seletøj. Om det så er Jens' hvidgule handsker, så er de pletfri. Det fryder den trofaste kusk at høre de brune stampe i stenbroen, og medens han venter på fruene, og Christian-staldkarl med kritiske blikke inspicerer køretøjet, sidder Jens strunk som en garder på bukken og prøver forgæves at finde en eller anden ting, som ikke er, som det skal være. Fruene kommer ud og sætter sig på den inderste plads på det lange sæde. Derfra kan hun se på sine heste og nu og da tale lidt med Jens. Vognrumlen gennem porten er signalet til, at fruene er kørt efter gæsterne, og sidste hånd kan lægges på værket med hensyn til anbringelsen af julenæg på pæle i gården, i havens træer og gennem alleene, som også bliver revet i en fart.

I købstaden er skibet ved at fortøje, og mange barneøjne rettes fra skibet efter Jens' høje skikkelse på bukken. Den gamle frue står ved landgangen for at modtage sine kære, men børnene har kun lige tid til at hilse på bedstemoder, de skyn-der sig med at komme hen til vognen, idet de ved, at de to første får lov til at sidde på bukken ved siden af Jens, og kan således måske få lov til at holde tømme under hjemkørselen. Det kan nok være, at Jens får travlt med at besvare spørgsmål. Børnene vil vide besked om alt og alle derhjemme på gården, og de venter, at Jens kan besvare alle spørgsmål. De voksne stiger til vogns, og efter at have hilst på Jens, begynder hjemturen. På vejen gennem byen bliver der hilst og vinket til venner og bekendte, som kommer til vinduerne for at se, hvem der skal være den gamle fruens gæster. Hestene lunter af sted, og snart råber børnene, at nu kan de se de to rækker popler i alleene og den hvide kirke. Så køres forbi smedjen, nedad bakken, over korsvejen og nu varer det ikke længe, før vi kører forbi humlehaven og køkkenhaven, langs dammen og endelig forbi Jens' hus, hvor Ane står og vinker. Jens slår knald med pisken, de brune drejer ind i alleen, og så rumler vognen gennem porten ind foran hoveddøren på den toppede stenbro. Pigerne hjælper de mange gæster med kufferter, pakker og tæpper, og medens de voksne straks går til deres værelser på første sal, farer børnene rundt til køkkenet og stalde for at hilse på alle de gode venner, de husker fra så mange dejlige ferier. Også en tur i haven skal børnene for at se, om det gamle morbærtræ på højen, det store ægte kastanietræ og gyngen i de store kastanier ved dammen endnu er der. Efterhånden samles alle i havestuen, før man skal til gudstjeneste i kirken.

I Havestuen går snakken livligt. Der er den ældste datter, som er gift med den flotte proprietær, og bor på en gård i Jyl-

land. Så er der den næstældste datter, gift med den tidligere herredsfuldægtig inde i købstaden, som begyndte sagførerforretning derinde, og som senest købte en større gård på Sjælland samtidig med, at han drev sagførerforretning i København. Så er der sønnen, redaktøren, og hans kønne frue. Den næst yngste datter, som er ugift, hjælper moderen hjemme på gården, og er således også værtinde. Endelig er der den yngste datter, gift med adjunkten, magisteren, som han kaldes, og hvem husker ikke det store bryllup, der blev holdt her på gården, da der var så mange gæster, at de måtte dække et stort bord i loen, og da alle egnens fattige blev bispist. Hertil kommer alle børnene, og det er intet under, at det næsten er umuligt at høre ørenlyd, og bedstemor sidder i sin stol og nyder smilende det store selskab. Medens kirkeklokkerne kimer, begiver hele familien sig på vej ad havens gange til kirke. Alle folkene møder også i kirken, og det er kun pigerne, der har travlt i køkkenet, sal og borgerstue, som bliver hjemme. Ude i de store længer er alt stille, kun nu og da høres en raslen af grimer inde fra hestestalden, eller en svag brølen, efterfulgt af klirren med halsgrimer, idet køerne strækker hovederne for at nå høet, der ligger foran dem på fodergangen. I hovedbygningen er alt oplyst, de store petroleumslamper har fået nye væger, lys er sat i de mange stager og kandelabre på bordene, skabe og chatoller. I køkkenet brases og steges, og når kokkepigen åbner ovndørene, står der røg og damp ud i rummet, og en liflig duft af gåse- og flæskesteg hænger i det store køkken. Pigerne farer med store stabler tallerkener fra køkkenet og fadebur til sal og borgerstue, og kokkepigen tilfredse smil tilkendegiver, at alt er, som hun ønsker det, og at alt vil være færdigt, til de alle kommer fra kirke, således at de kan begynde at spise. Stuepigerne tænder lysene på bordet, og veltilfredse kaster de blikket over det store bord med det fine dækketøj, det smukke gamle sølv og de flotte opsatte servietter. Ved bordets ende står en højrygget stol, der er fruens plads, og ved den anden ende skal ingen sidde. Ilden brænder lystigt i den vældige kamin, og knuderne knitrer og knager, når de store knaster brænder. Ude i borgerstuen har det lange bord, der i dagens anledning er dækket med dug, fået en ekstra forlængelse for at skaffe plads til de mange husmænd og deres familier. Også her knitrer det i kakkelloven, og på det lille sidebord har gårdens hjulmand anbragt sin harmonika, som han senere på aftenen skal bruge ved de forskellige julelege.

Medens således alt er rede til middagen hjemme, synges den sidste julesalme i kirken, og når de sidste toner af "Glade Jul" er ved at dø hen, går præsten langsomt ned ad kirkegulvet, og stiller sig ved udgangen, hvor han med håndtryk ønsker alle sine sognebørn en glædelig jul. Udenfor kirken udveksles julehilsener blandt egnens beboere. Kraverne smøges op, og så går turen hjemad. Herskabet fra gården går gennem haven og samles i havestuen. Fruen går til sal og borgerstue for at se, om alt nu er, som hun vil have det. Den gamle frue åbner fløjddørene og byder alle gå til bords. Den dampende risengrød står i store fade på anretterbordet, og foran fruens kuvert ligger mandelgaverne, der straks fanger alle barneøjne. Julestemningen er i fuld gang. Fruen løfter sit glas, byder alle velkommen, og så øses risengrøden op, og så begynder en søgen efter mandlerne i de store portioner risengrød med kanel, sukker og et stort smørhul. Selvfølgelig skal det altid passe, at de yngste får mandlerne, og når de store marcipanrise har nået de respektive vindere, taber børnene videre interesse for grøden.

Så kommer det store øjeblik, da de vældige gæs bliver bragt ind. De er så store, at de næsten ikke kan ligge på fadene. Sagføreren er udnævnt til forskærer, og snart er alle tallerkener fyldt med dejlige stykker gåsesteg, som ligger blødt mellem rødkål, brune kartofler og syltetøj, alt sammen svømmen-

de i den herligste brune sovs. Efterhånden som middagen skrider frem, stiger spændingen ved den bordende, hvor børnene sidder, og selv når den store "Bondepige med slør" kommer på bordet kan de, trods lokkende store klatter æblegelé, næsten ikke holde ud at sidde måltidet til ende. Men ventetiden er lang endnu først efter bordet er ryddet, alt er vasket op og alt sat på plads, vil dørene til juletræet blive åbnet. Fruen ønsker nu alle velbekomme, og straks er alle børnene parat til at hjælpe pigerne med at rydde bordet, så man kan blive færdige og komme ind til juletræet. Gæsterne går ind i havestuen, hvor kaffen serveres, og hvor der bliver røget tobak. Ude i borgerstuen er de også ved at rydde op, her hjælper husmændenes koner, medens de gamle husmænd fortæller de yngre om den tid, da de gamle prokurator levede og drev virksomhed.

Fruen sender nu bud efter Jens om at komme ind og tænde lysene på træet, og selv går hun sin runde i køkkenet og borgerstue, for at se, at alt er i orden. Det store komfur er pudset, køkkenbordene er skinnende og rent sand er strøet på murstensgulvet. Pigerne er alle i deres festkjoler, og fruens kaldet nu alle fra køkkenet og borgerstue ind i havestuen, for at alle kan være der, når dørene åbnes til salen. Piger, karle og husmænd står lidt generte i hjørnerne, men efter mange venlige ord fra gæsterne, føler de sig snart hjemme. Så kommer det store øjeblik. Jens kommer ind og gør tegn til fru, at nu er juletræet tændt og alt i orden. Fruen åbner selv fløjddørene, og alle begiver sig ind i salen, hvor det store træ stråler og dansen om juletræet begynder. Hånd i hånd går alle rundt om træet og synger de gamle julesalmer, men børnenes øjne opdager snart, hvor gaverne ligger under grenene. Så standser sangen, og fruens ønsker "god jul", og så går hun hen til det lange bord, hvor hun uddeler gaver til sine piger, karle og husmænd med familier. Karle og husmænd får tobak, skjorter, strømper og en lille skilling og en stor hjemmebagt julekage. Pigerne og husmændenes koner får tøj til kjole, et stykke linned, strømper og pengekage. Børnene får legetøj. Kjoler til pigerne og bluse og bukser til drengene. Desuden er der til hver en stor pose med marcipan, nødder, rosiner, mandler og brune kager. Også gæsterne har gaver med til gårdens folk. Der er lommeørklæder, halstørklæder, piber, tobak og cigarer, der dog først kan tændes når folkene kommer ud i borgerstuen. Så veksler familierne julegaver, og en jubel af glade barnestemmer lyder gennem en festlig oplyst sal. Den gamle frue har nu sat sig i den store lænestol, og en efter en bliver de alle kaldt hen til hende, hun vil gerne tale et par ord med hver enkelt af den store forsamling. Hun er så glad ved at se, at alle andre er glade, mest glad er hun, fordi det undes hende atter i år at fejre jul for og med alle sine kære i det hjem, hvor hun selv har fejret alle sine mange juleaftener. Så træder avlskarlen ferm for på folkenes vegne at takke fru for den dejlige aften, og han udtrykker ønsket om, at det endnu i mange år må forundes fru at sidde som deres beskytter på gården. Fruen byder alle folkene "god nat", og beder pigerne sørge for, at alle ude i borgerstuen har det hyggeligt og muntert. Med håndtryk og gode ønsker går de nu ud til den pyntede borgerstue, hvor det store bord bugner med alle slags julegodter, og snart begynder hjulmanden at spille op til dans. De gamle husmænd tænder cigarer og piber, kun spinderokkene er tavse, de er stillet hen i hjørnet, i aften hviler de.

I salen begynder børnene nu også at pakke deres gaver sammen. Enhver har sit lille private hjørne, hvor dukker, tinsoldater og alle de dejlige gaver samles. Jens-Kusk går rundt om træet for at passe på, at der ikke går ild i grenene. Et efter et brænder lysene ud, og de voksne trækker sig tilbage for at læse julebreve, men børnene holder ud til det sidste lys sluk-

kes. Så slukkes også gnisterne i de mange barneøjne, de små er trætte, dagen har været lang, den lange rejse og den store spænding har, trods viljen til at være med til det sidste, overstøjet deres kræfter. Jens, der har åbnet alle vinduer for at få lysosen ud, meddeler, at nu sner det stærkt. Denne meddelelse bliver hilst med glædesråb fra børnene, for der har jo også været slæder blandt de mange gaver. Ledsaget af mødre går børnene nu til værelserne oven på, og snart ligger de i de store, lune senge og drømmer om juletræ, slæder, dukker og om den kære gamle bedstemoder..

Også den gamle frue er træt. Ugers slid og spekulationer har trættet hende, men hun har holdt ud for at glæde sine kære og sig selv. Hun byder "god nat" og går op til sit store soveværelse, og hendes døtre går skiftevis derop, for at være lidt alene med deres gamle moder. Endelig ligger hun under den store dyne, lyset står ved siden af sengen. Hvad tænker hun, som hun ligger der helt alene? Mon hun tænker på svundne dage, da hun med sin mand fejrede så mange dejlige juleaftener er her på gården, da børnene var små, eller ligger hun og ønsker, at hun endnu en gang må få lov til at fejre denne årets største aften i sit gamle hjem.

Nede i stuen sidder de fire søskende og hygger sig som i gamle dage, men også de er trætte. Rejsen var lang, og i mor-

gen er der atter en dag, så det er nok bedst at komme til hvile. Så slukkes lysene, også lampen i den store entre slukkes. Kun her og der ses lys fra vinduerne i soveværelserne. Også i borgerstuen er det for længst begyndt at tynde ud. Husmændene og deres familier er gået hjem til deres småhuse, og karlene er lusket over gårdens hvide snetæppe til deres kamre i en af længerne. Pigerne har ordnet alt efter festen derude, og kokkepigen har gjort sin sidste runde i køkken og fadebur for at se om alt er i orden til morgendagen. En af pigerne har lagt en måtte hen i nærheden af komfuret, hun har tænkt på den gamle trofaste hund, for det er vådt og koldt ude. Hunden har strakt sig tilfreds på måtten, og de døende gløder i komfuret sender et lille lysskær på katten, der har lagt sig på brændekassen, og på den lange række polerede messing- og kobberlysestager i tallerkenrækken. Nu slukkes det sidste lys oppe på første sal i hovedbygningen, det er på den gamle frues værelse. Hun har ligget længe i sine egne tanker, nu kan hun sove i den bevidsthed, at hun har givet alle sine en god juleaften. Alt er nu stille på gården, kun snefnuggenes legen tagfat derude syer det store hvide tæppe, der vil dække gårdspladsen julemorgen.

Den store bornholmer i entreen slår tolv og så hersker freden i hus, stalde og lade på den gamle familiegård, det gamle hjem.

Det danske landbrugseventyr og H. C. Andersen

Docent emer., dr. phil. Erik Helmer Pedersen, formand for Sammenslutningen af Lokalthistorisk Foreninger. Erik Helmer Pedersen fortæller om danske forfattere og deres forhold til landbruget. Denne gang er det om H. C. Andersen.

H. C. Andersen kan ikke lide bønder. Det hører man tit folk sige, og hvis man hermed tænker på de to træskoklaprende kumpaner i "Lille Claus og Store Claus", er der vel noget om snakken. Det må dog betænkes, at Lille Claus er en snu og foretagsom småbruger, der i jordlovenes tidsalder nok ville have stemt radikalt.

H. C. Andersen var som bekendt født i Odense, men havde både på mødrene og fædrene side solide rødder ud i det fynske land, hvordan de nu end er tvundet sammen. Han var som barn nær ved at smage en forvalterpisk, da han sammen med sin moder på "ulovlig" vis samlede aks på en herregårdsmark, men over for Hans Christians forsvarstale: "hvor tør Du slaa mig, da Gud kan see det!" lod den onde forvalter pisk være pisk og gav i stedet drengen et par skilling. Uden at lægge for meget i denne historie får vi måske her en antydning af den udstråling, karisma, der senere hen i livet åbnede alle døre for ham.

Hans kendskab til landlivet i dets forskellige afskygninger ser vi flere eksempler på fra hans ungdomsår. På en rejse

med dampskib fra København til Helsingør sommeren 1826 havde han et typisk dansk landbrugssceneri til bagbords og et skånsk modstykke styrbords. Dommen var inappellabel: danske køer var fede, de skånske magre. Et tiår senere beså han sjællandsk landbrug, og blev da præsenteret for et par evindelige landmandsklager: om regnen, man aldrig kan få nok af, selv om jorden sejler med vand, og om kornpriserne, der bevæger sig modsat landmandens forventninger.

Gennem sine bekendte i Odense kom han tidligt i kontakt med livet på fynske herregårde. I sine dagbogsnotitser og breve giver han et levende billede af det mondæne driverliv, han dér fører i sine ferier, men tilsyneladende er han aldeles blind og døv for landbrugssceneriets tillokkelser. Noget har han dog set og hørt. I sin anden roman fra 1836, "O. T.", som for en stor part foregår i et fynsk herregårdsmiljø, lader han en stortalende godsejer, betitlet "kammerjunkeren" fortælle vidt og bredt om sit moderne landbrug. Det er som hentet ud af landøkonomen Carl Dalgas' beskrivelse fra 1837 af Svendborg amt og dets landbrug. Kammerjunkeren præsenterer stolt sit hele katalog af moderne udstyr i mælkestuen, i svinestien og i laden med den moderne tærskemaskine, ja slæber sine gæster ud til voldgravens kant: Kan I se, hvor vi renset den op og kørt det på marken som gødning! Vi må da tro på forfatteren, når han skriver: "Vor Fortælling er intet Phantasiebillede, men Virkeligheden vi leve i, Blod af vort Blod og Kjød af vort Kjød..."

Den næste roman "Kun en Spillemand" har ligeledes en del af handlingen forlagt til et sydfynsk landbomiljø. Her præsenteres vi bl.a. for en bjergsom, umusikalsk bonde fra Ørbæk og hans 12-årige søn, prydet "med et fladt ondskabsfuldt Ansigt". Digterens sympati ligger helt hos de fattige hus-

mandsfolk. Romanens handling må vi her forudsætte bekendt, men dog understrege, at 1830'ernes landbrugsmodernisering stikker hovedet frem adskillige steder i bogen.

Her er vi efter min mening ved et afgørende punkt i Andersens samfundsofattelse. En teknisk revolution er ved at slå igennem og vælter det gamle privilegiesamfund omkuld. En røgspydende dampmaskine er for Andersen selve symbolet på den nye tid, og sættes den på skinner, accelereres udviklingen – og digterens hjerterytm. Fra sin vinduesplads på 1. klasse i den frembrusende dampdrage ser vor digter de ellers så jordbundne bønder blive suget med i udviklingens slipstrøm – med det ene formål at tjene flere

penge. Andersen vil gerne skrive en ny, kulturelt præget Danmarkskrønike, hvor de centrale kapitler helliges kampen for sindets sociale og kulturelle forædling. På forhånd må man dog afvise den tanke, at nyvakte og nyrige bønder også skal have politisk indflydelse. ”I vor Tidsalder ville Alle regjere”, sukker digteren, uagtet de fleste kun har øvet sig ved at snakke højlydt med ”Smaasteen i Munden”. Politik var fyrstens sag. Det var og blev H.C. Andersens politiske testamente, men det gik ham alligevel på, at 1840'ernes politiske bannerfører Orla Lehmann flere år senere kaldte ham ”royalist”; den kære Orla, han ellers gerne ville ses sammen med i kulturens og dermed åndsmagtens højborg, Det kgl. Teater.

Mest måtte det bekymre Andersen, at 1840'ernes politiske frihedsrøre lagde op til en hård konfrontation mellem dansk og tysk sprog og kultur, ja måske et væbnet opgør med baggrund i nationalitetskampen ved rigets sydgrænse. Modsat fædrelandets lunke holdning til digtergeniet H. C. Andersen tog det tyske, ja det internationale publikum som helhed overstrømmende hjerteligt imod ham. Han blev så feteret i Tyskland, at den prøjssiske konge Friedrich Wilhelm 1846 benådede ham med ridderkorset af den røde tyske ørns 3. klasse. Med front mod de tidens nationalliberale strømninger gjorde han gældende, ikke mindst gennem eventyret ”Holger Danske” fra 1845, at Danmarks styrke ikke skulle tælles i kanoner, men i kulturelle frontfigurer som Tycho Brahe, Ludvig Holberg, Bertel Thorvaldsen – ja H. C. Andersen med for den sags skyld.

Da nationalitetskampen flammede op i et slesvig-holstensk oprør, Treårskrigen 1848-50, blev Andersen stedt i et frygteligt dilemma. Folk betvivlede simpelthen hans patriotiske sindelag, og flere af hans nære venner ville overhovedet ikke kendes ved ham, før han havde afsvoret sine tyske sympatier. Da krigen faldt sammen med den politiske frigørelse gennem Junigrundloven 1849, nærmest flygtede han til Sverige. Inden da havde han fremlagt en ny roman ”De to Baronesser”, der historisk vurderet er et langt forsvar for den danske tyske helstat.

Hans svenske odysse blev dog ret hurtigt overstået, og efter hjemkomsten tog han energisk fat på at genrejse sin patriotiske status, f.eks. ved at skrive ”I Danmark er jeg født” foråret 1850. Det styrkede også hans selvtillid, at han nu fik succes som teaterdigter, ikke på Det kgl. Teater, men på det folkelige Casino. Med eventyrkomedien ”Meer end Perler og Guld” fik han her sagt tak for sidst ved at udstille det nye folkesty-

H. C. Andersen.

re som et luftslot, funderet på våde skyer.

I 1850'erne genoptog han sine mange udenlandsrejser og blev da respektfuldt hyldet som en af tidens store digtere, selv om flere af hans tyske venner og beundrere ikke glemte at minde ham om danskerens påståede træskhed. På sin side havde digteren endnu ikke forsonet sig med sine landsmænd. I 1850'erne oplevede de danske bønder en eksempelløs fremgang med stærkt stigende priser på deres produkter, og da sol & regn i smukt afstemte doser fik kornladerne til at bugne, byggedes nye stuehuse og lader overalt. Og ejendomspriserne steg og steg.

Andersen så da den materielle overflødighed som en trussel mod de evige værdier, han havde sat sig for at beskytte i folkestyrets tidsalder. Han ville med egne ord ”igjen groe fast i Hjemmets jordbund, drikke dets Solskin, føle dets skarpe Vinde, leve ind i Vrøvlet, ikke kunne baske, uden maaske i et Eventyr...”. Og baske gjorde han så sandelig med ikke alt for store mellemrum. Hans eventyr blev nu til historier, hvor han mindede sine land- og landsmænd om, at de ikke måtte glemme Vorherre og historiens bitre lære midt i den grasserende dyrkelse af mammon. Han erindrede om forne tiders bondeplagere blandt herremændene i historien ”Alt paa sin rette Plads”, hvor en hosekrammer fra Blichers persongalleri udkøber herremanden – for derefter at etablere nok et adelsstolt slægtsdynasti. Historien klinger ud i et stort selskab, hvor en virtuos fløjtespiller sætter tingene på plads. Kunstens tonevæld blæser ”to rige Bønder, der i vor Tid vare voxede ud over deres egen Kornmark, ... ned i Muddergroften”. I historien ”Om Aartusinder” tager unge dollarturister fra deres dampfly på kun en uge bestik af et affolket Europa, som en melgrosserer har forvandlet til én stor kornmark. Længe før præriekornet fra USA udkonkurrerede europæisk kornlandbrug havde Andersen stillet diagnosen. Digter er han dog først som sidst. ”A B C Bogen” handler naturligt nok om sprogkunstens grundlæggende værktøj, bogstaverne, og af dem sammenrimer digteren en række småvers, ofte med bidsk adresse. Hør blot: *B Bonde*

En *Bonde* før led stor Fortræd,
Nu er han tidt for meget med”.

Andersen måtte dog tage sin grundlæggende uvilje mod bønder op til kritisk revision, da han i sommeren 1859 rejste rundt i Vest- og Nordjylland. Midt i den materielle vækst glemte den tids landmænd hverken borgerlige dyder eller kulturelle værdier. Det bevægede Andersen til at digte sine medborgere nok en sjælfuld hymne til det fælles fædreland ”Jylland mellem tvende Have”. Øernes smukt bølgede landskabssceneri, sat i vers 1850, fik nu sit jyske, kernefulde modstykke. Og bogstavrækkens mange muligheder for at finte til pengegridske, udannede bønder blev lagt ad acta. Folkehøjskolens skaber, af Andersen kaldt ”stygge Grundtvig”, havde med sit budskab nået bønderne før H. C. Andersen.

Hvis man læse mere herom, kan man konsultere bogen *Andersen og Danmarkshistorien*, udgivet af dansk Lokalhistorisk Forening, DLF. (Se *Slægtsgården* nr. 376 og 377.)

Stumphales levnedsløb

Gennem de sidste par år har der stået en del her i bladet om forfatteren Salomon J. Frifelt, hvis omfattende samling er afleveret til Dansk Slægts-gårdsarkiv. For at udbrede kendskabet til Salomon J. Frifelts mangesidede forfatterskab bringes her en dagligdags grisehistorie – en fortælling om julegrisen. Artiklen var trykt i Dyrevennen december 1940:

Soen skal til at lægge Grise. Den er gammel og veltjent og kendt med Turen. Seks Kuld har den allerede givet fra sig. Nu er det syvende i Optræk. Allerede en Tid har Småkravlet uroet dens side Liv. Nu skal det ha en Ende. Omstændeligt og med Omtanke, som man kan vente af en gammel So, gør den sine Forberedelser til Barselsfærden: Skraber og roder sin Strøelse sammen til en lun Rede – for straks at splitte det ad igen og prøve i et andet Hjørne af Stien. Så tager den en Tot Halm i Munden og gnider løs på Stiens Vægge. – Nok er den So, men der skal alligevel skrappes af og ryddes op i Stuen, så der kan være ordentligt svinerent, når den skal til at barsle. Manden sidder på en Malkestol og ser til, mens han gaber tit og inderligt. – At det gamle Liv da også skal stille an på en Søndag Nat! Karlen er til Bal, og Pigen er til Bal, så han må selv tage hele nattevagten.

”Se så, Gine, stræb nu lidt, så vi ka få det overstået!” Omsider er så Gine færdig og tager fat: stønner og puster og småjamrer. Det første lille Liv ligger der allerede og hiver anstrengt med Bælgen. Og flere følger efter med kortere og længere Mellemlum. Manden har fået andet at tænke på end sin søvnighed. Han må være vagtsom og parat hele tiden for at værgede de små, når den syge So kaster sig hid og did eller farer op og traver rundt i Stien. I en stor Roekurv ligger Smågrisen i en rodende, smaskende og klynkende Dyng. Er der lidt Stilstand med Soens Barslen, er Manden optaget af at klippe de nyfødtes Tænder af med en skarp Tang.

Om sider synes Soen at være færdig. Den lægger sig tilrette og byder de spændte Bryster til. Hele Kuldet, 10 i alt, ligger kravlende og pibende og borer de små lyserøde Tryner ind mod den varme Moderkrop, for at finde frem til Mælkekilden. Da, bedst som de er i Gang, og iltre Smask vidner om, at Kilden er fundet, gir Soen et jamrende Hyl. Og bag den ligger et nyt lille Liv. ”Hva er Du for en General Bagefter? – Mon der er Lyw i Dig?” Jo, Liv er der i Fyren, den gir et par anstrengte Nys og virrer med Hovedet. Men da den først har været en lille Tid i Roekurven og prøvet Tandlægetangen, er den mindst lige så levende som de andre. Og den suger sig fast som en Igle, da Manden lægger den til Soens bagerste Patte. Da Morgenen gråner Ruderne bag Spindelvævet ude i Stalden, ligger der 11 nyfødte Smågrise og borer sig ind mod den varme Mælkekilde. Den sidste og bagerste i Rækken er den mindste i hele Kuldet. Og den er let kendelig, for den har kun en lille bitte Halestump.

Når de andre Grise i Velværet ved Livet og den varme Modermælk krøller Småhalerne til elegante Spørgsmålstegn, stikker Nr. 11 sin Halestump lige strit til Vejrs som et Udråbstegn. Den er kræng nok. Men den mindste i Holdet bliver den ved at være. ”Jow, der er General Bagefter,” siger Manden. ”Se kuns, hvor den patter og æder, det bette Skidt, og så er den endda stadigvæk bagefter di ander!” Og de 11 tar med god Appetit for sig af Livets Goder: Drikker, sover og slås. Hver Dag føjer de ny viden til den fra i Går og udvider deres Verdenserfaring. Hele deres Verden er jo endnu Sostien, og den kender de allerede ret godt. De ved, i hvilket Hjørne der er Strøelse og lunt at ligge, og i hvilket Hjørne der er Bæ og sølet. De har lært at tage Vare, når deres Mor æder, da er de fire Stolper, hun står på, ikke rare at komme for nær. Og de kender hendes fredsæle Grynt, når hun vil til at lægge sig for at gi Die. Det mest spændende i Verden er Ædetruget, hvor deres Mor holder af at stå og smaske. – At hun gider! Det forstår de ikke. De mest fremmelige af Kuldet prøver at gøre som hun, men får kun ringe Udbytte første Gang. En plumper ned i Trugets Æde. – Koldt og fed-

tet. – Føj! – Slukøret og med hængende Hale søger den til Lejet. En anden hvister Soen væk med Trynen. – Væk her! Ingen Næsvisheder! Her holder a Trugsik!

Enkelte af de andre når at smage det våde Pøle i Truget. Nogle synes, der er ikke så ilde. Andre finder det ramt og rivende, så de helt desperate farer løs på Patterne, endda de kender Risikoen her henne ved Ædetruget: at blive væltet og klemt, måske endda trådt halvt fordærvet. Halernes Spørgsmålstegn er nu blevet til hele Småhjul. Kun General Bagefter må stadig nøjes med sin lille Stump og det lidet, den kan sige. Er Humøret snavs, eller den har fået Kanøffel af sine store Søkende, stikker Stumpen lige ud som en Tankestreg. – Er Mælken varm og sød, og Fordøjelsen i Orden, da står Udråbstegnet strit til Vejrs!

Nu og da ser de højt oppe nogle mærkelige Væsener, der ikke ligner Svin og har helt andre Lyde end deres Mor. Men de er udenfor deres Verden og vedrører altså ikke dem. Lidt efter lidt opdager de dog, at de mærkelige Væsener uden for Stien må der også regnes med. De hælder varm, sød Mælk i et lille Ædetrug, de ka klø én så dejligt hen ad Ryggen, men også ta hårdt fat i Ørerne eller løfte én op i et Bagben, så alt svingler rundt, og man er nødt til at skribe for Livet. Og de små Ornebasser må gennemgå en hårdhændet, pinefuld Operation for at blive skikkelige Galte.

Alt dette er en stadig Fremadskriden i Verdenskundskab. En Dag bliver de alle løftet i Bagben, vendt og drejet og knubset, så de næsten går fra Sans og Samling af Skrig. Da de igen får alle fire mod fast Bund og kan sanse lidt igen, er Verden blevet en hel anden end før. Det er en Grisesti i den modsatte Ende af Stalden. Borte har taget deres Mor. Og hvor meget de end roder og søger, er hun ikke til at finde. Langt borte fra kan de høre hendes Kalden. – Kom! – Kom! – kalder hun. Men de kan ikke komme. Verden er lukket af med kold Cement. Og deres Mor og hendes Mælk er borte. I vildt Savn farer de rundt, skriger og kalder, til de ikke orker mere. Enkelte trøster sig ved Ædetruget, andre gir sig sløv og træet den nye Verden i Vold og borer sig ned i Strøelsen. Da der er gået nogle Dage, har de omtrent glemt deres første Verden med den søde Modermælk og det lune Leje ind mod den varme Moderkrop. Nu har de lært rigtigt at æde og er ”skiftefærdige”.

En Dag sker der igen noget nyt. Stalden bliver med eet sær utryk og truende, fordi der står så mange af de mærkelige Væsener og glor over til Grisekuldet. Og som de tager på Vej: bralder op og gjaffer, så det knapt kan høres et ordentligt Grise-grynt! De små Grisebasser bliver løftet i Bagben, vendt og vurderet, til de svingler i Svimlen og tror, at deres arme Liv er forlist. De ved jo intet om, at der er ”Griseskifte”, eller at den mærkelige Dunst, der kilder deres Lugtesans, er Piberøg og Punseduft. For Trine Bak har skænket godt for Mændene, det, ved hun, kan betale sig ved Griseskifte. Jo, det er ingen Skade til for de ”Halepenge”, hun venter at få. Griseskifte er en omstændelig Sag. Hvor meget skal Grisene koste for Parret? Hvem skal have de største, og hvem de mindste? Der skal handles og pruttes, takseres og gives Håndslag mange gange. Det er et helt lille Marked inde i Per Baks Svinehus.

Mændene tager det som et fornøjeligt Forspil til det rigtige Markeds Styrkeprøve i Handelskløgt, hvor det er helt anderledes store Ting, det drejer sig om både til Ære og Værdier – selv om det kan være kreperligt nok, om man lader sig snyde i en Grisehandel. Derfor pruttes og prides der, som store Værdier stod på Spil. Og håndslagene er så drøje, som om hvert gjaldt et Kobbelt Stude. – Det er jo bare en Øvelsesfægtning med duppe Våben, og des mere Ceremoniel og Omrask kræves der ved den slags Markedshandler. Kun lille Dres Hjuler er Fynbo og ikke indlevet i Handelens særegne væsen og uskrevne Love. Han laver

straks Skår i Ceremonien ved uden Indledning eller ordentlig Prutten at gi et alt for højt Bud for et Par af de største af Grisene. Det føles af de andre med Ubehag halvvejs som Indbrud midt i et højtideligt Ritual. Dres Hjuler har ellers hverken Plads eller Råd til at holde mere end een Gris. Men som Husmand trænger han til at hævde sig blandt disse drøje selvsikre Gårdmænd. Og så gir han flot Bud. "Hæ-ø!" – Tykke Tønnes harker en Spytklad over i Stien. "Hva vil Du med to Grise, Du har jo int Plads til mere end een, og den skal endda helst være bøvlbenet for int at rende æ Børster imod æ Loft!" "Bryd Dig aldrig om det! Bryd Dig aldrig om Det!" ivrer Hjuleren. "Jeg står ved mit Bud!" Og så glider Griseskiftet igen frem efter hævdvundne Former. Til sidst er der kun den lille stumphalede igen. "Ja, er der ingen, der vi ha den Svend der, så må a vel helre ta ham," siger Niels Væver sindigt.

Niels er vant til at vente til sidst både her og der og nøjes med det, de andre ikke vil have. Det ka der også somme Tider være Held ved. Per Bak regner ud og tæller efter: "Der bliver Du int snydt, Niels. Du får Kalorius for kuns 5 kroner 50 øre." "Ja, én kan ligeså let bie sig til Lykk som rende sig te 'et," mener Niels. Han løser op for Snørpeungen og betaler – tæller nøje og redeligt op i ene småpenge. Så kommer Mændene med deres Sække til de købte Grise. Der må igen vejes og vurderes, for at enhver redeligt kan få den Størrelse, han har købt og betalt.

Grisene farer rundt i Stien og skriger for Livet, men endda undgår de jo ikke, at en fast Næve med et snuptag klemmer sammen om et Bagben og hiver Kalorius til Vejrs i en Tåge af Svimlen og Skrig. Og så ned i Sækkens Mørke. Det er Verdens Undergang. Niels Væver får sin stumphalede Gris i Sækken og hænger den varsomt over Skulderen: "Så Farwel og Tak da!" "Nej, holdt, bi lidt, vi skal da ind og ha en Puns til Lidkøb!" ivrer Per Bak. – Ellers er der jo ingen Lykk ved æ Handel. "Det skal nok gå endda," mener Niels. Han er allerede i Skont ud af Gården. Dres Hjuler er i svar Fristelse. Han vil gerne ha mest mulig Lykke med Handelen – ikke mindst den, der fås gennem et godt Lidkøb! Men Ann derhjemme har ingen tiltro til denne Sikren af Handelslykken. Og hun er en fæl Trumf at spille ud.

Det var ved et Griseskifte forledent År, at Dres gennem et godt Lidkøb havde sikret sig Lykke til Handelen så godt, som gøres kunde. Imens det stod på, havde en eller anden Skarnsknægt listet sig til at ta den Gris, som Dres ærligt og redeligt havde betalt for og selv puttet i sin Sæk. Og i Stedet for havde Løjseren puttet en gammel grå Hankat i Sækken. Dres syntes nok, at Sækken var blevet mærkelig let, da han omsider kom til Stumlen hjemad. Det tilskrev han de gode Puns. Han vidste jo med sig selv, at han havde Kræfter for mindst to. Men han vil sent glemme, hvad Ann sæ, da hun egenhændigt åbnede for Sækken ude i Grisestien. Aldrig havde han forestillet sig, at hans agtværdige Ægteviv kunde flytte sine 217 Pund med en sådan Fart, som sandfærdigt skete, da et hvæsende, rivegalt Udyr for ud af Sækken i stedet for en skikkelig lille Galtgris. Og om det Opgør, der fulgte, går der endnu skrappe Frasagn ud over Sognet.

Bødkeren ser på de andres lune Øjenblink, at de sikkert mindes lidt af det samme, som han selv. Og det gør Udslaget.

Med et dybt Forsagelsens Suk krummer han Ryg under de to Grise – der altså er den ene for mange – og kommer i Skub ad Hjemmet til. Men de andre går med Per Bak ind til Trine for at betale hende rundelike Halepenge af de købte Grise – og for at sikre og besegle sig god Lykke til Handelen.

Niels Væver er ventet med Længsel derhjemme. Allerede et Stykke fra Huset kommer lille Mie løbende, så stærkt Stumpbenene kan spille. De to små Fletninger med Sløjfer af Cigarbånd hopper som Vimpler i Blæsten. "Far! Far! Far! Har Du så en lille Grissebasse med hjem?" Lille Mie er snart fire År og vældig spændt på den nye Legekammerat, der offer så sjovt inde i Sækken. Inde i den lille Svinesti lukkes op for Sækken, og Bassen kravler ud. Med blege, skræmte Barneøjne stirrer den rundt på den nye Verden, mens den hjælpeløs virrer med sin lille Tankestreg. "Å nej, Far Far! Se! Se! – Mie er henrykt. "Se Far! Sikke da en sød lille Stumphale." Og så har Grisen fået Navn, som den bærer med Hæder sin fulde Levetid til Ende. "Den ser lidt spids ud," mener Met Væver.

"Bare den nu vil trives, så den ka gi god Juleslagt!" "Ja, den er vist kræng nok," siger Niels, og så fik a den møg billig. Den ska såmænd nok gå godt til. Det kan blive en rar hjælp at gå ind i Vinteren med!"

Niels gør i Tankerne et Overslag over, hvor meget Grutning Grisen kan æde, før den er tjenlig. Og hans Kone laver et Regnestykke over, hvor meget den til sin tid kan fylde i Saltkarret – og hvor længe den kan være. Julegrisen er det lille Hjems bedste Støtte. Lille Mie og hendes nye Ven er fælles om Barnets og Dyrets Lykke: at kunne leve Nuet uden Tryk af kommende Vintres Fortræd. Hun lokker og kalder. Og Grisen gir sig hen halvt i Selvopgivelse og halvt i Tillid. Er hendes Stemme end ikke et ordentligt ØF, så er den dog så lokkende om som et moderkald: "Å sikke da en sød lille Stumphale! Gis – Gis! Kom se så!" Og Stumphale går uden kny ind under sit nye navn og de nye kår hos Væverens.

Den første Dag savnede den sine Søskende og leder efter dem og den Sti, som var så kendt. Så glider det, som var, mere og mere ud og bag ved det, som er: et ordentligt Ædetrug og et tåleligt godt Leje. Kun enkelte Gange kan Ensomheden falde over den som en Angst og Uro. Da valser den fra Hjørne til Hjørne i sin lille Sti og grynter indtrængende og kaldende. Da er det kun lille Mie, der kan få den i Ro. Alle-rede på Afstand kender den hendes rappe små Trin over Stenpikningen. Så lægger den hovedet på Hæld og stiver Ørebrusk og Udråbstegn. Og så snart hun råber det kendte Kald: "Stumphale! Lille Stumphale!" svarer den med et par langtrukne kælnø Øf, der rummer alt det, en fattig og hengiven lille Dyresjæl kan gi.

Så kravler lille Mie under megen Prusten over i Stien til sin ven. Og Stumphale sidder andægtigt på sin Halestump og hælder kælent Hovedet til Siden, for at Mie skal klø den bag den slatne Ørebrusk. Men det allerlivsaligste Stumphale ved, er dog når Mie tager en Pind og skraber den hen gennem Rygbørsterne. Da krummer den Ryggen op som en spændt Flitsbue, løfter det ene Bagben og slår Takt med og prøver ihærdigt at vride Trynen ud i en Proptrækker. Alt sammen for at vise, at denne dejlige Kløpind gør godt lige ind i Sjælen! Og lille Mie og Stumphale leger og trives sammen og fremmes daglig i Viden og Vægt. Sådan går Sommer og Høst. Og Efteråret mørknes fremad mod den Måned November, der også i Almanakken kaldes "Slagtemåned".

En grå, sur Vintermorgen før Daggry vågner Stumphale ved en mærkelig Uro i Huset. Der er hastige Træskotråd over Stenpikningen i Gård og Bryggers, der smækkes med Døre og rumsteres med Redskaber og Spande. Grisen rejser lyttende Hovedet fra Halmen. Monstro de endelig kommer og fylder Æde i ruget? – Hele Dagen i Går har Truget været tomt. Og alt, hvad den klagede og skældte ud hjalp ikke spor. Kun lille Mie kom ud til den, kælede længe for den og gav den en sød Gulerod. Men hvad forslog en enkelt Gulerod i en rumlende tom Svinemave! Derfor har den også mere lyttet end sovet sig gennem Natten og jævnlig været et vend henne ved Truget, om dog ikke der var lidt at lække sig på. Der var intet. Men nu kommer det vel – at dømmen efter Træskotrampene.

Så kommer de. Men det er ikke med Mælk og Æde. Døren til Stien Åbnes. Væveren lyser med Lygten, og en fremmed Mand med en underlig Lugt ved Tøjet kommer ind og lægger et Reb om Stumphale. Den prøver at slippe fri, og med klagende Øf kalder den på Mie. Men hun er der ikke. Under hvinende Indsigelser trækkes den ud i Gården, den stritter imod, men det nytter intet. Da standser de foran det hvælvede Bryggerkar og den fremmede Mand sætter en lille, kold tingest på Stumphales Pande – der lyder et skarpt Smæld – men Stumphale hører det ikke – det satte Punktum for Stumphales Levnedsløb.

Men inde i den fjerneste Krog af Huset sidder lille Mie med Ansigtet ind mod Væggen og Hænderne for Ørene. Hun hører Stumphales Klagehyl, og hun græder så bitterligt, som hun aldrig før i sit Liv har grædt. Det er Stumphales Endeligt og lille Mies første bitre Hjertesorg.

Salomon J. Frifelt.

Fra Slægtsgårdsarkivet

Dansk Slægtsgårdsarkiv har modtaget privatarkivet efter gårdejer og forfatter Salomon J. Frifelt, og nu ønsker arkivet at få en komplet samling af Salomon J. Frifelts bøger.

De bøger af Salomon J. Frifelt, som arkivet er interesseret i at modtage er følgende:

*Af jordens æt.
Røgduft i skumringen.
I kreds om et natligt bål.
Myten.*

*Ad jyske veje sønderud.
Vi tapper af tønden.
Vi svinger vor høle.
Et terningkast.
Dem vester fra 1-3.
Fra vildornen til baconsvinet.
Et stykke vestjysk bondehistorie.
Konsulen.
Hvor veje samles.
Vi hilser på landsmænd.
Med en gyvelgren.
Det skete en søndag.
Østersogn og Vestersogn.
På de gamle kirkeveje.*

*Sognets veteraner.
Vestjylland og Varde Bank.
Højt på strå i det gamle sogn.
Nabo til Kræn Vester.
Dagen og det grønne land.
Bøj dig for blæsten.
Veteranen og døden.*

Læsere, der er interesseret i at hjælpe Dansk Slægtsgårdsarkiv, kan kontakte arkivet onsdage mellem 11 og 15 på telefon 86 48 48 16.

Ejgil Overby

Vagtlægeordning anno 1890

Fru Ellen Høstgaard Møller, Balling i Salling har afleveret denne beretning fra "de gode gamle dage", som er skrevet af Holger Jensen:

En vintermorgenstund omkring 1890 fik min bedstefar Jens P. Jensen, Stærbogård (1848-1931) besked fra kommunen om at køre til Skive for at hente distriktslæge C. M. Schou. Schou var distriktslæge i Skive fra 1862 til sin død i 1895. Han boede i huset mellem Rådhuset og frk. Michaelsens hus, det der nu hedder "Potten". Lægekørsel var dengang noget folk selv måtte sørge for, men var det et hjem, som "var på sognet", eller hvor der ikke var heste og køretøj, var det skik og pligt, at de der havde køretøj skulle stille sig til rådighed. Det gik efter tur.

Bedstefar skulle køre lægen ud til æ Sparres (Spurven), som boede i et hus, der lå der hvor vejen deler sig til Egon Lauersen og Gunnar Frederiksen. Her skulle lægen tilse et ét år gammelt barn og efter sygebesøget skulle han tage lægen med tilbage til Stærbogård. Kommunen havde så sendt besked til Torsmark om at møde her for at køre Schou tilbage til Skive. Bedstefar var vist noget misfornøjet med, at han skulle have den længste tur. Befordringen fra Torsmark slap jo for at køre til udmarken. Efter at bedstefar havde fået besked om at køre, gjorde han sig hurtigt klar og kom af sted. Hestene måtte køres hårdt, da der er 12 km til Skive, og doktoren skulle gerne hurtigt frem til patienten, men da han kom til Skive var Schou ikke hjemme, han var ude på sygebesøg, og et par timer gik inden han kom hjem. Da han fik at vide, at han skulle med til Otting for at tilse et ét år gammelt barn, var han vist lidt tvær over at skulle på så lange en køretur ved vintertide, men han gjorde sig omsider færdig til at tage med på fjedervognen. Et par gange undervejs måtte de dreje fra landevejen fordi han havde nogle patienter, som han ville se til, nu da han kom tæt forbi. Det ene sted var Hem Kjærgård, hvor konen længe havde været syg, og han vidste også, at han altid fik noget at spise der. Herhjemme havde de ventet længe på befordringen. Hans Villadsen, som var staldkarl på Torsmark var kommet ved middagstid, for at køre Schou tilbage til Skive. Han satte hestene på stald, og det var først ved mørkningen de så bedstefar køre forbi på vejen til udmarken. Hans Villadsen kunne nu se, at det ville blive sent inden han fik ende på den lægetur, så han gik hjem efter sin kavaj.

Det sidste stykke vej til udmark var faktisk ikke nogen vej, men kun hjulspor, så derfor var kørselen ikke særlig blid. Doktor Schou klagede sig jævnlige. "Sådan en køretur, og så bare fordi et barn på ét år er blevet syg", sagde han bl. a. Men derud kom de da, barnet blev tilset, og så gik det tilbage til Stærbogård. Her ville doktoren med ind for at få lidt varme. Han spurgte bedstemoder, om han måtte få et glas mælk. Det fik han, og bedstemoder spekulerede på om hun skulle sætte kager frem til ham, men lod det være, da hun havde en anelse om, at der så ingen blev levnet. Doktoren havde nemlig ord for at være meget forslugen, særlig når det andres mad det gjaldt. Han var meget nøjsom, og hans kone var vist meget dårlig til at lave mad. Staldkarlen fra Torsmark havde fået hestene for vognen og de trippede utålmodige foran vinduerne, så Schou begyndte da også at belave sig på at tage sidste etape af turen. Nu var det blevet helt mørkt, og det var ikke almindeligt med lygter på vognene dengang. Bedstefar tog derfor en lygte i hånden og gik ned mod vejen, for at hjælpe dem ordentligt fra gården. Aldrig så snart Schou havde det sidste ben oppe i vognen, så sprang hestene i galop ud af gården og de nåede vejen før bedstefar kom derned med lygten. Af sted gik det nu i strakt galop mod Skive i bælgmørke. Bedstefar klagede nu ikke mere over, at det var ham, der fik den længste tur. "Gamle Jørgen", der var fodermester på Torsmark, fortalte senere at hestene ikke åd noget dagen efter, og så var de klar over, at det ikke havde været nogen blid tur.

Nu kan nogle måske få det indtryk, at distriktslæge Schou var en dårlig person, men det var slet ikke tilfældet. Der er skrevet flere rosende artikler om ham i "Skivebogen", bl. a. skrev Niels P. Bjerregaard i årgang 1950: "Schou var en elskværdig og omgængelig mand, der havde ry for at være en dygtig læge. Til tider kunne han have så mange landture, at han ikke fik tid til anden hvile eller søvn end den han fik i doktorstolen fastspændt til sidefjældene i en stiv vogn, der skrumpede hen ad Salling og Fjends herreders dengang hullede og ujævne veje, men han kunne ikke sige nej, når der kom en vogn for at hente hjælp. Det fortælles også, at på hans dødsleje befalede han sin søn, at læse navnene op på de, der skyldte ham penge, og når de kom til en mand, der sad småt i det, sagde han: "Slet ham!"

Holger Jensen.

Nyt fra kredsene

Fynskredsen

Foreningen på Fyn havde en meget vellykket tur til Den gamle By i Århus onsdag, den 30. november, hvor vi så udstillingen "Dansk Jul genne 300 år" og ellers var rundt i hele købstadsmuseet. Teatertur til København, hvor vi skal opleve operetten "Flagermusen" i det nye operahus tirsdag, den 10. januar 2006 er udsolgt.

Mogens Andersen

Nordsjællandskredsen

Kredsen afholdt efterårsmøde med generalforsamling onsdag den 30. november på Skævinge Kro med 26 deltagere. Aftenen indledtes med generalforsamling. Her valgte kredsens formand gennem en længere årrække, Signe Jensen, at trække sig tilbage, og ny i bestyrelsen blev Helen M. Henriksen, Birkemosegård. Efter kaffen fortalte landboretskonsulent Peter Schou Andersen, Nordsjællands Landboforening om oplevelser gennem 35 år.

Signe Jensen

Sjælland Syd

Kredsen afholdt højskolelag den 5. november på Haslev Idræts efterskole med 65 deltagere. Efter formiddagskaffen bød kredsformanden, Ole Krogh Jensen, velkommen og gav ordet til folketingsmedlem Ole Glahn, Viskinge, der talte over emnet: Landsbysamfundene i de nye storkommuner. Et meget interessant foredrag med mange humoristiske indslag. Motto: Nutiden er vores valg til fremtiden. Forstander Karen Bryll Hansen fortalte om skolens historie. Skolen var oprettet som Haslevs første højskole i 1891 af Indre Mission. Skolen har 120 elever på 9. og 10. klasse, og der er altid venteliste. Foruden almindelige skolefag er idræt det primære, hvor eleverne er opdelt i fire idrætsgrupper. Der var rundvisning i de mange skolebygninger og på skolens område. Så ventede der os en fin frokostbuffet. Eftermiddagen begyndte med underholdning af Kongsted sangkor. Da eftermiddagskaffen var indtaget talte pensioneret politiinspektør Vagn Ludvigsen, Greve om sin liv fra landbrugsmedhjælper, to år i Canada, 2 år i USA til karrieren i politiet, der sluttede med stillingen som leder af Station 1 i København (Nørrebro og Vesterbro). En meget humoristisk beretning om lyse og mørke oplevelser i et indholdsrigt liv. Kl. 16.00 tog vi alle hjem – en god oplevelser rigere.

Solvejg Holtet-Kristiansen

Vejle Amtskreds

Kredsen afholdte generalforsamling onsdag den 30. november på Bredehus i Bredsten, der var 26 deltagere. Aftenens foredragsholder var tidl. forstander på Bygholm Landbrugsskole Niels Gert Nielsen, emnet var: "Fra kommunisme til demokrati i De baltiske lande." Niels Gert Nielsen var fra 1992-2001 ansat ved Skejby Landbrugscenter som rådgiver for de 3 baltiske lande i deres arbejde med at få landbrugsrådgivning tilrettelagt. Han har i dette tidsrum besøgt de 3 lande 80 gange og har sammenlagt tilbragt 1 1/2 år derovre. Det var især i Estland, der er det mest udprægede landbrugsland af de tre. Det var et meget interessant og tankevækkende foredrag om, hvordan et lille undertrykt og udbyttet folk har formået at rejse sig og taget hånd om demokratiet, se ind i fremtiden og få en økonomi, der lå i ruiner, vendt til succes, fordi de har forstået at udnytte det, de er gode til i en global verden og som nye medlemmer af EU. Vi kan faktisk lære meget af dem og ikke omvendt, var Niels Gert Nielsens konklusion. Efter fore-

draget blev generalforsamlingen afviklet med genvalg af Steffen Buch Juul, Jens Jacob Jacobsen og Niels Chr. Jørgensen.

Niels Chr. Jørgensen.

Århus Amtskreds

Den 27. oktober afholdtes ordinær generalforsamling på Gl. Estrup. Aftenen begyndte med et inspirerende, oplysende foredrag. Advokat Lars Mejlvang, Auning fortalte om boligens og ejendomsrettens ukrænkelighed. Der er dog mange undtagelser. Disse undtagelser er nedfældet i over 100 vedtagne love – og der bliver stadig flere. Dette kan måske undre! Advokatfuldmægtig Elisabet Hartlev fortalte om arv og testamenter på en indsigtfuld måde med overskuelige eksempler. Begge foredragsholdere uddelte godt udarbejdet og brugbart materiale til emnerne, og der var god spørgelyst fra tilhørerne. Generalforsamlingen begyndte med at næstformand Jørgen Katholm valgtes til dirigent. Formanden aflagde beretning. Bestyrelsen genvalgtes. Medlemmerne havde mange gode forslag om møder i sommeren 2006. Ønskerne omfattede hovedsagelig besøg på godser forskellige steder i amtet. Bestyrelsen arbejder ud fra de indkomne forslag. Der var 28 personer, der deltog i generalforsamlingen, hvor der ble solgt 14 emblemer. Efter generalforsamlingen viste Henry Slemming godt en halv snes rundt i Slægtsgårdsarkivet. Bestyrelsen konstituerede sig uden ændringer. Bestyrelsen består af Jørgen Schmidt, Mørke, Niels Thybo, Spentrup, Hans Alrø, Revn, Henry Slemming, Hammelev, Poul Otto Petersen, Fladstrup, Næstformand Jørgen Katholm, Homå og formand Anne Lis Ladefoged, Revn.

Anne Lis Ladefoged.

Midtjysk kreds

Efterårsmødet blev afholdt den 7. november på Morsø Landbrugsskole. Skolen er landets yngste landbrugsskole, blev indviet i 1984. Så længe man fik det dengang så almindelige statstilskud til landbrugsskoler, klarede man sig forholdsvis godt, men da dette tilskud i 2002 blev ændret til at være afhængigt af elevtallet, og da der de år havde været svigtende tilgang, så det en overgang ud til at skolen måtte lukkes. Redningsplanken blev en tilknytning til Nordvestjysk Uddannelsescenter, så den fremtidige undervisning ikke alene kom til at omfatte landbrugsuddannelse, men også en grunduddannelse for dyrepassere, gartnerelver og maskinførere. Et betød, at elevtallet pludselig ændrede sig fra et landbrugselevtal på nogle og tyve til omkring halvfjers. Nu var der pludselig grobund for skolens bevarelse, selvom landbrugsuddannelsen kun omfatter modul 1 og 2, og hovedparten af eleverne i dag ikke er fastboende på skolen. Vi fik først en grundig introduktion om skolen af deres forstander, (i dag bruges betegnelsen områdeleder), Thomas Schlichting, hvorefter han viste os rundt omkring i de smukke lokaler og elevværelser. Vi nåede også at besøge en nærliggende gård, en tidligere tyrestation, der i dag drives af skolen, og hvor der findes vidt forskellige dyrearter. Under hele turen og ved kaffen var der ivrig spørgelyst, men desværre mødte der alt for få op til det interessante og veltilrettelagte møde.

E. Overby

Vestsjællandskredsen

Generalforsamlingen afholdes den 19. januar kl. 14.00 på Høng Landbrugsskole. Efter generalforsamlingen fortæller godsejer Adam greve Moltke-Huitfeldt, Espe om sin slægt og dens godser.

Vagn Juel Jørgensen

Familiens højtider og dansk vejr

I dette efterår har Askholms forlag udsendt to interessante bøger, som har relation til os på landet. Det er Ruth Gunnarsens "Familiens højtider i gamle dage", og Ib Askholms "Den gamle danske vejr bog".

Ruth Gunnarsens bog er en udvidet udgave af hendes herlige bog fra 1980 "Vore gamle kalenderdage". Her fortælles om familiens højtider, årets kalenderdage, om den gamle primstav, og om årets gang. Der er fest, arbejdsliv, tro og overtro.

Der er et meget læseværdigt afsnit om bondens arbejdsliv og så er der en god oversigt over bondens og landbrugets historie i Danmark.

Ib Askholms bog har efter et indledende afsnit om nordboernes og middelaldermenneskernes verdensbillede, hvorefter der berettes om de varsler man tog af dyrenes adfærd, om hvordan man forventede den kommende dags vejr efter naturens signaler. Et afsnit omhandler søfolks gamle vejrviden. Et muntert afsnit om gamle "vejrinstrumenter" og endelig en meget interessant afsnit om vejr og vejrvarsler i Danmarks historie.

Har man ikke i sinde at studere "Dagligliv i Danmark" og "Dagligliv i Norden", så gives der i de to bøger en udmærket og overskuelig gennemgang af vore forfædres liv og tro.

OGN

Familiens højtider i gamle dage
er på 256 sider og koster 198 kr.

Den gamle danske vejr bog
er på 224 sider og koster også 198 kr.

.side	2
.side	3
.side	4
.side	6
.side	7
Dansk bondelandbrug og Grundtvig	.side 10
Nyt fra kredsene	.side 12
Kursus: Slægt skal følge slægters gang	.side 14
Tilmelding til årsmødet	.side 15
»Kroghbrogård« - en slægtshistorie	.side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

februar/marts 2006

Nr. 380 - 62. årgang

*Søndergård ved Løsning bliver udgangspunktet for årsmødearrangementerne
27. - 28. maj 2006*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk**Kasserer og sekretær:**

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:**Formand:**

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40,
Sædding, 6830, Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21
(Formand: Bladudvalget)

Jens Brogaard Jensen
»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskredsen)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllelosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Ole Krogh Jensen
»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelevej,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Huga Hansen
»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,
»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Karen Jacobsen
»Østergård«
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskredsen)

Elise Jensen,
»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkredsen)

Chr. A. Krog
Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«
Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,
Mejerigården 28 5
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,
Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup,
tlf. 97 56 40 71

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Henry Slemming,
Hammelevej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99

Niels Christian Jørgensen
Årupvej 29,
8722 Hedensted,
tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Himmerlandskredsen)

Frants Wetche
»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund
»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkredsen)

Formanden skriver:

Dagene længes og vinteren er så åbenbart på retur, alle må glæde sig over at det nu går den rigtige vej, og dagene bliver mærkbart lysere.

Vi oplever en periode, hvor Danmark er kommet i fokus verden over, og i særdeleshed i de muslimske lande.

Alt dette blot på grund af nogle, for de fleste vel harmløse, tegninger i Jyllands Posten.

Det er svært at forstå, at noget sådan kan afføde så kraftige protester, men det er blot udtryk for, at det var den sag der udløste en masse indestængt vrede.

De store uoverensstemmelser bunder i den kendsgerning, at vi i Danmark naturligvis ikke fra regeringens side kan begrænse ytringsfriheden, og det kan være svært at forstå i lande med andre politiske styreformers.

Vi læser nu, at danske virksomheder har skrevet under på, at de vil boykotte Israel, for at sikre kontrakter i de arabiske lande. Dette vel ikke for at efterleve disse aftaler, men alligevel problematisk.

Jeg ser også, at vor store mejerigigant ARLA rejser rundt og undskylder den danske ytringsfrihed overfor kunder i de arabiske lande. Det er meget lidt sympatisk, for nu at sige det mildt.

Så meget mere må jeg glæde mig over, at Slægtsgårdsforeningens næstformand har udtalt sig klart i medierne, fra sin plads som formand for mælkeproducenterne, og erklæret, at ytringsfrihed ikke skal byttes for kontrakter, og at principper ind imellem kan koste nogle kroner. Godt gået.

Hele dette postyr, har fjernet fokus for alle andre politiske emner, og en så vigtig ting som forhandlingerne om velfærdsreformen, der var på vej i systemet, er indtil videre udsendt.

Det er sikkert nogle der glæder sig over, uanset, at de fleste vel erkender, at der er behov for et serviceeftersyn af hele vor tilskudssystem. Sådan kan den politiske dagsorden ind imellem komme på afveje.

Blomsterne i haven vælter frem, og foråret banker på. Det er vel for alle med lyst og interesse for vor natur den tid af året, vi glæder os mest til, så lad os gøre det i fællesskab.

En tidlig forårshilsen til jer alle

*Kate og Carl Martin Christensen
Kaaregaard i februar.*

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogbjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 73 og
38 79 83 90 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 381 udkommer omkring
den 20. april 2006. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 1. april 2006.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: O'mega kommunikation AIS
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mega.dk*

Program for årsmødet 2006

Lørdag den 27. maj 2006

- Kl. 10.00 Besøg hos Helle og Svend Nielsen, "Søndergård", Søndergårdsvej 5, Ølsted, 8723 Løsning.
- Kl. 12.00 Frokost på Hotel Bygholm Park.
- Kl. 14.30 Årsmødet åbnes officielt på Scandic Hotel Bygholm Park Schüttesvej 6, 8700 Horsens.
- Kl. 15.30 Kaffe.
- Kl. 18.00 Festmiddag på Hotel Bygholm Park.

Dagsorden for årsmødet:

1. Sang og velkomst.
2. Valg af dirigent.
3. Formanden aflægger beretning.
4. Formanden for Slægtsgårdsarkivet, Anne Lis Ladefoged, aflægger beretning.
5. Formanden for bladudvalget, Peder Mouritsen, aflægger beretning.
6. Beretningerne drøftes.
7. Fremlæggelse af regnskab og budget.
8. Valg. På valg: Peder Mouritsen, Knud Høstgaard Møller og Henry Slemming..
9. Valg af revisor.
10. Mødested for årsmødet 2007 og 2008.
11. Eventuelt.

Søndag den 28. maj 2006

- Kl. 8.30 Afgang fra Hotel Bygholm Park..
- Kl. 9.00 Daugård Kirke.
- Kl. 9.45 Afgang fra kirken.
- Kl. 10.00 Besøg hos godsejere Lisbeth og Steen Erik Højgaard. "Ørumgård", Sønderskovvej 5, Ørum, 8721 Daugård.
- Kl. 11.30 Afgang fra "Ørumgård".
- Kl. 12.30 Frokost på Gramrodehus.
- Kl. 13.45 Afgang fra Gramrodehus.
- Kl. 14.00 Besøg hos Kirsten og Hans Hansen, "Klejsgård", Klejsgårdsvej 26, Klejs, 7130 Julsminde.
- Kl. 15.45 Mødet slutter på "Klejsgård".
- Kl. 16.30 Ankomst til Hotel Bygholm Park.

Tilmeldingsskema findes side 15

Mødeudgifter

Der skal på forhånd betales for:

Lørdag

- Frokost på Hotel Bygholm Park110 kr.
- Eftermiddagskaffe med kagebuffet75 kr.
- Festmiddag på Hotel Bygholm Park (tre retter, inkl. 1 glas hvidvin og kaffe)358 kr.
- + fællesudgifter (musik, tryksager, porto m.m.)70 kr.
- I alt428 kr.

Søndag

- Frokost på Gramrodehus150 kr.
- + fællesudgifter40 kr.
- I alt190 kr.

Hvis man vil deltage i forturens besøg fredag koster det **150** kr. for frokost og bytur i Fredericia, **25** kr. for herregårdsbesøg og **125** kr. for aftensmad.

Overnatning

Der er overnatning på Hotel Bygholm Park *inkl. morgenmad.*

- Dobbeltværelse pr. person, 1 nat,375 kr.
- Enkeltværelse pr. person, 1 nat,650 kr.
- Dobbeltværelse pr. person, 2 nætter,750 kr.
- Enkeltværelse pr. person, 2 nætter,1300 kr.

Bus, søndagsudflugt

Der vil blive arrangeret buskørsel til turen søndag formiddag. Det anbefales at tage bussen, da lokale folk vil fortælle om, hvad der passerer. Pris **90** kr.

Busserne kører fra Hotel Bygholm Park og tilbage. Personbiler kan parkere på hotellets parkeringsplads hele søndagen.

Bustur kl. 8.30 til 16.30.

Bus fra Sjælland

Bus fra Sjælland over Fyn fredag morgen med opsamling efter aftale.

Pris **2450** kr. pr. person, inkl. mødeudgifter, overnatning og søndagsudflugt.

Opsamlingsstederne er fortrinsvis på gårde, hvor bilerne kan parkeres på gårdspladsen.

Bussen kører kun, hvis der er tilstrækkelig mange deltagere. Det bedes anført på tilmeldingen, hvor man helst vil stige på, så laver vi en opsamlings/køreplan som passer til behovet. Nøjagtigt mødested og tidspunkt meddeles senere.

Afbud

Eventuelle afbud meddeles straks til sekretæren, hvis betaling skal undgås.

Forturen

Traditionen tro tilbydes en fortur med udgangspunkt på Sjælland. I år vil vi først kikke nærmere på den gamle fæstningsby Fredericia, der blev asylby for at afhjælpe byens ringe indbyggertal.

Vi ser på byens struktur, besøger nogle af kirkerne og kirkegården med minder fra svenskekrigens tid og fra den første slesvigske krig 1848-50. Der bliver også et kikk på den jødiske kirkegård.

Frokosten nydes på et listigt sted i byens gamle del.

Vi besøger derefter Taulov kirke, hvor kunstmaler Arne L. Hansen gennemførte en moderne udsmykning i 1999.

Eftermiddagen slutter med besøg på en herregård.

Efter middag på vores hotel bliver der et aftenbesøg i Klosterkirken, der er et meget fornemt udsmykket kirkerum.

Program med opsamlingssteder og tider tilsendes.

Hovedbestyrelsesmødet

Den 16. februar 2006 afholdt Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse sit ordinære vintermøde, og traditionen tro var dette hovedbestyrelsesmøde henlagt til Landbrugets mødelokaler ved Axelborg på Vesterbrogade i København.

I sin **velkomst** omtalte landsformanden, Carl Martin Christensen, situationen netop nu, hvor den arabiske verdens kritiske holdning til den frie danske presse har stor opmærksomhed. Fugleinfluenzaen, der truer os, kan medføre store tab for landbruget. Gårde med fjerkræproduktion kan blive truet, men også jagt og jagtvæsen, og det kan medføre store indtægsttab for mange større landbrug.

Om Jens og Anna Jensens Fond sagde Carl Martin Christensen, der er formanden for legatbestyrelsen, at afkastet af fondens midler er begrænset, og derfor vil legatbestyrelsen stille større krav til legatmodtagerne.

Der kommer over 100 ansøgninger, men mange søger om hjælp til en kort studieture, men Fonden fastholder, at for at komme i betragtning, skal det være et længerevarende uddannelsesophold i udlandet. Opholdet skal være på mindst 9 måneder, og uddannelsen kan enten være teoretisk eller praktisk.

Derefter fik næstformanden, **Peder Mouritsen**, ordet, for at redegøre for landbrugets aktuelle situation.

Indledningsvis kunne næstformanden fastslå, at situationen er jævn for korn- og svineproducenterne, medens kvægbruget har haft et godt år. Men krydstjek rammer kvægbruget hårdere end svinebruget. En fejl i marken trækker fra flere steder hos kvægbrugene end hos svinebrugene.

Dernæst omtalte Peder Mouritsen den nye landbrugslov med fortrinsstilling som en uheldig begrænsning. Og en anden af landbrugets store problemer er amternes langsomme forvaltning.

Politisk ønsker man lejeloven over landbrugsloven, så en landmand ikke længere kan afhjælpe et boligproblem for en familie, der midlertidigt kan leje sig ind i et hus, der en tid ikke benyttes til en medarbejder.

Den udsendelse i DR-TV, hvor man viste tre boligproblemer hos lejere af huse, der hørte til et landbrug, har kun forringet boligudbuddet.

Til dette indlæg supplerede Jens Skytte, der talte for at brakmarkernes ukrudtsjungle blev erstattet af afgrøder til biogas. Sammenfattende sagde Peder Mouritsen, at der er ingen, som har rettigheder i landbruget.

Landbrugsloven har fjernet landmandens naturlige dispositionsret over sin landbrugsejendom med landbrugspligt. F. eks. skal man søge om tilladelse til sit naturlige dyrehold.

Næste punkt var meddelelser fra **Inger M. Hansen**, foreningens kasserer og sekretær.

Hun kunne meddele af det omdelte regnskab var revideret og godkendt, og det viste et overskud på ca. 19.000 kr. Overskuddet skyldes medlemsbidragets forøgelse, men portoudgifterne er vanskelige at budgettere, for der kommer hele tiden stigninger.

Medlemstallet er faldet med 61 i 2005. Fra 1980 til 1919.

Fordelt på kredsene var medlemstallet ved årets begyndelse og slutning således fordelt:

Bornholm	90/98
Nordsjælland	97/95
Vestsjælland	195/188
Sjælland Syd	249/240
Lolland-Falster	124/118
Fyn	237/224
Haderslev	124/118
Sønderjylland Syd	150/138
Ribe	49/46
Ringkøbing	101/92
Vejle	93/90
Århus	117/123
Midtjylland	143/142
Himmerland	116/114
Vendsyssel	92/91

Hertil kommer nogle få medlemmer i udlandet.

Inger M. Hansen sagde til hovedbestyrelsen, at man melder sig ud ved at kontakte hende. Manglende indbetaling af kontingentet medfører ikke sletning. Den manglende betaling kunne jo være forårsaget af forglemmelse.

Det er tydeligt, at foreningen har brug for flere medlemmer, og på hovedbestyrelsesmødet kom en interessant drøftelse af kontingentets størrelse.

I 1966 betalte man 40 kr. i kontingent. I 2006 betales 200 kr. På 40 år er kontingentet femdoblet.

Til sammenligning kan man kikke på portoen. I 1966 kostede det 25 øre at sende et almindeligt brev som tryksag, nu betaler 450 øre for et brev som B-post. Dvs. portoen er steget næsten 18 gange. Skulle medlemskabet have fulgt portoen, ville kontingentet være 720 kr. (Var regnestykket blevet gennemført med porto for almindelige breve – 50 øre mod 475 øre, ville det svare til et kontingent på næsten 400 kr.)

Fra **Slægtsgårdsarkivet** meddelte arkivar Eigil Overby:

I det forløbne halvår har der ikke været så mange besøgende, men til gengæld har vi modtaget mange skriftlige henvendelser. Ikke mindst e-mails, hvoraf mange kræver et større undersøgelsesarbejde, inden de kan besvares. Mange henvendelser kommer fra udlandet, men desværre er oplysningerne ofte mangelfulde, og stavemåden af især stednavne er vanskelig at gennemskue. Det tager megen tid, og tilmed fører arbejdet ikke til noget tilfredsstillende resultat.

Efterhånden har Helge Sørensen færdiggjort materialet til Salomon J. Frifelt Samlingen. Det troede han faktisk, at han havde i fjor, men så ankom der fra familien Frifelt mere materiale, som nu bliver registreret.

Vedrørende samlingen af Salomon J. Frifelts bøger, så har vi efterlyst en række værker. Det har ført til aflevering af nogle få eksemplarer, og der er tilsagn på nogle, som afleveres, når den glade giver alligevel skal til museerne på Gl. Estrup.

Da Slægtsgårdsarkivet har Salomon J. Frifelts arkiv, der det magtpåliggende at have hans bøger, og derfor vil vi nu prøve at købe de bøger man ikke har eller har lovning på.

Langt om længe lykkedes det i efteråret at få en ny lejekontrakt i stand vedrørende arkivet. Den årlige leje inkl. el og varme er godt 9.000. Lejemålet kan fra lejers side opsiges med 1 år og fra udlejers side 5 år. Vi synes der er gode betingelser for et sted, hvor vi befinder os godt. Ligeledes bør vi nævne det gode samarbejde, som vi har med såvel Landbrugsmuseets som herregårdsmuseets medarbejdere.

Endelig vil jeg nævne, at Understøttelsesforeningen for jyske landmænd og deres efterladte, der blev stiftet af jyske landmænd og proprietærer, i år fejrer 125 års jubilæum. Det sker 13. juni. Jubilæumsarrangementet er henlagt til Gl. Estrup, og jeg er blevet bedt om, på grundlag af det materiale om foreningen, som opbevares på Dansk Slægtsgårdsarkiv, at skrive en artikel om Understøttelsesforeningens historie og desuden vil noget af det mest interessante materiale blive udstillet på arkivet.

Fra **bladudvalget** oplyste redaktøren at han havde lavet en database over gårdhistorierne siden nr. 263. Der viser sig en vis ujævnhed rent geografisk, men det var også for at få bekræftet den opfattelse, at registeret blev udarbejdet. Bladets indhold styres i et vist omfang af lokale ildsjæle, der sender gode artikler til bladet eller gør redaktionen opmærksom på emner.

Fordelingen af gårdhistorier gennem de sidste 20 år ser sådan ud:

Bornholmskredsen	13
Fynkredsen	27
Haderslevkredsen	6
Himmerlandskredsen	18
Lolland-Falsterkredsen	17
Midtjysk Kreds	26
Nordsjællandskredsen	14
Ribe Amtskreds	7
Ringkøbing Amtskredsen	7
Sjælland Syd	36
Sydlige Sønderjylland	8
Vejle Amtskreds	12
Vendsysselkredsen	17
Vestsjællandskredsen	21
Århus Amtskreds	18

Hertil kommer 1 artikel fra Færøerne og 1 fra Skåne.

I alt 249 artikler fordelt med 128 på øerne og 119 i Jylland. Da medlemstallet pr. 1. januar 2006 er 963 på øernes 6 kredse og 954 i Jylland 9 kredse, kan man konstatere, at der er en nogenlunde jævn fordeling, selvom opgørelsen viser nogle områder, hvor der skal gøres en særlig indsats.

Fra rejseudvalget kunne **Inger M. Hansen** fortælle, at turen til Estland var fuldtegnet.

Derefter drøftedes kommende rejsemål som Bretagne og Grønland.

Derefter gik man over til **årsmødet 2006**, der efter initiativ fra Vejle Amtskreds har henlagt mødet til Horsens. Kredsbestyrelsen og Inger M. Hansen har styr på forberedelserne, og hovedbestyrelsen ser ubekymret frem til dette højdepunkt i foreningens virksomhed.

De **kommende årsmøder** bliver for 2007 afholdt i Skælskør (Vestsjællandskredsen) og i 2008 i Lemvig (Ringkøbing Amtskreds).

Århus Amtskreds meddelte, at de gerne ville have årsmødet i 2010.

Derefter fulgte **meddelelserne** fra de enkelte kredse. Dette punkt er altid interessant, for her udveksles ideer og erfaringer.

Under **eventuelt** oplyste Henry Slemming at DR2 til marts bringer en udsendelsesrække om livet på landet, bl. a. med indslag fra gårdjubilæet på Frydenlund hos familien Porse.

OGN

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær:
Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv.
Tlf. 59 27 59 77

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Søndergård i Ølsted

Gårdejer Svend Niels foran stuehuset fra 1962

Søndergård i Ølsted sogn ved Horsens åbner lørdag formiddag dørene for årsmødedeltagerne.

Ølsted sogn blev udskiftet så tidligt som i 1772, det var dengang fæstegods under Bygholm.

Efter brand i 1801 blev gården flyttet ud på bakken, og i 1864 flyttede den daværende ejer gården til den nuværende plads nær hovedvejen.

Den sidste fæster hed Rasmus Knudsen, og hans svigersøn, Philip Philipsen Bitz, købte gården til selveje omkring 1840. Philip Bitz's slægt var kommet her til landet med kartoffeltyskerne i midten af 1700-tallet.

I 1853 solgte Bitz til dyrlæge Stephen Sørensen.

Stephen Sørensen var søn af dyrlæge Søren Stephensen i Eriknauer. Han var født i 1818 og i 1843 tog han eksamen som dyrlæge fra Den Kongelige danske Veterinær- og Landbohøjskole. Han blev samtidig beslagsmedemester, for dengang var en af dyrlægernes største opgaver at afhjælpe skaderne på hestenes ben.

Efter at have drevet praksis i Slagelse, og derefter haft faderens praksis fra 1851 etablerede han sig i 1853 i Ølsted.

Stephen Sørensen var gift med Maren Sophie Andersen, der var 12 år yngre. Sammen havde de børnene Anton Vilhelm, Ane Petrea og Anders Peter.

Dyrlægen drev selv gården 45 tdr. land. Og i 1864 flyttede han gården, og opførte en præsentabel hovedbygning i grundmur og tegltag. Den havde kamtakkede gavle.

Han døde i 1875 – 57 år gammel, enken sad med gården og sønnen Anton Sørensen købte den i 1883.

I 1887 købte Therkel Jensen Wendelboe Søndergård, som han i 1904 overlod til Hans Grand gift med Jørgine Kathrine Petersen.

Gården havde stadig 45 tdr. land med 4? td. hartkorn. Der var 18 køer, 8 ungdyr og 2 tyre af sortbroget jysk race. Der var 4 heste, 1 plag og 2 får, og om året solgtes 50 slagtesvin.

I 1950 købte Signe og Gunnar Nielsen Søndergård. De opførte straks en stor staldlænge til 30 malkekøer foruden ungvæg. Længens loft var så rummeligt, at hele høsten kunne køres ind, og her stod også tærskværket. Nu rummer denne staldlænge 75 kvier.

I 1962 opførtes et nyt stuehus, og det gamle blev ombygget til bl. a. garage.

I 1977 oprettedes I/S Søndergård mellem Gunnar Nielsen og sønnen Svend Nielsen. I 1984 blev Svend Nielsen eneejer. Svend Nielsen er gift med Helle og de har tre børn. Helle Nielsen er på kontoret på Horsens Kvægmærket.

Nu hører der 70 ha til Søndergård, men driften omfatter 116 ha. Der er 128 årskøer foruden opdræt og fedekalve.

Der produceres årligt 100 tyrekalve, der sælges under mærket "Dansk kalv".

I 2002 opførtes en løsdriftstald med plads til 150 køer. Det er en traditionel sengebåsestald.

I løbet af dette år skal der etableres nogle store plansiloer til af grovfoderet.

Svend Nielsen kom i bestyrelsen for Horsens Landboforening i 1988, og siden 2003 har han været foreningens formand.

OGN

Det gamle stuehus fra 1864 blev i 1862 ændret til garage m. v.

Staldlængen fra 1951 med plads til 30 køer.

*Løsdriftstalden fra 2002
med plads til 150 køer.*

Horsens og Bygholm

Horsens segl.
Nederst står
Horsnas –
hest og næs.

• 1421 •

Når vi i slutningen af maj sidder i Horsens, for at deltage i Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde med aftenfest og udflugter, så er det Bygholm, der er rammen om arrangementet.

Både Horsens by og herregården Bygholm har en overset, men meget interessant historie.

Når vi hører ordet Horsens tænker vi på statsfængslet og Bilka, men nogle forbinder også Horsens med den store middelalderfestival, der hvert år afholdes i slutningen af august.

Bysamfundets opstående lader sig ikke umiddelbart tidsfæste. Allerede i forhistorisk tid var egnen tæt befolket og ældgamle veje førte fra det frodige opland ned til fjorden, der bød på en god søværts forbindelse og desuden muligheden for fiskeri.

Umiddelbart vest for byen lå landsbyen Lovby, der synes at have været et vigtigt tingsted. Samspillet mellem de retslige og økonomiske interesser kan have begunstiget et større byanlæg omkring år 1000.

Navnet stavedes i Kong Valdemars Jordebog "Horsnæs", og lignende stavemåder findes i andre gamle dokumenter. Det udledes almindeligt af "hors" (hest) og næs.

Det er en meget gammel by, der sandsynligvis allerede i 1000-tallet har haft betydning, om end man først træffer dens navn i 1100-tallet, da den var møntsted under borgerkrigen 1147-57. Dens beliggenhed gjorde den tillige til en vigtig handels- og søfartsby.

Byens navn forekommer ofte i forbindelse med historiske begivenheder. Under krigen mellem Erik Plovenning og Abel blev den plyndret og brændt i 1247. Under krige med Norge blev byen brændt i 1285.

Erik Menved sluttede i Horsens den 9. august 1313 et forlig med hertug Erik af Sønderjylland, og lod ved samme lejlighed nogle adelsmænd dømmes som forrædere, fordi de havde opfordret bønderne til oprør. De oprørske bønder blev ligeledes straffet og tvunget til at opføre en borg i eller ved Horsens.

To klostre

Franciskanerklosteret blev stiftet i 1261 af ridder Niels fra Barritskov, der skænkede Gråbrødreordenen sin store gård i Horsens tillige med anden ejendom i byen.

I 1497 hjemstøgtet klosteret af en større brand. I 1504 antog munkene den strengere ordensregel, Observantsen.

Indtil 1529 holdt Gråbrødrene kapitel i klosteret, dvs. at klosteret fungerede fuldt ud med munkenes rituelle dagligdag.

I reformationstiden fandt munkene en tid lang støtte hos adelsmanden Manderup Holck til Barritskov, en ætling af klosterets stifter, men uvilje fra borgernes side pressede munkene bort.

I 1530 fik borgerskabet af kongen løfte på at erholde alle de gamle gårde og jorder i byen, som var kommet til klosteret, når munkene var draget bort. Dette foregik i 1532, og klosterkirken blev da givet byen til sognekirke, medens klostergården bestemtes dels til skole og bolig for præsten, dels til hospital.

Det andet kloster, Sct. Hans Kloster eller Korsbrødregården, var af Johanniterordenen. Det nævnes første gang så sent som i 1390, men var antagelig noget ældre.

Gennem hele 1400-tallet erhvervede Johanniterklosteret megen fast ejendom både i og udenfor Horsens.

Efter reformationen i 1536 blev klosteret inddraget under kronen og bortforlenet. I 1568 fik Holger Rosenkrantz det i len, og den 29. januar 1575 fik han skøde på ejendommen.

Handelsbyen

På reformationstiden voksede byens handel især på Lübeck, Hamborg, Bremen, Amsterdam og Norge, efterhånden som hansestædernes magt indskrænkedes. Horsens regnedes for den vigtigste handelsby i Jylland.

Det var i Horsens kong Christian den Tredje modtog de jyske og fynske stænders hylldning den 18. august 1534, efter at han var valgt til konge ved adelens møde i Ry den 4. juli.

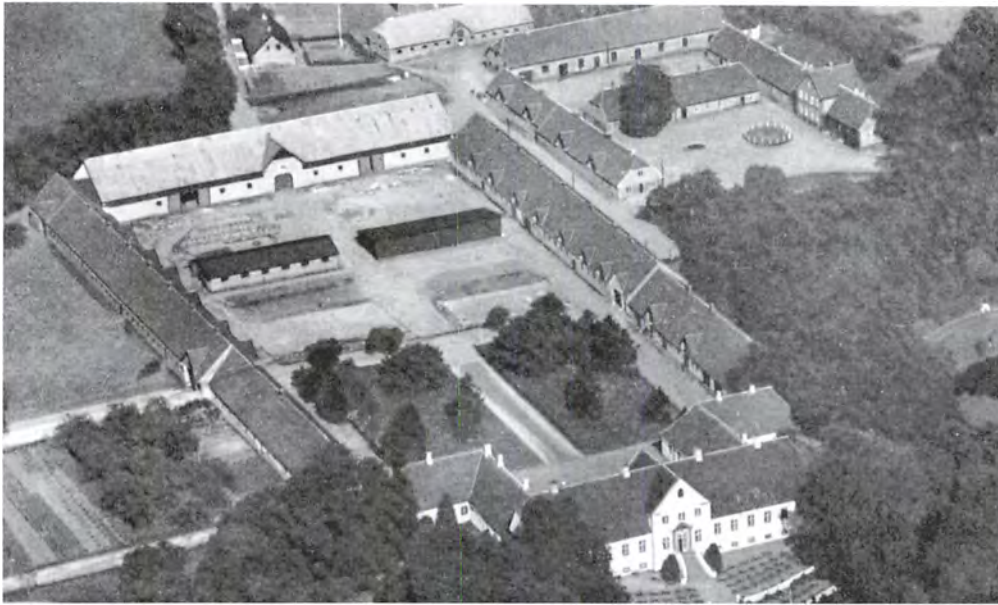
Byen led under brande og krigene i 1600-tallet, men efter en økonomisk nedtur rettede den sig i begyndelsen af 1700-tallet. Skibsfarten var nu først og fremmest til Flensborg, København, Østersøbyerne og Norge.

Hoffet

I slutningen 1700-tallet fik Horsens sit lille hof, idet to prinsesser og to prinsesser af den russiske zarfamilie tog ophold her i 1780. Det var børn af Anton Ulrich, Hertug af Braunschweig, broder til den danske dronning Juliane Marie, enke efter kong Frederik den Femte, og Anna af Mecklenburg, hvis ældste søn, Ivan, var blevet bestemt til russisk tronfølger af zarina Anna, men et år efter denne død i 1740 blev Ivan styrtet af Peter den Stores datter Elizabeth og tillige med sine forældre og fire søskende sat i fangenskab, sidst på en lille ø

Klosterkirken i Horsens, den gamle Franciskanerklosterkirke. Når byen i 1300-tallet fik et klostresamfund af tiggermunke, bekræfter det byens økonomiske styrke som handelsby.

Bygholm o. 1930 med avlsgården intakt.

Den store avlsgård dannede to gårde, en større mod syd og en mindre mod nord, i hvilken forpagterboligen med økonomi-lejlighed dannede den nordlige sidelænge. Overfor lå hestestalden og svinestalden. Længen mod vest var magasinbygning.

På gårdspladsen lå en længe, der rummede bolig for forvalteren og eleverne.

Den store avlsgård harmonerede smukt med hovedbygningen.

I nord og syd var længerne indrettet til kostalde.

i Dwina nær ved Archangelsk. Efter at Ivan og forældrene var døde, besluttede Katharina II at formilde de overlevende fire børns fangenskab, og ifølge overenskomst mellem det danske og det russiske hof blev de i 1780 sendt til Horsens, hvor der blev købt to gårde på torvets sydside med have ud til Ågade, til bolig for dem. Gårdene blev bygget sammen og indrettet under ledelse af professor, arkitekt og hofbygmester C. F. Harsdorff. Der indrettedes også et lille kapel efter græsk-katolsk skik. Denne ejendom kaldtes palæet.

Den russiske kejserinde udredede alle udgifterne til byggeriet, ligesom hun betalte den årlige apanage.

De fire søskende boede i Horsens til deres død, og blev alle begravet i Klosterkirken.

Den sidste af de fire søskende døde i 1807.

Fra 1810 til 1829 boede prinsesse Charlotte Frederikke, prins Christian Frederik (kong Christian den Ottende) fraskilte gemalinde i palæet. Hun havde suppleret ægteskabet og var blevet forvist til Horsens.

Prinsesse Charlotte Frederikke var moder til den senere kong Frederik den Syvende.

Ny vækst

Udviklingen i Horsens gik langsomt i stå efter 1700. Havnen var i for ringe stand og Hamburg var for dominerende. Først i begyndelsen af 1800-tallet begynder en ny økonomisk fremgang, som kan aflæses af befolkningstallet, der fordobles på et halvt århundrede til 5.827 i 1850.

Den øgede kornproduktion gav et større fødselsoverskud, og dette fødselsoverskud søgte bl. a. deres fremtid i købstæderne, hvor den begyndende industrialisering skabte muligheder.

Hovedbygningen til herregården Bygholm, før den blev dækket af et lag hvidt puds.

Fra gammel tid havde brændevinsbrændingen betydet meget for Horsens, log i årene efter 1830 øgedes brænderiernes tal, og der fandt en ikke ringe eksport sted af brændevin og fedekreaturer fra brænderiernes stalde.

Også tabaksfabrikationen var gammel i Horsens. Der dyrkedes tobak i Sundmarken og i 1802 indrettede Mads Bønnelykke en ny tobaksfabrik i Søndergade, som gav arbejde til mange småfolk.

I 1827 grundlagdes det første bryggeri, i 1830 etableredes et jernstøberi, der anlagdes et skibsbyggeri og der oprettedes en oliemølle.

I 1853 blev statens straffeanstalt taget i brug. Omtrent på samme tid påbegyndte nålemager Moritz Goldschmidt en beskeden manufakturforretning, og der blev truffet aftale mellem staten og Goldschmidt om beskæftigelse af fangerne ved væveri. I kompagni med A. F. P. Crome oparbejdede Goldschmidt virksomheden Crome og Goldschmidt, som fik udsalg over hele landet.

I 1865 påbegyndte Crome og Goldschmidt fabrikation med frie arbejdere.

Er skete meget i Horsens i 1800-tallet anden halvdel, kun skal fremhæves Danmarks første andelssvineslagteri, som seminarieforsøger P. Bojsen i Gedved fik oprettet i 1887.

Som en anerkendelse af byens store industrielle betydning etableredes for en del år siden Industrimuseet i Horsens.

Bygholm

Hovedgården Bygholm har sit udspring i det kongelige slot, der menes anlagt af kong Erik Menved i 1313 som støtte for sin magt i Jylland, efter at han havde underkuet de oprørske jyske bønder.

Få årtier efter var slottet eller rettere borgen udenfor kronens eje, men Valdemar Atterdags erhvervede det, og derefter blev det et kongeligt len.

Lensmændene forsøgte borgens vedligeholdelse, og i 1500-tallet forfaldt det meget stærkt, særlig under lensmanden Erik Lange til Engelsholm, som pantsatte det og i 1596 blev fradømt lenet.

Da borgen kort efter ødelagdes, flyttede lensmandens bolig til det nærliggende Stjernholm, og Bygholm blev en ladegård.

Stjernholm var det gamle Sct. Hans Kloster, som kronen i 1575 havde solgt til Holger Rosenkrantz. I 1616 købte kro-

nen Stjernholm Slot tilbage af Holger Rosenkrantz forgældede søn Otte Christoffer.

Bygholm var et af de jyske hovedlen, men ret beskedent i såvel areal so bygninger i forhold til Ålborghus, Skanderborg og Kolding.

Efter svenskekrigene og enevældens indførelse skabte kong Frederik den Tredje sig økonomisk råderum ved at afhænde en del af krongodset. Stjernholm slot med ladegården Bygholm blev i 1661 afstået til Peter, Dominicus og Johan von Uffels arvinger i Hamborg.

I 1670 købte den lauenborgske landmarskal og landråd Joachim Werner von Bülow (død 1724) Stjernholm med Bygholm, der omtales som afbrændt af fjenden.

I 1683 købte han af kongen Bygholm vandmølle, hvortil Horsens borgerskab havde mølletvang. Møllen var nedbrændt i 1680.

I 1683 erhvervede von Bülow sædegårdsprivilegier for sit gods, og han fik tilladelse til at rive Stjernholms slots gamle forfaldne bygninger ned, og bruge materialerne til byggearbejde på Bygholm, hvor han opførte en hovedbygning af egebindingsværk.

Efter den gamle matrikel havde gården 115 tdr. hartkorn, efter Christian den Femtes matrikel fra 1688 blev dens hartkorn af ager og eng sat til 120 tdr.

Der var i hele Jylland kun to gårde, hvis ager og eng var takseret højere, nemlig Asdal med 148 tdr. hartkorn og Sostrup med 130 tdr. hartkorn, men for Asdals vedkommende lå 80 tdr. hartkorn under en afbyggergård og for Sostrups vedkommende var halvdelen af tilliggendet bortlejet. Således blev Bygholm det største avlsbrug i Jylland, hvor der på den tid var 400 sædegårde.

Besætningen var i 1639 opgivet til 97 øksne, 112 køer og kvier, 60 kalve, 140 får og lam samt 52 heste. Tre år senere var der 142 øksne, 30 stude, 110 køer og kvier, 10 kalve, 66 får og lam samt 42 heste og hopper.

Det mest interessante ved de gamle oplysninger er antallet af køer, for Bygholm vedblev at være en af de gårde i Jylland, hvor koholdet var af stor betydning. I 1760 omtales gårdens besætning som hollænderikøer.

I 1697 solgte von Bülow Bygholm og Stjernholm til den senere generaløjtnant Jørgen Rantzau, som i 1705 overlod Bygholm med 116 tdr. hartkorn, møllen med 20 tdr. hartkorn samt en del gods til Theodosius Levetzau til Oksholm. Efter hans død i 1719 overtog enken, Anne Margrethe Brockdorff, godset. Efter hendes død i 1763 delte arvingerne godset, således at Bygholm overgik til Hans Frederik Levetzau. Han døde senere samme år, og enken Sophie von Eyndten, der tre år senere solgte til Lars Thygesen, som i 1776 blev adlet under navnet de Thygeson.

Ved handlen i 1766 havde Bygholm 138 tdr. hartkorn hovedgårdstakst, deraf 18 tdr. mølleskyld, Hatting sogns konge- og kirketiende for 69 tdr. hartkorn samt ca. 870 tdr. hartkorn bøndergods.

Lars de Thygeson var en dygtig landmand, som begyndte udskiftning af landsbyernes jorder i 1770.

Med udskiftningen fulgte udflytning af gårde, vandafledning m.m.

I 1775 lod han den nuværende hovedbygning opføre. Over døren til haven er anbragt en sandstensplade med indskriften:

*O, Gud gør os hver Dag beqvem,
Og takke Dig for Huus og Hjem.
L. Thygesen – A. M. Lichtenberg,
Anno 1775 ved bygmester Anders Møller.*

Thygesen var gift med Abel Marie Lichtenberg, datter af købmand Gerd de Lichtenberg til Engelsholm m. fl.

For at bønderne kunne blive i stand til at forbedre deres gårde, lod han dem sidde for en lav landgilde, overlod de tien der for en rimelig afgift, forbedrede i høj grad deres hesteavl ved at holde gode hingste på gården, vejledede dem med afledning af skadeligt vand, med tilplantning og meget andet.

Det er faldt samtiden mest i øjnene var hans ypperlige hollænderi af marskkvæg, der i størrelse og kvalitet ansås for det bedste i Jylland. Der var 340 køer, 100 stk. ungvæg og kalve, 10 tyre, alt af jysk race. Hertil kom 220 får og lam samt 52 heste og 6 trækstude.

I sit ægteskab havde Thygeson haft to sønner, der begge døde før forældrene. I 1810 blev han enkemand, og samme år oprettede han et par legater, et for lærerne ved nogle af godsets skoler, og et for nødlidende på godset.

Thygeson døde i 1812 71 år gammel. Tre år før havde han ved købekontrakt solgt sit store, velholdte gods til brodersønnen Niels Emanuel de Thygeson til stamhuset Matrup. Købesummen var nærmest symbolsk.

Den nye ejer havde været embedsmand i Norge, og han var ved ægteskabet med Louise Plöen blevet meget velhavende. Han merglede, kultiverede engene, dyrkede kartofler og raps, men den hårde og lange landbrugskrise i 1820'erne rev ham økonomisk over ende. Han kom i skatte- og renterestance, og i 1829 overtog staten hans gods.

Efter at staten havde drevet godset med tab i seks år, solgtes det til oliemøller, senere kammerherre, August Theodor Schütte.

Han var en dygtig landmand og human godsejer, der fra tid til anden ejede flere jyske herregårde.

Efter hans død i 1889 gik Bygholm over til hans søn Ludvig Theodor Schütte, der fra 1870 havde ejet Eskjær i Salling, hvor slægten stadig residerer.

Ludvig Theodor Schütte var en tid medlem af Rigsdagen.

Efter hans død i 1915 solgtes Bygholm i 1916 til greve Werner Schimmelmänn, som i 1918 afhændede Bygholm til Horsens Kommune. Gårdens bygninger lå dengang tæt ved byen, og i dag ligger Bygholms hovedbygning og park inde i byen.

Hovedbygningen indrettedes til hotel og restaurant, og det er den fortsat.

Hovedbygningen

De Thygesons hovedbygning fra 1775 er et påfaldende gammeldags byggeri for sin tid. Det er et barokanlæg opført i klassicismens tid. Hovedfløjen er i et stokværk over høj kælder med gennemgående frontispice. De to sidefløje er også i et stokværk med uden kælder og til dem føjer sig en vinkelbygning, så hovedbygningen består af 5 fløje.

Hovedbygningen stod indtil 1920 i blank gulstensmur, men er nu hvidkalket.

Bygholms hovedbygning set fra parken

Dansk bondelandbrug og Grundtvig

Af docent, dr. phil.
Erik Helmer Pedersen

Vor store salmedigter og folkeoplyser Nikolaj Frederik Severin Grundtvig blev som bekendt født i Udby i Sydsjælland 1783 og har dermed som 5-årig kunnet opleve bondefrigørelsens største øjeblik: Stavnsbåndsløsningen. Han har ikke senere kommenteret begivenheden direkte, men gennem sin opvækst i præstegårde, først i Udby, senere i Thyregod i det midtjyske, har han haft bondens hverdag tæt inde på livet, mest dog set på afstand.

Dog glemte han på ingen måde sit førstehånds kendskab til bondelivet. I et tidligt digt til lillesøsteren Ulrike Eleonora tales der om ploven, som opriver jorden "med hvæssede Staal for de nyskaarne Render". På en moderne præstegård brugte man naturligvis svingplov. Selv i hans største digterværk *Nyaars-Morgen* fra 1824 hentes billeder fra jordbruget: "Nu klinge der Psalmer, Hvor Leerne gaee!", og i den afsluttende strofe dufter kornet ligefrem: "Mens Markerne bølge, Med staaende Korn...".

Fra barndommens år stod hans hu til bogen; han må have læst millioner af bogsider i sit lange liv. Hans udsyn rakte dog langt videre end til det læste. Der er ingen i dansk historie, der som han har søgt at gøre sin læsning nyttig for andre, samfundsrelevant hedder det på moderne dansk. Med tiden opfattede han sig selv som en profet, hvis budskab rakte til alle danske i deres verdslige og åndelige livsudfoldelse.

Allerede som 21-årig satte han sig som mål at gøre bønderne mere vidende og bogligt dannede for derigennem at råde bod på den uret, bondeplagere før og nu havde begået. Målet stod ham helt klart: at opmuntre de himmelstræbende kræfter i det enkelte menneske og samtidig sikre, at det fortsat stod med begge ben på jorden. I sammenhæng dermed måtte han sætte kristen livsanskuelse højere end noget andet.

Moderne pædagogik stod han afvisende overfor, især når man fra den side påstod, at man aldrig måtte tvinge børnene til at lære noget videre. Seminarieuddannede lærere hævdede at være lærde folk, men derved afslørede de efter Grundtvigs opfattelse netop deres bundløse uvidenhed, topmålte narre som de var og blev. I skolen skulle børnene efter hans mening lære sig de kundskaber, der var nødvendige for at virke i sit senere erhverv.

Der var røster fremme i tiden om en halvmilitær opdragelse og uddannelse af bonden som folkelig landsoldat. Også det

måtte Grundtvig afvise, og det samme gjaldt ønsket om at sætte almen oplysning på bønderbørnenes læseplan. Hvis landet skulle bestå, måtte grænsen mellem de lavere og højere stænder bevares. Ulærde folk måtte iflg. sagens natur brødføde de lærde, og det krævede ikke akademisk lærdom. Til gengæld skulle undervisningen helst være mundtlig og levende, ja munter. Oplysningstidens nærmest bevidstløse hang til fornuftsguderi var ham inderligt imod. Det gjorde mennesket til sin egen gud.

Den unge Grundtvig kunne som vist ikke sige helt sig fri for at dele den nedladende holdning til bonden, som var gængs i hans samtid. Nok sympatiserede de fleste med bondefrigørelsen, men enhver tale om at gøre bondestanden lige med de højere stænder var på forhånd dødsdømt. I det omfang, censuren og politiet overhovedet tillod åben debat om samfundsforhold, kunne en samfundsreformatør ikke finde litteratur om bondestandens evt. opstigning. Først med C. F. Wegeners *Liden Krønike om Kong Frederik og den danske Bonde* fra 1843 fik bondestanden sin første, officielle historiebog.

Datidens historieskrivning beskæftigede sig ikke med erhvervsforhold, og hvis Grundtvig ville konsultere teologen Gr. Begtrup's landøkonomiske danmarksbeskrivelse *Agerdyrkningens Tilstand i Danmark*, udgivet landsdel for landsdel 1803-12, ville han til stadighed blive mindet om bondens tilbagestående status som jorddyrker. Der var heller ikke udviklet en terminologi, et teknisk sprog, der gjorde det muligt at beskrive erhvervsforhold i moderne forstand. Stådig talte man om bonden og bondestanden, ikke om gårdmanden og landbruget. Moderne landbrugsteknik var i sin vorden.

Bladrer vi et øjeblik op til amtsbeskrivelsernes tidsalder 1826-44, ses bonden i periodens første halvdel stadig som en konservativ kornavler, der viger tilbage fra at følge herregårdens eksempel for moderne jorddyrkning. Efter 1830'ernes midte skifter rapportørerne lige så stille tonefald. Nu vurderes bonden i stigende grad som avlsbruger og dermed som parthaver i moderne agerdyrkning. De overleverede bonde dagbøger taler deres tydelige sprog om vendepunktet efter 1830. Søren Pedersen Havrebjerg ved Slagelse noterer netop i 1830, at der nu kræves mere af en bonde end førhen.

Som samfundsreformatør havde Grundtvig i mellemtiden bevæget sig ind mod midten. Efter flere års lærervirksomhed var han i 1811 blevet kapellan hos sin aldrende fader i Udby-Ørslev pastorat. Her var han fra første færd meget aktiv i sognelivet. Hans virke som fattigforstander tog ham især fangen; de udlevede fattige skulle behandles med ærbødighed og helst blive derhjemme og hjælpe lidt til, så længe de kunne. Ville sognebørnene ikke kunne nok ud med offergaver, fik de læst teksten fra prædikestolen og det med ord fra hverdagen, de umiddelbart forstod. Eksempelvis harmede det ham at se unge gå uforberedt til alters - "som svinet til truget".

Efter tilbagekomsten til hovedstaden 1813 tog han hele det danske folk i skole. Dobbeltmonarkiets halvering ved tabet af Norge 1814 smertede ham dybt, og det samme gjorde den mangel på ægte danskhed, tiden efter hans skøn udviste. Mest var man optaget af materielle ting, forledt af Amerikas dårlige eksempel. Kærligheden til fædrelandet og til danskheden skulle genskabes, og til det formål oversatte og

gendigtede han Saxos Danmarkskrønike, Snorres norske kongekrønike og det oldengelske helteedigt Beowulf. Restopløget af krønikerne blev senere foræret til de danske landsbyskoler. I sit tidsskrift *Danne-Virke* fremlagde han i lærd form en åndshistorisk skitse til det højskoleprogram, som senere skulle give det folkelige Danmark en helt ny grobund. Set på denne baggrund blev 1820'erne en mathedsperiode i hans virke om folkeoplyser; til gengæld genindsatte han gennem sin opposition mod tidens teologiske smagsdommere trosbekendelsen ved dåb og nadver som selve fundamentet, klippegrunden i Gudsforholdet. Dog ville han ikke som i Udby-tiden tvinge folk til at være kristelige; i stedet måtte man klart sondre mellem menneskeligt og kristeligt. Skole og kirke var to adskilte størrelser, en holdning han senere uddybede i sit syn på folkeoplysningen.

Indtil da havde Grundtvig afvist at beskæftige sig med politik; det var og blev kongens sag. En ny revolution i Paris juli 1830 skabte imidlertid en politisk uro, der truede med at brede sig til andre lande. Da greb han pennen og skrev et langt modindlæg mod det, han forstod som tidens demokratiske "Døgn-Vildfarelser": *Politiske Betragtninger med Blik paa Danmark og Holsten* (1831).

Heri fastholdt han uden svinkeærinder kongemagtens enevældige status. Den blev i 1660 overdraget Frederik III gennem en frivillig forening mellem konge og folk. Hvis folk i almindelighed fik del i magten, ville de straks søge at fremme deres særinteresser på andres bekostning. Han havde under sine nylige besøg i det delvis demokratiserede England set, hvorledes fabrikkherrerne derovre groft udnyttede deres arbejdere. Tanken om at få en rigsdag eller blot en institution som en rådgivende stænderforsamling var ham inderligt imod. Kærligheden til fædrelandet, dets indre sammenhængskraft ville gå tabt herved. Det hele kunne klares ved at bevilge skrivefrihed til et antal modne og dannede folk, som derigennem kunne give konge og regering de nødvendige råd.

N. F. S. Grundtvig.

Han blev imidlertid klogere. Da han foråret 1836 læste første nr. af "Stændertidende" med referat fra den første samling oktober 1835 – februar 1836 i de rådgivende stænderforsamlinger, Frederik VI efter tysk mønster havde indført 1834, talte en "Folke-Stemme" gennem "Mundens Thron-Bestigelse" direkte til ham om bøndernes forstand på politik og samfundsforhold. Det gav ham inspiration til at arbejde videre med de ideer, han allerede på det tidspunkt havde udformet om et moderniseret skolevæsen med hovedvægten lagt på voksenundervisningen. I de såkaldte "højskoleskrifter", han udgav i 1830'erne, oprullede han et uddannelsesprogram, der med centrum i en større statslig højskole i Sorø skulle gøre de vordende politikere fra folkets brede lag skikket til at deltage i den politiske debat.

Vor store Grundtvigkender Knud Eyvin Bugge har med rette indkredset stænderforsamlingens virksomhed som en vigtig inspirationskilde for Grundtvigs højskoletanker. Hertil kunne føjes den indirekte virkning, 1830'ernes modernisering af bondelandbruget kan have haft på hans overvejelser, og det både i positiv og negativ forstand. Når bondestanden blev økonomisk styrket, ville det givet blive fulgt op med krav om politisk medindflydelse for at fremme særinteresser. Kulturlivets og åndsaristokratiets bærende lag kunne da frygte det værste. I den nørrejske stænderforsamling havde der allerede været røster fremme om at privatisere Det kgl. Teater.

Ideen med folkehøjskolen, sådan som den med udgangspunkt i Rødning 1844 praktiseredes, var måske ikke helt efter Grundtvigs hoved. Alligevel støttede han den og blev gennem 1840'erne menigmands fortalere blandt de lærde. Og på første række blandt tilhørerskaren sås ofte dronning Caroline Amalie. Som sin mand, kong Christian VIII hørte hun til Grundtvigs faste støtter.

Han tog også aktiv del i det politiske røre, der opstod efter kongens tidlige død januar 1848 og blev, om end med lidt besvær, medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling og senere i perioder af Folketinget 1849-58. I 1866 var han i nogle måneder medlem af Landstinget. Hans rigsdagskarriere satte sig ikke dybere spor. Vore dages kritikere på venstrefløj er gået hårdt i rette med hans modstand mod statslig velfærd. De glemmer, at han tog det kristne budskab om næstekærlighed dybt alvorligt. Og når de samme kritikere først har bortamputeret kristendommen fra hans budskab, bliver det i grunden meningsløst at studere endsige bruge Grundtvig.

I Folketinget kunne han få latteren til at bølge med sine ramsaltede bemærkninger. Når munterheden havde lagt sig, som 14. marts 1851, hvor man behandlede en sag om Skjoldenæsholms fæstegårde, fik tilhørerne med ét slået vinduet op for Grundtvig i al sin folkelige bredde: ".jeg har dog altid seet at holde klare Vinduer, for at see hvad der skeete udenfor, ikke blot paa Gaden, men ogsaa i Landet...".

Grundtvig var i hele sit liv i levende vekselvirkning med sin tid. Hans uvisnelige storhed hviler ikke mindst på den omslængthed, at han livet igennem ikke blot forstod den kunst at lytte, men også at indarbejde det modtagne i sin grundlæggende opfattelse. Tidligt forstod han, at landets fundament helt og holdent hvilede på folkets brede lag, bønderne og håndværkerne. Deres repræsentanter skulle da skoles i den kunst at have medansvar for landets skæbne. Når de gennem den ukrænkelige ejendomsret havde ansvar for deres eget vel, ville de også som standsrepræsentanter sky enhver form for statslig eller organisatorisk magtbrynde. Statslig omsorg forudsatte et større bureaukrati, kostede mange penge og berøvede alt for tit folk deres selvværd.

Læs videre på vore største Grundtvigkendere, K. E. Bugge og Flemming Lundgreen-Nielsen.

NYT FRA KREDSENE

Vejlekredsen

Tirsdag d. 28. marts

besøger kredsen på **Børkop Vandmølle** i Børkop.
Kl. 19.00 vil der være åben for "farbror Svends" museum og Møllen

Kl. 20.00 Skoleinspektør Preben Mikkelsen tale om:
"Hvorfor Slægtsforskning"

Derefter Kaffe.

Tilmelding senest d. 24. marts til.

Niels Chr. Jørgensen 75 89 27 11

Jørgen Sørensen 75 86 66 01

Jens Jacob Jacobsen 75 66 90 10

Årsmødet 27. – 28. maj der i år er i Vejle amt.

Se nærmere i 3 - 4 i denne udgave af "Slægtsgården".

Man kan vælge at deltage i hele arrangementet eller i enkelte dele af det, men uanset helt eller delvist, så kræver det tilmelding. Blanket er side 15.

Mandag d. 19. juni

arrangerer vi i Vejle Amt **sommermøde**
hos proprietær Niels Sehested "Straarup"

Skamlinge-vejen 65, 6000 Kolding.

Med afslutning på Skamlingsbanken.

Herom senere.

Niels Christian Jørgensen

Haderslevkredsen

Kredsens **vintermøde med generalforsamling** afholdes **torsdag, den 16. marts kl. 14.00** på Tørning Kro ved Hammelev. Efter generalforsamlingen fortæller Peder Mouritsen om hverdagslivet på en slægtsgård anno 2006. Peder Mouritsen, Sædding Storgård er næstformand i Dansk Slægtsgårdsforening og landsformand for Danske Mælkeproducenter.

Elise Jensen

Vestsjællandskredsen

Generalforsamlingen afholdes den 19. januar på Høng Landbrugsskole.

Der var genvalg til Ole Andersen, Høve og ny til bestyrelsen valgtes gårdejer, fhv. ambassadør Kristian Lund-Jensen, Grydebjerggård ved Mørkøv. Han afløste fhv. borgmester Christian Nielsen, Tølløse.

Generalforsamlingen sluttede med at kredsformanden Vagn Juel Jørgensen takkede Christian Nielsen for et stort arbejde i bestyrelsen, hvor han har været med siden kredsen blev oprettet i 1989.

Efter generalforsamlingen holdt godsejer Adam greve Moltke-Huitfeldt, Espe et meget interessant foredrag om sin slægt og dens besiddelser, ikke mindst hans egne to hovedgårde - Espe og Bonderup.

Greve Moltke-Huitfeldt arbejder sammen med godsarkivar Finn Petersen på et værk om Espe, som skal være færdigt, når han i 2010 fejrer slægtens 200 år på Espe.

OGN

Nordsjællandskredsen

Ved kredsens generalforsamling valgte Signe Jensen, formand for Nordsjællandskredsen at træde ud af bestyrelsen, og ny i bestyrelsen blev speciallæge og gårdejer Helen M. Henriksen, Birkemosegård.

Signe Jensen har været i kredsbestyrelsen siden 1988 og fra 2000 har hun været formand.

Nu har bestyrelsen konstitueret sig med Jens Brogaard Jensen, "Maglehøjgård" i Hammer Bakke som ny formand. Jens Brogaard er økonomikonsulent i Nordsjællands Landboforening, han er medlem af Skibby Kommunalbestyrelsen og tilmed medlem af det nye sammenlægningsudvalg i Frederikssund Kommune.

Sjælland Syd

Lørdag, den 4. marts afholdtes generalforsamling med 45 deltagere på Landbocenteret i Rønnede.

I formanden, Ole Krogh Jensens, fravær aflagde næstformand Asger Hennecke beretningen, hvor man glædede sig over det altid gode fremmøde og at Sjælland Syd er den største af landets 15 kredse.

Som noget nyt arrangerer kredsen kursus på Rønshoved Højskole fra 5. til 11. juni med titlen "Slægt skal følge slægters gang". Der er stor tilslutning, men der er pladser tilbage. Sommerudflugterne er under forberedelse og 4. november afholdes højskoledag på Hindholm Socialpædagogiske seminarium.

Ole Krogh Jensen, Brandelev og Asger Hennecke, Hyllinge blev begge genvalgte til bestyrelsen. Marie Hansen, Dalby ønskede ikke genvalg, og i stedet valgtes Jørgen Hansen, Høsten.

Efter generalforsamlingen fortalte amtsrådsmedlem Kaj Weng Rasmussen, Magleby, Stevns om sit liv. Han blev uddannet smed. Som 26 årig blev han gift, og købte gården i Magleby, hvor han stadig bor. I 1962 valgtes han til kommunalbestyrelsen, og er lige blevet genvalgt. Han har også været i amtsrådet gennem flere perioder. Kaj Weng Rasmussen fortalte levende om sine oplevelser, særlig som socialudvalgsformand.

Solvejg Holtet-Kristiansen.

Fynskredsen

Teaterturen til København, hvor vi så operetten "Flagermusen" i det nye operahus den 10. januar 2006 var en stor succes. Turen blev hurtigt udsolgt, for selvom prisen lå i den dyre ende, så var der meget stor interesse for den teateroplevelse.

Slægtsgårdskredsen for Fyn afholder **virksomhedsbesøg mandag, den 13. marts kl. 15.00**, hvor vi besøger SAB, Ullerupvej 76 i Skamby. Direktør Bent Juul Jørgensen vil vise foderfabrik og kornlager og fortælle om struktur og fremtid. SAB har i år 75 års jubilæum.

I forbindelse med mødet bliver der holdt **generalforsamling**.

Mogens Andersen

Landliv nu

DR2 bringer fra 20. marts 2006 om eftermiddagen udsendelsesrække med titlen "Landliv Nu". Produktionsselskabet følger livet på 7 gårde, heriblandt gården Frydenlund på Norddjursland. Frydenlund blev omtalt her i Slægtsgårdsbladet, fordi proprietær Ove Porse sidste sommer markerede sit 50 års jubilæum på gården med en stor fest for slægt, naboer etc.

Udsendelserne skal vise livet på landet år 2005, for mange mennesker kender ikke længere landet, men har en forældet, romantisk forestilling eller en forældet opfattelse at landbruget som gyllespredende og miljøfjensk.

OGN

NYE MEDLEMMER

Gårdejer Ulrik Jensen
Agdrupvej 10
9380 Vestbjerg

Gårdejere Alice og
Søren Hansen
"Knudsnæsgård"
Statenevej 20
5900 Rudkøbing

Karen-Marie og
Niels Henning Broch-Mikkelsen
Bellevej 19
7140 Stouby

Ida og Hans Peter Bossen
Keltrup Have 75
6100 Haderslev

Gårdejere Jytte og
Knud Aagesen
"Kolleruplund"
Vongevej 25
7300 Jelling

Vagn Aage Hansen
Gl. havn 9 5. th.
7100 Vejle

Ove Høegh-Guldberg
"Tygeslund"
Thygeslundvej 60
9560 Hadsund

Godsejer Anders Hvass
"Hagedstedgaard"
Nykøbingvej 84
4300 Holbæk

Lærer Doris Dalgaard
Enggårdsvej 45
Ubby, 4490 Jerslev

Gårdejere
Karen Mønsted Jensen og Jens
Hjort Jensen
"Fævejle"
Lyngbyvej 113
8250 Trustrup

Advokat Jakob Schmidt
Toftestien 56
3210 Vejby

Gårdejer Poul Erik Boesen
Lyttehøjvej 5
4840 Nørre Alslev

Gårdejere Brith og
Per Bach Laursen
"Lundgaard"
Bjørnsholmvej 69
Overlade
9670 Løgstør

Gerhardt Holst
Jeksen Dalvej 42
8362 Hinnerup

Gårdejer
Lars Albrecht Andersen
"Højstrupgaard"
Frankerupvej 45
Frankerup
4200 Slagelse

Gårdejere Birgit og
Erik Sørensen
"Bævergaard"
Vollerslevvej 25
4632 Bjæverskov

Kay Brorson Mønsted
Lyngbyvej 111
8570 Trustrup

Gårdejer
Markus Dahlgaard Henriksen
"Bomlund"
Vejsmarksvej 3
Stouby
7870 Roslev

Gårdejere Helle og
Jens Henrik Hansen
"Lykkebjerg"
Lykkebjergvej 6
4550 Asnæs

Lærer Anne Huge
Nr. Vedby Kirkevej 25
Nr. Grimmelstrup
4840 Nørre Alslev

Ellen og Folmer Hansen
Møllebakkevej 26
Ålsø
8500 Grenaa

Lene og Robin Larsen
Torkildstrup Huse 8
4863 Eskildstrup

Bjarne Christensen
Englerupvej 60
4060 Kirke Såby

Skovgaard I/S
v/Jacob, Eva og
Knud Skovgaard Jensen
"Skovgaard"
Veddingevej 13
4550 Asnæs

Tove og Birger Søndergaard
Margrethelundvej 5
8550 Ryomgaard

KURSUS

Slægt skal følge slægters gang

Rønshoved Højskole 5. – 11. juni 2006

Rønshoved Højskole

I samarbejde med Dansk Slægtsgårdsforening kreds Sjælland Syd arrangerer Rønshoved Højskole et kursus, hvor vi hører foredrag, ser historiske mindesmærker og besøger slotte og herregårde, som tilhører slægter, der i århundreder har haft stor indflydelse på statsrådet i Danmark.

Sydslesvig og Holsten hørte til Danmark helt frem til 1864. Mange af de danske ministre, embedsfolk og digtere i 1700-1800 tallet kom fra hertugdømmerne, akkurat som det nyeste indenfor landbruget så dagens lys her.

Kurset henvender sig til historisk interesserede, der sammen med andre ønsker at få indholdsrigge dage med udflugter i grænselandet, sang fra højskolesangbogen omkring pejsten og berigende samvær med andre.

Pris

Enkelt/dobbeltværelse: 2.995 kr. pr. person inkl. bus. Beløbet dækker alle programsatte punkter og udflugter.

Program:

Mandag, den 5. juni kl. 13.00 er der busafgang fra Asger Hennecke, Sønderhavevej 5, Havnskov nær Hylinge ved Næstved. Forventet ankomst til Rønshoved Højskole kl. 17.00.

Tirsdag, den 6. juni. Foredrag ved lektor Carsten Porskrog Rasmussen, Århus Universitet om "Glücksborgernes vej til den danske trone" om formiddagen, og om eftermiddagen causerer redaktør Sven-Erik Ravn over emnet "Derfor er vi sønderjyder noget særligt".

Onsdag, den 7. juni heldagstur til Slesvig, Dannevirke og Frederiksstad. Undervejs ser vi nogle betydningsfulde historiske steder.

Torsdag, den 8. juni. Heldagstur til Rendsborg og Breitenburg. Vi besøger også herregården Emkendorf. Om aften causerer redaktør Frode Kristoffersen over emnet "På rejse i Europa".

Fredag, den 9. juni. Heldagstur til Angel og Svans. Vi besøger bl. a. de to prægtige herregårde Ludvigsburg og Altenhof.

Lørdag, den 10. juni. Birgitte Arendt, Haderslev genfortæller Lykke Per af Henrik Pontoppidan.

Eftermiddagen er til fri disposition og om aftenen er der festmiddag og festaften, hvor operasanger Bettina Hellemann Munch synger operette, opera og Kaj Normann Andersens sange.

Søndag, den 11. juni. Efter morgenbuffet afsked og afrejse.

Tilmelding:

Udførligt program og tilmelding sker ved henvendelse til formanden for Sjælland Syd:

Ole Krogh Jensen,
Kroghbrogård,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved.
Telefon 55 54 00 56.

Altenhof, som vi besøger om fredagen, er Reventlowslægtens store gods, som slægten har ejet siden 1691.

I 1938 arvedes Altenhof af Marie-Louise komtesse Reventlow gift med Felix von Bethmann-Hollweg.

Deres søn er den nuværende ejer.

Hovedbygningen er opført i 1722-1728, men har senere gennemgået omfattende ombygninger og udvidelser.

KLIP

Tilmelding til Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde 2006

Tilmelding kan kun ske skriftligt (evt. pr. e-mail) til Slægtsgårdsforeningens kasserer og sekretær Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, **senest den 8. april 2006.**

For deltagere som **ikke** skal overnatte, **senest den 20. april.**

Deltagerliste m.m. vil blive fremsendt sammen med indbetalingskort i begyndelsen af maj.

FØLGENDE DELTAGERE TILMELDES (skriv tydeligt):

Navne _____

Adresse: _____

Telefon: _____

Hermed bestilles (skriv antal personer)

- Møde**
- _____ Frokost og bytur i Fredericia, fredag
 - _____ Herregårdsbesøg, fredag
 - _____ Aftensmad, fredag
 - _____ Frokost, lørdag
 - _____ Eftermiddagskaffe, lørdag
 - _____ Festmiddag, lørdag
 - _____ Frokost, søndag

- Overnatning**
- _____ Lørdag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Lørdag - søndag, enkeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, enkeltværelse

- Busser**
- _____ Bus, søndagsudflugt
 - _____ Bus fra Sjælland med påstigning i _____

Eventuelle afbud meddeles straks til sekretæren, hvis betaling skal undgås.

KLIP

KOPI TIL EGET BRUG:

Hermed bestilles (skriv antal personer)

- Møde**
- _____ Frokost og bytur i Fredericia, fredag
 - _____ Herregårdsbesøg, fredag
 - _____ Aftensmad, fredag
 - _____ Frokost, lørdag
 - _____ Eftermiddagskaffe, lørdag
 - _____ Festmiddag, lørdag
 - _____ Frokost, søndag

- Overnatning**
- _____ Lørdag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Lørdag - søndag, enkeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, enkeltværelse

- Busser**
- _____ Bus, søndagsudflugt
 - _____ Bus fra Sjælland med påstigning i _____

Eventuelle afbud meddeles straks til sekretæren, hvis betaling skal undgås.

Ole Krogh Jensen, »Kroghbrogård«

- *En Slægtshistorie*

Anmeldt af arkivar Ejgil Overby, Dansk Slægtsgårdsarkiv.

I efteråret 2005 afleverede Ole Krogh Jensen til Dansk Slægtsgårdsarkiv et eksemplar af en udførlig slægtsbog om sin egen slægt.

Som han skriver i forordet, så har det, så længe han kan huske, været en af hans største interesser at finde ud af, hvordan de forskellige slægtleds personer havde opført sig og deres livsvilkår gennem tiderne.

Af særlig interesse for Krogh Jensen er den fædrene slægt med rod i fødegården, der gennem mange år blev kaldt »Kroghbrogård«, men som i tiden omkring Anden Verdenskrig fik navnet »Østergård« – et navn Krogh Jensen nu har fået ændret til det oprindelige.

På Slægtsgårdsarkivet havde vi i forvejen en del oplysninger om slægten, bl. a. baseret på undersøgelser foretaget af Hofmannsen i 1971. Undersøgelserne viste, at slægten havde dybe rødder i Brandeleveggen, og at den umiddelbart, uden vanskeligheder, kunne føres tilbage til 1600-tallet. Da Krogh Jensens farfar og farmor var fætter og kusine, medførte undersøgelsen det, som man kalder anetab, hvilket betyder, at det lettede arbejdet, da Krogh Jensen ikke har så mange forskellige aner i de sidste led.

Slægten har gennem mange generationer været med til at præge Brandelevs liv, og ikke mindst i 1700-tallet besad slægten en stor del af landsbyens gårde. Desuden er der indenfor farfarens mødrende slægt en gren, som ikke hører til bondeslægten, men som bl. a. har fostret præster gennem adskillige tidsaldre. Nogle af forfædrene blandt Brandelevs bønder i 1700 årene har klaret sig utroligt godt og viste samtidig en stor social forståelse for deres familie. De viste sig

også at have stærke anlæg for at modtage tidens indlæring hos lærer, degn og præst.

Indledningsvis indeholder slægtsbogen nogle smukke fotografier af gården. Først et luftfoto fra 1998 af hele gården og derefter nogle billeder af stuehuset og omgivelserne fra 2004. Dernæst følger de omfattende anetavler vedrørende Krogh Jensen op fædrene side og mindre omfattende anetavler for to tipoldemødre i henholdsvis 4. og 5. generation. Næste afsnit er helliget familielivet med forfædrene, alt under harmoniske forhold, dog forstyrret en tid under krigen, hvor en storebror, der var modstandsmand, med nød og næppe undgik at blive arresteret af Gestapo.

Moderen stammede fra Svinø, hvor bedstefaren og hans forældre optrådte som »kloge mænd«. Det afsnit og det følgende om faderens forældre indeholder, efter min opfattelse, nogle af bogens smukkeste beskrivelser.

De følgende afsnit vedrørende oldeforældre og tipoldeforældre er naturligvis af uvurderlig hjælp for den, der ønsker at forske i slægten. Her er det bl. a. dokumenteret, at en tipoldemor, farfaderens mormor, som var af Gasmannslægten, har forfædre udenfor bondestanden, som kan følges langt tilbage bl. a. i Odsherred, Ærø, Als og Tønder.

Gennem Krogh Jensens studier af de forskellige grene af slægten, har han fundet frem til dramatiske hændelser i familierne, hvoraf nogle havde været ham fortalt, men som ved nærmere forskning viste sig at være flere og voldsommere end nogen anede.

I sin helhed må jeg sige om slægtsbogen, at den er vel tilrettelagt og overskuelig.

Da den indeholder meget spændende læsning, kan den anbefales til Slægtsgårdsarkivets besøgende. Men ikke mindst for dem, der har lyst til selv at udarbejde egen slægtshistorie, er den en god inspiration.

E. Overby

Gårdejer Ole Krogh Jensen, Brandelev har udgivet sin slægtsbog, som ikke alene er interessant læsning, men også kan være tider påtænkt historie. Slægtshistorieforfatteren!

	side	2
	side	3
	side	3
	side	6
Klejsgård	side	8
Tyrstrupgård ved Christiansfeld	side	9
Dansk bondeliv, set fra katederet	side	12
Nyt fra kredsene	side	14
Forturen	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

april/maj 2006

Nr. 381 - 62. årgang

Klejsgård ved Juelsminde, som vi besøger på årsmødeudflugten.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40,
Sædding, 6830, Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21
(Formand: Bladudvalget)

Jens Brogaard Jensen
»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 22
(Formand: Bornholmskreds)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllemevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen
»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,
»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Danneberg
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Karen Jacobsen
»Østergård«, Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Elise Jensen,
»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
Fjelstrup
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krog
Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«
Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,
Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,
Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup,
tlf. 97 56 40 71

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Henry Slemming,
Hammelevvej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99

Niels Christian Jørgensen
Årupvej 29,
8722 Hedensted,
tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wethe
»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund
»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Her sidst i april vælter foråret ind over landet, og vore kollegaer har travlt i marken, og travlheden er naturligvis mere intens, når foråret kommer så sent som i år.

Glædeligt er det, når vi kan gå tur med hunden om morgenen, uden at skulle iføre os det varme vintertøj, og glædeligt er det, når vi høre fuglesang tidligt om morgenen, og ser hvordan der er travlhed med redebygning og andre forberedelser til sommerens yngelpleje blandt vore vingede venner.

Vi fik fugleinfluenzaen at mærke i dette forår, og vi må vel belave os på, at det er noget vi fremover må leve med, som en del af hverdagen. Det er trist, men vel trods alt ingen katastrofe.

Vi oplever i disse uger en voldsom stigning i vore energipriser, affødt af ustabilitet i mellemøsten. Det er sket før, og vi må blot tage til efterretning, at en meget stor del af verdens olieresurser findes i politisk ustabile lande, som ved enhver given lejlighed er parate til at sætte den vestlige verden på pinebænken. Her er igen et argument for, at vi i et højteknologisk samfund som vort, skal satse fortsat stærkere på alternative energiformer, og udnytte alle former for vedvarende energikilder.

Vi forbereder os på vort årsmøde den 27. og 28. maj, og vore folk på Vejle-Horsensegnen har sammensat et program for udflytningen, der fuldt lever op til vore stolte traditioner for interessante årsmøder.

Jeg håber og tror, at mange af vore medlemmer vil bruge et par dage i Slægtsgårdsforeningen, for at opleve en spændende landsdel, men også for at træffe gamle bekendte og få nye bekendtskaber. Jeg ved af erfaring, at mange af vore medlemmer har skaffet sig varige venskaber gemmen vore årsmøder rundt i landet.

Lad denne glædelige udvikling fortsætte. På glædeligt gensyn i Horsens den 27. maj. Programmet er godt, og vi ser som vanligt på at vejrguderne er os venligt stemt.

*Hermed en forårshilsen fra Kaaregaard.
Kate og Carl Martin Christensen*

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 73 og
38 79 83 90 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 382 udkommer omkring
den 20. juni 2006. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 1. juni 2006.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: O'mega kommunikation AIS
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mega.dk

Årsmødet 27. – 28. maj 2006

Årsmødet 2006 er beskrevet i nr. 380 med tilmeldingskupon side 15. Skulle der være medlemmer, som har lyst til at deltage – hel eller delvist – i årsmødet, så kan det nås endnu. Kontakt foreningens kasserer og sekretær Inger M. Hansen tlf.: 59 27 59 77.

Vejle Amtskreds har tilrettelagt et fyldigt program for dagene 27. – 28. maj, og traditionen tro tilbydes en interessant fortur, hvor der bliver lejlighed til at dyrke kulturhistorien bredt muligt.

Program for årsmødet

Lørdag den 27. maj samles vi kl. 10.00 hos Helle og Svend Nielsen, "Søndergård", Søndergårdsvej 5, Ølsted, 8723

Løsning. Efter gårdbesøget er der frokost på Scandic Hotel Bygholm Park, Schüttesvej 6, 8700 Horsens. Kl. 14.30 åbnes årsmødet officielt på Hotel Bygholm Park. Efter kaffen er der tid til at se sig om, og kl. 18.00 begynder aftenfesten.

Søndag den 28. maj indledes med morgenandagt i Daugård Kirke. Derfra kører vi til Ørumgård, hvor vi besøger godsejere Lisbeth og Steen Erik Højgaard. Derefter venter frokosten på Gramrodehus. Eftermiddagen byder på besøg Kirsten og Hans Hansen, „Klejsgård“, ved Juelsminde.. Kl. 15.45 Mødet slutter årsmødeudflugten på Klejsgård.

Forturen er beskrevet på bagsiden.

Hovedbestyrelsen

Dansk slægtsgårdsforenings hovedbestyrelsen har 21 medlemmer. 15 medlemmer repræsenterer hver af de lokale kredse. 6 medlemmer vælges på årsmødet.

For at være medlem af Slægtsgårdsforeningens hovedbestyrelse fordres, at man er ejer af en slægtsgård eller at slægtsgården stadig er i slægtens besiddelse.

Her bringes et portrætgalleri af hovedbestyrelsen, som også er oplyst på side 2.

Carl Martin Christensen
"Kåregård"
5485 Skamby.
Født 1940.
Medlem af hovedbestyrelsen fra 1980.
Landsformand siden 1987.

Henry Slemming
"Ryttergården"
8500 Grenå.
Født 1933.
Medlem af hovedbestyrelsen fra 1984.
Formand for
Århus Amtskreds 1984-1999.
Formand for
Slægtsgårdsarkivet 1993-2005.

Elise Jensen
"Højtoftgård"
6100 Haderslev.
Født 1938.
Medlem af hovedbestyrelsen fra 1988.
Formand for Haderslevkredsen 1988.

A. C. Winther Hansen
"Trillbakkegård"
9240 Nibe
Født 1938.
Medlem af hovedbestyrelsen fra 1988.
Formand for Himmerlandskredsen 1988.
Næstformand 1996-2005.
Formand for Bladudvalget 1996-2005.

Jens Peter Skov Jensen
"Hobygård"
4983 Dannemare
Født 1951.
Medlem af hovedbestyrelsen fra 1991.
Formand for Lolland-Falsterkredsen 1991.

Jens Skytte
 "Aldrupgård"
 8860 Ulstrup.
 Født 1948.
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 1996.
 Formand for Midtjysk Kreds 1966.

Mogens Frigaard
 "Frigård"
 3700 Rønne.
 Født 1941
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 1999.
 Formand for Bornholmskredsen
 1999.

Frantz Wetche
 "Hvanstrup Hovedgård"
 9640 Farsø
 Født 1940.
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 1997.

Christian A. Krogh
 6470 Sydals.
 Født 1935.
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 2001.
 Formand for Det sydlige Sønderjyl-
 land 2001.

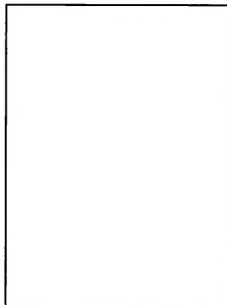
Knud Høstgaard Møller
 "Nittrupgård"
 7860 Spøttrup.
 Født 1931.
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 1998.

Karen Jacobsen
 "Østerbygård"
 5610 Assens.
 Født 1941.
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 2001.
 Formand for Fynskredsen 2001.

Grethe Plagborg
 7200 Grindsted
 Født 1936.
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 1999.
 Formand for Ribe Amtskreds 1999.

Mogens Høge Hansen
 "Hjørnegård"
 4863 Eskilstrup.
 Født 1940.
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 2002.

Vagn Juel Jørgensen
 "Grønlandsgård"
 4261 Dalmose.
 Født 1938
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 1999.
 Formand for Vestsjællandskredsen
 1999.

Niels Christian Jørgensen
 "Hermansminde"
 8722 Hedensted
 Født 1939.
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 2003.
 Formand for Vejle Amtskreds 2003.

Jens Ulrik Tarpgaard
 "Tarpgård"
 6990 Ulfborg
 Født 1951.
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 2004.
 Formand for Ringkøbing Amtskreds
 2004.

Ole Krogh Jensen
 "Kroghbrogård"
 4700 Næstved
 Født 1935
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 2005.
 Formand for Sjælland Syd 2005.

Peder Mouritsen
 "Sædding Storgård"
 6830 Nr. Nebel.
 Født 1957
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 2004.
 Næstformand 2005.
 Formand for Bladudvalget 2005.

Anne Lis Ladefoged
 "Ingvorstrup Hovedgård"
 8500 Grenå.
 Født 1943
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 2005.
 Formand for Århus amtskreds 2005.

Kræn Hjortlund
 "Vanggård"
 9700 Brønderslev.
 Født 1948
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 2004.
 Formand for Vendsysselkredsen 2004.

Jens Brogaard Jensen
 "Maglehøjgård"
 4050 Skibby.
 Født
 Medlem af hovedbestyrelsen fra 2006.
 Formand for Nordsjællandskredsen
 2006.

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen, Kåregård,
 Badstrupvej 39, 5485 Skamby.

NYE MEDLEMMER

Susanne og Jørgen Andersen
 Vordingborg Landevej 25
 Vester Egesborg
 4700 Næstved

Bodil Hansen
 Sandvig Kohave 2
 4735 Mern

Hans Bastrup
 Gersdorffsgade 24.3
 8700 Horsens

Grethe Jensen
 Guldagervej 17
 4640 Fakse

Birgit og Jørgen Jensen
 Skovbøvej 3
 Næstelsø
 4700 Næstved

Ørumgård

Ørumgård set fra gårdspladsen

Ørumgård, som vi besøger på årsmødeudflugten er både et moderne landbrug og en interessant herregård.

Slægten

Ørumgårds nuværende ejer, Steen Erik Højgaard, er oldebarn af ingeniør og entreprenør Knud Højgaard (1878-1968), der i 1921 gik sammen med Sven Schultz og stiftede firmaet Højgaard og Schultz.

Efter et langt liv med store byggeopgaver, ikke mindst brobyggeri, købte Knud Højgaard i 1939 den store herregård Orupgård på Falster. Hans søn, Erik Højgaard, blev i 1954 ejer af Orupgård, og i 1961 købte hans søn Ørumgård. I 1977 byttede far og søn gårde, så Erik Højgaard overtog Ørumgård. I 1993 blev Ørumgård overtaget af Erik Højgaards søn Hans Højgaard, der havde bestyret gården siden 1980. Hans Højgaard flyttede til Ørumgård i 1984 efter at havde solgt Estvadgård ved Skive.

I 2004 fulgte tredje generation på Ørumgård, idet Steen Erik Højgaard blev ejer. Steen Erik Højgaard er agrarøkonom fra Næsgård Agerbrugsskole, og han lægger et meget stort arbejde i udviklingen af produktionen på Ørumgård.

Drift

I 1960 var tilliggendet på 230 ha, men i 1971 købte Knud Højgaard Gammel Hornumkjær med 50 ha ager og 8 ha skov. I 1987 købte Hans Højgaard Birkehøj med 70 ha, og i 2003 købte Steen Erik Højgaard Hastendal og Espenkær med tilsammen 100 ha ager, 3 ha eng og 15 ha skov

Nu omfatter det samlede tilliggende 503 ha. Det dyrkede areal er på 335 ha, 150 ha er skov og retableret grusgrav.

Gårdene drives under et af ejeren med tre mand. Planteavl er traditionel med korn og frø.

Godsejer Knud Højgaard begyndte i 1971 en produktion af kyllinger, denne produktion er blevet udvidet, så der er 150.000 kyllinger i staldene. Kyllingerne kommer daggamle og efter 17 uger sendes de videre til hønsehhold.

Til Ørumgård hører en grusgrav og to vindmøller, og så er der et omfattende jagtvæsen. Steen Erik Højgaard har i 2003 skabt en dyrehave på 100 ha med dådyr. Jagten er lejet ud, og med jagten følger hovedbygningen til gården Hastendal. Jagtlejeren har ansat en skytte.

Bygninger

Hovedbygningen har en længere historie. I 1855 blev hovedfløjen ombygget i røde sten. Den er rejst over en kælder, hvis oprindelige del målte 5 x 9 meter, men senere er udvidet til 21 meter. Den oprindelige kælder er antagelig resterne af det stenhus som stod på stedet i middelalderen. I 1868 blev et monumentalt midterparti påbygget. Derefter blev hovedfløjen udvidet og tilføjet to sidefløje. Hovedbygningen er på 1600 m² foruden kælder, og den er bolig for godsejerparret Lisbeth og Steen Erik Højgaard samt for hans forældre Mona Lisa og Hans Højgaard.

Avlsgården er bevaret og står i et harmonisk forhold til hovedbygningen. Den gamle trælade fra 1911 bruges til tørreri. Kostalden anvendes dels til lager, dels til udlejning og hestestalden anvendes delvis fortsat til heste, og noget af den lejes ud

Historien

Ørumgård er en gammel hovedgård, der nævnes allerede i 1458, da den tilhørte væbner Ove Skale. Efter nogle handler i familien blev Ørumgård overtaget af Jens Mogensen Harbou, hvis enke, Karen Knudsdatter Bille overtog den i 1635. I de følgende hundrede år sad medlemmer af slægten Biller med gården. I 1732 købte kaptajn Frederik Trolle Ørumgård, der var sat til 27 tdr. hartkorn hovedgårdstakst, 7 tdr. hartkorn skov og mølleskyld, 41 tdr. hartkorn tiender og 221 tdr. hartkorn bøndergods.

I 1739 købtes gården af Poul Marcussen, forpagter af Drenderup, der øgede tilliggendet med 5 tdr. hartkorn bøndergårdsjord fra Hornum by.

I 1769 blev sønnen, Peder Marcussen ejer af Ørumgård, der nu havde et tilliggende på 545 tdr. hartkorn af alle slags. Efter Peder Marcussens død i 1779 købtes gården af birkedommer Tobias Jantzen, der i 1792 solgte til Christen Mikkel Kjær til Rohden, som frasolgte bøndergodset. Han var en foretagsom landmand, der merglede markerne og hegnede dem med jord- og stendiger.

I 1820 købtes Ørumgård af Christian Jens greve Rantzau til Rosenvold. Efter enkegrevindens død i 1839 solgtes Ørumgård til O. P. Rønberg, tidligere ejer af Borchsmind.

I 1851 købtes Ørumgård af Johannes Christian Frederik Eckardt (1823-1899). Han havde studeret jura, men gav han sig til at lære landvæsen. Deltog i Første slesvigske Krig (1848-50) og udnævntes til løjtnant. Han blev syg, og søgte helbredelse ved omfattende rejser. Efter hjemkomsten købte han Ørumgård og gjorde meget for gårdens drift. Fra 1852 til 1863 drænede han gårdens mark, og han ser vist nok den første jyske landmand, der gennemførte denne grundforbedring, som han havde lært at kende i Skotland. Han forbedrede kvægbesætningen, påbegyndte dyrkning af roer, engene planeredes og overrisledes og skovene afgrøftedes, ligesom de åbne partier tilplantedes med passende træarter. Ørumgård var et mønsterbrug, som blev meget besøgt. Godsejeren var i en årrække formand for Vejle Amts Landboforening, hvor han udrettede meget, og han var med til at stifte Foreningen af jyske Landboforeninger. Han udnævntes til etatsråd, var landvæsenskommissær, amtsrådsmedlem fra 1856-58 og medlem af Folketinget fra 1861-64. Efter han død sad enken med Ørumgård. I 1908 solgte arvingerne Ørumgård til Hans Georg baron Wedell-Wedellsborg. I 1942 købtes Ørumgård af den tidligere ejer af Sophiendal ved Skanderborg, Holger Jørgen Gottlob Frederik baron Rosenkrantz. Han solgte i 1960 Ørumgård til Knud Højgaard, hvis nevø er den nuværende ejer.

OGN

Ørumgård set fra haven.

Slægtsoversigt

1960

Knud Højgaard (1940).
Gift med Hanne Hellner Nielsen.

1975

Faderen godsejer Erik Højgaard (1912 – 1993)
Gift med Birthe Holm.

1984

Sønnen Hans Højgaard (1944)
Gift med Mona Lisa Schröder.

2004

Sønnen Steen Erik (1967)
Gift med Lisbeth Holm Hansen.

Ørumgårds hovedbygning som en ser ud efter ombygningerne 1868-70.
Under hovedfløjen er en kælder, der stammer fra det middelalderlige stenhus.

Klejsgård

*Klejsgård set fra gårdspladsen.
Tilbygningerne med garagerne er, hvor køkkenfløjen var, da der var husholdningsskole.*

Årsmødeudflugten slutter på Klejsgård nær Juelsminde. Det er en gård, som gennem tre generationer har været hjemmet for en initiativrig familie.

I 1918 købte Marie og Hans Hansen Klejsgård. Hans Hansen var en driftig landmand og handelsmand, der anlagde en frugtplantage og etablerede et mosteri. Marie Hansen stiftede i 1934 Klejsgård Husholdnings-Fagskole – også kaldet Landbokvindernes Fagskole, som i 1942 flyttede til det nedlagte badehotel i Strib.

*Mindesten med teksten:
12. maj 1934 rejstes Landbokvindernes skole på Klejsgård.*

I 1947 købte sønnen Frede Hansen nabogården Klejs Vestergård, og i 1955 begyndte han at fremstille kornsiloer. Det blev til firmaet DAN-CORN, som har udviklet sig fra firkantede træsiloeer til store runde metalsiloer, der ses overalt. DANCORN både fremstiller og forhandler kornopbevaringsanlæg og denne produktion videreførtes af sønnen Hans Hansen i 1991.

Der er 32 fast ansatte og i sæsonen 30 mand mere. Hans Hansen som sammen med hustruen Kirsten flyttede ind på Klejsgård i 2003 er meget engageret i landbrugets organisationer, bl. a. er han bestyrelsesmedlem i Danish Crown.

Drift

I 1930 var der 77 ha til Klejsgård, hvoraf 51 ha var ager, 11 eng, 9 skov og 5 frugtplantage. Af de 5 ha frugtplantage var de 2 ha anlagt af Husholdningsudvalget i Horsensegnens Landboforening og Husmandsforening, og de blev drevet med tilsyn fra Statens Forsøgsvirksomhed på det nævnte område. Til frugtplantagen var knyttet kurser i havebrug og husholdning samt forsøg med henkogning af frugt og grønsager.

Klejsgård o. 1900.

Nu omfatter landbruget foruden Klejsgård også Klejs Vestergård og Aldumgård med i alt 294 ha, hvoraf 270 ha er ager. Endvidere er der 86 ha i forpagtning. Driften er traditionel planteavl.

Der produceres årligt 14.000 7-30 kgs grise og 11.000 slagtesvin.

Bygninger

Klejsgårds gamle hovedbygning var opført i 1790. Den var af egebindingsværk med stråtag. Den blev i 1908 erstattet af den nuværende hovedbygning, som senere blev udvidet med en tilbygning ved vestgavlen, der rummede husholdningskøkken og elevværelser. Denne tilbygning er senere fjernet, ligesom de senere påsatte kviste ikke blev bevaret, da huset fik nyt tag i 1981. Avlsgårdens ældste bygninger er fra 1904.

Historie

Klejsgård blev i 1884 solgt af Hans Jørgen Winther til Rasmus P. Therkildsen. Omkring 1900 havde han 36 køer og tilsvarende ungvæg samt 3 tyre. Der var 6 heste og årligt solgtes ca. 135 slagtesvin.

I 1918 solgte R. P. Therkildsen gården til Hans Hansen, der øgede besætningen til 35 malkekøer. Hans Hansen oprettede et svineavlscenter for Dansk Landrace. Der var 19 søer og to orner, og f. eks. i 1930 solgte han 180 avlsdyr og 150 slagtesvin.

OGN

Klejsgård o. 1960. Bemærk køkkenafdeling ved gavlen.

Tyrstrupgård ved Christiansfeld

Tyrstrupgård er en gammel historisk herregård, som i år er interessant, fordi ejeren N. E. Schultz-Petersen er formand for den legendariske og jubilerende "Understøttelsesforeningen for Jyske landmænd og deres efterladte", og ikke mindst så er Tyrstrupgård det første besøg på årets fortur i forbindelse med årsmødet 27. – 28. maj.

Den gamle landsby Tyrstrup mellem Kolding og Haderslev er nu vokset sammen med Brødremenighedens by Christiansfeld. Christiansfeld blev i 1772 anlagt på en mark på Tyrstrupgårds jord, efter at Brødremenigheden havde erhvervet gården. Tyrstrupgårds historie er meget interessant. Den gamle herregård blev krongods og derefter overtaget af Brødremenigheden, som i 1919 solgte den til agronom Johannes Schultz Petersen, hvis barnebarn er tredje generation på gården.

Slægten

Johannes Schultz Petersen var født i Kolding i 1877. Han far var overlæge Christian Petersen i Kolding, der var gift med Ane Johanne Christiane Schultz fra Vissingsminde ved Kolding.

I 1902 blev han landbrugskandidat. Fra samme årgang kendes godsejer og statsminister Th. Madsen-Mygdal og landbrugsminister Henrik Hauch. Året efter erhvervede han den 180 tdr. land store Bjerager Hovgård ved Odder. Denne gård afhændedes i 1916, og Johannes Schultz Petersen blev statens korninspektør.

I 1919 købte han Tyrstrupgård, men flyttede først dertil efter grænseændringen.

Ved overtagelsen havde Tyrstrupgård et tilliggende på 310 tdr. land. I 1931 blev gården Ravnbjerg i Frørup sogn med 105 tdr. land købt til.

Johannes Schultz Petersen var gift med Betzy Outzen, datter af kornhandler Nicolai Outzen, Haderslev. I perioden 1939-1943 var Johannes Schultz-Petersen medlem af Folketinget, hvor han repræsenterede Det konservative Folkeparti.

Han døde i 1945, og Tyrstrupgård blev overtaget af sønnen ritmester Erik Schultz-Petersen gift med Vibeque Lange, datter af tobaksfabrikant og farmaceut Sigfred Lange, Slagelse.

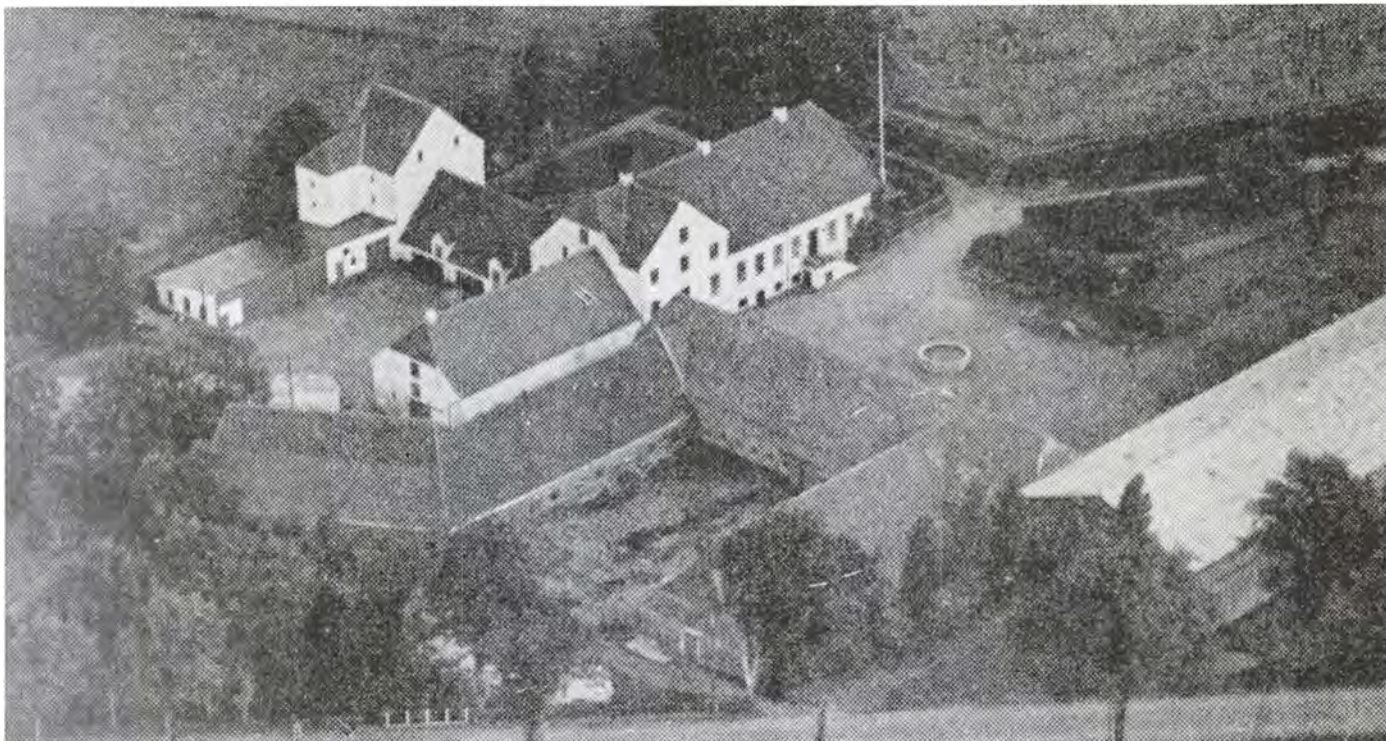
Erik Schultz-Petersen var i bestyrelse for "Understøttelsesforeningen for Jyske Landmænd og deres efterladte" fra 1948 til 1966, og foreningens præsident fra 1975 til 1982.

I 1977 overtog Niels Erik Schultz-Petersen hjemmet. Han er agronom, og efter nogle år som sekretær i Landbrugsrådet blev han landbrugsattaché i London. Kom tilbage til Landbrugsrådet, som direktionssekretær og blev igen landbrugsattaché i London, hvor han var indtil overtagelsen af Tyrstrupgård.

En tid var Niels Erik Schultz-Petersen formand for Brancheudvalget for frø, dette formandskab medførte en plads i Landbrugsrådet.

N. E. Schultz-Petersen har indtil i år været bestyrelsesmedlem i Tryg forsikringskoncernen gennem 16 år. N. E. Schultz-Petersen har siden 2000 været præsident for Understøttelsesforeningen for Jyske Landmænd og deres Efterladte. Han efterfulgte faderen som bestyrelsesmedlem i 1996.

I 1971 blev Niels Erik Schultz-Petersen gift med sygeplejerske Bente Møgelvang, der er blevet cand. mag. i kunst-

Tyrstrupgård o. 1930. Bemærk dem hvidpudsede hovedbygning.

historiker. Hun er forfatter til bogen om det romantiske haveanlæg "Christinero" nær Tyrstrupgård, hun er kunstmaler og så bliver der også tid til at være guide på Koldinghus, Trapsholt og i Christiansfeld.

Driften

I 1930 omfattede landbruget på Tyrstrupgård 164 ha, hvoraf 132 var ager. Der var 70 malkekøer, 3 tyre og ca. 70 ungkreaturer. Der var 11 arbejdsheste og en traktor. Der produceredes årligt 600 slagtesvin. Pattegrisene indkøbtes. På gården var endvidere omkring 200 høns.

Nu udgør gårdens areal 186 ha heraf er 26 ha løvskov. Der dyrkes hvede, vinterraps, vinterbyg og frø. Her i 2006 er det sidste år, hvor der dyrkes sukkerroer på gården.

Der produceres årligt 4.500 slagtesvin, der indkøbes som 30 kgs grise.

Der er kapacitet til opbevaring af al korn og frø, og man blander selv foderet til slagtesvinene.

Jorden er svær lerjord, som stiller store krav til maskinkraft. Der er en medarbejder ansat. Han har selv 170 ha, og der hjælper man med sprøjtning, såning og høst.

Hovedgårdens historie

I Tyrstrupbogen er gårdens historie beskrevet, og her kan man bl. a. læse:

Det er værd at lægge mærke til, at der langt med grænsen af Nørre- og Sønderjylland – på begge sider af denne – har ligget en mængde befæstede borge og slotte, om hvis første oprindelse der vides såre lidet, om nogle af dem slet intet. Men der er næppe tvivl om, at de er opståede i de mange fejder mellem kongerne og de sønderjyske hertuger, og navnlig de sidste har været virksomme med at bygge værn mod deres lovlige lensherre, kongen. Således byggede hertug Abel allerede i 1248 Koldinghus og omtrent et halvt århundrede senere byggede hans sønnesøn, hertug Valdemar, borgene i Gram og Seem. Enkelte borge som Tvedsgård i Dalby og Skinkelborg i Sønder Stenderup, synes meget tidligt at være gået over i privat eje. Den sidste kom dog i dronning Margrethes tid atter ind under kronen.

Efter at kong Christian den Første i 1460 var valgt til hertug af Slesvig og greve af Holsten, og dermed striden blev bragt til ende, begyndte de fleste af de omtalte borge at gå over i stormændenes eje, og først fra den tid har man rede på deres historie, indtil de atter kom under kronen, idet de blev købt af kongerne Frederik den Anden og Christian den Fjerde og efter et par århundreders forløb igen solgt eller udstykket. Således er det gået med Tyrstrupgård og med mange andre som Fovslet, Drenderup, Vargård, Stårup og Tådrup.

Tyrstrupgårds første kendte ejer var Erich Emmiksen, der døde i 1491. I ægteskabet med Barbara von der Wisch var der tre sønner, Mogens, Hartvig og Claus Emmiksen af hvilken den sidste døde i 1541. Derefter nævnes to af deres sønner, Erich og Markvad, som ejere af Tyrstrupgård, og så kendes to søstre. Erich Emmiksen kom i 1554 på vejen ved Sønder Lygum i strid med en borger fra Tønder, rådmænd Anders Mortensen, og han kom af dage. Søsteren Elsabe Emmiksen blev gift med grev Henrik von Ahlefeldt til Königsförde, og efter hans død i 1583 kom Tyrstrupgård til sønnen Godske Ahlefeldt, som i 1599 solgte gården til Gert Rantzau, statholder i hertugdømmerne. I 1617 mageskiftede Gert Rantzau med kong Christian den Fjerde. Tyrstrupgård lå godt for en udvidelse af kongens vildtbane, så derfor denne handel.

Tyrstrupgård blev altså en kongelig avlsgård eller domæne indtil 1772, og har i lighed med andre gårde måttet levere naturalier til Koldinghus og slottet i Haderslev. Gården var bortforpagtet i lange tider, og der indrettedes brænderi og bryggeri på gården. I 1800-tallet blev gården i folkemunde kaldt "e Brændegaard". I slutningen af det attende århundrede solgtes meget af kronens gods for at få penge i den slunkne statskasse, og da den mæhriske Brødremenighed (Herrnhuterne) meldte sig som køber af Tyrstrupgård, solgtes denne til dem i 1772. Menigheden fik tilladelse til at anlægge en by på "Langager" nær ved gården. Grundstenen til det første hus lagdes den 1. april 1773. Dermed opstod Christiansfeld, der fik navn efter kongen – Christian den Syvende, der 10. december 1771 havde givet tilladelse til, at

Bente og Niels Erik Schultz-Petersen, tredje generation på den historiske hovedgård.

der måtte oprettes en menighed på stedet. Gården tilhørte nu menigheden og blev drevet af en inspektør. Den var en mønsterbrug, hvor mange unge mænd fik deres landbrugsuddannelse. Da Den første Verdenskrig var forbi i 1919, var der stemning for at sælge gården, der var noget mangelfuldt vedligeholdt, og i august samme år solgte Hovedadministrationen i Bøhmen gården til landbrugskandidat, proprietær Johannes Schultz Petersen.

Voldstedet

På præstegårdens eng i nærheden af Tapsåen findes en kuppelformet høj, som er et gammelt voldsted. Man har gættet på, om dette skulle være den første Tyrstrupgård, men noget bestemt vides ikke.

Bygningerne

Hovedbygningen er et meget interessant bygningsværk. Kælderen, der ligger meget høj har højgotiske hvælvinger, og må være opført i midten af 1400-tallet. Hovedbygningen blev ombygget o. 1600, idet der over den middelalderlige kælder opførtes en etage. I den vestlige ende af huset sattes en bred frontispice. Hovedbygningen er opført i røde Flensborgsten, en mursten som er mindre end vor tids sten, men meget anvendt på kong Christian den Fjerdes tid.

Nord for hovedbygningen opførtes på samme tid bryggeriet. Og dette massive hus er også bevaret, og der er senere anlagt en forbindelsesfløj mellem hovedbygning og bryggeriet. Den gamle kælder brugtes indtil nyere tid til mejeri, nu tjener det som atelier for fru.

Understøttelsesforeningen

I 1881 blev en del godsejere og større landmænd enige om at danne „Understøttelsesforeningen for trængende Jydske Landmænd og deres Efterladte“. Som startkapital indbetalte hvert medlem et beløb på 10 kr. Men en særlig indtægt havde foreningen gennem de multer, der blev uddelt på de store herregårdsjagter. Nu betaler man et engangsbeløb på 500 kr. Foreningen uddeler årligt godt 100.000 kr. i portioner på 7.000 kr.

En vedtægtsændring slettede ordet trængende, så foreningens navn er „Understøttelsesforeningen for Jydske Landmænd og deres Efterladte. Det er i den forbindelse interes-

sant at læse foreningens vedtægter, hvor der står: „Foreningens formål er at understøtte økonomisk trængte jyske landmænd, deres enker og døtre.“

Understøttelsesforeningen markerer sit 125 års jubilæum med en sammenkomst på Gammel Estrup den 13. juni. Efter generalforsamlingen holder museumsinspektør, cand. phil. Jens Aage Søndergaard foredrag over emnet: Kriserne i landbruget. Der bliver mulighed for at besøge Jysk Herregårdsmuseum, Dansk Landbrugsmuseum og Dansk Slægtsgårdsarkiv. Alle tre institutioner har til huse på Gammel Estrup. Arkivar Ejgil Overby, Dansk Slægtsgårdsarkiv, har til den tid en særudstilling om Understøttelsesforeningen, hvis arkiv opbevares på Slægtsgårdsarkivet. Ejgil Overby har forfattet et jubilæumsskrift om Understøttelsesforeningen, som kan rekvireres ved henvendelse til Slægtsgårdsarkivet.

Forening ønsker sig i jubilæumsgave nye medlemmer, og med tiden er hartkorskravet skrumpet, så enhver har mulighed for at deltage i den årlige sommerudflugt til et historisk sted, hvor der ikke er offentlig adgang, oftest en interessant herregård. Foreningens bestyrelse ser gerne, at Understøttelsesforeningen får en bredere medlemskreds, så også landmænd og andre interesserede udenfor Jylland melder sig ind.

Formand er proprietær, cand. agro. N. E. Schultz-Petersen, Tyrstrupgård ved Christiansfeld, og forretningsfører er: Anders Hilligsøe, Sønderballe 41, 7760 Hurup Thy tlf.: 97 95 17 36.

OGN

Slægtsoversigt

1919

Johannes Schultz Petersen (1877-1945)
Proprietær, agronom, folketingsmand.
Gift med Betzy Outzen (1879-1941).

1945

Erik Schultz-Petersen (1907-1996)
Proprietær, ritmester.
Gift med Vibeque Lange (1918-1996)

1977

Niels Erik Schultz-Petersen (1941).
Proprietær, agronom, landbrugsattaché.
Gift med Bente Møgelvang (1948)
Kunsthistoriker, cand. mag.

Bryggeriet fra Christian den Fjerdes tid ved Tyrstrupgård.

Dansk bondeliv, set fra katederet

Docent emer., dr. phil. Erik Helmer Pedersen, formand for Sammenslutningen af Lokalhistorisk Foreninger. Erik Helmer Pedersen fortæller om danske forfattere og deres forhold til landbruget.

Skolelærerlitteraturen og dens syn på bondesamfundet. Af docent, dr. phil. Erik Helmer Pedersen.

Indtil nu har vi over tre runder set på det syn på bonden og bondens hverdag, kanoniserede forfattere som St. St. Blicher, H. C. Andersen og N.F.S. Grundtvig har præsteret. Alle tre vurderede bonden højt som et samfundsbærende element; alligevel kneb de øjnene sammen, når de skuede ud over det voksende agerfelt, som fra 1830'erne uimodståeligt grønnedes for deres blikke. Tanken om en politisk anerkendelse af en agerslæbende bonde skulle først modnes et tiår mere, før en Blicher og en Grundtvig var rede til at svinge frihedens fane over det samlede, danske folk.

Med H. C. Andersens sluttelige anerkendelse i 1850'erne af dansk bondelandbrug passede det historiske billede af landbrugets modernisering smukt ind i den ramme, digtere og andre skribenter noget sendrægtigt havde fået skåret til. Samtidig kunne gårdmanden med piben i munden se de gyldne korndynger vokse frem på logulvet i bevidstheden om, at 1850'ernes prisopgang havde skabt et helt nyt økonomisk fundament for hans virke.

Problemet var nu, om han skulle fortsætte som kornbonde i tryk forvisning om en sikret indkomst, eller om han skulle følge storbrugets eksempel og satse kraftigere på husdyrbruget. I så fald skulle han dyrke flere foderafgrøder, ikke mindst rodfrugter, og det forudsatte store investeringer i dræning og mergling. I forvejen brugte bondefamilien ofte en del penge på at leve op til de kulturelle normer, der gjaldt for borgerskabet i byen. Var man det, man i dag forstår ved "proprietær", kunne man ikke bare leve og bo som en almindelig bonde. Da var man De's med tyendet og blev tiltalt med "Hr." og efternavn.

Husmands- og landarbejderfamilien var ikke så heldigt stillet. Misforholdet mellem stigende priser og fastholdte, lave lønninger skabte kummerfulde tilstande mange steder. Hen imod 1860'ernes slutning var problemet blevet så påtrængende, at det fandt vej til Ugeskrift for Landmænd's spalter. Inden da var det imidlertid blevet sat på dagsordenen af skrive-lystne skolelærere, der i såkaldte "bondefortællinger" tegnede et ret naturtro billede af dagliglivet på landet, set inde fra.

Pionerskikkelserne inden for denne "skolelærerlitteratur" var sjællænderen Anton Nielsen og jyden C. A. Thyregod, senere suppleret af nok en sjællænder, Zakarias Nielsen og mange andre.

Anton Nielsen (1827-97) var lærersøn fra Sneslev ved Fuglebjerg og blev selv efter endt uddannelse på Jonstrup Seminarium skolelærer på samme egn. I 1860 debuterede han som skønlitterær forfatter i den dengang så populære Flinchs Almanak (100.000 eksemplarer!) med fortællingen *En Mormonhistorie*. I de følgende år udgav han flere samlinger landsbyhistorier, såsom *Fra Landet. Billeder af Folkelivet paa Sjælland* (1861-63), *Tre Fortællinger* (1864), *Bondeliv 1-3*, 1866-68 (3. oplag 1887!) og *Strøgods* (1870).

Til oplysning for sine læsere i by og på land bladrer han flittigt i sognets familiealbum, der uden forsonende træk afbilder den virkelighed, en skolelærer da havde for sine øjne. Børnene er de fødte tabere i dette spil, dårligt ernæret og klædt i pjalter, som de ofte er, og brutale skolelærere prygl dem af et ondt hjerte. Hvis de voksne gårdmandsbørn forelsker sig på tværs af bondesamfundets standsforskelle, får forældrene straks alliancen forpurret.

Derudover er bonden, set i Anton Niensens spejl, mest optaget af de høje kornpriser, men ellers ofres der ikke mange linjer på hans virke som landmand. Landbrugets forhold var et fremmed område for ham. De omkringliggende hønsekræmmere og ko- og hesteprangere er mest ude på at snyde "de troskyldige Bønder" for slet ikke at tale om juridiske vinkelskrivere: "Løgnhals, det er saadant et grovt Ord, de kaldes Prokuratorer", præciserer den trætkekære Hans Jørgen over for sin kone i historien *Alle vinder*. Går bonden ind i politik, bliver han i forfatterens øjne straks lettere suspekt. Byfolk behandler bonden ovenfra og nedefter. I indledningen til *Spækhuggerparret* betragter folk fra købmandsgårdens vinduer spændt de vogne, der svinger ind gennem porten. "Aa, det er ikke andet end Bønder! tænkte de ved sig selv med tydelig Skuffelse..". Købmanden selv havde dog intet imod deres penge, noteres det.

Anton Nielsen har dog også andre strenge på sin bue end de kritisk stemte. Troen på Gud er den sikre redningsplanke, ikke mindst for de fattige og udstødte, og i historien *Den nye Adel* præsenteres folkehøjskolens unge som kronede repræsentanter for "alle dem, som elskede det Ædle og det Skønne". At følge kærlighedens bud og at komme på højskole er efter Anton Niensens opfattelse det vigtigste her i livet for de unge på landet.

I al troskyldighed vises i fortællingen *Om Karen, der kom paa Højskole*, hvorledes et højskoleophold lige så stille kan pille hovmod og andre griller ud af hovedet på et opløst pigebarn, så hun til sidst kan sidde og synge Mads Hansensange sammen med de jævnaldrende, hun førhen så ned på i al deres "Plumphed og Raahed...". Anton Nielsen benytter enhver lejlighed til at lade sine personer bryde ud i sang eller kaste sig ud i dansens glæder. Bonderomantikken havde i ham en trofast dyrker. Og folk skulle være dus. Det princip indførte han straks på sin højskole i Vester Skerninge, selv om akademiske højskolefolk som Ernst Trier og hans kolleger på Vallekilde korsede sig ved tanken om at skulle være dus med en simpel bondeknøs.

Med sin særlige fortælle teknik går Anton Nielsen tæt ind på livet af sine hovedpersoner. Med ham som medium får den tids sjællandske bondesamfund liv og mæle, undertiden i egen dialekt.

Hans jyske lærerkollega **A. C. Thyregod** (1822-1898) skriver derimod fra katedrets udsigtspost og moraliserer under-

tiden så degnetungt, at man ligefrem kan se byens folk dukke sig, når skolemesteren giver dem deres karakterbog med hjem, påført anmærkninger om overvættets griskhed, rethaverisk stædighed og påståelighed samt total døvhed over for ungdommens ret til at følge kærlighedens bud.

Alligevel solidariserer Thyregod sig med sine skikkelser – og læsere. Det jyske udmarksfolk har i ham fået en varmtfølelse skildrer, der – som i sin tid Blicher – har kunnet sætte hverdagslivets tavse sprog på ord, der siger folk langt mere end selve det konkrete indhold. Trods al blufærdighed og reservation åbner hans personer deres hjerter for læseren.

Thyregod skrev henimod tre hundrede fortællinger, hvortil kommer en række historier fra det virkelige liv. Forskellen er dog ikke såre stor; der digtes hele tiden på de nøgne kendsgerninger. Som Anton Nielsen styrer han som regel direkte mod stuehuset, når han vil skildre bondelivet. Hvad der foregår i stald og lade, er straks mindre interessant. En undtagelse er fortællingen *To Søstre*, hvor storbonden, den brutale og usympatiske Hr. Christensen, praler umådeholdent af sit moderne landbrug, modelleret som det er over Ugeskrift for Landmænds læresætninger om rapsdyrkning, øget husdyrhold, anskaffelse af tærskemaskine med halmryster osv. Og naturligvis en ny fjedervogn. I fortællingen *Et Fængselsbarn* vil Eskild løfte sin musikalsk begavede sted søn ud af fattigdommens svøbe. ”Jeg er kommen af Smaafolk, og Fattigmand er ingen Greve”, konstaterer han nøgternt. Nu skal hans sted søn sendes til Skotland ”for at lære at dyrke Kaalrabi og Hvidkaal og saadant noget Svineri...”, et studieprogram, som dengang var fælles for mange unge fra storbruget.

Thyregod vil ikke blot moralisere, han vil også underholde med lodige skildringer, som i de fleste tilfælde ender godt, men hvor hovedpersonerne forinden er blevet mødt med alskens modgang og fortrædeligheder. Til slut får vi i korte træk underretning om den skæbne, der er tiltænkt hovedpersonerne i fortællingen og som derigennem fungerer som morale. Bestandig har handlingens figurer deres rødder solidt plantet i hjemstavnens natur og miljø, men som et vigtigt led i handlingsgangen sættes de ofte på vandring. Gudenåen med dens omgivende landskaber trækker sit ledebånd gennem flere fortællinger. Her var Thyregod på hjemmebane. På vor vej afsløres mange smugkroer; folks umådeholdne drikkeri inspirerer i fortællingerne *Hævn og Niels Skov* og *hans Hustru* forfatteren til at tale afholdsbevægelsens sag.

Modsat Anton Nielsen, der som regel henter sit stof fra bondelivet i 1850' og 1860'erne, føler Thyregod sig på ingen måde bundet til sin samtid og dets landbrugspraksis. 500 års dansk (jysk) historie er hans suveræne råderum, men stadigvæk er det Thyregod, der fører pennen. For en datidig læser, der af forskellige grunde var afskåret fra at bevæge sig uden for hjemsogets snævre grænser, må det have virket stærkt oplivende og spændende at komme med Thyregod på rejse. Og som læser sad man altid trygt placeret bag et beskyttende vindue til den store og farlige verden.

Den tredje pionerskikkelse inden for skolelærerlitteraturen er **Zakarias Nielsen** (1844-1922), hvis far var smed i Øster Stillinge nordvest for Slagelse. Som Anton Nielsen kom han på Jonstrup Seminarium, et sted, hvor der stadig gik frasagn om bemeldte Antons meriter 20 år tidligere. Sin første ansættelse som skolelærer fik han 1864-68 i Nejlinge ved Helsing, derefter fulgte 16 brydsomme år „paa Heden“ i Herstedvester, inden en alvorlig hørelidelse satte en stopper for hans karriere som pædagog.

Allerede på seminariet læste han Anton Nielsen og forsøgte sig også selv som lyriker og fortæller, men i første

omgang uden større held. Vingeslaget blev straks større, da han kom under digteren H. V. Kaalunds indflydelse, og i løbet af 1870'erne skabte han sig et navn inden for skolelærerlitteraturen med fortællinger som *En god Formyndere*, *Et Offer*, *Fremad!* m.fl. Kun i sidstnævnte historie er en bonde hovedskikkelsen, og med sin studentereksamen er han oven i købet atypisk. Hans higen efter politisk magt og indflydelse truer med at kompromittere hans virke som landmand, men kærligheden til den trofaste Sara bringer ham på ret køl. I de fleste fortællinger fra den tid bevæger vi os i borgerlige miljøer, der endnu ikke har accepteret bonden som ligeberettiget medborger.

Zakarias Nielsens gennembrud som en af sin tids mest læste forfattere kom med den række af romaner, han udgav i 1880' og 1890'erne. *Nye Tider* fra 1881 er i vor sammenhæng særlig interessant, fordi den med sin tids- og kulturhistoriske modstilling af skolelærer Lystrup, Frederik VI-tidens lov-og-orden arvtager og en nytids højskolebonde, Knud, får skildret 1870'ernes begyndende opbrud i landbo miljøet, kort før andelstiden satte ind. De to hovedpersoner belyses fra flere vinkler; Knud har nok sin forfatters sympati, men højskolesprogets udenadlærte frasemageri udstilles nådesløst. Nu er det folketid mod førhen kongetid og adels tid, proklamerer Knud. Misforstået humanitet, hvor alt krapylet kommer frem i lyset, snerrer Lystrup tilbage. Udover spredt omtale af moderne landbrugsfænomener, såsom en landboforening (*Gamle Vaner*, 1883) og teknikken omkring fremstilling af en 13 „Roe-Lugemaskine“ (fortællingen *”Mystisk”*) nærmer Zakarias Nielsen sig i sine efterfølgende og meget populære romaner borgerskabet i byerne. Med sine indfølelse kærlighedsskildringer på kristent grundlag af kvinder som Helene i *Maagen* (1889) og Marie Rømer i *Den store Magt* (1898) fik han et stort og trofast læserpublikum.

Denne gennemgang af skolelærerlitteraturens pionerskikkelser og deres holdning til bondebruget yder på ingen måde de tre forfattere og specielt Zakarias Nielsen fuld retfærdighed. Og så har vi slet ikke beskæftiget os med deres memoarer. Anton Nielsen sammenfatter i en vis forstand hele sit forfatter skab i sine fire små erindringsbøger fra 1890'erne, men de rejser flere spørgsmål om personen Anton Nielsen, end de besvarer. Hans kulturhistoriske skildringer er i det hele taget ikke meget bevendt rent historisk. Omvendt med Zakarias Nielsen: Hans tobinds *Minder* (1905/11) underbelyser ikke netop egne fortjenester, men giver samtidig et spændende indblik i en kulturkreds af borgerlig tilsnit, som den fremstormende radikalisme hårdhændet satte i skammekrogen.

Hvilken betydning fik så skolelærerlitteraturen for bondestandens åndelige og kulturelle udvikling, kunne man så spørge. Dens hovedærinde var at bringe bøndernes kulturelle bevidsthed og dannelse på højde med den økonomisk-tekniske udvikling. Men der er forskelle i holdningen hertil. Hvor Zakarias Nielsen gerne ville danne landboerne i byboernes billede, ville Thyregod og især Anton Nielsen give landbolivet et kulturelt løft indefra. Anton Nielsens fortællinger er næppe for stor kunst at regne, men kan man læse sig uden om den snart højstemte, snart fade højskolelyrik, kommer man tæt ind på livet af det folkelige kraftfelt, uden hvilken det danske samfunds modernisering på et landbrugsøkonomisk grundlag næppe havde fundet sted. Grundtvig og Kold skabte nok den danske folkehøjskole, men der skulle skribenter som Anton Nielsen til for at sætte ord på den personlige oplevelse af ideen bag højskole tanken og det kulturelle opbrud i det hele taget. At kunne spænde fra ploven og derefter gå ind og læse om sig selv og sine drømme om fremtiden, måtte føles som en åbenbaring.

NYT FRA KREDSENE

Vejlekredsen

Årsmødet 27. – 28. maj afholdes her i Vejle amt. Man kan vælge at deltage i hele arrangementet eller i enkelte dele af det, men uanset helt eller delvist, så kræver det tilmelding. Blanket er side 15 i nr. 380.

Mandag d. 19. juni arrangerer vi i Vejle Amt sommermøde hos proprietær Niels Sehested ”Straarup” Skamlingevejen 65, 6000 Kolding. Med afslutning på Skamlingsbanken.

Forårsturen til Børkop Vandmølle den 28. marts havde samlet 23 medlemmer, og vi havde en interessant aften. Først så vi vandmøllen i funktion, og derefter blev vi vist rundt i samlingen af gamle landbrugsredskaber og husgeråd, som er udstillet i en udlænge under betegnelsen ”Farbror Svends Museum”. Aftenen sluttede med kaffe i selskabslokalet på møllegården, hvor skoleinspektør Preben Mikkelsen fortalte om værdien af at kende sig slægt.

Niels Christian Jørgensen

Ringkøbing Amtskreds

Kredsen indbyder til klit- og fjordtur til vestkysten den 12. juni kl. 19.30. Vi mødes ved den gamle Klitgård, hos Iver Iversen som er 13. generation. Klitgården har adressen: Husby Klitvej 17, 6990 Ulfborg. (Klitgården er omtalt i nr. 378 af ”Slægtsgården”).

Iver Iversen vil fortælle om arbejdet som strandfoged, rørhøster, landmand og fabrikant. Efter en tur rundt i området, der bliver en stor naturoplevelse, slutter vi på Strandgårdens museum, der ligger nær ved Klitgård. På Strandgården hører vi om strandinger i fortiden.

Jens Ulrik Tarpgaard.

Det sydlige Sønderjylland

Lørdag den 10. juni eftermiddags- og aftentur til Løgumkloster. Vi mødes kl. 14.00 hos gårdejer Tage Lausten, Vestermarksvej 4, Øster Terp, 6240 Løgumkloster. Denne ejendom blev i 1953 forpagtet med tilhørende 77 ha og ca. 50 køer af ejerens far. Da han i 1963 købte ejendommen måtte han afgive 15 ha til et husmandssted. Den nuværende ejer købte gården i 1989 med de daværende 62 ha og 60 køer. Senere blev der købt en ejendom mere. I 1997 byggedes ny løsdriftstald til 300 køer med malkeplads til 2 gange 16 køer, og der bliver malket 3 gange dagligt. Denne stald bruges i dag til ungdyrstald, for i 2002 opførtes den nuværende stald med plads til 400 køer og den rummer 6 malkeroboter. Der leveres årligt ca. 3,7 millioner kg. mælk og gennemsnitsydelsen er på 9.300 kg. Mælk. Kalvene går i hytter. Af de ca. 210 ha dyrkes 100 ha med græs og 100 med majs. Der købes halm fra ca. 100 ha hos naboer.

Medbring kaffe og klapstol. Vi drikker kaffen i haven, og kører derefter til Løgumkloster, hvor vi ser refugiet, spiser middag, deltager i aftensangen i kirken, vises rundt i kirke og kloster og slutter med aftenkaffe.

Tilmelding senest 6. juni til 74 41 53 12.

Aftenudflugt med generalforsamling den 3. august.

Kl. 19.00 samles vi hos Jette Krogh og Arne Thomhave, ”Thomhavegård”, Thomhavevej 12, 6470 Sydals.

Tiende generation driver nu slægtsgården, og det er en moderne gård med løsdriftstald til 75 jerseykøer med kalvestald og foderlade. Driften omfatter 100 ha

Efter gårdbesøget kører vi til Knøsgård, Vestervej 1, der er kulturcenter for Sydals kommune. Ejendommen har tilhørt samme familie i 12 generationer og kan føres tilbage til 1605. I 1972 solgtes det sidste jord fra og i 2002 købtes bygningerne af kommunen. Stuehuset blev gennemrestaureret, og de to sidebygninger blev fornyet. Den østlige indeholder bibliotek og den vestlige mødesal. I stuehuset er der mindre mødelokaler og det huser musikskolen. Efter kaffen afholdes generalforsamling. Tilmelding senest 31. juli til 74 41 53 12.

Chr. A. Krogh

Ribe Amtskreds

Ribe Amts Slægtsgårdsforening inviterer til besøg hos gårdejer Søren Christensen, Ånumvej 150, 6900 Skjern den 12. juni kl. 19.00. Gården, som Familien Christensen overtog som 7. generation i 1993, drives i dag som „Kviehotel“ med pasning af 250 kvier for fremmede. Derudover er der 40 ammekøer med opdræt samt 150 fedekalve.

En del af gårdens produkter sælges fra egen gårdbutik.

Efter besøget kører vi til „Landbogården“ Ringkøbing (tidligere Vest- og Sønderjysk Kreditforenings bygning), som vi beser, og hvor vi drikker kaffen.

Bestyrelsen

Haderslevkredsen

Kredsen inviterer til sommerudflugt til Mandø, mandag den 10. juli kl. 18.30. Rundtur på Mandø, ophold ved kirken og på Mandøcenteret, hvor der serveres kaffe. Pris: kr. 125,00. Mødested: Mandøbussen, Mandø Ebbevej i Vester Vedsted. Tilmelding senest 6. juli til Vera Thyssen tlf.: 74 75 00 53.

Kredsens vintermøde med generalforsamling afholdtes den 16. marts på Tørning Kro. Formanden Elise Jensen indledte med generalforsamlingen, og efter et tilbageblik på årets aktiviteter både lokal og på landsplan, var der genvalg til Vera Thyssen og Hans Ole Thomsen. Og til efterfølger og Hans Christian Juhl valgtes Jørgen Dahlmann.

Derefter fik landsformanden ordet. Han bragte en hilsen og kommenterede såvel foreningens situation og landets. Bl. a. slog Carl Martin Christensen et slag for biobrændsel.

Efter kaffen fortalte Peder Mouritsen om hverdagslivet på en slægtsgård anno 2006. Peder Mouritsen, ”Sædding Storgård” er næstformand i Dansk Slægtsgårdsforening og landsformand for Danske Mælkeproducenter.

Peder Mouritsens slægt har været på Sædding Storgård i hen ved 500 år, og i de sidste 200 år har ingen af ejerne vært født på gården, for den nye generation, havde først etableret sig et andet sted for det blev muligt at flytte ind på slægtens gård. Sådan var det også for Bente og Peder Mouritsen, der først overtog Sædding Storgård i 1998. Nu omfatter driften

4 gårde, hvor der er, malkekøer, ungvæg, svin og kartofler. Hver gård er i fuld drift, men der er en specialiseret produktion hvert sted. Peder Mouritsen har 400 ha, men driver 550 ha. Det var en interessant gennemgang af livet på gården, og om indretningen af Sædding Storgård til en moderne kvæggård med plads til 380 køer.

OGN

Fynskredsen

Den 27. juni indbydes til sommertur til Vestjylland. Turen udgår fra Landbo Fyn i Vissenbjerg kl. 8.00. Først besøger vi Bente og Peder Mouritsen, Sædding Storgård ved Nr. Nebel. Peder Mouritsen er næstformand i Dansk Slægtsgårdsforening, og han driver et omfattende landbrug. Efter middagen på Skarvenhus kører vi til Skjern Ådal, hvor vi hører om retableringen af Skjern Å. Fhv. gårdejer Martin Nielsen fortæller om projektet

Kredsen havde en interessant dag på SAB i Skamby, hvor vi så foderfabrikken og hørte om struktur og fremtid indenfor landbrugets grovvareresektor. Den efterfølgende generalforsamling medførte ingen ændringer.

Mogens Andersen

Århus Amtskreds

Forårsmødet er tirsdag, den 16. maj. Kl. 19.00 samles vi ved Kalø Avlsgård, Grenåvej 12-14, 8410 Rønne. Stefan Pihl viser os rundt og fortæller om Danmarks Miljøundersøgelser, der har til huse på Kalø.

Sommermødet er torsdag, den 15. juni kl. 19.00. Vi tager til Overgård Gods ved Havndal. Vi hører om stedets interessante historie og set de inddæmmede arealer.

Sjælland Syd

Sjælland Syd indbyder til sommerudflugt tirsdag den 27. juni 2006 kl. 13.30. Vi mødes på Rosendal gods ved Fakse, hvor der er rundvisning. Derefter kører vi til Stevnfortet (Undergrunden), Korsnæbvej, Rødvig, hvor der er guidet rundvisning. Vi slutter dagen i Pyramiden i Boesdal Kalkværk, hvor vi spiser den medbragte mad.

Medbring stole, bord, eftermiddagskaffe og aftensmad. Den årlige højskoledag holdes den 4. november på Hindholm Socialpædagogiske Seminarium. Nærmere program for denne dag følger senere.

Ole Krogh Jensen

Vestsjællandskredsen

Sommerudflugten afvikles torsdag, den 15. juni – Valdemarsdagen, hvor vi besøger Roskildeegnen.

Første besøg gælder Birkemosegård ved Lyndby, hvor speciallæge og gårdejer Helen M. Henriksen fortæller og viser rundt i sit smukke hjem.

Derfra kører vi til Roskilde Kloster, hvor vi bliver vist rundt i de gamle stuer og hører om institutionens historie.

Der bliver en kort pause til frokosten, som vi selv har med, og derefter besøger Benzonsdal, hvor kammerherreinde Helene baronesse Lerche fortæller og viser rundt i hovedbygningen. Sammen med sin mand, kammerherre Vincens baron Lerche er de femte generation på Benzonsdal, og slægten er en direkte linje fra Lerchenborg.

Derefter kører vi til Hedeland og oplever et enestående landskab og dagen slutter med middag på en hensigtsmæssigt beliggende kro. Turen afvikles i bus, og opsamlingssteder meddeles i den officielle indbydelse, som udsendes fra sekretæren.

Vagn Juel Jørgensen.

Midtjysk kreds

Torsdag den 15. juni 2006 kl. 19.00 indbyder kredsen til besøg på Bostrup Østergård, Lybyvej 10, 7870 Roslev.

Det drejer sig om en veldrevet gård på 120 ha, hvor man har pasningsaftale på 30 ha ekstra. Gården har en besætning på 240 søer, og der produceres årligt 5000 slagtesvin, og der sælges desuden om året 1600 smågrise ved 30 kilos vægt.

Bostrup Østergård er en rigtig gammel slægtsgård, der har været i familiens besiddelse i det mindste siden 1756, og gennem mange slægtled er den gået i arv fra fa til søn, der skiftevis har heddet Jens og Christian.

De nuværende ejere er brødrene Jens og Harald Østergaard, og en tredje broder er ansat som medhjælper.

Gårdens stuehus er fra 1920. Staldene blev renoveret i 1997-98, og i 2002 opførtes en ny slagtesvinestald.

Efter rundvisningen vil der blive serveret kaffe til de fremmødte.

Lørdag den 22. juli kl. 14.00 besøg på Limfjordscenteret Doverodde Købmandsgård, Fjordstræde 1, Doverodde, 7760 Hurup Thy.

Centeret ligger på et naturskønt sted, ikke langt fra det barske Vesterhav, men alligevel lunt i det blide landskab ved Limfjorden. I pakhuset fra 1854 vises en udstilling, som omhandler stedets historie, handlen med udlandet på sejlskibenes tid, studedrift og landboliv samt Limfjordsfiskeriet med udgangspunkt fra havnen i Doverodde.

Ved siden af pakhuset er bygget et 42 m højt udsigtstårn med elevator, og der er tre udstillingslokaler bl. a. med geologi-udstilling. Fra toppen af tårnet vil man nyde en enestående udsigt over land og fjord. Ved ankomsten til centeret vil vi modtage en kort orientering om stedet og dets historie. Derefter er der rundgang på egen hånd til kl. 15.30, hvor der vil blive serveret kaffe og hjemmebagt lagkage. Herefter vil der blive afholdt ordinær generalforsamling.

Ejgil Overby.

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær:
Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv. Tlf. 59 27 59 77

POST

B

PP

DANMARK

FORTUREN

Tyrstrupgårds hovedbygning.

Den indledning til årsmødet, som traditionelt tilbydes med forturen fredag, vil i år byde på et meget kulturhistorisk bredt indhold.

Den fortur som tilbydes i år er blevet ændret i forhold til omtales i blad nr. 380. Efter opsamling på Sjælland og Fyn kører bussen til Tyrstrupgård, hvor Bente og Niels Erik Schultz-Petersen fortæller om deres gamle hovedgård, der er omtalt side 9 i dette blad.

Ved siden af Tyrstrupgård ligger det meget enestående haveanlæg Christinero. Det er en romantisk have, skabt for 200 år siden. Her vil Bente Schultz-Petersen vise rundt og fortælle. Bente Schultz-Petersen er cand. mag. i kunsthistoriker og skrev sit speciale om Christinero.

Derefter aflægger vi Den gamle Grønsekro et besøg, for der venter frokosten.

Vi kører til Taulov kirke, der er en traditionel landsbykirke, men hvis indre udsmykning kun er få år gammel og udført af kunstmaleren Arne L. Hansen.

Vi fortsætter til Fredericia, hvor vi ser på den fæstningsby som kong Christian den Fjerde fik ideen til, og som kong Frederik den Tredje anlagde. Byens lige gader er noget helt særligt, og vi ser på byen et par af dens kirker, den jødiske kirkegård, monumenterne fra såvel svenskekrigene i 1658 som fra Første Slesvigske Krig 1848-1850.

Da det kneb med at få et tilstrækkeligt indbyggertal i den nye fæstningsby, blev den gjort til asylby, dvs. at folk med anden tro end den lutherske kristendom, som var landets officielle, kunne få ophold i Fredericia. Derfor fik byen både en jødisk, en katolsk og en reformert menighed. Synagogen er revet ned, men kirkegården eksisterer. Til gengæld er såvel den katolske som den reformerte kirke stadig i brug.

Fra Fredericia kører vi nordpå, får aftensmaden et praktisk sted, og fortsætter til Horsens. Vi ser den gamle klosterkirke og finder vores hotel.

**Tilmelding kan nås endnu,
kontakt Inger M. Hansen tlf.: 59 27 59 77.**

Der har været en beskeden interesse for forturen, så skal den gennemføres som bustur, opfordres medlemmerne øst for Lillebælt til at melde sig. Skulle der ikke blive nok til bussen, så kører vi turen i egne biler.

OGN

.side	2
.side	3
.side	4
.side	5
.side	7
Udflugten	side 9
Forturen	side 10
Nyt fra kredsene	side 11
Bjerregård i Himmerland	side 12
Da bondesamfundet blev frit	side 14
Dannebrog	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

juni/juli 2006

Nr. 382 - 62. årgang

Fra årsmødeudflugtens besøg på Ørumgård.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsconsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40,
Sædding, 6830, Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21
(Formand: Bladudvalget)

Jens Brogaard Jensen

»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmkreds)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllelosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Karen Jacobsen

»Østergård«, Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Elise Jensen,

»Højtøftgård«, Gammelbyvej 40,
Fjelstrup
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krog

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Esben Oddershede,

»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97981997

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Jørgen F. Schmidt,

»Bondeseje«
Randersvej 181, Lime
8544 Mørke
tlf. 86 97 47 69

Niels Christian Jørgensen

Årupvej 29,
8722 Hedensted,
tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,

»Aldrugaard«
Aldrupsvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,

»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Efter årsmødet.

Først og fremmest en stor tak til vore lokale værter, der havde tilrettelagt årsmødet på Byholm, og udflugten i området omkring Horsens.

Der var valgt nogle meget seværdige gårde til besøgene, og nogle særdeles veltalende og informerede værterfolk.

Det var ganske enkelt perfekt. At vejret så ikke holdt til søn dag eftermiddag, skal vi ikke laste vore lokale folk for, mer det er en sag, som jeg plejer at tage ansvaret for. Der var da også nogle af vore medlemmer, der med et smil i øjet bebrejdede mig regnen.

Her til pinse og grundlovsdag fik igen det sommervejr, som vi alle har ønsket de sidste uger, og vi glæder os alle efter er god regn i maj. Vore afgrøder står flot trods det sene forår, og alt tegner fornuftigt frem mod høsten.

Fugleinfluenzaen er her stadig, og vi på Fyn har nu oplevet 2 besætninger, der er ramt, og ingen tør vel nu spørge om, hvordan det vil udvikle sig. At så svinenoteringen har taget et hop opad, vel som konsekvens af fugleinfluenzaen, skal vi blot notere, og glæde os over, at svineproducenterne nu får lidt luft i systemet efter nogle magre år.

Vi har oplevet en periode med megen kritik af kvaliteten der udbydes i danske dagligvarebutikker. Kritikken er givetvis berettiget, og der er god grund til at holde øje med udbudet af importerede varer, men så længe den største del af forbrugerne ser mere på prisen end på kvaliteten, så vil der opstå situationer som dem, vi har oplevet i dette forår.

Jeg har sagt det før, men siger det gerne igen, at dansk landbrug kan levere nøjagtig den kvalitet af fødevarer som forbrugerne vil betale for, og der er vel ingen der i alvor tror, at man kan få høj kvalitet til discountpris. Det må vi alle understrege ved enhver given lejlighed, men forbrugerne må også stille nogle krav til vareudbydere, og her har det åbenbart knebet.

*Hermed en lille sommerhilsen fra Kaaregaard.
Kate og Carl Martin Christensen.*

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Kroebergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 73 og
38 79 83 90 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 383 udkommer omkring den 20. august 2006. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. august 2006.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: O'mega kommunikation AIS
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mega.dk*

Jubilæet

Inger M. Hansen – 40 år som sekretær og kasserer for Dansk Slægtsgårdsforening.

Efter landsformandens velkomst til årsmødet fik foreningens næstformand, Peder Mouritsen, ordenen. Han sagde bl. a.:

Sådan udenfor dagsordenen, vil jeg som foreningens næstformand, indlede årsmødet med et jubilæum. Vi ved alle sammen, at Inger M. Hansen udfører et meget stort arbejde for Dansk Slægtsgårdsforening. Vi ved også, at Henning, hendes mand, er en meget stor arbejdskraft på sekretariatet. Jeg ved ikke, hvem der kom først. Henning eller stillingen for Slægtsgårdsforeningens direktør.

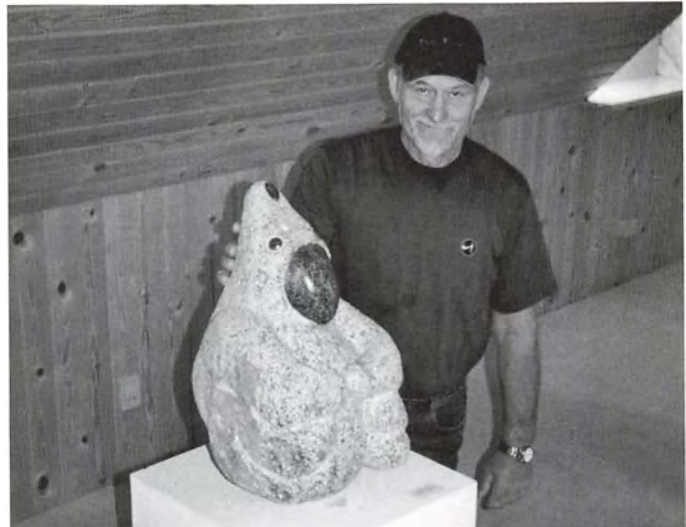
Det er almindelig kendt, at Ingers far, Christian R. Christensen, var foreningens formand i 19 år fra 1958 til 1977. Og dengang vi var samlet til årsmøde i Vingsted i 1991, fortalte den daværende næstformand, Peder Møller Frifelt, at Christian R. på et hovedbestyrelsesmøde havde sagt, at hvis man ville acceptere han forslag, så ville foreningens praktiske problemer være løst mange år frem. Nemlig at lade hans datter styre foreningens medlemsliste og regnskab.

Dette blev sagt, da Inger havde 25 års jubilæum. Nu skal vi markere, at Inger har været foreningens samlende, administrative og dynamiske midtpunkt i 40 år. Det er første gang, at Dansk Slægtsgårdsforening har en 40 års jubilar. Eller lad os sige to! For vi skal ikke glemme Henning, men også sig tak til ham.

Vi skal sige tak for Jeres indsats og ikke mindst for kvaliteten af indsatsen. Inger gennemfører en meget sparsommelig forvaltning af foreningens midler. Og som et synligt bevis på vor taknemmelighed, har vi købt en lille ting, som vi håber I kan få glæde af. Da I bor på Svalevej, har vi købt en fugl, en fugl i granit, der er udført af Jacob Vestergaard, der kalder sig "Stenbonden i Salling". Fuglen er købt, fordi vi ved, at I har besøgt stenbonden, og er begejstret for hans ting. Fuglen er af praktiske grunde landet i Jeres have, men der er et par fotografier, så I kan se, hvad det er for en løjerlig fugl! Eller rettere, der er to fugle, når man betragter værket fra forskellige vinkler.

Inger og Henning Hansen fik markeret deres 40-årsjubilæum af Slægtsgårdsforeningens næstformand Peder Mouritsen ved åbningen af årsmødet.

Stenbonden i Salling, Jacob Vestergaard, med det kunstværk, som blev Slægtsgårdsforeningens gave til jubilæarerne. Betragt figuren, og bemærk, at der er to fugle!

Hovedbestyrelsen

I nr. 381 bragtes et portrætgalleri af hovedbestyrelsens medlemmer. De manglede to billeder, og de bringes her.

Jens Peter Skov Jensen, "Hobygård".

Mogens Hugesen Hansen, "Hjørnegård".

Årsmødet 2006

Formiddagsbesøget

Hele arrangementet begyndte lørdag formiddag på Søndergård ved Ølsted, hvor Helle og Svend Nielsen tog imod. Vi orienteredes om gården og dens drift, hvorefter vi så den nye løsdriftstald, og hørte om Svend Nielsens holdning til etik i husdyrbruget, bl. a. mente han, at malkekøerne havde godt af at komme på græs, selvom det giver en højere mælkeydelse, når de kun bliver staldfodret.

Svend Nielsen er anden generation på Søndergård, men sønnen, på 21 år, er landmand og Søndergård, der er en gård i god drift, har potentialet til at blive en slægtsgård.

Efter at have set sig om, og nydt en forfriskning, var det tid til at sige farvel. Frokosten ventede på Bygholm Park Hotel, hvor vi også skulle holde generalforsamlingen og aftenfesten.

Helle og Svend Nielsen foran deres nye løsdriftstald.

Malkekonekonto

På årsmødet foreslog formanden for arkivudvalget, Anne Lis Ladefoged, at medlemmerne kunne indbetale et bidrag til gennemførelsen af projektet med en legemsstor figur af en malkekone, der opstilles på gårdspladsen på Gammel Estrup.

Slægtsgårdsforeningen søger for tiden tilskud fra fonde, men private gaver er også velkomne, og Inger M. Hansen har oprettet denne konto til formålet: Reg. nr. 1707, konto 6448-513-945.

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær:
Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv. Tlf. 59 27 59 77

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen, Kåregård,
Badstrupvej 39, 5485 Skamby.

Generalforsamlingen

Generalforsamlingen, der er anledningen, men næppe årsagen til at mange medlemmer i år mødtes i Horsens, indledtes traditionelt med fane og slægtsgårdssang, hvorefter Dansk Slægtsgårdsforenings landsformand, Carl Martin Christensen bød velkommen, og udtrykte respekt for det arbejde, som den lokale slægtsgårdskreds havde lagt i forberedelserne til hele årsmødet. Efter velkomst fik foreningens næstformand, Peder Mouritsen, ordet. Det var udenfor dagsordenen, men da formanden ikke ville omtale sin søsters 40 års jubilæum, som foreningens sekretær og kasserer, tog næstformand over. (Se omtale side 3.)

Formanden for den lokale slægtsgårdskreds, Niels Christian Jørgensen kunne så byde velkommen til Vejle amt, og sagde, at sidste gang kredsen var vært ved årsmødet var det henlagt til den sydlige del og derfor var det naturligt at rykke mod nord. Derefter orienterede han kort om søndagens interessante program. Det var blevet tid til at vælge dirigent, og det blev L. Christian Laursen, "Givskov", som fastslog at generalforsamlingen var beslutningsdygtig.

Beretning fra landsformanden

Carl Martin Christensen sagde bl. a.: Så gik der atter et år i Dansk Slægtsgårdsforening. Et år der ikke byder på sindsoprivende historier, men et år, der er et godt udtryk for den aktivitet, der findes sted i vore lokalforeninger rundt i landet. Ikke alene gårdbesøg, men i høj grad virksomhedsbesøg og kulturelle aktiviteter af enhver art. Vi har nogle steder haft den opfattelse, at ting ikke må koste noget, men vi ved fra mange sider, at hvis medlemmerne føler, at de får en oplevelse, så betaler de gerne, hvad det koster.

Vor fynske formand havde i vinter arrangeret en tur til den nye opera i København. Med bus, rundvisning, middag og forestilling løb det op i 1000 kr. pr. deltager, og den blev udsolgt på meget kort tid. Vi bruger på hvert hovedbestyrelsesmøde et par timer på det punkt, der hedder nyt fra kredsen, og her kommer der mange gode og inspirerende tiltag på bordet, og selvom det ikke er alle ideer der umiddelbart kan kopieres af andre, så er der inspiration at hente. Sydsjælland har igennem en årrække haft en dag på højskole med indlæg og sang og måltider i en skøn forening, og de har i år tilbudt en uge på højskole, hvor de i bus kører til Rønshoved Højskole, og gennemlever en sommeruge med højskole foredrag og udflugter. Jeg har nævnt et par af de mange aktiviteter, og det er ikke for at undervurdere andre arrangementer, men blot for at sige, at der er muligheder nok, blot man får ideerne, og magter at føre dem ud i livet. Jeg siger her, at det er lokalforeningerne, der er det bærende i Dansk Slægtsgårdsforening, og hovedbestyrelsen i større udstrækning er det sted, hvor vi udveksler erfaringer og ideer. Derfor skal der også herfra lyde en stor tak til alle, der lokalt gør en indsats for vor forening og skaber den løbende kontakt til vore medlemmer.

Vort blad "Slægtsgården" er foreningens løbende kontakt, og vi får stadig mange rosende rod for bladet, og disse roser sender jeg glad og gerne videre til vor redaktør, som seks gange om året skaber et meget læseværdigt blad, som rammer de interesser, der er grundlæggende for vor forening. Han gør arbejdet i bladudvalget til en let opgave, men vi har nu taget konsekvensen af den udvikling, der løbende har fundet sted, og indvalgt forretningsudvalget i bladudvalget, således at det nu også er et forretningsudvalgsmøde der holdes, når bladudvalget mødes.

Vi hører mere om bladet, når udvalgsformanden om lidt aflægger sin beretning. Det samme gælder arkivet og arkivudvalget. Derfor ikke mere om arkivet.

Medarbejderne i Dansk Slægtsgårdsarkiv gør et godt og gedigent arbejde, og jeg ved, at jeg har sagt det før, men placeringen på Gammel Estrup er ubetinget det bedste, der er sket i arkivets historie. En stor tak til alle, der har deres ugentlige gang på arkivet, for en god og energisk indsats.

Vi har fortsat en beskeden rejseaktivitet, og sidste år var vi på besøg i Irland. Det er en interessant ø, og tilnavnet Den grønne Ø lever Irland smukt op til. Vor tur blev dog skæmmet af et hotelkiks i Tralee. Det blev løst ved effektiv indsats af vor udmærkede guide, som let kunne se problemet, og gæsterne fik en ordentlig indkvartering. Om det var vor arrangør, der ville snyde på vægten, eller hun var blevet snydt af sin irske agent, nå stå hen i det uvisse, men jeg havde en alvorlig snak med vor arrangør efter hjemkomsten, og de af vore medrejsende, det gik ud over, fik en uforbeholden undskyldning efter hjemkomsten. Men det efterlader et dårligt indtryk, og vi vil ikke fremover benytte dette selskab til vore rejser.

I år står De baltiske Lande på programmet, og det er et besøg, som jeg glæder mig meget til, ikke mindst fordi jeg aldrig har været på de kanter, men også fordi det er et område i rivende udvikling, og vi kender alle eksempler på unge landmænd, der prøver tilværelsen under disse fremmede himmelstrøg. Et stort held og lykke til dem, der kaster sig ud i at opbygge moderne landbrugsbedrifter fra bunden. Det er en opgave, der kræver noget af dem, der prøver. Jeg kan ikke frigøre mig fra den tanke, at politikerne har pålagt vort hovederhverv så mange restriktioner, at mange landmænd føler, at der ikke er en ordentlig fremtid for landbrug i Danmark. Det er dybt beklageligt.

Den struktur vi gennemlever i disse år, er blot en fortsættelse af det vi har set i mange år, men det fortsætter med forøget hastighed, og med nogle priser på landbrugsjord, som kan undre de fleste. Jeg tager det som udtryk for, at de unge landmænd fortsat er fulde af optimisme, og de skal nok klare sig.

Hvis nogen havde troet, at 12 tegninger i Jyllands Posten kunne bringe den muslimske verden i oprør, som vi har oplevet det i de forløbne måneder, ville vi alle have trukket på smilebåndet, men ikke desto mindre har vi oplevet en krise, hvor Danmark kom på verdenskortet, og hvor den danske debat kom til at dreje sig om ytringsfrihed eller mangel på samme. Forstå det, hvem der kan. Det mest håndgribelige udslag af denne konflikt, blev en arabisk boykot af danske varer over en bred front, og ARLA var den store taber i det spil. Deres attitude efterfølgende kan der siges meget om, men den var ikke meget charmerende.

I dette forår nåede fugleinfluenzaen til Danmark, og myndighederne skred straks ind med nogle restriktioner både for de professionelle fjerkræfolk og hobbyavlere. Restriktioner er altid upopulære, men ofte nødvendige. Det viste jeg, at det første angreb i en besætning kom hos en, der ikke meste at reglerne gjaldt ham. Det er dybt beklageligt, at hobbyavlere kan sætte en stor eksportproduktion på spil.

De samme myndigheder har fået deres stryg i de sidste måneder, og kritikken går på manglende kontrol af fødevarer i de danske butikker. Den kritik er sikkert berettiget, men forbrugerne må også kunne stille krav til de handlende om, at de varer, der er på hylderne, lever op til almindelige krav. Et krav som detailhandlen også må stille til sine leverandører. Her er igen et eksempel på, at fødevarer ikke må koste noget, og prisen er mere afgørende for forbrugeren end kvaliteten.

At der så er nogle i grossistledet, der bevist snyder på vægten, vil næppe kunne opfanges af aldrig så megen kontrol.

Når man følger den politiske debat tæt, som jeg gør, kan det undre, at for nogle er der største problem i Danmark, at vi har en regering, der fastholder skattestoppet, og det er åbenbart et stort ønske, at få det ophævet. Jeg siger velbekomme! For mange andre er det indlysende klart, at netop dette skattestop er den bedste spore til den udvikling vi oplever i disse måneder, hvor statistikken fortæller, at vi har flere i arbejde end nogensinde før, og selv oppositionen må erkende det.

Vi står nu midt i kommunalreformen og sammenlægningsudvalgene står over for nogle store udfordringer. Hvis man ikke fra begyndelsen får taget fat på den synergieffekt, der ligger i de større enheder, så risikerer vi, at projektet ikke lykkes fuldt ud. Netop i en tid med høj beskæftigelsesgrad i Danmark, er det vigtigt, at man udnytter de muligheder for rationalisering af den offentlige sektor. Det kræver evne og vilje til samarbejde, men det kræver også en ganske kraftig ryggrad, når det bliver alvor.

Ja mine venner, det var så min sidste beretning som formand for Dansk Slægtsgårdsforening. Jeg har nu været formand i 19 år, og det er lang tid. Jeg understreger, at når jeg går nu, er det ikke fordi jobbet keder mig, men jeg føler ikke, at jeg kan tilføre foreningen mere nyt, og derfor skal der en ny person på posten. Det har været en spændende periode i mit og Kates liv, men alting må have en ende, og det bliver så nu. Vi har lært mange interessante mennesker at kende gennem vore årsmøder, men også ved vore talrige besøg i vore lokale kredse. Jeg skal ikke her forsøge at gøre stats over disse 19 år, for det er ikke så enkelt, men jeg tror stadig på at der er plads til Dansk Slægtsgårdsforening.

Vi har i år lidt færre deltagere i årsmødet, og en ny formand må tage en debat i hovedbestyrelsen, og den form vi har valgt fortsat skal være den gældende. Jeg har aldrig fokuseret på antallet af deltagere, men altid på, om dem der kom, fik en god oplevelse ud af deres deltagelse, og hvad det angår, kan vi alle i hovedbestyrelsen godt være vor indsats bekendt. Må jeg bede om, at den tillid I har mødt mig med igennem disse mange år vil overføres til den formand, som hovedbestyrelsen vælger til efteråret.

Til slut en stor tak til alle der sikrer vor forenings kontakt med vore medlemmer, det gælder blad, arkiv og administration, men i høj grad også hovedbestyrelsen, hvor vi har haft mange spændende debatter igennem årene.

Beretning fra arkivudvalget

Formanden for Dansk Slægtsgårdsarkiv Anne Lis Ladefoged sagde bl. a.: I det forløbne år har arkivet været nogenlunde besøgt. Ifølge gæstebogen har der været 133 besøgende, men da ikke alle husker at indskrive sig, er tallet højere. Arkivet modtager mange forespørgsler i breve og på e-mail. Mange af disse henvendelser kræver et større undersøgelsesarbejde, inden de kan besvares. Desværre er der, især i udenlandske forespørgsler, kun enkelte og mangelfulde oplysninger. Det er naturligvis interessant at udføre detektivarbejdet, men det er alt sammen noget der tager tid, og som al for tit ikke fører til noget som helst.

Efterhånden har Helge Sørensen færdiggjort materialet i Salomon J. Frifelts samling. Det troede vi faktisk, at han havde i 2004, men så ankom der fra Frifeltfamilien mere materiale, som nu er registreret. Vedrørende bogsamlingen, så har vi fået nogle bøger og der er tilsagn om flere. Helge Sørensen har undersøgt muligheden for at købe de manglende bøger, men vi modtager fortsat bøger med tak. Langt om længe lykkedes det her i efteråret at få en ny lejeaftale i stand vedrørende arkivets lokaler. Den årlige leje inkl. el og varme er på godt 9.000 kr., og kan af lejer opsiges med et års varsel og af udlejer

med fem års varsel. Vi synes det er gode betingelser for et sted, hvor vi befinder os godt. Ligeledes bør nævnes det gode samarbejde vi har med både Landbrugsmuseets og herregårdsmuseets medarbejdere. På arkivet gør vi, hvad vi kan, for at holde a jour med, hvad der foregår på landets gårde. Det er først og fremmest gennem aviser og landbrugsfaglige tidsskrifter. Som sædvanligt blev vi også i år inviteret til Ingenriks- og Sundhedsministeriets landdistriktskonference, der blev afholdt i Lemvig 28. – 29. april. Fra arkivet deltog arkivar Ejgil Overby og jeg. Temaet for konferencen var: Bosætning og erhverv – et samspil mellem to strategier.

Vi kommer ikke uden om projektet for malkekonen. Det ser ud til at blive en realitet, at der kan rejses en granitskulptur på Gammel Estrup. Vi har fra to forskellige fonde fået tilsagn om at modtage 30.000 kr. i alt – og vi har fået nogle af pengene. Desuden er der et par private, der har givet tilsagn om et beløb. Slægtsarkivets bestyrelse vil gerne opfordre til, at man overvejer at give et beløb til den gode sag. Og det behøver ikke at blive ved overvejelserne!

Det er tidligere besluttet i hovedbestyrelsen at Slægtsgårdsforeningen kan give 50.000 kr. Vi er altså tæt på 95.000 kr. og regner med at bruge 150.000 kr. Dersom man giver 5.000 kr. kan man få gårdens navn eller eventuelt sit eget navn indgraveret på en bronzeplade ved skulpturen. Bestyrelsen har besluttet at beløb under 5.000 kr. også gerne modtages, men bliver klassificeret under anonyme give-re. På bordet ude ved billederne fra tidligere årsmøder og slægtsgårdsudstillingen ligger nogle billeder at det foreløbige udkast til granitskulpturen, som "Stenbonden i Salling", Jacob Vestergaard har skabt.

Formanden for Slægtsgårdsarkivet, Anne Lis Ladefoged, foreslog i sin beretning fra Slægtsgårdsarkivet, at private yder tilskud til granitskulpturen af malkekonen. Et projekt som Slægtsgårdsforening har sat i værk, og som skal udmønte sig en legemsstor granitskulptur, der opstilles ved Landbrugsmuseet på Gammel Estrup. Slægtsgårdsforeningen har oprettet en konto, hvor glade givere kan indsatte deres bidrag. Gaver på mere end 5.000 kr. vil blive honoreret med giverens navn på en bronzeplade ved skulpturen. Kontoen er: Reg. nr. 1707, konto 6448-513-945.

Beretning fra bladudvalget

Foreningens medlemsblad udkommer, som det skal – 6 gange om året. Det har som tidligere – været en skøn blanding af medlemsblad med organisatoriske meddelelser og landbrugspolitiske indlæg og et tidsskrift med historiske artikler, hvor det er gårdhistorierne der fylder mest. I princippet skal der i Slægtsgårdsforeningens blad, hver gang være en artikel om en slægtsgård.

Som noget nyt fik vi sidste sommer et interessant samarbejde med tidligere docent ved Historisk Institut, Københavns Universitet, dr. phil. Erik Helmer Pedersen, der er ekspert i landbrugets økonomiske historie. Han har med foreløbig fire artikler indledt en artikelserie

om danske forfatters syn på landbruget og dets udøvere. Det er noget nyt, men interessant, og der er kommet mange positive tilkendegivelser om disse artikler. Så lad os sende en venlig tanke til Erik Helmer Pedersen. Det er alt hvad han får for sit store arbejde. På forsiden af bladet står foreningens devise: "Lær af fortiden, lev i nutiden og virk for fremtiden". Fortiden er det historiske indhold i bladet. Nutiden er det organisatoriske, og fremtiden er det landbrugspolitiske. Vi er begyndt på at få mere af det fremadrettede stof, og den linie skal vi gerne holde fast i. Alle medlemmer får bladet, og har derfor også læst det. Alligevel skal jeg kort sige, at vi i udvalget bestræber os på at få artikler fra hele landet. Inden for det sidste år har der været 15 gårdhistorier, som kommer fra 9 af landets 15 slægtsgårdskredse. Geografisk er det gårde fra Svaneke i øst til Husby Klit i vest, og fra Rødby Fjord i syd til Salling i nord. Udvalget og redaktøren er altid åbne for emner og gode ideer til bladet, så bare sig frem. Lad mig slutte med at sige tak til dem, der har bidraget til bladet, og gjort arbejdet let for redaktøren. De tre beretninger skabte ikke grundlag for nogen debat, og blev taget til efterretning.

Regnskab og budget.

Foreningens kasserer og sekretær indledte med at takke for gaven og sagde, at hun gerne vil tage nogle år endnu. Derefter blev regnskabet og budget godkendt. Inger M. Hansen havde dog den venlige bemærkning, at der ikke var taget budgetmæssig højde for den gave, som foreningen havde købt til hende!

Valg

Til hovedbestyrelsen genvalgte Peder Mouritsen, Sædding Storgård. Henry Slemming ønskede ikke genvalg, og han afløses af Jørgen Schmidt, "Bondeseje" ved Mørke, medlem af bestyrelsen for

Jørgen Schmidt, "Bondeseje".

Esben Oddershede, "Søgård".

Århus Amtskreds. Knud Høstgaard Møller ønskede også at trække sig, og nyvalgt blev Esben Oddershede, "Søgård, Thy, medlem af bestyrelsen for Midtjysk Kreds. Der var genvalg af revisorerne Michael Munthe Fog og Vagn Juel Jørgensen.

Kommende årsmøder

Det besluttedes at give årsmødet 2007 til Vestsjællandskredsen, som har henlagt arrangementet til Skælskøregnen i dagene 2. og 3. juni. Årsmødet 2008 er lagt i hænderne på Ringkøbingkredsen.

Der var ikke noget til punktet eventuelt, og derefter kunne landsformanden tage ordet, og han takkede Henry Slemming og Knud Høstgaard Møller for mange års stor indsats i hovedbestyrelsen. Landsformanden sluttede generalforsamlingen med at takke dirigenten for god ledelse af mødet.

Aftenfesten

Aftenfesten blev en rigtig festaften. Der var sammensat en delikat menu: indlagt pighvar, stegt kronstyr og Rubensteinerkage. Betjeningen var yderst behagelig. Det unge menneske, som servicerede det bord, hvor arkivets medarbejdere sad, og hvor redaktøren havde mænget sig, gjorde sit allerbedste – han havde også det tillidsvækkende navn Ole! Den gode stemning ved middag blev underbygget af den indforskrevne pianist. Til dansen suppleredes pianisten med et mindre bigband.

Festtalen

Redaktør Lene Glassow Tingleff, Skerrildgård holdt festtalen og sagde bl. a.: Da jeg for et halvt års tid siden blev spurgt, om jeg ville holde festtalen ved Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde, havde jeg ikke så mange betænkeligheder ved at sige ja.

For det første var der i december måned rigtig lang tid til den 27. maj. Du finder nok på noget, tænkte jeg ved mig selv. For det andet lød det som en ganske spændende udfordring. Lige netop de områder, Dansk Slægtsgårdsforening beskæftiger sig med, er felter, jeg har stor interesse for. Landbrugets forhold, livet på landet, historien, de gamle gårde, slægtsforskning, det danske landskab, den danske kulturhistorie. Alt sammen begreber, der står højt på listen over store og ægte værdier i mit univers.

Først vil jeg fortælle, hvem jeg er. Mit navn er Lene Glassow Tingleff, jeg er 47 år. Jeg er uddannet journalist. Har arbejdet på Horsens Folkeblad i over 20 år, bl.a. med landbrug som stofområde. Har gennem de sidste tre år arbejdet med information og kommunikation på

Landbrugsrådgivning Østjylland Det er en rådgivningsvirksomhed ejet af tre lokale landboforeninger.

Jeg er netop blevet valgt ind i Sammenlægningsudvalget for Ny Hedensted Kommune for Venstre, og det er bestemt en stor og spændende udfordring. Der var "rift" om vores kommuner, købstæderne omkring os bejlede kraftigt til os for at få os indlemmet i deres storbykommuner. Men Juelsminde, Hedensted og Tørring-Uldum Kommune valgte at slå sig sammen til én stor slagkraftig landkommune med 45.000 indbyggere, og den beslutning har jeg det rigtigt godt med. Nok om det kommunale. Jeg er gift med Claus Tingleff og vi har to sønner på henholdsvis 16 og 18 år. Vi bor på Skerrildgård ved Hornsyld, som Claus overtog efter sine forældre i 1986. Vi driver landbrug med svineproduktion bestående af 425 søer plus slagtesvin, og vi har 200 ha. Hertil kommer 75 ha i forpagtning, bl.a. jorden, der hører til min egen fødegård. Vi har tre ansatte på gården. Claus er tredje generation på Skerrildgård, som hans farfar, Hans Tingleff, der kom fra gården Sønderholm i Vonsild, købte i 1912. Dengang var det en stor gård på egnen, et helt lille samfund med mange karle i stald og mark – og piger ansat i huset. Efterhånden som strukturudviklingen har taget fart, er gården for længst overhalet af mange andre landbrug hvad hektar og produktion angår.

Jeg har fået fortalt, at Claus' farmor på sine gamle dage mente, at det var blevet lidt trist at sidde i stuen og kigge ud på gårdspladsen, fordi der slet ikke var det samme liv og leben mere. I hendes velmagtsdage var der karle, piger, daglejere, malkepiger og alle mulige andre, som havde deres gang på stedet, og hun kunne høre køernes brølen, ►

hestenes vrinsken og vognene, der kom skramlende hen over brostene. Da hun blev gammel, var der alt for stille, syntes hun. En skam hun ikke kom til at opleve, at der igen kom mere liv på gården – dog ikke med det samme antal ansatte som tidligere.

Apropos generationer vil jeg fortælle en lille anekdote. Det var i skolen, hvor læreren beskæftigede sig med emnet generationer, og det fik man en del snak ud af. På et tidspunkt spurgte han Anders:

- Hvor gammel er egentlig din farmor?

Anders spekulerede lidt over det sagde så:

- Det ved A ett rejtigt, men vi håer i hvert fald hat hend' møj læng'!

Jo, det er godt, når man kan være noget for hinanden generationerne imellem. Emnet i aften er slægtsgårde, og før jeg bevæger mig nærmere ind på dét, vil jeg fortælle lidt om min baggrund.

Jeg stammer fra landsbyen Klakring ved Juelsminde, hvor mine forældre drev landbrug på gården "Dymosegård". Vi havde ca. tyve røde køer, et tilsvarende antal søer og vi drev godt 50 tønder land. Gården drives i dag af min søster og hendes mand som et deltidslandbrug. De udgør den tredje generation på gården, som dog tidligere har været i slægtens eje for generationer tilbage. Af den grund var det vigtigt for min farmor og farfar at købe netop denne gård, da den som en tidligere slægtsgård havde en særlig betydning for dem.

Min far havde således rødder i Bjerre Herred, hvor både hans mors og hans fars slægter drev landbrug gennem århundreder. Min morfar stammede også fra Bjerre Herred. Trods små kår gennemførte han uddannelsen til dyrlæge, virkede på Fyn i sit voksenalderliv men vendte tilbage til Bjerre Herred, hvor han tilbragte sin alderdom. Som barn hørte jeg historier om, hvordan han trak sin kvie fra landsbyen Barrit til dyrskuet i Horsens. Han kunne også berette om de store dyrskuer på Bellahøj. På hans kontor var der billeder af jyske hingste og kendte avlstyre, han fortalte om Aldrup Munkedal og det kendte røde kvæg fra Ørnsvig, og han kunne deres stamtavler udenad.

Måske var det der, min begejstring for dyrskuerne blev født. Som barn trak jeg heste for naboen til dyrskue og ungske, og siden har jeg som journalist skrevet mange artikler om stolte udstillere og flotte præmiedyr til vores lokale Horsens Folkeblad og nu til den landbrugsavis, jeg skriver til. Dyrskuet er på en eller anden måde en vigtig ting i min livsbagage, for det rummer så meget af den danske landbokultur. Jeg er klar over, nogen kalder det nostalgi, og det er det nok også. Men hertil vil jeg sige, at det også viser noget om danske landbrug anno 2006. Og jeg glæder mig igen i år til Det Østjyske Fællesskue, der finder sted i Horsens om tre uger. Førhen var dyrskuet det sted, hvor landmændene mødtes i en sund kappestrid og fik bedømt deres dyr. Det gør de stadig, men i dag er der opstået et nyt formål, nemlig at vise omverdenen og byboerne, hvad landbruget står for. Det er en utrolig vigtig opgave, da rigtigt mange mennesker aldrig nogensinde kommer på en gård og måske aldrig har set en ko eller en gris. Lidt af den samme stemning som på dyrskuet oplevede jeg her i eftermiddag, da jeg sammen med et par tusinde andre var til Ferguson Dag hos Henrik Nielsen på Dansk Ferguson Museum i Stourup. Her gjaldt det ikke dyrene, men de små Fergusontraktorer, som kom til Danmark for 60 år siden. Også her var der nostalgi og erindrings-billeder i lange baner, og især de ældre landmænd nød at studere de flere hundrede traktorer, der var udstillet.

Alt i alt kan man godt sige, at landbruget altid har været en væsentlig del af mit liv og stadig er det. Når vi er sammen i familien og blandt venner, så kommer vi altid hurtigt til at snakke landbrug. Ikke at vi ikke kan tale om andet, men vi ryger nu altid hurtigt tilbage til, hvordan afgrøderne står, hvor langt vi er med markarbejdet, hvem der har købt eller solgt, hvad hektarprisen var og lignende interessante emner. Heldigvis har vi nogle gode venner fra byen, der forstår at stille de rigtige spørgsmål på de rigtige tidspunkter, så det hele

ikke bliver alt for indforstået. Især en af vores gode venner i vores kortklub gennem 25 år, hun forsøger virkelig at være interesseret. Men vi kan altså ikke lade være med at trække på smilebåndet, når hun midt i hvedehøstens hektiske travlhed spørger: Hvad så, har I snart fået høet ind?

Jeg må nok indrømme, at jeg er bondefødt og kvajet opdraget, som nogen siger. Men hvis man skal sige det på en anden og lidt pænere måde, så handler det også om en indre stolthed over at være en del af den danske bondekultur. Slægtsgården som begreb har fyldt meget for mine forfædre og gør det også for min familie og jeg selv. Og netop derfor er jeg både stolt og lidt ydmyg over at stå her i aften. Stolt, fordi jeres lokale repræsentant her i området overhovedet kunne finde på at spørge mig om jeg ville holde en tale. Og ydmyg, fordi emnet er hjerteblood for mig. Det er det formentlig også for jer, ellers var I nok ikke med i Dansk Slægtsgårdsforening.

Min far var meget interesseret i slægtsforskning. En interesse, som førte ham over i at skrive en bog om sin landsbys historie. En bog, som der siden hen har været stor interesse for, og som der er solgt mange eksemplarer af til folk med tilknytning til Klakring. Han gennemgik landsbyens huse og gårde matrikel for matrikel, og han søgte oplysninger i kirkebøgerne og på Landsarkivet i Viborg. I indledningen skrev han: "Vil du fatte dit væsens rod, så skøn på de skatte, de efterlod". Et citat af Johannes V. Jensen. Vi må erkende, at "Dagen i dag er historie i morgen". Og netop derfor er det så vigtigt, at nogen passer på de gamle beretninger, billeder og effekter. Vi tilhører en generation, der er præget af smide-væk-mentaliteten, men det er vigtigt, at nogen passer på de gamle papirer og arkiverer dem i lokalhistoriske samlinger.

De fleste, der begynder på slægtsforskning, har svært ved at holde op igen. Der er som regel lige en ane, der mangler – eller et lille mysterium, man gerne vil have løst. Det kan godt være, at mange i familien gaber højlydt og får et fjernt blik i øjnene, når man begynder at fortælle om tredje eller fjerde slægtled for tredje eller fjerde gang. Men på et eller andet tidspunkt tror jeg, at de vil fatte interesse. Især hvis man formår at få kød på, så man lærer sine forfædre og deres liv at kende. Det skal ikke kun være opremsning af navne og årstal.

Jeg har arbejdet en del med vores egen gårds historie, som kan føres tilbage til 1500-tallet. Det har været spændende at udforske de forskellige ejere og slægter, der har haft gården, og jeg ved, at jeg på et tidspunkt vil komme til at bruge mere tid på det igen. Men lige nu glæder jeg mig egentlig bare over at bo i et gammelt hus bygget for næsten 250 år siden – et hus, der rummer en masse historie. Det er ikke ligefrem indrettet efter nutidens forhold, det er lidt upraktisk og det er ikke særligt nemt at holde. Men en sen aften, når drengene er taget i byen og man sidder i stilhed i stuen, dukker tanker op om de mange mennesker, der har boet i huset gennem årene. Hvordan var deres skæbne? Hvordan var deres liv her i disse rum, hvor vores familie anno 2006 lever med vores computere og andet teknisk udstyr? De gamle forfædre ville have troet, det var løgn, hvis de havde hørt om internettet, e-mails og SMS-beskedder, der suser rundt i høj hastighed. En verden til forskel. Og dog. Går man ud i haven en dejlig majaften, som i aftes, ja, så er duften den samme og fuglene synger akkurat lige så smukt, som de gjorde for vores forfædre.

Claus oldefar, Niels Tingleff fra Sønderholm i Vonsild har i en gammel bog med forskellige optegnelser skrevet et vers, jeg her vil citere:

**Mit hjem, hvor mine fædres fjed,
giver genlyd ud fra svundne dage.
Mit hjem, hvor slægters sjæleguld,
jeg fik i arv med markens muld.
Mit hjem, jeg synger til din pris
du er på jord mit paradís.**

Selv om det lille vers er skrevet for omkring 100 år siden, giver ordene stadig mening og fortæller noget om de tanker, man kan have ved at være et nummer i rækken på slægtens gård. Ordenen er kønne, men intet er dog rosenrødt. Vi ved alle sammen godt, at tiderne forandres og at der i dag er langt flere muligheder for de unge mennesker rent uddannelsesmæssigt, end der var for år tilbage. Det er ikke på samme måde som tidligere en selvfølge, at næste generation følger i forfædrenes fodspor og tager over på gården. Det må vi forholde os til og have et realistisk forhold til. Vi oplever i disse år en strukturudvikling, hvor det går stærkt med salget af ejendomme, og i dag omsættes der også mange store gårde. Jord- og ejendomspriserne stiger, og mange mennesker vælger af forskellige årsager at sælge deres landbrug. Der er ingen tvivl om, at det er det rigtige for mange, og i en lang række tilfælde er det sådan, det må være, hvis der ikke er en næste generation til at overtage slægtens gård. Det nytter ikke noget at presse sine børn til noget, det ville efter min mening være aldeles uklogt.

Her til sidst vil jeg læse nogle flere linier, som den gamle oldefar skrev ned i den bog, jeg har kigget i de sidste aftener. De handler om penge:

**For penge kan man købe alt, hedder det.
Ja, alt og ingenting.
Man kan købe mad – men ingen appetit.
Lægemidler - men ingen sundhed.
Bløde senge – men ingen søvn.
Lærdom – men ingen viden.
Pynt – men ingen skønhed.
Kammerater – men ingen venner.
Rolige dage – men ingen fred.**

Jo, det kan godt give stof til eftertanke at læse, hvad vore forfædre skrev ned til deres efterkommere for mere end hundrede år siden. Selv om hverdagen og arbejdet som landmand sommetider er bøvlet og besværligt og selv om man måske kunne finde på noget, der var flere penge at tjene på, så er der jo noget, der får os til at blive. Noget, der kan være svært at sætte ord på, men som giver en dybere mening med det hele. Vi ved hver især inde i os selv, hvor vi hører til og hvad vi skal – og hvad der er det rigtige. Der er kun os selv til at træffe beslutningen.

Og så vil jeg slutte af med at citere Jens Smærup Sørensens vers skrevet til skuespillet "Herude på landet" i 1984:

**Jeg ejer både mark og eng og det er dansk natur
og storbyfolk de roser den, de glør og de går tur
men jeg ser mest kun arbejdskrav og mulighed for fold
miljøpræk, værn og fredning, åh, det gør mig klam og kold.
Alligevel er det lærkens sag og kalvens bløde tunge
og kornets fine skær og ræven med sin unge
der holder mig i live
og får mig til at blive.**

Tak for ordet.

Redaktør Lene Tingleff
holdt den indholdsrigte festtale

Udflugten

Årsmødeudflugten indledtes i Daugård kirke, hvor sognepræst Fin Petersen holdt morgenandagten. Derefter var det tid til at se sig om i kirken og ellers finde sin plads i bussen. På Ørumgård tog Lisbeth og Steen Erik Højgaard imod og fortalte om gården og dens bygninger. Vi så os om og havde en god oplevelse. Landsformanden kvitterede for gæstfriheden med et slægtsgårdsdiplom. Efter Ørumgård ventede der os en meget smuk og interessant køretur langs Vejle Fjords nordlige side. Turlederne i busserne – lokale kredsbestyrelsesmedlemmer – fortalte om det vi så og gav det hele en god lokal profil. I den bus, hvor bladets udsendte opholdt sig, fortalte turlederen, at den ny Hedensted kommune, der er lagt sammen af tre landkommuner kun har ét aktiv, nemlig et ubegrænset antal km små veje! Middagen var henlagt til Gramrodehus, hvor der serveredes en god traditionel dansk hakkebøf. Her var der styr på serveringen. Alt gik professionelt til, så vi havde god tid til kaffen, inden vi igen skulle i busserne.

Sidst besøg gjaldt Kirsten og Hans Hansen på Klejstgård. Da vi nåede frem var det begyndt at regne kraftigt, og vi søgte straks ly i en maskinhal. Her fortalte Hans Hansen først om gården og landbruget, og derefter om sit firma Dankorn, der leverer stålsiloer til hele landet. Da vi ankom, så vi, at haven var under omlægning. Det forklarede Hans Hansen med, at haven aldrig har været planlagt fra et overordnet synspunkt, men nu har de med hjælp fra en havearkitekt fået tegnet en have, der først og fremmest tager sit udspring i hovedbygningen. Der var en forfriskning i hallen, og da vejret var blevet fremkommeligt, gik vi over til lagerhalerne, hvor vi så de mange dele til komsiloerne. Besøget sluttede med en tur gennem hovedbygningen. Det var blevet tid til at køre tilbage til hotellet i Horsens, og i egne biler finde hjemad efter en indholdsrig udflugtsdag og et godt tilrette årsmøde.

Daugård kirke.

Landsformanden overrækker slægtsgårdsdiplomet til godsejerparret på Ørumgård – Lisbeth og Steen Erik Højgaard.

Landsformanden gør klar til at overrække Kirsten og Hans Hansen slægtsgårdsdiplomet på Klejstgård.

Forturen

Den traditionelle tyvstart på forturen begyndte hos Bente og Niels Erik Schultz-Petersen, Tyrstrupgård ved Christiansfeld. Vi kørte straks til det historiske haveanlæg Christinero, hvor Bente Schultz Petersen fortalte om haven og dens skaber, kammerherreinde Christine Frederikke von Holstein. Vi så os omkring i den mere end 200 år gamle have med lysthus, kapel, gravplads og kogehus. Så kørte vi tilbage til Tyrstrupgård, hvor Niels Erik Schultz-Petersen orienterede om den gamle hovedgård, dens drift og bygninger. Vi så os omkring og sluttede besøget med en forfriskning i hovedbygningens kælder under de smukke hvælvinger fra 1400-tallet. Frokosten var henlagt til Den gamle Grænsekro, hvor krojer Lars Bo Andersen, serverede en lækker platte. Næste punkt var Taulov kirke. Den middelalderlige landsbykirke blev i 2000 udsmykket af kunstneren Arne L. Hansen. Det var en oplevelse, som man kunne forholde sig til, så kirken var et besøg værd. Resten af eftermiddagen var henlagt til Fredericia, med det interessante fæstningsanlæg og de mange minder om byen som multireligiøst samfund. Byen har også mange mindesmærker for faldne. Først danske soldater, der blev dræbt tilbage i Svenskekrigen under Frederik den

Tredje. Flere mindesmærker fra Første slesvigske Krig 1848-50 og sidst mindesmærket for faldne jernbanefolk.

Vi skulle have lidt ny energi, og det fik vi på DTC-centeret ved Hornstrup, og så ventede aftens store og glædelige overraskelse, Tamdrup Bisgård. Den gamle bispegård blev i 1999 købt af fabrikant Alan Nissen, som har sat hovedbygningen fra 1784 i stand på en prisværdig måde. En tredjedel af bindingsværket er skiftet ud, men det er gjort så elegant, at man egentlig ikke bemærker det. Der er ofret meget på gårdens bygninger, og der arbejdes fortsat med omgivelserne. Godsejerparret Nissen tog imod, og driftsleder Søren Vinther viste rundt. Alan Nissen har en virksomhed i Horsens, der fremstiller køleanlæg, og der er omsætningen om dagen, den samme, som omsætningen er på gården på et år. Virksomheden giver økonomi til restaureringen af godsets bygninger, men også til tiltag i haven, hvor der er et orangeri under opførelse. Både godsejerparret og datteren ridder, og på Tamdrup Bisgård er der både plads til heste og muligheder for at dyrke ridesporten. Efter denne opmuntrede oplevelse kørte vi til vort hotel i Horsens.

OGN

Kunsthistoriker, cand. mag. Bente Schultz-Petersen fortæller om det romantiske haveanlæg Christinero.

Fra besøget på Tyrstrupgård.

Tamdrup Bisgård, som fabrikant Alan Nissen købte i 1999, Hovedbygningen fra 1784 er siden blevet gennemgribende istandsat, men på en forbilledlig måde, så den har bevaret sin patina.

NYT FRA KREDSENE

Vejle Amts kreds

Mandag den 19. juni kl. 15 mødes vi hos proprietær Lone og Niels Sehested, "Straarup", Skamlingevejen 65, 6000 Kolding. Her drikker vi den medbragte kaffe (tag en klapstol med). Niels Sehested vil fortælle om gårdens historie og drift, herunder arrangementet i naturpleje. Herfra kører vi til Skamlingsbanken, og kl. 18 spiser vi middag: Wienerensnit-sel, dessert og kaffe. Pris: 225 kr. Herefter vil Niels Sehested fortælle om Skamlingsbanken og genforeningen.

Tilmelding senest onsdag den 14. juni til Niels Chr. Jørgensen 75 89 27 11 eller Jørgen Sørensen 75 86 66 01 eller Jens Jacob Jacobsen 75 66 90 10. Tag naboen med.

Niels Christian Jørgensen

Det sydlige Sønderjylland

Aftenudflugt med generalforsamling den 3. august. Kl. 19.00 samles vi hos Jette Krogh og Arne Thomhave, "Thomhavegård", Thomhavevej 12, 6470 Sydals. Tiende generation driver nu slægtsgården, og det er en moderne gård med løsdriftstald til 75 jerseykøer med kalvestald og foderlade. Driften omfatter 100 ha. Efter gårdbesøget kører vi til Knøsgård, Vestervej 1, der er kulturcenter for Sydals kommune. Ejendommen har tilhørt samme familie i 12 generationer og kan føres tilbage til 1605. I 1972 solgtes det sidste jord fra og i 2002 købtes bygningerne af kommunen. Stuehuset blev gennemrestaureret, og de to sidebygninger blev fornyet. Den østlige indeholder bibliotek og den vestlige mødesal. I stuehuset er der mindre mødelokaler og det huser musikskolen. Efter kaffen afholdes generalforsamling.

Tilmelding senest 31. juli til 74 41 53 12.

Chr. A. Krogh

Haderslevkredsen

Kredsen inviterer til sommerudflugt til Mandø, mandag, den 10. juli kl. 18.30. Rundtur på Mandø, ophold ved kirken og på Mandøcenteret, hvor der serveres kaffe. Pris: kr. 125,00. Mødested: Mandøbussen, Mandø Ebbevej i Vester Vedsted. Tilmelding senest 6. juli til Vera Thyssen tlf.: 74 75 00 53.

Elise Jensen

Fynskredsen

Den 27. juni indbydes til sommertur til Vestjylland. Turen udgår fra Landbo Fyn i Vissenbjerg kl. 8.00. Først besøger vi Bente og Peder Mouritsen, Sædding Storgård ved Nr. Nebel. Peder Mouritsen er næstformand i Dansk Slægtsgårdsforening, og han driver et omfattende landbrug. Efter middagen på Skarvenhus kører vi til Skjern Ådal, hvor vi hører om retableringen af Skjern Å. Fhv. gårdejer Martin Nielsen fortæller om projektet

Mogens Andersen

Sjælland Syd

Sjælland Syd indbyder til sommerudflugt tirsdag den 27. juni 2006 kl. 13.30. Vi mødes på Rosendal gods ved Fakse, hvor der er rundvisning. Derefter kører vi til Stevnfortet (Undergrunden), Korsnæbvej, Rødvig, hvor der er guidet rundvisning. Vi slutter dagen i Pyramiden i Boesdal Kalk-

værk, hvor vi spiser den medbragte mad. Medbring stole, bord, eftermiddagskaffe og aftensmad. Den årlige højskole-dag holdes den 4. november på Hindholm Socialpædagogiske Seminarium. Nærmere program for denne dag følger senere.

Ole Krogh Jensen

Midtjysk kreds

Lørdag den 22. juli kl. 14.00 besøg på Limfjordscenteret Doverodde Købmandsgård, Fjordstræde 1, Doverodde, 7760 Hurup Thy. Centeret ligger på et naturskønt sted, ikke langt fra det barske Vesterhav, men alligevel lunt i det blide landskab ved Limfjorden. I pakhuset fra 1854 vises en udstilling, som omhandler stedets historie, handlen med udlandet på sejlskibenes tid, studedrift og landboliv samt Limfjords-fiskeriet med udgangspunkt fra havnen i Doverodde. Ved siden af pakhuset er bygget et 42 m højt udsigtstårn med elevator, og der er tre udstillingslokaler bl. a. med geologiudstilling. Fra toppen af tårnet vil man nyde en enestående udsigt over land og fjord. Ved ankomsten til centeret vil vi modtage en kort orientering om stedet og dets historie. Derefter er der rundgang på egen hånd til kl. 15.30, hvor der vil blive serveret kaffe og hjemmebagt lagkage. Herefter vil der blive afholdt ordinær generalforsamling.

Ejgil Overby.

Århus Amtskreds

Den 16. maj besøgte vi Kalø Gods, der i ældre tid var lade-gård for Kalø Slot. Kalø ejes nu af Skov- og Naturstyrelsen, der i 1990'erne købte det af Landbrugsministeriet. Dengang bød slægten Jenisch et symbolsk beløb for ejendommen for at vise, at den stadig var interesseret i at generhverve slæg-tens gamle ejendom.

Vi blev vist rundt af Stefan Pihl, der var en glimrende fortæller. Vi hørte om Kalø's spændende fortid og interessante nutid. Bl. a. forstod vi, at i 1825 købtes godset af den tyske senator M. J. Jenisch, der også ejede et gods ved Hamborg. Slægten besad stadig Kalø i 1945, hvor den danske stat konfiskerede det som tysk ejendom, selvom familien Jenisch var antinazistisk. Folkene på Kalø rejste senere en mindesten over ham i skoven, hvor den endnu kan ses.

Den fredede bindingsværkshovedbygning fra 1700-tallet har fået nyt tag, og er indrettet til kontorer. Den gamle Karlslade er restaureret, men stadig tom, da der mangler penge til indretningen. Jagtslottet blev bygget og udsmykket i 1898. Det er velbevaret med store malerier og træskærerarbejder. Her så vi et maleri af Vidar den Tavse med sit spyd. Efter Grundtvig erindres det nu, at han var søn af Odin og en heks ved navn Gyde – bisterheden – den sovende samvittighed. Vidar den Tavse dræbte Fenrisulven ved at sætte spydets skaft dybt i ulvens underkæbe og spidsen i overkæben. Herefter flækkede han vilddyret. På væggen i jagtslottet lod von Jenisch skrive: "Der er buske, og græsset gror højt i Vidars land."

Vi nød vor medbragte forfriskning på jagtslottets 1. sal med en pragtfuld udsigt over skoven, skyerne og Kalø Vig. Der deltog 40 medlemmer.

Anne Lis Ladefoged

Bjerregård i Himmerland

Bjerregård i Vesthimmerland. Foto o. 1875, men gården ser nok ud, som da den blev opført o. 1830.

Bjerregård o. 1960. Stuehuset er opført i 1914, udlængerne har gennemgået en længere udviklingsproces.

Den 2. juli 2006 markerer Birthe Bjerregaard og Søren Byrjalsen, at deres hjem, Bjerregård i Foulum ved Farsø har været 200 år i slægten. Jubilæet fejres med en fest, hvor hele slægten er indbudt. Værtsparet forventer godt hundrede deltagere, deriblandt 18 medlemmer af den amerikanske gren af slægten.

Bjerregård er Birthe Bjerregaards hjem, hvor hun er 7. generation. Indtil for få år siden boede de på gården Øster Søkbæk, der ligger 5 km fra Bjerregård. Øster Søkbæk er Søren Byrjalsens hjem, og der bor nu sønnen Niels Peter Byrjalsen med hustruen Birgit og deres to børn. Øster Søkbæk ejes ligeligt af de to generationer, men det er på denne gård arbejdet ligger. I en moderne løsdriftstald, som blev opført i 2000, er 120 malkekøer. Endvidere er der 120 dyr i opdræt, og så har de plads til 120 tyrekalve.

Oprindeligt var der 25,8 ha til Bjerregård. Nu omfatter driften 150 ha, der først og fremmest tilrettelægges efter kvægholdet med græs til afgræsning og ensilering, 24 ha majs og 6 ha roer. 40 ha er med korn og så har man en specialproduktion på 15 ha med læggekartofler til eksport. Birthe Bjerregaard og Søren Byrjalsen har foruden Niels Peter Bjerregård to sønner, Christian og Søren Erik, der henholdsvis bor sammen med Karin og Randi.

Om slægten fortæller Birthe Bjerregaard:

Min tiptipoldefar, Niels Nielsen Bjerregaard og hans første kone, Ane Margaretha Pedersdatter, havde først en ejendom i Tandrup, Strandby. Han var fæster under Gunderupgård. Han boede et sted, der hed Bjerregård eller Bjerregårdene og derfra er navnet kommet med til Foulum. I Strandby sogns kirkebøger nævnes han skiftevis Niels Nielsen Bjerregaard eller Niels Bjergaard.

I 1804 købte Niels Nielsen Bjerregaard Christen Nielsens gård i Foulum. Gården var i 1802 købt til selveje fra Herregården Hessel, og dens hartkorn var godt 4½ tønne. Overtagelsen skulle ske 1. maj 1805.

I købekontrakten står: ”Jeg Niels Bjerregaard for dette køb betaler til Christen Nielsen imod lovlig skøde og fuldkommen hjemmel for denne handel, så hermed tilstår, betaler 599 rdl., men da Christen Nielsen som sælger, for tiden ej kan opsigte den kapital 459 tdl., som han har pantsat formeldte sin gård for til Enkekassen, altså ej kan give skøde før bemeldte summa er opsagt og betalt, er efter aftale køberen og sælgeren betalt 102 rdl., som inden indgår i købesummen, og så snart ske kan som mere siden før eller senest til Snapstinget 1806*, da jeg imod lovligt skøde betale til sælgeren den resterende summa 497 rdl. uden renter.” Handlen gik først i orden i 1806,

og det er efter dette familien har valgt at markere 200-års jubilæet. Margaretha Pedersdatter døde den 3. april 1810, og Niels Nielsen Bjerregaard giftede sig den 29. juli 1810 med Else Nielsdatter, fra hvem slægten på gården nedstammer.

Gården lå oprindeligt på en toft nede i ”Korren”, og blev, så vidt jeg kan skønne, flyttet til sin nuværende plads af Niels Nielsen Bjerregaard. Stuehuset var opført af gule brændte sten, og var efter sin tid en flot bygning.

Niels Nielsen Bjerregård døde 19. januar 1836, 72 år gammel, og enken drev gården videre, vel med sønnen Anders som bestyrer. I 1843 overtog sønnen gården, og handlen blev tinglæst den 12. december 1844. Moderen kom på aftægt med en meget omfangsrig kontrakt.

Anders Nielsen var født 25. januar 1814 og blev gift den 11. november 1839 i Foulum kirke med Bodil Kirstine Thomasdatter, datter af Th. Stistrup.

Anders Nielsen Bjerregaard solgte i 1856 gården til sin svoger, Morten Thomsen, gårdmand i Dollerup. Gården havde nu matr. nr. 9 og var efter den nye matrikel sat til godt 3½ tdr. hartkorn. Morten Thomsen var 13. december 1850 blevet gift med Eleonora Nielsdatter fra Foulum. Han var plejesøn af gårdmand Anders Mogensen i Dollerup, som var Morten Thomsens morbroder – broder til Th. Stistrups kone. De havde ingen børn. Ved Anders Mogensens død holdtes skiftesamling i Hobro den 29. februar 1868. Der var oprettet testamente af Anders Mogensen og hustru, og der var mange arvinger. Der var afdødes søster, Kirsten Mogensdatter i Stistrup, der på det tidspunkt var død, men hun havde været Th. Stistrups første kone. Hendes arvinger var Morten Thomsen Bjerregaard, Bodil Marie Thomasdatter gift med Jens Christian Christiansen i Foulum – vores bedstefar på fædrene side! – og Bodil Kirstine Thomasdatter gift med Anders Nielsen Bjerregaard, tidligere gårdmand i Foulum, men som nogle år før var udvandret til Amerika med kone og børn. Der var i alt syv arvinger i Th. Stistrups familie efter hans første kone. Anders Mogensen var gift med Karen Christensdatter – død 1850. På hendes side var tre arvinger. Det blev vanskeligt for skifteretten, idet ingen vidste, hvor Anders Nielsen og Hans familie opholdt sig, og om de overlevede Anders Mogensen. Familien havde ikke hørt noget fra dem i tre til fire år. Stifforretningen udsattes til 21. marts, og nævnte dato var der igen skifteforretning i Hobro.

Efterkommerne efter Th. Stistrup fik hver 16 rdl. 64sk.. Anders Nielsen Bjerregaard skal efterlyses i Berlingske Tidende og Viborg

Øster Søkbæk 1958. Gården er også en slægtsgård, idet Niels Peter Byrjalsen (1862-1932) købte den i 1896, efter at han året før var blevet gift med Else Kirstine Sørensen (1866-1911). I 1932 overtog sønnen Søren Christian Byrjalsen (1901-1965) gården. Han var i 1942 blevet gift med Ragnhild Pedersen (1918-1962). Tredje generation er Birthe Bjerregaard og Søren Byrjalsen, som nu har overladt halvdelen af gården til sønnen og svigerdatteren Niels Peter og Birgit Byrjalsen.

Stiftstidende. Han må melde sig og gøre sin arveret gældende "inden år og dag". Sagen udsattes og den 5. maj 1869 holdtes igen møde. Anders Nielsen Bjerregaard er stadig fraværende, men svogeren, Morten Thomsen erklærede, at han i februar måned havde modtaget brev fra søsteren, Bodil Kirstine Thomasdatters mand, Anders Nielsen Bjerregaard dateret 1. februar d. a. i Amerika. De var alle i live. Bodil Kirstine Thomasdatters arv blev hensat til senere afhentning. Desværre foreligger der intet om, om pengene nåede over til Anders Nielsen Bjerregaard i Mormonsstaten.

I 1880 kom tredje generation ind på Bjerregård, da datteren Kirsten Mortensdatter (1856-1900), som den 2. december 1879 var blevet gift med Kristian Frederik Jensen (1851-1901), købte gården. Kristian Frederik Jensen var søn af de i arvesagen nævnte Jens Christian Christiansen og Bodil Marie Thomasdatter. Kristian Frederik Jensen opdyrkede megen hede og drænedede kærret ved åbne grøfter, ved hvilke der også kunne overrisles. Han solgte nogle parceller fra, og formyede aftægtsboligen, kostalden og den halve lade.

Efter Kristian Frederik Jensens død i 1901 overtog sønnerne Morten Jensen og Jens Kristian Jensen gården. Efter et halvt år afgang Jens Kristian Jensen ved døden, men inden havde han oprettet et testamente, således at Morten Jensen fik hans halvpart af gården, imod at tilsvare sine yngste søskende ophold og underhold til konfirmationsalderen. Morten Jensen fik i 1905 – i henhold til den nye navnelov - kongens tilladelse til at føre navnet Bjerregaard for sig og sin familie.

I 1902, natten mellem 1. og 2. juledag, var der et frygteligt stormvejr. I denne nat blæste det østre hus omkuld, og en del af den gamle lade blev raseret stærkt af stormen. I 1903 byggedes den halve grundmurerede lade fuldt ud på nordsiden, og det gamle lerklinede hus i østenden restaureredes så vidt, at det kunne bruges til tørvehus og vognport. I 1914 byggedes det nuværende stuehus syd for det gamle, og i 1915 ombyggedes laden og samtidig blev der sat vindmotor og anskaffet de nødvendige maskiner – tærskværk og kværn. I 1922 byggedes ny kostald i østsiden og bygningerne på vestsiden, hvori der havde været kostald blev indrettet til hestestald, tørvehus og maskinhus.

I 1914 og 1915 var det billig at bygge. Stuehuset kostede i rede penge 3.200 kr., men så var eget arbejde og de materialer fra det gamle stuehus, som kunne genbruges ikke taget i betragtning. Laden og vindmotor med maskiner kostede henholdsvis 1500 kr. og 1800 kr. Men i 1922, da fløjhusene – kostalden og hestestalden – blev bygget,

Øster Søkbæk 2001 efter den ny løsdristald er opført.

var det forholdsvis dyrt. Disse bygninger kostede tilsammen nogle og tyve tusinde. Samtidig blev der lagt pandeplader på laden, der før var tækket med pap.

I 1942 byggede Morten Jensen Bjerregaard en villa ved Ullits Stationsby. Der flyttede han ind den 1. november 1942 med hustruen Mette Marie f. Pedersen Poulsen samt datteren Meta. Samtidig antog de svigersønnen Gustav Haldrup Nielsen, der var gift med den ældste datter, Elly, til at bestyre gården. I 1946 overtog de gården i forpagtning og i 1951 fik de skøde på Bjerregård.

I 1988 overtog datteren og svigersønnen, Birthe Bjerregaard og Søren Byrjalsen Bjerregård. De var blevet gift i 1972, og flyttede ind i Søren Byrjalsens hjem "Øster Søkbæk", som han havde overtaget efter faderen i 1965. I 1999 flyttede Birthe Bjerregaard og Søren Byrjalsen til Bjerregård. Sønnen og svigerdatteren, Birgit og Niels Peter Byrjalsen etablerede sig deres som fjerde generation på "Øster Søkbæk".

***Snapsting.** I Håndbog for danske lokal historikere forklares: Ordet, hvis oprindelse er uklar, bruges oprindeligt om årets første tingmøde forskellige steder i Jylland men efterhånden blev snapslandstinget i Viborg identisk med begrebet. Dette afholdtes oprindeligt i ugen efter helligtrekonger. I 1672 flyttedes det hen i marts. I 1730 henlagdes det til fredag efter påske. I 1751 fastsattes snapstingstiden til 26. april og de følgende 14 dage, og i 1788 holdt det på ny flyttedag, og afholdtes fra da af i dagene 4. – 20. juni. Viborg snapsting blev termin for de allerfleste jyske pengehandler, og forretningerne her spillede en afgørende rolle for handelen med og belåning af jysk jordegods indtil begyndelsen af 1800-årene, hvorefter snapstingets betydning blev mindre.

Birthe Bjerregård og Søren Byrjalsen i haven til Bjerregård. Bjerregård er hendes hjem, hvor hun er 6. generation, og deres anden gård, Øster Søkbæk, er hans hjem, hvor deres søn Niels Peter Byrjalsen er fjerde generation.

Da bondesamfundet blev frit

Docent emer., dr. phil. Erik Helmer Pedersen, formand for Sammenslutningen af Lokalthistorisk Foreninger. Erik Helmer Pedersen fortæller om danske forfattere og deres forhold til landbruget.

Amtsbeskrivelserne 1826-44 og deres historie. **Af dr. phil. Erik Helmer Pedersen**

I de forudgående artikler i serien om dansk bondeliv i historisk og litterær belysning har jeg med velberådtheden sluppet taget i de sikre, historiske kendsgerninger for i stedet at lede efter de bondehistoriske indslag, der findes spredt rundt om i danske digterværker. Historikerne har ofte diskuteret, om man kan supplere, ja eventuelt erstatte faktiske kendsgerninger fra historiens agermark med digterens fantasibilleder. Kendsgerningen er imidlertid, at en skønlitterær forfatter sjældent lyver om den verden, der omgiver ham. Gør han det, vil læserne snart vende ham ryggen. Omvendt føler de nok i mange tilfælde, at en digter mere sandt og virkelighedstro end en historiker kan levendegøre en historisk situation, de selv kender.

Nu skubber jeg for en gangs skyld den digteriske historie til side i stedet at beskæftige mig med et stykke historisk virkelighed, sådan som denne er søgt fastholdt i de 19 amtsbeskrivelser, Det kgl. danske Landhusholdningsselskab efter tysk forbillede lod udgive i årene 1826-44. Amt for amt har en række af tidens ledende landmænd og landbrugsspecialister ikke alene skildret landmændenes hverdagsliv i dets tætte samspil med markeds- og konjunkturforholdene, men også opridset en større baggrund for landbrugsvirksomheden i det hele taget. Kendsgerninger og vurderinger står her uformidlet blandet sammen, og mange historikere har af den grund haft svært ved at opfatte amtsbeskrivelserne som brugbare, historiske kilder. Ikke desto mindre er store dele af dansk landbrugshistorie fra første halvdel af det 19. århundrede opmuret på dette grundlag, og jeg vil da i det efterfølgende søge at retfærdiggøre dette. Landhusholdningsselskabet ville med dette pionerværk ikke alene skildre landbrugets øjeblikkelige situation i kongerigets enkelte amter; med dets status som et kongeligt landbrugsdirektorat ville det også gerne udstikke den linje, udviklingen gerne skulle følge.

Initiativet kom til verden i begyndelsen af 1820'erne, hvor dansk landbrug var stædt i svære vanskeligheder oven på 30 års fremgang. Det europæiske marked var overfyldt med korn, priserne faldt år for år, og de ejendomme, man havde købt alt for dyrt under konjunkturoppgangen, kunne nu ikke forrente sig. Fallit fulgte på fallit, først og fremmest på de større gårde. Og regnen udeblev næsten i årene 1818-22. Hvad var da fremtidsudsigterne for dansk landbrug? Blandt Landhusholdningsselskabets ledende mænd med papirfabrikant J. Chr. Drewsen, Strandmøllen nord for København i spidsen gjorde den opfattelse sig gældende, at man dels skul-

le slå ind på helt nye driftsformer, dels liberalisere den fastlåste landbrugsstruktur. I stedet for at lade mere end halvdele af landbrugsjorden ligge hen som uplejet græsmark, mens man i resten dyrkede korn år efter år, skulle man efter engelsk-tysk mønster arbejde med en nøje afmålt vekslen mellem foderafgrøder og korn, kaldet veksellbruget og i tilgift indføre sommerstaldfodring. Fortidens beskyttelsespolitik over for bondebedriften skulle ophæves. I stedet skulle de uproduktive bondegårde sammenlægges til større driftsenheder, hvor de dygtigste af bønderne nu kunne fungere som forpagtere, akkurat som i England.

Forslaget vakte stor opsigt, men de fleste i samtiden fra hyste til slot afviste det helt og aldeles. Den landbrugskyndige præst O. D. Lütken, senere forfatter til amtsbeskrivelsen 1839 for Præstø amt, kom således med et indigneret modindlæg i Landhusholdningsselskabets (og Drewsens!) eget tidskrift *Nye landøkonomiske Tidender* under overskriften "Min anskuelse af trældomsforpagtning og dens sikre følger". Og nu ventede man på amtsbeskrivelserne. Efter flere års trængsler kom den første af sin art til verden 1826. Den omfattede Vejle amt og var skrevet af den bekendte landøkonom Carl Dalgas, Aldebertsminde ved Vejle, og i den følgende femårsperiode fulgte amterne Randers, Aarhus, Hjørring og Ribe trop. I 1830'erne kom turen til Øernes amter, suppleret med Aalborg og Ringkøbing amter, og i 1840'erne afsluttedes serien med Sorø, Odense, Thisted, Skanderborg, Maribo og Holbæk amter. Carl Dalgas tegner sig her for ikke færre end tre amter. Vejle, Ribe og Svendborg, selskabets sekretær J. C. Hald for to og resten er forfattet enkeltvis af præster, embedsmænd og praktiserende landøkonomer.

Selv om de alle skulle besvare 29 spørgsmål, valgte den enkelte forfatter at gå sine egne veje, når han sad med pennen i hånd. Alene målt i længden er der markante forskelle med Skanderborgs 749 sider og Aarhus' 64 som de to yderpunkter. Trods forskelle er der dog mange ligheder. Carl Dalgas lagde linjen 1826: Tre af Drewsen-fløjens yndlingsideer: svingploven, veksellbruget og staldfodringen blev uden nåde skudt i sæk. Det skuffer os, skrev Landhusholdningsselskabet i forordet, men lige meget hjalp det: Så at sige samtlige forfattere gav pokker i Drewsens synspunkter og beskrev i stedet den virkelighed, de så. For Øernes vedkommende var korndyrkningen stadig afgørende i slutningen af 1820'erne, men storbruget var på vej til at indlede sædskiftet med brak samt dyrke foderafgrøder i 3. mark. Desuden reduceredes 9-11 marksdriften, "kobbellbruget" mange steder til en 7-8 marksdrift. Bønderne holdt sig som regel til 4-5 års korndyrkning eller mere, efterfulgt af en flerårig, uplejet græsmark. De ville gerne holde flere husdyr (køer), ikke mindst for at få mere gødning stillet til rådighed, men en sådan besætningsforøgelse kostede mange penge, og hvorfra skulle man få foderet, om ikke man havde et større engareal til sin rådighed? Mange steder havde man frasolgt en stor del af besætningen efter tørkekatastrofen i 1826, og da man atter skulle supplere besætningen op, var priserne steget til det dobbelte eller mere. Jyderne dyrkede ligeledes korn, ikke mindst rug og havre, men måtte på sandede jorder veksle med boghvede. Og i de nordvestjyske områder sværgede man stadig til kødkvæget, selv om sagkundskaben hævdede, at mejeribrug betalte sig bedst.

Ved overgangen til 1830'erne var kornprisernes opgang en kendsgerning. Det industrielle England måtte importere stigende mængder af korn og forædlede landbrugsprodukter, og det pressede landbrugspriserne i vejret. Da studeholdet ikke kunne betale de høje kornpriser, vandt mejeribrugets yderligere frem. Dermed steg behovet for foderafgrøder. Bønderne så nu som godsejerne deres fordel i at dyrke kartofler, vikker, ærter og andre foderafgrøder i den 3. mark. I den sidste "halm" i sædskiftet såede man i stigende omfang kløverfrø om end i svært beskedne mængder sammen med kornet, i reglen havre. Det gav i et vist omfang kløverhø og græs næste år, men da der normalt kun var staldgødning nok til første kornafgrøde i sædskiftet, kom kløvergræsset for langt væk fra gødningen.

Bedre såsæd var oppe i tiden. Den brune danske rug skulle f. eks. erstattes af "provstirug" fra Slesvig og seksradet byg af toradet. I 1835-36 indledte man omkring Lerchenborg i det nordvestlige Sjælland dyrkningen af en ny toradet bygsort, "Chevalier-byggen", men den skulle sås tidligt for at blive moden. Det krævede bedre afvanding, en situation som blev påtrængende i de våde år 1838-39. Alt sammen kostede det penge, rigtig mange penge. De større gårde stak en kløverafgrøde ind i sædskiftet, "det overskårne kobbelbrug" kaldet, men to kløverafgrøder i samme sædomløb gav ofte bagslag. Med Sydfyn som centrum vandt rapsdyrkingen indpas, men afgrøden var usikker. Biller og andre skadedyr kunne i en håndvending forvandle en forventet høst på 10-12 fold til 2-3 stykker. Og uden rigelig gødning ingen raps af betydning. Raps lykkedes f. eks. ikke 1841 efter vinteren 1840, der i forvejen var "et slet rugår".

Jysk landbrug var omkring 1840 på vej til at gå i Øboernes fodspor. I amtsbeskrivelsen for Thisted amt 1842 kan man læse, at foldudbyttet på veldrevne jorder som regel var 7-8 eller en stigning på 2-3 fold. Som regel skyldtes dette mering; det gav som regel 3 fold ekstra. I det hele taget vidner 1840'ernes amtsbeskrivelser ret entydigt om den igangværende modernisering af dansk landbrug, selv om husdyrbruget, sammenlignet med slesvig-holstenske forhold, havde langt igen. Fynske landmænd erstattede i et vist omfang de lokale kvægstammer med slesvigsk og jysk kvæg, og holstenske mejersker forestod da ofte gårdens mejeri.

Afsætningsforholdene bedredes år efter år i sammenhæng med vejnettets udbygning. Danske provinskøbmænd handlede nu direkte på England og supplerede da kornet med forædlede produkter som smør og saltet kød. Byerne fik vokseværk og sprængte sig ud gennem voldene. I landdistrikterne kørte smør- og hosekræmmere rundt og opkøbte smør, ost, fjerkræ, kalve og grønsager. Når en hosekræmmer en varm sommerdag kørte af sted med sit sammenæltede smør, markerede afdryppet fra det smeltede smør net og pænt vognruten. Hestehandlere og kvægprangere hørte også til landsbyens faste gæster, men ikke alle var lige velanskrevne. Tæl fingrene, når en kræmmer giver dig håndslag, lød rådet. Var de fem fingre der endnu?

Det ville være synd at sige, at amtsbeskrivelserne og deres budskab blev modtaget med åbne arme af tidens landbrugsopinion. En mur af tavshed mødte de fleste; en undtagelse er digteren, præsten og landøkonomen St. St. Blichers dybt engagerede beskrivelse af Viborg amt 1839. I forvejen havde det kostet landhusholdningsselskabet ved dets ledende præsident Jonas Collin usigelig møje - og hundredvis af rigsdaler - at få den ellers så produktive forfatter til at gribe til pennen. Da Blicher dernæst belønnede Collins langmodighed med at trampe storbrugets ledende folk eftertrykkeligt

over tærerne, måtte man censurere værket gennem en strøm af fodnoter, hvor virkelige "kendere" satte den landøkonomisk så udfordrende landsbypræst på plads. Aftalen om også at skrive om Skanderborg amt blev desuden annulleret.

Nægtes kan det ikke, at man havde sat sig mellem to stole med et sådant mammuthprojekt over 20 år. Samfundet var undervejs ændret på afgørende punkter. Sprogbruget i Carl Dalgas' tre bidrag fra 1826, 1830 og 1837 illustrerer dette jordskred. I Vejlebeskrivelsen taler han på godsejerpatriarkalsk vis dunder til almuen og især tjenestefolkene, der er en frugt af de lavere klassers "abekatte-kærlighed" til deres børn. Derved bliver afkommet "slet opdragne, fulde af luner, præntioner og genstridighed. Især er pigerne fulde af løgn, og ikke sjældent utro...". De samme tjenestefolk i Ribe amt hædres derimod for deres vindskibelige adfærd; det noteres dog, at det er arbejderne, rentenyderne og staten, der tjener mest på landbrugets opkomst. Da han syv år senere når til Svendborg amt, noterer han sig de fordele, erhvervslivet opnår gennem det omfattende vejbyggeri, men det er bønderne, der må betale gildet i form af udvidet arbejdspligt for det offentlige, "vejhoveri". Alle burde være med til at bære byrderne, fastslår Dalgas. Det må være en opgave for stænderforsamlingerne, tilføjes det.

Ved at forordne de rådgivende stænderforsamlinger i 1834 havde den enevældige kongemagt taget det første skridt på demokratiseringens vej. Bønderne fik dermed politisk indflydelse, og den udstraktes til de lokale anliggender gennem landkommunalforordningen 1841. Nu gjaldt det om at bryde med de sidste rester af fortidens tvangstrøje, fæstevæsenet. Dette synspunkt sniger sig ind hos proprietær Th. Hasle, Hesselbjerggård ved Ruds Vedby, da han i 1844 skrev om Holbæk amt. Da han klandrer den sjællandske bonde for at være dorsk og magelig til hverdagsbrug, noteres det i en fodnote, at det kan skyldes hoveri "og fortrykte omstændigheder". Samme år oprettedes den første folkehøjskole i Rødding; Grundtvigs tanker om "folkedannelse og folkeoplysning" var ved at slå rod.

Når de 15 vidt forskellige amtsbeskrivere skulle tage stilling til de 29 spørgsmål, Landhusholdningsselskabet havde bedt dem om at besvare, må de have følt sig placeret ret så ubekvemt mellem to stole. Opgaven pegede ligeså meget bagud mod enevældens patriarkalisme som fremad mod nye bondevenlige og demokratiske tider. På den ene side skulle de skrive om bedagede forhold som husflid og binæringer, og de gjorde faktisk historien en stor tjeneste ved at afbilde en verden af i går. På den anden side skulle de tage stilling til en ny tid med dens begyndende kommerialisering i overensstemmelse med markedets krav. Man kunne ikke på én gang dyrke moderne landbrug efter bogen og være professionel kystfisker. Moderne landbrugsudstyr kunne ikke længere snedkeres i huggehuset om aftenen, og husmoderen kunne ikke forene sin husmoderlige status som husflidens ivrigste dyrker med rollen som gårdmejerist. Og natten er vor egen, betroede nogle piger provst Diørup, Thisted amt. Amtsbeskrivelserne var et led i tidens bestræbelser på at fremme landbooplysningen, sådan at forstå at de større gårde fortsat skulle være mønsterbrug. Derved overså man, at bondebruget nødvendigvis måtte bane sig vej selv. De 15 forfattere må retfærdigvis holdes til gode, at de efterlyser landøkonomiske oplysningsforeninger, med andre ord landboforeninger. Da bønderne selv, nu kaldet gårdejere, fra 1840'erne så småt begyndte at gøre sig gældende i de nye landboforeninger, skete bruddet med fortiden. Godsejerpatriarkalismen blev overhalet indenom, og amtsbeskrivelserne kan læses som dens nekrolog.

POST

B

PP

DANMARK

DANNEBROG

Årets slægtgårdsrejse er til Estland og Letland. Estland er gammelt dansk land, og det var her vi fik vort flag, da det faldt ned fra himmelen den 15. juni 1219, hvorefter denne dag, Valdemarsdagen, blev vores nationaldag.

Historien og myten er flettet sammen. Historien består ikke kun af kendsgerninger og begivenheder. Den omhandler også forholdet mellem kendsgerninger og begivenheder, og den ofte fantasifulde tolkning af sådanne forbindelser.

Enhver historisk optegnelse er orienteret mod de behov, holdninger og værdinormer, der fandtes på den tid, hvor den er sket og ikke på den tid, som den henviser til.

Mere konkret skriver seniorforsker, arkivar ved Rigsarkivet Nils G. Bartholdy i bogen "Fra korsridder til ridderkors" s. 42:

"Kilder, der er samtidige med Volmerslaget, indeholder intet om Dannebrogsglegenden. Heller ikke den danske rimkrønike skrevet i 1400-tallet kender den. Første gang Dannebrog faldt fra himmelen i Estland omtales, er i Christiern Peder-sens danske krønike fra begyndelsen af 1520'erne, hvor begivenheden henlægges til 1208. Peder Olsen (Petrus Olai) fortæller i nogle optegnelser nedskrevet omkring 1527, der bygger på en ældre kilde, at Dannebrog faldt ned fra himmelen under et korstog til Livland, mener at historien knyttes til slaget i Estland 1219. Traditionen har holdt fast ved denne datering.

Motivet til skabelsen af Dannebrogsglegenden kan have været kong Hans' nederlag i Ditmarsken 1500, og en forestilling om, at den fane, han mistede ved den lejlighed, var selve det himmelfaldne Dannebrog. Det nævnes første gang af historieskriveren Hans Svanning 1558-59. En vise, der må være samtidig med felttoget i 1500, beretter, at danskerne efter det første stormløb satte korsbanneret på kirketårnet i Meldorf og mindedes kejser Konstantins drøm om korset.

Den romerske kejsers korsvision før slaget mod Maxentius ved Ponte Molle i året 312, hvortil ordene "in hoc signo vinces" (ved dette tegn skal du sejre) er knyttet, er prototypen på de mirakler i form af kors på himlen, der flere steder sættes i forbindelse med slag mellem kristne og vantro."

Værd at læse for slægtgårdsrejsen

Peder Meyhoff "Tre små brikker om Estlands, Letlands og Litauens historie" fra forlaget SøftenDal er en let tilgængelig oversigt over området historie frem til 1990. Bøger er på 120 sider og koster 39 kr. + porto og bestilles hos forfatteren tlf.: 86 91 14 15.

John H. Li
Ane L. By
søen" fra F
ler område

	side	2
	side	3
	side	6
	side	7
	side	8
Fra Slægtgårdsarkivet	side	9
Strårup	side	10
Nyt fra kredsene	side	12
Fødselsdage	side	15
Kongevåbenet	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

august/september 2006

Nr. 383 - 62. årgang

Strårup i Dalby sogn syd for Kolding er en slægtsgård med en helt speciel historie, som fortælles på side 10.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40,
Sædding, 6830, Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21
(Formand: Bladudvalget)

Jens Brogaard Jensen

»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskredsen)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Karen Jacobsen

»Østergård«, Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskredsen)

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
Fjelstrup
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkredsen)

Chr. A. Krog

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Esben Oddershede,

»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97981997

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf. 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Jørgen F. Schmidt,

»Bondeseje«
Randersvej 181, Lime
8544 Mørke
tlf. 86 97 47 69

Niels Christian Jørgensen

Årupvej 29,
8722 Hedensted,
tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,

»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Himmerlandskredsen)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkredsen)

Formanden skriver:

Her i begyndelsen af august, kan vi konstaterer, at vi har haft den varmeste og mest tørre sommer i mands minde, hvad det så måtte være? Nogle sammenligner den med sommeren i 1947, der nok også var meget sommerlig, og jeg husker den i hvert fald som sådan.

Turisterhvervet nyder det i fulde drag, og alle egne af turisterhvervet klapper i hænderne. Sommerspil og musik arrangementer begunstiges af vejret, og publikum strømmer til overalt. Lad os så håbe, at vi har givet vore gæster en oplevelse og en behandling, der vil sætte sig i deres erindring, og skabe grobund for at ferieophold i lokalsamfundet kan gentages. Vi må alle erkende, at mange steder i det åbne land, hvor landbruget hidtil har været det dominerende, overtager turismen en større del af aktiviteterne. Erhvervet beskæftiger i dag hen imod 100.000 personer på årsbasis, og genererer en omsætning på omkring 100 mia. kr.

Høsten er i fuld gang, og der høstes tørt korn i disse dage, hvilket da kompenserer for det manglende udbytte affødt af den varme og tørre sommer. Om udbyttenedgangen er 10-15- eller 20 %, svinger fra egn til egn og fra afgrøde til afgrøde.

Sommerens slægtsgårdsrejse gik i år til Estland og Letland, og var meget vellykket, og vi var også her begunstiget af godt vejr. Turen levede helt op til vore ambitioner om, at udbyde en rejse som vi ikke kan købe hos enhver rejsearrangør. Niels Gert Nielsen skaffede os nogle meget informative gårdbesøg, i samarbejde med hans kontakter i Baltikum, og disse besøg gav os et godt indblik i et udviklingsland, hvor kulturen skal ændres fra det gammelkendte kommunistiske, hvor den enkelte ikke skal tænke, men kun parere ordre, og til et selvstændigt demokrati, hvor den enkelte er i centrum. Vi fornemmede klart, at Estland er godt i gang med omstillingen, hvorimod Letland kører lidt mere trægt i udviklingen. Som dansk EU borger, er det glædeligt at se, hvordan EU midler kan medvirke til at sparke gang i maskinen. Vi overvejer for tiden, hvor rejsen skal gå hen i 2007, og der er mange forslag, så mon ikke vi finder et godt emne, og får en god rejse igen til næste år.

*Hermed en sommervarm høsthilsen fra
Kate og Carl Martin, Kaaregaard i august 2006*

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogebjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 73 og
38 79 83 90 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 384 udkommer omkring
den 20. oktober 2006. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 1. oktober 2006.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: O'mega kommunikation AIS
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mega.dk*

Slægtsgårdsrejsen 2006

Selskabet samlet på Danskerpladsen i Tallinn, hvor flaget ifølge sagnet skulle være faldet ned.

45 medlemmer fik i dagene 3.-9. juli en uforglemmelig oplevelse i Estland og Letland. Turen var tilrettelagt af tidligere forstander for Bygholm Landbrugsskole Niels Gert Nielsen, som også stod for afviklingen af turen godt sekunderet af Johannes B. Krog, tidligere forstander for Tune Landbrugsskole. Begge rejseledere har i adskillige år arbejdet med opbygningen af landbrugsrådgivningen i Baltikum, og derfor kender de landene og deres udvikling fra underkuede sovjetrepublikker til selvstændige lande i god vækst under sponsorat af EU.

Turen havde sit udgangspunkt i lufthavnen i Kastrup, hvor vi samledes og for mange blev det et kært gensyn med kendte rejsefæller. Vi ankom planmæssigt og fuldtalligt til lufthavnen ved Tallinn. Der manglede dog to kufferter! Den ene tilhørte Niels Gert Nielsen og den anden H. D. Kloppenborg-Skrumsager. For H. D. var det en forbedring fra sidste år rejse, for da kom hverken han eller hustruen med hjem fra Irland, da SAS havde solgt flere billetter end der var pladser. I år var det kun kufferten. Dagen efter havde begge to deres bagage.

I Tallinn mødte vi vores chauffør, Tamas, der også gjorde sit til, at turen blev så vellykket. Vi kørte straks mod Jeneda. Et tidligere gods, som i sovjettiden var kollektiv med en erhvervsskole, da alle skulle lære lidt om landbrug og gartneri, en tid efter den genvundne selvstændigheden i begyndelsen af 1990'erne var det hjemsted for landbrugsrådgivningen og nu er det landdistriktsudviklingscenter, for landbrugsrådgivningen er privatiseret, da staten ud fra gode liberale principper intet tilskud yder til noget som helst. Vi residerede i kursusafdelingens udmærkede gæstefløj.

Middagen serveredes i den gamle hestestald: suppe, flæskesteg, dessert og kaffe. Efter en kort pause gik vi – under Niels Gert Nielsens kyndige vejledning – en tur rundt på Jeneda, og hørte om stedet under sovjettiden og udviklingen derefter. Og så var det tid til aftenkaffe og/eller -vodka.

Næste dag samledes vi i hovedbygningen, hvor der er indrettet foredragssal. Her fortalte direktør Hannes Aamisepp om Jeneda og landbrugets udvikling i Estland. Han var meget taknemmelig for danske landmænds støtte, da landet skulle begynde på en frisk. Direktøren sagde, at mælkeproduktionen er det vigtigste for Estlands landbrug, og de små landbrug må tro på sig selv, og lægge en strategi for at overleve. Halvdelen af Estland er dækket af skov, og skovindustrien betyder meget for landet. Det brænde, som sælges i sække på danske tankstationer, er fra en dynamisk skovejrer på øen Saaremaa (Øsel).

Fra sovjettiden er der tradition for, at mændene tager sig af teknikken, mens kvinderne passer husdyr, mark og have. Vi hørte om landets liberale holdning til alt i samfundet. Ingen tilskud til noget som helst. Vi hørte også om deres høje IT-niveau. I Tallinn har man ikke parkometre. Når man parkerer sin bil, sender man en reservation med mobiltelefonen, og når parkeringsvagten kommer forbi, kan han kontrollere parkeringens lovlighed. Den nøgne armod i sovjettiden har skabt et samfund, der i dag ikke er afhængig af tidligere investeringer!

Efter introduktionen til opholdet af Jenedas direktør kørte vi til gården Hoogla Talu, hvor ejeren Piret Pihel tog imod sammen med en konsulent. Gården er et familiebrug, som Piret har haft de sidste 15 år. Hendes bedstefar fik 16 ha i 1920. Sovjet tog jorden fra dem, men i 1991 kunne Piret købe 1/2 ha og fik lov til at holde to køer. Nu ejer Piret 64 ha og har forpagtet 100 ha. I 1999 var der 16 køer, men efter der en bygget en ny kostald, er hun oppe på 64. Piret er estisk mester i pistolskydning, og medlem af kommunalbestyrelsen. Hun har været på uddannelsesophold i Danmark, og har nu planer om at bygge en helt moderne kostald. Urtehaven var stor og velholdt. Grøntsagerne sælges på torvet i Tallinn, og det har været et fast økonomisk fundament for hende gennem alle årene. Piret leverer mælk til et af Estlands få andelsmejerier, og her kommer afregningen tre måneder efter. Tolken, der ►

også har landbrug, leverer mælken til et privatmejeri, og hun får afregningen efter to uger! Piret har 5 medarbejdere om sommeren og 2 om vinteren. Hertil kommer manden og moderens arbejde. Efter den indledende orientering samlede vi i storstuen, der er indrettet i den del af huset, hvor der indtil 1999 var kostald. Her spillede den lokale organist for os. Vi kvitterede for gæstfriheden med at overrække et slægtsgårdsdiplom til såvel Piret som konsulenten, for hun har også en slægtsgård. Det var tid til at kikke os omkring, og så samlede vi i haven, hvor frokosten ventede.

Turen gik videre mod øst, og vi kom til Wesenburg, som byens tyske navn var i danskertiden, nu Rakvere. Denne borg blev anlagt af danskerne, for ved siden af hovedsmanden på borgen i Tallinn, byggede den danske konges magtudøvelse på de to borge i henholdsvis Wesenburg og Narva. Ældst er Wesenburg, der omtales første gang i 1252. Den danske konges borg var en træbefæstning, og kong Erik Menved gav i 1302 købstadsrettigheder til byen. Vi blev vist rundt i den delvist restaurerede ruin, og blev ført ind i et torturkammer, der dog ikke havde mere med middelalderens forhørsteknik at gøre, end storken har med barnefødsler. Vi fortsatte til et såkaldt dødekammer og sluttede med en tur i helvede. Da vi var kommet gennem helvede var der et gitterværk, som viste sig at være lavet af kraftige elastik. Med den oplevelse gik vi videre med en følelse af, at der intet er at frygte!

Vi fortsatte til slottet Kalvi Mois, der ejes af møbelfabrikant Lykke Jensen, Flexa møbler i Hornslyd. Vi blev modtaget af driftsleder Kaj Anton Petersen, som står for driften af de 2300 ha, hvoraf 1500 er opdyrket, resten er skov og krat. Vi så først en siloanlæg til korntørring og kornopbevaring. Der blev bygget i sovjettiden, og var indrettet meget upraktisk, men i den gamle statsform skulle man ikke være for rationel, der skulle også gerne være arbejde til næste dag. Og driftslederen fortalte, at folk, der havde virket under kommunismen, ikke ville tage ansvar. Man gør kun det, som man skal, og man går ikke længere – for går man for langt, så har man overskredet sin kompetence, og det vil være en katastrofe.

Vi takkede for gæstfriheden på gården "Hoogla Talu" med et slægtsgårdsdiplom, som formanden overrakte til gårdens ejer Piret Pihel. Hendes bedstefar havde overtaget gården i 1920, og hun havde fået den af ham i 1991. Bag Pirel ses konsulenten og i døren står Pirels moder. Knægten i forgrunden er stamherren til Hoogla Talu.

På de 108 parceller, som efterhånden er købt sammen, dyrkes vårbyg, vårhvede, vårraps og spinatfrø. Frosten havde gjort det af med al vinterafgrøden. Vi kom til den gamle herregård, og så slottet, som ikke er mere end 100 år, men meget stilfuldt. Det er indrettet til hotel, og her serveredes aftensmaden, der var et fint eksempel på estisk kogekunst i den internationale genre.

Tredjedagen indledtes på Jenada med et historisk oplæg om Estland efter Sovjettiden ved Niels Gert Nielsen. Dette var optakten til dagens besøg i Tallinn. Vi begyndte i den gamle bydel ved slottet, så den nye russisk-ortodokse kirke og Danskerpladsen, hvor flaget skulle være faldet ved i 1219. I den nyere bydel så vi os om, fik et udmærket måltid i en interessant kælderrestaurant, og så mere på byen, hvor der en nok at se på. Nogle gik på konditori andre på ølstue. Der var også nogle, der mente, at det kunne være noget interessant at gå på indkøb hos uldkonerne. Efter en meget interessant dag i Tallinn kørte vi tilbage til Jenada, hvor der ventede en festlig aften.

Fjerde dag var opbrud. Vi forlod Jenada og kørte med retning mod Letland. Undervejs besøgte vi en estisk landmand. Han havde i 1992 købt et tidligere kollektiv. Nu havde han 720 ha, en helt moderne maskinpark og en kostald til 470 køer opført i 2004. De gamle stalde var ved at blive bygget om til ungvæg. Dette besøg gjorde det klart for os, at landbrugsrådgivningen i Estland stadig har store opgaver, ikke mindst på området husdyrvelfærd. Vi fortsatte til Tartu, en smuk gammel universitetsby med interessante huse og et enkelt skævt borgerhus fra 1700-tallet. I et gammelt krudtdepot fra Katharina den Andens tid, en stor hvælving, der er gravet ind i bakken, er der indrettet restaurant, og der retfærdiggjorde vi os. Sidst på dagen kom vi til Sigunda. Hotellet var helt nyt, så nyt at der ikke var nået at komme varmt vand i alle rørene. I hvert fald ikke i den ene fløj. Haven var ved at blive anlagt, og det lovede godt.

Femtedagen begyndte i en naturpark, hvor vi først besøgte Gutmans hule. En hule i en klippen, hvor mange gennem flere hundrede år har skrevet deres navn. Det mest interessante var en indfødt, der spillede på blokfløjte. Da han opdagede at det var en dansk gruppe, spillede han "marken er mejet", og så vidste han godt, hvorledes vor begejstring udmøntede sig. Vi fortsatte til skulpturparken, hvor der var udsigt over egnen med en meget smuk natur og vi så ruinen af en borg. Tilbage i bussen med retning mod byen Celis samlede vi en ung pige op. Det var vores guide for resten af dagen. En ung pige, der havde arbejdet på en kvæggård i Vestjylland. Hun talte et smukt dansk og med stort engagement fortalte hun om alt.

Frokosten var henlagt til familien Zipari, en husmandsfamilie, der har specialiseret sig i turisme. Der var dækket op i en stor pavillon, som lå i skellet mellem gårdsplads og skov. Vi fik bønnesuppe, en sammenkogt ret med grønsager og svinekød samt en dessert af noget øllebrøds lignende med tørret frugt. Det smagte godt, og dertil serveredes vand fra kilden med eller uden saft. Måltidet sluttede med kaffe og te. Vi så, hvorledes familien fremstiller træspåner til tagdækning. Det træ, der ikke kan bruges til at skære småspåner af, sælges som brænde. Den store urtehøve bruges mest til eget køkken, da turiststrømmen kræver sit. Vi kom til byen Cecis. Her gik vi en tur i den gamle by under guidens kyndige ledelse. Vi så ruinen af byens gamle borg, en borg anlagt af Sværdordenen i 1209. Ved siden af er opført et palæ i nyere tid. I Sct. Johanneskirken nød vi en lille orgelkoncert. Vores hotel havde sponsoreret den lokale orgonøse. Det var en smuk pause på en

Fra det estiske storbrug. Manden i midten er landmanden der købte det gamle kollektivbrug i 1992. Nu har han 720 ha. I baggrunden ses han nye kostald til 470 køer og th. den gamle stald, der er under ombygning til ungdyr. Th. for landmanden står konsulenten og tv. turlederen Niels Gert Nielsen.

varm dag. Vi fortsatte til Hotel Cecis, der har haft en dansk ejer, og her kvægede de tørstende sjæle sig. Nogle blev hængende andre gik i butikker.

Sidst på eftermiddagen gik vi over til slottet, hvor vi den gamle staldbygning blev modtaget af en værtinde, der kommandere os ind på række – ligesom på en danseskole – og så gik vi ind i spisesalen under ledsagelse af festlig musik. Vi sad ved 6-mandsborde. En buffet med lettiske specialiteter ventede. Der var øl på bordet. Vodkaen skulle vi selv købe i hele flasker, men der var ingen mangler. Undervejs var der underholdning. Et børnekor sang hjemlandets sange, og det lød smukt. Der var folkedans og musikalske indslag. Det blev en festaften, og der blev også mulighed for dans, for dem der synes at det er lykken at hoppe rundt på gulvet og svede.

Næste dag var vi i Riga. Vi så først nogle af byens huse fra slutningen af 1800-tallet, de såkaldte jugendstilhuse. Efter en køretur gennem byen, gik vi en tur i den gamle bydel og hørte om Riga før og nu. Vi så bl. a. den danske ambassade, der ligger helt centralt i byens kerne. At Danmark har fået tilladelse til at købe et hus i det historiske område, vidner om landet status i Letland. Der ventede en behagelig frokost i en hyggelig restaurant, og så var der mulighed for en kort gåtur i den gamle bydel, eller en længere tur til markedshallerne, der er indrettet i de 6 haller, som i 1914 blev opført til ly for Zeppelinene. Disse luftskibe blev i Første Verdenskrig brugt til overvågningsflyvninger, og for at sikre de store skrøbelige konstruktioner, der har en længde på omkring 250 m, byggedes haller til dem. Markedshallerne indeholder alt. Der er ingen mangler, men spørgsmålet er om alle har penge at købe for. (En tanke var, om ikke landet ville være et mekka for tandteknikere, for mange af den ældre generation trænger til butikstænder.) Der blev tid til at se på byens store russisk-katolske kirke, inden vi gik til hotellet. Hotellet var et højhus fra sovjettiden, men ganske moderne og behageligt. Aftenen var henlagt til restaurant Lido, hvor der også er et tivoli. Her ventede et måltid med lokale specialiteter, hvortil der serveredes en hjemmebrygget krydret øl. Øllen, der var lokal og specielt krydret, lød spændende, men den var doven i smagen. Maden var gode og stemningen blev høj.

Den sidste dag indledtes med et kosmopolitisk morgenbord på hotellet, og nogle fik vekslet deres sidste lettiske penge i

hotellets kiosk, der havde Riga Balsam, vodka og champagne til det samme. Vi kørte mod Tallinn, men inden grænsen til Estland, var der nogle der ikke havde fået vekslet på hotellet, som så skulle tørlægge en stakkels tankstation med grænsekiosk for vodka. Vi kom ubemærket over grænsen og nød den medbragte frokost i det fri. Der blev tid til en lille tur gennem et fiskerleje og en landsby. Vor chauffør sagde, at en ester mener, at den bedste nabo er en som man ikke kan høre. Afstand mellem husene bekræftede det! Og så var det bare hjemad.

Turen til Estland og Letland gav et godt indtryk af landene, både deres natur og kultur, men ikke mindst deres udvikling siden befrielsen fra sovjetunionen. Estland har en stolt fortid som landbrugsland. Ved den internationale mejerikongres i 1937 fik det etniske smør andenpræmien – kun det danske var bedre. På turen oplevede vi den enorme udvikling landbruget er ved at gennemgå, og som driftsleder Kaj Anton Petersen sagde: Vi ligger 160 km fra Sct. Pedersborg, så der er et stort og nært marked for vore produkter. En særlig kvalitet ved turen var den megen landkost. At vi fik den lokale mad var en særlig oplevelse. Turistmad fås alle steder. Men at spise det, der er landet eget, er noget andet. Bestanddele, svinekød og grøntsager kender vi, men sammensætningen og brugen af krydderier gør forskellen. Vel hjemme skal det påstås, at Niels Gert Nielsen og Johannes B. Krog gav os en indholdsrig uge, der var tilrettelagt sådan, at alt lykkedes, så de to rejseledere fortjener megen anerkendelse for deres bedrift.

Efterskrift

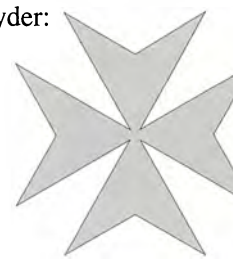
Vejret på årets rejse var godt og varmt. Den høje temperatur gav en forståelse for den situation som både korsfarerne og ridderne var i, både når de drog til Det hellige Land og til Østersøens østlige mål. En korsfarer eller korsridder gav et år af sit liv til kamp for korset, medens en ridder gav hele sit liv til kamp for korset. Hos Den tyske Orden, som i lange perioder dominerede Baltikum, måtte enhver, der søgte optagelse, først sværge på, at han ikke tilhørte nogen anden gejstlig Orden, at han ikke havde forlovet sig med nogen kvinde, og han var en fri mand, og at han i økonomisk henseende var skyldfri, og dermed ikke påførte Ordenen gæld ved sin indtræden. Samtidig måtte han også sværge på, at han var fuldstændig rask på sjæl og legeme. Fra Ordenens side ønskede ►

man derigennem at sikre sig, at kun kampduelige mænd blev optaget. Når den vordende ordensbroder havde aflagt ed på, at disse forhold var i orden, måtte han for det første love at ville tjene de syge, for det andet at han ville forsvare Det hellige Land og andre lande mod de vantro og hedningene, og for det tredje at han ville overholde alle Ordenens øvrige regler. Her lagde Ordenen vægt på overholdelse af de klassiske ordensløfter af Den benedictinske Tradition, nemlig løftet om kyskhed, fattigdom og lydighed. Når ridderne sad under den varme sol dækket af deres vams og ringbrynje, blev det uudholdeligt varmt, og derfor fik de en hvid dragt over sig, og derpå var et kors. Dermed opstod de hvide ordensdragt. Ordensdragtens kors var oftest det vi i dag kalder et malteserkors.

Korsarmene symboliserer de fire kardinaldyder: retfærdighed, klogskab, mådehold og styrke.

Spidserne symboliserer de otte ridderdyder: et roligt sind, et liv i godhed, dyb angerfølelse, tålmodighed, retfærdighed, barmhjertighed, et oprigtigt og rent hjerte og standhaftighed.

Ridderdyderne svarer til de otte saligprisninger i 3. person i Bjergprædikenen (Mt. 5,3-10):

Salig er de fattige i ånden, thi Himmeriget er deres.

(Et roligt sind.)

Salig er der som sørger, thi de skal trøstes.

(Dyb angerfølelse.)

Salig er de sagtmodige, thi de skal arve jorden.

(Tålmodighed.)

Salig er de som hungrer og tørster efter retfærdighed.

(Retfærdighed.)

Salig er de barmhjertige, thi de skal vises barmhjertighed.

(Barmhjertighed.)

Salig er de rene af hjertet, thi de skal se Gud.

(Et oprigtigt og rent hjerte.)

Salig er de, som stifter fred thi de skal kaldes Guds børn.

(Et liv i godhed.)

Salige er de, som er forfulgte for retfærdigheds skyld, thi Himmeriget er deres. (Standhaftighed.)

OGN

Fra slotspladsen i Cecis. Efter en lang og indholdsrig dag afsluttet med en munter aften, skal vi hjemad. Det gælder også for Johannes B. Krog, Niels Christian og Jette Jørgensen samt Gunnar Holst.

Nye medlemmer

Susanne og Jørgen Andersen
Vordingborg Landevej 25
Vester Egesborg
4700 Næstved

Bodil Hansen
Sandvig Kohave 2
4735 Mem

Hans Bastrup
Gersdorffsgade 24 3.
8700 Horsens

Grethe Jensen
Gudagervej 17
4640 Fakse

Birgit og Jørgen Jensen
Skovbovej 3
Næstelsø
4700 Næstved

Gårdejere Mette og Christian Lund
„St. Gadegård“
Hegnedevejen 26
Pedersker
3720 Aakirkeby

Gårdejere
Trine og Kurt Vandal Hansen
„Bakkegård“
Sdr. Landevej 200
Pedersker
3720 Aakirkeby

Gårdejere
Lisbet og Hans Otto Munch
„Aagaard“
Bukkevadsvæjen 8
Pedersker
3720 Aakirkeby

Gårdejere
Ethel og Jens Erik Kofoed-Dam
„Gadegaard“
Gadegårdsvejen 6
Bodilsker
3730 Nexø

Gårdejere Sonja og Henrik Brandt
„Bakkegård“
Hovedgårdsvejen 2
Lobbæk
3720 Aakirkeby

Gårdejer Marianne Schmeltzer
„Yppernegård“
Yppernemøllevej 14
Nyker
3700 Rønne

Helle og Laurits Jespersen
Birkegårdsvej 7
Ejdrup
9240 Nibe

Børge Madsen
Bøssevænget 1
Fodby
4700 Næstved

Gårdejere Anna og Lars Olsen
„Louisendal“
Louisendalsvej 5
9240 Nibe

Flemming Jørgensen
Jernvedvej 200
6771 Gredstedbro

Gårdejer Ole Harild
„Slettegård“
Gudhjemvej 35
Østerlars
3760 Gudhjem

Gårdejere
Birthe og Flemming Womb-Olsen
„Sandegård“
Saltunavej 1
3751 Østermarie

Gårdejere
Lene Frigaard og Hardy Jensen
„Brogård“
Blåholtvej 2
3770 Allinge

Gårdejere Annika og Bent Jørgensen
Klavsebøllevvej 4
5953 Tranekær

Gunnar Hattesen
Højskolevej 6
Rønshoved
6340 Kruså

Gårdejer Bent Juul Sørensen
„Dunkærgård“
Dunkærgyde 13
Dunkær
5970 Ærøskøbing

Gårdejere Susanne og Per Pedersen
„Stubdrup Østergård“
Stubdrupvej 111
Stubdrup
9700 Brønderslev

Gårdejer Rud F. C. Hansen
„Ventedgård“
Ventedgårdsvej 38
Knabstrup
4440 Mørkøv

Gårdejere Lilli og Knud Damgaard
„Ørritslevgård“
Gulleshøj 10
5471 Sønderlø

Johannes Brandorff Krog
Bygaden 13 B
Torrild
8300 Odder

Knud Kirkegaard
Kristrupvej 29
8900 Randers

Elisabeth Falk-Petersen
Binderup Strandvej 98
6091 Bjert

Skamlingsbankeselskabet

I forbindelse med Vejlekredsens besøg på Strårup og efterfølgende middag på Skamlingsbanken fortalte proprietær Niels Sehested, Strårup om Skamlingsbanken og Skamlingsbankeselskabet, hvor han er formand.

Baggrund

Skamlingsbanken er det højeste punkt i det gamle Sønderjylland. Toppen, Højskamling, ligger 112 meter over havet. Her samledes omkring midten af 1800-tallet tusinder af dansksindede sønderjyder til de såkaldte sprogfester, der havde til formål at hævde det danske sprogs ret i hertugdømmet Slesvig. Skamling ligger nordligst i Slesvig. Mens Slesvig var et hertugdømme under den danske krone, var Holsten en del af det gamle tysk-romerske kejserrige, men i løbet af middelalderen var de to hertugdømmer blevet knyttet tættere sammen. Holsten kom til at dominere mere og mere, og i første halvdel af 1800-tallet var det danske sprog voldsomt trængt, især i byerne, men også blandt landbefolkningen i Sydslesvig. Blandt de nordslesvigske bønder holdt det danske talesprog stand, men embedssproget var tysk i begge hertugdømmer. I 1830 krævede den dansk-holstenske embedsmand Uwe Lormsen en fri forfatning for Slesvig-Holsten, og så begyndte kampen for alvor. Dansksindede nordslesvigere ønskede at bevare tilknytningen til Danmark, og kampen for at bevidstgøre den øvrige del af befolkningen tog sin begyndelse. I første omgang ønskede man dansk sprog indført som rets- og øvrighedsprog i de sogne, hvor det i forvejen var kirke- og skolesprog. I 1840 lykkedes det at få kong Christian den Ottende til at udsende det såkaldte sprogreskript, der opfyldte disse ønsker.

11. november 1842 rejste Haderslevkøbmanden P. Hjort Lorensen sig i stænderforsamlingen i Slesvig og "talte dansk og vedblev at tale dansk". Det var en voldsom provokation, der rejste en vældig bevægelse i såvel kongeriget som hertugdømmet, og på et møde i Sommersted Kro blev der taget initiativ til at erhverve Skamlingsbanken som et mødested for danskheden. 18. maj 1843 mødtes 6000 mennesker på Skamlingsbanken, og året efter samledes dobbelt så mange for at høre taler af bl. a. Grundtvig og Orla Lehmann. De følgende år afholdtes lignende sprogfester med tusindvis af deltagere, men krigen 1848-50 standsede møderne for en tid. Da de blev genoptaget i 1890'erne, var det mere som folkefester end som sprogfester.

Mindesmærkerne

I oktober 1863 rejstes efter adskillige års forberedelse mindestøtten for det danske sprogs forkæmpere på toppen af Højskamling, men kort efter udbrød der krig mellem Danmark og Det tyske Forbund, og mindre end et halvt år senere sprængtes den af preussiske soldater. Stenene solgtes på auktion, men Skamlingsbankeselskabet lod dem opkøbe ved stråmænd, og i 1866 genrejstes støtten, der endnu viser tydelige spor af sprængningen. Efter krigen 1864, hvor den danske konge havde måttet afstå både Slesvig og Holsten, var otte sønderjyske sogne syd for Kolding blevet indlemmet i Nørrejylland, og Skamling lå nu på den danske side af grænsen. For at undgå et provokere den store nabo i syd, blev der i næsten 40 år ikke holdt møder på Skamlingsbanken, og i stedet udvikledes den efterhånden til et mindested for danskhedens store skikkelser, og blandt disse N. F. S. Grundtvig, hvis mindesten rejstes af svenske og norske høj-

skolefolk i 1884. Ti år senere rejste sønderjyder en mindesten for politikeren Laurits Skau, Skamlingsbankemødernes første, og vel også største, taler. Talerstolen afsløredes i 1903. Den er tegnet af Lorenz Frølich og hugget af Niels Larsen-Stevns. Den bærer på forsiden Slesvigs to løver og Thors hammer. På en anden sten læses Grundtvigs ord: "Ordet, det er Guddoms Underværk. Det er Folke-Kendemærket". På Højskamling står Danmarks højeste flagstang, hvor Skamlingsbankeselskabet siden 1891 har haft tilladelse til at flage med splitflag.

Skamlingsbanken i 1900-årene.

I løbet af det 20. århundrede blev der afholdt adskillige store møder. I 1934 samledes Det Unge Grænseværn ca. 25.000 deltagere, og i juni 1945 samlede modstandsbevægelsen op mod 100.000 til møde. Modstandsbevægelsens Region III har på en plads nedenfor Højskamling indrettet en mindelund med klokkestabel til minde om de mennesker fra det sydlige Jylland, der mistede livet under modstandskampen. Fra klokkestabelen lyder hver dag tronerne fra "Prins Jørgens March". I de seneste år har Skamlingsbanken og klokkestabelen været en smuk og festlig ramme om "Opera på Banken", Det kongelige Teaters årlige præsentation af den kommende sæsons operaprogram.

Skamlingsbankeselskabet

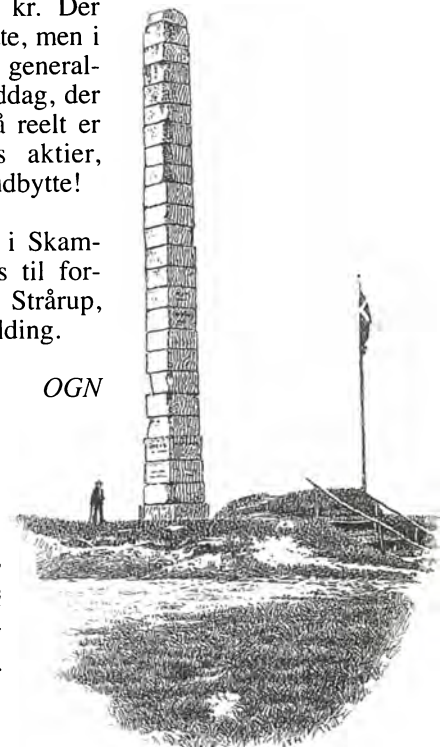
Skamlingsbanken ejes og drives af Skamlingsbankeselskabet, hvis statutter er approberet af Kong Frederik den Syvende i 1854. Skamlingsbanken er opstået som mødested og åndelig kamplads for folkets ret til eget sprog og frihed for undertrykkelse – en selvfølge for os i dagens Danmark, men i mange dele af verden et uopnåeligt gode. Her er talt alvor, men her har også været festligt samvær. Og så er det vanskeligt at finde en skønnere plet i Danmark.

Ved at melde sig ind i Skamlingsbankeselskabet er man med til at bevare dette smukke og minderige sted. Man bliver livsvarigt medlem af Skamlingsbankeselskabet ved at købe en aktie, der koster 500 kr. Der udbetales ikke noget udbytte, men i forbindelse med den årlige generalforsamling serveres en middag, der er restauratøren værdig, så reelt er Skamlingsbankeselskabets aktier, dem der giver det højeste udbytte!

Anmodning om optagelse i Skamlingsbankeselskabet sendes til formanden: Niels Sehested, Strårup, Skamlingsvej 65, 6000 Kolding.

OGN

Mindestøtten for det danske sprogs forkæmpere på toppen af Højskamling blev rejst i 1863.

Kirkegård – 400 år i slægten

Kirkegårds bygninger blev opført efter brand i 1886. Det er et enestående byggeri, som tilmed er bevaret. Stuehuset er under istandsættelse, bemærk de nye vinduer.

Af arkivar E. Overby, Dansk Slægtsgårdsarkiv.

I år kan der fejres et usædvanligt jubilæum, idet landbruget på gården "Kirkegård" i Fløjstrup på Djursland er blevet drevet af samme familie i 400 år. Helt tilbage til 1606 har familien Kirkegaard resideret på gården, hvilket vil sige 11 generationer.

Fløjstrup var gennem middelalderen et selvstændigt sogn, som blev nedlagt ca. år 1550. Landsbyen kom herefter under Hørning sogn, men præsten i Virring fik tillagt en enkelt gård, "Kirkegård", hvorfor gården og størstedelen af dens jorder kom til at høre under Virring sogn, i modsætning til landsbyen Fløjstrup. I Senmiddelalderen hørte Fløjstrup Kirke under Essenbæk Kloster ved Assentoft, og det menes, at "Kirkegård" har været underlagt klosteret. Et tingsvidne nævner i 1424, at klostret ejer Fløjstrup Kirke og en gård i byen. Gårdfæsteren hed Jes Fowd, og gården benævnes som præstens sædegård. Først i 1479 optræder navnet "Kirkegård".

Fæstebønder og selvejere gennem 400 år

Historisk optræder gården første gang i forbindelse med et mageskifte i 1610, og gårdfæsteren hed da Niels Christensen, en mand der første gang nævnes i 1606. I 1688 hedder fæsteren Søren Nielsen, og senere dukker navnet, Niels Sørensen op, og efter ham Christen Nielsen, som menes at være 4. generation, der kan dokumenteres til gården. Hans søn Niels Christensen fik fæstebrev den 15. juni 1758, og efter hans død i 1800 overtog sønnen Christen Nielsen fæstegården. Hans kone Maren Nielsdatter døde i efteråret 1831, og da var Christen Nielsen godt 60 år. Han havde da haft gården i over 30 år og havde fire børn, hvoraf de to endnu kun var halv voksne. Trods alderen indgik han året efter endnu et ægteskab, denne gang med den jævnaldrende Maren Christensdatter, men ægteskabet blev ikke af længere varighed, da han døde i 1837.

Niels Christensen var som ældste søn den naturlige arvtager af fæstet. Der blev udfærdiget fæstebrev på gården i maj 1839, og samme år havde han giftet sig med enken på Råballegård, Maren Sørensdatter. Ved ægteskabets indgåelse var

Maren 37 år og Niels 24 år, og det forblev barnløst, måske på grund af at Maren i perioder var syg og svagelig. Hun døde i maj 1856, og meget hurtigt herefter indgik Niels Christensen et nyt ægteskab, denne gang med den 18 år yngre Kirsten Pedersdatter. Deres eneste barn, Maren fødtes året efter.

Udflytning, brand og nyopførelse

Efter at have erhvervet gården i 1863, besluttede Niels Christensen sig for at flytte gården ud midt på agerjorden, og i midten af 1870erne sad han så i sin nybyggede gård en kilometer vest for Fløjstrup by med store sammenhængende jorder omkring og med enge mod syd ned til åen. Han døde som 63-årig i 1878, og hans enke, der da kun var 45 år, besluttede sig for at drive gården videre indtil den 21-årige datter blev gift.

Enken kom til at drive gården i knap 5 år. I 1883 giftede datteren, Maren, sig med Peder Ladefoged Jensen fra Drastrupgård i Essenbæk, og samme år købte han gården. I sommeren 1886 nedbrændte gårdens bygninger, men den blev genopført samme sted. Den gamle metode med bindingsværk som ydermure blev forkastet til fordel for solide grundmurede bygninger. Stuehuset blev desuden tækket med skifer, ligesom de sydlige del af staldbygningerne, så det kunne reddes ved en evt. brand. Byggeriet var på den tid af høj standard, og det er et fint eksempel på tidens byggestil.

I 1909 døde Maren efter at hun havde haft flere hjerneblødninger, og få år efter, i 1916, solgte Peder "Kirkegaard" til sønnen Niels. Ved overtagelsen var han knap 30 år og samme år blev han gift med Mette Hvid fra Amstrupgård ved Haslund. I ægteskabet blev der født 6 børn, hvoraf den yngste søn, Aage Kirkegaard fik skøde på gården i 1959. Han var i 1953 blevet gift med Dagny Knudsen fra Hvalløse nær Voldum, som afbrød en næsten færdig sygeplejeuddannelse for at blive kone på gården.

Seneste generationsskifte

I ægteskabet fødtes fem børn, fire sønner: Niels, Knud, Peder, Søren og datteren: Annemette. Det blev den yngste

søn, Søren, som Aage Kirkegaard gradvis overlod gården. Første trin i overtagelsen fandt sted i 1986, hvor Søren købte halvdelen af gården samtidig med, der oprettedes et interessentskabskontrakt mellem de to parter, og gården blev drevet i fællesskab. Sidste halvdel blev købt af Søren i 1991, men da han på det tidspunkt var ungkarl, blev ægteparret Kirkegaard boende nogle år endnu, inden de i 1997 flyttede til et hus i Assentoft. Desværre svækkedes Aage Kirkegaards funktionsevne betydeligt nogle få år senere efter en hjerneblødning.

Med Søren Kirkegaard som ejer, skete der store ændringer på "Kirkegård". Efter lange og modne overvejelser og efter en sund økonomisk fundering investerede Søren i et stort moderne kvægløsdriftsanlæg ved siden af den eksisterende femlængede gård, som var forblevet næsten intakt siden dens opførelse for over 100 år siden. Samtidigt sluttede livet som ungkarl, og i 6 år boede han sammen med Mette Hansen, med hvem han ved århundredskiftet fik sønnen Niels.

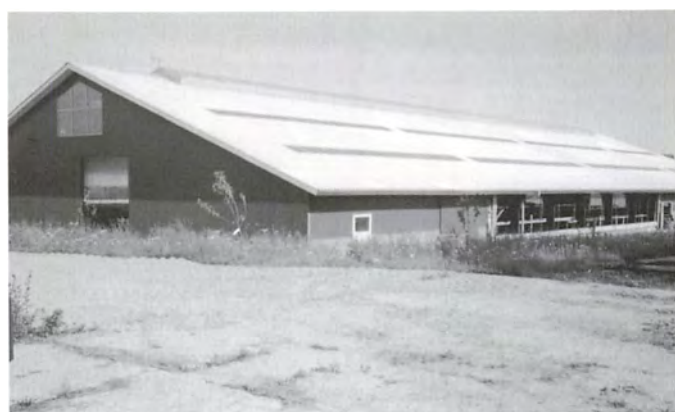
Pludselig og uvarslet døde Søren Kirkegaard af et uforklaret hjertestop om aftenen den 6. maj 2004, kun 40 år gammel på "Kirkegård", efter at den sidste leverance af 35 kvier netop havde fundet sted om eftermiddagen. Det må siges at være skæbnens ugunst, at denne livsglade, optimistiske bonde og familiefar ikke fik lov til at opleve frugten af sin store satsning. Tilbage var der så spørgsmålet om fremtiden for "Kirkegårds" landbrug?

Moderne mælkeproduktion i rammen af Intersentskab

Sørens søskende gik nu i gang med en sondering af mulighederne for en videreførelse af den gamle slægtsgård. Resultatet blev en enighed mellem de 3 overlevende brødre om at stå sammen om en foreløbig bevarelse af ejendommen i familien.

Herom har Knud Kirkegaard udtalt følgende: "Da vi stod for at skulle træffe beslutningen om køb af gården på markedsvilkår, blev det vigtigt for os at afklare, hvorfor vi sagde ja til det. Derfor formulerede vi følgende for vores aktivitet: Kirkegård I/S har som vision at drive slægtsgården til glæde og værdi for såvel ejere som medarbejdere og efter en periode på 15-20 år – om muligt – at overdrage "Kirkegård" til næste generation.

Med baggrund i det har vi som formål at drive landbrug med mælke- og kødproduktion samt dermed naturligt tilknyttet virksomhed – og produktionen skal tilrettelægges således, at

Familien på Kirkegård har valgt at bevare den gamle gård intakt, og lade fornyelse af bygningsmassen ske i passende afstand. Her er det den nye kostald.

såvel økonomi som de enkelte deltageres trivsel tilgodeses bedst muligt.

De tre brødre har hver især lønjob på fuldtidsbasis, hvorfor produktionen til hverdag drives af vores driftsleder Lars Poulsen samt yderligere medhjælp, for tiden en landbrugs-elev samt vikar afløsning. Produktionen er på 1.040 tons mælk fra 110 køer. Jordarealet består i dag af 92 ha, hvoraf 9 ha er eng.

Peder Kirkegaard er nu flyttet ind på gården og har det daglige tilsyn. Driftslederen har for nyligt til beboelse købt Fløjstrup gamle Skole, der ligger i skel nord for gården.

Familien Kirkegaard har besluttet at fejre 400 års jubilæet med et åbent gårdarrangement søndag den 3. september 2006, hvor interesserede kan komme i tidsrummet 14-17 og få syn for, hvordan "Kirkegård" drives i dag.

NB.

I 1992 udsendte Dansk Landbrugsmuseum bogen "Kirkegaard. Historien om en gård og dens beboere gennem 400 år". Bogen er skrevet af den nuværende direktør for Dansk Landbrugsmuseum Peter Bavnhøj i nært samarbejde med Aage Kirkegaard. Bogen giver en meget udførlig skildring af gården og slægten.

Dansk Landbrugsmuseum iværksatte i 1992 et projekt, der skulle skabe en kopi af gården Kirkegård ved siden af museet. Kirkegårds fornemme og harmoniske bygninger er enestående for landsbrugsbyggeriet i 1880'erne – andelsbevægelsens gennembrudsperiode, og derfor ville man opføre en kopi, der samtidig kunne huse de gamle husdyrracer. Projektet er for tiden stillet i bero.

Fra Slægtsgårdsarkivet

Kreativiteten flourer på arkivet, og Henry Slemming fortæller, at Helge Sørensen har fremstillet et lykønskningstelegram, som foreningens medlemmer kan købe ved henvendelse til arkivet.

Forsiden er prydet med det billede, der var på den gamle plakate, nemlig en stråtekt bindingsværksgård. Teksten inde i telegrammet lyder: Hjertelig til lykke i dagens anledning. Men man kan bestille en anden tekst, når man aftaler sin bestilling.

Strårup

Strårups hovedbygning. Hovedfløjen er opført i 1876 og de to fløjhuse er fra 1837.

Strårup i Dalby sogn syd for Kolding var i 1500-tallet en hovedgård. Dengang var en hovedgårds skattefrihed baseret på den adelige ejers personlige privilegium, skattefrihed for den jord, som han selv stod for driften af.

Ved matriklen i 1664 var hovedgården forsvundet, og der lå en lille landsby, som blev nedlagt i 1684, hvorefter der af jorderne oprettedes en forpagtergård under kronen. Denne gård henlagdes under Koldinghus Rytterdistrikt, men i 1788 blev den udstykket i ni gårde, som kort efter blev samlet igen. I 1801 nævnes ejeren at hedde H. Nielsen. I 1813 købtes Strårup af J. Müller, som året efter solgte til major, senere generalløjtnant og kammerherre Heinrich Gisbert Castenschiold (1783-1856). Han var ejer af herresædet Borreby ved Skælskør fra 1818 til 1832, der var hans slægtsgods. I 1823 overlod han Strårup til broderen, stiftamtmand, kammerherre Johan Carl Thuerecht Castenschiold (1787-1844).

I 1824 købtes Strårup af kammerråd A. L. Kjær og efter hans død i 1853 sad enken, Anna Cathrine Petersen, med gården til 1856, da greve F. Knuth købte den. I 1864 solgte greve Knuth Strårup til Henrik Haltermann fra Hamburg. Den nye ejer opførte hovedfløjen til den nuværende hovedbygning i 1876. En anseelig bygning i en etage over høj kælder og med bred, gennemgående midterisalit med trekantfronton. Spisestuen i pompejansk stil står fuldstændig som da den blev indrettet i 1876. Det er meget sjældent, at hovedbygningernes indbo er jævngamle med huset, som det er tilfældet her. I loftet er malet et solsejl, arkitraven har motiver fra gårdes marker med bl. a. tingshøjen og jættestuen. Og så er der to kakkelovne fra fabrikken i Christiansfeld. Møblementet er hvidt.

Haltermann solgte i 1882 Strårup med 33 tdr. hartkorn til direktør og jægermester A. N. Grøn, som i 1886 afhændede den til rentier Olrik Jørgen Toft, tidligere købmand i Kolding. Han drev gården til 1902 ved hjælp af sønnen Peter Nicolaj Toft, som derefter blev ejer. Toft døde allerede i 1915, og hans enke, Emmy Charlotte Toft f. Tolderlund, sad med Strårup til 1950. Da Emmy Charlotte Toft overtog gården i 1915 var det samlede areal 390 tdr. land. Husdyrholdet omfattede 100 køer, 30 stk. ungvæg og kalve, 3 tyre, 20

heste, 2 plage og føl samt 20 grisesøer. Folkeholdet omfattede 1 forvalter, 1 gartner, 1 fodermester, der havde røgt og malkning i entreprise, 1 forkarl, 6 karle, 1 husjomfru, 2 piger, 2 daglejere og om sommeren 9 polakker. I 1950 overtog datteren Else Amalie Toft gården. Hun havde været gift med købmand Schmidt i Kolding, men han døde tidligt og kom aldrig ind i billedet på Strårup. Else Amalie Schmidt blev senere gift med Poul Lewring.

I 1973 ønskede fru Lewring at næste generation skulle overtage Strårup, men datteren og svigersønnen, Lizzie og Thøger Sehested, havde allerede etableret sig, så man besluttede, at deres søn, Niels Sehested, der var 15 år gammel skulle overtage gården, men mormoderen drev gården som forpagter i fem år. Fra 1977 blev gården drevet med bestyrer. I mellemtiden gennemførte stamherren sin landbrugsuddannelse med ophold på Ladelund og Bygholm Landbrugsskoler, og han var både i Canada og i England for at uddanne sig i praktisk landbrug. Den 1. august 1981 overtog Niels Sehested driften af Strårup. Dengang var der forvalter, to traktorførere, og 3 i stalden. Nu er der en fast mand foruden ejeren, dog er der mere hjælp i sommerhalvåret.

Niels Sehested blev i 1981 gift med cand. jur. Lone Krag Sehested. Efter de havde fået tre børn, valgte hun at fortsætte sin karriere, og beklæder nu embedet som politimester i Fredericia. Med den nye politireform, er hun blevet politidirektør i den store østjyske politikreds.

Strårup o. 1930.

Strårups ejer, proprietær Niels Sehested, foran hovedbygningens sydgavl. Han er femte generation på gården, som hans tipoldefar købte i 1886. Den 1. august var det 25 år siden at Niels Sehested overtog driften af gården.

Drift

Til Strårup hører 220 ha, der suppleres med 100 ha i forpagtning, bl. a. fødegården. Gården drives med traditionelt sædskifte: hvede, rødsvingel, fabriksroer og raps. Vedvarende græs og et stort uudnyttet areal. Der er 11 ha højskov, 11 ha skov og moser samt 8 ha med juletræer. I 2000 ophørte mælkeproduktionen. De 85 malkekøer, der stod i en 4 rækkers bindestald skulle enten sælges eller have en ny stald. Køerne blev solgt, men kvierne blev og krydsedes med Hereford, og de nuværende 25 ammekøer er fra denne frodighedskrydsning. Gårdens jorder skråner ned mod Kolding Fjords sydside. Den ligger umådeligt smukt, men det er en tung gård at drive.

Bygninger

Den trefløjede hovedbygning består af hovedfløjen, den egentlige beboelse, fra 1876. Fløjhusene er fra 1837, og var bolig for henholdsvis forvalter og fodermester. Overfor hovedbygningen ligger avlsgården. Den gamle avlsgård nedbrændte i 1925, og der opførtes mod syd en hejselade og mod vest en kostald med gennemkørselsport. I nord var der bl. a. hestestald. Længen mod nord er fornyet og vestlængen med port er revet ned, men hejseladen er der endnu. Indenfor de sidste år er der opført maskinhuse og der er kapacitet til at opbevare hele kornhøsten.

Slægtsoversigt

1882
Olrik Jørgen Toft
1902
sønnen Peter Nicolaj Toft.
1915
enken Emmy Charlotte Toft f. Tolderlund.
1930
datteren Else Amalie Levring f. Toft.
1973
barnebarnet Niels Sehested.

Udsigten over Kolding Fjord fra en af foldene. Billedet er fra Vejlekredsens besøg den 19. juni 2006.

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen, Kåregård,
Badstrupvej 39, 5485 Skamby.

Nyt fra kredsene

Ribe Amtskreds

Kredsen besøgte den 12. juni gårdejer Søren Christensen, Ånumvej 150, 6900 Skjern. Gården, som familien Christensen overtog som 7. generation i 1993, drives i dag som „Kviehotel“ med pasning af 250 kvier for fremmede. Derudover er der 40 ammekøer med opdræt samt 150 fedekalve. En del af gårdens produkter sælges fra egen gårdbutik. Efter besøget kørte vi til „Landbogården“ i Ringkøbing, som vi så, og hvor vi drak kaffe. Landbogården er en historisk og arkitektonisk perle, og vi havde en vellykket aften med to interessante besøgssteder.

Grethe Plagborg

Vendsysselkredsen

Vi havde den 24. juni et velbesøgt sommermøde med generalforsamling på godset Vrejlev Kloster ved Vrå. Klosterets ejerpar, Kirsten og Troels Holst gav os en meget interessant og flot rundvisning. Vi startede i klosterets kirke med lidt orgelmusik og et par salmer. Derefter fortalte Kirsten levende om klosterets og kirkens historie. Senere udenfor kirken, kunne man vælge at følge med Troels til en rundvisning af landbrug, der primært er baseret på kvægdrift, eller følge med Kirsten til en gennemgang af den meget flotte have der hører til klosteret. Efter rundvisning samledes vi i haven til generalforsamling og medbragt kage og kaffe. Dagsorden i følge vedtægterne blev overholdt. Ved valg til bestyrelse blev Frede Houbak afløst af Thomas Skouen, Asdal. Tak til Kirsten og Troels Holst for en herlig dag på Vrejlev Kloster.

Kræn Hjortlund

Ringkøbingkredsen

Den 12. juni havde vi en klit- og fjordtur, hvor vi først besøgte den gamle Klitgård, hos Iver Iversen Klit, som er 13. generation på gården. Iver Klit fortalte og viste rund, og vi så, hvordan han fremstiller tækkeskruer, som tækkemændene bruger, så der ikke længere skal være to om at binde rørene fast. Efter en tur i området sluttede vi på Strandgårdens museum, hvor vi hørte om strandinger gennem tiden. Vi var et halvt hundrede medlemmer til denne sommertur.

Jens Ulrik Tarpgaard

Vestsjællandskredsen

Efterårsudflugten afholdes tirsdag, den 12. september. Kl. 13.30 samles vi i Ottestrup kirke lidt nord for Slagelse. Vi ser landsbykirken med de interessante kalkmalerier, drikker eftermiddagskaffe i det lokale forsamlingshus og slutter med besøg på Valdemarkskilde. Godsejer D. F. de Neergaard fortæller og viser rundt i såvel hovedbygning som have. Tilmelding til Vagn Juel Jørgensen 58 19 61 11, bedst mellem 9.00 – 10.00.

Kredsen havde samlet 38 medlemmer til en fornem tur til egnen omkring Roskilde. Først besøgte vi gårdejer og speciallæge Helen M. Henriksen på Birkemosegård. Her blev vi modtaget med formiddagskaffe. Vi hørte om gården og slægten, og så os om i det smukke hjem med mange historiske møbler. Der var også tid til en tur i haven og stalden, hvor de knapt 60 ammekøer er om vinteren. Turen fortsatte til Roskilde Kloster. Her fik vi fortalt historien om Danmarks æld-

ste adelige Jomfrukloster og så bl. a. kirken og den meget smukke og interessante sal. Efter en kort spisepause kørte vi til herregården Benzonsdal, hvor kammerherre Vincens baron Lerche først viste rund i avlsgården og fortalte om driften. Derefter så vi os om i hovedbygningen, der har været hjemmet for fem generationer af slægten Lerche. Dette besøg afsluttedes med en forfriskning på terrassen. Dagen sluttede med en enestående tur rund i Hedeland. Her blev vi guidet rundt i det 15 km² store område. I mere end hundrede år har man gravet grus i området, og nu er 9 km² retableret med teater, skibakke, vinmark, golfbane, hestecenter o. m. m. Vi hørte om landskabet før grusgravningen og planerne for fremtiden. Den gamle smalsporede jernbane til transport af grus eksisterer stadig, den kører på faste tider med turister. Hedeland er et meget interessant ”kulturlandskab”, der fortjener megen opmærksomhed. Dagen sluttede med middag på en lokal kro.

OGN

Vejle Amts kreds

Mandag den 19. juni havde kredsen en både velbesøgt og interessant tur, hvor vi først besøgte Lone og Niels Sehested, ”Straarup” ved Kolding Fjord. (Strårup er omtalt side 8.) Vi begyndte med kaffe i haven, hvorefter Niels Sehested fortalt om gården, dens drift og sin slægt. Lone Sehested er politimester i Fredericia, og netop udnævnt til politidirektør i den nye Fredericia politikreds. Efter introduktionen så vi hovedbygningen, der har bevaret en meget fornem spisestue, der blev indrettet da hovedbygningen blev opført i 1876. Vi så os omkring på gården, og kørte en tur i marken. Fra folden med fedekvæg var der en enestående udsigt over Kolding Fjord. Fra Strårup kørte vi til Skamlingsbanken, hvor middagen ventede. Herefter fortalte Niels Sehested om Skamlingsbanken og ikke mindst om selskabet, der ejer det historiske sted. Niels Sehested er formand for selskabet. (Omtalt side 7.)

Niels Christian Jørgensen

Det sydlige Sønderjylland

Aftenudflugten med generalforsamling den 3. august have samlet 27 medlemmer til trods for det gode høstvejr. Vi samledes hos Jette Krogh og Arne Thomhave, ”Thomhavegård” på Sydals. De er tiende generation, og de driver en moderne gård med løsdriftstald til 75 jerseykøer med kalvestald og foderlade. Driften omfatter 100 ha. Efter gårdbesøget kører vi til Knøsgård, der er kulturcenter for Sydals kommune. Ejendommen har tilhørt samme familie i 12 generationer og kan føres tilbage til 1605. I 1972 solgtes det sidste jord fra og i 2002 købtes bygningerne af kommunen. Stuehuset blev gennemrestaureret, og de to sidebygninger blev fornyet. Den østlige indeholder bibliotek og den vestlige mødesal. I stuehuset er der mindre mødelokaler, og det huser musikskolen. Efter kaffen med ægte sønderjysk lagkage afholdes generalforsamling.

Chr. A. Krogh

Haderslevkredsen

Kredsen havde en meget vellykket sommerudflugt til Mandø, mandag, den 10. juli med 27 deltagere. Vi blev vist rundt på øen og fik oplyst, at der 54 mennesker på øen, men der kommer 35.000 turister hver sommer. Der er hverken skole, læge eller præst på øen, børnene tager til fastlandet,

men mister hvert år 30 skoledage på grund af vejret. Lægen har en fast tid hver tirsdag, og præsten kommer når han skal. Der er ikke egentlig landbrug mere på Mandø, men der er 1.000 kvier på græs om sommeren. Vi fik kaffen på Mandø-centeret før vi blev kørt tilbage.

Elise Jensen

Fynskredsen

Den 27. juni var vi i Vestjylland. Først besøger vi Bente og Peder Mouritsen, Sædding Storgård ved Nr. Nebel. Peder Mouritsen er næstformand i Dansk Slægtsgårdsforening, og han driver et ganske omfattende landbrug. Efter besøget på Sædding Storgård var Peder Mouritsen guide for os på en tur i området, hvor han fortalte om lokalsamfundet og det gamle samfunds forhold til de store sommerhusområder, og det gjorde han rigtig godt. Efter middagen på Skarvenhus kører vi til Skjern Ådal, hvor vi hører om retableringen af Skjern Å. Fhv. gårdejer Martin Nielsen fortæller om projektet, som han var meget engageret i.

Mogens Andersen

Sjælland Syd

Foreningen indbyder til **højskoledag** på Hindholm Socialpædagogiske Seminarium, Hindholmvej 19, Fuglebjerg, lørdag 4. november kl. 9,30. Der indledes med formiddagskaffe og velkomst ved forstander Johnny Lauritsen, hvorefter gdr., byrådsmedlem og rejsearrangør, Elmer Jacobsen, holder et lysbilledforedrag. Efter frokosten er der sangtime med Jytte og Poul Bech-Willumsen, Brandelev. Efter en kaffepause taler journalist ved regionalradioen i Næstved, Peder Steen, om sit arbejde og personer han har mødt. Afslutning kl. 16. Pris for hele dagen kr. 200. Tilmelding senest 25. oktober til: Asger Henneche tlf. 55 44 40 02 / Ole Krogh Jensen tlf. 55 54 00 56 bedst formiddag.

På initiativ af Ole Krogh Jensen, formand for kredsen Sjælland Syd, arrangeredes et ugekursus på Rønshoved Højskole med titlen ”**Slægt skal følge slægters gang**”. Kurset afvikledes fra 5 till 1. juni. Højskoleugen havde 63 deltagere, hvoraf 54 var fra Sjælland. Deltagerne fra Sjælland blev afhentet i bus, og ankom sidst på eftermiddagen til Rønshoved Højskole, hvor man efter indkvartering og aftensmad samledes til velkomst og orientering af kursusleder Gunnar Hattesen. Kl. 20 deltog man i grundlovsrådet, hvor folketingsmand Søren Krarup talte om ”Islam og indvandrerproblemer”. Rønshoved Højskole ligger ved Flensborg Fjord, og på vores sondering inden sengetid nød vi udsigten over fjorden med udsigt til Flensborg og Glyksborg. De følgende dage begyndte med morgenvandring ved Gunnar Hattesen, derefter flaghejsning og morgenbuffet. Den 6. juni var der tre foredrag. Først fortalte Gunnar Hattesen om en tur til Israel, dernæst lektor ved Århus Universitet Carsten Porskrog Rasmussen om Glyksborgernes vej til den danske trone, og endelig causerede redaktør Sven-Erik Ravn over emnet Derfor er vi sønderjyder noget særligt. Om aftenen var der koncert med Jordrup Sangkor. Den 7. juni var udflygtsdag. Vi kørte først til Møgelønder, så Schackenborg Slot og gik en tur gennem Slotsgade. Videre til Højer sluse og Videå sluse. Turen sluttede med besøg i Frederiksstad. Guide på turen var fhv. folketingsmand og forstander for Gråsten Landbrugsskole Filt Jensen, der nu er formand for Rønshoved Højskole. Om aftenen samlede vi i pejsestuen til kaffe og tærte. Gunnar Hattesen fortalte om det sønderjyske kafebord, og Dorrit Røtting, omviser i Grundtvigs mindestuer i Udby Præstegård fortalte om Grundtvigs liv. Højskolesangbogen blev brugt flittigt, og Gunnar Hattesen havde en lille historie om hver sang. Den 8. juni var også udflygtsdag. Vi kørte til Jaruplund by og højskole, fortsatte ad hærvejen

til Sankelmark, så Slesvig Domkirke og Dannevirke. Efter frokosten fortsatte vi til Pløn med en fin sejltur på de fem søer til byen Malente. Vi var i Rendsburg og gennem Kiel både ud og hjem. Om aftenen causerede redaktør Frode Christoffersen over emnet På rejse i Europa.

Den 9. juni var en heldagstur til Angel og Svans. Vi fik set det berømte Anglerkvæg, så Kristianslyst, et lystslot opført for kong Christian den Syvende. Vi kom med trækfærge over Slien til Eckernførde, kikke på byen og fortsatte til den gamle herregård Altenhof, hvor greve Bettmann-Hollweg viste rundt. Ved Altenhof slot så vi ankomsten af 600 heste, der skulle deltage i et tre dages stævne for tyskland og Norden. På slottet Ludvigsborg var der også rundvisning af greven, der bl. a. fortalte om den store malerisamling. På vejen hjem kørte vi forbi Glyksborg Slot. Om aftenen var der sang og kaffe i pejsestuen, og Karl Gabe fortalte om De vestindiske Øer. Vores kredsformand, Ole Krogh Jensen, og Slægtsgårdsforeningens sekretær, Inger M. Hansen, fortalte om Slægtsgårdsforeningen, havde sit udspring i Sønderjylland i 1941. Den 10. juni blev Henrik Pontoppidans roman ”Lykke Per” mesterligt fortalt af bispinde Birgitte Arendt, Haderslev. Om eftermiddagen gik vi ned til fjorden, og sejlede til Okseø, hvor vi gik rundt. Dagen sluttede med festmiddag og underholdning ved operasangerinde Betina Hellmann Munch og pianist Michi Komot, Hamburg. Den 11. juni fortalte forstander Thue Kjærhus og derefter kirke- og undervisningsminister Bertel Haarder. Ministeren er født på højskolen, hvor hans far var forstander. Hjemturen begyndte sidst på formiddagen, og vi så begyndelsen på ringridningen i Klipleve i forbifarten. Det var en uforglemmelig uge i flot sommervej og meget fin forplejning. Vi nød ugen i fulde drag og blev rystet godt sammen.

Heldagsudflugten den 27. juni havde samlet 95 medlemmer. Vi besøgte først Rosendal gods ved Fakse, hvor vi blev modtaget af husbestyrerinde Gitte Vejby. Rosendal blev i 1999 købt af godsejer Hans Michael Jebson. Han bor i Hongkong, men er født i Sønderjylland, er 49 år gammel og har fem børn. Han kan føre sin slægt 400 år tilbage til Løjt Kirkeby ved Åbenrå. Rosendal er nu fuldstændig renoveret. Efter gamle billeder o. a. er bygninger revet ned og opført på ny. Parken er renoveret af Hedeselskabet, og nu er der ansat en gartner til at passe den. En dygtig rytterske har lejet hestestalden, ridehus og ridebaner. Jorden er bortforpagtet. Vi blev budt indenfor i hovedbygningen, hvor vi nød et glas vin fra godsejerens vingård på New Zealand. Hans Michael Jebson ejer flere ejendomme (hoteller) ved Fakse og Præstrø foruden nogle ejendomme i Sønderjylland. Eftermiddagskaffen blev indtaget på en rastepads ved Vemmetofteskoven, og derefter kørte vi til Stevnsfortet mellem Højrup og Rødvig. I 1952-54 blev der dybt inde i Stevns Klint udgravet mere end 1,6 km gange og rum til det underjordiske fort – Stevnsfortet.

Indtil kommandoen blev strøget 29. september 2000 var fortet bemandedt døgnet rundt. Fra det tophemmelige o-rum foregik farvandsovervågningen over Bornholm og hele Øresund. Stevnsfortet var under den kolde krig, hvor truslen fra øst var reel, en velbevaret hemmelighed. Der kunne i undergrunden indkvarteres op til 300 mand. Under jorden findes stadig de 1,6 km gange, ammunitionsmagasiner, beboelsesfaciliteter, hospital med sygestuer, operationsstuer og kapel m. m. Området over jorden omfatter 35 ha. Efter lukningen købte Stevns Kommune fortet for 1 krone, og det er planen at indrette en museum over Den kolde Krig. Aftensmaden spiste vi på Boesdal Kalkværk uden for pyramiden, og vi nød det gode sommervej med toner af flere sommersange inde fra pyramiden spillet på trompet af en af omviserne.

Solvejg Holtet-Kristiansen.

Midtjysk kreds

Den 15. juni var vi på besøg på Bostrup Østergård i det sydlige Salling. Det fine vejr tiltrak tæt ved 40 medlemmer, og det var en vellykket aften. Bostrup Østergård er en veldrevet gård på 120 ha med pasningsaftale på 30 ha ekstra. Det drejer sig om en rigtig gammel slægtsgård, der har været i familiens besiddelse siden 1756. Det der gør gården særegen er, at ikke blot er gården gennem generationer gået fra far til søn, men at disse skiftevis har båret navnet Jens og Christian. De nuværende ejere er brødrene Jens og Harald Østergaard, og en tredje bror er ansat som medhjælper. Efter velkomsten gik de fleste rundt omkring gårdens mange bygninger og beså de moderne maskiner i den nye maskinhal. Staldene blev renoveret i 1997-98, og så sent som i 2002 var der blevet opført en ny slagtesvinestald. Under turen besvarede den ene af ejerne i en humoristisk tone, selv mange mere eller mindre nærgående spørgsmål. Rundvisningen sluttede af i den meget herskabelige hovedbygning fra 1920, hvor gæsterne blev trakteret med kaffe, ostemad og tærte. Overalt mødte man enestående gæstfrihed og venlighed hos de forskellige generationer med tilknytning til gården, hvilket gjorde aftenen til noget særligt.

Sommermødet på Limfjordscenteret Doverodde ved Hurup i Thy havde samlet 28 medlemmer, som blev modtaget af guide Karin Nikolaus, der fortalte om stedets historie. Oprindeligt havde det været en købmandsgård med eksport af korn og kød til England og Tyskland. Forudsætningen var Vesterhavets gennembrud ved Agger tange, som gav passage og derved mulighed for handel ad søvejen, og Doverodde blev et knudepunkt for skibstrafikken i Limfjorden. Siden kom jernbanen til, hvilket betød trangere kår for stedet. En ny storhedstid oplevede man imidlertid i efterkrigstiden som grovvareforretning, der fortsatte helt frem til 1993. Med assistance fra kommune og amt blev det naturskønne område forvandlet til et udstillingscenter. I pakhuset fra 1854 vises bl. a. en udstilling som omhandler stedets historie, handelen med udlandet fra sejlskibenes tid, studedrift og landbolivet samt Limfjordsfiskeriet med udgangspunkt fra haven i Doverodde. Det mest imponerende er dog et 42 meter højt udsigtstårn, købmandsgårdens tidligere kornsilo, med udsyn over store områder af Limfjorden og med udstillingslokaler bl.a. en udstilling om geologi. Efter at vi havde været omkring i mange udstillingslokaler, blev der afholdt generalforsamling ved et kaffebord i centerets restaurant, der er indrettet i den smukke hovedbygning. Herunder aflagde formanden Jens Skytte beretning om sidste års møder og begivenheder, hvorpå der var valg til bestyrelsen. Da Inger Stensgaard Toft ikke ønskede genvalg blev Kristian Boye Petersen valgt.

Ejgil Overby.

Århus Amtskreds

Den ordinære generalforsamling afholdtes onsdag den 25. oktober 2006 kl. 19.00 i "Den gamle Stald" på Gammel Estrup, Randersvej 4, Auning. Efter generalforsamlingen vil sognepræst Kurth S. N. Carlsson fortælle. Emnet er: "Fra stenhuggerdreng på Bornholm til præst i Rimsø".

Ved sommermødet den 15. juni mødtes 40 medlemmer ved Overgård Gods. Godsfuldmægtig Karsten Roslev fortalte inspirerende om stedet, svarede beredvilligt på alle spørgsmål og viste rundt. Han havde arbejdet på godset i 18 år og havde stort kendskab til stedet. Overgård gods, der ejes af godsejer Peter Andersen, omfatter 2.376 ha, og der er 35 ansatte. Vi kørte ad de brede grusveje ud og så de velholdte marker. De inddæmmede havarealer er på godt 1000 ha. Inddæmningen var foretaget i to etaper. Vi hørte om den geniale godsejer Flemming Juncker, der købte overgård i 1938. Vi

var så heldige, at også skovrider E. Hvidt var med på turen. Skovrideren havde været kollega og ven med Flemming Juncker, og havde besøgt Overgård Gods under hans ejerskab. Det var også interessant at høre om. Langs vejene var brede grøfter med fint slåede græskanter. I grøfterne blomstrede enkelte gule iris. Vi så agerhøns, fasaner, ænder og viber. Der var også rådyr. Jagten er lejet ud. På Overgård Gods drives skov og mark på traditionel vis. Afgrøderne er korn, hestebønner og frø. Markerne bliver vandet nedefra gennem kanaler og grøfter. Kanalsystemet er anlagt med fald. Vandet nederst har kote 0. I Flemming Junckers inddæmning ligger vandingsrender med 18 meter afstand. Vand skal fyldes i tre uger før afgrøderne mangler vand, eller opstår der tørkeskader. De 77 km grøfter bliver også passet omhyggeligt. 1/3 af jorden bliver grubbet årligt for at tilføre ilt til jorden, da vandingen nemt kan gøre jorden hård og sur. Århus Kommune komposterer 25-30 tons grene, pap og papir, som bliver brugt til jordforbedring på den tidligere havbund. Vi så på afstand de nye svinestalde. Der er knap 1.000 søer og 25.000 smågrise på stedet. Biogasanlægget fungerer efter sigende ikke optimalt, da der har været en del problemer. Noget af jorden er udlejet, således at 200 islænderheste afgræsser det. Desuden er der 20 vindmøller i området. Heraf står de 8 på godsets jord, men disse møller er ejet af DONG. Det er alle 2 MW møller. Hver mølle producerer 5-6 millioner kWh årligt. D.v.s. en vindmølle har betalt sig selv på ca. 2 år. Vi nåede ud til Kattegat, betragtede udsigten og kørte gennem skoven tilbage til Overgård. Vi nød vor medbragte forfriskning, mens hovedbygningen blev beundret. Den er opført omkring 1550 af rigsråd Jørgen Lykke, og den er en af landets mest markante renæssancehuse. Specielt i nederste stokværk er der et imponerende dobbeltbuet murspejl ved vinduerne. Vi sluttede aftenen med et par sange og gik en tur i parken.

Anne Lis Ladefoged.

Himmerlandskreds

Himmerlandskredsen havde en helt fantastisk aftenur mandag den 24. april, til Herregården "Volstrup" ved Hobro. Volstrup ejes af Erik Ugild Hansen. Gården som er på ca. 350 ha. drives med planteavl, samt en stor pelsdyrfarm, hvorfra der sælges 70.000 stk. skind om året. I efteråret 2004 indrettede man på "Volstrup" en butik med et meget stort udvalg i pelse tilbehør og andre flotte gaver. Som den tredje store aktivitet, og som den Erik Ugild Hansen er mest kendt for er "Volstrup Dambrug" som i dag udgør i alt fem dambrug her i landet med et samlet salg af 5000 ton ørreder. På "Volstrup" så vi et helt moderne og særdeles veldrevet dambrug, hvor der er støbte ørrederbassiner. Det er et dambrug, hvor der kan gøres helt rent hver gang, der bliver et bassin tom. Det er et dambrug, der renser det brugte åvand således, at renheden ligger langt under den tilladte værdi, når det igen forlader hele anlægget. Det at være ejer af "Volstrup Dambrug" har gjort Erik Ugild Hansen til Danmarks mest udskældte dambruger af miljøfolk. Det er helt uforståeligt, når vi almindelige mennesker ser den fantastiske renhed, som er på stedet, så tænker man jo sit. Kan man ikke acceptere at en person er forud for sin tid. Der er også tænkt på lystfiskerne, idet der i 1993 blev anlagt en stor fiske park, i et område der tidligere er en del af et engområde, med flere naturlige væld, der nu forsyner søen med frisk vand.

I forbindelse med fiskesøen er der indrettet en stor opvarmet fiskestue, gode toiletforhold og rensbord til de fanget fisk. Som det nyeste på Volstrup, er der blevet oprettet en 18 hullers golfbane, en 9 hullers træningsbaner samt et unikt indendørs træningscenter. Der er også opført en servicebygning, der rummer omklædnings- og toiletforhold, samt en meget flot restauration, hvor man kan overskue det meste af

den store bane på 75 ha, som er anlagt i en meget skønt terræn med en smuk udsigt over Simested ådal. Aften sluttede med at familien Ugild Hansen var vært ved aftenkaffe med dejlig hjemmebagt kringle. Det blev en aften vi sen glemmer.

I år var det et industrihistorisk museum Godthaab Hammerværk, der dannede rammen om endnu en aften tur samt vor generalforsamling. Godthaab Hammerværk er beliggende 9 km sydvest for Ålborg. Hammerværket var del af Zinks Fabrikker, som i dag ejes af Fiskars. Den gamle del af Hammerværkets bygninger og maskiner er i dag, takket være velvilje fra fabriks ejeren, og en meget omfattende frivillig arbejdsindsats og mange gode sponsorer blevet reddet og restaureret. Godthaab Hammerværk fremstår derfor som et enestående stykke dansk håndværk- og industrihistorie. Hammerværket blev grundlagt i 1858 i den da nedlagte papirmølle Godthaab. Vandkraft var afgørende for placeringen og er blevet udnyttet helt op til vor tid. I dag er hammerværket med sine ældste bygninger, maskiner og vandkraftanlæg restaureret, og en fast udstilling viser de redskaber og værktøj, hammerværket har fremstillet siden starten i 1858. Ved vort besøg blev anlægget sat i drift, derved kunne vi få en meget levende illustration af funktioner og fremstillingsprocesser. Efter rundvisningen blev der serveret kaffe i Museet Cafeen, hvor der kunne stilles spørgsmål til fhv. medarbejder på stedet Villy Gregersen, som fortalte og viste rundt. Aften sluttede med generalforsamling. Jørn Olesen, Døstrup blev valgt til dirigent. I formanden beretning omtales året 2005 som et lidt stille år fordi vi havde været vært for årsmødet. Efter beretningen gik man til valg af bestyrelsen. Der var genvalg til Poul K. Poulsen Aars, Per Slot Bendtsen, Nørreholm, Niels Holger Fisker, Gelstrup og A.C. Winther Hansen, Nibe. På grund en reduktion i bestyrelsen fra syv til fem, er de tre første valgt for 2 år, og A. C. Winther Hansen for et år

C. Winther Hansen

Bornholmskredsen

Kredsen besøgte den 13. juni Lehnsgårds olie på Bioraf i Åkirkeby. Leder af fabrikken Hans Hansen viste rundt og fortalte om produktionen. Hans Hansen startede i det små på Lehnsgård med at lave rapsolie, efterspørgselen blev efterhånden så stor, at han måtte se sig efter nogle større lokaler. Bioraf blev derefter købt, og der udvides stadig. Lehnsgårds spiseolie kan efter hånden købes i det meste af landet. Efter kaffen var der stor spørgelyst til Hans Hansen om en produktion, der har en stor fremtid. Ved generalforsamlingen var der genvalg af Carsten Jørgensen, Henrik Tolstrup, og Inger Jacobsen.

Mogens Frigaard

Nordsjællandskredsen

Kredsen indbyder til udflugt søndag den 10. september 2006. Kl. 12.30 mødes vi på Lejre museum i Gl. Lejre, Orehøjvej 4B i Lejre. Museet er en "ny" filial af Roskilde museum, Gl. Kongsgård er en del heraf. Efter rundvisning drikker vi kaffe i museet. Kl. 14.00 kører vi videre til Andelslandsbyen Nyvang ved Holbæk, hvor der bl.a. afvikles, det store høstmarked. Kl. 17.00 sætter vi kursen mod Gerlev kro i Hornsherred, hvor vi skal spise til aften. Turen koster 250 kr. Tilmelding senest den 3. september til Jens Brogaard Jensen tlf. 47 52 99 18 eller 47 52 90 69. Familie, venner og bekendte er naturligvis også velkommen.

Jens Brogaard Jensen

Fødselsdage

80 år.

24. september fylder arkivar ved Dansk Slægtsgårdsarkiv Helge Sørensen 80 år. Siden arkivet kom til Gl. Estrup, har Helge Sørensen været et fast holdepunkt på arkivet. Hans historiske interesse og hans store viden om EDB, har gjort ham uundværlig. Det er Helge Sørensen, der sammen med hustruen Helga, har gennemført hele Edb-registrering af arkivet. Det er også Helge Sørensen som har gennemført den meget store registrering af forfatteren Salomon J. Frifelts samling.

75 år.

24. september runder tidligere hovedbestyrelsesmedlem Knud Høstgaard Møller, Balling de 75 år.

Knud Høstgaard Møller var 7. generation på Nittrupgård, som nu førers videre af sønnen Jens.

I mange år har Knud Høstgaard Møller været et meget aktivt bestyrelsesmedlem i Midtjysk Kreds, og i årene fra 1998 til 2006 var han årsmødevalgt medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse.

70 år.

Den 10. oktober når Grethe Plagborg de 70 år. Siden 1999 har hun været formand for Ribekredsen, da hun afløste sin mand, Ernst Plagborg. Og samme tid har hun været medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse. Selvom Ribekredsen er stor i udstrækning, og beskeden i medlemstal, formår Grethe Plagborg, takket være sin altid aktive og engagerede måde, at skabe sammenhold i kredsen.

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær:
Inger M. Hansen, Svalevej 13,
4440 Mørkøv. Tlf. 59 27 59 77

KONGEVÅBENET

Estlands våben, som den danske konge skænkede Tallinn i 1200-tallet. Bemærk de røde hjerter mangler.

I Estland så vi det danske kongevåben på bygninger og mønter. Den eneste forskel er, at de 9 røde hjerter manglede. Baggrunden for, at Estland bruger "vores" våben er, at den danske konge i 1200-tallet gav byen Reval/Tallinn ret til at benytte hans personlige våbenskjold. I 1918 blev Reval/Tallinns byvåben med de tre løver gjort til den uafhængige stat Estlands våben. Under sovjettiden blev det forbudt, men genindførtes i 1990.

Det gamle kongevåben med de tre kronede løver ses på vore 10- og 20 kr. Det optræder i mange offentlige sammenhænge, bl. a. bæres det af politiet. Vi kalder det for et rigsvåben, men det er et kongevåben.

Seniorforsker, arkivar Nils G. Bartholdy, Rigsarkivet forklarer det således:

"Krig og kamp var forudsætningen for, at mænd fra 1100-tallets midte, da hjelmen dækkede ansigtet, lod deres skjolde bemale med figurer i kontrastrige farver for at udtrykke et tilhørsforhold eller personlig identitet. Faste regler for udformningen og kontinuerlig brug bevirkede, at våbenskjolde snart blev tegn på afstamning og rettigheder, og fyrstelige våbener blev identificeret med bestemte territorier." (Danske dronninger i tusind år side 127.)

De tre blå løver

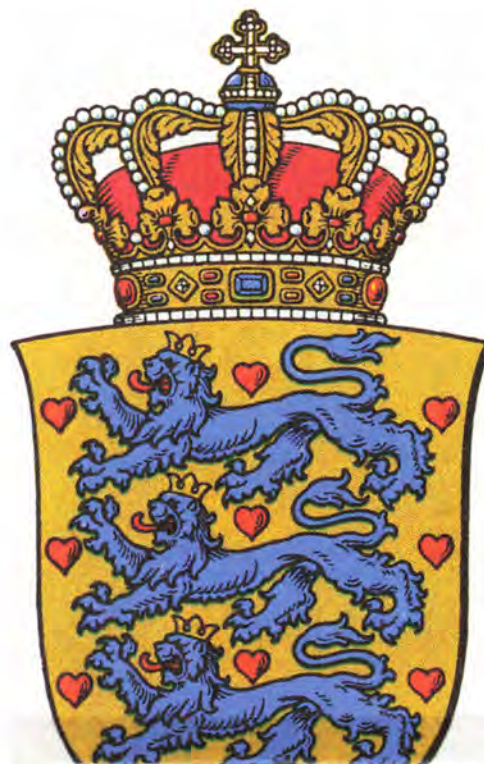
Det ældste bevarede eksempel på brug af våbenskjoldet med de tre løver i Danmark er Knud den Fjerdes segl fra 1190: tre løver i et med hjerter bestrøet skjold. Hertugerne af Lüneburg, der nedstammede fra Knud den Fjerdes søster, Helene, førte imidlertid et våben, der var afledt af det danske løvevåben, og man kan deraf slutte, at dette må have været brugt allerede af Helenes og Knud den Fjerdes fader – Valdemar den Store, som regerede 1157-82.

Under Valdemar Sejrs fik de tre løver kroner på hovedet, og i 1819 blev hjerternes antal fastsat til ni. Men ellers er dette skjold det samme i dag som for 850 år siden.

Det er et af de ældste våbener i verden, og et af Danmarks ædleste klenodier.

Det nuværende kongevåben, som dronning Margrethe den Anden har anlagt, har i hovedskjoldet de tre løver i 1. og 4 felt, de to slesvigske løver er i 2. felt og i tredje felt er Sveriges tre kroner, Færøernes vædder og Grønlands isbjørn. Hjerteskjoldet er Oldenborgs i guld to røde bjælker.

OGN

Det danske ud siden kon

	side	2
	side	3
	side	4
	side	6
	side	8
Hindholm Højskole	side	11
Dansk bondehistorie i 6-7 slægtsled ...	side	12
Nyt fra kredsene	side	14
Højskolekursus	side	15
Jøderne på Tamdrup Bisgård	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

oktober/november 2006

Nr. 384 - 62. årgang

*Bente og Peder Mouritsen, Sædding Storgård ved Nr. Nebel.
Gården er omtalt side 8-10.*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40,
Sædding, 6830, Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21
(Formand: Bladudvalget)

Jens Brogaard Jensen

»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskreds)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllelosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Karen Jacobsen

Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
Fjelstrup
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krog

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Esben Oddershede,

»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97981997

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf. 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Jørgen F. Schmidt,

»Bondeseje«
Randersvej 181, Lime
8544 Mørke
tlf. 86 97 47 69

Niels Christian Jørgensen

Årupvej 29,
8722 Hedensted,
tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,

»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Vi tager nu hul på oktober, og har fortsat det smukkeste sensommervejr, efter en september der igen har vist sig fra sin smukkeste side.

Vore kollegaer har haft optimale vilkår til at etablere de nye afgrøder, og kornet kommer frem af jorden på rekordtid, i kraft af den høje temperatur, og en god jordfugtighed, og vi oplever nu nogle utroligt smukke marker.

I disse dage starter året sidste høst, idet det nu går løs med sukkerroerne, der vel har udviklet sig meget godt i de sidste par måneder, da først regnen kom.

For de fynske og jyske producenter, er det sidste gang, der leveres til Assens sukkerfabrik, og der er naturligvis megen spænding om, hvordan man finder fornuftige løsninger på en fortsat produktion vest for Storebælt.

For os der kan lide at færdes i naturen med hund og bøsse er oktober indgangen til endnu en spændende jagt sæson, hvor vi får god motion og frisk luft til sjæl og legeme. Vi er mange der glæder os til jagtdagene med gode venner.

Dette er så min sidste artikel som formand for Dansk Slægtsgårdsforening, og hvis jeg ikke tager fejl, er der ca. 115 artikler til side 2 i Slægtsgården, jeg nu har skrevet, og dermed skal det være slut.

Inden vi udsender vort næste blad, har hovedbestyrelsen valgt en ny formand, og jeg håber vore medlemmer vil tage godt imod ham, og vise ham den tillid, som jeg føler, jeg har nydt blandt vore medlemmer i de 19 år jeg har været formand.

En ny formand vil altid markere en ny stil, og det er forfriskende for en hvilken som helst forening, en gang imellem, at få lidt frisk luft i tankegangen, og dermed tale til andre af vore medlemmer.

Det har været nogle spændende år, og den udvikling der har fundet sted i dansk landbrug, var der ikke mange der kunne have forudset, men vi ved alle, at hvis vi skal klare os på det internationale marked, kræver det en effektiv produktion, og den opbygges kun ved den strukturudvikling der pågår i disse år.

Vi kan med rette være stolte af den unge generation af landmænd, der har lyst og kræfter til at gå ind i et så kapitalkrævende erhverv som landbruget er i dag.

Hermed et farvel som formand, men et på gensyn ved årsmøderne fremover.

Kate og Carl Martin Christensen.

Kaaregaard den 1. oktober 2006.

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 385 udkommer omkring den 20. december 2006. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. december 2006.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: PRINFOMEGA
Østerbro 4
4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33
info@o-mega.dk

Landbrugets fremtid

Af fødevareminister Hans Chr. Schmidt (V)

Globaliseringen er den største udfordring for landbruget - så vel som for hele fødevaresektoren. Globaliseringen åbner nemlig op for nye markeder, og det skaber øget konkurrence på tværs af landegrænser. Når vi handler i supermarkedet, er hylderne fyldt med fødevarer fra hele verden. Verden er blevet mindre - markedet er blevet større.

Hvis vi vil imødegå globaliseringens krav til landbruget med den største styrke og muskelkraft, er vi nødt til at fremme et dynamisk landbrug. Men hvad betyder det så?

Et dynamisk landbrug er et drivkraftigt landbrug, der hurtigt formår at omstille sig i forhold til markedets efterspørgsel. Et energisk landbrug, der ikke er bleg for at tage initiativ, forny sig og føre den gode ide ud i livet. Et konkurrencedygtigt landbrug, der opsøger nye markeder. Et handlekraftigt landbrug, der er et aktiv for lokalområdet og tager hensyn til miljø og natur. Og ikke mindst et internationaliseret landbrug, der producerer kvalitetsprodukter med en høj fødevarer sikkerhed.

Men et dynamisk landbrug kommer ikke af sig selv. Vi er nødt til at have viljen og energien til at gøre en indsats.

For at fremme et dynamisk landbrug har vi brug for mere innovation. Med den nye innovationslov har regeringen skabt rammerne for, at de gode ideer kan blive ført ud i livet i fødevaresektoren - og dermed også landbruget. Vi skal fremme en innovationskultur og ikke nøjes med satse på den ene gode idé. Men innovationsindsatsen skal være fokuseret - vi skal ikke skyde med spredehagl. Derfor giver den nye innovationslov mulighed for, at jeg som fødevareminister kan melde temaer ud. Formålet med at kunne indmelde temaer er at opnå en fokusering og prioritering af områder, hvor der er behov for en samfundsmæssig relevant innovationsindsats. Det er til gavn for både fødevarer virksomhederne og landbruget.

Vi er nødt til at give det danske landbrug mulighed for at udvikle sig! Derfor skal der skal mere end innovation til, hvis vi skal føre an i globaliseringens kapløb. "Flerårsplanen for udviklingen af en bæredygtig og miljørigtig husdyrproduktion" - også kaldet husdyrplanen, er et af regeringens initiativer, der også skal være med til at fremtidssikre erhvervet. Husdyrplanen ser på, om reguleringen af husdyrbrugene på nogle områder begrænser erhvervet - uden at det vel at mærke kan begrundes i hensynet til dyrenes ve og vel, miljø og natur.

Vi har allerede moderniseret reglerne for husdyrproduktion, så det er blevet lettere for danske landmænd at udvide. Den nye landbrugslov giver nemlig landmanden mulighed for at producere flere dyr, hvis han overholder en række skærpede krav til miljø og dyrevelfærd. Landmanden får også mulighed for at udvide eller flytte besætningen hen på den mest velegnede ejendom, så nabogenerne mindskes mest muligt. Landmanden behøver heller ikke nødvendigvis

at eje al jorden til gylleudspredning. Han har mulighed for at leje sig frem og lave gylleaftaler.

På trods af de senere årtiers vækst i bedriftsstørrelsen konkluderer husdyrplanen, at der fortsat er uudnyttede størrelsesøkonomiske fordele i dansk landbrug. Derfor vil jeg gerne åbne op for, at danske landbrug kan blive større i fremtiden. Men jeg vil understrege, at det er altafgørende, at landmanden lever op til visse krav i forhold til miljø, dyrevelfærd og naboer.

Jeg ønsker ikke at favorisere de store landbrug. Jeg mener tværtimod, at vi skal have et varieret landbrug med plads til både store og små bedrifter. Men størrelse er heller ikke i sig selv et problem - ikke så længe der tages hensyn til miljø, dyrevelfærd og lokalområde.

Skal vi fortsat udvide bedrifterne, kræver det en satsning på miljøteknologi. Miljøteknologi løser ikke nødvendigvis alle landbrugets miljøproblemer lige nu og her, men en øget satsning vil være et skridt på vejen. Miljø og udvikling er nemlig ikke modsætninger!

Hovedbestyrelsen

Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse afholder sit ordinære efterårsmøde torsdag, den 26.

oktober i Dansk Landbrugsmuseums lokaler på Gammel Estrup.

Som det er medlemmerne bekendt fra bl. a. årsmødereferater, har landsformanden - Carl Martin Christensen - bebudet sin afgang efter 19 år som formand. På hovedbestyrelsesmødet 26. oktober vælges ny landsformand, og referat fra mødet bringes i nr. 385 - december 2006.

Malkekonekontoen vokser

På årsmødet foreslog formanden for arkivudvalget, Anne Lis Ladefoged, at medlemmerne kunne indbetale et bidrag til gennemførelsen af projektet med en legemsstor figur af en malkekone, der opstilles på gårdspladsen foran Dansk Landbrugsmuseum på Djursland.

Denne opfordring har givet resultat, og man har nu halvdelen af det nødvendige beløb. Initiativtageren opfordrer på det grundlag til, at andre medlemmer af Slægtsgårdsforeningen også bidrager til projektet.

Inger M. Hansen har oprettet denne konto til formålet: Reg. nr. 1707, konto 6448-513-945.

Jubilæet på Kirkegård

Den 3. september fejredes familiens 400 års jubilæum på Kirkegård ved Fløjstrup ved Randers. Det blev en vellykket reception, hvor der mødte mange flere gæster op end der var plads til i de to telte på gårdspladsen.

Der var ca. 250 gæster, heraf 4-5 gamle karle - een af dem gik fluks op på sit gamle karlekammer, åbnede lågen til klædeskabet og konstaterede, at klistermærket, som han havde påsat for 50 år siden, fortsat var der!

Jubilæumsdagen begyndte med, at de tre brødre, der i dag ejer kirkegård: Knud Kirkegaard bød velkommen til den talrige forsamling, hvorefter vi sang "Som dybest brønd". Derefter introducerede Niels Kirkegaard landbrugsrådets præsident Peter Gæmelke, der var festens hovedtaler, og som han for den del år siden, havde siddet i bestyrelse sammen i Vinstres Ungdom.

(Festtalen bringes nedenfor.)

Efter talen fortalte Peder Kirkegaard, der bor på gården, om de seneste ændringer af gårdens drift, og om hvordan man kunne bevæge sig rundt i stalde og stuehus. Under hele arrangementet serveredes kaffe med kage, øl og vin.

E. Overby.

Festtalen

Peter Gæmelke, Landbrugsrådets præsident, sagde i sin tale bl.a.:

"Først og fremmest hjertelig til lykke med det flotte jubilæum. Det er en helt usædvanlig anledning, som bringer os sammen i dag med flere forskellige interessante elementer, som kan give god grund til at markere året og stedet.

Det er meget sjældent, at man kan følge en almindelig bondegård og en almindelig slægt helt tilbage til begyndelsen af 1600-tallet på samme sted.

Ud af 28 gårde på Slægtsgårdsforeningens udstilling i 2000, er der kun fem, hvor familierne kan føres tilbage til før år 1700, og kun to, hvor man er helt nede omkring 1600, den ene er Kirkegård.

Slægten kom hertil i 1606, det var i kong Christian den Fjerdes velmagtsdage. Og siden har fæsterne og ejerne overlevet Torstenssonkrigen (1643-45), som var en dansk-svensk udløb af Trediveårskrigen, Svenskekrigene (1657-1660), andre svenskekrige, kvægstøgen (1745-47), Napoleonskrigene, stats-bankerotten (1813), De slesvigske Krige (1848-50/1864) samt en lang række pris- og markedsudsving i 400 år, for ikke at tale om almindelig sygdom, død og ulykke. Det er derfor, at det er så usædvanligt med 400 års gårdjubilæer.

Man kan sige som Kingo i 1681: "Sorrige og glæde de vandre til hobe, lykke, ulykke, de gange på rad". Det var før, man var kommet sig helt over svenskekrigene.

Så man kan høj grad ønske til lykke med, at I overhovedet er her endnu, og ikke mindre, at I er her i god forfatning med en stor familie og en moderne og tidssvarende bedrift, som er klar til de næste mange år.

Kirkegård har hele tiden været en god gård, indimellem med forholdsvis velhavende fæstere/ejere, så der har været lidt til dårlige tider. Faktisk træder det første familiemedlem, Niels Christensen, ind i historien, netop fordi han står på skattelisten, og altså er i stand til at betale skat.

I har ligget i passende afstand af Gammel Estrup, så der ikke var alt for plagsomt hoveriarbejde. Landbohistorisk Selskab har sidste år udgivet godsejeren Eske Brocks dagbog fra begyndelsen af 1600-tallet. Han overtog faktisk ejerskabet af Kirkegård i 1610, men nævner kun i dagbogen, at han går på jagt i Fløjstrup. Den 17. november 1608 nedlagde han 6 ræve og 4 harer her, måske på Kirkegårds jorder!

*Landbrugsrådets
præsident
Peter Gæmelke
holdt festtalen.*

*Gårdens ejere:
Peter, Knud og Niels
Kirkegaard.*

Gården blev ved matrikuleringen i 1688 sat til knap 8 tønder hartkorn, hvilket må siges at have været en rigtig pæn størrelse.

I midten af 1700-tallet var besætningen på 7 køer, 5 stude, 5 hopper, 2 hingste foruden ungkreaturer og kalve, 26 får og 6 svin, så noget har da overlevet kvægpesten.

Ved et skifte i 1752 havde ejeren penge eller korn til gode hos ti forskellige personer i landsbyen.

Fløjstrup blev udskiftet i 1793, og Kirkegård fik sin jord i tre lodder, ikke en ideel udskiftning, men en stor lod lå i forbindelse med bygningerne i landsbyen, og det var ikke nødvendigt at flytte gården ud. I de svære år under Napoleonskrigene og statsbankerotten betalte Kirkegårds ejere sin landgilde og afgifter, tilsyneladende uden problemer, hvor mange andre gårde under Gammel Estrup må have bevilget nedslag.

Næste milepæl er familiens overtagelse til selveje den 3. september 1861, det er præcis 145 år siden i dag. 12 år senere, i 1873, skaffedes mere jord til hovedparcellen, og gården flyttedes ud, hvor i står i dag.

Ejeren, Niels Christensen, har måske fået mod på tilværelsen, fordi han i 1856 som 41-årig var blevet gift med en ung pige på 23. Det var dog efter at han i 17 år havde været gift med Maren, som var 13 år ældre end ham selv.

Kun 13 år senere brænder den nye gård, og nu når vi frem til det, som vi kan se i dag. Det meget flotte grundmurede anlæg fra dette år, som også er et enestående og helstøbt eksempel på en gård fra andelstiden i 1880'erne, der som det foregående årti var nogle gode år for landbrugserhvervet.

Gården brændte 4. juli, og man flyttede ind i stuehuset 18. oktober. Man nåede også at få både avl og dyr inden dørene før vinteren.

Og tænk på, at bygherren var 28 år gammel. Han byggede en gård så moderne, som han overhovedet kunne, og som reelt fungerede i 100 år uden de store ændringer. Det er da imponerende!

Det 120 år gamle bygningskompleks kan I selv se nærmere på, men det er absolut usædvanligt, at både bygninger og indbo er blevet fuldstændig registreret af Dansk Landbrugsmuseum, også på grund af den gode tilstand og den meget fuldstændige dokumentation, som er bevaret omkring gården og dens ejere i hele perioden.

Så ud over den helt usædvanlige lange periode, hvor slægten har været her, er det enestående, at der findes et så detaljeret materiale til belysning af gårdens historie.

Faktisk var det i begyndelsen af 1990'erne planen at bygge en nøjagtig kopi af Kirkegård på Gammel Estrup, og så vidt jeg ved, er det endnu et projekt, som er skrinlagt på grund af pengemangel.

På Kirkegård har jeg forstået, at der er bevaret regnskaber for det meste af perioden, siden den nuværende gård blev bygget. Det er i sig selv interessant, og formentlig ind i mellem skræmmende, at se de voldsomme udsving, der har været op igennem de sidste hundrede år med flere alvorlige kriser – også på Kirkegård.

Jeres far, Aage Kirkegaard, gjorde et stort organisationsarbejde, ikke mindst i landbruget, hvor han var kredsformand i Rougsø-Sønderhald og formand for maskin- og bygningsudvalget i først Randers Amt og senere i Århus Amt.

Han havde en stor lokalhistorisk interesse, som udfoldedes i lokalarkivet, Dansk Landbrugsmuseums Venner og på Dansk Slægtsgårdsarkiv.

Det er flot, at man stadig har mod på at fortsætte 400 års tradition med malkekøer i en stadig omskiftelig verden.

Til lykke til Kirkegård og hele familien Kirkegaard. Et leve for familien og Kirkegård!"

*250 gæster var
samlet til 400 års
slægtsjubilæum
på Kirkegård den
3. september. Det var også
145 årsdagen for gårdens
overgang til selveje.*

Sandbjerggård på Fynshoved

Den 22. oktober holder familien Christiansen på Sandbjerggård, der ligger i Hersnap, Dalby sogn på Fynshoved, to jubilæer. Det er 100 år siden gården overgik til selveje, og der er 200 år siden slægten fik fæstebrev på gården.

Sandbjerggård ejes i dag af Brian B. Christiansen, der er syvende generation på gården.

Her fortæller Karin Christiansen, den nuværende ejers moder, om gården:

"Sandbjerggård var fæstegård under Schelenborg Gods indtil 17. december 1906, hvor den blev købt til ejendom.

Den første fæstebonde i slægten var Steffen Christensen. Han kom fra Norup på Nordfyn og var ladefoged på Hofmannsgave og hans kone, Maren Olsdatter, var mejerske. Steffen Christensen var født i 1747 og døde i 1820.

Han fik i 1806 Sandbjerggård i fæste, men hvorfor han som 57 årig valgte at flytte fra Hofmannsgave til Schelenborg, det vides ikke.

Sønnen Christen Steffensen overtog fæstet i 1815. Han blev gift med Anne Hansdatter fra Dalby i 1814, og de var begge født i 1785.

Sønnen Hans Christensen overtog fæstet i 1853. Han var blevet gift året før med Johanne Kirstine Pedersen, født 1826. De fik 7 børn, hvoraf 1 dreng døde som spæd og 2 drenge døde samme dag i 1874 som 17- og 20 årig.

Hans Christensen var med i krigen 1848, hvor han blev såret.

Han havde stor interesse for hesteavl, og det lykkedes for ham at avle en præmiehingst.

Hans Christensen døde nytårsnat 1871, hvorefter enken Johanne Kirstine fortsatte fæstet indtil 1892, hvor sønnen Ole Hansen overtager fæstegården.

Ole Hansen var i 1890 blevet gift med Maren Pedersen fra Dalby. De fik 1 datter i 1891. Maren døde allerede i 1893. Ole Hansen blev igen gift i 1896 med Signe Rudolfine Larsen, født 1867, fra Birkebjerg. De fik 4 børn.

Ole Hansen køber Sandbjerggård i 1906 til ejendom for 22.500 kr.

Ole Hansen opretter i 1898 et højovnsteglværk på bakken nord for gården. Det blev dog et mindre heldigt foretagende, både p.g.a. krigen og for mange insolvente debitorer, så det blev nedlagt i 1916. Det nuværende stuehus blev i 1914 bygget af sten fra eget teglværk.

I 1926 brændte alle gården udlænger ved lynnedslag, og avlsbygningerne blev samme år genopbygget.

Sønnen Peder Thorkild Hansen forpagtede Sandbjerggård i 1935, og Ole Hansen byggede sig et aftægtshus, Sandbjergshus, nær ved gården. I 1940 da Peder Th. Hansen køber Sandbjerggård bliver aftægtshuset matrikuleret fra og tilskødet Ole Hansens ugifte datter Marie med forpligtelse til at passe ham i

hans levetid. Hans kone, Signe, var død i 1939 og Ole Hansen døde i 1953, 94 år gammel.

Peter Th. Hansen blev i 1934 gift med Inge Marie Lundgård Jensen fra Vallekilde. De fik 6 børn, 5 piger og 1 dreng.

I 1950-60'erne plantede Peter Th. Hansen ca. 5 ha med frugttræer, fortrinsvis æbletræer. Plantagen blev i 1974-75 ryddet med EU-tilskud.

1. juli 1971 overtog datteren og svigersønnen - Karin og Frede B. Christiansen gården. Frede B. Christiansen kom fra Kirkendrup. Der bliver da indrettet en aftægtslejlighed på 1. sal i stuehuset. Peter Th. Hansen bosatte sig i Hersnap i 1973, og dør i 1988

Karin og Frede blev gift i 1971, og de fik 2 børn: Brian og Lone. Sandbjerggård var oprindelig på et areal af ca. 35 ha, og det holdt indtil 1972, hvor Karin og Frede B. Christiansen begynder at udvide jordarealet. Fra 1972-1995 købes i alt ca. 50 ha og i 1977 blev der bygget en slagtesvinestald til 450 svin. I de gamle stalde er der plads til 500 svin. I 1979 blev der bygget en maskinhal på 300 m² og i 1985 et fritstående halmfyr til storballer.

Igennem alle årene har de haft en del forpagtninger.

31. dec.1999 overtog sønnen, Brian B. Christiansen Sandbjerggård. Frede fortsatte med at arbejde på gården som medhjælper. Han og Karin bliver boende på gården endnu 2 år hvorefter de flyttede til Kerteminde. Brian og hans kæreste Lisa, bosætter sig så på Sandbjerggård.

Frede er pr. 1.april 2006 gået på efterløn.

Inden Brian B. Christiansen overtog Sandbjerggård havde han i 1996 købt Espesgård i Stubberup på 32 ha, en gård han havde haft i forpagtning igennem mange år. I 2003 købes Ejlsmark i Hersnap på 30? ha.

Bygningerne til Espesgård og Ejlsmark foruden 1? ha til hver ejendom bliver solgt i 2003. I dag er der 142 ha til Sandbjerggård.

I 2000 blev der bygget 2 slagtesvinestalde til i alt 1000 svin og i 2004 endnu en stald til 500 svin. I dag leveres der årligt ca 8900 slagtesvin. Til sammenligning leverede Ole Hansen i 1920 ca. 25 slagtesvin.

I 2004 blev Brian gift med Lisa Hother Sørensen fra Randers. Parret har i dag 2 børn, Andreas på 3 år og Maria på 1 år.

Ved Brians overtagelse af Sandbjerggård, indgik han i et I/S med Jacob Andersen, Egensøgård i Martofte på jorden fra begge gårde, hvorved arealerne er på ca. 360 ha. I efteråret 2005 indgik Knud Rasmussen, Lundagergård i Salby også i I/S, og I/S forpagter samtidig flere ejendomme på Hindsholm, hvorefter arealerne i alt nu er på 705 ha (inkl. 26 forpagtninger), som Brian er driftsleder af. På I/S's jord avles der sukkerroer, hvede byg, havre, frø med engrapgræs, rødsvingel, hvidkløver og spinat. Alle 3 gårde har svinebesætninger, som ikke indgår i I/S."

Sandbjerggård o. 1915 med nyt stuehus og de gamle udlænger.

Sandbjerggård o. 1960

Sandbjerggård 2006.

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen, Kåregård,
Badstrupvej 39, 5485 Skamby.

Fra Slægtsgårdsarkivet

Kreativiteten flourer på arkivet, og Henry Slemming fortæller, at Helge Sørensen har fremstillet et lykønskningstelegram, som foreningens medlemmer kan købe ved henvendelse til arkivet.

Forsiden er prydet med det billede, der var på den gamle plakat, nemlig en stråtækt bindingsværksgård. Teksten inde i telegrammet lyder: Hjertelig til lykke i dagens anledning. Men man kan bestille en anden tekst, når man aftaler sin bestilling.

Sædding Storgård

Sædding Storgård.

Sædding Storgård ejes af Bente og Peder Mouritsen. Peder Mouritsens 14xtipoldefar, Jens Barfoed, er den første ejer, som historikerne kender på gården.

Peder Mouritsen er næstformand i Dansk Slægtsgårdsforeningen, formand for Landsforeningen af Danske Mælkeproducenter, medlem af bestyrelsen for Det kongelige Danske Landhusholdningsselskab m.v.

Driften

Sædding Storgård er udgangspunktet for hele bedriften, der består af 5 gårde, som omfatter 427 ha ejet jord og dertil 160 ha forpagtet. Der dyrkes 160 ha med græs, 130 ha med korn, 80 ha med majs til ensilage, 60 ha med majs til kolbehøst, 55 ha med kartofler, 40 ha ærtehelsæd, 20 ha helsæd og endelig ligger 40 ha brak. Der er 10 ha skov til Sædding Storgård.

Produktionen består årligt af 2.800.000 kg mælk, 8-9.000 slagtesvin og 25.000 hkg kartofler til fabrik samt i alt 350 tyre og udsætterkøer.

Køernes ydelse ligger på næsten 10.000 kg. energikorrigeret mælk.

Arbejdsstyrken består af 5 ansatte samt en elev i sommerhalvåret.

På Sædding Storgård er opstaldet 330 rød- og sortbrogede malkekøer. De mindste kalve er på ejendommen, hvortil der hører 110 ha.

Søndervang købte Bente og Peder Mouritsen i 1982, og her boede de indtil 1998, da de flyttede til Sædding Storgård. Søndervang har nu ca. 100 ha og der produceres årligt 1.500 slagtesvin. Her er også maskinhus og værksted.

Lindegård blev købt i 2003, der er 40 ha og den store hal bruges til lager.

Lønnehedegård erhvervedes i 2004. Der hører omkring 70 ha til gården. Efter renovering af stalden anvendes den til kvier, der går her fra de er 10 måneder og indtil kælvingen. Her er også 170 tyrekalve af egen produktion, der fedes op.

Lundagergård blev overtaget i 2006 og her produceres årligt 7.000 slagtesvin. Der hører ca. 100 ha til gården.

Søndervang.

Lindegård

Bygninger

Sædding Storgårds stald og lade nedbrændte i 1969. Der opførtes nye bygninger, som siden er fornyet.

I 1978 byggedes en ny kostald, som efter at den nye stald blev bygget i 2002, er, blev ombygget til ungdyrstald.

I 1985 opførtes et nyt stuehus, hvis sidefløje til garage og personalerum tilføjedes i 2002.

Historien

De ældste oplysninger om Sædding Storgård beretter, at det var en gård under Skrumsager gods, men i midten af 1400-tallet blev den en hovedgård, idet ejeren, Jens Barfod, adledes i 1455.

Jens Barfod er 14xtipoldefar til gårdens nuværende ejer, Peder Mouritsen.

Slægten Barfod er en meget gammel slægt, som af genealoger kan føres tilbage til det 3. århundrede på øen Man i Det irske Hav, når man bruger begrebet "tvivlens ret" til dække over tvivlsomme konklusioner.

I H. K. Kristensens bog om Nr. Nebel og Lydum sogne fra 1958 fortælles:

"Fra Sædding Storgård stammer den kendte slægt Barfod, der endnu tæller mange levende medlemmer rundt omkring i landet.

*I den danske præsterække
kan man navnet Barfoed se
mange hundred år tilbage
både med og uden e.
Men i romerkirkens dage
Var de bønder som Jens B.*

*Stamfader Jens fra Nørre Nebel
har, om krøniken er sand,
lånt en farlig hoben penge
til den første Kristian,
som kvittered ved at gøre
gamle Jens til adelsmand.*

*For Jens Barfoed tjente grunker
hver gang han med næveklask
solgte stude – men de penge
tabte efterslægten rask.
Samme vej gik adelskabet,
det gik også af i vask.*

*Slægten spredtes over hele
landet, rundt i øst og vest.
præster blev de næsten alle,
skåret over samme læst.
Mange børn og ingen penge,
Det er skæbnen for en præst.*

Således rimer "Ærbødigst", Viggo Barfoed. Krøniken om adelskabet er nu ikke helt sand på den måde, "Ærbødigst" fortæller den. Man ved ikke noget om, at stamfader Jens har betalt "en farlig hoben penge" til Kristian den Første, men man ved, at han blev adlet, fordi en anden mand bad kongen om at gøre det. Det var en svoger, hr. Tyge Terkelsen, kannik ved Ribe Domkirke og senere dekan og kantor, der fik det ordnet.

Adelsbrevet lyder således:

"Vi Kristian med Guds nåde Danmarks, Norges, Venders og Goters konge, greve udi Oldenburg og Delmenhorst gør vitterligt: alle mænd, som nu er og komme skal, at vi for vor elskelige klerk og tjeners, hr. Tyge Terkelsen, kannik i Ribe, bønns skyld, så og for troskab og villig tjeneste, som denne brevviser Jens Barfoed til Sedinge, fornævnte hr. Tyges svoger, at hans rette børn og afkom Os og vore arvinger og efterkommere, konger i Danmark, og riget herefter troligen gøre og bevise må, haver undt og givet og under og giver med dette vort åbne brev fornævnte Jens Barfod og hans rette ægte børn og afkom frihed og frelse, som andre riddere og

Lønnehedegård

svende udi Vort rige Danmark har, med skjold og hjelm til evig tid, som er en bar fod i et blå felt i skjoldet og to bøffelhorn, hvide og blå, overkors på hjælmen.”

Underskrevet i København, en 13. april 1455.”

Dengang var en adelsmand en selvejerbonde, der kun skilte sig ud fra den andre selvejere ved at have rustning, den militære forpligtigelse og den dermed hørende personlige skattefrihed for den jord, som han selv dyrker.

I 1493 overtog sønnen Knud Barfod Storgård, og året efter udnævntes han til herredsfoged. Under Grevens Fejde (1534-36) gør Barfod fælles sag med bønderne og mod de fleste adelsmænd i forsøget på at befri ”Den fangne Ørn”, kong Christian den Anden. Da opstanden sloges ned, dømtes deltagerne fra deres gårde, så selvejerne blev fæstere.

Knud Barfods ældste søn Jens Barfod overtog Storgård, der var i efterkommeres brug indtil 1626. Efterhånden blev Storgården delt i flere ejendomme.

En yngre søn af Knud Barfod, Niels Barfod, fik en anden gård i Nr. Nebel. Niels Barfods efterkommere Christiane Christensdatter blev i 1760’erne gift med Niels Christensen, der i 1760 havde fæstet Storgård af faderen Christen Jessen. Hans far, Jes Pedersen Dal, havde købt gården i 1718.

I 1771 købte Niels Christensen Sædding Storgård, som han beholdt til 1797.

I hans tid så gården således ud: Stuehuset, der var orienteret nord-syd, var 11 fag, 10 alen vid og opført af bindingsværk med tavlmur og to skorstene, alle øvrige bygninger var kun lerklinede. Stalden lå øst-vest, 23 fag og 9 alen vid, laden lå syd-nord, 11 fag og 10 alen vid, ved enden af den lå et tørvehus på tre fag og 8 alen vid. Stuehuset hørte til de få, der før 1800 havde tavlemur overalt, så det var sognets flotteste gård, skrev H. K. Kristensen i sin sognehistorie.

Sønnen Kristian Jessen Nielsen blev ejer i 1797. Han var gift med Christiane Jørgensen fra Nr. Nebel, og deres søn, Jørgen Kristiansen overtog gården i 1829. Han var gift med Ane Nielsdatter fra Lydumgård. Jørgen Christensen øgede gårdens areal ved tilkøb af parceller og erhvervede krobevilling. Denne ophævedes inden han i 1862 overlod gården til sønnen Christen Jessen Jørgensen, der var gift med Marie Johnsen fra Lønne by. Han købte også jord til gården.

I 1903 overtog datteren og svigersønnen, Mette Marie Jessen Jørgensen og Jens Sørensen Mouritsen, gården. De var blevet gift i 1898, og han kom fra nabogården.

Gårdens areal var på 66 ha. Besætningen bestod af 22 malkekøer og 34 stk. ungvæg og kalve. Der var 2 tyre, 4 heste og 4 plage og føl samt 6 får. Årligt solgtes 65 fedesvin. Kvægbesætningen var af korthorn, og vedligeholdes hoved-

sagelig af eget tillæg. Af ungvæget solgtes årligt ca. 10 stude og kvier.

I 1925 fraskiltes 12 ha til en selvstændig ejendom for datteren og svigersønnen.

I 1942 overtog sønnen Peder Thomsen Mouritsen Sædding Storgård. Han var i 1927 blevet gift med Kristine Laustsen fra Nr. Nebel.

Deres søn, Aksel Mouritsen, overtog gården i 1966. Han var i 1956 blevet gift med Karla Nielsen fra Nr. Nebel. I deres tid brændte nogle af udlængerne, og dermed begyndte en modernisering af gården, som har ført til, at samtlige bygninger er fornyet indenfor de sidste 20 år.

I 1998 købte Peder Mouritsen Sædding Storgård. Han var i 1982 blevet gift med Bente Jensen fra Outrup, og havde samtidig købt gården Søndervang.

Bente og Peder Mouritsen har tre børn: Trine på 24, som er anlægsgartner og arbejder i Australien. Mona på 20 er kosmetolog og nygift med Henning, som er ansat på gården. Robert på 16 er begyndt på sin landbrugsuddannelse, er parat til at overtage slægtsgården og hele godsdannelsen.

Selvom Sædding Storgård er en slægtsgård, hvor Peder Mouritsen er 10. generation, og hvis 14xtipoldefar og så har ejet den, så er næsten ingen af ejerne født på gården. Den generation, som skulle følge efter, var ligesom i tilfældet med Bente og Peder Mouritsen, etableret på en anden gård i ventetiden, og her fødtes børnene.

Energiforsyning og -forbrug

Aksel Mouritsen fortæller: ”Staldbygningen, laden og vindmøllen blev bygget i 1904. Jordarealet på daværende tidspunkt var ca. 70 ha. Stalden kunne rumme ca. 60 kreaturer og de nødvendige heste til markarbejdet.

Møllen blev i start brugt til en kværn, et tærskværk og en hakkelsemaskine. Det blev i 1907 ændret, idet det var meget utilfredsstillende at tærsk med vindmøllen, som ofte havde en ujævn gang.

Der blev installeret elværk, kun til eget forbrug, bestående af et 110 volt jævnstrømsanlæg med 60 akkumulatorer. Møllen blev nu kun brugt til kværn og en 3 KW dynamo. Dette anlæg dækkede energiforbruget på gården frem til 1944 - d. v. s. tærskning af korn – malkning – roeskæring – vandpumpning – og det lys, der skulle bruges.

Tærskning skulle foregå i blæsevejr under opladning, hvori- mod der var nok til det øvrige forbrug i ca. 14 dage efter en opladning.

Møllen krævede en rimelig jævn vind for at kunne trække dynamoen.

I 1943 var akkumulatorerne ved at være opslidt, og bly til udskiftning var vanskelig at skaffe under 2. verdenskrig.

I starten af 1944 fik møllen en skade med et tandhjul på grund af ælde, og i september 1944 væltede den ned i en efterårsstorm.

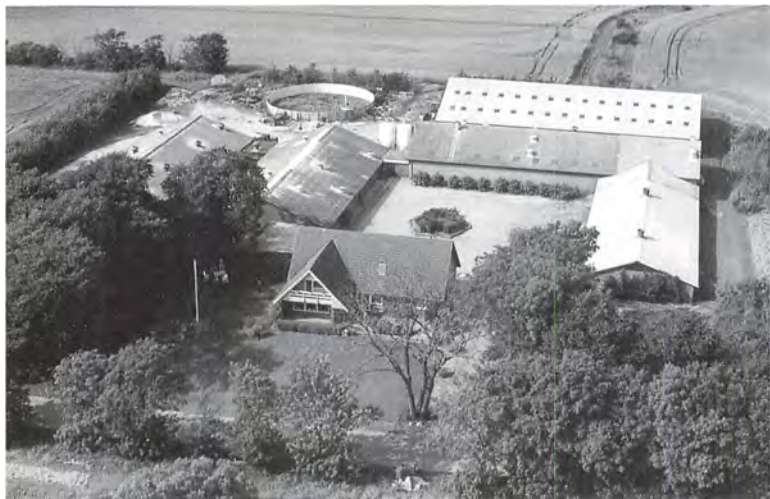
En epoke med 40 års energiproduktion, som passede til den bedrift, var slut.

Et passende tidspunkt, idet dette anlæg slet ikke kunne tilfredsstille de nye krav til energi, der kom frem i de følgende år.

I sommeren 1969 nedbrændte stald og lade på grund af lynnedslag.”

Slægten Barfods våbenskjold og hjelm- mærke, som det fremtræder på kirkebænken i Nr. Nebel kirke

Lundagergård

Hindholm Højskole

Hindholm
Højskole
1935.

Af fhv. sparekassedirektør Preben V. Andersen, Fuglebjerg.

Når deltagerne i Højskoledagen den 4. november kommer kørende ad Næstved Landevej og drejer ind på Hindholmvej, kører de ind i Hindholmdalen, hvor man ikke kan undgå at blive berørt af historiens vingesus.

Hvis vi forestiller os, det er den 4. november for 150 år siden, kan vi følge alle de unge karle - over 150 - trave af sted mod højskolen. Enten var det sønner fra omegnens gårde eller logerende på gårdene, og de måtte så gøre arbejde for kost og logi i den tid de var på skolen.

Børneforsorgens vugge har stået i Hindholmdalen. Her lå fra ældgammel tid to universitetsgårde: Hjortholm og Hindholm - "hjort og hind".

I 1839 købte børnejemssagens fader, Anders Stephansen, Hjortholm, og ændrede dens navn til Holsteins Minde, og i 1840 flyttede han det i 1833 oprettede institut på herregården Fuirendal under Grevskaftet Holsteinborg, "Det fuirendaler Institut til fattige og forældreløse børns opdragelse til duelige agerdykere" hertil.

Navnet Holsteins Minde blev i 1967 ændret til Hjortholm Kostskole.

I 1852 købte Stephansen nabogården Hindholm og oprettede højskolen, der i mange år var Sjællands største. Den man, der især kom til at præge Hindholm højskole var forstander Christian Nielsen, kaptajn fra 1864-krigen og Stephansens svigersøn.

Forfatteren L. C. Nielsen, der har skrevet flere af vore danske sange, bl. a. "Jeg ser de bøgelyse øer ud over havet spredt", var søn af Christian Nielsen.

Hindholm højskole fik meget stor betydning for en sjællandske bondestand, og mange af bondestandens ledende mænd fik deres uddannelse på skolen. Højskolemænd som Anders Jørgensen, Høng og H. Villumsen Bælum samt to landbrugsskolemænd A. Svendsen og Chr. Christensen, Tune, fik deres indvielse til lærergerningen på Hindholm.

På et tidspunkt i slutningen af 1800-tallet var ikke mindre en syv rigsdagsmænd elever fra Hindholm Højskole.

Forstander Christian Nielsen døde i 1891, kun 56 år gammel.

I 1909 købte cand. mag. L. F. la Cour skolen, og han blev højskolens sidste forstander.

Da Første Verdenskrig brød ud, blev folks tanker optaget af de svære begivenheder, som rullede ind over Europa. Danmark var i stor fare for at blive inddraget i krigen. De unge mænd, som skulle være elever, blev indkaldt til at aftjene deres værnepligt noget tidligere end normalt, andre for at være i sikringsstyrken. Der blev mangel på arbejdskraft ved landbruget, så kun få kunne undværes til højskoleophold. Derfor måtte højskolen lukke i 1914.

Herefter gik der et par år, hvor skolens bygninger stod tomme. I sommeren 1916 samledes nogle borgere i Fuglebjerg for at drøfte muligheden for at oprette en privat realskole eller præmiliærskole på egnen. Købmand Julius Høyberg, Fuglebjerg forhandlede med la Cour, der stadig ejede den, om leje af skolen. Man blev enige om en leje på 1.000 kr. årligt.

Den 1. september 1916 var realskolen i den gamle højskoles bygninger en kendsgerning, og åbnede med 34 elever.

I 1934 byggede forstander Ludvig Bech og en kreds af medarbejdere indenfor børneforsorgen en skole ved siden af Hindholm Kost- og Realskole, hvor kvinder og mænd, der arbejdede i børneforsorgens tjeneste, kunne få uddannelse til deres gerning.

Ludvig Bech gav skolen navnet "Hindholm Højskole, barnets højskole". Det gjorde han blandt andet fordi børnejemssagens fader, Anders Stephansen, i sin tid havde givet sin skole - højskolen af 1852 - det navn. Og Bech følte sig som elev af ham, og ønskede at den nye Hindholm Højskole skulle være et hjemsted for uddannelse til arbejde i børneforsorgen, og her ville han videreføre Anders og Dorothea Stephansens ideer og tanker.

Senere fik skolen navnet Hindholm faghøjskole og børneforsorgsseminarium.

I dag hedder skolen Hindholm Socialpædagogiske Seminarium, og den tilbyder pædagoguddannelse tilrettelagt efter lov om åben uddannelse

Dansk bondehistorie i 6-7 slægtsled

Af dr. phil. Erik Helmer Pedersen

Tålmodige læsere af mine hidtidige forsøg på at sætte ord på dansk landbrugshistorie har sikkert bemærket, at jeg har udvist en særlig interesse for 1830'erne. Skulle det virkelig være så epokegørende, har en eller anden måske spurgt sig selv, om danske bønder i dette tiår begyndte at dyrke toradet byg til et tørstigt marked i Storbritannien? Nu er det ikke hele historien om 1830'ernes sporskifte; i politisk henseende er stænderforsamlingernes rådgivende virksomhed fra og med 1835 et første skridt på demokratiseringens stenede vej, og det blev livligt debatteret i nytilkomne aviser som "Kiøbenhavnsposten" (1827) "Fædrelandet" (1834) og "Dansk Folkeblad" (1835) for ikke at glemme "Dannevirke" i Haderslev, som kom på gaden 20. juni 1838. En historisk dag om nogen.

1838 var også det år, hvor N.F.S. Grundtvig udgav sit berømte højskoleskrift *Skolen for Livet*. En højskole "for hele Rigets Ungdom". Og den danske højskole skulle ikke mures inde som en lukket læreanstalt, men tværtimod ligge klos op af en avlsgård og flere udøvende håndværkere, tilføjede han 1847 i *Lykønskning til Danmark*.

I tidens nye aviser kunne man dog ikke læse meget om den stille revolution, der landbrugsteknisk og -økonomisk var på vej i bondebruget. Og sandt at sige har en eftertids historiker heller ikke dyrket dette emne særlig intensivt.

Det vil jeg søge at råde bod ved i to artikler at bruge 1830'erne som udgangspunkt for at trække nogle landbrugs-historiske linjer op gennem 6-7 slægtled til dagen af i dag. Jeg forudsætter her, at en typisk dansk bonde, 30 år gammel, i 1838 overtager sin fædrene gård, f. eks. beliggende på Fyn, og vi følger da hans rolle i dansk bondebrug op til næste generationsskifte i 1868 for så i denne artikel at standse op ved et lige så tænkte 3. ejerskifte i 1898. I en følgende artikel lægger vi os modsvarende fast på årstallene 1928, 1958 og 1988 – med et uhistorisk fremblik på 7. generations forventede ankomst i 2018, medmindre slægtsgården i mellemtiden er gledet ud af historien.

Vor tænkte, delvis dokumenterede slægtshistorie begynder onsdag 20. juni 1838, 50-årsdagen for Stavnsbåndsfrigørelsen, siger den historisk kyndige straks. Da holdt en kommende politiker, juristen og journalisten *Orla Lehmann* en flammende tale ved en stavnsbåndsfest på Bellevue ved København, hvori han på gårdmændenes og husmændenes vegne kort og godt forlangte fuld og uindskrænket ejendomsret til den fædrene jord. To dage senere kunne man læse om talen i "Kiøbenhavnsposten".

Hverken mindefesten eller talen blev dog bemærket af den unge fæstebonde Lars Andersen i slægtsgården "Holevadgården" ved Assens. Han har i mere end én forstand sin selvskrevne plads i landbrugshistorien, fordi han videreførte de optegnelser, hans nyligt afdøde fader Anders Andersen havde begyndt på og som med tilbageblik på stavnsbåndstiden dækker årene 1767-1863. De er i øvrigt udgivet af Landbohøistorselskab i 1982.

For en travl bonde som Lars Andersen stod en regnvåd og mild juni 1838 ikke i mindefestens, men i arbejdets tegn, idet han over to omgange såede boghvede til foderbrug. Juli var lige så regnfuld, og det var med besvær, han fik 12 læs eng-høj og 5 læs kløverhøj bragt i hus sammen med de nødvendige tørv.

I disse optegnelser fastholdes nogle vigtige årstal, der ganske enkelt tegner et historisk udviklingsforløb. Kløver dyrkede man før 1800; en stor besætning på 8-10 køer plus ungvæg krævede meget vinterfoder. Under 1820'ernes kornsalgskrise føjede Anders Andersen endnu flere foderafgrøder til sin driftsplan: blandkorn 1821, vikkehavre 1822 og "kantøfler" 1827. Tørrekatastrofen i 1826 gav kartoffelavl den helt store løft. At Holevadgården tidligt avlede 2-radet byg, er en givet sag.

De mange prisoplysninger viser tydeligt den prisstigning, der satte ind i 1830'erne og som tog til i styrke i næste årti, især mærkbar for hvede, byg og havre. Fra 1844 var et England under industrialisering vort hovedmarked, og da det slet ikke kunne brødføde sig selv, afvikledes tidligere tiders korn told skridt for skridt, ligesom kvægtolden forsvandt. I løbet af 1840'erne havde Danmark erobret halvdelen af engelsk bygimport og 1/4 af havreimporten. Den store kornsalgsperiode var en kendsgerning.

For husdyrproduktens vedkommende tog hjemmemarkedet broderparten, men måske var smør fra Lars Andersens gårdmejeri indbefattet i den tids handelsstatistik, hvori det konstateredes, at en stor del af smøreksperten bestod af bønder-smør fra Nørrejylland og Fyn. Statistikernes umættelige appetit på tal havde Lars allerede stiftet bekendtskab med marts 1838. Da skrev han: "Den 7de var vi samlet og skulle angive, hvor meget korn vi såede af hvert slags, og hvor meget vi avlede, og hvor meget kreatur vi havde den gang, og hvor meget vi havde ved Sankt Hansdag". Vor første landbrugstælling kort og godt.

Bondebrugets modernisering tog til i 1840'erne. Lars Andersen udvidede sin lade i 1846 og 49, og udover en kornproduktion på godt 300 tdr. avledes raps som aldrig før. Allerede i 1833 såede Anders Andersen "rafs" i 20 skp. land i toften, men 1840'ernes notitser herom er nok så sigende. Januar 1844 læser man således om resultatet af endt optærkning bl.a. følgende notits: "...raps 42 tønner og 371 rd. kostede han". Der kom velstand til huse, og intet tyder på, at folk fra Holevadgården havde lod og del i 1840'ernes bondepolitiske uro. Tværtimod var man så kongetro som nogen.

Treårskrigen 1848-50 betød landbrugsøkonomisk et vist afbræk, men derefter tog udviklingen på ny fart. En guldalder var inde. Flere gange satte høsten rekord, og priserne steg år for år, især fordi Ruslands store korneksport blev spærret inde som følge af Krimkrigen med England. Man fik råd til at anskaffe moderne redskaber og maskiner, evt. kunne man låne sig frem, jfr. Lars Andersens notits september 1857: "Den 7de tarsk vi hvede, havde Lunds tærskemaskine, fik 23 1/2 tønne". Prisen herpå blev nu ikke sat lokalt; nyt fra verdens store kornbørser fløj nu afsted med lynets fart. Det så Lars med egne øjne i november samme år: "Den 15de borede di huller til thelegrafstængerne, den 16de blev de sadt

i stængerne og den 19de blev traaden hengt i." De fleste fik nu råd til et nyt stuehus, og Lars Andersens holdt sig ikke tilbage. Den 2. april 1859 var bygningen rejst, men en stærk storm væltede den brat omkuld: "...Murene faldt lige til grundstenene, overtemmeret blev stående på remmen, mange af biælkerne blev knækket." Formentlig kom den snart på fode igen.

Tidens store hændelser som de folkelige vækkelser og Grundloven 1849 fanges ikke ind af Lars' pen. Måske var han højremand; Assenskredsen fik først i 1866 en "født" venstremand valgt til Folketinget, en gårdfæster Niels Andersen. Udover at få de sidste rester af fæstelovgivningen afviklet beskæftigede Rigsdagen sig heller ikke synderligt med landbrugets forhold.

På Holvevadgården tog man heller ikke notits af den landbrugsfaglige virksomhed, de nyoprettede landboforeninger udfoldede. Fra deres gennembrud i 1830'erne domineredes de af det større hartkorn, og gårdmandsbrugets særlige problemer kom sjældent på dagsordenen. Holvevadoptegnelserne siger heller ikke noget om de "højere bondeskoler", højskolernes forløbere, som oprettedes flere steder i 1850'erne.

I 1863 nedlagde Lars Andersen pennen, og vi kan derfor ikke rådspørge ham om efterfølgende udvikling. Andre kilder viser imidlertid, at der omkring vort andet generationsskifte i 1868 skete noget afgørende. Korneksporten løb ud i en hård konkurrence med oversøiske leverandører, og da prisudviklingen på det engelske marked samtidig begunstigede husdyrprodukter, måtte de danske bønder i gang med at dyrke foderafgrøder i større stil og anskaffe sig flere og bedre malvende køer, typisk røde fynske. De omkringkørende smørkræmmere afløstes af professionelle smørgrosserere, der straks forlangte smør af bedre kvalitet. Gårdens døtre måtte stå i lære på et moderne mejeri, ofte på en nærliggende herregård for at lave bedre smør og ost. Gårdmandskonen Hanne Nielsen fra Havarthigården i Øverød nord for København oplærte mere end tusind mejeripiger. Og netop som Hanne Nielsens håndværksmejeri rent teknisk stod på sin højde, eksperimenterede man med moderne mejerimaskiner, i første række centrifugen.

1870'erne stillede den danske landmand over for et svært valg. Skulle man stadig basere sig på salg af korn, eller skulle man lægge bedriften om til husdyrbrug? Valgte man husdyrene, måtte der indskydes en mark med rodfrugter i sædskiftet, der skulle drænes og bruges kunstgødning, og stalden måtte moderniseres og udvides. Fra 1880 tog udviklingen fart. Landbrugstællingerne viste, at der hvert år tilkom 11.000 tønder land foderroer, runkelroer på Øerne, kålroer i Jylland. Svineholdet gik stærkt frem, delvis på studedriftens og fåreholdets bekostning. Med centrum på Lolland-Falster dyrkedes sukkerroer til fabrik, men både i Odense og Assens byggedes sukkerkogier. De intensive driftsformer krævede mange hænders indsats, og da storbruget modsat familiebruget helt var afhængig af lejet arbejdskraft, mistede det en væsentlig del af konkurrenceevnen.

Fremsynede venner af husmandsbruget så her gode muligheder. En husmands beskedne jordlod kunne dyrkes intensivt med foderafgrøder, og mælken fra stedets 1-2 køer kunne evt. sælges til en dygtig gårdmejerist. Rundt om i landet opstod såkaldte "fællesmejerier", hvis ejere købte mælk fra egnens gårde og huse. Deres smør fik da priser, som nærmede sig herregårdsmejeriets. Denne udvikling mandede i 1882 ud i det centrifugebaserede andelsmejeris tilsynkomst - i Hjedning ved Varde, hvor andelshaverne selv stod med det økonomiske ansvar. Dermed var det slut med at spæde mælken op med vand.

Fællesskabet blomstrede i det ganske land. Tidligere tiders tyreholdsforeninger blev til kvægavlsforeninger, hesteavlernes søgte ligeledes sammen, og landboforeningerne begyndte

for alvor at rådgive landmændene. Over to omgange blev loven om statstilskud til husdyrbruget i 1880'erne ændret til en regulær støtteordning til landbrugets konsulentvirksomhed. I Horsens åbnedes i 1887 det første andelssvineslagteri, og oven over dette andelssamvirke dannedes tilsvarende salgs- og serviceorganisationer. En lignende opbygning undergik først landboforeningerne, derefter de nytilkomne husmandsforeninger.

Vi nærmer os det 3. generationsskifte 1898 i vor slægtsgårdshistorie. 1890'erne blev i stigende tempo jydernes årti, ja i amterne Ribe, Ringkøbing og Viborg blev den ligefrem hæsblæsende. Overalt i Danmark lagdes hovedvægten på foderafgrøder. Den årlige stigning i foderroearne mere end fordobledes på Øerne, men i Jylland skete en tredobling, især mærkbart efter 1896. Vor nationale kornsort, byggen, måtte nøjes med 1/7 af kornarealet, og måtte dele broderskab med blandsæden. Jyderne var dog fortsat trofaste over for havren og da især den gamle, grå. Øget havredyrkning synonymt med opdyrkning og større kreaturhold, kan man læse i landbrugsstatistikken. Øboernes bestand af hornkvæg voksede nu "kun" med 1% om året, jyderne med 3,5%, og samme tendens spores i hesteholdet, fordi hedeopdyrkingen krævede megen trækraft. Svineholdet voksede med 40% i 1890'erne, og tallene viser især et øget sohold. Relativt betragtet var husdyrholdet mindre på større end mindre brug, men også på dette felt var den jyske udvikling anderledes. Her sporede en dynamisk udvikling på de helt små brug, idet man i stort omfang supplerede sig med købte foderstoffer.

Det er på tide at gøre status. Omkring 1850 fandtes der 68.750 gårde i kongeriget Danmark med 92 % af hartkornet og 108.443 husmandsbrug med 8% af hartkornet. 50 år senere prydedes landet af 75.538 gårde med 88% af hartkornet og 207.943 husmandsbrug med 12%. Der var nok tilkommet 6.555 flere bøndergårde, men de havde mistet 6% af hartkornet. Husmandsbrugets fremvækst er uafviselig, men de større gårde har fået 10% mere hartkorn. Lovene om fæsteafløsning 1861 og 1872 gjorde det muligt at lægge 1/9 af det frasolgte bøndergods ind under hovedgården.

For datidens husmandsførere var godsernes fremvækst en torn i øjet. Realøkonomisk betragtet var der dog ingen grund til bekymring. Produktionstilvæksten var ulige større i det mindre brug med hovedvægten lagt på husdyrholdet. Landbrugseksporten mangedobledes årti efter årti. I 1860'ernes slutning udgjorde smørekseporten kun 4-5.000 tons om året, i 1900 intet mindre end 61.000 tons med 97% til Storbritannien. Præcis samme størrelse udgjorde da flækkeeksporten, og det var ligeledes en engelsk affære mod 24.000 tons i slutningen af 1880'erne.

Selv i sin vildeste fantasi kunne en Andersen Holvevad ikke have forestillet sig en sådan udvikling. Og alligevel er det bondeslid, som dengang præsteredes, på ingen måde mindre end 3. generations. Holvevadfolkene og deres efterkommere fik over tid en uvurderlig hjælp fra en moderne landbrugsteknik, udviklet og formidlet af forskning og praksis i et tæt samarbejde og taget i brug af en praktiserende landmand. Landmændene kunne være godt tilfredse. Spurgte man deres husmænd, karle og piger om deres syn på sagen, ville de nok svare, at de fik for lidt i løn.

*Dr. phil. Erik Helmer Pedersen,
fhv. docent ved Historisk Institut,
Københavns Universitet.*

Nyt fra kredsene

Vestsjællandskredsen

Efterårsudflugten afholdtes tirsdag, den 12. september. Vi samledes i Ottestrup kirke ved Slagelse, hvor vi så landsbykirken med de interessante kalkmalerier. Derefter ventede kaffebordet i det lokale forsamlingshus og her fortaltes lidt om egnen. Udflugten slutter med besøg på Valdemarskilde. Vi blev modtaget af Ida og D. F. de Neergaard, der bor på hovedbygningen og nuværende ejer af såvel land- som skovbrug Michael de Neergaard. Godsejer D. F. de Neergaard fortalte om gården, slægten og besøgets program. Vi så først hovedbygningen fra kælder til kvist, gik en tur i haven til Valdemars kilde, så jagstuen og tømrerværkstedet i portlængen og sluttede i arboretet. For de 41 fremmødte var besøget på Valdemarskilde en stor og interessant oplevelse.

OGN

Sjælland Syd

Foreningen indbyder til **højskoledag** på Hindholm Socialpædagogiske Seminarium, Hindholmvej 19, Fuglebjerg, lørdag **4. november** kl. 9.30.

Der indledes med formiddagskaffe og velkomst ved forstander Johnny Lauritsen, hvorefter gårdejer, byrådsmedlem og rejsearrangør, Elmer Jacobsen, holder et lysbilledforedrag. Efter frokosten er der sangtime med Jytte og Poul Bech-Wilumsen, Brandelev.

Efter en kaffepause taler journalist ved regionalradioen i Næstved, Peder Steen, om sit arbejde og personer han har mødt.

Afslutning kl. 16.

Pris for hele dagen kr. 200.

Tilmelding senest 25. oktober til:

Asger Henneche tlf. 55 44 40 02

Ole Krogh Jensen tlf. 55 54 00 56 bedst formiddag.

Nordsjællandskredsen

Kredsen havde den 10. september udflugt til Lejre, hvor vi så Museet i den gamle Kongsgård. Efter rundvisningen drak vi kaffe i museet. Vi fortsatte til Andelslandsbyen Nyvang ved Holbæk, hvor der bl.a. afvikles et store høstmarked.

Udflugten sluttede på Gerlev kro, hvor de 34 fremmødte spiste til aften.

Jens Brogaard Jensen

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær:

Inger M. Hansen

Svalevej 13,

4440 Mørkøv

Tlf. 59 27 59 77

Midtjysk kreds

Den **28. oktober** tager Midtjysk Kreds på **efterårstur** til Fur Bryghus. Af de mange nye bryghuse, der de seneste år er dukket op, har Fur Bryghus haft speciel succes med deres ølbrygning, ja den er oven i købet så enestående, at bryggeriet i sommer har haft store vanskeligheder med at klare efterspørgselen.

Deltagerne mødes ved færgestedet i Salling kl. 13.30, hvor man arrangerer fælles færgetransport naf 5-6 biler. Besøgstallet er sat til 25 personer.

Ved ankomsten til bryghuset vil man få en kort orientering om husets formåen, hvorefter der bliver rundvisning. Besøget afsluttes med at de besøgende får lejlighed til at smage på husets produkter, idet der skænkes to glas fadøl per person. For hele arrangementet betales der 75 kr., og bagefter kan de, der ønsker det, nyde kaffe med brød til 45 kr. på Fur Færgetro.

Ejgil Overby.

Århus Amtskreds

Den ordinære **generalforsamling** afholdtes onsdag den **25. oktober** 2006 kl. 19.00 i "Den gamle Stald" på Gammel Estrup, Randersvej 4, Auning. Efter generalforsamlingen vil sognepræst Kurth S. N. Carlsson fortælle. Emnet er: "Fra stenhuggerdreng på Bornholm til præst i Rimsø".

Vejle Amtskreds

Efterårsmøde og **generalforsamling** er planlagt til tirsdag den **28. november** kl. 19.30 på Bygholm landbrugsskole, hvor gårdejer og borgmester, formand for Kommunernes Landsforening, Ejgil W. Rasmussen vil fortælle om: Livet som bonde og borgmester.

Niels Chr. Jørgensen.

Fra arkivet

Formanden for slægtsgårdsarkivet, Anne Lis Ladefoged meddeler:

"Jens M. Riis, Glamsbjerg – Fynskredsen, har henvendt sig og foreslået, at vi er mere aktive med indsamling af billedmateriale fra slægtsgårdene.

Det er en rigtig god idé, synes vi.

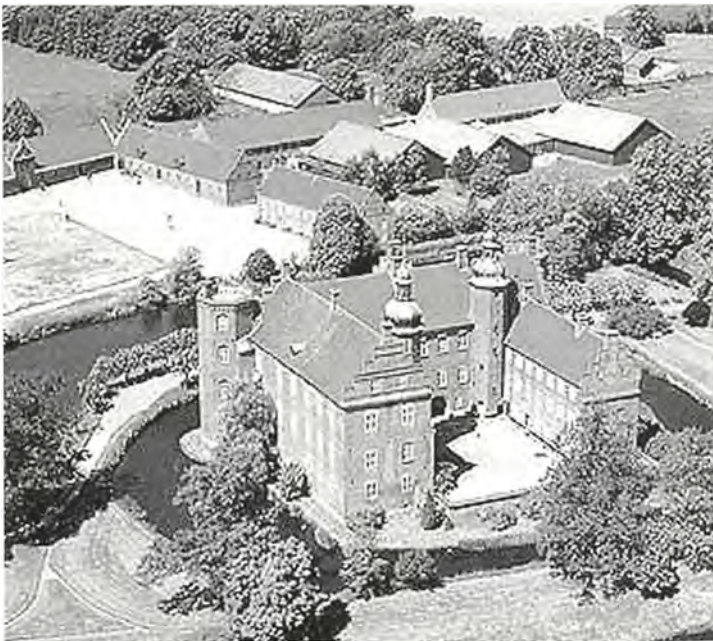
Hermed opfordrer vi alle, der er interesserede og har mulighed for det, til at optage deres gård på CD eller video evt. film og aflevere/sendte produktet til Slægtsgårdsarkivet."

Højskoleuge 2007

Dorrit Røtting fra Sjælland Syd fortæller, at der er truffet aftale med Rønne Højskole på Djursland i dagene **lørdag den 16. juni til fredag den 22. juni 2007** til et højskolekursus.

Det foreløbige programudkast ser således ud:

- En dag på **Gammel Estrup** – med slægtsgårdsarkiv, landbrugsmuseum og slots og herregårdsmuseum.
- Et besøg på **Møllerup Gods** eller et andet gods i området.
- En tur gennem **Mols Bjerge** – og rundt i den skønne natur – andre steder på Djursland, Ebeltoft mv.
- Et besøg på **Justegården i Kejlstrup**, hvor Else Sørensen, der i dag er sidst i 70'erne stadig driver forældrenes ejendom og har pensionat i haven.
- Besøg på en række slægtsgårde på egnen.
- Besøg hos Carsten Balle i Søften. **Veterantraktorsamling** (Den lille grå).
- Foredrag af: **Bjarne Nielsen Brovst, Søren Ryge-Petersen**, Museumsfolk og slægtsgårdsfolk fra egnen – eller fra hvor som helst i landet.

Gammel Estrup

Pris på dobbeltværelse med eget bad og toilet er ca. 3000 kr. - og godt 300 kr. mere for enkeltværelse.

Det er en ældrevenlig højskole, alt foregår i samme bygning.

Der er værelser i stueplan for bevægelseshæmmede.

Henvendelse:

Dorrit Røtting, Røttinggård,
Teglstrupvej 1, 4720 Præstø.
Tlf.: 55 98 11 84.

Slægtsgårdsforeningen til theselskab

Hvert år markerer Holbæk Museum sin fødselsdag med "Det store Theselskab" i den gamle apotekerhave bag museet. Museet inviterer forskellige foreninger til at stå ved et bord i haven, hvor de kan informere om sig selv samtidig med at de serverer te og kage. I år havde museet for første gang inviteret Slægtsgårdsforeningen og sekretariatets personale mødte op den 2. september.

Vi fik en fin eftermiddag i smukt vejr i den dejlige park, hvor der er en flot restaureret thepavillon. I eftermiddagens løb var der forskellige indslag om te og Holbæk Byorkester underholdt. Vi fik en hyggelig snak med en del mennesker, bl.a. om Slægtsgårdsforeningens første formand, Jørgen Petersen, Thorsgård i Gislinge, som ligger på Holbækegnen.

Jøderne på Tamdrup Bisgård

I forbindelse med forturen til årsmødet i maj besøgte vi herregården Tamdrup Bisgård, som godsejer Carsten Nissen har sat så forbilledligt i stand, og nu er ved at forme et charmerende haveanlæg omkring.

Tamdrup Bisgårds bindingsværkshovedbygning og -lade er begge fra 1784, men der er en ældre interessant historie tilknyttet gården, nemlig brødrene Jacob Isak og Samuel de Lima, som ejede herregården i årene 1664-1683.

Brødrene de Lima var hollandske jøder, som var kong Frederik den Tredjes største kreditor efter svenskekrigene (1658-60).

Jøder havde dengang ikke ret til at eje jord i Danmark, men når gælden ikke kunne betales på anden måde, så blev loven tilsidesat.

Tamdrup Bisgård var ikke den eneste herregård, som brødrene de Lima ejede. Allerede i 1660 havde de fået pant i Hald Hovedgård, og i 1664 fik de skøde på hovedgården.

Det var rentemester Hannibal Sehested, der udtænkte den for kongen geniale ordning med jord for pantet. Kongen fastsatte prisen på jorden, og ville man ikke godtage omregningens resultat, så var det majestætsfornærmelse. Derfor fik mange af kongens tidligere kreditorer alvorlige problemer i årene efter overtagelsen af herregårdene.

Brødrene har næppe opholdt sig meget på deres danske hovedgårde, Tamdrup Bisgård og Hald, og på deres ældre dage begyndte de at stifte gæld, og for at redde sig begyndte de at sælge af jordegodset. I 1683 solgte de Tamdrup Bisgård. Den sidste af brødrene Samuel de Lima døde i 1687 og efterlod Hald hovedgård til enken Rachel, som i de følgende år kæmpede med kreditorerne. I 1703 solgte hun Hald Hovedgård.

Steen Steensen Blicher har i historien "Jøderne på Hald" fortalt om tiden og personerne, men det er litteratur og ikke historie.

Brødrene de Lima var ikke de eneste jøder, der besad danske herregårde. Emanuel Teixeira, en portugisisk jøde, der var købmand i Hamburg, fik i 1682 Sæbygård i Vestsjælland, overtog Anneberggård og i 1688 Dragsholm, som sønnen Samuel Teixeira i 1694 solgte.

Indtil 1622 var det ikke tilladt jøder at tage ophold i Danmark, men kong Christian den Fjerde tillod i 1622 jøder at bosætte sig i den nyanlagte fæstningsby Glückstadt ved Elben, for at gøre byen til et handelscenter, og kongen ville gerne i kontakt med jødiske finanskræfter.

Glückstadt blev dog hverken glück eller stadt, for i 1640 overtog han Altona, og her blev det økonomiske kraftcenter. Spanske og portugisiske jøder var blevet fordrevet fra deres hjemlande i henholdsvis 1492 og 1498, og disse pengestærke slægter etablerede sig i bl. a. Hamburg, og kongens venlighed var alene rettet mod de velhavende jøder. Der kom dog flest østeuropæiske jøder ind i landet, og de var relativt fattige.

Indtil kong Frederik den Sjettes anordning om ligestilling af 29. marts 1814, havde jøder ikke ret til at eje jord, de kunne ikke optages i håndværkslaugene, de måtte kun handle med de varer, som ikke var omfattet af købmændenes monopol, f. eks. tobak og silkevarer. Jøder havde heller ikke ret til at gå på latinskole. Er var også forbud mod blandede ægteskaber. Indtil 1798 var der en særlig skat på kød, der var slagtet på rituel jødisk vis.

Når en jøde fik kongens tilladelse til at bosætte sig i en dansk by, så var betingelserne, at han fik borgerskab i købstaden, købte eller lejede en bolig, og betalte sin skat. Jøderne måtte leve efter deres religiøse ceremonier, men det skulle være i stilhed og uden nogen forargelse kunne ske.

Med den liberalisering af samfundet, som også førte til landboreformernes gennemførelse, opnåede jøderne ligestilling med anordningen af 1814.

OGN

	side	2
	side	3
	side	4
	side	7
	side	9
Dansk bondehistorie i 6-7 slægtsled ...	side	12
Om at gemme	side	14
Nyt fra kredsene	side	15
Julehjertet	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

december 2006/januar 2007

Nr. 385 - 63. årgang

*Dansk Slægtsgaardsforenings nye og afgående landsformand
– Peder Mouritsen og Carl Martin Christensen.*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40,
Sædding, 6830, Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen

»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 20,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskreds)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Carl Martin Christensen,

»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
Fjelstrup
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krog

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Esben Oddershede,

»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97981997

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf. 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Jørgen F. Schmidt,

»Bondeseje«
Randersvej 181, Lime
8544 Mørke
tlf. 86 97 47 69

Niels Christian Jørgensen

Årupvej 29,
8722 Hedensted,
tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,

»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand:Himmerlandskreds)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Ny landsformand

I dette efterår har Dansk Slægtsgårdsforening skiftet landsformand, idet Carl Martin Christensen, Kåregård på Nordfyn er trådt tilbage efter 19 år på posten.

Ny landsformand blev den hidtidige næstformand, Peder Mouritsen, Sædding Storgård ved Nr. Nebel.

Peter Mouritsen er en moderne landmand, der under Sædding Storgård driver 600 ha, producerer årligt 2.800.000 kg mælk, 8-9.000 slagtesvin, 25.000 htk. kartofler til fabrik og 350 tyre og udsætterkøer.

Peter Mouritsen gård, Sædding Storgård, er en meget gammel slægtsgård. Hans 14xtipoldefar, Jens Barfoed, er den første kendte ejer af gården, og han besad den i midten af 1400-tallet. (Sædding Storgård var omtalt i Slægtsgården nr. 384.)

I modsætning til Dansk slægtsgårdsforenings tidligere landsformænd, der alle havde et landspolitisk engagement, så er Peder Mouritsen udgangspunkt landbrugets organisationer. Han er formand for Landsforeningen af Dansk Mælkeproducenter og i bestyrelsen for Det kongelige Danske Landhusholdningsselskab.

Peder Mouridsen siger, at godt nok er han medlem af landboforeningen, men han mener, at landboforeningerne bør være noget for de op til 10.000 landmænd, der har produktionen, og ikke for de mange, som stadig lever på deres gård, men hvor produktionen ikke betyder noget særligt.

Som formand for Slægtsgårdsforeningen og som kollega har Peder Mouritsen respekt for de familier, der er kommet og vil komme i klemme p.g.a. byernes vækst og de store industriarealer som etableres i afstand fra byerne. Store vejanlæg kræver også sine ofre, men man må også se fornuftigt på linieføringerne. I mange tilfælde er der stadig en gård tilbage. Jorden er der, bygningerne bliver fornyet, og man får en sikker fremtid. Tænk blot på de rigtig gamle slægtsgårde, hvor mange af dem har bygninger, der går tilbage til første generation!

Peter Mouritsen er det fremtidige landbrugs mand. Han har skabt et stort moderne landbrug, men er også klar over, at han er et slægtled, før næste generation.

OGN

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 385 udkommer omkring den 20. februar 2007. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. februar 2007.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: PRINFOMEGA
Østerbro 4
4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33
info@o-mega.dk

Han gav afkald

*Af provst Gynter Meede,
Nykøbing F.*

”Han, som havde Guds skikkelse, regnede det ikke for et rov at være lige med Gud, men gav afkald på det, tog en tjeners skikkelse på og blev menneske lig.” (Fil. 2,6-7.)

Livet i verden går videre på trods af terroristernes hærgen. Tiden skrider ubønhørligt frem, og årets udgang føjer sig smukt ind i den livscyklus, vi alle er en del af. Når året går på hæld, skal vi i den kristne menighed traditionen tro igen høre og glædes over budskabet om vor Herre Jesu Kristi fødsel. Advents- og juletiden, forberedelsens og festens tid for Herrens komme er over os, og naturligvis mærker og markerer vi det

I en af vore adventssalmer synger vi: ”Herren kommer, Gud med os.” Det er det glade budskab, der møder os igen og igen. Herren kommer, Gud med os. Det er den virkelighed, der bliver os givet at leve i. Forud for og gemt i dette for os så velkendte og dog glædelige budskab står det, som apostelen Pauls skriver i sit brev til menigheden i Filippi: ”Han gav afkald.”

Vi får altså at vide, at den Herre, hvis komme vi forbereder os på og fejrer, er en Herre, som gav afkald og tog en tjeners skikkelse på og blev menneske lig.

I en adventssalme synger vi:

*Nu kom der bud fra englekor,
at Gud herved vil stige,
hans Søn, som i det høje bor
og ejer ærens rige,
han sig vort kød vil tage på
og blandt os gå,
det nyt er uden lige.*

Jesus Kristus, Guds Søn gav altså afkald for vor frelses skyld.

For at vi skulle høre et glædeligt budskab, blev Han mennesker lig og talte Guds ord på menneskers sprog.

For at vi skulle komme til Ham, kom Han til os.

For at vi skulle blive rige, blev han fattig.

For at vi kunne have fællesskab med Ham, gjorde Han fælles sag med os.

For at vi ikke skulle fortabes, fortabte Han sig i synden, og bar den for os.

Han, der er Herre, blev tjener for at give os alt dette.

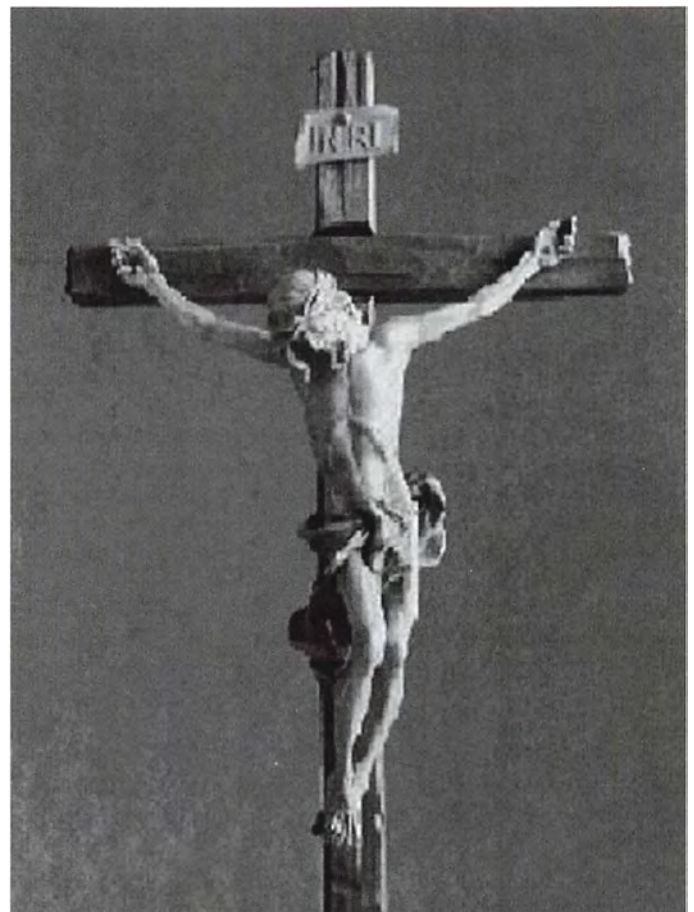
Det nye er uden lige!

Og det er evangeliet. Julens, påskens og pinsens glædelige budskab. For at bringe os et glædeligt budskab og give os del i budskabets virkelighed sendte Gud sin søn til jorden.

Nu er det så op til os hver især at lade budskabet lyse op i vort sind, så vi kan gå adventstiden og juletiden i møde i taknemmelighed over, at Han gav afkald, for at vi skal have barnekår og evigt liv hos Gud.

Apostelen Paulus har så inderligt ret, når han i sit brev til Korinterne siger: ”Det gamle er forbi, se noget nyt er blevet til.”

Glædelig jul og godt nytår.

Salomon J. Frifelt: Per Sliders historier

*Helge Sørensen,
Dansk Slægtsgårdsarkiv
har i forfatteren Salomon J. Frifelts
arkiv fundet to julehistorier,
som bringes i den originale
skrivemåde.*

Om mæ og Maren og Mads

En historie! – Skal a fortælle en historie?

Ja, se, lille folkens, sådan lige på en studs at lave en historie, det er nu ett så lige en sag, som han sa, manden, da han skulle ligge krum - , for a ka desværre ett give en historie liså gesvindt, som Stauning ka gøre en ny lov.

Men nu vi er kommen sammen til julegilde for at sludre lidt og sådan, så skal a alligevel fortælle jer en lille sandfærdig historie om, hvordan en dyb kartoffelkule og en gal ronnevædder hjalp mæ og Maren sammen til ægtestand – hvis I da ellers vil tage til takke og la være at grine ad mig, for så bliver a fjale.

Ja se, mæ og Maren, vi var altså kærestefolk – det blev vi såmænd en juleaften, men det er nu en helt historie for sig -

Nå, vi havde altså sådan gået og kærestes lidt, og nu syntes a, te vi passende kunne ta og gifte os. Ja vist så, a sa lisom pigen: gid a var vel gift, for nu har a fået nok af kærligheden. Barest min hjerte Maren havde været af samme trosbekendelse, men det var nu knap nok, for hun ville nok giftes, men ett sådan li med jet. Hun ville først tjene sig en god årsløn mere til hjælp til udstyr, sa hun. Og det kunne jo være meget fornuftigt.

Men a gik her mutters alljen og hersede med det bette hede- sted, a havde købt mig, og det var nu ett bare ene plaser med tevand på sengen og den slags.

Ja vist så Maren, du var grumme flink til at se ud til mig, så snart du havde stunder, det skal nok sæde. Og det var jo en lyksalighed, så længe det stod på. Men snakkede a om bryllup så bareste en lille smule, så enten drillede du mig eller også surmulede du, og så var den dag spoleret. Og når du så gik din vej var ett lisom solen gik bag en tyk blåne.

Det bedste selskab a ellers havde derude i min jenlehed, det var såmænd en præmievædder, rigtig en gammel arrig støder, liså vrippen og vanskelig i omgængelse som nu selvste fru minister Nina Bang. Han havde samme opfattelse som Kommunerne og den bette mand Lyngsil, te det bare gjaldt om at omstøde det mest mulige af den verdensordning, han kunne nå at nikke skaller. Og en gruelig hård pandebrask havde han, det fik a endda af og til at mærke. A var tit gal på det gamle spøgelse. Ja, og så blev det endda ham, der hjalp mig at omvende min hjerte Maren.

Jo, nu kommer det.

Det va en dag der hen omkring Mikkeldagstid. A ventede besøg af min hjerte Maren og syntes a ville gå hende lidt i møde – Jo sådan brugte kærestefolk i min tid, men det er kanske gået af mode nu? –

Nå, a gik så i mine egne tanker – eller rettere a stod og kikkede ned i en dyb kartoffelkule, a lige havde fået gravet ved siden af gangstien, og enten a nu stod og tænkte på dig, hjerte Maren, eller på om nu åsse mine kartofler ku fylde den store kule, det er gået mig af minde.

A fik åsse en lidt akavet slutning på det, for lige med jet fik a sådan en sinkadus lige på gåvlen, så a skuede stjerner både for og bag og havde en fornemmelse lisom a for lukt ud i verdensrummet som en kvinde med ild i halen.

Da a fandt mig selv igen, lå a nede på bunden af kartoffelkulen og rodede i en sølle forfatning. Min kasket lå i et hjørne, mine træsko i et andet, og min pibe i endnu flere afdelinger end a selv. Og det var vist ett fri for, te a satte en lille trumf eller to på, da a først havde fået en mundfuld grus og en løs tand spyttet ud.

Ja, naturligvis var det vædderen, det asen, der havde slået sig løs og var kommen bag på mig. Han stod og kikkede gult ned til mig og sa bææ-æh på så uforskammet en skadefro måde, så a blev helt desperat og hev begge mine træsko efter udyret. Den ene gik uden om. Den anden ramte lige præcis en stor kampesten, så den flækkede midt over, ja træsken altså da. –

Mads Vædder vendte bagen til og bare dikkede lidt med halen, inden han gik hen og gav sig til at æde.

A skulle så til at prøve at komme op, og det var slet ikke så let, for kulen var urimelig dyb.

Når a stod helt oppe på mine tånejle, kunne a lige nå at kikke ovenfor. Og det første a fik øje på var såmænd min hjerte Maren, der kom gående bare et lille stykke henne.

Men liså gelik som mig havde Mads åsse fået kik på hende og begyndte straks at krumme nakken og de andre forberedelser til angreb.

Hu – u! hjælp! Hjælp Per, hvor er du?

Ja, såen råbte du, Maren

Og a råbte: ”Her lille Maren, her er a! stræb og spring her ned.”

Og du sprang lige ned i favnen på mig, ja begribeligvis.

Så kunne vædderen stå ovenfor og sparke i gruset.

Nå, a måtte jo så forklare, hvorfor a sad hernede og kukkelurede. Og vi havde jo da åsse et og andet af en anden slags at snakke om, sådan som kærestefolk har, når de er sammen i enrum. Det forstår sig.

Men selv kærestefolk ka jo da i længden blive ked af at stå og kysse nede i en dyb kartoffelkule.

Tror i det ett – Så skulle i bare ta og prøve. A skal love jer, der skal nok komme en tid, da i vil op igen. –

Den kom åsse for os, for omsider siger Maren: ”åh lille Per, kravl nu op og jag det grimme dyr væk og hjælp så mig op bagefter.”

Men så farer der en skarnsstreg i mig, og a siger: ”Ja, hvis vi kan holde bryllup nu til november, så skal a jage Mads væk og hjælpe dig op, ellers –”

Først bad Maren pænt for sig – ja, du gjorde. Og det var skam slemt nok at stå for – siden skældte du ud og til sidst tav du helt stille, så bare på mig – sådan rigtig dybsens bedrøvet og ædendes gal lisom på et teater, så det ordentlig krøb i mig. Det var lige ved at blive min fiasko, og a wa lige ved at gi mig øwer og be om godt vejr igen, hvis bare det kunne formilde.

Men så lige i samme go lag gir det et gysseligt vræl et steds i verdensrummet over vore hoveder. Og i det er det lisom i en af Ægyptens 10 plager, te himlen formørkedes. Men her varet så sandelig ett græshopper. Det var derimod en degn til 10? lispund, der kom svævende ned over omtrent lisom en juleengel på et julekort. –

Men a ville nu ligodt hellere ha en engel i hovedet end en degn, for hille den gloende istap såen et kvask det ga, da han landede på ryggen af mig.

”Undskyld” siger a, da vi endelig har fået os samlet sammen og fornemmet til de mest ømme steder. ”Med forlov hr. Sørensen, hvad for en planet kommer de nedstyreendes fra?”

”Åh”, sir han, ” jeg var bare ude at gå en tur, så fik jeg øje på dette her hul og ville kigge ned, og så var der en vædder eller en gal tyr eller åsse en af disse her nymosens spidsgranater, der traf mig og stødte mig her ned. Men hvad bestiller i her?”

”Jo se” forklarer vi, ” vi står lige og er ved at bestemme, hvornår vi skal ha bryllup, mæ og Maren jo. Nu har vi degnen, havde vi bare åsse haft præsten, kunne vi jo næsten ha fået det ordnet med det samme”.

”Ja, da er han ikke langt borte”, siger så degnen, ”for vi fulgtes ad. Blot ett det gale spektakel overfalder og spolerer ham helt”. –

Nå da, a kravler igen op på tånejlene og kigger ud i verden. Og degnen stamper op på min søndagskasket for at se med. Det var åsse nok værd at strække hals for. Ja, for lidt henne på agrene, der dansede Mads og pastoren polsk, så det knøg efter.

Mads krummede hals og gik på med gevalt, og pastoren brugte sin paraply, alt hvad han orkede, men det var tydeligvis Mads, der havde overtaget.

”Hr. pastor, hr. pastor”, råbte degnen og trampede løs på min hat, ”skynd Dem, red Dem, kom ned til os!”

Det varede lidt, før den betrængte mand blev klar over, hvorfra stemmen kom. Jo, han var vel vant til at vente hjælpen ovenfra, men her kom det altså fra nedden.

Men da det gik op for ham, var han heller ikke sen til at følge anvisningen. Bevares, hvor han sprang, sikke skridt, sikke spring.

Men Mads sprang endnu stærkere. Med stive ben og stive øjne for han frem og lige hen foran vort tilflugtsted skød han sig selv af som en kanonkugle, og han skød plet, så det battede i bund.

Kom degnen dumpende, så kom præsten knygende. Det var et rent held for mæ og Maren, te vi havde degnen dernede til at ta skraldet af.

Så kommer der igen et kapitel med roden omkring nede på bunden og jammerklage og spørgen og svaren, men det springer vi over.

Omsider siger præsten: ”ja, nu foreslår jeg, te De min gode Per kravler op til utysket eller også vi hænger rød lygte ud, for jeg synes ikke her er plads til ret mange flere”.

Ja, siger a, lige så snart vi har fået det bryllup bestemt. Skal vi så sige i dag om fire uger, lille Maren?

Og Maren, den søde sjæl, stod og var helt vandøjet af at le, så hun bare kunne nikke, men det gjorde hun åsse to gange. Ja, du gjorde!

Og så kravlede jeg op og fik Mads gennet til side. Men a kunne ett nænne at tærsk ham, for han havde alligevel givet mig en god hjælp.

Men a fik de andre hjulpet op. Maren blev ved med at klukle indvendig af morskab. Men gejstligheden ømmede sig slemt, og a hørte siden fortælle, at den første uges tid derefter lå både præst og degn helst på maven, når de sov. Og det skal vist nok sæde, så vidt a kunne mærke på mig selv.

Men næste søndag blev der lyst fra prædikestolen for Maren og Per Slider

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen, Kåregård,
Badstrupvej 39, 5485 Skamby.

Bogstavkrig og Vælling med Rosiner i

Det er endda en svær skøn Tid, de her søgne Juledage, saadn saa fredssommeligt i alle Maader.

Aviserne er fulde af bare Julenisser og Kærestehistorier. Næsten slet ett Politik eller "Afsøringer"! Det er dejligt saa længe det varer.

Og Rigsdagsmændene la'r Søslanger og Bændelorme være det, de er, og er i Stedet for rejst hjem til Gaasestegen og Julegrøden – Bare de ville blive der en god Stund! Sikke da en Lin og Besparelse for os Skatteydere!

De eneste, der ett har'et godt i denne rare Juletid, det er vist de store bogstaver; for dem vil Minister Appel partu ha udryddet.

Jo, for nu har de faaet Has paa en hel masse Rotter derovre i Kjøbenhavn, og saa er'et vist Ministerens Mening, te Rottekrigen skal fortsætte som en Bogstavkrig – saadn i pædagogisk, socialistisk, grundtvigiansk Aand – hvor det gælder om, at gi de store Bogstaver samme Omgang, som Rotterne fik, hvis ellers da Ministeren og Pædagogerne ka faa Held til'et.

Ja, det forstaar sig: en ka jo ett saadn direkte forgi Bogstaverne med Stryknin og Rottekrudt; men derimod dem, der bruger store Bogstaver; og det er vist nok aasse det, der er Meningen!

Jo, for de store Begyndelsesbogstaver skal nok være til en Masse Bryderi og Besvær for en hel del Lærere. Hverken de selv eller djer Skolebørn ka hitte ud af, te naar de f. Eks. Skriver "Gift" med stort "G", saa er'et noget for Rotter, men naar de skriver "gift" med smaat, saa er'et noget, som alle unge Piger ønsker at blive, altsaa noget med Bryllup og Svingermor og den Slags.

Men naturligvis ka det jo blive en stor, stor Lettelse og Besparelse af Blæk og Papir, naar en bare ka skrive smaat "gift", hvad enten det er Rotter eller kær' Svingermor, én har i Tankerne.

Ja, begribeligvis vil Pædagogerne ha' de store Begyndelsesbogstaver afskaffet. Det gælder jo om først og fremmest, te de søde Børn ka faa det saa let og behageligt som muligt og

ett anstreng sig for meget med Lektier og Lærdom, det er upædagogisk. I Stedet for at lære de unyttige Navneord i det danske Sprog, saa ku der maaske indføres et par andre moderne og mere vigtige Skolefag? F. Eks. Mesopotamisk eller aasse den nymodens Zoologi, som Rode og Borgbjerg har indført til Tidsfordriv i Rigsdagen. – Jo, der er skam Fag nok, der er mere morsomme og moderne end at lære at skrive Dansk!

Og endnu mere vigtigt er'et, te Lærerne tjener djer Løn og Pension med de mindst mulige Anstrengelser. Og da de store Begyndelsesbogstaver efter baade Hr. Appels og andre Pædagogers Mening overstger baade Lærernes og Børnenes Kræfter, ja, saa skal de altsaa udryddes – lisom Rotterne i Kjøbenhavn.

Men da som bekendt Procentregning, Decimalbrøk, historiske Aarstal, geografiske Navne og lignende aasse ka volde Vanskeligheder at indprente Børn – ja, saa skal vi selvfølgelig aasse snart ha alt det Stads udryddet. Det er da saa klart som Blæk og Blanksværte! Skal det ene smides væk, fordi det volder Børnene og de vise Pædagoger for meget Hovedbrud, saa skal det andet selvfølgelig samme vej.

Sikken Mængde taknemmelige Vælgere Hr. Appel kan bjærge sig ved den Slags vise Reformere! Men det er kanske aasse Meningen?

Jo, for der er altid to Meninger ved en Ministertale – lisom der er to Ender ved en Hundehale (naar den da hugges af tæt ved Rumpen, for ellers bliver der tre Ender) –

Hvad siger Du, Maren? Er'et Synd at hugge Halen af en bette Vovhund. Ja, saamænd. A har da heller ett tænkt paa at lave den Slags Skarnsstreger – men det er ellers i Socialismens og Pædagogikkens Aand, den, der nu vil ha de store Bogstaver afskaffet.

Ja, alting skal jævnes ud og være eens. Ingen Ting maa rage op, hverken store Mænd, store Bogstaver eller Hundehaler med Krølle paa. Lige smaat og godt og fagforenings-tyraniseret skal det være alt sammen.

Naar de store Begyndelsesbogstaver kommer væk, saa tykkes a næsten te en Avis eller en Side i en Bog kommer til at ligne et Fad Byggryns-Vælling – Jo, alle Grynene eller Bogstaverne er ligedan og lige stor og ligger og flyder i en Vælling. Og a har aldrig været ret meget ude om Vælling! Men kommer Maren bare Rosiner i, saa hjælper det jo straks svært paa Appetitten. – Og se, hvad Rosiner er i Vælling, det er de store Bogstaver i Skriftsproget.

Og uden de store Begyndelsesbogstaver vil det heller ett altid blive saa let at hitte Meningen.

Her i Avisen staar nu en rigtig gemen politisk Sladrehistorie. Og i Slutningen staar der, te "Borgbjerg er Kilden". Det lyder jo meget troværdigt. Men se, hvis de store Bogstaver var forbudt, saa der stod te "Borgbjerg var kilden", hvad sku en saa tro?

Og selv om nu aasse Minister Appel, Pædagogerne og Skolebørnene afskaffer de store Bogstaver; men andre Godtfolk bliver med at bruge dem – for der er jo aasse andre en Skolelærere og –Børn, der skriver og læser! –hvad saa?

Ja, saa bliver de sagtens nødt til at velsigne os med nogle Titusinde nye Tjenestemænd, der skal rundt og kontrollere Folk djer med Metermaal og Tjærekost. Ka Bogstaverne ett staa for Maalet, saa Tjærekosten paa!

Det mest grundige og radikale – og Minister Appel har jo en bette Skavank for det "radikale" – det var selvfølgelig at fortsætte Rottekrigen prøvede Fremgangsmaade og udlægge Rottekrudt og Stryknin for alle dem, der fordrister sig til at bruge de forbudte Skrifttegn.

Og sku det blive Resultatet af Finansudvalgets Overvejelser, da ser'et trist ud for mig, for a vil standhaftigen blive ved at bruge de store Bogstaver, lisom a altid vil blive ved at stave mit ærlige Navn Per Slider.

Hovedbestyrelsesmødet

Det halvårslige hovedbestyrelsesmøde blev afholdt den 26. oktober i Dansk Landbrugsmuseums mødelokale på Gammel Estrup.

Efter landsformand **Carl Martin Christensens** velkomst havde han nogle meddelelser. Bl. a. en henvendelse fra et medlem, der har vendt foreningen ryggen p.g.a. formandens bemærkninger om Arla i sin beretning.

Om Jens og Anna Jensens Fond fortalte formanden, at der er udbetalt 13 legater. 12 legater på 5.000 kr. og 1 legat på 3.000 kr. et sidste blev mindre, da der kun var søgt om dette beløb.

Renter er ikke, hvad renter har givet, og det koster 20.000 kr. at administrere fonden (bankgebyr og revision), hvilket er relativt meget i forhold til fondets udbetalinger.

Bestyrelsen for Jens og Anna Jens Fond er forude Carl Martin Christensen, Hans Peter Madsen, tidligere formand for Fynskredsen og borgmester i Nordfynskommune Bent Dyssemark. Sidstnævnte er udpeget af den daværende Jordbrugskommission.

Hovedbestyrelsen støtter og Carl Martin Christensen og Hans Peter Madsen bliver siddende, og man støtter legatbestyrelsens ønske om at bruge af hovedstolen.

Formanden omtalte årets rejse til Estland og Letland, og sagde at det var en ren succes. Turens beskedne overskud til tilfaldet Malkekonekontoen.

Inger M. Hansen – kasserer og sekretær – fremlagde regnskabet og budgettet, og begge dele blev taget til efterretning. Der var en kort drøftelse om pensionistpriser. Men når man ser på medlemssammensætningen så er prisen pensionistpris. Men det er også et husstandsmedlemskab.

Fra **Slægtsgårdsarkivet** oplyste udvalgsformanden Anne Lis Ladefoged, at arkivet har været godt besøgt og benyttet.

Arkivet er i kontakt med hele verden, idet der jævnligt kommer forespørgsler på mailen, så arkivet er for længst erkendt globaliseringen.

Arkivudvalgets har taget hånd om malkekoneprojektet, at få opstillet en legemsstor stenfigur af en malkekone på pladsen foran Dansk Landbrugsmuseum. Når nyt budget foreligger fra stenhugger Jacob Vestergaard, vil der blive truffet endelig beslutning, men vi har modtaget større beløb fra Mejeriforeningen, Foreningen af Jyske Landboforeninger, Nordeas Danmarksfond, Sparekassen Vestsalling og fra enkelte private. Der er 110.000 kr. på malkekonekontoen.

Fra **bladudvalget** blev det oplyst, at det hele er i sin vante gænge, men trykkeriet har varslet en ublu pristigning, og der tages en tilbudsrunde.

Derefter drøftedes de kommende **slægtsgårdsrejse**, som bliver til Ålandsøerne. (Se bagsiden).

Og for 2008 har man planer om Slovenien.

Man var nu kommet til det punkt på dagsordenen, hvor der stod **valg af landsformand**.

Carl Martin Christensen har bebudet sin afgang, og til formand blev foreslået foreningens hidtidige næstformand Peder Mouritsen. Da der ikke blev bragt andre forslag frem, var Peder Mouritsen valgt.

Carl Martin Christensen sagde at hans 19 år som landsformand har været interessante. Der er kommet mange henvendelser og han har truffet mange spændende mennesker og ikke mindst har han læst landet at kende på en anderledes måde.

Peter Mouritsen takkede for valget og tilliden, og sagde at han ville gøre sit bedste.

Hovedbestyrelsen ved mødet den 26. oktober 2006. Forrest den nye landsformand, Peder Mouritsen. På hans højre side står Karen Jacobsen - nyvalgt næstformand, og på hans venstre side, Inger M. Hansen - foreningens kasserer og sekretær.

Elise Jensen takkede på hovedbestyrelsens vegne den afgående formand og sagde:

"Carl Martin Christensen blev valgt til formand på hovedbestyrelsesmødet 20. oktober 1987 i Vingsted..

Du har været foreningen en god formand. imødekommende, synlig og opmærksom overfor alle.

Du har ført traditioner videre og bragt nye til.

Årsmøderne er årets højdepunkt, mange fremmødte, en hyggelig atmosfære med din rolige og venlige ledelse, og hvor du har været med til at indføre slægtsgårdsdiplom til de værter, som vi besøger på årsmødeudflugten, og hvert sted får du takket på din specielle måde.

I begyndelsen af 1990'erne fik du tilknyttet den første ejendomsrådgiver til foreningen.

Det havde man haft tidligere

Slægtsgårdsarkivet blev flyttet fra Ringsted til Dansk Landbrugsmuseum på Gammel Estrup. Det var din forudseenhed, at beslutningen blev truffet i rette tid.

Alle medlemmer har glæde af slægtsgårdsbladet, hvor du hver gang sender en hilsen og giver ord med om tiden vi lever, hvilket er med til at medlemmerne kender dig.

Bladet har en god form, men redaktøren har du arvet.

Hovedbestyrelsesmedlemmer bliver skiftet ud gennem årene, og det var en hel andet hovedbestyrelse, der valgte dig i 1987. Der er og har været mange markante folk i hovedbestyrelsen, men du har altid givet plads til debat og alt er foregået i en reel og god atmosfære.

Tid er aldrig noget man taler om, måske har du det som Benny Andersen, der aldrig har set den. Du kommer gerne og gladelig rundt til lokalforeningerne, hvis de inviterer dig.

Fra vor protokol hjemme i Haderslevkredsen vil jeg citere følgende: "5. marts 1981. Dagens taler Carl Martin Christensen, Kåregård, Badstrup. Dagens taler indledte med, at foreningen er en kulturel og ingen faglig organisation. Foredraget var om landbrugets situation med efterfølgende mange spørgsmål, som blev besvaret og kommenteret på en ganske glimrende måde af taleren, som forsøgte at drage meget sagligt ud af alle disse kommentarer, hvilket tyder på, at denne mand ad åre bliver en dreven politiker."

Der er to personer, der har stået dig bi i alle disse år. Kate har givet dig plads til arbejdet for slægtsgårdsforeningen og taget med dig. Når lejlighed bød sig, og var til stede på en god måde. Hils hende – og sig tak.

Og så er der Inger, som har klaret al det praktiske for dig, så der altid har været system i det hele.

Jo, du har været heldig med disse tro kvinder ved din side. Rigtig mange tak for din indsats for slægtsgårdsforeningen."

Efter formandsvalget overtog Peder Mouritsen ledelsen af mødet, hvis næste punkt var valg af næstformand. Her blev foreslået Karen Jacobsen, som dermed var valgt.

Om forretningsudvalget sagde Peder Mouritsen, at bladudvalget gennem mange år havde fungeret som forretningsudvalg. Der er noget, som han gerne vi se på i vedtægterne, og derfor foreslog han at forretningsudvalgets tredje medlem blev Elise Jensen. De to første er formand og næstformand. Og forretningsudvalget er også bladudvalg. Til vintermødet vil man drøfte vedtægterne, og så kan eventuelle ændringer være klar til årsmødet.

Til arkivudvalget genvalgte Anne Lis Ladefoged og Jens Skytte, mens Jørgen F. Schmidt og Esben Oddershede nyvalgte.

Om det kommende årsmøde fortalte Vagn Juel Jørgensen, at det afholdes i dagene 2. og 3. juni 2007 omkring Skælskør. Selve generalforsamlingen, årsmødefesten og overnatning

gerne er henlagt til Kobæk Conferencecenter. Vi besøger lørdag formiddag Danmarks Jordbrugsforskning og Høve Valgmenighedskirke. Søndagens program byder på morgenandagt og to slægtsgårdsbesøg.

Årsmødet i 2008 bliver i dagene 31. maj og 1. juni. Ringkøbingkredsen indbyder og Jens Ulrik Tarpgaard, kunne allerede fremlægge et interessant program. Centrum for begivenhederne bliver Hotel Vedersø Klit.

Derefter var der kun punktet eventuelt tilbage, og der var intet.

Et muntert indlæg

Hovedbestyrelsen holdt midt på eftermiddagen en pause fra dagsordenen, fordi der var truffet aftale med konsulent Poul Hjorth, Landbo Midtjylland i Viborg, som talte om skatte- og skattestrategi.

Nye medlemmer

Ketty Jensen
Brøderupvej 7 B, Snese, 4733 Tappernøje

Ole Nerup Jensen
Smidstrupvej 55, 4733 Tappernøje

Gårdejere Anna og Poul Nielsen
Rødvigvej 14, Ll. Torøje, 4640 Faxe

Allan Olsen
Katrinedal 4, 4520 Svinninge

Hanne M. Petersen
Vesterport 2 1. th.
4200 Slagelse

Gårdejere Bente Kragh og Gert Christiansen
"Nyborggård"
Randersvej 85, Vissing, 8900 Randers

Gårdejere Ruth og Kurt Koch Pedersen
"Kielstrupgård"
Kielstrupvej 13, 9500 Hobro

Edel Wrang Sørensen Petersen og Hans Peter Petersen
Varnæsvej 709, Bovrup, 6200 Aabenraa

Gårdejer, revisor Jan Moustgaard
Skippingevej 40, 4534 Hørve

Gårdejere Else og Erik Larsen
"Ølstruplund",
Spodsbjergvej 231, Skrøbelev, 5900 Rudkøbing

Dorte Jespersen
Engsøvej 39 1, 4230 Skælskør

Anna og Søren Bøystrup
Skærvej Allé 10, 8500 Grenaa

Gørding Møllegård

Af Dagny Christensen, Gørding.

En snes km nord for Ribe ligger landsbyen Gørding. Kirken og landsbyen adskilles af Holsted Å, og i landsbyens østlige udkant ligger den gamle møllegård.

Gården er i tredje generation, og den nuværende familie har moderniseret bygningsmassen.

Her fortæller Dagny Christensen, om slægtens historiske ejendom, som hun har samlet et meget omfattende materiale om:

”Møllegården eller Gørding Mølle, som den hed i mange, mange år, er der skrevet meget om igennem tiderne.

Mine forældre Klara og Søren Bjerregaard Ernstsens købte i 1925 Gørding Møllegård. Min mand, Chr. Christensen og jeg har haft den, og den ejes nu af vor søn Peder Brandt Kristensen og hans Anne-Marie.

Om Gørding Mølle oplyses i bogen Vandmøller i Ribe Amt fra 1944, at møllen sikkert er grundlagt efter 1589, for i dette år overvejede man at lægge en mølle ved Gredstedbro, fordi bønderne i Gørding Herred havde klaget over, at der ingen vandmølle fandtes, hvor de kunne få deres korn malet. Det stemmer også meget godt med, at møllen omtales i et skifte fra 1616. Møllen hørte dengang under Varhogård. I 1654 oplyses at fæsteren på Varhogård skulle have fri maling på Gørding Mølle. Senere kom møllegården sammen med Varhogård til Bramminggård.

I 1683 ejedes Varhogård af Vibeke Rosenkrantz. Da hun den 18. juni 1686 gik konkurs, oplyses, at gården havde fiskeri i åen og en springkiste ved Gørding møllesluse.

Den 3. november 1687 opsiger hun gårdens skattefrihed, og det blev en almindelig bondegård.

Fra Landsarkivet i Viborg har jeg fået kopier af fæstebrevne fra 1710 til 1818, og hvad der derefter er samlet er fra vort lokale arkiv i Gørding.

Gamle protokoller fra mølleriet har også givet oplysninger, og så er Gørding Møllegård beskrevet af mange forskellige”.

Møllegårdens fæstere og ejere

1710 Hans Jepsen Ruud, som fæster efter at han har ægtet enken.

1728 Jens Sørensen Toft fra Ribe.

1731 Ollof Jensen født i Hvejsel ægter enken.

1747 Claus Johnsen fra Jedsted Mølle.

1770 Henrik Wernersen fra Ballum.

1802 Peder Nielsen Munk.

1808 Georg Adolf Geising, Munks svoger, ægter enken Maren Wenzel.

1818 Hans Lorentzen Jacobsen fra Vejen ægter enken Maren Wenzel.

1824 Hans Lorentzen Jacobsen ægter Karen Thuesen, Gørklint.

1829 Laust Madsen, Plougstrup ægter enken Karen Thuesen.

1865 Hans Lorentzen Lauridsen, søn, gift med Maren Hansen, Kjærgård Mølle.

1875 Jens P. Hansen, Eskelund ægter enken Maren Hansen.

1884 Jens P. Hansen, som ejer, da gården købes fri.

1898 Laust Madsen Lauridsen, søn gift med Karen Kirstine Rasmussen.

1925 Søren Bjerregaard Ernstsens gift med Klara Frydendahl.

1939 Peder Larsen ægter enken Klara Frydendahl.

1973 Christian Christensen, svigersøn gift med Dagny Ernstsens.

1995 Peder Brandt Kristensen, søn gift med Anne-Marie Staal.

Den nyere historie

I 1925, da Søren Bjerregaard Ernstsens overtog Møllegården, var der 5 heste, 24 køer, 1 tyr, 15 ungkreaturer, 40 svin, 10 grise og 6 grisesøer.

Der var 80 tdr. land og af medhjælp var der 1 fodermester, 2 karle og 2 piger.

Gørding Mølle og Møllegård 1916.

*Gørding
Mølle og
Møllegård
efter bran-
den 1930.*

Klara Larsen f. Frydendahl skrev som 90-årig i sine erindringer:

”I Gørding var der rejst ærespport ved indkørslen til gården. De gæster, som overnattede efter festen, besøgte os dagen efter i Møllegården for at se, hvor vi skulle bo og arbejde i fremtiden. Gården havde en skøn beliggenhed med store træer i haven, der gik ned til åen, og engen og skoven på den anden side åen. I haven var der store gamle frugttræer, og der var nye bede anlagt med roser og små buksbomhække omkring og en stengrotte med mange blomster. Køkkenhaven var midt i gårdspladsen med flagstang i midten og hæk omkring. Der var også frugttræer i hønsegården bag ved kostalden over til laden. Terrænet skråner hele vejen ned til åen.

Stuehuset, der var fra 1865, og bygget sammen med møllebygningen, var 26 m langt med 12 små ruder i alle vinduerne. Der var hyggelige stuer med bjælkeloft, der var god plads overalt.

Den østlige længe i gården var svinestald og to hestestalde. Hele marken ligger øst for gården, ca. 80 tdr. land fra åen til Lourupvej.

Gørding Møllegård efter branden 1930.

Her ønskede vi at skabe et hjem for vore børn, et lykkeligt hjem i harmoni med det bedste i os selv. I håb om, at arbejdet måtte lykkes og give os glæde i fremtiden.

Der var opgaver nok for os at begynde på. Først at få marken i god drift. Den trængte til mergling. Staldene skulle indrettes til større omsætning af svin. I kostalden skulle ydelsen også sættes op. Der var kalvekastning i besætningen, og det gav jo for få kalve, så der skulle købes kvier og køer ind for at forny besætningen.

Heste var trækraft dengang. Der var seks arbejdsheste og en lettere hest til kørebrug for jumpen. Når vi skulle i byen var cyklen det almindeligste befordringsmiddel. Der var en ekstra stald til handelsheste. I den bygning, hvor hestestalden var, var der fra seletøjsrummet indgang til et stort værelse til fire karle, og der var et vaskefad på stativ i hestestalden. Det var forhold, vi måtte forbedre. Det blev til et værelse til fodermesteren og et værelse til to karle og et vaskefad til hver i gangen samt vandhane og afløb.

Vand fik vi fra en hævert og en brønd i kostalden med elpumpe og en vandbeholder. Derfra var der forsyning, det løb selv ned til hele gården også til stuehuset. En beholder i bryggeret til husholdningen og en på loftet til bad og toilet ved soveværelset i den sydlige ende af stuehuset.

Stuehuset, der var fra 1865, var sammenbygget med den gamle vandmøllebygning, hvor der lavedes jævnstrøm, som blev leveret til Gørding stationsby og nærmeste opland. Elværket var solgt fra gården i 1919 med stemmeværk og mølleri til Gørding Elektricitetsværk. Nu lavede man stadigvæk elektricitet ved hjælp af vandkraften, og der blev nu yderligere opstillet motorer til olie. Det blev passet af en bestyrer, som boede i øverste etage i møllebygningen. Han passede også mølleri. De landmænd, som ikke selv havde kværn, kørte til mølle her. Vort korn fra gården blev også malet her”.

Lørdag, den 20. oktober 1930 opstod der brand i møllen midt om natten. Ilden opstod i en automatisk "celle-skifter" til de store akkumulatører i stueetagen. Bestyrer Laurits Jepsen og hans kone, som boede i øverste etage, kom selv ned, men mistede alt. De havde kun det tøj, de havde på. Da der var fare for stuehuset, som var bygget sammen med møllen, blev alt ryddet ud. Mølleri og elværket var brændt.

Vandmøllen kom i gang igen, og den lavede strøm direkte på ledningen. Der var vagt på dag og nat, til der blev bygget et nyt elværk oppe i stationsbyen.

Møllen blev bygget op igen, men en etage mindre, og der blev kun opstillet en kværn, og derefter blev der ikke malet for fremmede.

Laurids Jepsen flyttede, og en ny bestyrer Th. Andersen, blev ansat og boede ved elværket i Nørregade. Søren B. Ernstsens passede nu stemmeværket og vandturbinen, der fortsat lavede strøm til byen. Der var telefonisk kontakt med værket med en direkte linie. For pasningen havde S. B. Ernstsens fri maling af korn og 500 kr.

Søren B. Ernstsens dør i 1936 og enken Klara Ernstsens fortsætter på gården med bestyrer Peder Larsen, som sammen med forkarlen og to yngre karle skulle forestå driften. Klara Ernstsens og Peder Larsen bliver gift i 1939.

I december måned 1957 brændte møllen igen. Alt indenfor de tykke mure brændte. Også denne gang reddedes stuehuset, der havde en jerndør fra møllen til stuehusets loft. Møllen blev bygget op igen en etage lavere, nu i samme højde som stuehuset. Stadig var der adgang gennem møllen til stuehusets loft. El-produktionen fortsattes.

I 1964 sælges jord fra til det nystartede dambrug, som etableredes af Peder Larsen og svigersønnen Chr. Christensen som et interessentselskab.

På Møllegården sættes malkekøerne ud og der købes kødkvæg ind. Der bliver bygget en løsdriftstald øst for laden til ammekøer og kalve. Racen er Charolais.

Der er nu 1 karl og 1 pige på gården.

I 1973 indgås aftale om sameje af Møllegården. Peder Larsen og hustru Klara Larsen køber huset Nørregade 99 i Gørding og sælger halvparten af Møllegården til datter og svigersøn – Dagny og Chr. Christensen.

Møllegården I/S og Gørding Mølles Dambrug I/S drives som to selvstændige selskaber.

Peder Larsen passer den daglige drift på gården og Chr. Christensen passer dambruget.

På gården er Charolaiskøer og –kalve samt en svinebesætning.

I marts 1975 brænder stuehuset, som står tomt inden en påtænkt restaurering, men møllehuset brændte heldigvis ikke. Der bygges et nyt stuehus i den sydlige del af haven, hvorefter Chr. Christensen flytter til gården.

Ammekøerne og kalvene sælges i 1978. Nu er der kun svinebesætningen og planteavl tilbage.

I 1982 dør Peder Larsen og enken Klara Larsen sælger sin andel af Møllegården til Dagny og Chr. Christensen., og sin andel i Gørding Mølles Dambrug til Dagny og Chr. Christensens søn, Peder Brandt Kristensen, som så driver dambruget videre i sameje med faderen.

I 1989 blev kostalden revet ned, maskinhus og en del af svinestalden i forbindelse med bygning af nyt rensningsanlæg på dambruget.

Resten af svinestalden indrettes til fåreavl og værksted.

I 1995 købtes møllehuset, garagerne og længen til fårehold samt et areal langs dambruget i øst af Dambruget, og Møllegården sælges den 11. maj 1995 til Peder Brandt Kristensen og hustru Anne-Marie Kristensen.

Den 20. april 1998 overtog Peder Brandt Kristensen dambruget.

Arealet omfatter nu 60 ha ager og eng, 10 ha med dambrug og 2? ha skov.”

Som noget ganske særligt, så nåede Klara Larsen at se sine tre børn holde guldbryllup.

Gørding Elektricitetsværk.PRIVATE

I 1905 stiftedes Gørding Elektricitetsværk som et andelsværk, og samme år, den 22.december, underskrives skøde på et stykke jord beliggende ved jernbanen, til brug for opførelse af en el-bygning. Købesummen blev 250 kr., og sælger var købmand Hans Skou Jensen. Den opførte bygning står endnu, dog minus skorstenen (Nørregade 2b). Drivkraften var en kulbaseret dampmaskine, og forsyningsområdet var stationsbyen.

Et andet privat værk blev bygget året efter af møller L. M. Lauridsen på Møllegården, hvor man udnyttede vandkraften fra åen. Strømmen herfra blev brugt i "Gl. Gørding By".

Ifølge gamle kassebøger fra Møllen fremgår det:

Året 1906 istandsættes frislusen for 140 kr.

Året 1907 anlægges elektrisk værk uden ledning til byen for 6.200 kr.

Installering på gården af 80 lamper foruden kost og logi til 2 mand i 2 måneder 650 kr. Lysekroner for 115 kr. og pærer for 50 kr.Ny 4 hk. elektromotor 500 kr.

Økonomien i stationsværket kunne ikke hænge sammen, og man begyndte allerede i 1908 at overveje, om man eventuelt kunne sælge værket til L. M. Lauridsen.

Gørding Vandmølle.

Ifølge bogen Vandmøller i Ribe Amt:

Gørding Vandmølle ligger ca. 650 m øst for Gørding bro. Åens vand ledes ca.230 m øst for møllen i en inddæmmet rende i dalens sydside. Hvis vandstanden i åen stiger, løber en del af vandet over en jerntærskel, der fungerer som frisluse. Der er desuden en anden frisluse med stigbord. Friløbet er rettet ud og ligger langs dalens nordside. Faldet ved møllen er ca. 2,3-2,4m. Der er altid vand nok. Vandkraften udnyttes ved hjælp af en 25 HK turbine, der går uafbrudt; den driver en dynamo, der sender strøm til elektricitetsværket i Gørding. Turbinen har i året 1939 produceret 72.000KWt., maskinerne 67.000KWt. Værket forsyner Gørding Stationsby og landsby. Ledningsnettet når ca. 5 km ud. Der var 1939 375 forbrugere af lys med i alt 3500 lampesteder. Af kraftforbrugere var der 50 med i alt 300 HK i motorer. Der er desuden på møllen en grovkværn, der dog udelukkende maler for gården, ca. 3-400 tdr. om året. der er 80 tdr. land til gården. - Mølleriet ophørte efter møllens brand 1931.

Der var også en tid bageri og mejeri på gården.

L. M. Lauridsen producerer fortsat strøm efter at være tilbudt at købe værket i byen.

I 1919 sælger han møllen med vandkraft, samt alt elproduktionsudstyr til Andelsselskabet Gørding Elektricitetsværk

Kilder: Træk af Gørding sogns historie, bind 2. Protokoller fra arkivet i Gørding.

Gørding Møllegård og Dambrug 1991.

En fortsat men forhåbenlig ikke afsluttet fortælling:

Dansk bondehistorie i 6-7 slægtsled

Af dr. phil. Erik Helmer Pedersen.

Første kapitel i denne ultrakorte historie om moderne dansk landbrug standsede ved det 3. tænkte generationsskifte i 1898. Her overtog vor oldefader styret og oplevede da i sit 30-årige virke både en erhvervsfaglig fremgang uden lige og en erhvervspolitisk opbremsning, der ikke skulle blive den sidste.

Dansk landbrug har mange mærkedage i sin kalender, men fejrer dem sjældent. Dagen for Stavnsbåndsløsningen 20. juni 1788 siger næppe en historieløs generation noget videre og 7. august 1914 slet intet. Det er ellers den dag, hvor rigsdagen under indtryk af verdenskrigens udbrud 1. august gav den radikale Zahle-regering bemyndigelse til at regulere produktion og afsætning. Det erhvervsfaglige arbejdsprincip blev da konfronteret med et erhvervspolitisk styringsprincip, hvor statsmagten sad i kuskesædet.

Op til 1914 oplevede den tids landmænd en eksempelløs fremgang på alle leder og kanter. Landbruget var da hovederhvervet med 88 % af den samlede eksportværdi, og broderparten gik til England. Tyskland aftog heste, lidt slagtekvæg og smør, og det var det. Husmændene var blevet en faktor af en vis betydning, fordi andelsmejerier og -slagterier forædlede deres husdyrproduktion. I øvrigt handlede andelsbevægelsen nu med grovvarer som korn og foderstoffer samt cement og kul. Andelspioneren Anders Nielsen fik desuden oprettet en andelsbank og var hovedmanden bag lurmærkets gradvise indførelse 1901-06 som dansk kvalitetsmærke.

Da kom krigen i 1914. Med 7. augustloven som basis indførtes hurtigt maksimalpriser på rug og hvede, senere fulgt op af såkaldte "kornordninger" i form af tvangsaflevering af indhøstet brødkorn til nærmere fastsatte priser. Salget af animalske landbrugsvarer centraliseredes gennem officieuse afsætningsudvalg, der på regeringens vegne snildeligt skulle håndtere vort største udenrigspolitiske aktiv, landbrugseksporten. Først skulle de danske forbrugere tilgodeses, dernæst de to indbyrdes krigende grupper, englænderne og tyskerne. Førstnævnte var traditionelt vore vigtigste kunder, men tyskerne betalte bedst, og fik (=tog) broderparten gennem den sømilitære trussel fra u-bådskrigen 1917.

Da krigen først var forbi, havde Australien og New Zealand kilet sig voldsomt ind på vort britiske smørmarked. Markedet i et besejret Tyskland holdt ikke i længden, og først et godt stykke op i 1920'erne var markedssituationen så nogenlunde stabiliseret. Flæskeeksporten overgik dog allerede 1923 førkrigniveaue, og svineproduktionen blev i det hele taget 1920'ernes største aktiv. Med den senere landbrugs- og statsminister Thomas Madsen-Mygdal som drivende kraft var landbruget vendt tilbage til det liberale produktions- og afsætningsprincip. De landbrugsledere, der som Anders Nielsen og hans kronprins, mejeriforeningernes Niels Porse, havde lænet sig for meget op ad krigsårenes reguleringspolitik, faldt dermed i unåde, og Andelsbanken fulgte med i faldet 1925. Tvangsudstyknin g af herregårdsjord til statshusmandsbrug, "Jordlovene af 1919", blev hurtigt forladt igen,

da Madsen-Mygdal blev landbrugsminister 1920-24 efter at have været det nyoprettede centralorgan, Landbrugsraadet af 1919's første præsident.

Ved næste generationsskifte i 1928 overtog vor bedstefars generation et landbrugserhverv under kraftig ekspansion. Landbrugsfagligt havde tyverne bragt mange fremskridt både inden for markbrug og husdyrhold. Kunstgødningen vandt for alvor frem, da det viste sig, at kvælstofgødninger rundt regnet gav dobbelt igen. De lave kornpriser forbedrede husdyrproduktionens rentabilitet, men skabte international uro i landmandskredse, især tyske. Kvæg- og hesteeksporten til Tyskland løb derfor 1920-30 ud i stigende vanskeligheder, som i 1931 førte til markedets sammenbrud og dermed svære vanskeligheder for dansk eksport. Inden situationen her var blevet så nogenlunde stabiliseret, brød England gradvist med sine frihandelstraditioner og indførte februar 1931 en 10% værditold på mejeriprodukter, æg mv., og i november fulgte en kvotaordning for baconimporten, der for Danmarks vedkommende betød en reduktion på op mod 30%.

Nok kunne dansk landbrug i denne situation vente støtte fra sin regering, men ved valget i 1929 var Madsen-Mygdals venstre-regering erstattet af en socialdemokratisk-radikal alliance under Thorvald Stauning og med P. Munch som udenrigsminister. Ironisk nok var det den ellers så liberale Madsen-Mygdal, som i januar 1932 gav stødet til at få oprettet en valutacentral med hals- og håndsret over udenrigshandelen. I ly heraf fik den ellers så hårdt trængte danske industri næsten monopol på hjemmemarkedet, medens afsætningsudvalgene fra krigens dage genopstod i udvidet skikkelse, suppleret med en regulering af svineproduktionen gennem et toprissystem, "svinekort". Husmændene fik som ventet en fortrinnsstilling. Inden da havde Husmandsforeningerne i 1932 brudt med 13 års boykot af Landbrugsraadet og var blevet fuldgyldigt medlem – på Landhusholdningsselskabets bekostning. Landbrugets ledende skikkelse blev nu landstingsmand H. Hauch, Venstre, som evnede den kunst både at holde oprørsorganisationen "LS", Landbrugernes sammenslutning, uden for reel indflydelse og samtidig befæste samarbejdet med Husmandsforeningerne og regeringen.

I denne situation skrinlagde Socialdemokratiet sine aktuelle planer om at forcere Danmarks forvandling til et industriland ved bl.a. at rationalisere landbrugsstrukturen. Dermed fik det traditionelle, hestetrukne landbrug 20 års respit, fordi en ny verdenskrig 1. september 1939 igen understregede landbrugsgets hovedrolle i landets forsyning og økonomiske overlevelsessevne. Den 9. april 1940 gjorde Hitlers Tyskland sig imidlertid til hovedaftager af danske landbrugsvarer ved at besætte os. Betalingen var for en del tyske råvarer, kul og industrivarer, resten kunne vi hæve på egen regning i Nationalbanken.

Danmarks rolle som tvangsleverandør til den tyske værnemagt har været et omstridt anliggende blandt moderne historikere. Hvorledes nu end det politisk-ideologisk højtprofilede regnskab skal opstilles og vurderes, lykkedes det at

bjerge landet så nogenlunde helskindet gennem krigstidens forsyningsvanskeligheder. Det gav desuden landmændene gode forrentningsprocenter efter tredivernes vanskeligheder. Til gengæld betød efterkrigsårene modgang på så at sige alle fronter. Det internationale marked for landbrugsvarer lod sig ikke genoprette i et krigshærgt Europa. Vort traditionelle hovedmarked fra førkrigstidens dage, England, arbejdede nu med tosidede overenskomster, dvs. beskedne mængder til beskedne priser, og da Vesttyskland i 1949 atter stod på egne ben, arbejdede det sig gradvist frem mod et lukket markeds-system inden for det kontinentale Europa, toldunionen De Seks eller Fællesmarkedet En række vesteuropæiske lande med England i spidsen og med Danmark som deltager svarede igen med at oprette frihandelsområdet "De Syv" 1960. I denne situation brød dansk landbrug aldeles med fortiden. Markbruget og noget senere husdyrholdet blev mekaniseret. Piger og karle forlod erhvervet i stort tal, snart fulgt til dørs af folk fra mindre brug, der nu ikke kunne svare regning. Ved landbrugsloven af 6. juni 1962 tillod man derfor sammenlægning af små ejendomme. De dårlige afsætningsmuligheder motiverede desuden forskellige former for udvidet landbrugsstøtte i forhold til efterkrigstidens ordninger. Støtte blev introduceret 1958, det år, hvor der atter i vor lille fortælling sker et generationsskifte.

Den nye generation røg 1960 ud i noget så usædvanligt som en landmandsstrejke, der resulterede i diverse støtteordninger, såsom "kotilskud". Dermed var vejen banet for de forskellige kompensationsystemer, der skulle holde landbruget oven vande, medens man ventede på, at Frankrig skulle opgave modstanden mod Englands indtræden i Fællesmarkedet. Det ville forhåbentlig ske i følge med Danmark, sagde landbrugets nye, stærke mand, venstremanden Anders Andersen. Frankrig gav i juli 1969 grønt lys for udvidelsen, og 2. oktober 1972 sagde de danske vælgere ja hertil. Imens var hundredvis af andelsmejerier og et antal andelslagterier i løbet af 1960'erne blevet fusioneret til større produktionsenheder.

Markbruget tog på sin side hele tiden nye teknikker i anvendelse: kemisk bekæmpelse af ukrudt, nye kornsorter, enkims-roesåmaskiner og naturligvis titusindvis af traktorer. I husdyrbruget moderniseredes fodrings- og staldteknikken. De traditionelle husdyrracer skulle nu forbedres gennem krydsning, og dermed forsvandt nationale symboler som den røde ko og den hvide landracegris lige så stille ud af billedet.

Fællesmarkedet med dets indbyggede prisgarantier gav fra 1. februar 1973 landmændene den efterlyste fremtidssikring, men diverse udligningsordninger for bl.a. England skabte usikkerhed om prisniveauet. Dertil kom en international oliekrise, der for Danmarks vedkommende resulterede i en selvskabt krise med kronedevalueringer og enorme rentestigninger til følge. Landbruget blev derigennem parthaver i en række politiske forlig i 1980'ernes begyndelse. På trods af alle disse vanskeligheder fik man tid og kræfter til at opbygge nye markeder, bl.a. i Japan.

Da Poul Schlüter med sin borgerlige firkløverregering overtog styret i 1984, lysnede det lidt for et gældsplaget landbrug, men snart opstod nye problemer i form af diverse "handlingsplaner" mod miljøskadende overgødskning. Endvidere forsøgte EF/EU i slutningen af 1980'erne at reducere landbrugsstøtten og -produktionen gennem diverse prisreduktioner, medansvarsafgifter og braklægningsordninger.

Heldigvis var de optimistiske toner dominerende, da man i 1988 fejrede 200-året for Stavnsløsløsningen. Der var endda overskud til at få publiceret et 4-binds værk om Det danske landbrugs historie. Kommer der mon et nyt storværk ved 250-års jubilæet i 2038, eller er da et dansk landbrug en saga blot?

Siden sidste generationsskifte i 1988 er der sket meget, som jeg ikke rigtig har styr på, sådan rent historisk betragtet. Med sagkyndig assistance fra Henning Ventzelsen, Fødevareøkonomisk Institut ved Landbohøjskolen har det dog været muligt at få tilvejebragt nogle af de vigtigste data om landbrugets strukturudvikling i perioden ca. 1970-2004. Tallet på landbrugsdrifter over 5 ha gået ned fra ca. 125.000 i 1970 til 44.000 i 2004, og deraf er de 18.000 heltidsbedrifter. De 3.000 af disse havde søer og 7.000 malkekøer, resten slagterisvin. Antallet af de to bedriftsformer er faldet i samme takt som bedrifterne.

Fra begyndelsen af 1990'erne eller i hundredåret for svineproduktionens gennembrud er der sket en koncentration på stadig større bedrifter. I 2004 har sobedrifter med over 100 søer 60% af bestanden, for malkekobesætninger med over 100 køer er andelen 58%. Nøgleordet for en bedre økonomi er investering i moderne teknologi og dermed omkostningsbesparende tiltag, ellers kan man godt dreje nøglen om. Overskuddet i landbruget udgøres stort set af den årlige EU-støtte på 9-10 mia. kr., påpeger Henning Ventzelsen.

I mellemtiden er driftige, danske landmænd "udvandret" til vore østlige nabolande, ikke mindst Polen og Rusland for dér at tage rigtig fat på dansk manér, akkurat som man gjorde det for 4-5 generationer siden, ja endda senere i USA, Canada, Argentina, Australien og New Zealand. I Mellemligstiden var danske landmænd meget aktive i Litauen, og da oprørtes mange af de tilbageblevne over den mulige konkurrence, de udvandrede sikkert ville påføre dem på længere sigt. Den dengang så lovende udvikling blev imidlertid brutalt knust af de to diktatorer, Hitler og Stalin med deres altødelæggende millionhære.

Da vor historie indledtes i 1830'erne, stod bondelandbruget ved begyndelsen til en eventyrlig udvikling. Over 6-7 generationer rullede de produktionstæppet ud over det danske landskab, byggede titusindvis af moderne ejendomme og tilvejebragte en eksportproduktion, der gjorde Danmark til det eneste land, som moderniserede samfundet på basis af en landbrugsøkonomi. Nu ruller tæppet gradvist tilbage, og frem springer lyngen og ukrudtet. I kampen mod disse konkurrenter til korn, græs og roer er nedlagt ufatteligt mange arbejdstimer. Skjern å duver sig nu frem i bløde kruseduller som i tiden før Dalgas, og engene med eller uden storke er garanteret våde på de kanter.

Hænger historien da sammen over en strækning på 175 år? Det må enhver afgøre med sig selv. Historikerne har ikke patent på historien, og mit votum herom står for egen regning. Jeg mener fortsat, at der en lang og ubrydelig linje i udviklingen. Bonden i 1830'erne og svineproducenten i dagens Danmark står begge med et økonomisk ansvar, som i begge tidsafsnit har været byrdefuldt at bære alene. Så længe man dog kan se sig selv og sin gerning i et langt, historisk perspektiv, vil fortællingen om det danske landbrug have en fremtid for sig.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær:

Inger M. Hansen

Svalevej 13,

4440 Mørkøv

Tlf. 59 27 59 77

Om at gemme

Af *Jens M. Riis, Glamsbjerg.*

Dette indlæg er egentlig forårsaget af en frugtbar samtale med slægtsgårdsarkivets formand, Anne Lis Ladefoged, ved årsmødet om emnet at gemme. Emnet kan egentlig opdeles i 2 afsnit, nemlig:

- lidt om den traditionelle "gemning" og
- så om en mere moderne form.

Den traditionelle

De fleste af os – måske særlig slægtsgårdsfolk – lider vel af en "gemmedille" – "man kan jo altid få brug for det". Med tiden kan gemmeriet blive til ganske meget. Om ikke før, så opdager man det, når man skal flytte.

Så er det, man skal til at passe på. Jeg tænker ikke mindst på gamle historiske papirer, biografier, avisudklip, festsange m. m. om både en selv og familiemedlemmer. Dertil ikke at forglemme fotografier og tilsvarende.

Man har 3 muligheder:

- smide det hele ud, hvilket vil være en stor skam.
- putte det hele i kasser og så lade efterkommerne ordne det, hvilket er besværligt for sidstnævnte.
- selv foretage det fornødne med sortering, registrering, ordne i mapper, kuverter, skrive lidt forklarende tekst til og så husk endelig at skrive navne og data på fotografierne.

Allerede her kan det være fornuftigt at tage stilling til, hvad der til sin tid skal gøres med nævnte materiale og hvem, der skal tage sig af det.

Det er alt sammen op til den enkelte sammen med sin familie at afgøre, hvad der skal gøres. Med mit kendskab til arkivfolk, så er det værste, de næsten kan komme ud for, nemlig fra et bo at få en kasse/kassevis af måske værdifuldt, men usorteret og ikke ordnet materiale.

Jeg har dermed allerede antydnet, at jeg går ind for ovennævnte 3. løsning.

Hvad gør man så:

- man lægger en slagplan – medinddrager andre familiemedlemmer, det må gerne tage tid – det indvinder man hurtig senere i processen.
- fortager en grovsortering af sit materiale efter nogle hovedemner som f. x. gård, familie, andre erhverv, beskæftigelse m.m.
- derefter en finsortering – måske kronologisk – og skriver sedler med supplerende oplysninger, som påhæftes.
- til slut sætter man i mapper og putter i kuverter, sætter etiketter på.
- laver en samlet oversigt over, hvad der er, og hvordan det er ordnet.

Man bør nemlig hele tiden under arbejdet have for øje, at andre, som overtager materialet, har mulighed for at forstå og finde ud af det.

Det kan også være klogt, at rådføre sig med en kompetent medarbejder fra det lokalhistoriske arkiv subsidiært slægtsgårdsarkivet.

Nogle vil, måske inden de er nået hertil i læsningen, spørge sig selv: "Har mine efterladenskaber da nogen interesse?" Svaret vil for de fleste være et stort "Ja!" Nok først og fremmest for ens familie – og om ikke i første omgang – så i en senere runde – for ens sogn og lokalområde.

Så det er bare om at komme i gang. Husk, man skal gøre det, mens man kan.

Den moderne

Ny muligheder – måske lidt uprøvede for mange – er kommen til. Tænk på videokameraet. Her er det faktisk muligt at optage levende billeder eller med andre ord gemme det levende liv. Det kan oven i købet lade sig gøre at indlægge tale.

Tænk på, at sådan en video optaget i det herrens år 2006 kan gemmes, og så kan oldebørn m. fl. om 25-50 år se, hvordan deres forfædre levede og boede, samt hvordan deres omgivelser i øvrigt var. Dertil med tale på.

Det er en næsten forjættende tanke.

Her vil nogle næsten straks stå af og sige: "Ja – al den teknik – den kan vi ikke styre". Det kan måske nok være, men jeg er sikker på, at det kan vore børnebørn. Det er muligt, at de ikke har disse såkaldte nymodens ting, men de er skafbare også indenfor rimelige priser. Det behøver derfor slet ikke at være nødvendig med dyr professionel hjælp.

Hvad gør man så, hvis man beslutter sig for, at vi skal have optaget en video eller en DVD om vor gård, mark, hus, stuer og have:

- man sikre sig fornøden teknisk bistand fra familien eller bekendte, som magter den tekniske opgave eller kan komme til det.
- den fornødne tekniske apparatur, d.v.s. et videokamera, hvortil der er indtalmulighed. Så skal man selvfølgelig disponere over et TV samt video- og eller DVD afspiller.
- så lægger man en slagplan eller for at bruge et moderne udtryk; man laver en drejebog for, hvad der skal filmes og hvornår – f. x. hvilke årstider.
- forbered indtaling – her er der flere ting at tage højde for:
 - hvem skal gøre det – der kan udmærket være flere om det.
 - for at have lidt system i tingene er det godt med en stikordsliste.
 - når man indtaler, skal man "være sig selv" og bruge sine daglige ord og vendinger.
- så er det ellers bare om at komme i gang. Det er ikke sikkert man er tilfreds med første udgave, men så prøv igen. Det gamle ord, at øvelse gør mester, gælder også her.

Hvis man hellere vil, så er der en lidt anden mulighed:

Her filmer man i første omgang bare løs uden indtaling. Derefter "klipper" man, redigere eller flytter rundt i råbåndets materiale, til man synes, at nu har vi en færdig film.

Først derefter indlægger man tale og evt. underlægningsmusik på båndet: Begge metoder har for- og bagdele – men forsøg.

Til sidst er der spørgsmålet: skal min film opbevares på videobånd eller på DVD? Svaret er nok det sidste: det er mest fremtidssikkert, og det fylder også mindst.

Sluttelig kan vi anføre: min hustru og jeg har selv prøvet, og vi har absolut ikke de store tekniske færdigheder. Det gik, og det har været spændende.

God fornøjelse!

NB. Et sådant arbejde er da for resten i god overensstemmelse med Slægtsgårdsforeningens motto: Lær af fortiden – lev i nutiden – virk for fremtiden

Nyt fra kredsene

Midtjysk Kreds

Lørdag den 28. oktober var Midtjysk Kreds på besøg på Fur Bryghus med 20 deltagere, hvilket er maksimum for, hvad man tillader for hvert besøg. Bryghuset ligger på øens nordvestlige spids, Knuden, og er indrettet i en tidligere molersfabrik. Indretningen er foretaget på en ret enestående måde med moderne fliser næsten overalt, så bygningen, en smuk rød træbygning fra 1926, virker ren og hygiejnisk. Den er nænsomt restaureret med pietetsfølelse for de gamle håndværkstraditioner.

Foruden bryggeriet er der indrettet restaurant i huset. Ved modtagelsen fik vi først slukket tørsten med et glas øl af eget valg, og efter at guiden, omhyggeligt i over en time, havde stået for rundvisningen, der også omfattede forevisning af nogle af ejerens antikke biler, blev der igen serveret øl til alles tilfredshed.

Furbesøget sluttede af på Færgekroen, hvor der blev serveret kaffe. Her underholdt tidligere gårdejer Holger Lundgaard med fortællinger fra øen.

Ejgil Overby.

Århus Amtskreds

Den 25. oktober afholdtes ordinær generalforsamling på Gl. Estrup. Næstformand Jørgen Katholm valgtes til dirigent. Og formanden, Anne Lis Ladefoged, aflagde beretning. Da Anne Lis Ladefoged også er formand for Arkivudvalget havde hun også noget at berette, bl. a. om den da, da der var åbent hus på Gl. Estrup med 110 besøg på arkivet.

Der var genvalg til Hans Alrøe, Niels Thybo og Anne Lis Ladefoged. Henry Slemming ønskede ikke genvalg, og nyvalgt blev gårdejer Kristian Refshauge Foged, "Dybkærgård ved Rønde.

Formanden takkede Henry Slemming for det arbejde, som han gennem 37 år havde udført i bestyrelsen for Århus Amtskreds samt for sine mange år i hovedbestyrelsen og som formand for Arkivudvalget.

Allis og Henry Slemming fortsætter arbejdet i Slægtsgårdsarkivet hver onsdag.

Efter generalforsamlingen fortalte sognepræst Knuth S. N. Carlsson på en engageret måde om sin slægt på Bornholm. Der blev fortalt om livet og opvæksten, om årene derefter og enkelte plevelser som præst i Rimsø.

Vi var 27 deltagere, der havde en dejlig aften.

Efterfølgende har bestyrelsen konstitueret sig med Anne Lis Ladefoged som formand og Jørgen Katholm som næstformand. De øvrige bestyrelsesmedlemmer er Jørgen Schmidt, Niels Thybo, Kristian Refshauge Foged, Otto Petersen og Hans Alrøe.

Anne Lis Ladefoged.

Vejle Amtskreds

Efterårsmøde med generalforsamling blev afholdt 28. november 2006 på Bygholm Landbrugsskole. Der var 22 deltagere.

Gdr., borgmester Ejgil W. Rasmussen, Yding ved Gedved fortalte om "Livet som bonde og borgmester"

En lang politisk karriere som almindeligt kommunalbestyrelsesmedlem, senere mangeårig borgmester i Gedved kommune, formand for kommuneforeningen i Vejle Amt og til slut 4 år som formand for Kommunernes Landsforening. Et aktivt politisk liv, som slutter nu ved den nye kommunale strukturreforms start 1. januar 2007.

En meget levende fortælling med mange anekdoter og oplevelser fra de "bonede" gulve.

Efter kaffen blev der afholdt generalforsamling:

Jens Jacob Jacobsen blev valgt som dirigent.

Formanden Niels Chr. Jørgensen, aflagde beretning om de aktiviteter, der har været i året 2006. bl.a. kredsens medvirken som vært for Slægtsgårdsforeningens årsmøde sidst i maj, da det blev afviklet i kredsens område.

Endvidere orienterede formanden om de ændringer, der se sket i hovedbestyrelsen.

Til bestyrelsen blev genvalgt: L. Chr. Lauersen, Give og Jørgen Ziska, Bjert.

Nyvalgt blev: Helle Pedersen, "Rugstedgård", Vejle og Laurits Vind, "Rosengården" Pjedsted.

Forårsmøde mandag den 19. marts. Vi besøger Give Museum kl.14.

Niels Christian Jørgensen.

Fynskreds

Mandag den 9. oktober samledes 51 medlemmer på Landbo Fyn i Vissenbjerg, hvorefter turen gik til Horsens til Danish Crown s nye slagteri.

Vi så et af verdens største og mest moderne slagteri. 3 guider viste og fortalte os om en arbejdsgang fra modtagelse af grisen, slagtning, til den køres ud i pakker.

Forholdene på det nye slagteri er et stort spring fremad for både mennesker og dyr. Der er markant færre tunge løft end hidtil på grund af automatisering og IT styring. Efter 2 timers rundvisning blev der serveret smørrebrød og kaffe. Et interessant besøg.

Karen Jacobsen

Vestsjællandskreds

Kredsen afholder **vintermøde med generalforsamling tirsdag den 16. januar kl. 14.00** på Høng Landbrugsskole. Efter kaffen fortæller gårdejer og mangeårigt byrådsmedlem i Kalundborg Lars Pedersen, Røsnæs. Han foredrag hedder: "Hvorfor nu det?"

Vagn Juel Jørgensen.

Sjælland Syd

Højskoledagen den 4. november samlede 65 deltagere på Hindholm Socialpædagogiske Seminarium ved Fuglebjerg.

Efter morgenkaffen fortalte rektor Johnny Lauritsen om seminariet, der har 600 elever, 40 ansatte og en årlig omsætning på mere end 25 mio. kr. (Læs mere i blad nr. 384 side 11.)

Derefter holdt gårdejer, byrådsmedlem og rejsearrangør Elmer Jacobsen, Agerup et lysbilledforedrag om Australien og Tasmanien, hvor han kom første gang i 1977 som ung landmand og stadig kommer hos sine bekendte fra dengang med rejsedeltagere.

Efter en fortræffelig frokost, var der sangtime med Jytte og Poul Bech-Willumsen, Brandelev. Fruen akkompagnerede på harmonika og hendes mand sang ind imellem solo.

Efter kaffepausen fortalte journalist ved regionalradioen i Næstved, Peter Sten, Lundby om sit arbejde og om personer han havde mødt. Det var en meget vellykket højskoledag.

Solvejg Holtet-Kristiansen.

Nordsjællandskreds

Generalforsamlingen afholdes den 17. januar kl. 19.30 på Skævinge Kro. Efter kaffen fortæller økonomikonsulent Kurt Christensen fra Nordsjællands Landboforening/Agrovi om mulighederne for at drive landbrug i hovedstadsregionen.

Jens Brogaard Jensen

Lolland-Falsterkreds

En sensommertur den 24. september begyndte ved Marrebæk Pumpestation. Efter en god besigtigelse af pumpestationen, gik turen under ledelse af Kjeld Hemmingsen langs kanalerne der er tilsluttet pumpestationen. Arealet er samtidig reservat.

Eftermiddagskaffen blev indtaget på åben mark.

Fra Pumpestationen kørte vi til slægtsgården "Boesminde", hvor der drives Bed & Breakfast. Vi så også den private samling af veteranbiler.

Turen sluttede med et godt måltid på Larsens Plads i Marienlyst.

Der deltog 40 medlemmer.

Mogens Høge Hansen.

Julehjertet

Vi pynter ude og inde med julens symboler, hvor af de mest udbredte er stjernen og hjertet.

Men med julens indkøbsræs burde det mest udbredte symbol være kræmmerhuset, men det bruges trods alt kun på juletræet!

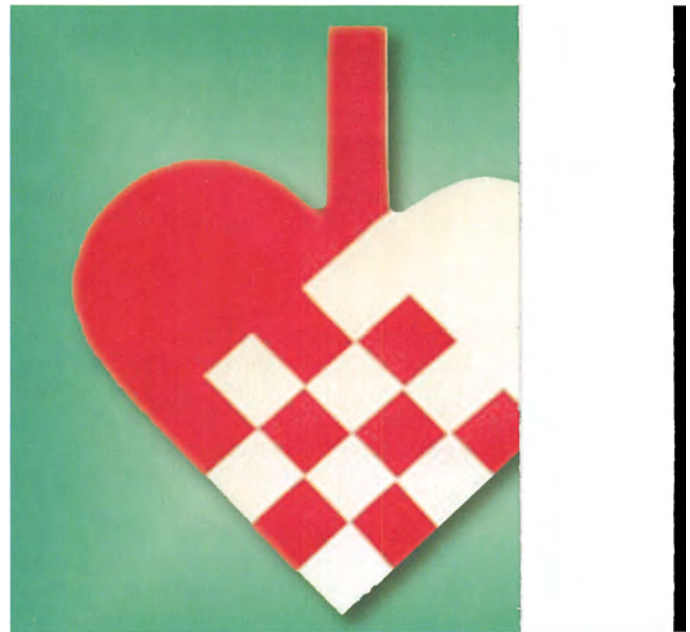
Stjernen, der hænger i gadens granguirlander og ses øverst i juletræet, symboliserer troen, gudsforholdet, mens hjertet er symbolet på forholdet mellem mennesker.

Det bibelske menneskesyn er præget af enheden mellem det sjælelige og det legemlige. Derfor er hjertet bærer ikke blot af det fysiske liv, men også af det åndelige liv.

Hjertet er hos Paulus sæde for troen og tvivlen.

Karakteristisk for enheden i det bibelske menneskesyn er det, at både Moses og Paulus kan sige: "Ordet er dig nær, i din mund og dit hjerte!"

Moses mener, at Ordet er loven, mens Paulus mener, at Ordet er evangeliet.

Hjertet er blevet en international betegnelse for kærlighed og forelskelse.

Hjertet indtager en central plads i julens symbolsprog. Det er dog først i slutningen af 1800-tallet, at man er begyndt at flette de kulørte hjerter med hank, der kunne bruges som kurv til godter på juletræet.

Hvem der har udviklet de flotte flettede hjerter, der i dag udføres i mange flotte mønstre, kan ikke fastslås, men det er bemærkelsesværdigt, at det ældste kendte flettede hjerte er fremstillet af H. C. Andersen.

Ligesom H. C. Andersen lavede mange papirklip, har han også lavet det ældste bevarede flette hjerte, fremstillet af to slags glanspapir, der stammer fra 1861. Han lavede det til H. C. Ørsteds datter Mathilde, som han var forelsket i. Dette flettede hjerte findes i H. C. Andersens hus i Odense. H. C. Andersens hjerte var skabt af grønt og rødt papir.

Julen er hjerternes fest. - Glædelig fest.

OGN

Slægtsgårdsrejsen 2007

Slægtsgårdsrejsen 2007 går til ÅLANDSØER
Pris ca. 5.200 kr. - Udførligt program i feb

	ide	2
	ide	3
	ide	4
	ide	8
En historie om	side	10
Nyt fra kredsene	side	12
Forskningscenter Flakkebjerg	side	13
Læsningens fryd	side	14
Tilmeldingsblanket	side	15
Høve Valgmenighedskirke	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

februar/marts 2007

Nr. 386 - 63. årgang

Asbjerggård i Gerlev, hvor årsmødeudflugten afsluttes

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsconsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40,
Sædding, 6830, Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen

»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 20,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmkreds)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmoose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Carl Martin Christensen,

»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
Fjelstrup
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krog

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Esben Oddershede,

»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97981997

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf. 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Jørgen F. Schmidt,

»Bondeseje«
Randersvej 181, Lime, 8544 Mørke
tlf. 86 97 47 69

Steffen Buch Juul

Jægergården
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,

»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Vi går nu foråret i møde, og som landmand er det med spørgsmålet, hvordan er vinterafgrøderne kommet gennem den våde og milde vinter, og hvordan vil vi få forårsafgrøderne i vej, og dermed sikre årets udkomme?

Vi er i en spændende tid, hvor produktionen af landbrugsprodukter ikke alene er til fødevarer, men også til andre former for energi.

I USA og Brasilien dyrkes store arealer med majs og hvede til fremstilling af etanol. Denne omlægning har fået WHO til at udsende en advarsel, for verdens kornlagre er reelt meget små, og med et dårligt globalt høstår vil der ikke være ressourcer nok.

Det interessante er om politikerne i EU vægter fremstillingen af etanol lige så højt som fødevarerne, og hvis de gør det, hvordan vil de så forholde sig til braklægningen.

Bliver korn en mangelvare vil verdensmarkedsprisen rette sig, og teknologien gøre nye fremskridt.

Det etiske i etanolfremstillingen – at fremstille ”brændstof” af fødevarer – er gange uproblematisk.

Før traktorenes tid blev arbejdet udført med heste, og en meget stor del af landbrugsproduktion bestod af havre, der blev til hestefoder og dermed til trækraft.

Om man lader landbrugsjord ligge bark eller fremstiller energi-afgrøder er ikke lige meget. Som landmand er det af betydning at man dyrker sin jord og får sit hæderlige udkomme af sit arbejde.

Det der står tilbage er en erkendelse fra politikerne af, hvad de vil med vore afgrøder.

Vindenergien, som har så stor politisk bevågenhed kan ikke lagres, men etanolen der både kan lagres og er en vedvarende energikilde, har ikke den politiske interesse, og det er uretfærdigt!

Peder Mouritsen.

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 387 udkommer omkring den 20. april 2007. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. april 2007.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: PRINFOMEGA
Østerbro 4
4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33
info@o-mega.dk

Program for årsmødet 2.-3. juni 2007

Tilmeldingsskema findes side 15

Lørdag den 2. juni 2007

- Kl. 10.00 Forskningscenter Flakkebjerg,
Forsøgsvej 1, 4200 Slagelse.
Kl. 12.00 Frokost på Forskningscenter Flakkebjerg.
Kl. 13.45 Besøg i Høve valgmenighedskirke.
Kl. 15.00 Kaffe på Kobæk Strand.
Kl. 15.30 Årsmødet åbnes officielt på Kobæk Strand,
Kobækvej 85, 4230 Skælskør.
Kl. 18.00 Festmiddag på Kobæk Strand.

Dagsorden for årsmødet:

1. Sang og velkomst.
2. Valg af dirigent.
3. Formanden, Peder Mouritsen, aflægger beretning.
4. Formanden for Slægtsgårdsarkivet,
Anne Lis Ladefoged, aflægger beretning.
5. Formanden for bladudvalget,
Peder Mouritsen, aflægger beretning.
6. Beretningerne drøftes.
7. Fremlæggelse af regnskab og budget.
8. Ændring af vedtægter.
9. Valg. På valg: Carl Martin Christensen,
Mogens Høge Hansen og
Frants Wetche.
10. Valg af revisor.
11. Mødested for årsmødet 2008 og 2009.
12. Eventuelt.

Søndag den 3. juni 2007

- Kl. 8.15 Afgang fra Kobæk Strand.
Kl. 9.00 Holsteinborg kirke og slot,
Holsteinborgvej 130 A, Holsteinborg, 4243 Rude
Efter en kort gudstjeneste i kirken vil godsejer,
kammerherre Ulrich greve Holstein-Holsteinborg
fortælle om godset, og derefter vil vi gå gennem
slottet og parken.
Kl. 11.30 Afgang fra Holsteinborg.
Kl. 12.30 Frokost på Vilcon Hotel & Konferencegård.
Kl. 14.00 Afgang fra Vilcon.
Kl. 14.15 Besøg hos Mette og Mikael Andersen, "Asbjerg-
gård", Falkensteensvej 7 A, Gerlev, 4200 Slagelse.
Kl. 15.45 Mødet slutter på "Asbjerggård".
Kl. 16.30 Ankomst til Kobæk Strand.

Mødeudgifter

Der skal på forhånd betales for:

- Lørdag** Frokost og kaffe på Forskningscenter
Flakkebjerg (exkl. drikkevarer)100 kr.
Eftermiddagskaffe med kage 45 kr.
Festmiddag på Kobæk Strand
(tre retter, inkl. 1 glas hvidvin og kaffe) . 360 kr.
+fællesudgifter (musik, tryksager, porto m.m.) 90 kr.
I alt 450 kr.
- Søndag** Frokost på Vilcon Hotel & Konferencegård
(inkl. 1 øl/vand og kaffe)175 kr.
+fællesudgifter, inkl. entre på Holsteinborg m.m.70 kr.
I alt 245 kr.

Overnatning

Der er overnatning på Kobæk Strand inkl. morgenmad
Dobbeltværelse pr. person, lørdag-søndag, 485 kr.
Enkeltværelse pr. person, lørdag-søndag, 525 kr.
Dobbeltværelse pr. person, fredag-søndag,
inkl. aftensmad fredag, 1205 kr.
Enkeltværelse pr. person, fredag-søndag,
inkl. aftensmad fredag, 1350 kr.

Fortur

Der bliver ingen fortur med bus i år, men for de der kommer
til Kobæk i løbet af fredagen tilbyder Ole G. Nielsen en
byrundtur i Skælskør og besøg på en af egnens herregårde.

Bus, søndagsudflugt

Der vil blive arrangeret buskørsel til turen søndag.
Det anbefales at tage bussen, da lokale folk vil
fortælle om, hvad der passerer. Pris **120 kr.**
Busserne kører fra Kobæk Strand og tilbage.
Personbiler kan parkere på hotellets parkeringsplads
hele søndagen.
Bustur kl. **8.15** til **16.15**.

Afbud

Eventuelle afbud meddeles straks til sekretæren, hvis beta-
ling skal undgås.

Slægtsgårdsrejsen 2007

Turen er med bus gennem Sverige til Ålandsøerne i dagene
8. – 14. juli.

Udgangspunktet for turen er Mølletoftegård, Skælskør Lan-
devej 83 i Lundforlund syd for Slagelse, hvor bilerne kan
holde. Bussen kører herfra kl. 09.00. Der er påtænkt et par
opsamlingssteder over Sjælland.

På den første dags tur gennem Sverige besøger vi Vadstena,
hvor vi ser det berømte kloster for Birgittinemonnerne.

08.-09. juli Scandic Frimurarehotellet i Linköping.

Fra Linköping fortsætter vi mod Stockholm, hvor vi bruger
resten af dagen.

09.-10. juli Scandic Kungens Kurva, Huddinge, ca. 15 km.
fra Stockholm Centrum.

Tredje dags formiddag er i Stockholm. Kl. 15.00 med færgen
fra Kapellskär til Mariehamn (overfart 2½ time).

10.-13. juli Hotel Cikada i Mariehamn (3 nætter) et godt 3
stjernet hotel.

13. juli. Afgang kl. 07.00 med færgen fra Mariehamn til
Kapellskär.

Under overfarten serveres morgenmad. Vi besøger Uppsala
og fortsætter hjemad.

13.-14. juli Bor vi på First Hotel i Skövde.

Vi forventer at være i Lundforlund omkring kl. 18.00.

Der er ledige pladser, kontakt Inger M. Hansen 59 27 59 77.
Turens pris er med fuld pension og entre **kr. 5.565,00** pr.
person i dobbeltværelse.

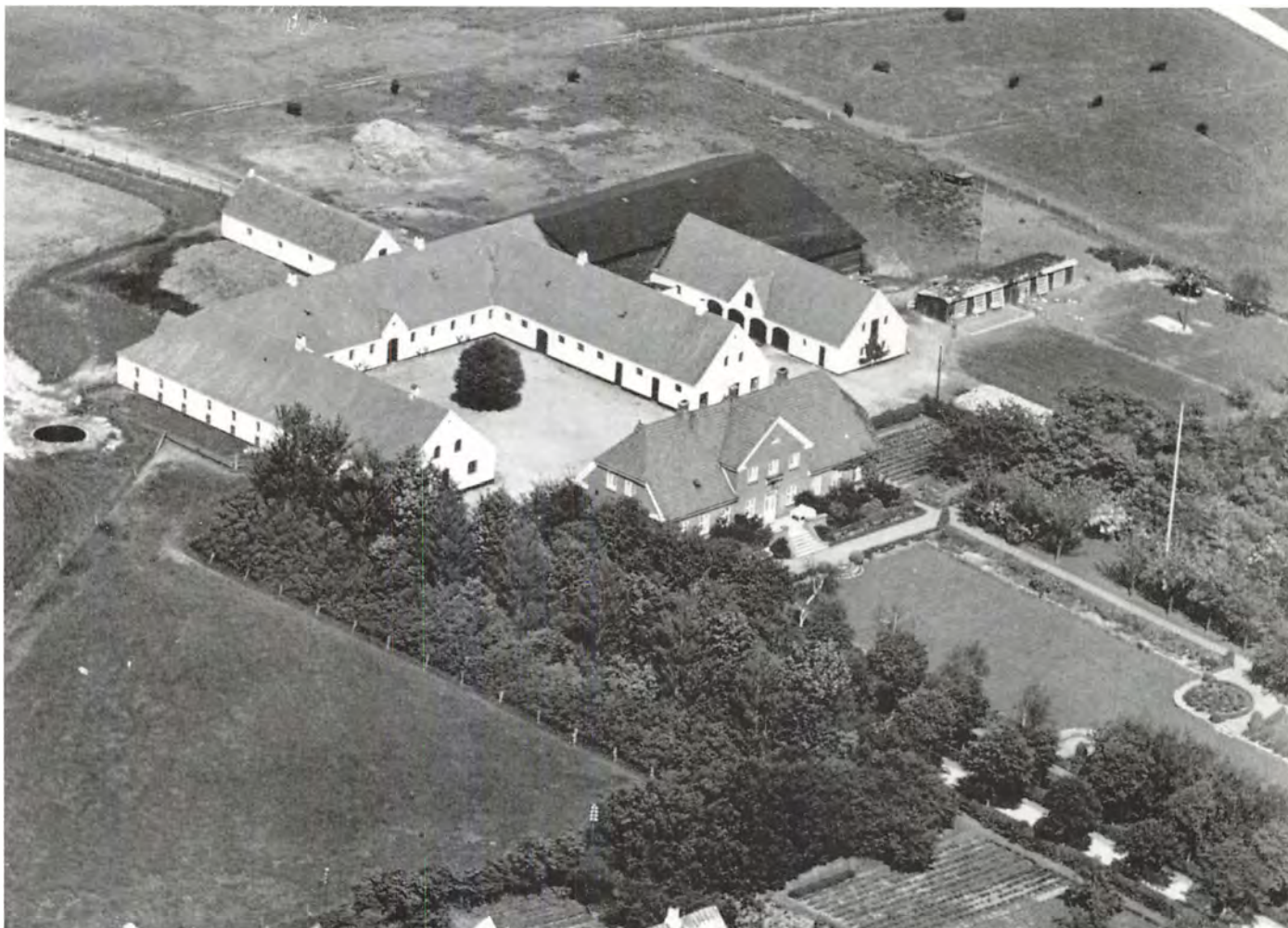
Tillæg for enkeltværelse kr. 1.110,00.

(Bemærk: Frokosten 1. dag er henlagt til et vejcafeateria, og
er ikke indregnet i prisen.)

Husk: Ålandsøerne er Finland, så der betales i Euro.

Turen er tilrettelagt i samarbejde med Egons rejser, der er
medlem af Rejsegarantifonden.

Asbjerggård i Gerlev

Asbjerggård o. 1930. Bemærk haven.

Årsmødeudflugten slutter med besøg hos Mette og Mikael Andersen, Asbjerggård i Gerlev.

Mikael Andersens oldeforældre, Eline og Aage Rasmussen, skabte Asbjerggård ved sammenlægning af to gårde i 1908, og opførte derefter en ny gård nordligst i landsbyen.

Driften

Da Mikael Andersen købte gården i 1994 var der 73 ha og en besætning på 135 søer og tilhørende slagtesvineproduktion. I 2001 overtog Michael Andersen sin fader, Ole Andersens gårde i Høve, Lundsgård og Krøllausgård.

Mikael Andersen ejer 191 ha, driften omfatter 320 ha, og der er pasning af yderligere 125 ha. Endvidere er der aftale om mejetærskning af endnu 100 ha.

Nu er der 330 søer på gården, og det giver 10.000 grise, der bliver på gården til de når de 30 kg. 8.000 af disse fodres færdig på Krøllausgård.

Gerlev

I 1682 var der i landsbyen Gerlev 21 gårde med 160 tdr. hartkorn og 707 tdr. land dyrket areal.

I matriklen fra 1844 blev Lundforlund-Gerlev sogne anset for at have den højeste bonitet i Sorø Amt.

Gerlev var en af de landsbyer, som blev udtaget til landbo-reformforsøg, da Generallandvæsenskommissionen i 1768 udarbejdede sine første forslag. Reformarbejdet blev afbrudt efter et par år, men udskiftningen af landsbyens jord var begyndt og afsluttedes i 1794.

Blandt de gårde, der blev i landsbyen var de senere matr. nr. 2 og 5, som i 1908 blev lagt sammen til Asbjerggård.

Historie

Matr. nr. 2 var anneksgården, som tilhørte præsteembedet for Lundforlund-Gerlev pastorat.

I 1850 fik ungkarl Hans Jensen arvefæsteskøde på gården, som hans afdøde moder, Karen Sørensdatter, havde besiddet. Hans Jensens fader hed Jens Hansen, og han havde naturligvis haft arvefæstet før enken.

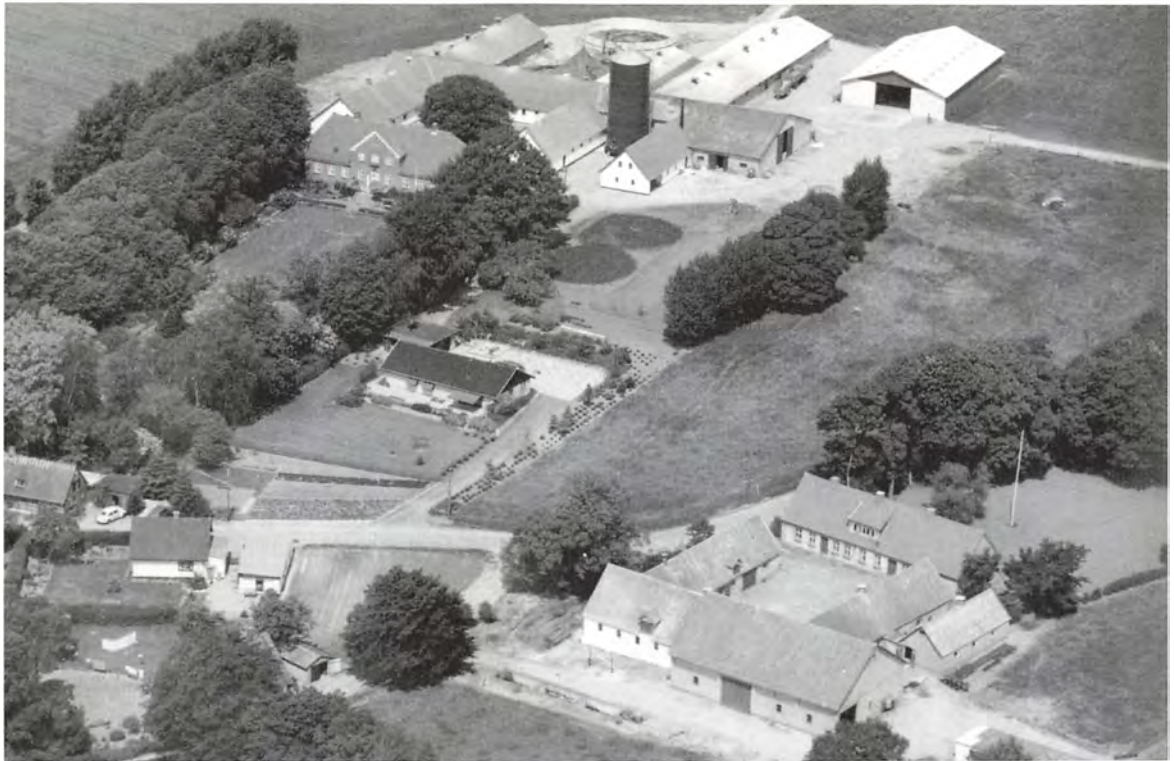
I Hans Jensens fæstebrev oplyses, at gården står for hartkorn 6 tønder 6 skæppet 1 fjerdingkar og 1/4 album.

Som arvefæster havde han den fulde dispositionsret over gården, blot skulle der betales 100 rd. ved overdragelsen af arvefæstet.

I arvefæstebrevets punkt 3 står:

”I kvægtiende og småredsel til beneficarius (den begunstige – sognepræsten) svarer og leverer arvefæsteren

Asbjerggård før branden. Midt i billedet ses et parcelhus, her lå Asbjerggårds gamle stuehus. Nederst th. ses Skovholmgård, Eline Rasmussens hjem, der har været i slægten siden 1814.

årlig og første gang for året 1850 5 skilling for hvert lam som fødes, 8 skilling for hver tillægskalv, 10 skilling af hvert føl, 8 skilling af hvert bistade, 1 snes æg, 1 par kyllinger, 8 pund sødmælksost og en levende stubgås.”

I punkt 4 omtales arvefæsteafgiften og vederlag såvel for landgilde og hoveri, som for konge-, kirke- og præstetiende årligt udgør 15 tdr. rug, 15 tdr. byg, 15 tdr. havre. 10 tdr. rug og 15 tdr. byg betales i rede penge. Resten leveres i naturallier i præstegården eller hvor præsten måtte ønske det i Slagelse, Korsør eller Skælskør.

Præsten skulle af det korn, som skulle leveres have et halvt fjerdingkars opmål for hver tønne.

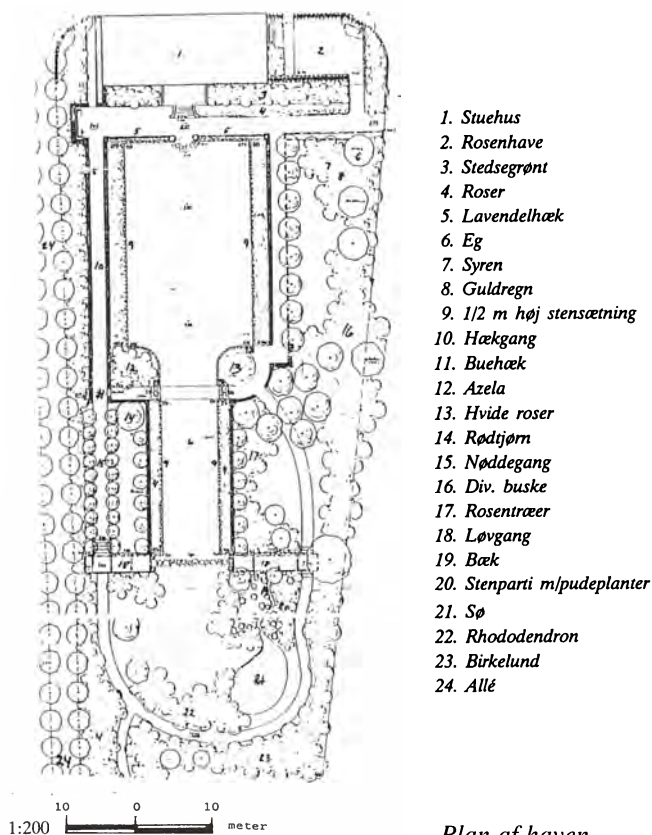
Arvefæstebrevets punkt 6 lyder:

”Beneficarius eller den, der fungerer i hans sted forbeholdes, så ofte han i embedsforretninger møder i Gerlev by, et passende, hensigtsmæssigt og forsvarligt aftrædelsesværelse, som dertil holdes i beredskab i Anneksgården, ligesom og der en passende port til hans vogn og en god tæt og forsvarlig stald til hans heste, og tilstedes kusken såvel adgang dertil, som til folkestuen.”

Efter næringsloven af 1857, der gav mølleriet frit, opførte arvefæster Hans Jensen en hollandsk mølle på gårdens yderste mark, lige op ad landevejen mellem Slagelse og Skælskør. Både mølleri og bageri var bortforpagtet.

Asbjerggård 1994.

Plan af haven.

I 1902 overtog sønnen Jens Hansen gården, der på den tid var på 56 tdr. land, hvoraf de 54 var ager. Besætningen bestod af 14 køer, 6 stk. ungvæg og kalve, 2 tyre, 4 heste, 2 plage samt 6 får og lam. Der solgtes årligt 40 fedesvin. Det normale folkehold var 1 fodermester, 1 foderkarl, 1 karl, 2 piger og i daglejer.

Jens Hansen døde 13. oktober 1909, og boet solgte til Aage Rasmussen. Købekontrakten er underskrevet 27. oktober 1909 med overtagelse 1. november 1909.

Aage Rasmussen havde med købekontrakt af 29. juni 1908 købt gården matr. nr. 5a og 5 b - Asbjerggård. Gården havde været delt, men i 1880 havde Jens Olsen købt begge parceller. Hans fader havde haft 5a siden 1837, og hans faster havde haft 5b siden 1843.

Til 5a hørte af hartkorn godt 4 tønder og til 5b knapt 2 tdr. Efter at Aage Rasmussen havde købt nabogården – Anneksgården, opførte han i 1910 en ny staldlænge nord for Asbjerggården, og flyttede laden dertil.

I 1916 opførte han de tre andre længer og et nyt stuehus. I stuehuset indrettedes ud til haven en stor stue, hvis møblement var tegnet af indretningsarkitekt Gudrun Trier Mørch. Stuen er i almestil med hjørnebænk, bord, skænk, amagerhylde, en bænk mellem to skabe og et kakkeltbord. Et enestående møblement, som næsten er bevaret. Stuen er med loftbjælker, som svarer til møblelementet, men lofthøjden er mere anseelig.

Tømmeret til møblerne var bjælkerne i den gamle gård. (Gudrun Trier Mørch er sammen med sin mand, Ejvind Mørch, hovedpersonerne i Dea Trier Mørchs roman "Kastaniealéen", hvor hun kærligt fortæller om bedsteforældrene.) Aage Rasmussen tegnede selv gården med hjælp fra bygmester Johannes Olsen, Slagelse.

Til gården anlagdes en stor have, tegnet af arkitekt Aage Erbo.

Her blev der i Eline Rasmussens tid både holdt havemøder og opført teaterforestillinger.

Slægten

Aage Rasmussen var født i Fårdrup den 1. september 1880. Hans forældre var gårdejer Johan Rasmussen og Marie f. Jørgensen. Han blev 17. september 1908 gift med Eline Ingeborg Nielsen fra Skovholmgård i Gerlev (20. marts 1886 – 15. maj 1966).

I ægteskabet fødtes 5 sønner:

- 1) Knud (4. maj 1909 – 27. marts 1917.)
- 2) Holger (19. april 1910 – 10. maj 1978). Mejløbækgård i Bildsø.
- 3) Kaj (10. november 1914 – 8. juni 2002). Strøbjerggård, Hyllested.
- 4) Svend Aage (27. juli 1916). Asbjerggård i Gerlev.
- 5) Jørgen (9. marts 1918 – 16. marts 1959). Asbjerggård i Gerlev.

Aage Rasmussen havde aftjent sin værnepligt i Den kgl. Marine med tjeneste på krydserkorvetten Valkyrien på dens togt til Østen med prins Valdemar og prinsesse Marie i 1899-1900.

Han blev uddannet tømrer og derefter gårdejer.

I 1924 brændte den hollandske mølle, hvorefter Aage Rasmussen solgte motormølle, bageri og grund fra.

Da Slagelse og Skælskør Andelssvineslagterier skulle oprette en forsøgsstation med svinefodring endte bestræbelserne med at forsøgsstationen indrettedes på Asbjerggård, hvor stalden ændredes til 100 svin.

Den 29. november 1930 døde Aage Rasmussen efter at være klemt af en tyr, og enken, Eline Rasmussen, drev gården videre.

I 1947 forpagtede sønnen Jørgen Rasmussen gården, som han købte i 1958, men 16. marts 1959 døde han ved en traktorulykke. Jørgen Rasmussen var ugift, og Asbjerggård blev overtaget af broderen Svend Aage Rasmussen, der havde en gård i Eggeslevlille.

Svend Aage Rasmussen var i 1942 blevet gift med Karen Cecilie Mathorne fra Harsted.

Svend Aage Rasmussen var medlem af sognerådet og blev den sidste sognefoged i Gerlev.

Han fortsatte driften med den højtlydende malkekvægsbesætning, som var opbygget på gården. Besætning bestod o. 1960 af 42 malkekøer og 46 ungvægsdyr.

I 1962 købte Svend Aage Rasmussen sin moders hjem, Skovholmgård i Gerlev, af en morbroder, og i slutningen af 1960'erne købtes 10 ha fra Rosengården i Gerlev, da tidligere højskoleforstander Kr. Krogshede ønskede at afhænde den gård, på hvis mark, han havde anlagt Gerlev Idrætshøjskole.

I 1976 overtog sønnen Jørgen Rasmussen Asbjerggård. Han var landmand, men havde også en militær karriere. I dag er han oberstløjtnant af reserven.

Jørgen Rasmussen satte kvæget ud og indrettede staldene til svineproduktion, der omfattede 300 søer foruden slagtesvin.

I 1987 solgte Jørgen Rasmussen Asbjerggård til John Westh. 17. juni 1989 brændte udlængerne, på nær en stump af den vestre længe. Stuehuset blev ikke berørt af branden. Der opførtes nye staldlænger.

Den 1. april 1994 forlod John Westh Asbjerggård, da Mikael Andersen købte den. Dermed kom Asbjerggård igen i familiens eje, for Mikael Andersens morfar, Kaj Rasmussen, var født på gården i 1914.

Mikael Andersen er uddannet landmand med grønt bevis fra Høng Landbrugsskole og med grønt diplom på Bygholm

Landbrugsskole. Den 11. maj 1996 blev han gift med Mette Høy, der også har grønt diplom fra Bygholm, men de har boet på gården siden overtagelsen. De har børnene Katrine fra 1966, Nina fra 1998 og Charlotte fra 1999.

Slægtsoversigt

1908

Aage Rasmussen
(1. 9. 1880-29. 11. 1930).
Gift 17. 7. 1908
med Eline Ingrid Nielsen
(20. 3. 1886-15. 5. 1966.)

1930

enken
Eline Rasmussen.

1958

sønnen
Jørgen Rasmussen
(9.3.1918-16. 3. 1959)

1959

broderen
Svend Aage Rasmussen
(27. 7. 1917)
Gift 4. 14. 1942
med Karen Cecilie Mathorne
(4. 12. 1913-10.8.1987.)

1976

sønnen Jørgen Rasmussen
(2. 6. 1946)
Gift 1. gang med Randi Olsen.
Gift 2. gang 20. 9. 1975
med Tove Petersen (20. 9. 1945)

1994

oldebarn af 1. generation Mikael Andersen
(14. 7. 1967).
Gift 11. maj 1996
med Mette Høy.

Eline og Aage
Rasmussen,
der skabte
Asbjerggård.

Fire generationer på 90 år. Da August blev døbt i 2006 var hans fader, Lars Rasmussen 30 år, farfaderen, Jørgen Rasmussen, 60 år og oldefaderen, Svend Aage Rasmussen 90 år. Jørgen Rasmussen var ejer af Asbjerggård 1976-87, og Svend Aage Rasmussen havde gården fra 1959-1976.

Moesgård - -*Stenbondens gård i Salling*

Signe og Jakob Vestergaard foran stuehuset fra 1915.

I Nørre Herred i Salling ligger Grønning sogn med landsbyerne Vester Grønning og Øster Grønning. I Øster Grønning findes Moesgård, som siden 1971 har været ejet af Jakob Kristian Vestergaard, der er sjette generation. Jakob Vestergaard er født i 1941 og blev i 1965 gift med Signe Vinther fra Lem.

Moesgårds nuværende areal er 40 ha. Driften omfatter ren planteavl efter svineproduktionens ophør i 2005. Jakob Vestergård har for år tilbage anlagt en kirsebærplantage på godt 1 ha.

Stenbonden

Jakob Vestergård har været på Ollerup Gymnastikhøjskole, aftjent sin værnepligt i Livgarde og været på Vejlbj Landbrugsskole. Efter landbrugsskolen gik han i lære som tømrer, og da han havde erhvervet svendebrevet, overtog han sit hjem. Det var i 1971.

Jakob Vestergaard har altid interesseret sig for kunsthåndværk. Først var det keramik, så billedskæreri og maleri, men i 1989 begyndte han at arbejde med sten, og det var sagen. I 1990 købte han en naboejendom, hvor han indrettede atelier, og herfra forhandles hans kunstværker.

Jakob Vestergaard har skabt flere monumentale værker bl. a. stenen ved Viborg Gymnastikhøjskole og Susålandets Landboforening. På Fur står et stort monument, og til erindring om Verdensmesterskabet i pløjning på herregårde Eskjær i Salling rejstes et monument fra Jakob Vestergaards atelier. Foran Års Messecenter står en to meter høj mandfigur - Tordenkalven efter Johannes V. Jensens Himmerlandshistorier – og det er til dato den største og vanskeligste opgave, som Jakob Vestergaard har løst. Der skabes også mindre figurer, bl. a. den jubilæumsgave, som Slægtsgårdsforeningen gav Inger og Henning Hansen i forbindelse med fejringen af deres 40 års jubilæum.

Dansk Slægtsgårdsforening har ved formanden for Slægtsgårdsarkivet Anne Lis Ladefoged store bestræbelser i gang

for at rejse en legemsstor granitskulptur af den danske malkekone, som skal opstilles ved Dansk Landbrugsmuseum på Gammel Estrup.

Når økonomien er på plads, er det meningen at Jakob Vestergaard skal realisere projektet.

Slægtsgården

Moesgård har matr. nr. 8a, men omfatter også 4 b og 16 b. Omkring 1800 overtog Christen Christensen gården, der tidligere havde været en fæstegård under hovedgården Nørgård i Grinderslev sogn.

Den 21. juli 1832 købte sønnen Jakob Christensen gården, som han sad med til 1857, da den blev overladt til sønnen Chresten Jakobsen, hvis enke – Dorothea Maria Sofie Bilgrav i 1907 afstod den til nevøen Jakob Jakobsen (1869-1952). Han var gift med Katrine Møller fra Vium Mølle.

Jakob Jakobsen havde i 1906 købt gård matr. nr 4b i Øster Grønning, og den beholdt han efter at have overtaget sin faders fødehjem.

I 1915 flyttede de gårdens bygninger ud på marken mellem bronzealderhøjene. Gården ligger ret højt og der er en enestående udsigt fra alle steder på gården.

I 1943 fulgte datteren og svigersønnen – Johanne Jakobsen (1913-1988) og Vagn Vestergaard (1914-1975). Han kom fra Vestergård i Ørum.

I 1971 overlod de gården til Signe og Jakob Vestergaard.

Et par af Jakob Vestergaards fugle.

OGN

*Dansk slægtsgårdsfor-
enings afskedsgave til Carl
Martin Christensen – som
en symbolsk tak for 19
gode år på formandsposten
– blev en figur i sten.
Kate og Carl Martin Chri-
stensen sætter megen pris
på de sten, som den lokale
kunstner Claus Nydal i
Skamby skaber, og efter
deres ønske blev gaven en
sten fra hans atelier.
I samråd med kunstneren
blev mindestenen opstillet
på gårdspladsen lige foran
stuehuset, for det er der de
dagligt vil se den.*

NYE MEDLEMMER

Marie og Niels Georg Olsen
Svanevej 53
4000 Roskilde

Gårdejere Alice og Jørgen Jessen
Lillebjergvej 1 A
Rangstrup Gårde
6534 Agerskov

Gårdejere Karen og Christian
Østergaard Jensen
"Hvillumgaard"
Hvillumvej 4
7361 Ejstrupholm

Gårdejere Birgit og H. O. Skaarup
"Toftholm"
Kurkmarkvej 3
6093 Sjølund

Ole Bøjstrup
Sønderholmvej 47
8543 Hornslet

Gårdejer
Peder Kirkegaard Jensen
Fløjstrupvej 29
Fløjstrup
8900 Randers

Jørgen Frederiksen
Degnetoft 15
Ledøje
2765 Smørum

Allan Nellemann Nielsen
Gl. Viborgvej 408
Ålum
8900 Randers

Gårdejer Hugo Juul-Nielsen
"Faardrupgaard"
Fårdrupvej 13
Fårdrup
4200 Slagelse

Gårdejere
Dorthe og Poul-Erik Mogensen
"Stenkjær"
Østbirkvej 45
8700 Horsens

Ruth Hansen og Uffe Lauritsen
Storkevej 1
Bendstrup
8544 Mørke

Gårdejer Henrik Ellegaard
"Skovholmgaard"
Falkensteenvvej 14
Gerlev
4200 Slagelse

Gårdejer Søren Thorup
Karkmark Møllevvej 2
8850 Bjerringbro

Nelli Kaldal
Filsøvej 52
Vrøgum
6840 Oksbøl

Ernst Hahne Christensen
Frudam 26
Gammel Skovbøl
6200 Aabenraa

Gårdejer Peter Johannes Buhl
"Hvilstedgaard"
Follerupvej 111
Ll. Velling
7000 Fredericia

Gårdejer
Kirsten og Hans Jørn Hansen
"Dinesgaard"
Skovballevej 8
5700 Svendborg

Ole Kildegård Hansen
Nygade 8
Kirke Helsingø
4281 Gørlev

Gårdejer Hans Jørgen Olsen
Kildegårdsvej 7
Årløse
4100 Ringsted

Ejendomsmægler
Metha og Gert Bligaard
Stationsvej 9
7830 Vinderup

Gårdejer Helge Nielsen
Uglerupvej 33
Uglerup
4300 Holbæk

Linda og Hans Rasmussen
Torsholms Alle 4
3400 Hillerød

Jytte Bay Andersen
Herslevvej 27
5900 Rudkøbing

Gårdejere Solveig Kappel og
Nis Kloppenborg Skau
Ringgade 28
Maugstrup
6500 Vojens

Proprietærer Birgit og Hans Lilør
"Kværs Ladegård"
Ladegårdsvej 8
Kværs
6300 Gråsten

Gårdejer
Anna Marie og Hans Laue
Skovbyvej 57
6470 Sydals

Gårdejer Henrik Carlsen
"Vindsminde"
Vindsmindevej 1
Næstelsø
4700 Næstved

Gårdejere
Esther og Niels Ole Volhøj
"Vollhøj"
Hovedvejen 1 c
Tornby
9850 Hirtshals

Anne-Grethe Mortensen
Skibdalvej 26
Lindum
8830 Tjele

Gårdejer Jens Martin Pedersen
"Hastrupholm"
Hastrupholmvej 4
Hastrup
8981 Spentrup

Lene og Henrik Jensen
"Bøjenhus"
Gammel Landevej 30
Bendstrup
8544 Mørke

Gårdejere
Kirsten og Hans Hansen
"Klejsgaard"
Klejsgårdsvej 26
Klejs
7130 Juelsminde

Vera Rudbeck Petersen
Ribe Landevej 96
6100 Haderslev

En historie om bondebrugets og bondegårdens æstetik

Af docent, dr. phil.
Erik Helmer Pedersen.

I serien **Vi og vor Fortid** udgav etnologen Axel Steensberg (1906-99) i 1942 en grundlæggende skildring "Den danske Bondegaard. Fra Jordhuset til den moderne Bolig". Den blev året efter fulgt op af et større billedværk "Gamle danske Bøndergaarde". Den indeholder en række smukke fotografier af ældre danske gårde og huse, som da eksisterede – og med direkte opfordring til læseren om straks at springe på cyklen for selv at tage tingene i øjesyn. Fulgte man hans opfordring i dag, ville man uvægerlig blive skuffet. Bulldozeren har været der i mellemtiden.

Steensbergs billedværk indledes med en kort skildring fra egn til egn af ældre dansk byggeskik, hvor bindingsværket dominerer, indtil de grundmurede bygninger for alvor skød frem efter 1850. Som fynbo af fødsel hopper jeg i stolen over en overskrift som "Fynsk Bindingsværkidyl", som da på frydefuld vis lukkede sig op for øje og sind fra Bogenseegnen forbi Odense fjord og sydover ad Odense Å til Arreskov Sø.

Retfærdigvis må siges, at bindingsværket ikke er fynboernes monopol; det findes også i Østjylland og på Sjælland, hvor vægtømmeret dog altid er kalket. Men forskelle er der dog. Læsere af "Andersen og Danmarkshistorien" erindrings måske det sted, hvor der rent landbrugshistorisk refereres til H. C. Andersens roman "O. T." fra 1836. Her sammenligner digteren fynske og sjællandske bøndergårde. De fynske med deres haver er indbegrebet af hygge og frodighed; deres sjællandske modstykke er "en dyngede gødning løftet op på fire pæle".

I sin bygningshistoriske redegørelse påpeger Axel Steensberg, at udskiftningen af landsbyfællesskabet, kombineret med udflytning, i slutningen af 1700-tallet ofte brød med en årtusind gammel byggeskik. Indtil da havde de 4-længede gårde og husene langs bygaden nærmest støttet sig til hinanden i godt naboskab. Opstod en brand, var situationen imidlertid prekær. Skildringer af den slags katastrofer flammer luerødt op i vor landbrugshistorie.

I maj 1818 nedbrændte således landsbyen Vivild på Djursland, hvor ikke færre end 14 gårde, 18 huse, skolen og præstegårdens udhuse blev flammernes bytte. Den historie fortælles kort i amtsbeskrivelsen for Randers amt 1827, men

den ender lykkeligt: Op ad asken rejste sig fluks en helt ny landsby med "mange ret pyntelige bygninger", stadig i bindingsværk, men med vægge af brændte sten. Som enevældens patriarkalisme bød det, forærede Det kgl. Rentekammer de brandlidte hen ved 3.000 træer, som i 1827 var godt på vej til at danne en smuk ramme om Vivild. Mon nogen af dem står der endnu?

I øvrigt blev Vivild i samme amtsbeskrivelse priset for dets fremskridt i have dyrkning, akkurat som Voldum ved Clausholm. Det er for resten langt fra den eneste gang, bønderne i Voldum roses. Et enkelt eksempel kun: "I ingen landsby i amtet er kartoffelavlens så vidt dreven som i Voldum".

Ellers er de fleste amtsbeskrivelser enige om, at have dyrkning ikke interesserer bonden særlig meget. I de fleste tilfælde har man blot en kålgård med kartofler og grønkål, hvis planterne ellers kan klare sig i kampen mod græs og ukrudt. Desuden findes nogle få forkrøblede frugttræer. Pletvis avles der dog en del sorte bønderkirsebær, som sælges i nærmeste købstad. Bønderne på Stevns og i Furesøområdet tjente gode penge på at sælge kirsebær i København.

På amtsbeskrivelsernes tid (1826-44) tænkte man næppe æstetisk, når talen var om byggeskik eller bygningernes placering i landskabet. Det hører en senere tid til. Den 9. marts 1863 indledte Sorø Amts landøkonomiske Selskab imidlertid en debat over temaet "Hvad kan der fra landmandens Side gøres for at forskønne vore landskaber?" Bag dette udspil stod givet selskabets skyggeformand, kammerråd J. B. H. Andersen, forpagter på Gunderslevholm. Klart nok var landmanden mest interesseret i "bølgende agre og rige fodermarker", hed det i referatet fra mødet, men fik denne linje lov at dominere, ville landskabet tabe "den højere skønhed, Skaberen gav det igennem naturens hånd". Ens efterkommerne ville dermed være nægtet synet af skove, vandløb, levende hegn – og kreaturer på marken; "de fødes, lever og dør i deres stalde". Langs vejene burde poplerne erstattes af skovtræer med plads til deres smukke kroner. I 1875 drøftede Ugeskriftet samme spørgsmål, men her foreslog man at bruge ask, poppel og piletræer, især pyramidepoplen.

De fremmødte i Sorø kunne nok være enige i hovedsagen, ja en enkelt gik ind for at forbyde udtørring af større søer og ville i samme åndedrag nægte skovejterne ret til at erstatte vort nationale prydetræ, bøgen, med grantræer. J. Th. O. de Neergaard, Gunderslevholm, påpegede i den anledning, at han havde plantet mange popler ved sin gård. Det fremkaldte den kommentar, at poplen ikke var nær så smuk som bøgen, og at folk var ved at indse dette. Dirigenten opsummerede dog diskussionen derhen, at "det statsøkonomiske princip må altid være at fremme det materielle i landvæsenet". Seks år senere påpegede en indsender til samme kildekrift, "Ugeskrift for Landmænd", at æstetikken stadig havde ringe kår på landet. "Orden og renlighed fyldestgøres langt fra tilstrækkeligt hos de fleste landejendomsbesiddere", fastsloges det.

En ting var æstetikken, en anden teknikken og dens muligheder. Allerede i 1860 havde en engelsk landbrugsskribent gjort opmærksom på, at dansk landbrug ikke rigtig var fulgt med tiden på det punkt. Især kritiserede han avlsbygningerne og deres indretning; desuden lod maskinanvendelsen noget tilbage at ønske. To danske landbrugskyndige, J. B. Krarup og S.C.A. Tuxen, ville dog ikke gå helt så langt i deres senere vurdering af forholdet, sådan som det kom til udtryk i deres "Beskrivelse af Landbrugets Udvikling i Danmark fra 1835 indtil Nutiden", I-VI, 1895-1912, en slags fortsættelse af de ældre amtsbeskrivelser. Hvis vi her holder os til deres skildring af forholdene på Fyn "med omliggende øer" (bd. IV, 1901), måtte de til deres store forbavselse konstatere, at fynboerne modsat jyderne stadig holdt fast ved bindingsværkbygningerne, selv om der undervejs var sket moderniseringer. Dog fandtes der visse steder "nutidsbygninger af grundmur, ofte tækket med tagpap eller spån i stedet for med strå". De fynske landbrugsbygninger virkede desuden mere tiltalende end de jyske.

Præget af hygge og hjemlighed var ægte fynsk, fastslog Krarup og Tuxen. Haver og lætræer forhindrede her den slitage, vejrliget udsatte de jyske gårde for. Bladrer vi lidt i de gårdbeskrivelser, der optrykkes i nævnte værk, finder vi, at der på kornsalgperiodens højdepunkt, 1850' og 1860'erne, skete en livlig byggeaktivitet de fleste steder og ofte med bygningen af et nyt stuehus som første skridt og da placeret for sig selv og ikke som tidligere bygget sammen med de øvrige længer i et firkantet gårdanlæg. Det bør dog ikke overskygge den kendsgerning, at landmændene allerede i 1830'erne indledte et større byggeprogram, hvad datidens statistikere var helt på det rene med.

Kornsalgperiodens mange byggeaktiviteter blev kun delvis videreført under overgangen til husdyrbrug, den berømte "omlægning" 1880-1900. De lave priser på landbrugets produkter tilsagde folk at nøjes med at udvide og tillempe ældre bygninger, så de bedre kunne rumme de mange køer og svin, som husdyrproduktionen nu krævede. Først efter århundredskiftet rykker murere og tømrere for alvor ud igen og da ofte motiveret med, at brugen af motorer og nye maskiner krævede dertil egnede bygninger. Samtidig sporede en tendens til at gøre landbotilværelsen mere hyggelig og tillokkende, så man bedre kunne konkurrere med bylivet med dets mange fristelser for unge, ubefæstede sjæle. Gårdanlægget skulle forskønnes, stuehuset omdannes til en villa og en ældre tids dagligstuer og storstuer forvandles til moderne beboelsesrum. Havde man tre skorstene på stuehuset og titulerede sig selv som "proprietær" eller sogar "godsejer", måtte man råde over et "kontor" og helst et "herreværelse". Damerne kunne modsvarende forsamle sig andetsteds. Helst skulle der bygges et helt nyt, fritliggende stuehus i villastil.

Nye signaler for landbrugsbyggeri var på vej. En forgrundsfigur i denne bevægelse var arkitekten P. V. Jensen-Klint. Som ung havde han dyrket landskabsmaleriet, og da han i 1892 blev lærer i tegning på Landbohøjskolen, fik han et direkte indblik i landbrugets hverdag. Desuden etablerede han et tættere samarbejde med arkitekten Ivar Bendtsen, der en kort overgang var forstander for den håndværkerskole, hans far, Andreas Bendtsen fået oprettet ved Vallekilde Højskole, og hvor denne bl.a. gjorde sig stærkt gældende med sine tegninger til andelsmejerier og -slakterier.

Ivar Bendtsen og Jensen-Klint stiftede i 1911 foreningen "Maaleren", med det formål at få opmåle gode, gamle huse. Desuden afholdtes sommerkurser for at dygtiggøre bygme-

stre samt uddanne lærere til at undervise i det nyoprettede fag "Bygningskultur" ved Teknisk Selskabs skoler. Derved inspireredes de to arkitekter til i 1912 at undersøge nogle gårde og stuehuse, bygmesteren Peder Holden Hansen havde opført ved Askov i midten af 1800-tallet. I 1915 var Jensen-Klint desuden medstifter af "Foreningen Bedre Byggeskik", og et af dennes resultater var vejledende tegninger til de kolonier af statshusmandsbrug, der flere steder i landet så dagens lys i konsekvens af tidens jordlovgivning.

Landboforeningerne tog efterhånden også spørgsmålet om en særlig byggerådgivning op, men det blev professoren i kvægavl og -fodring ved landbohøjskolen L. Hansen Larsen, der for alvor tog påtogs sig den opgave at reformere Mellemløbetidens landbrugsbyggeri. Vejen hertil gik typisk nok for RDM-koens ivrigste forkæmper gennem kostalden, idet Hansen Larsen efter at have opmålt godt et hundrede stalde udgav bogen "Kostaldens Hygiejne", 1932. I samarbejde med arkitekt Knud Brücker udformede han derefter et sæt byggeprincipper, som i 1939 blev samlet i det store værk "Nye danske Landbrugsbygninger".

Sideløbende med bestræbelserne på at højne kvaliteten i moderne landbrugsbyggeri foretog danske museer en række undersøgelser over fordums byggeskikke på landet. En forsker som Haldor Zangenberg ved Dansk Folkemuseum indsamlede 1921-40 en mængde materiale, der belyste de lange linjer i udviklingen af den danske bondegård. I et større bidrag til "Det danske Landbrugs Historie", bd. V (1926) har han sammenfattet de vigtigste af sine resultater. Zangenbergs pionerarbejde blev senere videreført af Dansk Folkemuseum som Nationalmuseets Bondegårdsundersøgelser.

Og derved er vi tilbage ved udgangspunktet for denne korte skildring, eftersom Axel Steensberg efter sin ansættelse ved Dansk Folkemuseum begyndte at udgrave resterne af ældgamle gårde og huse. De fleste har vel med bøjjet hoved kigget indenfor i Pebringegården på Frilandsmuseet i Lyngby for derefter at prise sig lykkelig over, at udviklingen også på dette punkt er gået et skridt videre.

Tiden efter 1940 må vente til en anden gang. Jo for resten en efterlysning. Redaktøren af Vort Landbrug fra 1913, Kr. Raunkjær havde samlet sig et stort antal historiske fotografier af danske bøndergårde. Eksisterer de mon endnu?

Nyt fra kredsene

Vejle Amtskreds

Efter generalforsamlingen i efteråret har bestyrelsen konstitueret sig med formand Steffen Buch Juul, Jægergård, Højlund som ny formand, og Jens Jacob Jacobsen Hovedgård, som ny næstformand.

Forårsmødet afholdes 19. marts. Vi samles kl. 14.00 på Give Museum og forventer at afslutte kl. 17.00.

Steffen Buch Juul

Vestsjællandskredsen

Kredsen har afviklet sin ordinære generalforsamling på Høng Landbrugsskole den 16. januar. Generalforsamlingen havde genvalg og kredsbestyrelsen har samme opgavefordeling, som hidtil med Vagn Juel Jørgensen, Flakkebjerg som formand, Villy Langthjem, Dianalund som næstformand og Ole Andersen, Høve som kasserer.

Efter kaffen fortalte gårdejer og mangeårigt kommunalbestyrelsesmedlem Lars Pedersen, Ellede ved Kalundborg om et interessant liv med landbrug, politik og landbrugets organisationsarbejde, hvor han lagde megen vægt på både holdning og handling.

OGN

Fynskredsen

Vi har for nylig været på teatertur til København. Vi begyndte først på eftermiddagen med bus fra Fyn og nåede Det nye Teater kl. 15.00. Vi fik en rundvisning af en guide, som på en utrolig spændende og interessant måde fortalte og viste os rundt. Derefter gik vi i teaterkælderen og nød en lækker middag, inden vi så forestillingen "The Beauty and the Beast". Vi kunne igen gå i bussen med mange indtryk og en stor teateroplevelse rigere.

Mogens Andersen

Ribekredsen

Aftenudflugt tirsdag den 12. juni kl. 19.15 hos Vera & Jørgen Bruun / Lars Bruun „Møgelbjerggård“ Møgelbjergvej 15, Næsbjerg. Gårdens areal ca. 160 ha + ca. 40 ha lejet. Der er ca. 140 årskøer, tyre kalve opdrættes til produktion af dansk kalv og 2000 grise laves som „Englandsgrise“. I 2004 byggedes ny speciel dyrevenlig løsdriftsstadl med robotmalkning, og i sommeren 2007 udbygges stalden til 310 køer. Bedriften er midt i en glidende generations skift på 5 år fra Vera & Jørgen Bruun til sønnen Lars Bruun, der bliver 3. generation på „Møgelbjerggård“. Efter besøget på „Møgelbjerggård“ kører vi til Esther & Niels Jørn Nikolajsen, Agervigvej 39, Næsbjerg, som har „åben have“ med ca. 700 Rhodendendrum. Udflugten afsluttes med kaffe i Næsbjerg forsamlingshus

Grethe Plagborg

Det sydlige Sønderjylland

**Aftenudflugt med generalforsamling
onsdag, den 23. maj 2007.**

Vi mødes på Kværs Ladegård kl. 19.00, hvor ejeren Hans Lilleør, der har haft ejendommen siden 1972, vil fortælle om gårdens historie. Der hører 123 ha til gården, der er en besætning med 500 søer, og ejeren samarbejder med to andre. Vi ser gården og stuehuset, der er fra 1750.

Omkring kl. 20 kører vi til Kværs plantage, og efter en kort vandretur, når vi til E Flyvsand. Her vil tidligere skoleinspektør fra Kværs, Gerd Conradsen, fortælle om stedet. Kaffen får vi på Kværs Kro kl. ca. 21, og holder efterfølgende generalforsamling. Efter generalforsamlingen vil Hans Lilleør fortælle om, de Tumbøl bønderes oprør i 1760'erne.

**Heldagsudflugt
lørdag, den 16. juni 2007 til Christiansfeld.**

Kl. 10.00 mødes vi på Tyrstrupgård, Omfartsvejen 3 ved Christiansfeld.

Tyrstrupgård ejes af Bente og Niels Erik Schultz-Petersen, der er tredje generation. Der hører 186 ha til gården, der drives med planteavl og svineproduktion.

Kl. 11.30 besøger vi Grænse. Og Genforeningsmuseet, og derefter er der middag på Den gamle Grænsekro.

Efter middagen samles vi i Christiansfeld på Brødremenighedens samlingsplads, hvor kunsthistoriker, cand. mag. Bente Schultz-Petersen fortæller og viser rundt.

Vi slutter dagen med kaffe.

Supplerende oplysninger og tilmelding til Chr. A. Krogh 74 41 53 12

Chr. A. Krogh

Hovedbestyrelsesmødet

Hovedbestyrelsesmødet 22. februar 2007 blev aflyst på grund af vintervejret.

Nyt hovedbestyrelsesmøde afholdes 15. marts.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær:

Inger M. Hansen
Svalevej 13,
4440 Mørkøv
Tlf. 59 27 59 77

Forskningscenter Flakkebjerg

Årsmødet indledes lørdag formiddag med besøg på Forskningscenter Flakkebjerg under Danmarks JordbrugsForskning.

Det hele begyndte i slutningen af 1960'erne, da det blev besluttet at flytte Statens Ukrudtsforsøg ud fra Skovlunde. I Flakkebjerg lå Ungdomshjemmet med landbrug og gartneri, hvis landbrug ikke længere var et aktiv, og staten besluttede at sælge jorden til sig selv ved Landbrugsministeriet. Og dette areal blev suppleret med jorden fra en nabogård i Halkevad.

I oktober 1972 åbnede forskningscenteret. Det hed Statens Ukrudtsforsøg. Senere fik det navnet Institut for Ukrudtsbekæmpelse og derefter Planteværnscenteret.

De lokale kaldte og kalder stadig centeret for "Ukrudten".

I maj 1998 indviedes det nye forskningscenter i Flakkebjerg, som består af det oprindelige center fra 1972 samt Statens Planteavlsvforsøg i henholdsvis Roskilde og Lyngby.

Ved Danmarks JordbrugsForskning i Flakkebjerg udvikles metoder, som kan forebygge og bekæmpe ukrudt, skadedyr og sygdomme i landbrugs- og havebrugsafgrøder. Det sker gennem forskning i kemiske, biologiske og ikke kemiske bekæmpelsesmetoder.

En anden del af indsatsen fokuserer på plantebiologi. Denne forskning skal give større viden om genetiske, fysiologiske og biokemiske problemstillinger i relation til planteforædling, planteproduktion og plantekvalitet.

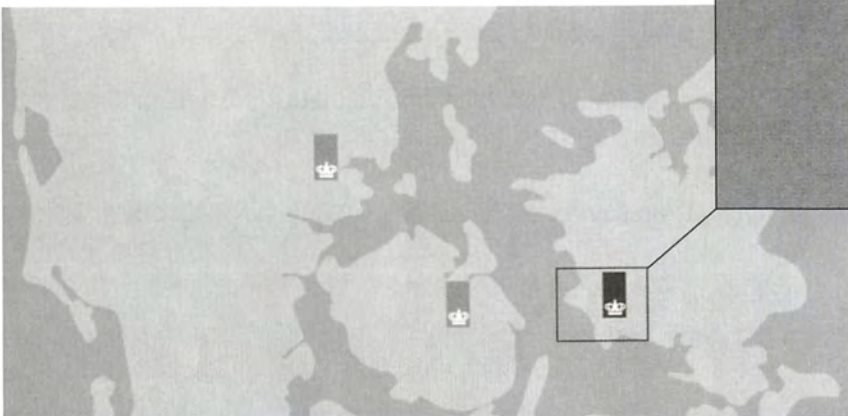
I indsatsen, som især fokuserer på korn frø og industriafgrøder, er molekylærbiologisk forskning en vigtig del af aktiviteterne.

Selvom målet er at udvikle miljøvenlige og bæredygtige produktionsformer og planteprodukter af høj kvalitet, så omfatter forskningsaktiviteterne på Flakkebjerg således aktuelle og kontroversielle opgaver som pesticider og genmodificerede planter.

Ved besøget hører vi om forskningen, ser de mange laboratorier, forsøgshaller og forsøgsmarker.

Det er en meget interessant verden, der åbner sig for de besøgende, for her er forskningen langt foran det niveau, som vi er nået til i det praktiske landbrug.

Læsningens fryd

Steen Steensen:

Økologismen – kulturødelæggende kraft

Forlaget Abildgaard og Brødsgaard.

32 sider

Pris 48 kr.

Fremsendes portofrit fra forlaget tlf.: 98 67 65 26

Lektor og forfatter Steen Steensen, der er en af vor tids mest interessante tænkere, fordi han forstår og formår at sætte spørgsmålstegn ved almindeligt accepterede fejlslutninger, har udgivet et lille kampskrift, der virkelig er værd at læse.

Skriftet udfordrer vedtagne sandheder, og det er et opgør med miljøbevægelsen og den herskende miljøpolitik.

På kort form gør skriftet rede for miljøbevægelsens usande påstande om producenternes forurening af natur og samfund. Forurening som et problem er et fortidigt fænomen. Danmark hører ikke bare til i kredsen af verdens reneste lande, men der er også sundere og grønnere end på noget andet tidspunkt i landets historie. Den forureningshistoriske udvikling er forløbet i den stik modsatte retning, som miljøaktivisterne påstår. Forureningen udgør et politisk fænomen.

Som det fremgår af skriftets titel er økologismen en kulturødelæggende kraft. Ideologien har systematisk undergravet de økonomiske frihedsrettigheder. Derved blev det muligt for miljøbevægelsen at trække landbruget og fiskeriet gennem sølet og samtidig forøve et dræbende slag mod selvejet i andre produktive erhverv. Navnlig er det gået hårdt ud over mand og kone virksomheder, som er noget af det mest værdifulde i dansk kultur.

Det har lige fra miljøbevægelsens begyndelse i 1968 været påkrævet med et oprør. Forhåbentlig vil skriftet formå at danne afsæt for en kritisk holdning til miljøimperiets selviskhed, dets stræben efter magt over næringslivet og dets jagt efter forskningsbevillinger og embeder.

Side 26 skriver Steen Steensen: ”Det er vigtigt, at miljøbevægelsens gerninger bevares for eftertiden. Ofrenes oplevelser bør så hurtigt som gennemførligt indsamles. Alt skal skrives ned og arkiveres. Her synes et dokumentationscenter at være på sin plads. Bevismaterialet kan i givet fald bruges i et retsopgør med de værste elementer i miljøhæren.”

Side 20 har forfatteren disse interessante betragtninger: ”Med lov skal land bygges. Således lyder fortalen i Jyske Lov fra 1241. Med lov skal kultur nedbrydes. Det er fortalen fra 1968. Miljøbevægelsens lemlæstelse af familiebrug og slægtsgårde er en tragedie. Et frit samfund kan ikke bære et sådan tab af selvejere.

En bemærkning skal tilføjes til husmandskulturens undergang. Det var i høj grad den radikale miljøordfører i folketinget og senere miljøminister, Lone Dybkjær, som i 1980'erne definitivt gav småbrugene dødsstødet. En køn tak til husmændene må man sige, for hundrede års trofast støtte til Det radikale Venstre. Politik er et beskidt håndværk.”

Til trods for bogens dystre tema, er den en fornøjelse at læse. Som tidligere i Steen Steensens forfatterskab ses både de historiske og politiske tilgange i et nyt lys, og derfor er hans nyeste kampskrift både tiden og pengene værd.

OGN

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen, Kåregård,
Badstrupvej 39, 5485 Skamby.

Tilmelding til Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde 2007

Tilmelding kan kun ske skriftligt (evt. pr. e-mail) til Slægts-gårds-foreningens kasserer og sekretær Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, **senest den 1. april 2007.**

For deltagere som **ikke** skal overnatte **senest den 20. april.**

Deltager-liste m.m. vil blive fremsendt sammen med indbetalingskort i begyndelsen af maj.

FØLGENDE DELTAGERE TILMELDES (skriv tydeligt):

Navne _____

Adresse: _____

Telefon: _____

Hermed bestilles (skriv antal personer)

- Møde**
- _____ Herregårdsbesøg, fredag
 - _____ Byrundtur i Skælskør
 - _____ Frokost, lørdag
 - _____ Eftermiddagskaffe, lørdag
 - _____ Festmiddag, lørdag
 - _____ Frokost, søndag

- Overnatning**
- _____ Lørdag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Lørdag - søndag, enkeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, enkeltværelse
 - _____ Ønsker rygværelse

- Busser** _____ Bus, søndagsudflugt

Eventuelle afbud meddeles straks til sekretæren, hvis betaling skal undgås.

KOPI TIL EGET BRUG:

Hermed bestilles (skriv antal personer)

- Møde**
- _____ Herregårdsbesøg, fredag
 - _____ Byrundtur i Skælskør
 - _____ Frokost, lørdag
 - _____ Eftermiddagskaffe, lørdag
 - _____ Festmiddag, lørdag
 - _____ Frokost, søndag

- Overnatning**
- _____ Lørdag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Lørdag - søndag, enkeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, enkeltværelse
 - _____ Ønsker rygværelse

- Busser** _____ Bus, søndagsudflugt

Eventuelle afbud meddeles straks til sekretæren, hvis betaling skal undgås.

Høve Valgmenighedskirke

Høve Valgmenighedskirke opført 1879-1880. I baggrunden Høve Marks forsamlingshus med friskolen fra 1874.

I årsmødeprogrammet er indlagt besøg i Høve Valgmenighedskirke lørdag eftermiddag.

Det er 127 år siden kirken på Høve Mark blev indviet. Det skete fastelavns søndag, den 8. februar 1880, efter at menigheden den 7. januar var blevet anerkendt som valgmenighed.

Kirkebygningen er tegnet af arkitekt Andreas Bentsen, Vallekilde, og bestod oprindeligt kun af skib og tårn, men i 1905 besluttedes det, at der skulle tilføjes et kor med apside. Efter udvidelsen blev kirkens indre i 1911 udsmykket af kunstneren Niels Skovgaard, og det er en helt enestående udsmykning, der både i farver og indhold er værd at interessere sig for.

Baggrunden for oprettelsen af valgmenigheden på Høve Mark skal findes i det kirkelige røre, som i begyndelsen af 1800-tallet fandt sted i Sydvestsjælland.

Paul Nedergaard forklarer det således i "En dansk præste- og sognehistorie":

"Pastor C. F. Rønne, Høve sluttede sig til Indre Mission. Hans søn, Peter Rønne, var derimod ivrig grundtvigianer, og han var præst i Sønderup på den anden side Slagelse. Han kom til Høve og prædikede med stigende tilslutning, men det vakte uvilje, at han ikke måtte holde altergang for udensogns boende, når de ikke havde løst sognebånd til stedet. I 1873 forbød myndighederne ham at tage andre end sognet folk til alters. Denne hindring for fællesskab førte menigheden ind

på en ny bane. Man samledes i friskolen på Høve Mark med Peter Rønne, og tanken om en valgmenighed med Peter Rønne som præst opstod.

Så tog gamle C. F. Rønne sin afsked og efterfølgeren ønskede ikke Peter Rønnes gudstjenester i sognekirken. Det medvirkede til dannelsen af en fri menighedskreds, der holdt til i friskolen., men kirkens sakramenter måtte kun uddeles i en kirke, så derfor besluttede man sig for at bygge en kirke ved siden af friskolen og forsamlingshuset.

Den første præst blev Karl Rønne, fætter til Peter Rønne. Formanden for menighedsrådet var smed Johannes Vedel i Høve, og han brød sig ikke om Karl Rønnes prædikener, og det generede præsten grænseløst, at smeden gabte højlydt i kirken, når præsten kedede ham.

Efter få år blev valgmenigheden til frimenighed, da præsten Karl Rønne ønskede mere frihed i sin tjeneste, bl. a. konfirmation uden overhøring og altergang uden skriftemål.

I 1898 blev den tidligere præst for den danske menighed i Argentina, Niels Dael, valgt til frimenighedspræst, og han blev også præst for frimenigheden i Havrebjerg og oprettede menighedsskolen på Liselund.

I 1942 trådte Niels Dael tilbage og Erling Bugge blev præst

I 1962 ble

efter afløs

I 1992 val

for Høve c

side 2
side 3
side 4
side 5

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

april/maj 2007

Nr. 387 - 63. årgang

- gods	side 6
Landbrugsadelen Hansen	side 11
Skælskør og Kobæk	side 13
Nyt fra kredsene	side 14
Danmarks Ferguson Museum	side 16

Holsteinborg Slot, hvor slægten Holstein har resideret siden 1707, er udgangspunkt for årsmødeudflugten søndag, den 3. juni 2007.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsconsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40,
Sædding, 6830, Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen
»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskreds)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen
»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,
»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Elise Jensen,
»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
Fjelstrup
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh
Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,
Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Esben Oddershede,
»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97981997

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf. 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Jørgen F. Schmidt,
»Bondeseje«
Randersvej 181, Lime, 8544 Mørke
tlf. 86 97 47 69

Steffen Buch Juul
Jægergården
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetche
»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund
»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Bopælspligten for os landmænd er blevet kendt ulovlig. Loven om bopælspligt kom efter at Danmarks havde tilsluttet sig EF, fordi Folketinget ville beskytte de danske landbrug mod udenlandsk opkøb. Udgangspunktet for loven var at bevare og forsvare det landbrug, som blev drevet og beboet af ejeren.

Siden dengang har landbruget gennemgået en meget stor strukturudvikling

Udenlandske landmænd – især hollændere – har købt danske gårde.

Danske landmænd køber gårde eller marker i udlandet. England og Portugal har været yndede mål. Nu er det især i de tidligere sovjetbesatte lande, der er dansk interesse for investeringer.

Byfolk med stor kapital har købt landbrug og omgået bopælspligten ved at lade en landmand gå ind med en procentsats og lade ham stå for driften.

Og med den sidste revidering af landbrugsloven blev der skabt mulighed for, at slægtsgårde kan overtages uden at bopælspligten følger med.

Udviklingen i driftsstørrelsen og globaliseringen har gjort en drøftelse af ejendomsformerne i landbruget aktuel.

Det vigtigste for landbruget i Danmark er, at driften er på et højt fagligt niveau, og jeg ser ikke muligheden for udenlandsk opkøb af danske gårde som en trussel. For når vi kan købe gårde i andre land, så må vi også være åbne for udenlandske landmænd.

Jeg mener, at det personligt ejede landbrug, hvor ejeren bor, fortsat skal være ejerformen, men strukturudviklingen har medført, at en mand eller et ægtepar ejer flere gårde, og de kan kun bo på den ene. De større landbrug og besætninger har medført, at medarbejderne ikke længere kun er unge mennesker, der skal lære landbrug, men det er medarbejdere, som har valgt arbejdet i landbruget som livsform, og derfor kan disse familier bo på overflødig stuehuse.

Om det er gårdens ejer, en familie, der er ansat på gården, eller en traditionel lejer, så har det den positive virkning, at det sikrer befolkningstallet i landdistrikterne.

Peder Mouritsen.

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 388 udkommer omkring den 20. juni 2007. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. juni 2007.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: PRINFOMEGA
Østerbro 4
4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33
info@prinfomega.dk

Velkommen til Sydvestsjælland

Af Vagn Juel Jørgensen,
formand for Vestsjællandskredsen.

Vestsjællandskredsen glæder sig til årsmødet 2.- 3. juni. Det er nu 14 år siden kredsen sidst stod som vært. Vi har valgt et program for dagene, der er i harmoni med Slægtsgårdsforeningens devise.

Vi besøger nogle lokaliteter med interessant historie, ser et moderne landbrug og hører om landbrugets fremtid på Forskningscenter Flakkebjerg under Danmarks Jordbrugsforskning.

Arrangementet bliver på Kobæk Strand, et moderne konferencecenter, hvor vi lørdag samles til eftermiddagskaffe, afholder generalforsamlingen, aftenfesten og overnatter.

Festtalen holdes af Jens Stenbæk, der er økologisk landmand, tidligere borgmester i Tornved kommune, nu viceborgmester i Holbæk Kommune og formand for kommunernes kontaktråd i Region Sjælland.

Musikken til årsmødefesten leveres af Troels Christensen, en populær, lokal musiker, der har en fortid som borgmester i den hedengangne Hashøj Kommune, nu medlem af kommunalbestyrelsen i Ny Slagelse Kommune og så er han medlem af Venstres Folketingsgruppe.

Søndag formiddag er henlagt til Holsteinborg gods, hvor vi begynder med morgenandagt i sognekirken, som i 1728 blev indrettet i slottets vestfløj. Derefter fortæller godsejeren, Ulrich greve Holstein-Holsteinborg, om historien og driften. Vi ser dele af slottet, som ikke er åbent for besøgende, og på den måde markerer Dansk Slægtsgårdsforening, at slægten Holstein har haft Holsteinborg i 300 år.

Efter en tur gennem landskabet når vi til kursuscenteret Vilcon, der ligger på en mark i Sørbymagle sogn. Her venter frokosten. Få kilometer derfra ligger Asbjerggård, hvor udflugten afsluttes.

80 år

Den 26. maj fylder Aage Kirkegaard, Assentoft 80 år. Han har tidligere ejet og er født som 10. generation på en historisk bemærkelsesværdig gård, "Kirkegård", Fløjstrup ved Randers.

I mange år har Aage Kirkegaard ofte spillet en fremtrædende rolle i det lokale landbomiljø, bl. a. var han i en årrække formand for Rousø-Sønderhald Herreds Landboforening, han har været med i Venstres ledelse i Mariagerkredsen, og da Dansk Landbrugsmuseum flyttede til Gl. Estrup, blev han bestyrelsesmedlem i museets venneforening. For ku få år siden ophørte han med sine lokale hverv, som formand for Viring Menighedsråd, formand for den lokalhistoriske forening og bestyrelsesmedlem i Grænseforeningen.

Det bør også nævnes, efter at Dansk Slægtsgårdsarkiv i 1992 flyttede til Gl. Estrup, har Aage Kirkegaard i en næsten 10-årig periode været arkivarassistent, og med sin enorme lokalkendskab været en uvurderlig hjælp, ligesom hans humoristiske sans og joviale fremtræden var med til at skabe den behagelige atmosfære på arkivet.

Gården "Kirkegård" blev for en halv snes år siden overtaget af yngste søn, Søren, men han døde pludseligt som 40-årig. Forinden var Aage Kirkegaard desværre blevet alvorligt svækket i tilknytning til en hjerneblødning. Gården, der for nylig har været omtalt i bladet, drives i dag som interessantselskab af Dagny og Aage Kirkegaards tre ældste sønner

E. Overby

Sølvbryllup

Den 20. juni 2007 har Bente og Peder Mouritsen, Sædding Storgård sølvbryllup.

Dansk Slægtsgårdsforening ønsker landsformanden og hans hustru til lykke med dagen.

Mindeord

Oluf Føns Knudsen, Ødsted døde den 11. april 2007 efter lang tids sygdom. Hans udgangspunkt var Vesterbygård i Ødsted, som han for år tilbage overlod til næste generation.

Oluf Føns Knudsen var med i bestyrelsen for Vejle kredsen fra 1985, og i årene 1995-2003, var han kredsformand og dermed også medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse. Her markerede han sig med et landbrugsfagligt engagement til slægtsgårdenes fremtid.

Oluf Føns Knudsen var født 15. april 1930.

Steffen Buch Juul

Årsmødet

Program og tilmeldingsblanket var i Slægtsgården nr. 386, og der er stadig mulighed for tilmelding.

Hovedbestyrelsesmødet

Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelsen af holdt møde den 15. marts i Landbrugets mødelokaler i "Buen" på Vesterbrogade i København.

Formanden, Peder Mouritsen, tog i sine meddelelser fat omkring et emne, der har ligget nogen tid, nemlig stenfiguren af malkekone.

Kunstneren, Jakob Vestergaard, der skal skabe den legemsstore figur har fremsendt en pris, og med sten og sokkel forventes det at blive omkring 130.000 kr.

Der er indtil nu indbetalt 60.000 kr. og Slægtsgårdsforeningens hovedbestyrelse besluttede for flere år siden at ville støtte projektet med indtil 50.000.

Det er muligt at få sit navn på stenfiguren, hvis man indbetaler mindst 5000 kr., men alle bidrag modtages med tak.

Formanden konkluderede at vi var enige om at iværksætte projektet, selvom det bliver en malkepige og ikke en malkekone.

• • •

Konsulent Michael Munthe Fog havde et indlæg om bopælspligten og ejendomsvurderingerne. Nedenfor bringes hans interessante redegørelse for bopælspligtens ulovlighed i Danmark.

• • •

Formanden havde sat et punkt på dagsordenen om vedtægterne. Indledningsvis sagde han, at selvom amterne nu er væk, så ville han fastholde foreningens struktur med 15 kredse, der i nogen udstrækning har rettet sig efter de gamle amter.

Formanden finder det naturligt at foreningens organisation slankes lidt i takt med at medlemstallet går ned.

Hovedbestyrelsen besluttede at følge landsformanden og nedsætte et midlertidigt udvalg, der skal gennemgå vedtægterne og have et oplæg til hovedbestyrelsesmødet i oktober, således at hovedbestyrelsen på sit vintermøde kan drøfte det endelige udkast og fremlægge et samlet forslag til årsmødet. I dette udvalg sidder Karen Jacobsen, Esben Oddershele, Inger M Hansen og Ole G. Nielsen.

• • •

Foreningens regnskab og kommende budget blev lagt frem, og taget til efterretning.

Takket være kontinentforhøjelsen sidste år, kom foreningen ud med et overskud på 17.981,98 kr. men postvæsenet gør der vanskeligere og vanskeligere for os.

Medlemstallet viser en tilbagegang fra 1919 til 1869. I alt et tab på 50 medlemmer. Tre kredse: Bornholm, Århus og Vestsjælland har haft fremgang, Vejle amt er uændret, medens de andre kredse har haft tilbagegang.

• • •

Fra arkivudvalget kunne formanden Anne Lis ladefoged fortælle, at det hele arbejder som hidtil med indsamling, registrering og besvarelser af henvendelser af alle slags, Slægtsgårdsarkivet får mange henvendelser fra udvandrersfamilier, der søger deres danske rødder.

Det skal supplerende tilføjes, at det er Anne Lis Ladefogeds dynamik, der har sat gang i malkekoneprojektet. At det ender med at det bliver en malkepige og ikke en malkekone er en anden historie, men det var to forskellige funktioner i det gamle landbosamfund.

• • •

Under nyt fra bladudvalget orienterede redaktøren kort om det kommende blads indhold.

• • •

Rejseudvalgets initiativ med en tur til de naturskønne Ålandssøer blev taget til efterretning.

• • •

Årsmødet 2007 er på plads.

Årsmødet 2008 bliver afholdt i dagene 31. maj – 1. juni med Ringkøbingkredsen som vært og årsmødet 2009 henlægges til Århuskredsen.

• • •

Hovedbestyrelsesmødet sluttede med den traditionelle omgang med nyt fra kredsene. Her hentes inspiration og punktet viser, at alle kredsene er aktive.

OGN

Malkekone

Dansk Slægtsgårdsforenings bestræbelserne på at sætte et minde over malkekoner/malkepiger ved Dansk Landbrugsmuseum på Gammel Estrup er ved at blive en realitet.

Der er truffet aftale med stebonden i Salling, Anders Vestergaard, om at skabe den legemshøje granit-skulptur, og der er samlet så mange penge ind til formålet, at hovedbestyrelsen har besluttet at sætte projektet i gang.

Der er dog stadig "underskud" på projektet, så gaver modtages stadig.

Giver man mere end 5.000 kr. til formålet, vil man få sit navn på en plade, der sættes på figurens sokkel. Mindre beløb modtages også, men så vil det være anonymt.

En anden måde at bidrage til malkekone på er, at indbetale mere end de 200 kr. på kontingentindbetalingen. Differencen overføres så til malkekonekontoen.

Inger M. Hansens konto til formålet har reg. nr. 1707, konto 6448-513-945.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær:

Inger M. Hansen
Svalevej 13,
4440 Mørkøv
Tlf. 59 27 59 77

Dom over bopælspligten

Af ejendomskonsulent Michael Munthe Fog,
LandboSjælland.

Landbrugsloven bestemmer, at hvis man vil købe en landbrugsejendom, så skal køber tage fast bopæl på ejendommen inden 6 måneder efter købet.

Ifølge de danske regler skal køber desuden opfylde bopælspligten i otte år fra erhvervelsen af landbrugsejendommen.

Den tyske statsborger Uwe Kay Festersen, erhvervede i 1998 en ejendom i det sydlige Jylland, som i matriklen er noteret som en landbrugsejendom. Da Festersen ikke opfyldte landbrugslovens krav om at tage fast bopæl på landbrugsejendommen, meddelte Jordbrugskommissionen for Sønderjyllands Amt ham i 2000 påbud om at tage bopæl på ejendommen. Den 12. juni 2003 tog Festersen bopæl på ejendommen, og han er fra 12. september 2003 tilmeldt folkeregistret med denne bopæls adresse.

I mellemtiden blev der rejst straffesag mod Festersen ved Retten i Gråsten, som ved dom af 18. august 2003 dømte ham for at have undladt at efterkomme Jordbrugskommissionen for Sønderjyllands Amts påbud. Straffen blev fastsat til en bøde på 5.000 DKK.

Festersen ankede sagen til Vestre Landsret, som har spurgt EF-Domstolen, om bopælspligten er forenelig med traktatbestemmelserne om etableringsfrihed og om de frie kapitalbevægelser.

Den 25. januar fastslog EF-domstolen, at "traktatens artikel 56 er til hinder for, at der i en national lovgivning, som den i hovedsagen omtvistede, som betingelse for erhvervelse af en landbrugsejendom stilles krav om, at erhverver, tager fast bopæl på ejendommen". På almindeligt dansk betyder dette, at traktatens regler om kapitalens frie bevægelighed forhindre, at der i dansk lovgivning stilles krav om, at køberen af en landbrugsejendom skal tage fast bopæl på ejendommen.

Dommen indebærer, at Vestre Landsret skal frifinde Festersen.

EF-dommen medfører, at landbrugslovens krav om bopælspligt er EU-retstridigt og derfor ugyldig. Dommen fortolker en regel, der har været gældende siden Maastrichttraktaten trådte i kraft i 1994. Dommens afvisning af bopælspligt har derfor været gældende ret siden 1994.

EF-Domstolen underkender en højesteretsdom fra marts 2001, hvor Højesteret antog, at det ikke var i strid med EU-retten at pålægge en engelsk borger bopælspligt.

Det er indtil videre usikkert, om dommen også omfatter danske borgere.

Den danske regering begrundede bopælspligten med tre argumenter, som hver for sig blev afvist af EF-Domstolen.

For det første anførte regeringen, at bopælspligten skal bevare selvejet af landbrugsjord.

Dette argument blev afvist af EF-Domstolen med, at der ikke efter de danske regler er pligt til at drive landbrug for den,

som ejer jorden. Der er alene pligt til at bo på ejendommen, hvorfor bopælspligten ikke er et egnet middel til at sikre selvejet.

For det andet anførte den danske regering, at bopælspligten har til formål at opretholde en fast bosiddende befolkning i landdistrikterne.

EF-Domstolen anerkendte, at en sådan virkning var mulig, men afviste at dette var tilfældet. Problemet er, at de danske regler om samdrift af landbrugsejendomme medfører, at der alligevel er sket en betydelig affolkning af landdistrikterne.

Den danske regerings tredje argument var, at bopælspligten bidrager til at holde prisen på landbrugsjord nede og begrænse spekulation.

EF-Domstolen anerkendte en sådan virkning af bopælspligten, men fandt at dette mål kan opnås med mindre indgribende midler. Mere præcist henviste EF-Domstolen til, at borgere efter den Europæiske Menneskerettighedskonvention har ret til frit at vælge opholdssted og at unødigt forhøjelse af prisen på landbrugsjord kan sikres uden at gribe ind i denne menneskerettighed.

Ser man på forhistorien, er dommen ikke overraskende. Bopælspligten i landbruget blev indført med Danmarks indtræden i EU og kom ind på forslag fra dansk landbrug. Meningen var at hindre udenlandske opkøb af dansk landbrugsjord.

Danske landmænd køber jord i udlandet - så set med globaliseringens optik, hvorfor skulle EU-borgere ikke også kunne købe landbrug i Danmark på samme betingelser!

Michael Munthe Fog.

Holsteinsborg

sædegård - grevskab - gods

Holsteinborg slot set fra havsiden efter arkitekt G. F. Hetschs ombygning 1850.

Årsmødeudflugten søndag formiddag er henlagt til Holsteinborg, hvor ejeren - kammerherre, hofjægermester og konsul Ulrich greve Holstein-Holsteinborg - i år markerer, at slægten har besiddet den gamle sædegård i 300 år, og han selv har ejet godset i 30 år. Han er slægtens 12. besidder af Holsteinborg.

Ulrich greve Holstein-Holsteinborg fortæller her om sit familiegods: "Det sydlige Sjælland adskiller sig meget fra de fleste egne ved sine kystskove, hvor træerne står helt ned til vandet. Disse kystskove og de store kirker, der står langs kysterne her, skyldes vendernes hærgen de første halvandet hundrede år efter år 1000. De nærmeste kysten liggende områder var nemlig for farlige at bebo og dyrke, derfor fik skovene lov til at blive stående og desuden lettede de også forsvaret mod venderne.

Biskoppen i Roskilde - indtil 1522/1536

I Valdemarstiden - fra midten af 1100-tallets begyndelse - var en af de mest presserende opgaver bekæmpelsen af venderne og andre sørøveres hærgen. Kongemagten og kirken stod sammen om dette. Kong Valdemar og biskop Absalon er et af de ypperste eksempler på dette, og resultatet blev den kæde af befæstninger, der opførtes for at kunne beherske de danske farvande, men på hele strækningen fra Korsør til Vordingborg ville kysten have ligget tom for beskyttelse af den art, hvis ikke forgængererne for det nuværende Holsteinborg kom ind i billedet. Her skal nemlig i Valdemarernes tid have ligget borgen, Bråde, til værn mod venderne på denne strækning og for den nærliggende Hvirvildshavn (Bisserup Havn). Borgens beliggenhed var overmåde ideel. Liggende beskyttet bag øer, men alligevel mod gode tilsejlingsmuligheder. Borgen lå oppe på bakken i en skovkranset lysning, hvad også navnet Brode antyder. (Brotjæ betyder forhugning, lysning i skov.)

Den samtidige historieskriver, Saxo, beretter da et par gange i forbindelse med kong Valdemars og biskop Absalons vendertogt til Rügen om, hvorledes mandskab og skibe fra hele landet mødtes ved Hvirvildshavn, før ledingsflåden samlet kunne sejle sydpå. Alt taler for, at dette samlingspunkt var Ydemoret, farvandet mellem Ormø og Bisserup. V bør her også erindre, hvorledes biskop Absalon vest for Boeslunde, med sine huskarle palmesøndag - den 12. april 1158, slog venderne, der var gået i land.

Bråde var sammen med Snedinge (stadig nærmeste nabo mod vest) et len under Roskilde Bispestol. Navnet Bråde forekommer ofte, og de første jordebøger er fra 1290.

Kongen 1522/1536-1562

På reformationstiden overgik kirkens gods til kongen. Nogle kilder oplyser, at kongen overtog Bråde allerede i 1522, og ikke først i reformationsåret 1536.

Som led i kong Frederik den Andens godspolitik, hvor han samlede gods i særligt udvalgte egne, bl. a. Nordsjælland, blev Bråde i 1562 mageskiftet med Torupgård i Strø Herred.

Slægten Trolle 1562-1707

Bråde overgik ved mageskiftedes i 1562 til væbner **Niels Trolle (I)**. Han tjente som chef for "Danske Christopher" under sin berømte broder Herluf Trolles kommando. Han deltog i kampen under Femern i juni 1565 og måneden efter i det blodige slag under Bornholm, hvor en kugle bortrev begge hans ben, og skibet blev skudt sænk.

Han blev bisat i Ørslev kirke.

Hermed kom stedet til den slægt, i hvis eje den forblev i 145 år. De byggede slot og ladegård og kaldte det Trolholm.

Som gården står i dag, viser den i alle hovedtræk det oprindelige bygningsanlæg, der opstod og fuldførtes i årene 1598-1651. Omgivet af grave på tre af siderne. (Oprindelig var der grave på alle fire sider.)

Hovedbygningen består af fire sammenbyggede fløje i to etager, delvis med hvælvede kældre. Det ligger med hovedfacaden vendende ud mod ridebanen, der er omkranset af det trefløjede ladegårdsanlæg, bygget om den symmetriakse, der mod øst fortsætter ad parkens store midterallé.

Efter Niels Trolles død i 1565 ejedes Bråde af børnene i fællesskab, indtil sønnen **Børge Trolle** i 1582 udkøbte sine søskende og gav gården navnet Trolholm.

Efter at have studeret i Rostock og Orleans fulgte han faderens spor og endte som admiral og oplevede bl. a. som chef at føre et gesandtskab til Rusland. I 1599 var han var eskadrechef på kong Christian den Fjerdes Nordlandsfærd.

Året efter hans bryllup i 1597 med Anna Poulsdatter Munk, lagde de to "de første grundvolde til denne gårds bygning," hvilket vil sige, at de anlagde det store voldsted og opførte et stenhuse, den nuværende nordfløj, der bærer årstallet 1598. Til stenhuset har der været nogle huse af bindingsværk.

Børge Trolle døde i 1610 og hustruen fulgte ham i graven fem år efter. De blev begge bisat i Ørslev kirke.

Sædegården Fuirendals hovedbygning er opført i 1607. Den gamle landsbykirke indgår nærmest som tredje fløj i hovedbygningen. Tegning: Ellen Valentin.

Sønnen Niels Trolle (II), født 1599, fuldendte sine studier ved fremmede universiteter. Hjemvendt tjente han som hofjunker, trolovedes med Mette Corfitzdatter Rud, hvem han ægtede i 1626, for derefter at følge kong Christian den Fjerde til Tyskland under Kejserkrigen. Efter at have været statsholder i Norge, og blevet medlem af rigsrådet, udnævntes han til lensmand på Københavns slot. Efter han første hustrus død ægtede han i 1636 den rige Holger Rosenkrantz til Glimminges datter, Helle Rosenkrantz.

Han udførte i de følgende år store byggearbejder på Trolholm. I 1639 opførtes østfløjen, hvad sandstenstavlen med dette årstal samt Rudernes, Trollernes og Rosenkrantzernes våbener også viser i indergården. Han byggede i 1642 sydfløjen og det sydlige tårn og i 1649 vestfløjen og det nordlige tårn. Årstallene samt hans egne og hustruens initialer står i murankrene.

Over porten, der fører gennem hovedbygningens vestfløj, er anbragt nok en sandstenstavle med de tre slægtsvåben og indskriften: ”Efter at Børge Trolle, som var Niels Trollessøn, Her Jokob Trollis sønnesøn, med sin kiere Hvsfrve F. Anna Mvnk til Pallisbjerg hafde ladet legge første Grvundwold til denne Gaards Bygning, och den største Deel forferdiget, saa hafver hans søn Niels Trolle, med sin kiere Hvsfrve F. Hille Rosenkrantz Holgersdatter til Glimminge dette Hvs och andet mere wfvldfærdige Gvd til Ære, dem og deres Efterkommere til Gafn, hvortil Gvd gifve Lycke og Welsignelse af de Høie.

Aedificant alii nobis, nos posteiatati, sic privs acceptum reddimvs officium.

(Andre bygged for os, vi for efterslægten, så gengælde vi gjort gerning.)

Anno 1648”.

Også avlsgården, bestående af de tre gamle kamgavlsafsluttede ladebygninger, opførte han. Den sydlige bærer på østgavlen årstallet 1647 og den to agerumslader mod vest og nord har årstallet 1651 samt bygherrens og hustruen initialer - HNT og HRK.

Adgangen til hele dette anlæg lagde man på grund af vej- og terrænforholdene over den nordre grav gennem porten i ladegårdens beboelsesfløj. Fra disse år er også portanlægget, hvorfra den lange murede bro fører over nordgraven. Oprindeligt var den inderste del af broen foran den tårnlignende port en vindebro, der – når den var trukket op – spærrede for den lille forborg af kraftige flankemure, der med sine skydeskår både fremad og til siderne og udfaldsporte kunne bestrøge fjender, som eventuelt var nået over graven frem til murene. En ligeså effektiv som særegen løsning på dette forsvarstekniske problem.

For enden af broen står to hovedløse trolde af sandsten – Trollernes våbenfigur – med skjolde bærende Rudernes, Trollernes og Rosenkrantzernes våbener.

De to sandstensløver med skjolde, der nu står ved porten ind til slotet stod tidligere, hvor broen begyndte.

Denne Trollernes sjællandske sædegård var Niels Trolles sommer-sæde. I selve borggårdens bygninger var intet hensyn taget til et muligt forsvar. Dog er der sigtespalter øverst i de to tårne.

I den nordre fløj, Børge Trolles stenhus – den nuværende køkkenfløj – havde Trollerne indrettet deres daglige opholdsværelser og festsal, hvorimod de hvævede forråds-kældre under anlæggets sydlige halvdel betegner stokværkene ovenover som forbeholdt tyendet og økonomien. En af kældrenes mure indeholder f. eks. en muret bageovn og i kældergulvet under sydtårnets nederste hvælving er det meste af pladsen optaget af en stor brønd, endnu fuld af brugbart vand. Løsningen på vandforsyningsproblemet med henblik på en eventuel belejrings-situation.

Efter Niels Trolles død i 1667 arvedes Trolholm af hans anden søn Børge Trolle. Han døde imidlertid i 1676 og gården gik til hans anden søn, Anders Trolle. År 1700 var han chef for et kompagni skytter, dannet af skovridere og jagtbetjente fra de kongelige vildtbanner og herregårde og beregnet for at tage imod den svenske konge Karl den Tolvtes angreb på Tibberup. I 1701 udnævntes han til oberstløjtnant i generalstaben.

Den 16. juni 1707 overdrog Anders Trolle gården til Ulrich Adolph Holstein, og hermed forlod Trollerne deres gamle sædegård for at bosætte sig i Skåne. Men deres ånd er bevaret, i det stærke og intense indtryk af en karakteristisk renæssancegård, som anlægget giver, når man over nordre grav, der breder sig som en hel lille sø, bag portfløjen lange, lave taglinje ser borggårdens tage og tårnene rejser sig til venstre for ladegårdsbygningernes mægtige tage.

En helhed af mægtig virkning. Slægten Trolles sjæl: ”Andre bygged for os, vi for efterslægten, så gengælde vi gjort gerning.”

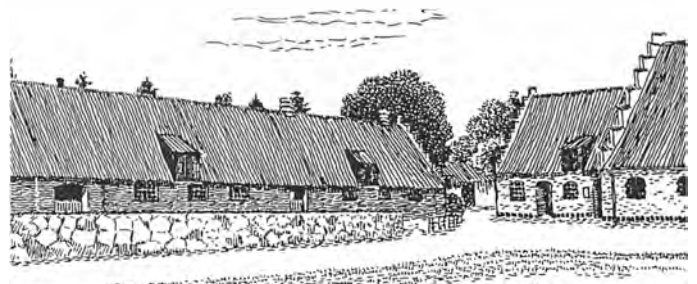
Greverne Holstein-Holsteinborg 1707

Ulrich Adolph Holstein var af holstensk uradel. Han blev stamfader til greverne Holstein til Holsteinborg.

Ulrich Adolph Holstein havde i 1700 af kong Frederik den Fjerde fået overdraget Baroniet Fuirendal samtidig med at han blev optaget i friherrestanden. Den 16. juni 1707 fik han tilskødet Trolholm og få dage efter fik han også overdraget sædegården Snedinge af Anders Trolles broder Herluf Trolle til Eriksholm ved Eslöv i Skåne, som han i stedet gav navnet Trolholm.

Nytårsdag 1708 ophøjedes de tre sædegårde til et grevskab for Ulrich Adolph Holstein under navnet Holsteinborg, og U. A. Holstein var dermed lensgreve.

Ulrich Adolph Holstein var født i 1664 som søn af den danske oberst Adam Christopher Holstein til Ring Kloster og hustru Cathrine Christine Reventlow fra Futterkamp. Han begyndte i dansk tjeneste som

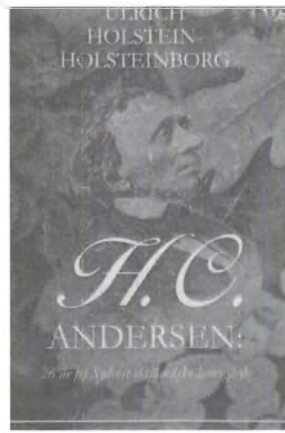

Sædegården Snedinge har ingen hovedbygning. Det store renæssanceslot brændte i 1788. Den store lade, der for få år siden blev sat i stand og indrettet til frøtørreri er opført i 1663. På vestgavlen ses årstallet og initialerne for bygherren og hans hustru - Hr. Niels Trolle og Helle Rosenkrantz – HNT HRK. Vestfløjen - kostalden - er opført i 1640 for Regitze Grubbe, medens østfløjen, der rummede hestestald, vognporte og værelser er opført i 1567 for Jørgen Daa. Tegning: Ellen Valentin.

Holsteinborg er den herregård, som H. C. Andersen har besøgt tredjemest – 142 dage, og han har bl. a. hentet inspiration til æventyret "Gartneren og Herskabet", der indledes med denne hyldest til Holsteinborg:

"En mils vej fra hovedstaden stod en gammel herregård med tykke mure, tårne og takkede gavle.

Her boede, men kun i sommertiden, et rigt højadeligt herskab, denne gård var den bedste og smukkeste af alle de gårde, det ejede. Den stod som nystøbt udenpå, og med hygge og bekvemmelighed indeni. Slægtens våben var hugget i sten over porten, dejlige roser slyngede sig om våben og karnap, et helt græstæppe bredte sig ud foran gården, der var rødtjørn og hvidtjørn, der var sjældne blomster, selv udenfor drivhuset."

page hos den senere kong Frederik den Fjerde, blev overkammerjunkker i 1699 og samme år amtmænd i Flensborg over den kongelige del af Slesvig Stift. Han rejste som diplomat i slutningen af Den store Nordiske Krig, og i 1721 udnævntes han til storkansler. (Den tids stats- og udenrigsminister.)

I statsager viste han sig at være en forstandig, men noget forsigtig mand. Han blev Ridder af Elefantordenen. Ved tronskiftet i 1730 trådte han tilbage, da den nye konge ikke ønskede omgang med kredsen omkring hans stedmoder - dronning Anne Sophie.

Når storkansleren opholdt sig på grevskabet var det indtil 1725 på Fuirendal, men efter ombygningen af Holsteinborg blev residens lagt hertil.

Hans hustru, grevinde Christine Sophie Holstein var gift første gang med greve Niels Frijs til Frijsenborg (død 1699). Hun var datter af storkansler Conrad Reventlow til Clausholm og Anna Margrethe Gabel.

Ægteskabet mellem Ulrich Adolph Holstein og Christine Sophie Reventlow blev indgået 24. december 1700.

Grevinden var både begavet, vidende og beslutsom. Hun førte stort hus i Det Holstein-Holsteinborgske Palæ på Kongens Nytorv i København (Magasin du Nord).

Hendes søster, Anna Sophie Reventlows giftermål med kong Frederik den Fjerde er årsagen til at der på Holsteinborg er en del af kongens og især af dronningens møbler og malerier.

Lensgreve U. A. Holstein oprettede allerede o. 1710 8 landsbyskoler og 2 degneskoler på sit grevskab. (Kongen oprettede først sine skoler, de såkaldte Rytterskoler, i 1721.)

I 1728 lod storkansleren indvie en smuk og lys barokkirke i vestfløjens nordlige del. Kirken løber gennem begge stokværk med et søjlebåret galleri. I loftet ses ægteparrets våbener, under storkanslerens ses Elefantordenen.

En sandstenstavle over porten i indergården med inskriptioner og ægtefællernes alliancevåben ophængtes i 1725. Alleerne plantede han samme år, og det meste af det oprindelige barokke haveanlæg er også fra hans tid.

Storkansleren døde i 1737 og blev bisat i Ørslev kirke i det kapel, som han havde indrettet til sin familie, og hvor hans forældres og andre familiemedlemmers sarkofager står.

Ved hans død fik grevskabet over til sønnen **Frederik Conrad** (1704-1749). Efter dannelsesrejsen giftede han sig i 1729 med Lucie Henriette Blome, der arvede godserne Farve og Waterneverstorf

samt det meget velhavende Blomeske Frihus i Kiel, efter sin fader, gehejmeråd Heinrich Blome.

Frederik Conrad Holstein blev i 1734 chef for et nyoprettet regiment "Holstein" - senere 5. Jydske Rytterregiment i Haderslev og var med dette i kejserligt sold ved Rhinen. Generalmajor blev han i 1739 og blev ved sin afgang generalløjtnant og gehejmeråd. Han var officer med liv og sjæl, og hans regiment blev rost for dets gode holdning. Han interesserede sig imidlertid også for godserne og købte i 1736 Basnæs - udenfor Grevskabet, som beholdtes til 1752. Udenfor tjenesten opholdt han sig dog mest på Farve, hvor de fleste af hans børn blev født.

I 1743 fik han kongens tilladelse til, i den korte tid han kunne være væk fra regimentet, at lade søndagsgudstjenesten i kirken på Holsteinborg holde på tysk for sig og sin familie, der til dels intet dansk forstår, og sine folk fra Holsten, der slet intet dansk forstod.

Da generalen døde i 1749 tilfaldt grevskabet sønnen **Conrad Sophus Holstein** (1739-1759), og da han døde ugift, blev broderen **Cay Joachim Ditlev Holstein** (1742-1760) besidder af grevskabet. Han døde året efter og da han ikke var gift, så overgik grevskabet og de holstenske godser til broderen **Hinrich Holstein** (1748-1796). Han stod kun ganske kort i dansk civiltjeneste og opholdt sig om vinteren i Holsten, først på Farve, der afhændedes i 1781, siden på Waterneverstorf. Sommeren tilbragte han på Holsteinborg.

Han ejede også marskgodset Gross Colmar ved Elben. Til gengæld solgte han Palæet på Kongens Nytorv o. 1790.

Imidlertid var Heinrich Holstein den kulturelle mand, og ham skyldes nogle af de fornemmeste af især Waterneverstorfs, men også Holsteinborgs, indretninger og inventar. Han havde givet chefen for Det kongelige Møbelmagasin, Georg E. Rosenberg, til opgave at indrette interiørene på Waterneverstorf i den stil, han på så fremragende måde mestrede, den sene Louis Seize. Efter at have fuldendt sine arbejder på Waterneverstorf, skulle han indrette på Holsteinborg, men med mere begrænsede midler til rådighed. Ruminddelingen i østfløjen forandredes, vinduer sænkedes og udvidedes, og f. eks. opsattes havedørens opstalt i rød sandsten.

Lensgreven døde i 1796. Han var overkammerherre. Hans hustru, Friederica rigsgrevinde Rantzau-Breitenburg overlevede ham i 35 år.

Grevskabet overgik til sønnen greve **Frederik Adolph Holstein**. Da han kun var 12 år gammel udnævntes udenrigsminister A. P. Bernstorff til formynder. Efter hans død i 1798 udnævntes lensgreve Johan Ludvig Reventlow, Brahetrolleborg til ny formynder, og efter hans død i 1804 udnævntes han broder, rentemester, statsminister og lensgreve Christian Ditlev Frederik Reventlow til Christianssæde. Han huskes stadig for landboreformerne. Når han skulle frem og tilbage mellem sine lollandske besiddelser og hovedstaden kørte han til Bandholm, sejlede til Bisserup, aflagde besøg på Holsteinborg og fortsatte til København. Statsministeren havde en stue stående på Holsteinborg, som han kunne benytte efter behov. Stuen var indrettet af arkitekt G. Rosenberg o. 1779.

Frederik Adolph Holstein var født på Waterneverstorf i 1784. Efter studier i Göttingen og Kiel blev han juridisk kandidat fra Københavns Universitet.

I 1808 overtog han selv ledelsen af grevskabet, men holdt forbindelsen til C. D. F. Reventlow.

Samme år giftede lensgreven sig med Wilhelmine komtesse Reventlow, datter af hans tidligere formynder Johan Ludvig Reventlow. Efter overtagelsen begyndte løsningen af de talrige humane og landbrugsmæssige opgaver, som han med liv og sjæl kastede sig ud i. Før han blev myndig havde han i 1804 udsendt et cirkulære til samtlige præster ved grevskabets 14 kirker, om at indberette om skolerens tilstand. Han lod opføre 12 almindelige skoler, 12 husflidsskoler og mindst 4 spindeskoler. I årene 1807-1811 afløste han hoveriet, oparbejdede bøndergårdene, indførte regelmæssigt sædskifte samt fremmede skovplantning, havedyrkning og husflid hos landbefolkningen.

Endvidere opførte han enkesædet Mineslyst, birkedommer- og godsforvalterboliger og politistationen i Rude.

I 1811 ansatte han en fæstegodslæge (nu selvstændig lægepraksis) og opførte lægegården i Rude.

I 1825 etablerede han Danmarks første sygekasse.

Lensgreven oprettede to opdragelsesanstalter for dårligt stillede børn. Fuirendal Institut og Flakkebjerg Institut. Fuirendals Institut flyttedes til gården Hjortholm, hvor det fik navnet Holsteinsminde, der er kendt fra Knuth Bechers forfatterskab. Skolen hedder nu Hjortholm.

Greven oprettede i 1809 Holsteinborgs industriselskab, hvor husmænd og tyende kunne få udleveret uld og blår, og når arbejdet med råvarerne var udført, så købte selskabet produkterne. Dette førte til oprettelsen af Sparekassen for Grevskabet Holsteinborg 1810. Det var Danmarks ældste sparekasse, nu er den en del af Danske Bank. I 1820'erne vakte grevens interesse for hedningemissionen, og han dannede selv et missionselskab, der i 1833 gik op i Det danske Missionselskab. Grevskabets 14 præstekald besattes med de bedst mulige præster, og de 12 skoler med de bedste lærere. Lensgreven så helst at de tilhørte den grundtvigske retning. Hans egen religiøse opfattelse var streng ortodoks med et meget pietistisk tilsnit.

Sin store fædrelandskærlighed viste F. A. Holstein i krigsårene 1807-14, hvor han f. eks. skænkede statskassen – som sit bidrag til at afhjælpe finansnøden – det prægtige diamantbesatte bæger af guld, Holsteinborgbægeret, der nu er på Rosenborg. Bægeret havde hans oldefar modtaget af sin svoger, kong Frederik den Fjerde.

F. A. Holstein forfattede et udkast til Norges grundlov til forsamlingen på Eidsvold foråret 1814.

Som medlem af den første stænderforsamling tog han ordet for neger-slaveriets afskaffelse, fremkom med forslag til at stille bankernes regnskaber under en vis offentlig kontrol og gjorde udkast til indretning af amts- og kommuneråd.

Med disse og mange andre tanker var han forud for sin tid.

Som sit private gods købte lensgreven i 1821 Katrineholm ved Slagelse og i 1823 fik han halvpert i hovedgården Dyrehovedgård ved Korsør (nu Tårnby). Katrineholm solgte lensgrevens dødsbo i 1837, medens han ret hurtigt realiserede sine interesser i Dyrehovedgård.

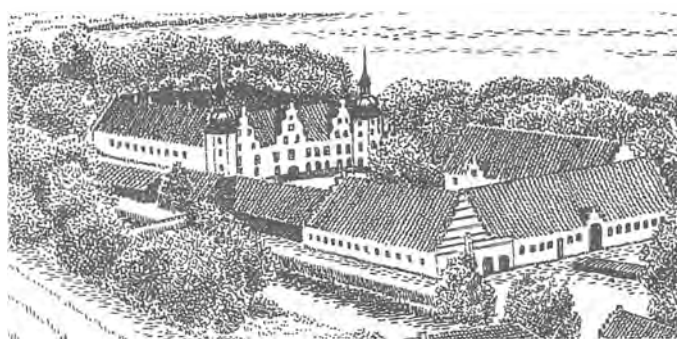
Lensgreve Frederik Adolph Holstein døde 21. maj 1836, kun 51 år gammel. Han begravdes som den første Holstein på kirkegården ved Holsteinborg, som han selv havde ladet indvie i den lille skov i 1817. Indtil da var familiemedlemmerne blevet bisat i Ørslev kirkes nordre sideskib.

I parken øst for slottet står stadig mindestøtten i marmor med portræt medaljoner af parret. Mindestøtten rejstes i 1870 af Grevskabets og omegnens bønder under afsyngelse af en sang forfattet af H. C. Andersen.

Grevskabet overgik til hans ældste søn, greve **Ludvig Henrik Carl Herman Holstein**, der var født i 1815. Han havde studeret ved universiteterne i Berlin og København. Straks ved overtagelsen tog han fat på byggeforetagender og driftreformer. Desuden lykkedes det for ham at bringe de tyngende finanser på god fod igen.

Fra 1856 tog Ludvig Holstein med lyst og iver – med afbrydelser – næsten til sin død del i det gærende politiske liv som rigsdagsmand og medlem af rigsrådet. I 1870 udnævntes han til konseilspræsident (statsminister) og dannede regering, hvor han i to perioder tillige var finansminister. Regeringen sad i fire år. Konseilspræsidenten bør i hvert fald huskes for én ting, nemlig at han holdt Danmark udenfor Den fransk-tyske Krig 1870-71, hvor mange danske mente, at det ville være til dansk fordel at gå med i krigen på fransk side, og dermed få hertugdømmerne tilbage. Men konseilspræsidenten vurderede risikoen for nederlag højere end sejr, og han fik ret. Han udnævntes til overkammerherre og modtog Elefantordenen i 1874.

Lokalt engagerede han sig i de i 1842 nyoprettede sogneforstanderskaber, og indtog - som besidder af mere end 32 tdr. hartkorn i sog-

Holsteinborg slot og ladegård. Et komplet og velbevaret herregårdsanlæg fra renæssancens sidste årtier. Det er også et monument over den gamle danske adels storhedstid, som ophørte med enevældens indførelse i 1660.

Tegnet af Ellen Valentin.

net - sin plads i 6 sogneforstanderskaber: Hårslev-Ting Jellinge, Fuirendal-Kvislemark, Holsteinborg-Venslev, Hyllested, Ørslev-Sønder Bjerge og Marvede. Alle steder indtog han formandspladsen.

Også hans interesse for landbruget fornægtede sig ikke. Han var længe præsident for Det kongelige Danske Landhusholdningsselskab, formand ved de danske landmandsforsamlinger og præsident i Sorø Amts Landøkonomiske Selskab. Endvidere var han formand for Sjællands Hingsteskuer, Stutterikommissionen m.m.

I 1854 købte lensgreven Brænderigården ved Slagelse og med den fulgte Gerlev kirke. Både gård og kirke afhændedes i 1858.

Lensgreven blev i 1850 gift med Bodil Joachimine Zahrtmann (1830-76). Hun var datter af admiral og marineminister C. C. Zahrtmann.

H. C. Andersen havde gennem Henriette Wulffs fader opnået kontakt til andre søofficerer, og dermed også til familien Zahrtmann. H. C. Andersen var 25 år ældre end grevinden, og han kom på Holsteinborg som en ven af familien, for man havde ingen ambitioner i retning af at samle på berømtheder.

H. C. Andersen besøgte Holsteinborg 17 gange - i alt 142 dage. Han aflagde 19 besøg i familien Holsteins residens i København, og på hans gamle dage var især lensgrevinden en hyppig gæst hos H. C. Andersen.

På Holsteinborg har han fået inspiration til nogle af sine fortællinger og æventyr, noget er skrevet færdigt under hans ophold og meget er bearbejdet under hans ophold. H. C. Andersen skrev i et brev til grevinden, at han nåede mere på en uge på Holsteinborg end på en måned i København.

F. eks. "Det gamle Egetræs sidste Drøm", blev han inspireret til under et ophold den 2. november 1856 og skrev det færdigt på Basnæs i julen året efter. "Gjemt er ikke Glemmt" består af tre historier, den 2. historie er en sandfærdig skildring af grevindens omsorg for det handicappede barn hos familien Høyer i Iskælderhuset. Han fik ideen 23. oktober 1866.

Æventyret "Vænø og Glænø" blev til i en improviseret skåltale ved middagsbordet på Holsteinborg den 3. januar 1857, hvor to ingeniører var tilstede for at drøfte mulighederne for en dæmning over farvandet mellem Glænø og Sjælland. Her kombinerer han sin ulyst til landvindinger med den gamle spådom at Vænø bier efter Glænø.

I 1848-50 blev der foretaget en gennemgribende restaurering af hovedbygningen under ledelse af arkitekt G. F. Hetsch. Gavlene gjordes kamtakkede, murene dækkedes af gult puds med kvadreringer, vinduerne blev nygotisk spidsbuede med kulørte glas og en del rum indrettede i nygotisk eller renæssancestil.

Digteren Ludvig Holstein, var en nevø af lensgreven.

Våben for
greverne
Holstein-
Holsteinborg.

Slægtsoversigt for lensgrever og grever

1707

Ulrich Adolph Holstein-Holsteinborg. (1664-1737)
Gift 1700 med Christine Sophie komtesse Reventlow. (1672-1757)

1737

Frederik Conrad Holstein-Holsteinborg. (1704-1749)
Gift 1729 med Lucie Henriette Blome. (1713-1772)

1749

Conrad Sophus Holstein-Holsteinborg. (1739-1759)

1759

Broderen Cay Joachim Ditlev Holstein-Holsteinborg.

(1742-1760)

1760

broderen Hinrich Holstein-Holsteinborg. (1748-1796)
Gift 1781 med Friederica Christina Marie
rigsgrevinde Rantzau-Breitenburg. (1762-1831)

1796

Frederik Adolph Holstein-Holsteinborg. (1784-1836)
Gift 1808 med Wilhelmine Juliane komtesse Reventlow. (1788-1868)

1836

Ludvig Henrik Carl Herman Holstein-Holsteinborg. (1815-1892)
Gift 1850 med Bodil Joachimine f. Zahrtmann. (1830-1876)

1892

Frederik Conrad Christian Christopher Holstein-Holsteinborg. (1856-1924)
Gift med Elizabeth Lindholm. (1858-1943)

1924

Bent Holstein-Holsteinborg. (1881-1945)

1945

Erik Frederik Adolph Joachim Holstein-Holsteinborg. (1896-1970)
Gift 1922 med Polly Emilie Collet. (1892-1969)

1965

Ib Holstein-Holsteinborg. (1923-1982)
Gift 1948 med Eva Sophie Natalie komtesse Bertouch-Lehn. (1926-2000)

1977

Ulrich Holstein-Holsteinborg. (1949)
Gift 1983 med Monica Louise Sally. (1946)

Lensgreve Ludvig Holstein døde i 1892.

Sønnen, lensgreve **Frederik Conrad Christian Christopher Holstein**, var gift med Elisabeth Lindholm, prægede personligt liv og virke på Holsteinborg. Meget anvendtes på ombygninger og istandsættelser af alle bygninger på grevskabet.

Bedst kendt er lensgrevens nidkære virksomhed for ordets forkyndelse og troslivets vækkelse i lægmandskredse landet over i Indre Missions ånd. Han lod opføre missionshuse i de sogne, hvor grevskabet havde haft gods.

Han byggede Rude Sygehus og ansatte personalet. Det blev for år tilbage nedlagt og indrettet til amtsplejehjem.

I 1860-65 udvidedes parken over markerne ved Noret syd for bygningerne. Parken omlagdes i den mere naturlige engelske havestil ved havearkitekt Flindt. De barokke træk kan man stadig se.

I henhold til lensafsløsningsloven overgik Grevskabet Holsteinborg i 1921 til fri ejendom, og derved blev tilliggendet meget stærkt reduceret.

Ved lensgrevens død i 1924 overtog sønnen, lensgreve **Bent Holstein** sædegårdene Holsteinborg og Snedinge, mens den yngre søn greve Erik Holstein havde fået Fuirendal i 1922.

Bent Holstein var født i 1881, blev jurist i 1906 og derefter ansat i udenrigsministeriet med tjeneste i bl. a. Paris, London og Berlin. Han tog i 1917 bestalling som overretssagfører, og under Den første Verdenskrig blev han optaget i den canadiske hær, som han dog måtte forlade p. g. a. sygdom.

Efter krigens sidste år tog han del i det politiske liv. F. eks. arbejde han fra oktober 1918 på løsning af Det slesvigske Spørgsmål, og i 1919 opholdt han sig i Paris under forhandlingerne. Han var i 1920 og 1921 suppleant ved den danske delegation til Folkeforbundet, og 1932-34 delegeret til samme.

I april 1920, da han valgtes i Århus Amt til Folketinget af de konservative, indledtes 25 års parlamentarisk virksomhed.

Da Bent Holstein døde i 1945 uden arvinger, tilfaldt Holsteinborg og Snedinge derfor broderen greve **Erik Frederik Adolph Joachim Holstein-Holsteinborg**, der overtog lensgrevetitlen og senere udnævntes til hofjægmester og kammerherre. Nu var de tre sædegårde igen samlet.

Lensgreven var gift med Polly Emilie f. Collet, og efter hendes død i 1964 med Benedicte baronesse Rosenørn-Lehn.

Erik Holstein-Holsteinborg blev den sidste lensgreve på Holsteinborg. For med bestemmelserne i lensafsløsningsloven af 1919 var det alene de tre følgende ejere efter lensafsløsningen, der kunne føre titel af lensgreve. Normalt er det sådan, at når "rationen" af titlen lensgreve er brugt, omfatter det også rang, men det gælder ikke for to adelige familier i Danmark. Ahlefeldt-Eskildsmark, der nu bor i Argentina, og Holstein-Holsteinborg. Disse har stadig rang af lensgreve i II-2, men ikke titel.

(Almindelige grever ligger i III-2, kammerherrer i II-5 og hofjægmestre i II-7.)

I 1954-57 førte Erik Holstein slottets vestfacade tilbage til dets oprindelige skikkelse i renaissance.

I 1965 overtog sønnen greve **Ib Holstein-Holsteinborg** Holsteinborg gods. Han blev boende på Fuirendal, og var i sit første ægteskab gift med Eva Sophie Nathalie baronesse Bertouch-Lehn. Han udnævntes også til hofjægmester og kammerherre."

I 1977 overtog nuværende ejer – greve **Ulrich Holstein-Holsteinborg** Holsteinborg og Snedinge, Fuirendal fulgte efter i 1981.

Greve Holstein blev i 1983 gift med advokat Monica Louise f. Sally, og sammen har de drevet rådgivning af ministerier i Østeuropa med hovedvægten på Baltikum indenfor skov- og landbrug, naturparker og ikke mindst i social- og hospitalssektoren.

Greve Ulrich Holstein-Holsteinborg har et mangesidet engagement. Han var formand for Holsteinborg Sparekasse, og er nu formand for Holsteinborgfondene.

Var formand for Sorø Amts Landøkonomiske Selskab 1996-2000, nu næstformand for Øernes Landøkonomiske Selskab.

Har været i bestyrelsen for Skælskør Turisme fra 1996 og formand siden 2005.

Siden 1990 formand for Dansk-Estisk Selskab.

Næstformand for Skov- og Landbrugets arbejdsgiverforening fra 1990-2000.

Har udgivet bøger om økonomi, rigshistorie og lokalhistorie. I anledning af H. C. Andersenåret udsendtes den meget anmelderroste "H. C. Andersens 26 år på Sydvestsjællandske herregårde".

Drift

Til Holsteinborg gods hører 1428 ha, hvoraf 727 ha er ager. Det hele drives under ét med græsfrø, raps og korn. Skovdriften er traditionel.

I maj 1980 brændte to af Niels Trolles lader fra 1650'erne. Den store lade blev igen indrettet til korntørring og -opbevaring samt renseri.

Holsteinborgs nuværende ejer – kammerherre, hoffjærgemester, konsul Ulrich greve Holstein-Holsteinborg. Slægtens 12. besidder.

Niels Trolles lade fra 1663 på Snedinge er sat i stand og tjener nu til frøtørring og -opbevaring.

Besøget

Når slægtsgårdsforeningens medlemmer besøger Holsteinborg slot den 3. juni begynder vi med morgenandagt i kirken. Derefter fortæller greve Holstein-Holsteinborg i Borggården, hvorefter vi går tilbage i kirken, går op på galleriet og gennem H. C. Andersens stuer, gennem statsminister C. D. F. Reventlows stue til salen, videre ad trofægangen, forbi biblioteket og ned ad hovedtrappen, for derefter at gå ud i Borggården. Derefter bliver mulighed for at gå en tur i haven og bl.a. beundre de fire alleer fra 1725, som viser tilbage til storkanslerens barokke haveanlæg. Bemærk også buksbombedet, der fornyede det originale fra 1779.

OGN

Landbrugsadelen Hansen

Tid efter anden har jeg syslet med tanken om at riste landbrugsadelen Hansen en historisk minderune, men det er blevet ved tanken. Inden læseren, måske lettere irriteret, sætter alt for store spørgsmålstejn ved begrebet "Landbrugsadelen Hansen" – adelige hedder som bekendt noget med von der Et eller Andet – må jeg hellere skynde mig med at fortælle, hvad der bragte mig over det døde punkt. Det er en smukt indbundet og udstyret bog af historikeren Gurli Thuneby med titlen *Kongen af Kollekolle - en kvægavler i særklasse*. En bog om Charles Grut-Hansen. Den er udgivet sidste år i et tæt samarbejde mellem Værløse Museum og Historisk Forening for Værløse Kommune og bygger på et større lokalhistorisk materiale, som en slægtsforsker, cand. jur. Knud Sørensen, har bistået med at samle og opspore.

Som ved mange lokalhistoriske projekter har økonomien sat bestemte grænser for bogens omfang og dens hele sigte, men på de 128 sider, der har været til rådighed, har Gurli Thuneby alligevel været i stand til at give et afrundet og meget interessant billede af en af dansk kvægavls store pionerer, sådan som han stod frem som sognets mest betydningsfulde person og dermed dets sognerådsformand. Over tre problemkredse "Begyndelser - Engagementer - Fortsættelser" følger vi Charles Grut-Hansens virksomhed fra barndomsårene (f. 1867) i et velhavende grossererhjem i København over oplærings-tiden på fynske herregårde til det fædrene køb af proprietærgården Kollekolle i Værløse 1892. Det var nok i forvaltertiden hos forpagter J. Willumsen på Anhof, en gård under det daværende stamhus Molktenborg (Glorup), og senere hos H. R. Juel på Juelsberg ved Nyborg, at Grut-Hansen stiftede bekendtskab med de fremskridt, der var gjort inden for fremavl af den røde, fynske ko.

Straks efter overtagelsen af Kollekolle fik Grut-Hansen indkøbt en række avlsdyr, og heldet tilsmilede ham i særlig grad, da han i 1901 erhvervede den etårige tyrekalv "Dan" hos de to kvægopdrættende brødre Rasmus og H. F. Christiansen i Ryslinge. Især var Rasmus C.

kendt som en virksom landmand, organisationsmand og politiker, og endvidere var han som faderen, Christian Rasmussen, medlem af Folketinget som repræsentant for Højre. Desuden var far og søn begge medstiftere af fynske folkehøjskoler: Christian 1886 i Ryslinge og Rasmus tre år senere i Brahetrolleborg. Det har formentlig heller ikke været den patriotisk sindede forsvarsven Grut-Hansen ukært, at han også havde forsvarssagen tilfælles med de to Ryslinge-politikere.

Gurli Thuneby fortæller veloplagt og kyndigt om Grut-Hansens udvikling som kvægavler, både når det gik godt og mindre godt. Køernes fedtprocent skulle helst nå op på 4, og det mål nåedes i 1912. Inden da havde han måttet tage afsked med sin stolthed, den berømte og bomstærke "Dan", hvis nekrolog blev bragt i "Politiken" 4. november 1911 under overskriften "Sørgeligt Dødsfald". Nyheds- og sladderstof om kendte tyreslægter solgte godt i datidens landbrugspressen; et tidligt eksempel herpå er den illustrerede nekrolog over den syvårige kongepremietyr "Bakewell", Ugeskrift for Landmænd bragte i et sine første nr. i 1867. Dens ejer, kammerråd J.B.H. Andersen, forpagter på Gunderslevholm, var så stolt af den, at han havde ladet den fremstille på landmandsforsamlingen i Odense 1863, uagtet at den da havde et åbent sår i højre side efter et drabeligt opgør med en af Andersens andre tyre. Obduktionen viste, at den ved den lejlighed havde fået nogle ribben presset ind i lungerne. I skeletteret stand skulle den senere opstilles på Hindsholm Højskole. I øvrigt bringer Gurli Thuneby et billede fra samme ugeskrift 1859 af "Bakewell"s da 9-årige forgænger som kongepremietyr på Gunderslevholm. Dens forældre stammede fra Angeln, købt hertil 1846 af Gunderslevholms daværende mejeriforpagter og kvæghandler Bruhn, der selv var angler.

Inden "Dan" døde havde Grut-Hansen dog fundet en værdig afløser til den, som bar navnet "Hermod" og tilvejebragte et afkom med en

gennemsnitlig fedtprocent på intet mindre end 4,41. Årene op mod 1. verdenskrig bragte i det hele taget Grut-Hansens navn og ry som kvægopdrætter Danmark, ja verden rundt, som hans "Fremmed Journal Kollekolle" over besøgende viser det i detaljer.

Gerne viste Grut-Hansen sin gård og sin besætning frem. Størst var nok glæden, når han fik besøg af elever fra Lyngby Landboskole, hvis elev han havde været 1891-92. I det hele taget gik der mange forbindelsestråde til Lyngby. Udover at være formand for Købehavns Amts Landboforening 1906-20 var han medlem af en særlig "Diskussionsklub for Landmænd i Lyngby og Omegn", en tidlig udgave af en tolvmandsforening.

Forfatteren bruger et sted udtrykket "de adelige Hansener", når hun skal karakterisere Grut-Hansens familieforhold som barnebarn af en af 1800-tallets store og stenrige forretningsfolk, etatsråd A. N. Hansen. Familien rubriceres i Dansk biografisk Leksikons 3. udgave som "Hansen slægt II" og rækker fra 1700-tallets godsforvalter- og vinhandlerfolk over 1800-tallets A. N. Hansen og søn, øjenlæge Edmund Grut-Hansen til det 19. århundredes officerer og arkitekter med samme navn. Grut-forbindelsen kom ind, da A. N. Hansen i 1825 giftede sig med en præstedatter fra øen Guernsey, Emma Eliza Grut.

I det følgende vil jeg søge at udvide Hansen-slægten til nogle betydningsfulde mænd fra landbrugets brede kreds, der med det gode navn Hansen har skabt en landbrugsadel så betydningsfuld som nogen anden dansk slægt.

Grut-Hansen refererer to gange i sine papirer til en vis "K. Hansen", som han i hvert fald i januar 1918 har et horn i siden på. Bag dette navn gemmer sig statskonsulent i planteavl for Øerne, K(ristian) Hansen (1858-1941). I årene 1890-1928 underviste han på Lyngby Landboskole og havde da haft Grut-Hansen som elev. Som ekspert på planteavlens område med gødningsanvendelse og ukrudtbekæmpelse som speciale og som lærebogsforfatter var han en fremragende formidler af landbrugsfaglige landvindinger, og et indledende forsøgsarbejde ved landboskolen fortsattes på en nyoprettet forsøgsstation på Virumgård i Lyngby, som staten forpagtede fra 1911. I Mellemkrigstiden gjorde samme K. Hansen dansk landbrugshistorie den uvurderlige tjeneste at få udgivet et storstilet værk Det danske Landbrugs Historie.

Når K. Hansen i januar 1918 trods et gammelt bekendtskab var faldet i unåde på Kollekolle, hang det nok sammen med, at han som medlem af Ernæringsrådet af 1917 og dermed en af den radikale regerings nærmeste rådgivere i spørgsmålet om fordelingen af de rådige kornbeholdninger under 1. verdenskrig prioriterede husdyrbrugets behov lavere end befolkningens. Den følelige mangel på korn og foderstoffer i konsekvens af den tyske u-bådskrig på Atlanten måtte stille en kvægbruger som Grut-Hansen i en slem knibe. Meget tyder på, at hans nerver blev endog meget tyndslidte på det tidspunkt, og at det sikkert nok var med til at ødelægge hans helbred. Til gengæld måtte en anden Hansen fra Lyngby, nemlig forstanderen på Lyngby Landboskole fra 1901, J. J. Hansen, forekomme Grut-Hansen nok så positivt et bekendtskab. J. J. Hansen var oprindelig uddannet i planteavl, men inspireret af Grut-Hansens gode eksempel søgte han at få sine elever gjort interesseret i kvægets avl og fodring. Da Landboskolen i Lyngby i 1930'erne kom i økonomiske vanskeligheder, var det en tidligere elev, planteavlskonsulent H. H. Holme Hansen, som tog initiativet til at gøre skolen til en selvstændig institution.

Når Grut-Hansen fulgte med sit udsøgte avlsvæg på dyrskue rundt om på Sjælland, slap han ikke for at møde repræsentanter for landbrugsadelen Hansen. En sådan var gdr. Peter Hansen fra Nakke i Odsherred, hvis tyre og køer bød Kollekolles en stærk konkurrence. P. Hansens far, Jens Hansen havde i 1897 købt nogle kælvkvier på Fyn. Den ene af disse blev stammomter til hele besætningen, som i 1910 kom under offentlig kontrol. Fra og med 1905 stod der altid i

besætningen mindst én fremragende avlstyr, og enhver med blot lidt indsigt i forholdene omkring den historiske R.D.M-avl kender historien om P. Hansen Nakkens største kup. I 1925 købte han nemlig hos gdr. Kr. Hansen, Højjagergård, Ringe, den tyrekalv, som under navnet "Højjager Nakke", i sin 15-årige levetid simpelthen hjemtog alle de præmier, der var værd at vinde.

Kr. Hansen på "Højjagergård" havde en broder, Fr. Hansen, der var nok så kendt i kvægavlerkredse. Han ejede "Damgård" i Ryslinge og gik her med fynd og klem ind for den store og kraftige røde (=læs fynske) ko, ikke det lidt magre og spidse anglerkvæg, som lige siden Edw. Tesdorpf's tid havde domineret RDM-avlen mange steder, ikke mindst på Lolland-Falster. Edw. Tesdorpf var en tysk købmandssøn, som i 1840 købte Orupgård og flere andre større gårde på Lolland-Falster og dermed grundlagde et storlandbrug, som på en række områder blev normdannende i tiden før den store omlægning til husdyrbrug efter 1880.

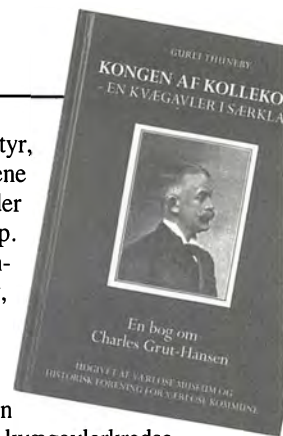
Tesdorpf's præmiekøer og -kvier løb i 1860' og 1870'erne af en mængde præmier ved lokale og regionale dyrskuer, men på dyrskuet ved den 14. danske landmandsforsamling i Svendborg juli 1878 blev sejrserien lige så stille brudt. Kvægavler Tesdorpf's banemand var en 62-årig fynsk bonde, Jens Hansen fra Holev. Så tidligt som 1838 havde han søgt at dreje familiegårdens landbrug i retning af kvægavl, men det store gennembrud kom i 1852, da han for den uhørt høje pris af 80 rigsdaler købte en slesvigsk ko, "Tyskeren", og i næste årti grundlagdes her flere berømte ko-familier, alle af kraftig slesvigsk bygning. På landmandsskuet i Svendborg fik han 2. præmie for en ko og positiv omtale af 3-årigt dyr, der dog var lidt for fed. Det var imidlertid Jens Hansens 5 malkekøer, der løb af med kongepremien og dermed besejrede Orupgårdsamlingen. Nok havde Tesdorpf's køer de bedste mælkeorganer, men Holevkøerne havde til gengæld "Overvægten med Hensyn til Egalitet og bred, dyb og regelmæssig Legemsbygning..."

Timeglasset var ved at rinde ud for Tesdorpf's ekstensive driftsformer med tre store græsmarker i sædskiftet. Som en indsender under mærket "a." anskuede det i Ugeskrift for Landmænd 1878, s. 249 ff., skulle en moderne landmand i stedet dyrke flere foderplanter og lægge hovedvægten på husdyrholdet. Det engelske marked efterspurte kvalitetssmør i stigende mængder, og de danske smørgrosserere etablerede i samarbejde med de mange nye landboforeninger en række smør- og mejeriudstillinger. Den første almindelige sjællandske Mælkeriudstilling afholdtes i Næstved i februar 1878, og her udstilledes og præmieredes ikke færre end 194 mærker smør i 4 afdelinger plus 43 mærker ost.

Den selv samme sommer kunne man i Industribygningen i København studere en såkaldt centrifuge i virksomhed. På blot 35-40 minutter kunne man her skumme fløden fra 100-300 kg sødmælk og tappe skummetælken ud for neden. Bønderne leverede i stigende omfang deres mælk til lokale fællesmejerier, men ofte spædede de mælken op med vand. Først da man 4 år senere dannede det første andelsmejeri (i Hjedding ved Varde), lykkedes det at forene lønsomhed med fælles ansvar.

1870'erne er for dansk landbrug forberedelsernes tid. Signalerne herfra udmøntedes i praktisk brug 10-20 år senere, netop den periode, hvor Grut-Hansen stod i lære. Og nu var det gårdmændene, bønderne, der tegnede fremskridtet. Overalt var repræsentanter for landbrugsadelen Hansen på færde med deres røde og sortbrøgede køer, deres roemarker, svinestalde og andelsvirksomheder. Grut-Hansens fremragende indsats på Kollekolle har som direkte forudsætning Jens Hansen Holevs pionergerning. Og med ham mange landbrugsadelige med navnet Hansen.

P.S. Gurli Thunebys bog kan købes på Værløse Museum, info@vaerloese.dk

Skælskør og Kobæk

Skælskør er en gammel købstad, som nu er en del af Slagelse kommune. Byen blev i 1289 overfaldet af Marsk Stig og delvist brændt ned. I middelalderen var Skælskør det mest benyttede overfartssted til Fyn, men også megen handle med Nordtyskland udgik herfra. At Skælskør har været en betydelig havneby dokumenteres af, at der i 1400-tallet blev anlagt to klostre for tiggermunke. Et Karmeliterkloster og et Sortebrødre kloster.

Fra 1414 kendes en afskrift af købstadsrettighederne, og byen udviklede sig til en betydelig handelsplads for Sydvestsjælland, bl. a. med livlig skibsfart og hjemsted for flere store købmændsgårde.

I 1800-tallet kom flere driftige håndværkere og købmænd til Skælskør, og de prægede byen meget. Senere kom industrialiseringen, jernbanen i 1892 og en uddybning af fjorden og havnen. Vest for Skælskør lå et overdrev, hvor købstadens ejendomme havde græsningsret. Efter udskiftningen o. 1800 fik hver ejendom sin stribe med sandjord, men det var fortsat et græsningsområde, og det fik navn efter et vandløb – Kobæk.

Fhv. borgmester Johs. Lyshjelm, der er en stor kender af byens historie, har i sin bog om Kobæk Strand en vogterdrengs erindring fra o. 1875. Han fortæller:

"Ejeren af de marker, hvorpå vi sankede aks, forlangte så til gengæld, at en dreng skulle vogte hans kreaturer, når disse om efteråret blev sluppet løs. Bedstemor havde da også givet slagter Petersen løfte om, at jeg skulle vogte hans kreaturer i 4-6 uger for en betaling af 1 kr. om ugen samt kosten. Slagteren havde sine marker og enge ude ved Lodshuset samt ved Kobæk. Skønt jeg græd og bad om at blive fri for at vogte, tvang bedstemor mig ud i dette arbejde. Det var ikke noget strengt arbejde at vogte 5 á 6 køer. Hvad der gjorde, at jeg så nødtigt ville vogte kvæg var, at jeg var bange for ensomheden herude ved vandet. Kobæk var et rent helvede for mig at være i. Ensomheden med de store vidder med vandet på den ene side. Havet med skrigende måger samt andre uvejsfugle gjorde mig ofte så angst, at jeg skreg om kap med fuglene. Kobæk var nærmest en ørken, og ikke som nu et mondant badested." Den 7-årige drengs erindringer er nedskrevet i 1937.

Omkring 1900 fik man interesse for sommerlivet ved stranden, og da der kun var få kilometer fra Skælskør til Kobæk Strand, blev området et populært fritids- og ferieområde.

Skælskør rådhus er opført i 1895-96. Ved den sydvendte gavl er en port ind til arresten. På hver side af porten er afbilledet en fugl. En ravn og en allike. For stjæler man som en ravn og er fuld som en allike, så havner man her!

I 1912 købte Trafiketatens Centralorganisation en grund på 6 tdr. land, hvor der blev opført 14 sommerhuse og en fællesbygning. I 1914 dannedes Civiletatens Sommerhuse A/S, ejet af Dansk Post- og Telegrafforening. Den danske Toldetatsforening samt Jernbaneforeningen. I den efterfølgende periode udvidedes antallet af sommerhuse, og der blev plads til 204 boende gæster, men Kobæk Strand benyttedes udelukkende til ferieophold i sommerperioden.

Fra 1967 til 1969 blev hovedparken af sommerhusene revet ned og nogle af de bygninger vi kender i dag opført.

I 1980 gennemførtes ombygninger og i 1985 omdannedes Aktieselskabet, idet Danske Bankfunktionæres Landsforening og Danske Forskringsfunktionæres Landsforening opkøbte de øvrige aktier. Aktiekredsen udvides i 1990 med Danske Sparekassefunktionæres Landsforening, som senere fusionerede med Danske Bankfunktionæres Landsforening til det nuværende Finansforbund.

Sidste større ændringer på kursusejendommen gennemførtes i 2001. Det er hertil årsmødet er henlagt.

Som andre områder med god badestrand, er hele Kobæk nu tæt bebygget med sommer- og fritidshuse.

OGN

Nye medlemmer

Jens Aage Nielsen
"Tornehøj"
Rengevej 21
Renge
4660 Store Heddinge

Fru Karen Carlsen
Lille Tvedevej 24
Bøgesø
4700 Næstved

Niels Dalsgaard Sørensen
Hestbækvej 121
Dollerup
9640 Farsø

Gårdejere Birthe og Peter Koch
"Ellely"
Dyringvej 11
Hegedal Mark
8585 Glesborg

Gårdejere Lene og Bent Østerskov
"Østerskov"
Skovvej 60
5690 Tommerup

Gårdejer Peter Johannes Buhl
"Hvilestedgaard"
Follerupvej 111
Ll. Velling
7000 Fredericia

Gårdejere Birgit og Mogens Bay-Smidt
"Svejstrupgaard"
Svejstrupvej 81
8900 Randers

Berit Friederichsen
Birkegårdsvej 15
4683 Rønnede

Gordon Faber
3930 – 69 Street
Des Moines, Iowa
50322 – 2680 USA

Nyt fra kredsene

Bornholmskredsen

Kredsen indbyder til **aftenudflugt** på "Jobcentret Vibegård" Vibegårdsvej 2, 3700 Rønne. **Tirsdag den 12. juni kl. 19.00**

Allan Kofoed vil vise rundt og fortælle om de mange aktiviteter, der findes på centret.

Efter rundvisningen er der kaffe og generalforsamling i kantinen.

Mogens Frigaard

Ringkøbing kredsen

Aftenudflugt mandag den 11. juni kl. 19.30.

Vi besøger i år Mette og John Næsgaard Schmidt, der driver den gamle slægtsgård "Bilring", Bilringvej 4, Spjald.

Gården er på 125 ha, hvoraf de 60 ha dyrkes med løg. John er 5. generation på gården, Mette er udearbejdende og de har 2 piger på 3 og 1 år. John vil redegøre for gårdens produktion af løg. Vi drikker kaffen på "Bilring" og her vil dyrlæge Johannes Lund fortælle om gårdens spændende historie. Under kaffen afvikles generalforsamlingen. Alle er velkomne, så tag naboen med.

Agneth Stampe

Ribekredsen

Aftenudflugt tirsdag den 12. juni kl. 19.15 hos Vera & Jørgen Bruun / Lars Bruun "Møgelbjerggård" Møgelbjergvej 15, Næsberg. Gårdens areal ca. 160 ha + ca. 40 ha lejet Der er ca. 140 årskøer, tyre kalve opdrættes til produktion af dansk kalv og 2000 grise laves som "Englandsgrise".

I 2004 byggedes ny speciel dyrevenlig løsdriftsstald med robotmalkning, og i sommeren 2007 udbygges stalden til 310 køer.

Bedriften er midt i en glidende generations skift på 5 år fra Vera & Jørgen Bruun til sønnen Lars Bruun, der bliver 3. generation på "Møgelbjerggård".

Efter besøget på "Møgelbjerggård" kører vi til Esther & Niels Jørn Nikolajsen, Agervigvej 39, Næsberg, som har "åben have" med ca. 700 Rhodendrum.

Udflugten afsluttes med kaffe i Næsberg forsamlingshus.

Grethe Plagborg

Fynskredsen

Generalforsamlingen afholdtes den 28. marts i forbindelse med et velbesøgt arrangement på Ollerup Gymnastikhøjskole. Forstander Uffe Strandby bød velkommen, hvorefter vi fik en god rundvisning. Vi så hvorledes man har formået at samle nye og gamle bygninger til en flot enhed. Uffe Strandby så positivt på fremtiden med et godt elevgrundlag.

Sluttelig var der eftermiddagskaffe, hvor der blev afholdt generalforsamling. På valg var Karen Jacobsen, Carl Martin Christensen og Poul Hansen, som alle blev genvalgt.

Tirsdag, den 26. juni indbyder kredsen til udflugt i og omkring Kerteminde. Vi mødes kl. 10.00 på Johannes Larsens Museum, hvor der er rundvisning. Derefter er der middag på Marinaen.

Om eftermiddagen besøger vi Hverringe gods, hvor godsejer Niels Juel Reventlow viser rundt og fortæller om gårdens drift og historie. Senere besøger vi Bjørnegården, en 300 år gammel fæstegård i Dalby, som nu er landhotel Allan Eistrup vil fortælle om gårdens historie. Her drikker vi eftermiddagskaffe.

Frederik Møller tidligere Hverringe møder os på Marinaen og guider os om eftermiddagen.

Mogens Andersen.

Vejle Amtskreds

Den 19. marts 2007 afholdt Vejle kredsen forårsmøde på Give museum. Det var et særdeles vellykket besøg, med guidet rundvisning, servering af vafler idet gamle køkken, afsluttet med et meget fint kaffebord. Der var 30 besøgende. En stor tak til fungerende leder Karen Marie Ravn og hjælper, for en interessant eftermiddag.

Næste møde den 20. juni 2007. Besøg på Rosengården i Pjedsted hos Laurits og Else Marie Vind. Besigtelse af hus og have. Stuehuset gennemrestaureret i 2003. Kaffe i haven eller indendørs, alt efter vejrlig. Næste stop Tredegaard, hvor vi skal se den nye stald til 200 køer, med tilhørende malkekarrusel. Middag i Skærup Forsamlingshus.

Steffen Buch Juul

Vendsyssel kredsen

Vendsyssel kredsen var tirsdag d. 13. marts på besøg i den gamle nu helt omdannede DLG silo på havnen i Frederikshavn. Siloen, der blev bygget i begyndelsen af 1960'erne har stået som et vartegn for byen. Men som mange andre silobygninger i andre havne blev den overflødiggjort af nye transportsystemer.

Siloen i Frederikshavn fik lov at blive stående. Et kæmpearbejde og flere millioner kroner senere fremstår den nu som en fuld moderne kontorbygning med en pragtfuld udsigt over by og havn.

12.000 tons beton er fjernet fra de gamle cellevæge, der er indsat etageadskillelser og 677 vinduer og 194 indvendige døre er sat ind. Og selv om bygningen stadig er 43 cm ude af lod i nordre side, står den flot, som tegn på at landbruget engang betød så meget i den stadig aktive trafikhavn.

De 18 deltagere havde en hyggelig aften, der sluttede med kaffe hos Noline.

Næste arrangement er **generalforsamlingen der finder sted 30. juni**. Nærmere vil tilgå senere.

Kræn Hjortlund.

Sjælland Syd

Generalforsamlingen afholdtes 3. marts i Everdrup Forsamlingshus. Formanden Ole Krogh Jensen aflagde en fyldig beretning om stor aktivitet med udflugter, højskoledag og ugen på Rønshoved Højskole. Alt med meget stor tilslutning.

Kassereren, Esben Tue Christensen, gennemgik regnskabet, der viste et lille overskud.

Til bestyrelsen genvalgte Jens Hansen, Ty Hastrup. Nyvalgte blev Dorrit Røtting, Teglstrup og Niels Aage Nielsen, Møn, der afløser Bente Jensen, Sallerup og Solvejg Holtet-Kristiansen, Tostrup, Møn, der begge efter 15 år i bestyrelsen ønskede sig afløst.

Efter generalforsamlingen talte folketingsmedlem Karsten Nonbo, Lov. Et meget levende foredrag om 9 år i folketinget. Karsten Nonbo er uddannet politibetjent og virker i sine ferier som sådan i Næstved, og han fortalte om oplevelser herfra.

Sommerudflugten bliver lørdag den 19. maj 2007 med besøg på Svanholm Storkollektiv, Svanholm Alle 2, 4050 Skibby og hos Helen Henriksen, Birkemosegård, Lejregårdsvej 8, Lyndby, 4060 Kirke Såby. Vi mødes kl. 13,30 på Svanholm.

Tirsdag, den 31. juli besøges Hemming Madsen, Køng, Svinø Kirkegård samt Susanne og Ole Jensen, Svinø Strand.

Højskoledagen afholdes 3. november på Lundby Efterskole.

Solvejg Holtet-Kristiansen

Vestsjællandskredsen

Sommerudflugten afvikles den 26. juni. Turen er med bus til Lolland-Falster, hvor vi besøger Nebbelundgård, Klosterkirken i Nykøbing og herregården Fuglsang.

Vagn Juel Jørgensen.

Det sydlige Sønderjylland

Aftenudflugt med generalforsamling onsdag, den 23. maj 2007. Vi mødes på Kværs Ladegård kl. 19.00, hvor ejeren Hans Lilleør, der har haft ejendommen siden 1972, vil fortælle om gårdens historie. Der hører 123 ha til gården, der er en besætning med 500 søer, og ejeren samarbejder med to andre. Vi ser gården og stuehuset, der er fra 1750.

Omkring kl. 20 kører vi til Kværs plantage, og efter en kort vandretur, når vi til E Flyvsand. Her vil tidligere skoleinspektør fra Kværs, Gerd Conradsen, fortælle om stedet.

Kaffen får vi på Kværs Kro kl. ca. 21, og holder efterfølgende generalforsamling. Efter generalforsamlingen vil Hans Lilleør fortælle om, de Tumbøl bønderes oprør i 1760'erne.

Heldagsudflugt lørdag, den 16. juni 2007 til Christiansfeld.

Kl. 10.00 mødes vi på Tyrstrupgård, Omfartsvejen 3 ved Christiansfeld.

Tyrstrupgård ejes af Bente og Niels Erik Schultz-Petersen, der er tredje generation. Der hører 186 ha til gården, der drives med plan-teavl og svineproduktion.

Kl. 11.30 besøger vi Grænse. Og Genforeningsmuseet, og derefter er der middag på Den gamle Grænsekro.

Efter middagen samles vi i Christiansfeld på Brødremenighedens samlingsplads, hvor kunsthistoriker, cand. mag. Bente Schultz-Petersen fortæller og viser rundt.

Vi slutter dagen med kaffe.

Supplerende oplysninger og tilmelding til Chr. A. Krogh 74 41 53 12

Chr. A. Krogh

Århus Amtskreds

Sommermødet bliver en heldagstur med bus til Samsø lørdag, den 16. juni. Der bliver opsamling ved Trustrup kirke kl. 7.30. Herefter ved Ryomgård station, ved motortrafikvejens afkørsel til vej 587, på parkeringspladsen ved Ødum kirke, ved Torrild kirke og ved Hou havn.

Vi ankommer til Sælvig på Samsø kl. 11.20. Her vil Anne Mie Kæmpe stige på bussen. Hun er tilknyttet den lokale gruppe af guider.

Turen går først til den sydlige del af Samsø. Fra Sælvig havn til "hovedstaden" Tranebjerg, derefter Brattingsborg gods og Ballen havn. Vi finder et sted at spise vor medbragte mad. Derefter går turen til den nordlige del af øen. Vi passerer Samsøs smalleste sted ved Kanhave kanal og kommer til Nordby. Her gør vi ophold og ser de

gamle huse og klokketårnet. Vi ser Nordby kirke og nyder udsigten fra Ballebjerg.

Vi sejler fra Samsø ækl. 16.40 og forventer at være tilbage ved Trustrup kirke kl. 20.30.

Pris for bus, færgebillet og guide er 270 kr. pr. deltager.

Tilmelding senest 18. maj til 86 33 15 66 (Poul Otto Petersen), 86 36 53 34 (Kristian R. Koed) eller 86 33 15 91 (Jørgen Katholm).

Anne Lis Ladefoged.

Midtjysk kreds

I år har bestyrelsen besluttet at besøge to slægtsgårde, som oprindeligt også har været historiske møllegårde.

Torsdag, den 14. juni kl. 19.00 gælder vores besøg Vium Mølle ved Jebjerg i Salling. Gården er kendt som møllegård allerede fra 1400-tallet, og har været i familien Revsgaards eje i de sidste 200 år. Det er i dag udelukkende en planteavlsgård. Den store statelige og herskabelige hovedbygning ligger smukt i nordkanten af en stor gammel have. Ejerparret har lovet at fortælle møllens historie, og der vil i tilknytning til besøget i stuerne blive serveret kaffe til de fremmødte.

Lørdag, den 30. juni bliver det muligt for kredsen at besøge Karmark Mølle, som er restaureret af den nuværende ejer, fhv. fabrikant Søren Thorup. De smukke bindingsværksbygninger vil imponere enhver, ligesom en spadseretur omkring mølledammen i den smukke park også kan værdsættes. Det bør nævnes, at vi er privilegeret til dette besøg, idet man på Karmark Mølle kun sjældent modtager selskaber. Søren Thorup, hvis familie har ejet møllen gennem mange generationer, vil fortælle gårdens historie og vise hvordan den gamle vandmølle fungerer.

Karmark Mølle er beliggende tæt ved den gamle Viborg-Randerslandevej. Man følger Løvsskallandvej og kort efter at den går over Vester Vellingvej er der vist af til Karmark Mølle, Karmark Møllevej 2 som følges til parkeringspladsen tæt ved gården.

Efter besøget køres til Amstrupgård, Amstrupvej 9, der ligger mellem Ulstrup og Hvorslev, hvor der vil blive serveret kaffe med lagkage i havestuen. Her afholdes generalforsamlingen.

Det er nødvendigt med tilmelding til hele eftermiddagsarrangementet. Tilmelding sker til Jens Skytte, Aldrupgård tlf.: 86 46 35 14 eller 40 14 35 14 inden den 28. juni 2007.

Ejgil Overby

Haderslevkredsen

Sommerudflugt onsdag, den 4. juli kl. 19.30 til Den slesvigske Vognsamling, Simmerstedvej 1, Haderslev.

Vognsamlingen er indrettet i den tidligere Schaumanns fabrik. Vi bliver vist rundt i samlingen og slutter med kaffe.

Pris ca. 50 kr. for entre og kaffe.

Tilmelding senest 2. juli til Jens M. Knudsen tlf.: 744 57 51 65.

Elise Jensen

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen, Kåregård,
Badstrupvej 39, 5485 Skamby.

Danmarks Ferguson Museum

Ved Glud øst for Horsens ligger slægtsgården Ankerslund, hvor ejeren, Henrik Nielsen, i 2000 indrettede Danmarks Ferguson Museum.

Fergusondage

I weekenden 26.-27. maj afholdes Fergusondage, hvor der er stor aktivitet på gården. Der er åbent begge dage fra 9 – 18, men lørdag kl. 13.00 holdes åbningstalen af forsvarsminister Søren Gade.

Gården

Henrik Nielsen farfar, Charles Nielsen, købte gården i 1941. Han far Anker Nielsen overtog den i 1958 og Henrik Nielsen blev ejer af gården, som han gav navnet Ankerslund, i 1991. Henrik Nielsen købte i 2006 nabogården, Johannesminde. Stuehuset blev solgt fra, og bort set fra en stor bindingsværksklade blev udlængerne revet ned.

Der hører 60 ha til gården, og driften omfatter 120 ha. Der er 100 malkekøer, og driften er tilpasset malkekvægsbesætningen.

Museet

Ferguson Museet består af over et halvt hundrede traktorer fra perioden 1940-1964. Til hver traktor i samlingen knytter sig tekniske data og en mindre historie.

Det er en imponerende samling. Næsten alle traktorerne er køreklare, og de er sat i stand på eget værksted

Det er ikke bare små grå traktorer, der erstattede hestekræfterne, her ses også en Fergusontraktor, som den Edmund Hillary kørte til Sydpolen på i 1958.

Åbningstider

Fra 1. april til 1. november er der daglig åbent fra 9 – 18.

Entre for voksne: 50 kr.

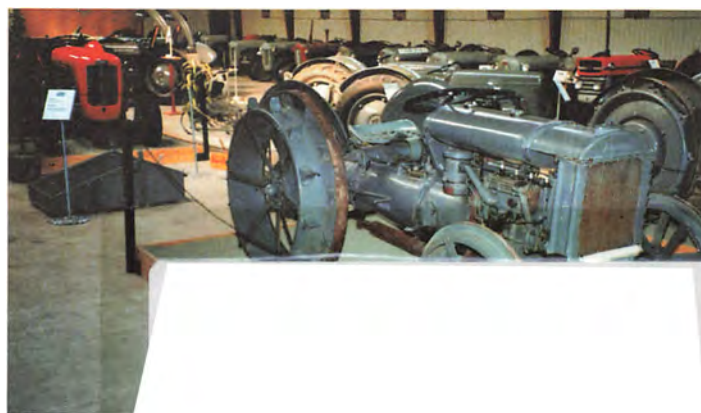
Grupper kan blive vist rundt efter forudgående aftale tlf.: 20 44 73 68.

Ankerslund Kvægbrug og Ferguson Museum ligger ved landsbyen Stourup, og har adressen Købmagervej 1, Glud, 8700 Horsens.

Oplysninger findes på www.fergusonmuseum.dk

Gården Ankerslund er både besøgslandbrug og museumsgård, hvor Danmarks Ferguson Museum er indrettet i en stor hal.

Laden er opført i 1894, den er 50 m lang, 10 m bred og 10 m høj. Laden bruges på Fergusondagene til udstillinger m.m.

	. side	2
	. side	3
	. side	9
Kvæls Lødgård side	10
Hjedding Andelsmejeri 125 år side	12
Nyt fra kredsene side	14
Malkekonen side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

juni-juli 2007

Nr. 388 - 63. årgang

Årsmødeudflugtens deltagere samlet ved Asbjerggård

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsconsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40,
Sædding, 6830, Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen

»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmkreds)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Carl Martin Christensen,

»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
Fjelstrup
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Steffen Buch Juul

Jægergården
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
(Formand: Vejle Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Esben Oddershede,

»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97981997

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Jørgen F. Schmidt,

»Bondeseje«
Randersvej 181, Lime,
8544 Mørke
tlf. 86 97 47 69

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,

»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand:Himmerlandskreds)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105.
9640 Farsø,
tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Vi har i Dansk Slægtsgårdsforening haft et godt årsmøde, som jeg har set frem til, da det var mit første årsmøde som formand.

Selve generalforsamlingen forløb problem-løst, aftenfesten var vellykket med en både indholdsrig og munter festtale og besøgsstederne var interessante med et bredt fagligt indhold.

Tak til Vestsjællandskredsens bestyrelse og Inger M. Hansen for et både vel tilrettelagt og vel afviklet arrangement

I denne sommer har man markeret 125-året for oprettelsen af Hjedding Andelsmejeri. Fhv. museumsinspektør Søren Manøe, Ølgod omtaler jubilæet i en artikel i bladet.

Andelsbevægelsen har betydet meget for landbrugets udvikling.

For 125 år siden var der køer på alle gårde, besætningerne var med nutidens øjne små og mælkemængden beskedent.

Andelsmejerierne og kontrolforeningerne skabte et landbrug med høj kvalitet, for hvad de enkelte besætninger ikke kunne klare, det formåede de i fællesskab.

Andelsbevægelsen har haft sin sejregang både med mejerier og slagterier, men spørgsmålet er om andelsformen stadig er den rigtige!

Nutidens producenter af både mælk og svin er store, og det samme gælder for de få andelsselskaber, der er tilbage.

Derfor er spørgsmålet, om andelsbevægelsen indenfor de to områder – mejerier og slagterier – trænger til en revurdering af sit formål og sine vedtægter.

Peder Mouritsen.

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:

Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6,
Årslev, 8900 Randers. tlf. 86 49 13 40

Alis og Henry Slemming, Hammelevej 18,
Hammelev, 8500 Grenå, tlf. 86 32 01 99

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftgård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 388 udkommer omkring den 20. juni 2007. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. juni 2007.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: PRINFOMEGA

Østerbro 4
4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33
info@prinfomega.dk

Årsmødet 2007

Årsmødet 2.-3. juni 2007 i egnen omkring Skælskør blev både indholdsrigt og hyggeligt. Gensynet med dem, som man ikke har set siden sidste år, og gode oplevelser giver det gode årsmøde. Formanden for Vestsjællandskredsen, Vagn Juel Jørgensen og næstformanden Villy Langthjem havde sammen med foreningens kasserer og sekretær, Inger M. Hansen, skabt et program for dagene, som til fulde levede op til foreningens devise: fortiden med besøget på Holsteinborg Slot, nutiden på Asbjerggård og fremtiden på Danmarks Jordbrugsvidenskabelige Fakultets center i Flakkebjerg.

Hertil kom selve generalforsamlingen og årsmødefesten.

Forskningscenter Flakkebjerg

Årsmødeprogrammet indledtes på DJF – Danmarks Jordbrugsvidenskabelige Fakultets center i Flakkebjerg.

Her blev vi modtaget af afdelingsleder, agronom Karen Eberhardt Henriksen, der fortalte om centrets nye plads i forskningen, og derefter om de forskningsopgaver, som centeret gennemfører, bl. a. ukrudtsbekæmpelse, hvor pesticider udnyttes optimalt, økologisk drift, skadedyr, bestøvning og bisygdomme samt plantebiologisk forskning med særlig sigte på korn, frø og industriafgrøder.

Vi deltes i tre hold, og under kyndig vejledning af centrets medarbejdere var vi udi i forsøgsmarken, rundt i laboratorierne og i maskinsamlingen, der består af unikke maskiner, der er særlig tilpasset forsøgsmarkerne.

Det meget givende besøg sluttede i centrets kantiner, hvor der ventede en dejlig frokost.

Forskningscenterets specialmaskine beundres.

Annebjerggård

Det var planlagt, at vi skulle besøge Høve Valgmenighedskirke, men valgmenighedspræsten tilsidesatte indgået aftale.

Arrangørerne havde løst problemet. Kredsformandens søster, Dorthe Jespersen, tilbød at man kunne komme ud til hende. Hun bor på en gård i udkanten af Skælskør. Gården, Annebjerggård, var omtalt i nr. 360, og det store, herskabelige stuehus fra 1907 er interessant, for bl. a. står spisestuen urørt fra dengang. Malede vægge, høje paneler, og øverst på panelerne er hylder, hvor der står mange udstoppede fugle af de slags, der ikke mere ses i Danmark. Det er en trofæsamling fra Frederik Vilhelm Jespersens tid, og han døde i 1912.

På Annebjerggård var Dorthe Jespersens afdøde mands fætter, Jens Krag Jespersen, Maglebygård, kommet til, og han kunne også fortælle meget om slægten og gården.

Dorthe Krag Jespersen åbnede venligst sit hjem - Annebjerggård, da anden aftale blev tilsidesat. Til at hjælpe med at fortælle i stuerne var hendes afdøde mands fætter - Jens Krag Jespersen, Maglebygård.

Kl. 15.00 samledes vi på Kobæk Strand til kaffe og derefter afholdtes generalforsamlingen.

Generalforsamlingen

Landsformanden indledte selve årsmødet med at fanen blev ført ind, hvorefter han bød velkommen.

Derefter bød kredsformand Vagn Juel Jørgensen velkommen til Vestsjælland, og det gjorde han meget elegant, idet han fabulerede om årsmødet over emnet høst.

Landsformanden kunne så gå over til valg af dirigent. Det blev fhv. borgmester Christian Nielsen, Tølløse.

Formandsberetningen

I sin formandsberetning sagde Peder Mouritsen bl. a.

Sidste forår afholdt vi årsmøde i og omkring Horsens, og som noget ganske særligt indledte vi selve generalforsamlingen med at markere Inger M. Hansens 40 års jubilæum som Dansk Slægtsgårdsforenings kasserer og sekretær. Takken gjaldt også Henning, som gennem alle årene har bistået hustruen med arbejdet.

Da Inger og Henning bor på Svalevej fik de – ikke en svale – men i hvert fald en fugl i gave. En robust og munter figur i granit fra Stenbonden i Salling.

Selve generalforsamlingen forløb glat, aftenfesten var vellykket og festtalen tankevækkende. Besøgene begge dage var velvalgte, så alt i alt var det et meget vellykket arrangement, som Vejlekredsens bestyrelse får mange tak for.

Ved hovedbestyrelsesmødet i oktober fandt det bebudede formandskifte sted. Carl Martin Christensen havde i god tid meddelt, at han ikke ønskede at fortsætte som foreningens formand efter 19 år på posten.

Når Carl Martin Christensen senere på dagen træder ud af hovedbestyrelsen, så er det efter 27 år, og hertil kommer en endnu længere årrække i Fynskredsens bestyrelse, hvor han i øvrigt fortsætter.

Vi skal i al korthed - også i dag - sige tak for din store indsats i Dansk Slægtsgårdsforening.

Foreningen har efter samråd med din Kate købt en monumental granitskulptur hos den lokale kunstner Claus Nydal, Skamby. Kunstværket er placeret på gårdspladsen foran stuehuset på Kåregård, så alle der kommer til gården kan betragte det.

Det kræver ingen kommentarer, at jeg blev valgt til ny landsformand, og det har også været omtalt i bladet, at Karen Jacobsen er blevet ny næstformand.

Vi forholdt os lidt til udvalgsstrukturen. Vedtægterne omtaler to udvalg: et forretningsudvalg på tre medlemmer og et arkivudvalg. Da bladudvalget har fungeret som forretningsudvalg, besluttede vi at forretningsudvalget i stedet for tager sig af redaktionen. Og arkivudvalget fortsatte som hidtil.

Det er min tanke. At foreningens struktur ikke behøver at være så omfattende. Skulle der opstå spørgsmål eller opgaver, kan der altid nedsættes et midlertidigt udvalg.

Vinterens hovedbestyrelsesmøde havde to væsentlige beslutninger. For det første besluttedes det, at "projekt malkekone" sættes i gang. Takket være formanden for arkivudvalget Anne Lis Ladefoged er der

samlet så mange penge sammen, at man tør gå i gang. Det bliver dog en malkepige og ikke en malkekone, som var udgangspunktet. Ideen var at skabe et monument over de koner, der dagligt passede "deres" køer på en nærliggende gård. Gårdene kunne ikke undvære malkekonerne og malkekonerne kunne ikke undvære den ekstra indtægt. Med malkemaskinerne forsvandt et erhverv, som fortjener et blivende monument, og hvor kan det stå bedre end på Dansk Landbrugs-museum.

Konen er større end pigen, så det bliver en malkepige!

Det andet væsentlige punkt var drøftelse af vedtægterne.

Hovedbestyrelsen består af 1 repræsentant for hver kreds og indtil 6 årsmødevalgte medlemmer.

Jeg mener, at vi godt kan begrænse antallet af årsmødevalgte hovedbestyrelsesmedlemmer.

Der blev nedsat et udvalg til at gennemgå vedtægterne, som sidst blev revideret i 1990. Esben Oddershede er formand for udvalget, som skal have gjort sit arbejde, så de nye vedtægter kan drøftes på årsmødet i 2008.

På vintermødet godkendes regnskabet, og ikke fordi medlemstallet er lidt vigende, men fordi portoer er steget ganske voldsomt, så har vi ikke noget stort overskud.

Kontingentet skal kunne dække foreningens drift. Vi har midler, men vi er ikke velhavende.

Kan hovedbestyrelsen selv spare lidt, så er vi på vej i den rigtige retning.

Vi har i TV set nogle alvorlige tilfælde af uheldige dyretransporter. Ganske vist er det vognmænd, der flytter dyrene, men det er landbruget der bringes i fokus. Både når der er for mange dyr i lastbilerne og når dyrene ikke bliver passet undervejs.

Vi landmænd producerer ikke dyr for at de skal skades eller dø under transporter!

Dyrevelværd er et seriøst problem, selvom husdyrene har det meget bedre nu end tidligere.

Bopælspligten for os landmænd er blevet kendt ulovlig. Loven om bopælspligt kom efter at Danmarks havde tilsluttet sig EF, fordi Folketinget ville beskytte de danske landbrug mod udenlandsk opkøb. Udgangspunktet for loven var at bevare og forsvare det landbrug, som blev drevet og beboet af ejeren.

Siden dengang har landbruget gennemgået en meget stor strukturudvikling

Udenlandske landmænd – især hollændere – har købt danske gårde. Danske landmænd køber gårde eller marker i udlandet. England og Portugal har været yndede mål. Nu er det især i de tidligere sovjetbesatte lande, der er interessante for investeringer.

Byfolk med stor kapital har købt landbrug og omgået bopælspligten ved at lade en landmand gå ind med en procentsats og lade ham stå for driften.

Og med den sidste revidering af landbrugsloven blev der skabt mulighed for, at slægtsgårde kan overtages uden at bopælspligten følger med.

Udviklingen i driftsstørrelsen og globaliseringen har gjort en drøftelse af ejendomsformerne i landbruget aktuel.

Det vigtigste for landbruget i Danmark er, at driften er på et højt fagligt niveau, og jeg ser ikke muligheden for udenlandsk opkøb af danske gårde som en trussel. For når vi kan købe gårde i andre land, så må vi også være åbne for udenlandske landmænd.

Jeg mener, at det personligt ejede landbrug, hvor ejeren bor, fortsat skal være ejerformen, men strukturudviklingen har medført, at en mand eller et ægtepar ejer flere gårde, og de kan kun bo på den ene. De større landbrug og besætninger har medført, at medarbejderne ikke længere kun er unge mennesker, der skal lære landbrug, men det er medarbejdere, som har valgt arbejdet i landbruget som livsform, og derfor kan disse familier bebo de overflødige stuehuse.

Om det er gårdens ejer, en familie, der er ansat på gården, eller en

traditionel lejer, så har det den positive virkning, at det sikrer befolkningstallet i landdistrikterne.

Lagrene af fødevarer er på verdensplan meget små, så det er en spændende tid vi går i møde, men der er også et interessant perspektiv i den udvikling der så småt er ved at komme i gang fra produktion af fødevarer til produktion af energifårder.

Glem at om brak m. v. og lad landmændene producere energifårder. Det er mere anstændigt at bruge jorden positivt til energifårder end lade den ligge ubenyttet hen.

Kommunesammenlægningen har sat landet i stå. Kommunerne kan ikke få behandlet byggesagerne, så tilpasningen af landbrugsproduktionen er gået i stå. Kommunerne kunne lære af de private firmaer der fusionerer, her fungerer det også dagen efter sammenlægningen.

Formanden sluttede sin beretning med tak for godt samarbejde.

Fra **arkivudvalget** sagde formanden Anne Lis Ladefoged at der havde været rigtig mange besøgende på Dansk Slægtsgårdsarkiv, hvilket ikke mindst skyldtes Landbrugsavisens jubilæum, hvor der var gratis adgang til museerne på Gl. Estrup. Det store fremmøde smittede af på arkivet.

Der er mange henvendelser til arkivet fra hele verden, og det er mest ad elektronisk vej.

Om Jens Riis' opfordring til at samle billedmateriale fra slægtsgårdene sagde udvalgsformanden, at det er en god idé, men arkivet har endnu ikke modtaget noget i den retning.

Fra en mand i Finland har arkivet modtaget bøger af Salomon J. Frifelt, da hans fader havde været en god ven af forfatteren. Og ellers går det fremad med at få samlet hele Frifelts forfatterskab.

Anne Lis Ladefoged sluttede sin beretning med at omtale projekt malkepigen, hvor arbejdet er sat i gang. Man er dog stadig interesseret i bidrag til projektet.

Fra det nu nedlagte **bladudvalg** sagde Peder Mouritsen, at bladet er udkommet de 6 gange, det skal, siden vi var sammen sidste, og der har været artikler fra hele landet.

De tre beretninger blev taget til efterretning.

Foreningens kasserer og sekretær, Inger M. Hansen fremlagde **regnskab og budget**, og begge dele blev godkendt.

Der var ikke indkommet nogle forslag til behandling, men formanden orienterede om forestående **vedtægtsændringer**. Der er nedsat et udvalg med Esben Oddershede som formand, og de skal have forslaget færdigt til efterårets hovedbestyrelsesmøde.

På valg til hovedbestyrelsen var Carl Martin Christensen, Mogens Høge Hansen og Frantz Wetche.

Der var genvalg til Mogens Høge Hansen og Frantz Wetche. Carl Martin Christensen ønskede ikke genvalg, og med henvisning til vedtægterne, der nævner indtil 6 årsmødevalgte hovedbestyrelsesmedlemmer, foreslog landsformanden, at der ikke valgtes nogen ny, da oplægget til udvalget, der skal skrive udkastet til nye vedtægter indebærer en reduktion af de årsmødevalgte.

Om årsmødet 2008 orienterede formand for Ringkøbingkredsen, Jens Ulrik Tarpgaard. Årsmødet afholdes 31. maj-1. juni i Ringkøbing. Og han lovede et interessant program for udflugten med Vedersø kirke og præstegård samt herregården Nørre Vosborg.

Årsmødet 2009 er givet til Århus Amt og Nordsjællandskredsen tilbyder sig i 2010.

Under **eventuelt** var der intet, så formanden kunne takke dirigenten for et vel afviklet møde.

Valgmenighedskirken

Efter årsmødet kunne de, der havde lyst og energi besøge Høve Marks Valgmenighedskirke, som var udgået af programmet tidligere på dagen.

Festaftenen

Aftenfesten indledtes med en velvalgt menu. Festtalen blev holdt af viceborgmester i Holbæk Kommune, Jens Stenbæk, tidligere borgmester i Tornved Kommune og nu formand for kommunernes kontaktråd i Region Sjælland. Talen bringes nedenfor.

I sin introduktion af festtalen sagde landsformand Peder Mouritsen, at det kunne tyde på, at man ikke alene havde haft et formandskifte, men også et partiskifte, selvom han ikke selv har noget medlemskort til en partiforening. Festtalen er venstremand, og musikken leveres også af en venstremand. Den ene af aftenens to musikere var Troels Christensen, der har været borgmester i Hashøj Kommune, og nu er medlem af kommunalbestyrelsen i Ny Slagelse. Da man lokalt var klar over, at der ikke var mulighed for at bevare Troels Christensen som borgmester, blev han opstillet til Folketinget og valgt. Troels Christensen er formand for Folketingets Kulturudvalget. Det siger noget om aftenens kulturelle niveau! (Eller rettere: Troels blev bedt om at underholde, fordi han er god til det.)

Efter middagen og kaffen var der dans og hyggeligt samvær til midnat.

Festtalen

Tak for invitation til årsmødefesten. Jo nærmere jeg er kommet dagen jo mere har jeg fortrudt at jeg takkede ja til invitationen og til at holde festtalen. Ikke fordi der er landskamp mod Sverige, men fordi jeg er bange for ikke at kan leve op til forventningerne til en festtale. Jeg er jo kun politiker og ikke festtaler. Jeg har siddet overfor jeres formand og lyttet til Peter – han har jo generelt ikke meget til overs for politikere – hans opfattelse er, at vi ikke laver andet end at holde festtaler og indgår studehandler – men gavn gør vi ikke!

Jeg skulle jo nødtigt tage appetitten og det gode humør fra Jer. For det med at ødelægge appetitten med festtale har jeg faktisk en gang oplevet ved en høstfest i Holbæk Landboforening, hvor der var tradition for at formanden holdt høsttalen lige efter silden. Det havde været en meget våd og besværlig høst, og formanden brugte hele sin tale som oplevedes meget lang til malende beskrivelser af høstens genvordigheder. Han fortalte hvordan man gik og ventede på tørvejret, fejede ladegulvet og smurte mejetærskeren igen og igen og lige så snart kornet var ved at være tørt og nogle lige var kommet i gang trak de sorte skyer op og vandet væltede ned – denne situation gentog sig flere gange over flere uger – og da høsten endelig blev bjærget var kornet dynd vådt og svært at få tørret ned og det kostede rigtigt mange penge. Meget af kornet brændte sammen og det korn som der alligevel blev anvendt var en anelse muggent – så da grisene blev leveret til slagteriet blev de kasseret med for lyse nyrer. Efter denne oplivende høsttale sagde formanden skål og derefter var det som om appetitten og det gode humør var væk. Jeg håber ikke min tale får samme virkning på selskabet her.

Jeg husker at jeg og min bror kikkede på hinanden og snakkede om vi skulle køre hjem, selv om vi kun havde fået silden. Men efterhånden som festen skred frem kom appetit og det gode humør tilbage. Jeg husker, at da vi nåede til osten og frugtsalaten skulle det forsømte indhentes, og der blev spist godt igennem. Skålen med frugtsalat blev hurtigt tømt, men da der i den anden ende af bufftbordet stod en stor skål med kartoffelsalat var fristelsen altså for stor – så den satte jeg ned ved siden af osten. Og i sådan en halvmørk hal belyst med kulørte lamper – der var altså ingen der kunne se forskel. Og det var altså et fornøjeligt syn at se, når gæsterne kom tilbage til deres plads, med spredte hyl over salen og nærmeste spyttede maden ud når de blev overrasket over at smage på frugtsalaten som ikke var frugtsalat men kartoffelsalat. Men det vakte stor jubel ved vores eget bord og sidde og iagttage det.

Annette og Jens Stenbæk sammen med landsformanden. Jens Stenbæk holdt en både munter og indholdsrig festtale.

En anden årsag til at det kan være svært for mig at indfri forventningerne er, at det jo nok er en del bekendt, at min fætter er Slægtsgårdsforeningen redaktør - Ole G. - og det kunne jo få nogen til at tro, at jeg skulle besidde nogle af de samme talenter. Ole er jo altid god for en god historie eller god for en historisk fortælling – jeg er ikke udstyret med den hukommelse og viden, som Ole gerne øser af, ligesom han har evnen til at kunne give fornuftig forklaring på næsten alt - men han har jo også større vægt bag sine ord. Så den retning må I heller ikke have forventninger.

Bag nervøsiteten for ikke at indfri forventninger gemmer sig en stolthed over at have fået lov til at holde festtalen i netop denne forsamling. Slægtsgårdsforeningen er for mig en stærk repræsentant for den landbokultur som rummer vigtige værdier indenfor bl.a. produktion, fællesskab og æstetik – værdier som når vi kikker bagud kan være stolte over, og når vi kikker fremad fortsat bør værne om. Jeg er selv privilegeret ved en opvækst præget af landbokulturen – godt nok ikke forundt en opvækst på en slægtsgård – men en opvækst der har fyldt redskaber i rygsækken så jeg har følt sig tilpas i mange af de valg, jeg har skullet træffe på egne og andres vegne.

Min slægt kan spores tilbage til Stenbækgården på sydvest Langeland. Jeg vil gerne læse fra det lille skrift "Optegnelser om Stenbækslægten":

"Stenbækgaarden, Nordenbro, Magleby Sogn.

Gården er paa henimod 100 tdr. land og ligger "Vester ude" ved Straden. For enden af dens Marker er en Bæk, der danner Ind- og Udløb for et Nor, "Kindeballe Nor". Denne bæk hedder "Stenbækken", så det er egentlig fra den Slægten har sit Navn.

Et Stykke fra Gaarden staar paa dens Marker en høj smal Sten, der hedder "Retmands Sten". Om den gaar følgende Sagn:

I de Tider, da der slet ingen Beboere var der ude på Vestereggen, men det hele laa hen i "Fælle", d.v.s. i Fælleseje for alle Nordenbros Bymænd, og man havde sit Kreatur gaaende derude til Fællesgræsning, da skete det en Dag, at der kom en Vandringsmand gaaende hen over Egnen.

Der var da mellem Kreaturet en gal Tyr, som foer efter Manden. Der var intet som helst, han kunne finde Skjul ved, og han løb da hen og sprang op på den høje Sten. Den var foroven saa spids, at han kun lige kunde faa Plads til at staa paa den, men slet ikke kunne flytte sig. Paa Siden af Stenen var en Afsats, og Tyren, der forfulgte Manden, sprang da op og satte sine Forben herpaa, hvorfra den søgte at naa Manden, men kunde kun lige naa at slikke hans Tæer med Tungen. Dette blev den ved med saa længe, til den havde slikket Tæerne af ham. Men Mandens Liv blev reddet, og derfor hedder Stenen Retmands Sten. Den staar endnu på Stenbækgaardens Marker og er fre-det."

Min oldefar blev gift med en pige fra nabogården til Stenbækgården – Kvindebjerggården – på grund af de herskende fæsteforhold på Langeland var det svært at finde en ejendom og de udvandrede til Sjælland og slog sig ned i Ormslev, hvor de fik en gård i fæste under Tårnholm Gods.

Min oldefar fik 10 børn med sin første kone der døde som 49 årig. Som 51 årig giftede han sig med sin husholderske på 22 år og fik siden 13 børn med hende, så børneflokket i alt talte 23.

Min oldefar blev grebet af friskolen og højskolelivet, og som det hedder i skriftet: Han havde altid set med sorg på almueskolevæsnen, som vi havde det. Han, som var en stærk modstander af prygl i børneopdragelsen, havde aldrig kunnet forlige sig med at han børn skulle være udsat for at få prygl i skolen. Ligeledes det døde remseri med undenadlektier.” Kristen Kold kom meget i min oldefars hjem og det førte til, at min oldefar sammen en af hans ældste sønner oprettede Ormslev friskole. Næsten alle børnene fik et højskoleophold enten hos Kold og efter hans død hos Trier i Vallekilde, som også kom meget i hjemmet i Ormslev. Min farfar Anton var den yngste i rækken og etablerede sig på Kildegården i Svogerslev, hvor min far voksede op og senere etablerede han sig sammen med min mor som landmænd i Tjæreby og senere i Skellingsted i den sydlige del af Nordvestsjælland – her fik jeg min opvækst på et familiebrug – mit i Åmosen, som der i øjeblikket er planer om at gøre til nationalpark. Min far begyndte på 17 ha og udbyggede efterhånden gården til et malkekvægbrug på 65 ha og byggede i midten af 60'erne en af de første løsdriftstalde. Jeg var en efternøler blandt 4 drenge.

Jeg var begunstiget med hjemlige trygge omgivelser – alle fire drenge fandt naturligt at hjælpe til derhjemme - vi følte tidligt et ansvar for dyrenes ve og vel – det var nogen gange hårdt med arbejdet før og efter skoletid – men vi tænkte ikke på det kunne være anderledes. Godt nok arbejdede vi meget, men noget der stadig står tydeligt for mig er, at dengang var der større forskel på hverdag og søndag end der er i dag. Vi holdt søndagen fri til kirke og skovtur mellem malkningerne og kunne ikke forestille os at foretage os andet end det mest nødvendige hos dyrene på en søndag.

Men der var da også plads til drengestreger – som når mine brødre fik en krone hver så de kunne cykle til Kongsted for at blive klippet, men i stedet klippede hinanden i vejgrøften og købte snold for pengene hos basmutter. Eller da min brødre kom hjem og sagde til far at de ikke kunne køre mere korn hjem den dag fordi sækstocken var knækket, men hvad de ikke turde fortælle før til min fars begravelse var, at sækstocken var knækket ved at de havde stukket den ind i traktorens hjul.

Vi havde vores opvækst i et lokalsamfund, hvor vi fulgte med i hinandens hverdag – arbejde og familie – nogen kunne opfatte det som nysgerrighed, men reelt var det omsorg og en positiv interesse for vores medmennesker. Det gjaldt også landposten, som købte vare ind i byen og tog dem med på postruten – når han havde været ude at købe gardiner kunne han jo ikke køre videre på ruten før de var hængt op. Vi vidste også godt at landposten omsorg for sognet indbefattede at han læste postkortene inden han afleverede dem. Så engang vi var på ferie i udlandet og sendte postkort hjem kunne vi ikke lade være med at skrive hilsen til Henning Post. Så kan kom glædestrålende til min forældre med kortet og råbte: ”Der kort fra Grækenland, og der hilsen til mig!” Efter mine brødre alle havde fundet anden levevej end praktisk landbrug, og jeg selv besluttede at tage på Høng Studenterkursus - husker jeg stadig min fars bitre konstatering til min faster i telefonen, at det så sort ud for landbrugserhvervet, for der ikke længere var unge der vil bruge hænderne. Efter studentereksamen havde jeg fået lyst til landbruget – lyst til at bruge hænderne. Med landbrugskoleophold på Kærhave og Høng – praktikophold i Nørup ved Holbæk og Cumbria i Nordengland – højskoleophold på Askov – vendte jeg tidligt hjem til et glidende generationsskifte pga. min fars dårlige helbred. Det var en god start som selvstændig bonde – med den glidende overgang – en økonomisk overkommelig måde at etablere sig på og med min fars erfaring som støtte. I midten af firserne begyndte min interesse for økologisk landbrug. Det var ikke lige min fars kop te. Hans kommentar var, at det var da en ærlig måde at gå på røven på. Den risiko skulle han ikke udsættes for, og derfor overtog jeg hele bedriften. Det endte med at han blev engageret i og glad for den økologiske driftform, da han kunne genfinde noget af den oprindelige måde at drive landbrug på før alle hjælpepestofferne var til rådighed.

Det blev til 15 år som selvstændig fuldtidsbonde. Jeg har altid godt kunne lide at anvende titlen bonde – nogle finder det lidt nedladende, at blive kaldt bonde – sådan har jeg aldrig haft det. Hvorfor kal-

der man en bonde for en landmand, man kunne da aldrig finde på at kalde en fisker for en vandmand! 10 år af dem som økologisk mælkeproducent – i denne periode havde jeg samtidig den fornøjelse at beklæde en række tillidposter – folketingskandidat, kommunalbestyrelsesmedlem, formand for Holbæk Landboforening og Nordvestsjællands Landbocenter i Jyderup – den første økologiske formand for en af de store traditionelle landboforeninger på et tidspunkt, hvor økologien endnu ikke var en stueren produktionsform – disse forskellige tillidshverv er ikke nogen jeg har lagt planer for eller stræbt efter, men nok mere et udtryk for at jeg har været på det forkerte sted på det forkerte tidspunkt – haft svært ved at sige nej, og hver gang er blevet valgt i mangel af bedre. Alligevel har jeg aldrig fortrudt nogle af hvervene. I 1998 blev jeg så fuldtidspolitiker som borgmester i Tornved kommune – landets smukkeste, men mest kendt for at være den dyreste – solgte kvote og køer og blev fritidsbonde med økologisk planteavl som hobby. I dag er jeg så brugt borgmester på efterløn og jobsøgende samtidig med at jeg varetager viceborgmesterjobbet i Holbæk og er formand for de sjællandske kommuner.

Kirkegaard siger et sted, at man skal vove at miste fodfæste for en tid for ellers risikere man at miste sig selv. Når jeg kikker tilbage på mange af de spændende oplevelser og udfordringer jeg har mødt - de forandringer jeg skulle foretage og tage ansvar for både på egne, men i mange tilfælde også på andres vegne - borgernes/vælgernes - har jeg tit miste fodfæste for en tid. Tillidserklæringer fra medlemmer og vælgere har altid fyldt mig med ydmyghed, når jeg skulle træffe beslutninger på andres vegne. Spekulationer har rumlet om det rigtige valg, og usikkerheden har altid været større end skråsikkerheden. Når jeg alligevel har fundet mig tilpas, som beslutningstager, er jeg sikker på at det netop er med min baggrund i landbokulturen med nogle af de værdier, som også Jeres forening står for og med udgangspunkt i en familie, hvor de borgerlige dyder: gavmildhed, retfærdighed, tålmodighed og arbejdsomhed var bærende værdier, der har rustet mig til at være aktiv deltager i vores demokrati. For med landbokulturen følger og en demokratisk kultur, der både skal værnes om, men som også hele tiden kræver fornyelse og udvikling. Politisk og åndelig frihed kan ikke sikres, men kun vindes gennem stadig kamp.

Kamp må der til skal livet gro
Ej kamp blot for de daglige brød
Men kamp for frihed i liv og tro
Thi evig stilstand er død

Derfor elsker jeg verden – som det heder i den danske sang af Kålund.

Jeg elsker verden, og jeg finder det mere spændende end nogensinde, at være aktiv udøver i vores demokrati.

Og vi arbejder meget med demokratiet ude i kommunerne i disse dage – i disse måneder. Vi er i gang med flere årtiers største demokratiseringsproces samtidig med, at vi er i gang med en total omorganisering af den offentlige sektor, hvor næsten kun forsvaret og kirken går fri. Alle andre elementer i den offentlige sektor er i spil.

Her få dage før demokratiets store festdag – grundlovsdagen – har jeg lyst til lidt refleksioner over vores demokrati set i lys af grundloven samtidig med, at jeg vil fortælle lidt om opstarten på min egen kommune.

Det er i sig selv imponerende, at en lov har kunnet holde i over 150 år. Lignende holdbarhed er vi ikke forvent med, når det gælder anden lovgivning. I 1980-erne så vi hovsalovgivning, som nåede at blive ændret inden den nåede at træde i kraft. Men denne holdbarhed er unik. Var grundloven ikke en lov, men en grøntsag kunne vi mistænke den for at være tilsat konserveringsmiddel eller være genmanipuleret. Men det er vores grundlov ikke. Holdbarheden skyldes, at Junigrundloven i 1849 blev formuleret i så generelle og smidige vendinger, at den kunne holde til det politiske krav om spillerum. Som

den store kejser Napoleon sagde: ”En forfatning skal være kort og uklar”. Vores grundlovsfædre formulerede en rammelov, som dels kan suppleres med speciel lovgivning knyttet til lovens enkelt paragrafer og dels kan gøres til genstand for fortolkninger og sædvandedannelse til en hver tid.

Trods politiske kriser og partistrid, har det parlamentariske system, som grundloven regulerer, udviklet sig roligt, i alt fald set i forhold Danmarks omverden. Men det bør dog siges, at et folkestyre ikke kan fungere med mindre borgerne også respekterer de uskrevne regler, som omfattes af begrebet: den demokratiske kultur.

Det er de uskrevne regler – den demokratiske kultur – jeg i disse år er optaget af at værne om og udvikle og min store kærlighed er til det kommunale selvstyre.

Der er meget fokus på skat og velfærd, men ikke så megen fokus på demokratiet, fordi det tages som en selvfølge. Digteren Goethe siger: ”Lev med din tid, men vær ikke dens produkt. Yd din samtidige – ikke hvad de forlanger, men hvad du selv anser for at være værdi for dem.” Mine samtidige forlanger ikke, at jeg som politiker skal beskæftige mig med demokratiudvikling, men forlanger at jeg skal beskæftige mig med velfærdsudvikling. Men jeg selv anser, at det er en værdi for dem, at jeg gør det.

Grundlovens vedtagelse for 158 år siden var det endelige opgør med enevælden. At et demokrati ikke har nogen mening uden engagerede mennesker og vidt forskellige synspunkter, ser jeg også som vores store udfordring ved starten af vores nye kommuner. Grundtanken i det danske demokrati bygger på den opfattelse, at det er de mennesker, der tager aktivt del i de demokratiske processer, der får indflydelse på beslutningerne.

For mange af os virker det banalt, at det er de aktive i demokratiske processer der får indflydelse – ikke mindst for os med en landbokultur, foreningskultur - ja en demokratisk kultur i rygsækken. Men ved dialogmøderne i lokalområder oplevede jeg synspunkter fra borgeren, som synes det var for galt, at det kun var dem der mødt op der fik indflydelse. Men sådan er det jo alle steder i et demokrati, at vejen til indflydelse går gennem involvering og deltagelse.

Vi tror på, at vi kan skabe endnu bedre rammer for det gode liv, hvis vi kan øge samspillet mellem på den ene side frivillige, foreninger og den menige borger og på den anden siden den kommunalt lønnede del. I det samspil ligger udyrkede muligheder. I det samspil kan løses ny energi og nye færdigheder til gavn for den enkelte. Idrætsforeningen og børnehaven skal finde ud af, at de kan mere i fællesskab end hver for sig.

Vi har skabt strukturen med de mange lokalområder for at give vores borgere tilbud om indflydelse på deres eget lokalområde, men også for at stille krav til vores borgere om involvering i de samfundsopgaver, som vi skal løse i fællesskab – udvikle en demokratisk kultur lokalt, som kan få hele den nye kommune til at hænge sammen og fungere demokratisk.

Vi har allerede set hvordan borgerne har involveret sig i arbejdet med den nye kommune. I alle vores lokalområder er der etableret lokalforaer, der kan være rammen om det lokale samspil – bryde grænser på tværs af foreninger og institutioner.

Vi vil en demokratisk decentralisering, hvor den enkelte tager mere ansvar for sig selv og sine gennem selvaktivitet – involvering. Vi er i gang med at forny vores medlemskab til såvel det repræsentative demokrati, som pludselig er blevet nærværende for alle de borgere som har arbejdet med modeller og ideer til lokalorganisering og fornyelse af medlemskabet til det direkte demokrati via brugerbestyrelse, hvor vi nu stiller krav - at man også åbner sig overfor alle borgere og ikke kun for institutionens brugere.

Også herigennem vil vi kunne give nyt liv til vores demokratiske kultur.

Opgaven ligger hos os selv. Opgaven ligger i at skabe visionære og robuste kommuner der overflødiggøre central styring - placerer ansvaret hos de nærmeste og ikke gennem lovgivning hos de fjerneste, hvor det offentlige supplerer efter behov og ikke fjerner initiativ og ansvar fra borgeren, stimulerer mangfoldighed og forskellighed og ikke dikterer ensartethed og begrænsninger.

Det jeg lige har nævnt om visionære og robuste kommuner er hentet fra de grundlæggende værdier, som de er beskrevet i vores vision.

En vision som opfylder de samme kriterier som Napoleon stillede til en forfatning: kort og uklar. Kort så den har skabt ro og retningen i processen frem mod vores nye kommune, og uklar så den har provokeret til fordybelse og fornyelse.

Vi mente ikke at en ny kommune skulle fødes af en elite i toppen, men at den skulle vokse op nedfra gennem dialog mellem politikere, borgere og medarbejdere. På den måde skabes samtidig en ny fælles kultur – en oprigtig demokratisk kultur.

I besøgte i formiddags et forsøgscenter for jordbrug – i kunne også havde valgt at stikke hovedet indenfor i en af vores kommuner og oplevet forsøgene og eksperimenterne med vores demokrati – her vover vi at miste fodfæste for en tid – vi lever med vores tid, men vi vil ikke blot være dens produkt. Vi forsøger at yde vores samtidige, hvad vi finder vil have værdi for dem.

Jeg håber ikke I har mistet appetitten og det gode humør, men at I får et fortsat godt årsmøde.

— o —

Holsteinborg

Udflugten begyndte med besøg på Holsteinborg Slot. Vi indledte med en kort gudstjeneste i kirken ved vikarierende præst Marianne Kistrup. Derefter samledes vi i slotsgården, hvor kammerherre Ulrich greve Holstein-Holsteinborg fortalte om sit gods og sit slot, som hans slægt har haft i 300 år, og han selv har haft i 30 år. (Se omtalen i nr. 387 side 6-11.)

Efter den korte orientering gik vi gennem en del af slottet og samledes i slotsgården, hvor greven fortalte videre og vi sluttede med et besøg i den store have. (Det er en have, for en have er plejet, mens en park mere ligger hen som natur.)

Fra Holsteinborg gods kørte vi af små veje til frokosten på Vilcon, en gård, der er ombygget til kursusjendom. Her nød vi en herlig frokost, og fortsatte til Asbjerggården i Gerlev.

Fra besøget på Holsteinborg. Kammerherre Ulrich greve Holstein-Holsteinborg fortæller.

Asbjerggård

På Asbjerggården blev vi modtaget af Mette Høy og Michael Andersen. Michael Andersen fortalte om driften, hvor Mette har ansvaret for søerne og han for marken. Om gårdens historie henviste Michael Andersen til omtalen i Slægtsgårdsbladet. (Se nr. 386 side 4-7.)

Efter den indledende orientering kunne man gå i stuehuset, kikke på haven og for dem der havde lyst, var der mulighed for en tur gennem maskinhuset.

Besøget sluttede med den traditionelle øl eller vand, og det var tid til afsked.

Mette Høy og Michael Andersen med døtrene Nina og Charlotte modtager slægtsgårds-diplomet på Asbjerggård af landsformanden.

Asbjerggårds tidligere ejer, Svend Aage Rasmussen, sammen med sin fætter, Vagn Juel Jørgensen, formand for Vestsjællandskredsens og årsmødets arrangør.

Forturen

Der var ingen egentlig fortur, men 37 deltagere var mødt frem fredag eftermiddag. Først var der en byvandring i Skælskør og efter middagen på hotellet besøgte fortroppen herreborgen Borreby, hvor kammerherreinde Loa Castenschiold fortalte og viste rundt

Fredag aften var der arrangeret besøg på Borreby gods, hvor kammerherreinde Loa Castenschiold fortalte og viste rundt.

NYE MEDLEMMER

Gårdejere Aase og Kaj Jeppesen
"Bækkelund"
Brandslundvej 8
5471 Sønderød

Gårdejere Birgit og H.O. Skovrup
"Toftholm"
Kurkmarkvej 3
6093 Sjølund

Lene og Thomas Rasmussen
Nørregade 34 A
Laurbjerg
8870 Langå

Inger Marie og Ole Wibholm
Søndre Boulevard 12
4930 Maribo

Karen Christensen
Kløvervej 23
4653 Karise

Erik A. Jensen
Mariendalsvej 38 B 2 th
2000 Frederiksberg

Gårdejer Kjeld Sørensen
"Tvedegård"
Lille Tvedevej 19
4700 Næstved

Gårdejere Hanne og Poul Hansen
"Højlykke"
Langæblevej 3
5871 Frørup

Gårdejer Kaj Olsen
Møllevej 48
4872 Idestrup

Gårdejere Mariane og Ole Rasmussen
"Mejlebæksgård"
Bildsøvej 25
Bildsø
4200 Slagelse

Gårdejere Inger og Edvard Hansen
"Dammegård"
Vellensbyvejen 10
Nylars
3700 Rønne

Gårdejere Dorthe og Henrik Gregersen
"Dybdalsgård"
Sønderskovvej 6
8581 Nimtofte

Gårdejere Dorthe og Niels Christensen
"Lykkegård"
Hindborgvej 25
Hem
7800 Skive

Hans Juul Jessen
Mejsigvej 35
Tinghøj
6800 Varde

Gårdejere Laila og Per Mægaard Dam
"Heslegård"
Åsedamsvej 2
Østerlars
3760 Gudhjem

Rettelse:

I aprilnummeret bragtes en artikel om "Landbrugsadlen Hansen", der også var en anmeldelse af Gurli Thurebys bog "Kongen af Kollekolle – en kvægavler i særklasse". Ved en fejl blev det ikke anført, at artiklen var skrevet af docent, dr. phil. Erik Helmer Pedersen.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær:

Inger M. Hansen
Svalevej 13,
4440 Mørkøv
Tlf. 59 27 59 77

Møgelbjerggård ved Varde

Møgelbjerggård 2007. Lars Bruun sammen med Berit og Nikolai.

Møgelbjerggård i Næsbjerg sogn øst for Varde var en slægtsgård og er nu blevet det igen. Gården har navn efter det højeste punkt i det ellers så flade Vestjylland – Møgelbjerg – 41 m. o. h. på den såkaldte Esbjerg Bakkeø.

blemfrit at flytte de 70 køer fra den gamle bindestand over til den nye stald og få køerne til at bruge robotterne.

Gården blev dannet omkring 1800 ved opdyrkning af et stykke hede. Ældst kendte ejer er Hans Nielsen, hvis søn – Chresten Hansen overtog gården.

I 2005 oprettedes I/S Møgelbjerggård, idet sønnen Lars Bruun gik ind i et glidende generationsskifte. Han er tredje generation og Møgelbjerggård er igen en slægtsgård.

På gården var fire sønner og fire døtre, og to af sønnerne delte i begyndelsen af 1900-tallet gården. I 1930'ernes landbrugskrise blev gården solgt til fremmede og efter nogle hurtige handler overtog Børge Bruun Møgelbjerggård i 1942.

Lars Bruuns lillebroder, Morten, arbejder på gården og bor på gården Vestervang, hvor der er en løsdriftstald med opdrættet.

Børge og Anna Bruun drev Møgelbjerggård frem til 1972, da sønnen Jørgen Bruun overtog den. Han er gift med Vera, der er hjemmesygeplejerske.

I denne sommer er Vera og Jørgen Bruun flyttet til Næsbjerg og Lars har indrettet sig i stuehuset.

I 1979 byggede de et nyt stuehus et stykke syd for det gamle. Placeringen var velvalgt, for udsigten er god og det gav plads til hensigtsmæssig placering af nye og store driftsbygninger.

Samtidig er familien i gang med at udvide stalden, så kapaciteten kommer op på 300 køer.

I de første år var haven beskeden, men nu er det blevet et stort anlæg med træer og sten.

Ved det første staldbyggeri blev malkebotterne placeret i den fjerneste ende i forhold til gården, men nu kan de to ny robotter placeres ved side af, så malkeafdelingen er samlet midt i stalden.

En blodbøg blev plantet, da Vera fyldte 40 år.

Der hører 160 ha til I/S Møgelbjerggård, men driften omfatter 200 ha. Foruden malkekøerne, er der opdræt og tyrekalvene bliver til dansk kalv. Endvidere produceres 2000 slagtesvin

Jørgen Bruun kan lide at arbejde med sten. Ved indkørslen står to sten med gårnavnet. Bagerst i haven står en sten med devisen "Nihil sine labore".

Fra Ribekredsens besøg juni 2007. Fra vestreses Lars Brun og Berit, Vera og Jørgen Bruun samt Aksel Mouritsen fra kredsbestyrelsen.

Det var Jørgen Bruuns oprindelige ide, at der skulle være et vers af Piet Hein, men det kunne ikke være på stenen, så han valgte den eviggyldige sandhed fra Horats. (Nil sine magno labore vita dedit mortalibus – intet skænker livet de dødelige uden strengt arbejde. Dette blev i den forkortede form til nihil sine labore – intet uden arbejde.)

Jørgen Bruun udvidede både arealet og besætningen. I 2003 stod den nye løsdriftstald færdig. Der er plads til 180 køer og den er udstyret med to malkebotter. Jørgen Bruun fortæller at det gik helt pro-

Kværs Ladegård

Kværs Ladegård er ingen slægtsgård, men det har den været. Tilmeld har den en meget interessant historie, som proprietær Hans Lilleør fortalte, da Slægtsgårdskredsen Det sydlige Sønderjylland var på besøg i maj.

Ladegård var, som navnet antyder, en ladegård under hovedgården Søgård, slægten Ahlefeldts store slægtsgods mellem Åbenrå og Flensborg. Efter Carl Ahlefeldts død i 1722, viste det sig, at hans bo var insolvent, og det blev solgt på auktion i 1725, hvorved bl. a. Ladegård blev en selvstændig hovedgård.

Køberen var Johan Nissen, købmand i Slesvig. Han døde allerede i 1729, og gården gik over til enken, Augusta Elisabeth Poulsen. Hun giftede sig med borgmester Otto Hinrich Böhne i Slesvig. Efter hans død i 1737 sad hun igen med Ladegård, der var bortforpagtet. Efter hendes død i 1747 ønskede ingen af børnene at beholde Ladegård, hvorfor den i 1748 blev stillet på auktion, hvor den købtes af Hans Petersen - forpagter af Gammelgård på Als. Han var en typisk repræsentant for de mange forpagtere, der fandtes i Nordslesvig med de talrige kongelige og hertugelige ladegårde. De fleste var nogle hårde halse, hvis eneste tanke var at tjene penge.

Hans Petersen blev på Als og sønnen Andreas Petersen blev forvalter på Ladegård.

Nabogården Grøngrøft var også en ladegård, og den blev efter et par handler købt af Ditlev Johan Petersen med Hans Petersen som kautionist. Efter 1½ år overtog Hans Petersen Grøngrøft.

Hans Petersen lagde en del af Grøngrøfts hovedgårdsjord og fæstegods under Ladegård.

Omlægningen af godset medførte, at der blev mere hoveri til de resterende fæstere under Grøngrøft. Og det gav problemer.

Den 12. maj 1758 blev indgået en kontrakt mellem Grøngrøfts ejer og bønderne, der fastlagde det årlige hoveri. Kontrakten var underskrevet af Hans Petersen.

Striden er beskrevet meget detaljeret af J. H. Jensen i Sønderjyske Årbøger 1977 p. 5-33.

Sagens kerne var, at bønderne i landsbyen Tumbøl havde fra greve Ahlefeldt de rettigheder, som var gældende for kongeriget, dvs. de var hoveripligtige, men hoveriet var en bestemt arbejdsbyrde. Den nye ejer af Grøngrøft og Ladegård, Hans Petersen, der var hertugelig forpagter betragtede bønderne som livegne, og de skulle blot udføre det arbejde, der blev pålagt dem.

Hans Petersen solgte Grøngrøft til Asmus Boysen, der solgte gården i Tumbøl til forvalteren på Ladegård Andreas Petersen.

Sælgeren havde lovet bønderne i Tumbøl eftergivelse af gæld, men det stod der ikke noget om i skødet, så Andreas Petersen krævede pengene.

I 1762 købte to fæstere sig fri for hoveritjenesten, hvorefter Andreas Petersen fordelte det hoveri, som de to havde udført, på de resterende fæstere i Tumbøl.

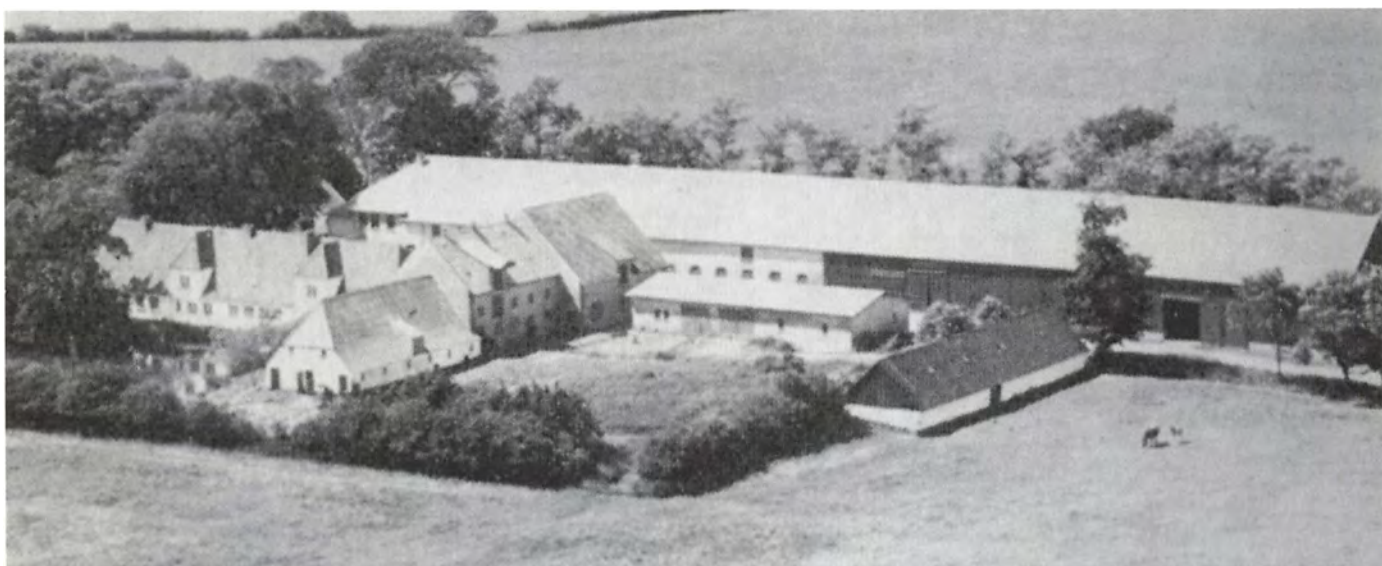
Fæsterne henviste til kontrakten, men Hans og Andreas Petersen dog den fulde konsekvens af livegenskabet.

Det endte med en sag ved overretten i Slesvig.

Hans Petersen holdt et stort middagsselskab for egnens prokuratorer.

Birgit, Helene og Hans Lilleør foran hovedbygningen til Ladegård.

Ladegård o. 1960.

Efter middagen var alle enige om, at ingen ville føre sagen for fæsterne ved overretten. Men Hans Petersen havde glemt en, og han tog fæsternes sag. Prokuratøren fastholdt kontrakten fra 12. maj 1758, som Hans Petersen nægtede kendskab til.

Ved overretten havde Hans Petersen et stort dilemma. Han havde nægtet kendskab til kontrakten, der bar hans underskrift, og accepterede han nu kontrakten, havde han tidligere begået mened. Ville han ikke anerkende kontrakten, fik sønnen, Andreas Petersen, et problem, for det var ham, der havde skrevet faderens navn på kontrakten.

Hans Petersen reddede sig ud af sagen i overretten den 10. august 1763 ved at foreslå en ny kontrakt Denne kontrakt havde samme indhold, som den med den falske underskrift, og det accepterede fæsterne. De fik, hvad de havde kæmpet for, men sejren skyldtes modpartens fejl.

Nederlagt i retssagen har højst sandsynligt været medvirkende årsag til, at Hans Petersen kort efter afgørelsen i overretten lod sønnen få skøde på Ladegård.

Straks efter mødet i overretten solgte Andreas Petersen de 18 gårde i Tumbøl til Detlef Friedrich Köes, som dog måtte lade handlen gå tilbage, da han ikke kunne betale.

Da det stod klart for bønderne, at Andreas Petersen ville sælge ud af fæstegodset, fik tanken om at købe gårdene nyt liv.

Skødet er underskrevet 25. januar 1766.

Bønderne købte ikke bare deres egne gårde, de købte også de rettigheder, som godset hidtil havde haft over fæsterne.

Den 6. oktober 2006 rejstes i Tumbøl en mindesten for fæsternes køb af gårdene.

Et andet minde er Th. Kaufmanns historiske roman "Den onde herremand på Ladegård" fra 1961.

Der gik mange historier om Andreas Petersen, hvis livsførelse ikke var billig. En gang havde han væddet om, hvem der hurtigst kunne fortære 100 rd. Han vandt væddemålet ved at spise en hundredrigsdalerseddøl på smørrebrød.

Andreas Petersen solgte Ladegård til sin broder Søncke Ludewig Petersen, der var født på Gammelgård i 1742 og havde været i dansk krigstjeneste, hvor han opnåede rang af kaptajn. Han frasolgte meget af såvel hovedgårdens jord som fæstegodset.

Søncke Petersen skulle have været lige så farverig som broderen og blev kaldt "Den gale Kaptajn", men om eftertiden har blandet de to brøders livsførelse er uklart.

Omkring 1790 solgte Søncke Petersen Ladegård til fætter Andreas Petræus, tidligere forpagter på Søgård. Han døde i 1803, og sønnen, der også hed Andreas Petræus, overtog Ladegård.

I 1811 solgte han Ladegård til svogeren Hans Christopher Ohlsen, som i 1805 var blevet gift med søsteren Birgitta Sophie Frederica Petræus. Han var en velhavende mand, der var ejer af flere ejendomme i Slesvig.

I 1859 overtog sønnen Hans Christopher Ohlsen Ladegård, og hans søn, Julius Ohlsen, fulgte efter.

I 1905 solgte Julius Ohlsen Ladegård til Det kgl. Klosterkammer i Hannover, men han fortsatte som forpagter. Klosterkammeret opførte ny avlsbygninger. Da genforeningen nærmede sig ønskede Klosterkammeret at afhænde Ladegård, og Julius Ohlsen købte gården tilbage.

Julius Ohlsen døde i 1922 og i 1929 solgte arvingerne Ladegård til J. P. Jessen og fru Lubricht.

Fra Hans Petersen købte i 1748 til Julius Ohlsens arvinger solgte i 1929 havde Ladegård været i familiehandel.

J. P. Jessen var en meget dygtig landmand.

I 1942 var der luftkamp over Kværs. Nogle engelske fly måtte kaste deres bomber for at komme væk fra tyske flyvere, og bomberne ramte Ladegård, så avlsbygningerne brændte. Jessen, der tilhørte det tyske mindretal troede det var et angreb på ham.

I 1945 konfiskeredes Ladegård som tysk ejendom. Men da der intet var at sige ejerne på, fik de gården tilbage.

I 1957 købte Jordlovsudvalget Ladegård, hvorfra der udstykkedes 63 tdr. land, og samme år blev gården solgt til Poul Horn. Horn havde været militærflyver, men da han havde bevist sin dygtighed ved både at flyve under Lillebæltsbroen og mellem spirene på Roskilde Domkirke, sluttede den militære karriere.

I 1966 købte Johan Nilsson Ladegård, som han i 1972 solgte til godsejer Hans Lilleør, Udstrup Hovedgård ved Ulfborg. Hans Lilleørs far var præst og ejer af herregården Ussinggård ved Løsning. Hustruen, Birgit Lilleør er apoteker. I ægteskabet er tre døtre: Hele, Karen og Eva, og den ene er interesseret i at overtage gården.

Driften

Til Ladegård hører 126 ha, der drives med traditionel markdrift. Der er 507 søer. Smågrisene fravænes ved 8 kg og flyttes til en anden gård. Når de er nået de 30 kg, flyttes de til en tredje gård.

Der er 3 faste mand i driften

Bygningerne

Hovedbygningen er opført i 1758 af Hans Petersen og den måler 40 gange 11 meter. Ved hovedbygningens nordfløj ligger en magasinbygning fra 1906, og de øvrige udlænger er overvejende fra Klosterkammerets tid, men ombygget efter branden i 1942.

I 1972 brændte udlængerne igen, men genopførtes med passende modernisering.

Hjedding Andelsmejeri 125 år

Af fhv. museumsinspektør Søren Manøe, Ølgod.

Søndag den 10. juni var der fest ved det gamle Hjedding Mejeri ved Ølgod.

Dansk Mejeribrug fejrede sit 125 års jubilæum med 400 indbudte gæster, og som altid på Hjeddings fødselsdag var det det dejligste solskinsvejr, som kastede ekstra glans over festen.

Der blev sunget og holdt taler i det store festtelt, hvor et bord med oste fra en lang række mejerier landet over blev nydt af de mange fremmødte. Formanden for Mejeriforeningen, Bent Juul Sørensen bød velkommen og trak linjerne op for udviklingen i Dansk Mejeribrug fra 1882 frem til i dag.

Museumsinspektør på Landbrugsmuseet på Gl. Estrup, Jens Aage Søndergaard talte over emnet: "Da det hele startede", og Kasper Jørgensen fra Kulturarvstyrelsen berettede om, at Hjedding Mejeri var medtaget i den store kanon over dansk industrihistorie. Segelckemedaljen blev overrakt til lederen af Dalum Mejeriskole. Dagen sluttede med et causeri over landbruget og andelsbevægelsen med Søren Ryge. Desuden var der lavet en plancheudstilling over Dansk Mejeribrug 1882-2007. Udstillingen vil efterfølgende blive vist landet over. Alt i alt en festlig og værdig markering af det, der skete her i Hjedding for 125 år siden, hvor den danske andelsbevægelse blev født.

I vinteren 1881-82 samledes bønderne i Vestkjær Skole ved Hjedding for at drøfte, hvorledes de kunne forbedre deres produktion af

smør til det engelske marked. Vestjysk bøndermør rangerede nederst på listen, og som Niels Hansen Uhd, der udarbejdede de berømte love for andelsbevægelse, skrev, så var det "en skrækkelig vare, der produceredes".

Dansk Landbrug havde haft 50 gode år fra o. 1830, men de gode tider stilnede af. Europa blev overflydt med billigt korn fra det nyopdagede og nyopdyrkede Amerika, man måtte finde på andre eksportartikler. England havde lagt om fra landbrug til industri, så her var et stort marked for fødemidler. De vestjyske bønder havde gode enge til kvæget, "engene føder bogstaveligt talt agerjorden", skrev Stilling Andersen, den første mejerist på Hjedding. Dog kunne de med den gammeldags smørfremstilling ikke opnå en ordentlig kvalitet og pris. Dette var også tilfældet mange andre steder i landet. Man indså, at det var nødvendigt at samle mælken på et mejeri, så man kunne fremstille friskt smør i så store mængder, at der kunne ske en hurtig eksport til England. Mange steder var der dukket mejerier op. Herregårdene, der havde store mælkemængder og egne mejerier, kunne opnå flotte priser, så på en måde anviste konkurrencen vejen. Der oprettedes gårdmejerier, private mejerier og fællesmejerier, så der var et diskussionsgrundlag for bønderne her i Hjedding at vurdere på. En af bondesønnerne i Hjedding, Stilling Andersen fra Gammelgaard, havde været på Tune Landbrugsskole, hvor han fik sin mejeristuddannelse. Han tog del i diskussionen og anbefalede, at man samlede mælken på et mejeri og behandlede den der, og ikke som nogen havde foreslået, samlet den på de enkelte gårde og kærrede smør på en smørpakkecentral. Kvaliteten ville blive al for uhomogen, anførte han.

Man måtte slutte sig sammen og skabe en forening bønderne iblandt, der kunne stå for opførelsen og driften af et fællesmejeri. Mælken skulle dagligt transporteres til mejeriet, så det blev nødvendigt med mælkeruter og mælkekuske. Den økonomiske udgift til mejeriets opførelse var ikke noget problem. Hjedding-bønderne sad godt ved det, deres jord hører til blandt sognets bedste. En af de ivrigste initiativtagere gdr. Niels Kristensen, Pedersborg, var kendt med smedefaget, så han kunne rådgive om mejeriets indretning med dampmaskine, vandpumpe, centrifuge, smørkærne og smøræltebord. Det stiftende møde/generalforsamling blev holdt hos Niels Kristensen. Han blev mejeriets første formand fra 1882-84.

Foreningen skulle organiseres med vedtægter.

I mødet deltog bl.a. gdr. Niels Hansen Uhd, der i sognet boede på Egknudgård lidt øst for Hjedding. Han var kendt som en lovkyndig mand, der for bønderne førte sager ved retten i Varde. Desuden var han stifter af og formand for Ølgod Sparekasse. På generalforsamlingen opfordredes han til at udarbejde andelskontrakten, hvilket han efterfølgende gjorde sammen med Niels Kristensen og Stilling Andersen. De berømte love for Hjedding Andelsmejeri tilskrives Niels Hansen Uhd. Kl. 5 næste morgen var de færdige, og Niels Kristensen og Stilling Andersen gik i løbet af dagen rundt for at få tegnet andelskontrakterne. Vedtægterne er nedfældet i 17 paragraffer, men det, der blev nyskabende, var fællesskabets fordele og forpligtelser. Hver leverandør har 1 stemme på generalforsamlingen uanset leveret mælkemængde. Der er solidarisk ansvar "én for alle, og alle for én". Dette betød, at andelshaverne kom til at stå lige med hensyn til gevinst og tab i forhold til den leverede mælkemængde. Overskuddet blev altså fordelt efter leveret mælk.

I dag betragter vi disse synspunkter som ganske naturlige, men det var de på tidspunkt bestemt ikke.

For en del bønder var det solidariske ansvar en anstødssten. Tænk, hvis nu mejeriet gik nednom og hjem, hvad så? Eller som en anekdote fra den tid omtaler, da de spurgte en bonde, om han ville være med, var svaret, at han var gift, og det følte han var nok.

Bønder, der af den ene eller anden årsag, ikke turde være medlem, kunne imidlertid sælge deres mælk til mejerist Stilling Andersen, der så gik ind som andelshaver, men så tilkom årets overskud også ham. Der fortælles også, at Niels Hansen Uhd, som var kendt for sin store forsigtighed, især med at yde lån i Sparekassen, ikke turde være

medlem, men blev det først efter det første år, hvor han kunne se regnskabet gode tal for det forløbne år. Man havde endda gemt leverandørnummer 1 til ham.

Det blev til i alt 26 andelshavere ved mejeriets start. Mejeriet producerede også ost, men lagringen af disse skete på Stilling Andersens fødegård, der havde stråtag, i modsætning til Hjeddings sorte skifer-tag, der afgav alt for store varmetemperaturer.

Dansk Landbrug stod på dette tidspunkt og manglede en organisationsform og her kom Hjeddings vedtægter som en appelsin i turbanen.

Mejerier skød op over hele landet og næsten alle på andelsprincipet, og i 1890, 8 år efter Hjeddings start, var der etableret 700 andelsmejerier. Det toppede i 1935 med 1.411 andelsmejerier og 338 privatmejerier.

Hjedding Andelsmejeri blev en succes, allerede året efter oprettelsen kunne bønderne i Hjedding indkassere 2,26 kr. for et kilo smør, næsten 1 kr. mere end andre. Mejeriet blev udvidet med ishus til mælken afkøling, selvstændig maskinsal, større beboelse til mejeristens familie m.m.

I 1905 var det nødvendigt med et større mejeri, hvorfor man flyttede det til Ølgod Stationsby og opførte et nyt moderne mejeri. Efter flere ombygninger fungerede mejeriet her til for få år siden.

Det gamle mejeri i Hjedding blev en tid brugt som skole, derefter til beboelse. I 1941 blev huset solgt til nedrivning. Bestyrelsen for Hjedding Andelsmejeri rettede henvendelse til "De danske mejeriers Fællesorganisation". I fællesskab blev bygningen købt og tilbageført med maskiner og udstyr, som det var i 1882. Mejerimuseet blev indviet d. 24. september 1948. Ved et besøg på mejeriet ses de gamle maskiner og redskaber. Disse blev skaffet fra andre mejerier, idet de ved moderniseringerne var blevet kasseret. Af originalt inventar kan nævnes indvejningsvægten og centrifugen. Sidstnævnte blev fundet på nabogården, hvor den brugtes til vandingskar. Besøgende undres ofte over mejeristens lille værelse og kontor. Størrelsen skyldes, at Stilling Andersen boede hjemme på fødegården kort fra mejeriet.

Museet ejes i dag af Dansk Mejeribrug, mens Varde Museum står for museets drift.

Kilder: Hjedding Andelsmejeri 1882-1905, udgivet af Ølgod Museum, 39 sider. Heftet kan købes på Mejerimuseet/Ølgod Museum, Vestergade, 6870 Ølgod.

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen, Kåregård,
Badstrupvej 39, 5485 Skamby.

Nyt fra kredsene

Bornholmskredsen

Bornholmskredsen havde den 12. juni udflugt til jobcentret Vibegård, hvor Allan Kofoed viste rundt.

På Vibegård prøver man at hjælpe folk i gang efter lang tids arbejdsløshed eller personlig krise.

Der findes aktiviteter som gartneri, snedkerværksted, madlavning m.m.

Der henvises også til aktiviteter uden for Vibegård bl. a. dyrepasning, renholdelse af strande/kyster, naturpleje m. m.

Efter rundvisningen var der kaffe i kantinen og generalforsamling. Der var genvalg af Mogens Frigaard og Jens Ole Munch.

Allan Kofoed fortalte videre om arbejdsgangen på jobcentret, og de problemer der kan være.

Der lægges virkelig et stort arbejde i at få mennesker ud i arbejdslivet igen.

De 22 deltagere fik en meget interessant aften.

Mogens Frigaard

Ringkøbing kredsen

Mandag den 11. juni besøgte vi Mette og John Næsgaard Schmidt, der driver den gamle slægtsgård "Bilring" ved Spjald.

John er 6. generation på gården, der er på 125 ha, hvoraf de 60 ha dyrkes med løg. John fortalte om produktion, opbevaring og salg af løg. Vi blev vist rundt i lagerhaller og maskinhus af John og hans far. Det var faderen, som i 1985 begyndte at dyrke løg, og da John overtog gården i 2003, fortsatte han denne specialproduktion, hvor løgene sås på fri land og leveres pakkede til bl. a. Coops centrallager ved Århus.

Efter kaffen i haven trak vi ind i stuehuset, hvor de 50 fremmødte kunne sidde i storstuen for at nyde dyrlæge Johannes Lund fortælle om gårdens interessante historie. (Denne beretning bringes i det næste blad.)

Under kaffen afvikledes generalforsamlingen, og det var i meget god ro og orden.

Agnethe Stampe

Ribekredsen

Aftenudflugten den 12. juni til Møgelbjerggård havde samlet 30 medlemmer.

Vi samledes i haven til en forfriskning og Jørgen Bruun fortalte om sit hjem, hvor han og hustruen Vera, der er hjemmesygeplejerske, nu er flyttet fra, og næste generation ved sønnen Lars nu er ved at flytte ind.

Om driften fortalte Lars, at gårdens areal ca. 160 ha + ca. 40 ha lejet. Der er ca. 140 årskøer. Tyrekalvene opdrættes af dansk kalv og der produceres 2000 "Englandsgrise".

I 2004 byggedes ny løsdriftsstadl med robotmalkning, og her i 2007 udbygges stalden til 310 køer.

Efter besøget på "Møgelbjerggård" kørte vi til Esther og Niels Jørn Nikolajsen i Næsbjerg, som viste deres flotte have frem. De har haft gården i 40 år, men for 20 år siden begyndte Esther at arbejde med haven, hvor der nu er omkring 700 Rhodendendrum. Det er et betagende haveanlæg. Udflugten afsluttes med kaffe på Næsbjerg skole, og her fortalte Jørgen Bruun om lokalsamfundet.

Grethe Plagborg

Sjælland Syd

Sommerudflugten for Sjælland syd den 19. maj gik i år til Svanholm storkollektiv.

Vi var ca. 50 der mødtes ved 13.30 tiden, og vi blev vist rundt på kollektivet, og fik en masse interessante oplysninger:

Kollektivet blev dannet i 1978. Det bebos af 100 mennesker, hvoraf de 67 er ejere. Af de oprindelige er der 14 tilbage. Man vil gerne have nye yngre medlemmer, da beboernes gennemsnitsalder efterhånden er blevet høj.

27 af beboerne arbejder ude i samfundet, resten arbejder hjemme. Af den løn man tjener, går 80 % i fælleskassen og de 20 % er lomme penge. Det er nyt, før gik hele lønnen i fælleskassen.

Hvad sker der, hvis man har formue, når man flytter ind i kollektivet? Hele formuen går i fælleskassen, og udbetales kun, hvis man ønsker at fraflytte. Den forrentes dog ikke. I specielle tilfælde kan man få udbetalt til f.eks. en rejse. Man vil prøve at ændre det, så man selv får rådighed over en mindre del af ens formue.

Kollektivet dyrker 440 ha økologisk.

Vejret var flot og vi drak den medbragte kaffe udenfor den fælles spisesal, hvor alle kollektivets beboere spiser aftensmaden sammen.

Efter kaffen kørte vi videre til Helen M. Henriksen på Birkemosegård i Lyndby. Vi fik en gennemgang af gårdens og familiens historie. Derefter kunne vi bese gården både ude og inde. Vi så kødkvæget i løsdriftsstadl. Inde var der dækket op til aftenkaffen overalt i det store stuehus, hvor vi også spiste vores medbragte aftensmad.

Denne meget interessante dag sluttede ved 19 tiden, hvor vi sagde tak for i dag og kørte hjem.

Højskoledagen afholdes **3. november** på Lundby Efterskole.

Dorrit Røtting

Fynskredsen

Kredsens udflugt den 26. juni til Kerteminde og Hindsholm havde samlet 83 medlemmer. Det blev en flot dag, hvor vi efter besøget på Johannes Larsens Museum fik middag på Marinaen. Her kom Frederik Møller - tidligere Hverringe - og fortalte om eftermiddagens program og han guidede os om eftermiddagen.

Om eftermiddagen besøgte vi Hverringe gods, hvor godsejer Niels Juel greve Reventlow fortalte om gårdens drift og historie. Besøget sluttede med en rundvisning i hovedbygningens stuer.

Senere besøgte vi Bjørnegården, en 300 år gammel fæstegård i Dalby, som nu er landhotel. Allan Eistrup vil fortalte om gården, og her drak vi eftermiddagskaffen.

Mogens Andersen.

Vejle Amtskreds

Den 20. juni besøgte 54 medlemmer Else Marie og Laurits Vind på Rosengården i Pjedsted. Efter kaffen i haven blev vi vist rundt i det gamle stuehus fra 1860, som er nyrestaureret, men med respekt for det gamle.

Vi kørte derefter til Treldegård, hvor vi så den nye stald til 200 køer, med tilhørende malkekarrusel. Dagen blev afsluttet med middag i Skærup Forsamlingshus.

Steffen Buch Juul

Det sydlige Sønderjylland

Aftenudflugten onsdag, den 23. maj havde samlet 41 deltagere.

Vi mødtes på Kværs Ladegård, hvor ejeren Hans Lilleør, fortalte om gårdens historie og drift. Vi så os om i hovedbygningens smukke stuer og den dejlige have. Efter en forfriskning fortsatte vi til Kværs plantage, og efter en kort vandretur, nåede vi til E Flyvsand. Her fortalte tidligere skoleinspektør fra Kværs Gerd Conradsen om stedet. Kaffen fik vi på Kværs Kro og derefter afholdtes generalforsamling. Efter generalforsamlingen fortalte Hans Lilleør om de Tumbøl bønderes oprør i 1760'erne.

Heldagsudflugten lørdag den 16. juni til Christiansfeld havde samlet en snes medlemmer.

Vi mødtes på Tyrstrupgård på hvis jorder byen Christiansfeld blev anlagt. Bente og Niels Erik Schultz-Petersen er tredje generation. Niels Erik Schultz-Petersen fortalte om gårdens historie og drift. Der hører 186 ha til gården, der drives med planteavl.

Derefter besøgte vi Grænse- og Genforeningsmuseet under kunsthistoriker, cand. mag. Bente Schultz-Petersens kyndige vejledning. Efter middag på Den gamle Grænsekro samles vi i Christiansfeld, hvor Bente Schultz-Petersen fortalte og viser rundt.

Vi sluttede dagen med kaffe på Brødremenighedens Hotel.

Chr. A. Krogh

Århus Amtskreds

Den 9. maj havde kredsen en dejlig tur til Fussingø vest for Randers. Vi var 40, der mødtes ved Gammel Fussingø, hvorefter ægteparret Poulsen fortalte om Fussingøs interessante historie. Vi så borgtomten og det gamle haveanlæg. Vi fortsatte til avlsgården er ejet af Den danske Stat og benyttes nu til kontorer for Skov- og Naturstyrelsen. Til sidst er der omvisning i hovedbygningen, og her serveredes kaffen.

Sommerturen til Samsø lørdag, den 16. juni blev aflyst, p.g.a. manglende interesse.

Anne Lis Ladefoged.

Midtjysk kreds

Kredsen kunne den 14. juni samle godt et halvt hundrede medlemmer ved besøget på Vium Mølle. Efter en kort introduktion ved kredsens formand, Jens Skytte, blev gæsterne budt velkommen af møllegårdens nuværende ejere, Søren Revsgaard og frue. De fortalte på skift om Vium Mølles spændende historie. Det drejer sig om en gammel vandmølle, der er nævnt første gang i år 1400 under et skødeskift.

I det 19. århundrede blev møllen med ca. 70 ha overtaget af Marcus Revsgaard, og det er hans efterkommere, der herefter i ca. 200 år har drevet Vium Mølle, dog ikke direkte med en søns overtagelse efter en fader. Af de mange ejere bør først og fremmest nævnes proprietær M. Henriksen, der overtog gården i 1912, og opførte den hvidpudsede anselige hovedbygning. Syd herfor ligger en enestående smuk naturhave med bro til en tepavillon på en kunstig anlagt ø i mølledammen.

Efter at vi på gårdspladsen havde fået en grundig gennemgang af Vium Mølles historie og drift, som omfatter tæt ved 150 ha, blev det muligt først at besøge de gamle møllebygninger, der i dag optræder nærmest som et museum. Derefter gik vi en tur i den smukke have, inden det blev tid til at bese de mange rum i hovedbygningen. Der var dækket op til kaffe i stuerne, og man kunne mærke på stemningen, at de fremmødte nød besøget. Til slut takkede kredsens formand for familien Revsgaards store og enestående gæstfrihed.

Den 30. juni besøgte vi Karmark Mølle ved Bjerringbro. For knap 25 år siden blev møllegården overtaget af Søren Thorup, der efter at have afhændet en større plastikvirksomhed, bestemte sig til at gennemrestaurere bygningerne, der er fredede, og som han havde arvet efter to ugifte fastre og en ugift onkel. Det må siges at være lykkedes i en enestående grad, så de smukke bindingsværksbygninger i dag vil imponere enhver.

Søren Thorup fortalte først om bygningernes historie og om sin familie, der har ejet møllegården i ca. 150 år. Derefter tog han os med ind i møllehuset, og øste her op af sin enorme viden om mølledrift. Her fremviste han de forskellige remedier, der benyttes. Eftersom møllen nu udelukkende fungerer til elproduktion, kunne vi høre en susen af det store vandhjul udenfor. Thorup gjorde i øvrigt opmærksom på, hvordan man bedst bevarer remedierne ved behandling med linolie, ligesom han fortalte, at møllehjulet varer længst ved konstant funktion.

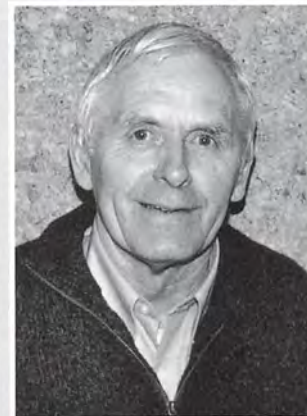
Bagefter var der lejlighed til at se det lille museum, som han har stillet an i et af udhusene, en spadseretur ad en bro over den stemningsfulde møllebæk, gennem den velholdte have og omkring den oprensede mølledam.

Jeg kan roligt sige, at alle var imponeret over den velholdte og ualmindelig smukke møllegård, hvad formanden, Jens Skytte, også gav udtryk for ved afskedstalen, hvor han i øvrigt nævnte, at det er enestående, at en mand har villet ofre så stor en del af sin kapital og sin tid på at bevare et sådan klenodie i den danske natur.

Efter besøget blev der afholdt generalforsamling på Amstrupgård, en tidligere – nu udstykket – proprietærgård, beliggende mellem Ulstrup og Hvorslev, vor der drives restaurationsvirksomhed. Efter en grundig årsberetning af formanden, var der genvalg af bestyrelsesmedlemmer.

Til slut fortalte undertegnede om arbejdet med malkekoneskulpturen og opfordrede medlemmerne til økonomisk støtte af projektet.

Ejgil Overby

40 års jubilæum

Den 1. juli kunne Mogens Frigaard, Frigård på Bornholm markere 40 år som ejer af slægtsgården, hvor han er 6. generation siden 1775.

Mogens Frigaard har siden 1998 været formand for Dansk Slægtsgårdsforening på Bornholm.

Lørdag var der åbent hus med mange gæster, og søndag var 90 medlemmer af Frigaardfamilien samlet til slægts-træf, hvilket sker hvert andet år.

Malkekonen

Dansk Slægtsgårdsforenings bestræbelserne på at sætte et minde over malkekoner/malkepiger ved Dansk Landbrugsmuseum på Gammel Estrup er ved at blive en realitet.

Stenbonden i Salling, Anders Vestergaard, er begyndt udformningen af den legemshøje granitskulptur. Der er samlet penge ind til formålet, men der er dog stadig "underskud" på projektet, så gaver modtages stadig.

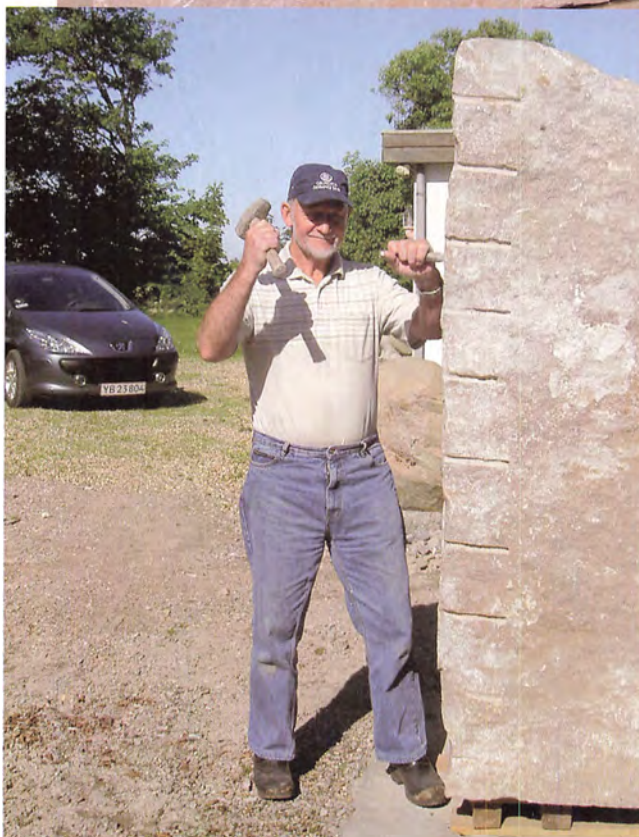
Giver man mere end 5.000 kr. til formålet, vil man få sit navn på en plade, der sættes på figurens sokkel. Mindre beløb modtages også, men så vil det være anonymt.

En anden måde at bidrage til malkekonen på er, at indbetale mere end de 200 kr. på kontingentindbetalingen. Differencen overføres så til malkekonekontoen.

Inger M. Hansens konto til malkekonen har reg. 1707 konto 6448-513-945.

Hos stenimportøren i Nr. Snede

Stenbonden Jakob Vestergaard klar til det første hug

Barnebarnet Mette stå

Første skitse

.. side	2
.. side	3
.. side	5
..... side	8
Sønderholm	side 13
Nyt fra kredsene	side 15
Det store theselkab	side 15
Tror du, du kan klare det?	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

august-september 2007

Nr. 389 - 63. årgang

Sønderholm i Vonsild er et fornemt eksempel på en dansk slægtsgård. Gennem 10 led er gården vandret fra far til søn, og den gård som nu står, er samlet og bygget af slægten.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsconsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40,
Sædding, 6830, Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen

»Maglebjerg«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskreds)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Carl Martin Christensen,

»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
Fjelstrup
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Steffen Buch Juul

Jægergården
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
(Formand: Vejle Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Esben Oddershede,

»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97981997

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Jørgen F. Schmidt,

»Bondeseje«
Randersvej 181, Lime,
8544 Mørke
tlf. 86 97 47 69

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,

»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105.
9640 Farsø,
tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Efter en våd sommer har vi fået afsluttet frø- og kornhøsten. Resultatet har været som vejret, meget skiftende.

I nogle egne har man opnået fine resultater i udbytte, men skal bruge kapacitet til tørring. Andre steder har resultatet været jævnt og endelig er der områder, hvor udbyttet har været katastrofalt, fordi der har stået vand på markerne.

At vandløbene ikke holdes, så vandet kan komme væk, er et reelt problem for landbruget. Ansvar er kommunernes, for det er ikke kun regnvandet fra markerne der skal ledes bort. Mange vandløb tager også vandet fra byernes rensningsanlæg, så derfor må landbrugets organisationer fastholde kommunerne på deres ansvar, for er der problemer med vand i byens gader og kældre, er der ingen mangel på forståelse.

Et af sommerens varme emner var, da den danske cykelrytter måtte forlade cykelløbet i Frankrig.

Det fik sindene i kog, men man bør forholde sig ganske afslappet til den situation. Havde cykelrytteren haft orden på sit papirarbejde, så havde der ikke været noget problem. Professionelle sportsfolk er mere erhvervsudøvere end sportsudøvere, og de må som alle andre overholde gældende regler.

Hvis bageren ikke har ophængt fødevarerkontrollens rapport korrekt, så får han en anmærkning.

Har landmanden ikke afleveret sin forskellige indberetninger til tiden, så trækkes pengene og når de udbetales er det uden renter.

Er der anmærkninger til en driftsgren, så trækkes der i ydelserne til alle driftsgrene.

Der er ikke forskel på de vilkår, som gælder for landmand og sportsmanden, de skal begge leve af deres erhverv, og må derfor overholde gældende regler.

Peder Mouritsen

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:

Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6,
Årslev, 8900 Randers. tlf. 86 49 13 40

Alis og Henry Slemming, Hammelevvej 18,
Hammelev, 8500 Grenå, tlf. 86 32 01 99

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 390 udkommer omkring den 20. oktober 2007. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. oktober 2007.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: PRINFOMEGA

Østerbro 4
4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33
info@prinfomega.dk

Slægtsgårdsrejsen til Ålandsøerne

*Kastelholm Slot.
Lensmandsslottet
hvorfra Åland
administreredes
gennem
århundreder.*

Efter en solfyldt formiddag – den 8. juli - med opsamling kom vi godt til Skåne. I Småland begyndte det at regne, og det tog til. Forsinket om vi til Vadstena, hvor vi blev modtaget af Henrik Kjeldsen, der er ansat på slottet. Vi blev vist rundt på slottet, der rummer et interessant museum. Vi skulle have været på en byvandring, men det kraftige regnvejr og tiden medførte, at vi gik over til kirken. Kl. 20 var vi i Linkøbing, hvor middagen ventede.

Efter et godt morgenbord forlod vi Linkøbing og så lidt på Götakanalen, der blev anlagt for at svenskerne kunne spare Øresundstolden. Da kanalbyggeriet var gennemført afskaffedes Øresundstolden!

Vi kom til vores hotel i Stockholm fik frokost og værelser og kørte til Stockholm centrum med kik på Gamla Stan, den gamle bydel, med Stortorvet, hvor kong Christian den Anden i 1520 gennemførte retsprocessen mod 83 svenske adelsmænd.

Tilbage på hotellet, og næste dag videre i Stockholm, hvor vi begyndte med at se krigsskibet Vasa og fortsatte til Waldemarsudde, hvor malerprinsen – prins Eugen (1865-1947) – boede og som nu er kunstmuseum for ham og hans samtids kunst. Der var også en særudstilling med noget moderne noget.

Vi hastede til Kappelskär, hvor færgen bragte os gennem skærgården til Ålandsøernes hovedstad Mariehamn.

Vi kom straks til hotellet, og kort efter ventede middagen.

Onsdagens program begyndte med besøg museumsskibet Pommern, der lå ved siden af hotellet. Den firemastede bark er et stålskib fra 1903 bygget i Skotland, men ejet af en reder på Ålandsøerne, og da der ikke længere var brug for sejlskibet til transport af hvede fra Australien til England, blev det skænket til Ålandsøerne, og er nu en virkelig stor oplevelse for turisterne, der på denne måde erindres om søfartens store betydning for øgruppen. Vi kørte derefter østud til ruinen af den russiske fæstning ved Bomarsund, som blev ødelagt

under Krimkrigen. Det har været et imponerende militært anlæg, hvorfra man har behersket store dele af Østersøen og Bottenhavet. Vi fortsatte til Jan Karlsgård, et frilandsmuseum, hvor vi nød dagens suppe i museets restaurant. Derefter gik vi over til Kastelholm, øgruppens gamle lensmandsborg, der blev ødelagt ved en brand i 1700-tallet. Nu er ruinen delvist sat i stand og indrettet til museum. Heldigvis. For det begyndte at regne meget kraftigt, og derfor kunne vi have vores på det tørre. Turen fortsatte til Finström kirke, en middelalderkirke med interessant inventar og kalkmalerier.

For ikke at turen skulle gå op i ren kulturhistorie, valgte vi at studere øgruppens moderne erhvervsliv med et besøg på vingården.

For 11 år siden begyndte Peter Eriksson at fremstille æblevin, æblesnaps, æblelikør og Ålvados (en cognacagtig æblesnaps). For halvandet år siden overtog broderen Ingmar Eriksson gården med æbleplantager og vinhus. Han er handelsuddannet og har formået at fremme afsætningen af de lokale produkter. Vi gennemgik programmet for vinsmagning under kyndig vejledning af Ingmar Eriksson, og mange af deltagerne fik både deres sunde kulør og gode humør af den oplevelse.

Vingården hedder Vestergård og har været i slægten siden 1670. Der er 14.000 æbletræer af nyere sorter fra Belgien.

*Vinbonden
Ingmar Eriksson
fortæller om
sin æblevin.
Vinproduktionen
er ny, men hans
slægt har været
på gården
siden 1670.*

Æblerne plukkes af 8 lettere, da der er mangel på arbejdskraft på Ålandsøerne.

Dagsturen sluttede med besøg i Jomala kirke.

Torsdagen indledtes med besøg vestpå. Først Jagt- og fiskemuseet på Eckerø, som gav en godt indblik i naturen. Videre det Post- og toldmuseet. Den russiske zar byggede vestude et post- og toldhus i en imponerende klassicistisk stil, så ingen var i tvivl om, at her begyndte zarens rige, og det er i dette palæ, at museet er indrettet.

Videre til Hammerland kirke og Geta. På Getabjerget ligger en restaurant, hvor vi fik bøf og til dessert Ålandspandekage. En Ålandspandekage er en bradepandekage, hvis substans er det vi laver klatkager af. Efter denne oplevelse nød vi den storslåede udsigt, kørte til Geta kirke og sluttede dagen på Stallhagen, Ålands Bryggeri.

Stedet hedder Stallhagen, og var en del af Grelsby kongsgård. Denne kongsgård blev i 1540 ændret til kongelig lade-gård af Gustav Vasa. På kongsgården vokser stadig de samme humlesorter, som i århundreder har sat smag på ålandsk øl.

Vi nød fire velskænkede smagsprøver, og endte i samme situation som på vingården!

Aftenen på hotellet trak ikke ud, for næste morgen skulle vi forlade Mariehamn kl. 7.00 med færgen tilbage til Kap-pelskär. Morgenmaden var på færgen, men der blev også tid til at nyde sejlturen gennem skærgården.

Sidst på formiddagen kom vi til Uppsala, hvor vi så domkirken, den svenske hovedkirke, og derfra kørte vi mod Skövde, hvor vi overnattede. Næste dag var det transit hjem.

Ålandsøerne

Ålandsøerne består af ca. 6500 øer og holme foruden en masse skær. Arealet er omkring 1.500 km² hvilket svarer nogenlunde til Lollands. Den største ø er faste Åland, som optager ¾ af hele arealet.

Indbyggertallet er på ca. 25.000.

Ålandsøerne var en svensk øgruppe, som oprindeligt var et selvstændigt len og hørte til Linkøbing Stift. Men i 1300-tallet blev øerne tillagt Åbo Stift og i 1600-tallet blev lenet ophævet og øerne lagt til Åbo len. Efter freden i 1809 mellem Sverige og Rusland måtte Sverige afstå Finland, og Rusland forlangte at få Ålandsøerne med. Ålændingene var svenske, men da de såvel administrativt som kirkeligt var en del af Finland, så blev det en del af zarriget.

I 1917 blev Finland selvstændigt, og Ålændingene forsøgte at komme til Sverige, men Folkeforbundet afgjorde, at de hørte til Finland, men de skulle være et demilitariseret område og et område med indre selvstyre.

I 1954 fik Ålandsøerne eget flag, i 1984 egne frimærker og nu har de også eget rigsvåben.

Den finske præsident er også præsident for Ålandsøerne, men de har eget parlament og regering – Lagting og Landskabsregering. Lagtinget har 30 medlemmer, og landskabsregeringen kan højst have 8 medlemmer foruden dets formand, der kaldes Landråden.

Der findes 25 kommuner, hver med en kommunalbestyrelse. Finland blev medlem af EU i 1995 efter en afstemning, og Åland stemte selv for medlemskabet.

Gruppen foran domkirken i Uppsala.

Ålandsk hembygdsret er forudsætningen for: valgret og valgbarhed, ret til at besidde fast ejendom og retten til at drive næring.

Hembygdsret fås ved fødsel, hvis den ene af forældrene har den. Tilflyttere kan få den efter fem år, når de har tilfredsstillende kundskaber i svensk.

Der er landbrug og gartneri på Ålandsøerne. Vi så marker med byg, hvede, rug og havre, samt raps, roer og kartofler. Endvidere mange grøntsager og frugttræer. Vi så næsten ingen dyr, men vi så marker med vrappaller.

Klimaet er forholdsvis mildt, derfor den megen frugtavl. Men da Finland forhandlede sig til rette i EU fik de status for deres landbrug som arktisk. D.v.s. særlige tilskud fra EU til arealet. Endvidere fik Finland ret til at yde nationale tilskud til landbrugsdriften, så øerne kunne blive dyrket, og der stadig var beskæftigelse.

Ålands hovedstad er Mariehamn, en by der blev anlagt i 1861, og fik navnet efter kejserinde Maria Aleksandrovna. Knap halvdel af Ålands indbyggere bor i Mariehamn.

Øgruppen har mange turister, og vestsiden af Mariehamn er den stille og kultiverede, mens østsiden har det frodige nat-teliv.

Vores hotel lå selvfølgelig på vestsiden.

OGN

PS.

Slægtsgårdsrejsen blev afviklet i en 4-stjernet bus, som er 5-stjernet, når Niels kører den.

50 års fødselsdag

Den 6. september fylder Peder Mouritsen - Dansk Slægtsgårdsforenings landsformand 50 år.

I efteråret 2006 valgtes han til Slægtsgårdsforeningens landsformand efter at have været næstformand i et år.

Peder Mouritsen ejer Sædding Storgård ved Nr. Nebel, som han 14x tipoldefar besad i 1400-tallet.

Peder Mouritsen er landmand – en moderne landmand, der driver et omfattende landbrug. 600 ha med korn frø og kartofler. 330 malkekøer foruden opdræt og en årlig produktion af 10.000 slagtesvin.

I denne sommer er Peder Mouritsen blevet kendt som landsformand for Landsforeningen af Dansk Mælkeproducenter, da pressen jævnligt har spurgt til hans holdning i striden mellem Arla og de store mælkeproducenter.

Dansk slægtsgårdsforening ønsker landsformanden til lykke med fødselsdagen.

Karen Jacobsen, næstformand.

Bossens gård i Rangstrupgårde

300 år i slægtens fæste eller eje

Den 5. august markerede familien på Bossens gård i Rangstrup ved Agerskov dens 300 år på gården. Det blev en fest med mere end 100 deltagere. Fra Slægtsgårdsforeningen deltog Elise Jensen, kredsformand for Haderslevkredsen, der overbragte et slægtsgårdsdiplom.

Under festen fortalte Magnus Brink, Brøndby - svoger til forrige ejer, om egnen, gården og slægten. Her bringes dele af Magnus Brinks foredrag:

Bossens gård ligger i Rangstrupgårde i den sydøstlige del af det gamle Nørre Rangstrup herred i Sønderjylland. Denne er sammenfaldende med den sydøstlige del af den netop nedlagte Nørre Rangstrup kommune, der er lagt til Tønder kommune.

Gården har i tidsrummet artiklen omfatter, haft 9 generationer fæstere eller ejere med tilknytning til navnet Bossen.

Forholdene før 1707

Rangstrup er nævnt første gang 1231 i Kong Valdemars Jordebog, og i 1494 nævnes Rangstrupgårde med 2 gårde under Tørning slot og len. Dengang som nu registrerede magthaverne for at kunne udskrive skatter og afgifter og måske også for at kunne skaffe arbejdskraft og soldater. Derfor nævnes stedet flere gange op gennem tiden, bl.a. i 1524, 1596 og 1599. Sidstnævnte år betegnes det som 2 fæstegårde (helgårde).

Den første del af 1600-årene var meget urolige med krige og mange plyndringer ud over landet ikke mindst i Slesvig-Holsten. Christian den Fjerde deltog med stor iver i den europæiske 30-årskrig, hvilket satte sig mange spor i hertugdømmerne, hvor han var hertug. I lange tidsrum lå store områder mere eller mindre øde hen, og gårdene var tomme. Også én af Rangstrupgårdene nævnes på denne liste. I 1632 nævnes, at der kun betales ½ skat til Haderslevhus. Det kan også nævnes, at Christian den Fjerde lod afhente Agerskov kirkes lille klokke, da han skulle bruge dens malm til kanoner. Krigene og plyndringerne fortsatte hen over midten af 1600-tallet, hvor vi fik svenskekrigene med stormen på Køben-

Det gamle stuehus.

havn. Stor uro, armod og fattigdom affødtes ud over landet og igen ikke mindst i Slesvig, der var gennemgangs- og opholdssted for manganen en horde af krigskarle.

Navnene på mange af de fæstebønder, der sad i fæste i Rangstrupgårde gennem disse år, er kendte, men de har ikke med Bossenslægten at gøre. I 1662-63 blev den ene gård delt i 2 halvgårde og op gennem sidste halvdel af 1600-tallet vandrede bønderne ind og ud af fæsteforholdene. Det skete også, at de blev båret ud for så at blive begravet i Agerskov, for de døde ofte i fæstet, og enkerne sad tilbage med smerten.

(I Bossenfamilien er den ene gård blevet kaldt Marius's gård (helgård), den anden Hans Hansen's gård og den tredje for Bossen's gård (de to halvgårde) efter ejerne efter 2. verdenskrig og disse betegnelser antages i det følgende).

Slægten overtager gården

I 1705 kom den ene halvgård under vurdering, og kilden siger, at den søgte frihed. Hvad dette sidste indebar, er uklart, for bønderne blev i hvert fald ikke selvejere, da de var fæstere i endnu 150 år.

Fæstet gik 15. maj 1707 til et ungt par (29 og 28 år), som kom fra Rangstrup (landsbyen til hvilken Rangstrupgårde lå), og som hed Peder Pedersen Bossen og Mette Hansdatter. Peders far var Peder Bussøn, som havde rødder i nabolandsbyen Galsted. Bossenslægten var kommet til gården.

En beskrivelse af gården fra ca. 1710 siger, at man havde udsæd på 3 tdr. 4 sk. rug, 2 sk. byg og 1 td. boghvede, men ingen havre og at man kunne avle 6 læs hø, græsse 5 stk. kvæg, 10 får og 4 heste.

Man havde rent faktisk 3 køer, 1 kvie, 6 får, 3 heste. Landgilde blev betalt med 6 rd. 3 sk., skatten var 5 rd. 24 sk., magasin Kornpenge (der var en ekstraskat som følge af Store nordiske Krig 1700-1721) 37 sk., kirkeskat var 1 sk. og tiende var 1 trave 14 neg rug, 3 neg byg, 8 neg havre, 3 sk. boghvede.

I en opgørelse fra 1723 meddeles alt på gården at være i dårlig stand, og at man skyldte i skatter og afgifter for 2 år, i alt knap 20 rd. (Forsigtigt omregnet til nutidsværdi vil det være 40-50.000 kr.). For skylden blev fæstebonden idømt hovarbejde ved Tørning hovedgård med at lave (sten)gærder i marken.

Desuden var der privat klatgæld for andre 20 rd.

Peter Pedersen Bossen (1678-1748) fik 4 børn, hans søn Hans Pedersen Bossen (1708-1777) fik 6 og sønnesønnen Peter Hansen Bo(s)sen (1739-?) fik 4 børn.

De to sidstnævnte generationer har ikke efterladt sig mange detaljer, men de klarede sig igennem tiderne med megen sygdom og relativ fattigdom.

Dog ved vi lidt om et noget specielt fællesskab. Der findes i familien en bog fra 1797 med bibelsk søn- og helligdagslæsning, hvori ejerne er anført som Hans Pedersen Bossen og Peder Olufsen Lousen, der var hjemmehørende på den

nærliggende Marius's gård. Det var således ikke maskin-samarbejde, der dengang var mellem gårdene, men grundla-get for from læsning.

Soldaten

Peter Hansen Bossens søn Hans Pedersen Bossen* - kaldet Hans Bossen (1783-1846) indkaldtes til militærtjeneste i 1804 til Slesvigske Infanteriregiment i Slesvig. Napoleons-krigene var under fuld udvikling og Hans Bossen lå fra 1804-07 forskellige steder, bl.a. Jevnstedt i Holsten. Efter en stor mønstring i Rendsborg under selveste kronprinsen Frederik (den Sjette) blev "Schleswigschen Infanterie-Regi-ment", som et led i forsvarsbestræbelserne af København og Sjælland, i oktober 1807 transporteret til Lolland og Falster. Englænderne bombarderede København og snuppede vor flåde i september 1807. Musketer Hans Bossen lå i foråret og sommeren 1808 i kantonnement på egnen omkring Nørre Alslev og blev her kendt med gårdmanddatter Anna Rasmus-datter fra Ravnsø i Nørre Alslev sogn. Dette bekendtskab fik visse følger.

I januar 1809 fik regimentet ordre til at marchere til Syd-sjælland og gik over isen til Vordingborg. Kantonnementet blev forlagt til egnen omkring Fakse. I maj måned gik det til-bage til Falster igen.

Under regimentets ophold i Sjælland fødte Anna Rasmus-datter en datter hjemme hos sin far, Rasmus Larsen. Barne-faderen Hans Bossen fik i den anledning orlov fra kompagniet, og lørdag den 22. april meldte han sig hos præsten i Nørre Alslev med såvel regimentets tilladelse til at gifte sig, som attest hjemme fra præsten Knud Aagaard i Agerskov og forlangte lysning til ægteskab med Anna Rasmusdatter.

Efter regimentets tilbagevenden fra Sydsjælland til Falster i maj 1809 blev Hans Bossen og Anna Rasmusdatter viet i Nørre Alslev Kirke. Samme dag blev deres datter døbt og fik navnet Giertrud efter sin mormor.

Hans Bossen slap fra soldatertjenesten i juni 1812. Efter 8 års tjeneste var han atter en fri mand, og det kan ikke undre, at han så hurtigt som muligt ville hjem til Rangstrupgårde. For allerede den 30. oktober 1811 havde faderen på papiret overdraget ham gården, og nu 9 måneder efter kom for at tage den i besiddelse.

Han forlod Falster og 2 grave med spæde drengebørn på Nørre Alslev Kirkegård, og sammen med Anna og Giertrud rejste han til Sønderborg. I et rejsepas, der udstedtes af poli-timesteren på Falster, oplyses, at familien skal have fri rejse til Holsten, og at Anna har blå øjne.

Et år efter hjemkomsten mistede han hustruen Anna. Fra sol-datertiden på Falster havde Hans Bossen kun sin lille 4-åri-ge datter tilbage.

Giertrud Bossen blev konfirmeret i Agerskov kirke i april 1824, hun havde gode kundskaber, og hendes vandel beteg-nedes som "sædelig". Hun opholdt sig 1848 i Lunderup (ved Rødekro), og blev gift med ungkarl Niels Schmidt. De fik i 1850 en søn Hans Schmidt, som vi senere skal høre lidt mere til.

—

* *Stavemåden for Pedersen (Petersen) og Peter (Peder) i for-bindelse med Bossen-slægten har været lidt forskellig i kilder og dokumenter, dog med en tendens til at "d" oftest anvendes i de tidlige generationer. Præstens opfattelse, og de, der senere læste og skrev navnene, kan have været upræcise.*

Bossens gård i jubilæumsåret.

Tilbage til bønderne

Rangstrupgårde bestod på det tidspunkt (1815) af 4 ottinger med 3 gårde (en otting er en relativ del af byjorden), og der fandtes ingen husfolk eller inderster. Rangstrupgårdes jord var i alt på 424 tdr. land, hvoraf 98 tdr. land var agerjord, 44 tdr. land eng, 47 tdr. land mose og 235 tdr. land hede, men ingen skov. Man kan gå ud fra, at Bossen's gård har bestået af ca. ¼ af disse arealer.

Hans Bossen giftede sig i 1815 med Sinnedt Jørgensen fra Kassø og fik yderligere 8 børn, og han beholdt gården til sin død i 1846. Enken Sinnedt beholdt gården til 1856, da hun overlod den til sønnen Hans Pedersen Bossen (1825-1912).

I 1857 overgik gården til selveje, dvs. hidtil havde man været fæstebønder under Haderslev amt. Den lovgivning, der blev fastlagt i 1781, blev først udmøntet nu. Mod betaling, og hvis man levede op til kravene, blev man fri bonde.

Hans Pedersen Bossen giftede sig 1865 med Katrine Cicilie Pedersen fra Fogderup ("Faurup") i Ravsted sogn. De fik 3 børn, og førstefødte Hans Peter Bossen (1865-1949) overtog gården 1900 og beholdt den til 1931.

Efter Hans Pedersen Bossen findes et testamente, der nøje beskriver, hvad næste ejer skulle præstere som betingelse for overtagelsen:

Hans Peter Bossen blev i 1899 borgerlig viet i Uge med Johanne Hansen fra Vrå, men hun havde tjent i Kassø. Den kirkelige vielse fandt sted i Bovlund frimenighedskirke. Det sidste forhold er klart et udtryk for den nationale kamp i området. Folkekirken var jo tysk og tysksproget og frime-nigheden i Bovlund, der var dansksproget og grundtvigsk, var blevet oprettet i årene før. Måske spillede det også ind at præsten i Bovlund L. B. Poulsen havde været lærer i Rang-strup, men var blevet fyret, da han ikke ville aflægge tro-skabsed til den tyske kejser.

Flere af familiens 7 børn kørte i tysk tid til præst i Bovlund, i øvrigt sammen med andre danske børn fra området. Børne-ne måtte ikke forlade skolen og tage til konfirmationsforbe-redelse for de lokale tyske myndigheder, og forældrene fik adskillige bøder (mulfter) for "forseelsen".

I 1931 deltes gården igen, således at både den ældste og næst-ældste søn fik jord under neglene. Det blev til den ny gård ved landevejen og stamparcellen. Ældste bror Hans Peter fik lov at vælge først, og han tog den nye. Denne gård eksiste-

rer ikke mere, jorden er solgt fra og kommet til Hans Hansens gård, dvs. den gård Bossens gård blev delt fra i 1662-63. Bygningerne bruges til beboelse.

Den næste ejer blev næstældste søn Peter (Hansen) Bossen (1901-1989) og han blev gift med Lisse, der var fra Kassø. I 1941 skrev pensionisten Hans Peter Bossen et brev til en ven, hvori han funderede lidt over livets tildragelser. Han konstaterede, at de sidste 4 ejere havde giftet sig med kvinder, der enten kom fra Kassø eller som havde tjent i Kassø, og at de sidste 4 ejere var født i juli måned. (Det blev til 5 ejere, idet barnebarnet Hans Peter også var født i juli). Livets tilfældigheder.

Den med Kassø skal lige gøres færdig. I omtale af Giertrud nævnte jeg Hans Schmidt. Han blev landmand og købte gård i Kassø og var ugift. Da han døde i 1911, var hans halvbror Hans Peter Bossen én af arvingerne. Gården i Kassø blev i 1912 købt af Mathias og Elisabeth Hansen, og de leverede i 1933 datteren Lisse (Elisabeth) som Peter Bossen's brud i Rangstrupgårde. Kassø har altid været leveringsdygtig af noget godt.

Peter Bossen opdyrkede i 30'erne den sidste hede, der hørte til gården, og drev et almindeligt, alsidigt landbrug.

Sønnen Hans Peter Bossen (1934) overtog gården i 1968 og drev den med bestyrere. Driften var planteavl, og der blev etableret produktion af slagtekyllinger.

Nutiden

I 1981 tog 9. generation (10. ejer) ved Alice Bossen (1956) og Jørgen Jessen så over. Gennem en årrække blev kyllinge-produktionen udvidet og planteavlens intensiveret. På det sidste (2006) er kyllingerne opgivet, og der er lagt om til smågriseproduktion med 1100 søer på stald. Jordtilligendet er udvidet til 140 ha, og det drives med korn og enkelte vekselafgrøder.

I ægteskabet er e søn og tre døtre, så muligheden for 10. generation er åben.

Magnus Brink

Kilder:

Hofmansen, P. K. 1952. Slægtsgaarden. Bossen's Gaard i Rangstrupgaard, Agerskov Sogn. Slægtsgaardsarkivet. Det kgl. Bibliotek. København K.

Encyklopædi, Den stor danske. 2004. Gyldendalske boghandel, Nordisk forlag A/S CD-ROM udgave.

Personlige meddelelser.

Formanden for Dansk Slægtsgårdsforenings Haderslevkreds, Elise Jensen, overrækker et slægtsgårdsdiplom til jubilarerne.

NYE MEDLEMMER

Gårdejere Ingrid og Aksel Kjærgaard
"Sdr. Kjærgård"
Øster Marupvej 6
6900 Skjern

Bodil Albertsen
Herman Nielsensvej 10
Rantzausminde
5700 Svendborg

Gårdejere Betty og Nis Hesselberg
"Kestrupgård"
Billundvej 35
6560 Sommersted

Gårdejere Elisabeth Knudsen og Henrik Lei
"Kalmargård"
Nørbygårdsvej 40
Marstrup
6100 Haderslev

Gårdejer Herdis L. Dam
"Lindegård"
Søgade 20
4050 Skibby

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:
Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær:
Inger M. Hansen
Svalevej 13,
4440 Mørkøv
Tlf. 59 27 59 77

Bilring ved spjald

Af dyrlæge og historiker Johannes J. Lund, Spjald.

Gården Bilring ligger tæt nord for den gamle hovedvej, der fra gammel tid gik fra Ringkøbing til Brejning kirke, hvor den dels gik nordpå over Nr. Omme til Holstebro og dels sydpå over Skjern og Varde til Ribe.

Ifølge bogen Vestjyske Stednavne stiler man sig noget uforståelig overfor navnet Bilring. Det første led "Bil" kan betyde en vinkel eller trekant og kan måske hentyde til stedets natur, men det kniber med at indpasse "Ring" heri.

Jeg har et – begribeligvis ganske uautoriseret – bud, som, jeg egentlig synes, passer ganske fint. Ifølge Ordbog over Gamle Danske Ord er Bild eller Bille et oldnordisk mandsnavn, og Ring kan betyde en rund eller firkantet indhegning. Altså betyder Bilring ifølge dette Billes fold eller indhegning, og her byggede man i fordums tid et hus, som med tiden udviklede sig til gården Bilring.

Bilrings historie følger ganske tæt til sognets hovedgårds, Brejninggårds, historie, for fra gammel tid hørte alle sognets ejendomme under Brejninggård. De gamle gårdsbetegnelser hele, halve og tredingsgårde samt bol angav den enkelte ejendoms samlede pligter i en landsby eller et sogn. Disse betegnelser optræder sidste gang i Matriklen 1662, og her kaldes Bilring for en tredingsgård. Altså en tredjedelsgård. Det passer fint med, at de to nabogårde, Bjørnkær og Bækgård, også hver var en tredingsgård, så de tre gårde udgjorde tilsammen en hel gård og må antagelig fra starten have været en enhed.

I Matriklen 1688 er tredingsbetegnelsen væk, og Bilring blev forfremmet til en halvgård, hvorpå der i mange år boede to fæstere, der fæstede hver sin fjerdeparts gård, idet gården i lighed med en del andre af sognets gårde bestod af to sammenbyggede gårdsparter, som det fremgår af det første matrikelkort fra 1817, hvor dobbeltgården stadig kan anes i den angivne bygning.

Her følger den beboerrække, som det har været muligt at opstille, og det ser da ud til at enderne når nogenlunde sammen.

Mads Pedersen:

Nævnt i Brejning kirkes regnskabsbog i 1582 og 1587 på Bilring, hvor han havde fire får og et lam i leje fra Brejning kirke.

Hans Rasmussen:

Han og hans kone er nævnt i hekseprocessen mod Maren Kristenskone fra Kildsig i 1619.

Han omtales i Ribe bispearkivs jordebog for Hardsyssels provsti i 1655, idet han havde fire slettedaler på rente fra Brejning kirke.

Bilring er nævnt i 1646 i handelen mellem Gunde og Peder Lange, men ikke fæsterens navn.

Bilring omtales her som en "gård" i fæste under Brejninggård.

Hans Rasmussen & Niels Pedersen:

Fæstere på Bilring 11-10-1660.

Gårdens hartkorn: 3-0-3-0 $\frac{3}{4}$.

Morten Marquorsen & Hans (Jensen):

Fæstere i 1661 af en gård. Kun "Hans" i 1661, i 1662 "Hans Jensen".

I landmålingsmatriklen 1662 benævnes gården "Tredingsgård" med samme hartkorn som ovenfor.

I 1663 kaldes fæsterne **Morten Madsen & Hans Hansen**, men det må være en fejlskrivning af navnene. Mon Svenskekrigen 1658-1660 er skyld i udskiftningen af fæsterne? Døde de eller rømte de? Vi ved det ikke. Vi ved kun at sognets "Døbebog" forsvandt, da præstegården, der lå i Nr. Omme, brændte Påskedag i 1659. Der skete stor udskiftning af fæsterne på mange af sognets gårde dette år.

Niels Nielsen:

Nævnt i beregningerne til ildsted- og kvægskatten 1677 med tre ildsteder, to heste og to køer og i beregningerne til kop- og kvægskatten i 1678 med hustru og en tjenestepige, to heste, to køer, et ungnød, otte får og et svin.

I forskellige skatteregnskaber i 1682 og frem til 1690 er han nævnt yderligere med en stud og et bitræ undertiden også med en "dreng".

I 1683 gik man i gang med forarbejderne til matriklen 1688. Her i sognet startede man lørdag, den 22. september på Bilring og Store Snogdal, og så målte man op til lørdag, den 29. september, så man havde rimelig travlt. Bilrings hartkorn var 3-4-3-03/5. Gården kaldes nu en "halvgård".

Der kunne høstes fire læs hø i engen i dårlige og fem læs i gode år. Engen bestod mest af mose.

Der kunne bjærges tilstrækkeligt med tørv og lyng.

Fædriften var fælles med Husted og Blæsbjerg i Bilring mose, hvor gården kunne græsse fire nød på dens part samt to nød på de hvilende agre.

Marken gik mod øst til Bækgårds mose, mod syd til Bjørnkær mark og mod nord til Slee hede.

Langagre bestod af 71 agre dels af middel rugjord af grå sand og grund med ringe muld, som blev tilsået i tre år, et år med byg, to år med rug, herefter hvile i fire år, dels af middel bygjord af grå sand og muld, som blev tilsået i fire år, et år med byg, to år med rug, et år med havre og hvile i fire år, dels af middel havrejord af kold muld, som blev tilsået i tre år, et år med byg, to år med havre, herefter hvile i fire år og dels med middel rugjord af grå sand og grus, som blev tilsået i tre år, et år med rug, et år med boghvede, et år med rug igen, derefter hvile i tre år.

Hedeagre bestod af 16 agre og lå med nordenden til Brejning kirkevej. De bestod af middel bygjord af grå sand og muld, som blev tilsået i fire år, et år med byg, et år med rug og to år med havre og dernæst hvile i fire år.

Desuden 17 agre skarp rugjord af skarp grå sand og grund, som er opløjet af hede med vestenden på Bilrings vej (Mosdal). Tilsås i tre år, et år med rug, et år med boghvede og et år med rug igen og herefter hvile i fem år.

Kornet blev malet i Brejninggårds vandmølle.

I Modelbogen står der i 1683:

"Og som en del herudi sognet nemlig (diverse gårde) og Bilring har den commoditet (fordel) frem for de andre, at (de) en del af heden kan gøre sig nogen fordel med tørre (tørv), som sælges til Ringkøbing og

Stuehuset er opført i 1912 efter tegning af arkitekt Ulrik Plesner.

Holmsland alligevel (selv om) ded ligger to mile fra (gårdene), så er de steder jorden for samme årsagers skyld consideret (vurderet) noget bedre end de ellers kunne være anført for”.

Jordens ansættelse:

$\frac{3}{4}$ skarp og $\frac{1}{4}$ ond jord, middel højbærgning $3 \frac{3}{4}$ læs. Mid-delgræsning til fem høvder.

Gårdens hartkorn blev sat op fra 3-4-3-0 $\frac{3}{5}$ til 4-2-3-2 med et dyrket areal på 36,4 tønnder land og blev dermed én af sognets store gårde!

Niels Nielsen er sidste gang nævnt som fæster i ekstraskatteregnskabet for 1690.

Maren Christensdatter:

Nævnt i ekstraskatteregnskabet i 1691, men det vides ikke, om hun er formandens enke.

Thomas Christensen:

Nævnt i ekstraskatteregnskabet i 1692. Han havde en søn til hjælp samt en pige, Maren, i 1697. Hustruen nævnt i 1699 samt en dreng (karl) Peder og en pige Maren.

Søren Christensen:

Nævnt i 1708. Udover Bilring var han fæster af en eng i Hovedgårdsmarken.

Her nævnes de ældgamle afgifter af gården, som antagelig alt i alt var omsat til et pengebeløb:

14 skæpper rug, $\frac{1}{3}$ brændsvin, $\frac{1}{2}$ lam, 2 harboe pund smør (o.24 kg), 1 daler 5 skilling 1 album gæsteri (penge), $\frac{1}{2}$ gås samt 1 pund smør af en eng i (hoved)gårdens mark.

Gregers Lauridsen & Poul Mortensen:

De er fæstere af ” en gård” med det sædvanlige hartkorn i 1718 og 1726.

Anders Jensen Munkbro:

Må antages at være barnefødt i Munkbro i Tvis sogn.

Han rømte fra Bilring i påsken 1737 under foregivende af at ville besøge venner og blev ikke siden set. Godsejer Eenholm på Brejninggård lod ham efterlyse tre gange fra Brejning kirkes prædikestol, men lige meget hjalp det.

Mikkel Andersen:

* o.1682, + 1762 på Bilring, 80 år gammel.

Nævnt på gården 1739. Han kom fra ”Krostedet”, matrikel 8 SV, og blev første gang nævnt i Brejning sogn i 1712 ved en auktion på Brejninggård. Han var muremester og stamfader til nogle generationer berømte murere her i sognet.

Navnet på hans første kone kendes ikke.

Han var 2. gang gift med **Bodil Sørens datter**, * o.1706, + 1787 på Bilring, 81 år gammel.

Han drev Bilring sammen med sønnen

Anders Mikkelsen:

død 1744, skifte i Brejninggårds skifteprotokol, gift med Dorthe Christiansdatter (o.1712-1776) fra Blæsbjerg.

Barn:

a: **Anders:** 1744-1750.

Eskild Nielsen & Mikkel Andersen:

Eskild Nielsen:

* o.1721 i Pilgård, + 1802 på Store Røjkum.

gift 1745 i Brejning med formandens enke, **Dorthe Christiansdatter**.

Børn:

a: **Kirsten:** 1746-1820, gift med Niels Espensen, degn i Brejning Kirkeby.

b: **Christian:** 1749-1826, ejer af Store Røjkum.

c: **Inger Marie:** 1752-?, gift med kusk Christen Graversen, Brejninggård. Bortflyttet.

Familien flyttede til Store Røjkum omkring 1774.

Eskild Nielsen & Niels Mikkelsen:**Niels Mikkelsen:**

* o.1721 i Krostedet, + 1785 i Bjørnkjær.

gift i Brejning 1746 med **Mette Catrine Christiansdatter:** (o.1716-1755) fra Blæsbjerg, og søster til Eskild Niensens kone.

Børn:

a: **Karen:** 1747-1749.

b: **Karen:** 1749-lever 1805, gift med Søren Mikkelsen, Hover sogn ved Vejle.

c: **Christian:** 1752-1822, fæster af Bilring.

d: **Michel:** 1754-1838, fæster af Dumpen og Opsund, død i Sdr. Leding.

Der blev holdt skifte efter konen i 1755. Stuehuset bestod af stue, kammer, kælder og frammers. Besætningen var på to heste, tre køer, otte får + seks lam, to svin.

gift 2. gang i Brejning 1755 med **Anne Pedersdatter** fra Store Højmose, + 1776.

Børn:

a: **Mette Katrine:** 1757-1835, gift med Christian Eskildsen, Store Røjkum (fætter).

b: **Peder:** 1759-?.

c: **Anders:** 1762-?.

gift 3. gang i Brejning 1782 med **Marie Catrine Caspersdatter:** (1758-1836) fra Toft.

Børn:

a: **Casper:** 1782-?.

b: **Peder:** 1785-?.

Familien flyttede fra Bilring til Bjørnkjær omkring 1784, hvor de boede som indsidere.

Mette Catrine Caspersdatter blev gift 2. gang med **Niels Pedersen:** (o.1761-1811), Vantinghus.

Hun blev gift 3.gang i Brejning 1817 med enkemand **Peder Jensen Toft**, Lillebæk.

Niels Mikkelsen & Jacob Jensen:

Nævnt som fæstere af Bilring i 1771 i Generalhoverireglementet for Brejninggård. I følge dette reglement blev der i alt dyrket 13 tønder sædeland beregnet som rugjord. Der kunne i alt avles 18 læs hø à 32 lispund = 256 kg. Agermarken bestod af sort muld, hver fæster betalte 1 rdl i landgilde, og der forrettedes gårds hoveri til Brejninggård.

Jacob Jensen:

* o.1740 i Krostedet, + 1817 i Røjkum.

Kom fra Kildsigmose o.1771 og flyttede til Lille Røjkum i 1773.

Mette og John Næsgaard Schmidt i haven, da Ringkøbingkredsen var på besøg i juni. Datteren er Nikoline. Det yngste barn, Freja, var lagt i seng.

Christian Nielsen:

* 1752 på Bilring, + 1822 samme steds.

Fæster og til slut ejer af gården o.1784-1808. Søn af Niels Mikkelsen.

gift med **Anna Olufsdatter:** (o.1738-1824), ægteskabet var barnløst.

Han drev hele gården som fæster under Brejninggård og frikøbte den ikke i 1794 ved godsets salg, men først 1-8-1808, hvorefter han solgte gården allerede 6-8-1808 til gårdejer Knud Andersen fra Bækgård. Herefter fledførte han sig og konen til Knud Andersen og efterkommere, idet de overgav alt, hvad de ejede, til ham mod ophold og alt betalt resten af livet. Skødet blev først tinglæst i 1819, men det oprindelige skøde findes i Bølling Herreds skifteprotokol.

På salgstidspunktet bestod besætningen af tre heste, fem køer, en lille tyr, otte får og seks lam.

Forud for Stavnsbåndets ophævelse i 1788 blev der indsendt en hel del indberetninger vedrørende gårdenes tilstand til Rentekammeret i København, og det giver os et lille indblik i, hvordan tilstanden på Bilring var i disse år.

Gården var jo en fæstegård under Brejninggård og udførte en halvgårds fæste. Hoveriet betød, at man hvert år havde 10 plov dage, hvor man stillede på Brejninggård med heste, plov og karl, 62 spand dage, hvor man stillede med heste, vogn og karl samt 183 gang dage, hvor man stillede med karl og eventuelt også pige.

Sådan var det i 1771, men i 1773 blev man pålagt yderligere 36 spand dage og 52 gang dage, som dog senere igen blev fjernet.

Ved siden af skulle Bilring jo også dyrkes. I 1791 siges det, at de dyrkede marker bestod af 30 tønder ruglang, besæt som ubesået, og delt i 16 marker.

Den årlige middelhøst var på tolv tønder rug, tolv tønder byg, tolv tønder havre samt fem læs hø. Som sognets øvrige gårde havde Bilring agerjorden liggende for sig selv, men eng og hede blev drevet i fællesskab.

Sædskiftet var et år med byg, to år med rug, to-tre år med havre efter jordens evne og herefter brak med græsning på de hvilende agre i fire-fem år. Bønderne på gården levede kun af kvægavl, og besætningen bestod af tre heste, fire køer, to kvier, fjorten får med fire lam samt et svin.

Betingelsen for, at godsejerinden på Brejninggård fik lov til at sælge en del af fæstegodset fra gården, var, at Brejning sogns grænser til nabosognene blev nøjagtigt fastlagt, og at de enkelte ejendomme fik al deres jord udmålt, og det skete i årene mellem 1794 og 1797, så herefter havde beboerne i Bilring nøje styr på den jord, der hørte til gården.

Knud Andersen:

* 1749 i Langergårde matr.4V, + 1822 i Mosdal.

Ejer fra 6-8-1808, skøde: 6-2 = 28-9-1819, Bilring senere matr.2V, Hk.: 4-3-0-0, samt matr.7 Sandbæk.

Ejer 15-5 = 11-6-1816, gårdens konge- og kirketieender.

Ejer 4-7-1800, en engparcel nr.25 på Hee Mærsk fra Voldbjerg.

Solgt 24-6-1822 = 2-9-1823, Bilring Hk.: 3-4-3-2.

Knud Andersen kom fra Bækgård, som han til dels havde udstykket i 1797. Han blev ved med at eje gården til 1812, men boede på Bilring, indtil han i 1822 oprettede gården Mosdal og flyttede hertil. Ved salget af Bækgård betingede han for sig og eftermænd i Bilring, at de havde adgang til at grave Liim (mergel) i Bækgård mose og at de havde adgang over gårdens jorder hertil. Intet af dette var tidsbegrænset, så det er nok godt, at Bækgård i dag hører under Bilring !

I 1822 ansøgte han Rentekammeret om tilladelse til at udstykke Bilring, således at den kunne deles mellem to af hans sønner. Tilladelsen kom først 24. august 1823 efter at han var død, men da var delingen en realitet, således at sønnen, Anders, overtog Bilring minus heden, (matr.27V), som sønnen, Søren, fik med til de marker, der oprindeligt havde tilhørt Bækgård, men var solgt til oprettelsen af Vantinghus – den senere jordemoderbolig – hvorfra de så igen blev udstykket i 1822 til Knud Andersen, (matr.24+35 SV). Det samlede areal blev til gården Mosdal, så når 150 år senere Chr. Bjerrum i Mosdal sagde, at da Mosdal hørte til Bilring, da var Bilring virkelig en stor gård, var det jo ikke helt usandt, selv om Mosdal da var særdeles meget formindsket, idet matr.27V igen var udstykket herfra til ejendomme.

Der blev holdt skifte efter hans kone, **Anne Catrine Christensdatter**, i 1812. Besætningen bestod af to heste, en tyr, en stud, syv køer, en kvie, to kalve, fireogtyve får og to svin.

Anders Knudsen:

* 1793 i Bækgård, + 1864 i Nr. muldbjerg, Hover sogn. gift Brejning 1816 med **Kirsten Poulsdatter** (1792-1872) fra Feldebæk.
Ejer 24-6-1822 = 2-9-1823 (2a-112), parcel nr.1 af Bilring, Hk.: 3-4-3-2.
Købt 27-6 = 1-8-1839 (8-223), Bækhus matr.23b SV, Hk.:0-1-0-2 17/20
Solgt 12-6 = 10-2-1842 (9-181), parcel 5 af stedet Bækhus nu Lillebæk matr.23b SV, Hk. 0-0-3-1 17/20.
Solgt 31-3-1846 = 18-6-1846 (22-189), Bilring samt en opdyrket hedeparcel (parcel 6) af Hk.: ca. 0-0-3-1, der førhen havde hørt til Lillebæk. I skøde- og pantebogen B81-SP84 står: "vist ikke lovlig udstykket".

For den opdyrkede hedeparcel modtog han i 1844 Det kongelige Landhusholdningsselskabs sølvbæger med inskriptionen: "Til den hæderlig virksomme Bonde sognefoged Anders Knudsen af Brejninge for Hede Opdyrkning.1843." 1843 er tilføjet af efterkommerne og burde altså være 1844.

I Anders Knudsens tid blev den nye landmålingsmatrikel indført i 1844. Brejning sogn blev delt i otte ejerlav. Bilring hørte til i det vestlige ejerlav og fik som den største gård matrikelnr. 2. Brejning kirke ejede en lille mark i ejerlavet lige vest for Brejninggårds vestlige dige, og da gejstligheden selvsagt gik forud for verdsligheden, fik denne mark matrikelnr.1.

Gårdens hartkorn blev samtidig sat op fra 3-4-3-2 til 3-5-2-3/4, og gammelskatten blev beregnet til 24 rdl 67 skilling.

Nicolai Ernst Fenger:

* 1815 på Christianshavn, København, + 1863 på Bilring. gift i Ringkøbing 1846 med **Ane Margrethe Busse**: (1821-1868). Død i Ringkøbing, begravet i Brejning. Ejer 31-3 = 18-6-1846.

Nicolai Ernst Fenger var cand.theol. fra Københavns universitet, men p.g.af dårlige nerver undlod han at søge embede og efter at have været skibspræst på Østen et par år, bad han sin fætter, Frits Fenger på Brejninggård, finde "en fredelig

lille bondegård" i området, og det blev altså Bilring. Han drev gården i starten med avlskarl og med forpagter fra før 1860.

Han giftede sig med saddelmager Johan August Busses datter fra Ringkøbing, og barnebarnet, Poul Fenger, fremhæver i sine erindringer, at familien ikke følte sig som hørende til bondestanden, hverken i denne eller næste generation. Man omgikkes borgerfamilierne i Ringkøbing, familien på Nr. Vosborg samt beboerne i Muldbjerg Mølle, som blev samlingssted for familier udenfor bondestanden.

Ane Margrethe Busse:

Forriges enke (madam Fenger), som drev Bilring videre efter mandens død med forpagter til sin død 1868.

Johan August Fenger:

* 1847 på Bilring, + 1907 samme steds.

gift i Hover 1871 med **Marie Elisabeth Hauch**: (1853-1897), fra Muldbjerg vandmølle, død på Ringkøbing sygehus og begravet i Brejning.

Om slægten se Dansk Slægtsforskning, Fredericia: Slægtsbog for efterkommere efter Johan August Fenger, født 1847, gårdejer i Bilring, Brejning sogn, 1963.

Paul Hauch Fenger: Erindringer 1955.

Emil Fenger: Langs med vejen. 1970.

Ejer 1-12-1868 = 21-1-1869, forriges søn.

Solgt 21-6 = 22-6-1881, Sandbæk matr.7 til Niels Erlandsen i Damgård.

Johan August Fenger drev Bilring med bestyrer indtil 1870, men overtog selv styret ret hurtigt herefter.

Han arvede Bilring efter sine forældre, mens tvillingebroderen Johannes Fenger, som var cand.theol. i København, fraskrev sig gården, men kunne leve af de midler, han arvede efter sine forældre.

Johan August Fenger beskrives som en dygtig og energisk landmand, noget hård i sin optræden, men selv om han var en krævende arbejdsgiver, var han på mange måder god over for sine ansatte, hvorfor karle og piger ofte var på Bilring flere år i træk. I hans tid steg koantallet til 24.

Udover at være en dygtig husmoder så fødte hans kone ham femten børn på femogtyve år, hvoraf de tretten børn var levedygtige, og Poul Fenger, der var en af de ældste, skriver i sine erindringer, at mens moderen var mild og god, kunne faderen, selv om han var glad for børnene, også være noget af en børste overfor dem, og de fik i hvert fald lært at bestille noget. Det kan være, at gassen gik noget af ham efterhånden som der kom børn til, for Emil Fenger, der var næst yngst, nævner ikke noget om faderens strenghed.

Han havde den ide, at når børnene fyldte femten år, skulle de klare sig selv, og det falder jo godt i tråd med, at den ældste, Nicolai, som femtenårig immigrerede til Atlantic i Iowa i USA i oktober 1887. Han rejste selv og skabte sig en tilværelse som farmer i USA, hvor han først døde i 1958. Hvor mange forældre ville sende en femtenårig ene af sted til USA i dag ? Men hans forældre må jo have haft tillid til, at hans opdragelse betød, at han kunne klare sig selv.

Han frasolgte engstykket Sandbæk matrikel 7 i 1881 til ejeren af Damgård i Brejning Fjalde, Niels Erlandsen. Dette engstykke, samt nabostykket Sandbæk matrikel 8, som nu hørte til Mosdal, lå østligst i Brejning sogn helt ude ved Timring sogneskel og var i fordums dage overdraget fæsterne i Bilring fra Brejninggård til at bjerge hø på, men da der er omkring ti kilometer derud, lå det jo mere passende for

naboen i Damgård, og samtidig havde man jo engparcellen på Hee Mærsk i den modsatte retning at tage vare på.

Han var med til at oprette den første landboforening her på stedet i 1888 og gik meget ind i arbejdet med at hjælpe nødstedte landmænd på fode igen i kriseårene i attenhundrede-firserne og – halvfemserne.

Anna Birgitte Hauch Fenger:

* 1873 på Bilring, + 1950 i Spjald.
gift i Brahetrolleborg kirke 1909 med **Mads Andersen Næs-gaard:** (1876-1953) fra Røjkumgård.
Ejer 2-2 = 7-2-1906, forriges datter.
Ejer 20-10-1909, Mads Næsgaard indført som ejer ifølge vielsesattest.
Ejer 19-2-1910 = 1-3-1911, Brejninggård matr.1dp.
Solgt 18-4 = 25-4-1917, Brejninggård matr.1dp solgt til Blæsbjerg matr.6aV.
Ejer 9-12-1903, matr.15dV.
Solgt 17-8-1934 til matr.18aV.

Byggede nyt stuehus og udlænger i 1912.
Byggede Hovedgaden 31, Spjald o.1938.

Mads Næsgaard var ud af gammel Brejningfamilie, og selv om især svogeren, Poul Fenger, påpegede, at han var "af bondestanden", så var både han og broderen, Emil, enige om, at han var en dygtig mand på mange områder, selv om Emil Fenger lidt drillende skriver, at han aldrig blev så dygtig en landmand, som hans kone var! Han havde store administrative evner og fik gennem årene mange betroede poster i lokalsamfundet.

Han er også interessant derved, at han er den, der gennem sit familieskab bagud forener den nuværende slægt på gården med flere af fortidens Bilringbeboere, idet han er efterkommer efter Eskild Nielsen på Bilring, der flyttede til Store Røjkum i 1774. Mads Næsgårds aner kan føres tilbage her i sognet til sekstenhundredetallet, og han har haft aner på en del af sognets gårde bl.a. Laurids Poulsen Skrædder, der boede på Dumpen i Kirkebyen og i 1743 bogstavelig gik i sort, da han erfarede at han skulle betale skat af sit skrædderhåndværk. Det var han nu ikke ene om at skulle, ikke så få af sognets fæstebønder drev et håndværk ved siden af fæstegården, men han var alligevel den mest snedige. Han gik til sognepræsten og fik attest på, at han havde taget skade på sindet. Om det var p.g.a. skatten eller af andre årsager, melder historien ikke noget om, men attesten blev sendt ind til Rentekammeret i København, hvor man forbarmede sig over ham, så han slap for at betale. Også den gang var der langt fra Brejning sogn til København! Og så levede han lykkeligt videre og døde som en gammel mand i 1798 og har efterladt sig ikke så få efterkommere her i sognet.

Mads Næsgaard medbragte slægtens gamle papirer helt tilbage til hans oldefar, Mads Gregersen, der fæstede gården i Langergårde i 1774. De blev gemt og glemt i et hulrum på loftet, men dukkede op igen omkring 1994, da Niels Schmidt var i gang med at rive et skillerum ned!

Thomas Fenger Næsgaard:

* 1913 på Bilring, + 2005 i Albany, Canada.
gift i Hee 1943 med **Karen Hansen:** * 1922 i Hee smedje.

Forpagter, senere ejer af Bilring 1938-1946. Søn af forrige. Herefter savværksejer m.v. i Hee, immigreret til Canada i 1953, farmer og frugtavl.

Thomas Næsgaard havde rejsefeber i blodet og overtog sikkert Bilring mere af pligt end af lyst og har sikkert ikke følt,

at han var kommet på sin rette hylde. Det gjorde han og familien til gengæld i Canada, hvor de sled sig til en god og meningsfyldt tilværelse, som man kan læse om i hans kones erindringer.

Se Hee sognearkiv: Den lyse – den blanke, Årsskrift 2003.

Johannes Jakobsen Schmidt:

* 1911 i Hjerting, + 1981 i Spjald.
gift i Brejning 1938 med **Marie Elisabeth Fenger Næs-gaard:** (1911-1983), født på Bilring, søster til forrige ejer.

Ejer af Bilring 1946 – 1966.
Før den tid gårdejer i Mejlby ved Århus.
Byggede Parkvej 12, Spjald, 1969.

Med familien Schmidt kom Bilring igen ind i en solid gænge, som har holdt sig til nu. I Niels Schmidts tid havde gården det største antal malkekøer her i sognet, og han, der skriver dette, kan selvfølgelig kun beklage, at lugten af ko nu er erstattet af lugten af løg ! Til gengæld kan det konstateres, at ligegyldig om besætningen består af kreaturer eller løg, så er alt lige så velpasset, som det altid har været.

Niels Næsgaard Schmidt:

* 1940 i Mejlby.
gift i Finderup 1966 med **Anne Margrethe Kjærgaard:** * 1946 i Finderup.

Ejer af Bilring 1-4-1968 – 2003.
Købt Ølstrupvej 13 o.1994.
Ombyggede udbygningerne i 1966 og 1972.
Omlagde produktionen fra mælk (85 køer) til spiseløg og kornavl fra omkring 1980 og frem.
Flyttet til Ringkøbing i 2003.

John Næsgaard Schmidt:

* 1976 på Bilring.
samboende med **Mette Mølgaard.**

Ejer af Bilring fra 2003.
Købt Bækgård, Kærhusvej 9 i 2002.

Driften

Til Bilring hører 125 ha, og driften omfatter 150 ha. De 60 ha er med spiseløg på friland, og det giver 2400 tons løg årligt. Løgene opbevares på gården, pakkes og afleveres til Coops lager ved Århus.

Køber man et pose løg, hvor der på mærket står J. Næsgaard Schmidt, så er løgene avlet, sorteret og pakket på Bilring.

Sønderholm

Hans Otto og Lars Tingleff på gårdspladsen med den moderne vandkunst.

Sønderholm er en af de gamle proprietærgårde på Koldingegnen. Gården ligger i Vonsild sogn, et af ”de otte sogne” som sammen med Ærø og et distrikt ved Ribe i 1864 blev tillagt Danmark til erstatning for kongehusets besiddelser i Slesvig. Gårdene i dette område ved Kolding har altid været frie mod at stille folk til militærtjeneste. De otte sogne har således været præget af store og mellemstore proprietærgårde, men få egentlige herregårde.

Therkel Mathiassen skriver i værket ”Herregårdene og Samfundet” om besiddelsesforholdene og nævner de herregårde, der har været i slægten tilbage til enevældens indførelse: ”Den eneste borgerlige gård, der går så langt tilbage er den store proprietærgård Sønderholm i Vonsild syd for Kolding, der har tilhørt slægten Tingleff siden 1665.”

Sønderholm ejes af Lars Tingleff, der er 10. generation. Han overtog gården i 1977. Dengang var arealet 120 ha. Siden er gården kommet op på 220 ha. 160 ha er agerjord og 60 ha skov.

Lars Tingleff har drevet Sønderholm med planteavl, men Vonsild by har bredt sig, og de nye forhold vanskeliggør driften, derfor har Lars Tingleff valgt at ændre driften. Skoven passer han selv. Der er en mindre produktion af juletræer, resten er løvskov med en god jagt. Halvdelen af jorden er forpagtet til en svineproducent og den anden halvdel til en nabo.

I 10 år var Lars Tingleff bestyrer af Sønderkov Hovedgård, som hans far, H. O. Tingleff, havde i forpagtningen gennem 28 år.

En lokalplan fra 1970'erne sikrer, at Sønderholm bevares som gård, og i 1984 gennemførte Lars Tingleff en frivillig fredning af hovedbygningen og haven.

Hovedbygningen er opført i 1844. Udlængerne er opført i 1897 efter brand, og østlængen blev fornyet i 1978. Udlængerne er lejet ud, men de holdes i fin stand. Lars Tingleff siger: ”Der er alt for mange gårde, der har forfaldne bygninger. Enten skal de rives ned eller holdes ved lige.”

Nu bruger Lars Tingleff tiden på byudvikling. Han har netop udstykket og opført 12 huse nord for gården.

Lars Tingleff er gift med Bente, der er bogholder, og de har to døtre: Anne, HD i organisation, bor og arbejder i Køben-

havn, og Ellen, der læser til cand. cur. i Århus. Hun er interesseret i at blive 11. generation på Sønderholm.

På Lars Tingleffs kontor hænger en slægtstavle. På den står: Hvad du har arvet fra dine fædre, erhverv det for at besidde det.

Nedenunder står digtet:

Det er en ganske egen sag
At eje fædres bolig,
Thi slægten ånder nat og dag
Omsværmer den så trolig.

Den mand, der fremmed arne får,
Er halvt om halvt kun lejer.
Det sande hjem først den mand får,
Der fædres arne ejer.

Slægten

”Nis Hansen fra Tinglev vil altid være hovedfiguren i slægten Tingleff, for det var ham, der navngav den. Fra sin ankomst til Vonsild i 1665, markerede han ved at kalde sig Nis Hansen Tingleff, at han grundlagde en ny stamme i menneskehedens mangfoldighed af slægter.” Således indledes Tingleff Navnebogen af Svend Tingleff fra 1998.

Slægten kan føres længere tilbage til landsbyen Vippel vest for Tinglev. Nis Hansens farfar var en såkaldt frigårdsejer. Og Svend Tingleff fortæller: ”De for Sønderjylland karakteristiske frigårdsejere var så at sige en overklasse blandt selvejerbønder, hvis tilstedeværelse har bidraget til at hæve standen. De var berettiget til at føre skjold og hjelm og måtte i alt fald efter kongerigets sædvane være at henregne til den lavere adel.”

Nis Hansens far blev kaldt Hans Hansen Küster. Tilnavnet er tysk og betyder degn. Han var degn og skoleholder i Tinglev til sin død i 1659.

Nis Hansen var født i 1630. Han fik en god skolegang hos faderen og kom i latinskole. Men da skolen måtte lukke på grund af Torstenssonkrigen i 1643 rejste han hjem, og kom ikke tilbage til studierne. Han indledte en militær karriere som kornet i Det pentziske Regiment. I årene 1646-1650 rejste han i krigstjeneste i Frankrig og Nederlandene, blev såret og sendt hjem. Som såret fik han ”Kongens Penge” og nåede at blive restitueret. Han blev degn, men krigen med svenskerne og forskellige epidemier gjorde livet vanskelige omkring Tinglev, og derfor søgte Nis Hansen til Koldingegnen, hvor han købte en gård i 1665.

Nis Hansen var gift med Birgitte Nissdatter.

Hvornår Nis Hansen Tingleff døde vides ikke, da kirkebogen mangler for årene 1708-26, men hans søn Hans Nissen Tingleff (1659-1736) overtog gården. Han var i andet ægteskab gift med Maren Nielsdatter (- 1748). I dette ægteskab fødtes i 1711 Hans Hansen Tingleff, som i 1734 blev gift med Maria Hansdatter (1709-1790). Hans Hansen Tingleff døde i 1770, og enken overlod efter to år gården til sønnen Hans Hansen Tingleff (1735-1801). Han blev i 1767 gift med Zophia Schwansmark (1742-1826.)

I 1797 overtog deres søn Søren Hansen Tingleff (1767-1840) gården. Han var gift med Kjersten Rasmusdatter Hau (1787-1843). Han var også studehandler.

Hovedbygningen set fra vejen. Studehandlen var en meget betydelig eksportindtægt i midten af 1800-tallet. At studehandlen var meget givtig ses tydeligt den dag i dag. Når man kører rundt i de otte sogne, ser man mange steder meget store og flotte stuehuse, som typisk er bygget mellem 1840 og 1880 – studehandlens storhedstid.”

Om ham fortæller sønnesønnen Niels Hansen Tingleff i slægtsbogen:

”Han skal have været en høj, mager, meget flittig mand, der vedblev dagligt at arbejde sammen med gårdens folk til han var over 70 år. Min fader, der dengang var hjemme og deltog i arbejdet, har fortalt, at når de slog græs, måtte de på ingen måde slå hurtigere, end at den gamle kunne følge med, - min fader gjorde opmærksom på, at han jo på den måde sinkede folkene og bad ham lade være med det for en gammel mand så strænge arbejde, men det nyttede ikke.

Søren Tingleff var efter datidens begreb en velhavende mand, - jeg har hørt fader fortælle om, hvorledes han havde sine penge stablet i tutter (seddelpenge kendtes så godt som ikke) og hengemt i et gammelt egechatol.”

I 1838 overtog sønnen Hans Sørensen Tingleff (1808-1876) gården. Han var i 1842 blevet gift med Maren Nielsdatter Winkel (1815-1899). Han var sognefoged og kirkeværge, og i slægtsbogen fortæller Niels Hansen Tingleff:

”Min fader blev efter sin konfirmation sendt til en skolelærer i Aller sogn ved Christiansfeld, der var anset som en meget dygtig skolemand. Hos ham blev han hele vinteren og nød fortsat skoleundervisning. Slesvig og Holsten havde dengang et langt bedre skolevæsen end kongeriget, thi der var allerede den gang daglig skolegang.

Min fader var bl. a. en dygtig studehandler. Han indkøbte store partier i omegnen, som så i forening med hans på Sønderholm fodrede stude blev trukket til forårsmarkederne i Husum og Itzehoe. Det var en flok på omkring 90 dyr.

Min fader forstørrede ejendommen meget og byggede i årene 1844-1856 gården fuldstændig op af grundmur og med tegltag på stuehuset. De gamle huse bestod af egeplanker i stedet for mur, og stuehuset var af bindingsværk.

Nordslesvigerne var dengang som endnu, meget danske og meget kongetro, hvad følgende lille episode, som min fader altid fortalte med stolthed, beviser.

Da Kong Frederik den Syvende i efteråret 1863 opholdt sig på Lyksborg, tog kongen og grevinde Danner med følge til Haderslev for at bese den nye af stadsarkitekt Vinstrup opførte kirke i Tystrup, umiddelbart syd for Christiansfeld. Haderslev Amts bønder greb derved lejligheden til at indbyde kongen og grevinde Danner med følge til en middag på gæstgivergården i Christiansfeld.

Ved bordet herskede den mest udmærkede stemning, og kongen udtalte, at det var første gang, han var inviteret af bønder, og særlig glædede det ham, at det var sket i Slesvig.

Kongen, der allerede den gang følte sig svag, og ikke turde drikke vin, rejste derpå tilbage til Lyksborg, hvor han døde i november samme år.

Vonsild sogn var ved ovennævnte lejlighed repræsenteret af Hans Wissing, Simon Raben og min fader, Hans Tingleff. Couverten kostede 36 Rdl.”

Et andet sted i slægtsbogen fortælles om Hans Sørensen Tingleff:

”Oldefar samlede drifter af stude sammen og drog til Husum og Itzehoe. Han havde stude med i kommission fra de andre gårde – bl. a. præstegården. Når han kom hjem afregnede han så med studeopdræterne. Ved en bestemt lejlighed kom han sent hjem en lørdag, og næste dag var der barnedåb, hvor han skulle holde sin søn over dåben.

Præsten brugte samme ritual som i dag og spurgte: ”Hvad skal barnet hedde?” Og tilføjede lavmælt: ”- og Tingleff, hvad kostede studene?”

I 1873 overtog Niels Hansen Tingleff (1849-1932) slægtsgården, som han i 1876 gav navnet Sønderholm. Han blev i 1873 gift med Andrea Maria Conradine Conradsen (1854-1921).

Han var medlem af Vejle Amtsråd og formand for Kolding Herreds Landbrugsforening.

På hans tid hørte der over 300 tdr. land til gården, men efter avlslængerne var nedbrændt i 1896 oprettedes en ladegård på en udlod under Sønderholm, som fik navnet Vonsild Nygård. De to gårde havde tilsammen 174 ha, og de blev drevet under ét.

I ægteskabet var 10 børn.

Hans ældste søn Hans Sørensen Tingleff blev ejer af Skerrildgård ved Hornsyld, og den næstældste Otto Hans Martin Tingleff (1886-1970) blev i 1921 ejer af Sønderholm. I 1918 var han blevet gift med Ellen Ahlbo Nielsen (1886-1971).

Han fortsatte driften af Sønderholm og Vonsild Nygård med henholdsvis 111,4 ha og 62,5 ha.

Kvægbesætningen var af Rød dansk Malkerace og bestod af 70 køer og 3 tyre på Sønderholm og 50 stk. ungkreaturer på Nygård. Der var 14 arbejdsheste, 20 søer, årligt leveredes 300 slagtesvin, og så var der 400 høns.

O. H. M. Tingleffs ældste søn, Niels Tingleff, blev forpagter af Gisselfeld og Hessede hovedgårde ved Haslev, mens den yngre søn Hans Otto Tingleff (1923) overtog Sønderholm.

Han var i 1950 blevet gift med Gudrun Agnete Bing (1928-1966). I 1977 giftede H. O. Tingleff sig med Ingrid Repsdorp Mogensen. Han var formand for Vejle Amts Tolvmandsforeningen og i bestyrelsen for Understøttelsesforeningen for jyske landmænd og deres efterladte. Men hovedvægten blev lagt på driften af Sønderholm og Sønderskov Hovedgård, som han havde i forpagtning gennem 28 år.

I 1977 købte Lars Tingleff (1952) Sønderholm, hvor han er 10. generation.

Sønderholm er et fornemt eksempel på en dansk slægtsgård. Gennem 10 led er gården vandret fra far til søn, og den gård som nu står, er samlet og bygget af slægten.

OGN

I haven står en mindesten fra 1917 med følgende indskrift:

*Fædrene Jord
1665
Mit hjem, hvor mine
Fædres Fjed
Gier gjenlyd ud fra
hvert et Sted,
hvor Livet det sig
formed smukt,
i Kærlighed
og hjemmets tugt.*

Nyt fra kredsene

Sjælland syd

Den 31. juli 2007 havde kredsens sin anden sommerudflugt, hvor der var mødt omkring 80 glade medlemmer hos Hilda og Wessel Doldersum i Hastrup, for at bese deres store kogård og for at høre om den hollandske families liv og fremtidsplaner her i Danmark.

Det var en fornøjelse at se, hvor meget familien har nået på 10 år, og Wessels fortælling blev opmærksomt fulgt af de omkring 300 nysgerrige køer og de mange gæster.

Turen gik videre til Svinø kirke, som blev helt fyldt. Her fortalte Palle Jensen om kirken og mindelunden for de nedskudte allierede flyvere.

Turen sluttede yderst på Svinø, hvor vi spiste vores aftensmad, mens vi nød den flotteste udsigt, man kan tænke sig ud over Dybsø.

Palle Jensen fortalte derefter om Svinøs historie.

Det var en meget interessant eftermiddag med dejlig mange deltagere.

Højskoledagen

Sjælland Syd indbyder til den traditionelle højskoledag **lørdag 3. november kl. 9.30** på Lundby Efterskole (der har til huse i den tidligere landbrugsskole) Efterskolevej 8, 4750 Lundby, med følgende program:

Kl. 9.30 Kaffe, velkomst og orientering ved skolens forstander. Derefter foredrag. Kl. 12.00 frokost og sangtime.

Kl. 14.00 eftermiddagskaffe og foredrag.

Kl. 16.00 afslutning.

Slægtsgårdsforeningens landsformand Peder Mouritsen, Sædding Storgaard, bliver den ene foredragsholder, mens der endnu ikke er truffet endelig aftale med dagens anden foredragsholder.

Tilmelding senest 24. oktober til Ole Krogh Jensen, Krogbrogaard, Holmevej 89, 4700 Næstved, tlf. 55 54 00 56, bedst formiddag.

Dorrit Røtting.

Århus Amtskreds

Den 24. oktober er der medlemsmøde kl. 19.30 i "Den gamle Stald" på Gl. Estrup ved Auning.

Vi hører om opstart og procedure vedrørende ølbrygning på lokalt bryggeri.

Herefter afholdes der ordinær generalforsamling.

Anne Lis Ladefoged

Fynskredsens

Onsdag den 26. september kl. 14.00 besøg i Humlemagasinet, Rugårdsvej 51, Harndrup.

Vi skal se Humlemagasinet temahaver, museet med de historiske dukker, og Peder Pedersen vil fortælle og vise rundt. Vi slutter med kaffe og Prinsesse Marie lagkage
Pris: 130 kr.

Tilmelding senest d. 24. september.

Karen

Det store theselskab

Den første lørdag i september fejrer Holbæk Museum sin fødselsdag med Det store theselskab i museets prægtige have, hvor der står en thepavillon, fra den gangen haven var apotekerens.

Alle foreninger kan deltage, og da Slægtsgårdsforeningens sekretærfamilie – Inger og Henning Hansen – bor i nærmeste opland af Holbæk, har de i de foregående år repræsenteret foreningen.

I år var Inger og Henning optaget af en familiesammenkomst, så formanden for Vestsjællandskredsens, Vagn Juel Jørgensen, påtog sig opgaven sammen med sin hustru Bodil og foreningens redaktør.

Alle deltagere serverede the, enten en the som museet har valgt, eller en som man selv havde medbragt. Og så var der kager.

Bodil og Vagn havde plukket en stor kurv med Guldborgæbler, og den blev flittigt besøgt, da mange af theselskabets gæster trængte til lidt modgift.

Det var en hyggelig eftermiddag, hvor man kommer i kontakt med mange mennesker, og så var der underholdning ved Holbæk Byorkester og et lokalt sangkor.

Bodil have bagt en lækker mandarinkage og ingefærsmåger, og vi fik citronte fra museet.

Anderledes var det med Danmarks Vej- og Bromuseum, der er ved at etablere sig i Holbæks udkant. De havde en finsk tjærethe, "rutebillagkage" og "rutebiler".
Ældresagen bød på kamillete!

Efter at have prøvesmagt alle kager og næsten alle slags the, konstaterede bladets udsendte, at hans metabolik havde vanskeligt med at stå mål med hans konsumerings, men kom dog over eftermiddagen unde kalamitet.

OGN

Bodil og Vagn Juel Jørgensen repræsenterede Slægtsgårdsforeningen ved Holbæk Museums fødselsdagsarrangement - Det store The-selskab.

Tror du, du kan klare det?

Godsejer Rolf V. de Neergaard, Gunderslevholm på Midtsjælland fyldte i foråret 80 år og udsendte derefter erindringsbogen med titlen "Tror du, du kan klare det?"

Bogen er beretningen om et interessant liv. Opvokset på herregården Valdemarskilde ved Slagelse som søn af godsejer Viggo de Neergaard og hustru – den schweizisk fødte - Elisabeth Perrochet. Skolegangen begyndte godt i en lille privatskole i Slagelse og endte nærmest kaotisk, men afsluttedes dog med studentereksamen.

Da Rolf de Neergaard var 20 år fortalte faderen, at hans halvfætters enke på Gunderslevholm ønskede at han skulle købe Gunderslevholm. Resultatet blev, at han overtog godset i 1947, men faderen stod for driften indtil 1952. Da Rolf de Neergaard blev spurgt om han var interesseret i at overtage Gunderslevholm spurgte moderen: "Tror du, du kan klare det?" De fem år, som var mellem købet og overtagelsen, blev udnyttet til relevant uddannelse i land- og skovbrug.

Erindringsbogen fortæller om driften på Gunderslevholm, hvor landbruget blev ledet af en værdsat overforvalter, så Neergaard kunne samle sig om skovene, herregårdens bygninger, fæstegodsets tilstand, naturforvaltningen og haven.

Bogen er en meget interessant beretning om livet på en stor dansk herregård i 1900-tallets anden halvdel. Omkring 1950 var der et stort folkehold til driften, der omfattede mark, skov, kvæg og svin. Her i 2007 er der kun mark og skov. Driften af markerne klares gennem en driftsaftale med nabogodset Førslevgård.

Rolf V. de Neergaard har altid været meget engageret i skovdrift, og denne driftsgren har stor plads i bogen. Afsnittet rummer mange synspunkter om skovdrift før og nu.

Forvaltningen af de mange huse med jord, der hører til godset, får en omfattende beskrivelse med kraftige kommentarer til husmandsbevægelsen. Ligeledes beskrives bl. a. kommunens manglende forståelse for naturforvaltningen, for uanset en landmands hensigter, så betragter den offentlige forvaltning altid en landmand som naturfjendsk.

Der er et fornøjeligt afsnit om jagt. Bl. a. om jagten på Blishøns på Bavelse sø, de såkaldte søslag.

Bogen slutter med et meget læseværdigt afsnit om Gunderslev kirke, som efter mange år under godset blev afløst i 1980. Godsejeren fortæller om det omfattende arbejde, det var at holde kirken ved lige og om vanskelighederne ved afløsningen.

Bogen er værd at læse, for den rummer mere end godsejeren egne erindringer. Den rummer også et stort stykke kulturhistorie, nemlig om livet på et stort landbrug, hvis hele drift er ændret så totalt i hans ejerperiode.

OGN

Rolf V. de Neergaard

Tror du, du kan klare det.

Udgivet på eget forlag 2007.

240 sider.

200 kr. foruden forsendelse.

Bogen bestilles hos forfatteren tlf.: 55 45 00 01.

. side 2
. side 3
. side 4
. side 10

Andelsbevægelsen
og de lokale andelsfoderforeninger side 11
Det gamle hospital side 14
Nyt fra kredsene side 15
Tal, mål og vægt side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening
Oktober-november 2007
Nr. 390 - 63. årgang

Lykkenssæde på Sydfyn.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61,
4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40,
Sædding, 6830, Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskredsen)

Jens Brogaard Jensen

»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmkredsen)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«,
Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«,
Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,

»Højtoftgård«,
Gammelbyvej 40, Fjelstrup
6100 Haderslev,
tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkredsen)

Chr. A. Krogh

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83
(Formand: Ringkøbingkredsen)

Steffen Buch Juul

Jægergården
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
(Formand: Vejlekedsen)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribekredsen)

Esben Oddershede,

»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97 98 12 82

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf. 86 30 17 77
(Formand: Århuskredsen
og Arkivudvalget)

Jørgen F. Schmidt,

»Bondeseje«
Randersvej 181, Lime,
8544 Mørke
tlf. 86 97 47 69

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Poul Kristian Poulsen,

Kingovej 5
9600 Års
tlf. 98 62 16 80
(Formand: Himmerlandskredsen)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105.
9640 Farsø,
tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkredsen)

Formanden skriver:

På hovedbestyrelsesmødet tog vi et emne op, som har rumsteret lidt ved tidligere møder, nemlig foreningens logo.

Det gamle mærke med sædemanden, der går under et træ er romantisk, men det afspejler ikke den moderne slægtsgård.

Skal en gård have mulighed for at blive i slægten, skal det være en gård i god drift, og det viser det gamle logo ikke hen til.

Det gamle logo er stavnsbåndsromantik, og udtrykker også noget om landbrugets situation, da Dansk Slægtsgårdsforening blev stiftet i 1941, men det er meget langt fra et dynamisk landbrug, som er rustet til et kommende generationskifte.

Derfor besluttede hovedbestyrelsen at udskrive en konkurrence blandt medlemmerne til et nyt og mere tidssvarende logo.

Peder Mouritsen

Forsinkelse

Nr. 389 af Slægtsgården var færdig fra trykkeriets side den 20. september.

Med undren så foreningens sekretær og kasserer til, for bladet kom ikke ud, og efter en henvendelse til Post Danmark fik Inger M. Hansen den 9. oktober følgende svar: "Bladet var blevet væk, er fundet og adresseret mandag, den 8. 10. med omdeling fra tirsdag. Jeg beklager meget forsinkelsen. Med venlig hilsen Bent Østbye."

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:

Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6,
Årslev, 8900 Randers. tlf. 86 49 13 40

Alis og Henry Slemming, Hammelevvej 18,
Hammelev, 8500 Grenå, tlf. 86 32 01 99

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 391 udkommer omkring den 20. december 2007. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. december 2007.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup Offset A/S
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Hovedbestyrelsesmødet

den 23. oktober 2007

Traditionen tro blev efterårets hovedbestyrelsesmøde afholdt i Dansk Landbrugsmuseums lokaler på Gl. Estrup.

Landsformanden indledte med en tak til Vestsjællandskredsen for et godt årsmøde, og kunne derefter byde velkommen til Else Skovbo Jensen, som er ny medarbejder på arkivet.

Sekretæren meddelte, at postvæsenet ændrer på priserne for udsendelse af blade. Det er uoverskueligt, hvad det kommer til at koste, men det bliver afklaret inden næste hovedbestyrelsesmøde.

Årsmødet gav underskud på 15.000. I forbindelse hermed blev prisen for årsmøder diskuteret og bl.a. blev man enige om, at betalingen for formandens og sekretærens arbejde skal anføres i en post for sig fremover.

Medlemsstatistikken viser temmelig stor nedgang i medlemstallet.

Skal vi fremover sætte kontingentet op, eller skal vi måske nøjes med 4 blade om året.

Vi regner på det.

Ejgil Overby meldte fra Slægtsgårdsarkivet om god gænge i arbejdet. Der kommer stadig en del gæster og mange forespørgsler på e-mail. Alt bliver besvaret bedst muligt.

Arkivet har fået en hel del bøger fra Ole G. Nielsen, bl.a. Holbæk Amts Historiske Samfund.

Den gamle fotokopieringsmaskine er brudt sammen, men man har fået en ny, som virker til alles tilfredshed.

Også i år har arkivarerne deltaget i Indenrigs- og Sundhedsministeriets Landdistriktskonference. Et meget interessant møde i Hedensted og omegn.

Til delvis aflastning af Alis og Henry Slemming har man fundet frem til slægtsforsker Else Skovbo Jensen, fra Bjerteringbro, som er meget interesseret i at arbejde på arkivet.

Malkekoneprojektet er godt i gang.

Peder Mouritsen meddelte at bladet er i god gænge. Nr. 389 havde forputtet sig hos postvæsenet i 3 uger, så det kom meget sent ud.

Nr. 390 er næsten færdigt.

Vagn Juel Jørgensen var uenig i Ole G. Nielsen måde at omtale aflysningen af besøget i Høve Valgmenighedskirke ved årsmødet.

Hovedbestyrelsen var enig i, at det er i orden, at en begravelse kommer før et turistbesøg.

Vort trykkeri, Omega, er blevet solgt til et andet trykkeri i Slagelse, men foreløbig trykkes bladet som sædvanligt.

Fra rejseudvalget blev det oplyst, at vi havde en god rejse til Ålandsøerne i sommer.

Ole G. Nielsen har en aftale med Niels Kirkegaard, om at lave en tur til Polen i begyndelsen af juli 2008.

Konstitueringen:

Alle valg var genvalg, og derfor ser bestyrelsen sådan ud.

Formand Peder Mouritsen

Næstformand Karen Jacobsen

Forretningsudvalg: Peder Mouritsen,
Karen Jacobsen
og Elise Jensen

Arkivudvalg: Anne Lis Ladefoged, formand,
Esben Oddershede,
Jørgen F. Schmidt
og Jens Skytte.

I fortsættelse af drøftelsen om vedtægtsændringer på sidste hovedbestyrelsesmøde, havde hovedbestyrelsens medlemmer modtaget forslag til nye vedtægter, som det midlertidige udvalg havde udarbejdet.

Forslaget til vedtægtsændringer blev gennemgået og diskuteret, og godkendt uden ændringer.

Forslaget til nye vedtægter skal godkendes på årsmødet, og vil blive udsendt med det øvrige årsmødemateriale.

Forslaget til nye vedtægter kan ses på hjemmesiden.

Det kan kort siges, at forslaget først og fremmest er en sproglig bearbejdning, men der er en meget væsentlig ændring: De gældende vedtægter har en hovedbestyrelse med 1 repræsentant fra hver kreds samt 6 årsmødevalgte medlemmer. Dette ændres til 1 repræsentant fra hver kreds og en landsformand, som vælges på årsmødet.

Det blev også diskuteret om vi skal have nyt logo.

Vi vil skrive en notits i næste Slægtsgården og bede om forslag fra vore medlemmer inden 1. februar.

Jens Ulrik Tarpgaard redegjorde for planerne for årsmødet 2008.

Det bliver 31. maj og 1. juni med base på Fjordgården i Ringkøbing.

Vi indleder årsmødet lørdag formiddag hos Jens Ulrik Tarpgaard og kører derfra til Vedersø kirke og gamle præstegård. Her får vi en sandwich. Derefter kører vi gennem Vest Stadil Fjord til Vesterhavet.

Herefter kommer vi til Fjordgården til selve årsmødet.

Søndag skal vi til Hover kirke, Nr. Vosborg og Trans kirke. Derefter besøg og afslutning hos Niels Mikkelsen, formand for Danish Crown.

Årsmødet 2009 bliver 23. - 24. maj i området ved Grenå og Ebeltoft.

Under meddelelser fra de enkelte kredse fortalte kredsformændene om deres udflugter og møder.

Referat: Inger M. Hansen.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv - Tlf. 59 27 59 77

Lykkenssæde

Hovedbygningen til Lykkenssæde blev opført samtidig med Henning Schrolls overtagelse af gården i 1793/1794. Det blev grundmuret og teglhængt på grund af mangel på egetømmer til bindingsværk og vanskelighed med at skaffe langhalm. Inden de nuværende ejere – Charlotte og Henning Schroll – flyttede ind, blev huset restaureret ved arkitekt Jan Skovsen Hansen, som benyttede lejligheden til at føre huset tilbage til den oprindelige ruminddeling og farvevalg. (Tegning: Erik Bork.)

Lykkenssæde ligger i Højrup sogn - godt en halv snes kilometer nord for Fåborg. Gården er dannet i 1793/1794 af to fæstegårde under baroniet Brahetrolleborg, og har siden været ejet af slægten Schroll.

Gården var oprindelig høravlingsinstitut, og i besættelsestiden var det afleveringssted for lokale tobaksavlere.

Lykkenssæde ejes af Henning Schroll, der overtog gården 1. januar 2006. Han er syvende generation, og i ægteskabet med Charlotte har de børnene Gustav Frederik, Georg Nicolaj, Ellen Margrethe og Astrid Elisabeth.

Både Charlotte og Henning Schroll er agronomer.

Driften

Til Lykkenssæde hører 207 ha, hvoraf 190 er agerjord. Henning Schroll forklarer: Til Lykkenssæde har min far købt Skelbo (1967), Frydshjem (1979) og Aksglæde (2004) og jeg købt Ærenssæde (1983), som min far købte i 1991, da vi flyttede til Tyskland. I alt 207 ha.

Der er en årlig produktion af 10.00 slagtesvin.

I 1993 købte Henning Schroll sammen med faderen Gut Dennin i Mecklenburg-Vorpommeren. Her er 1100 ha markdrift, 180 ha skov, 700 søer og 160 malkekøer.

Henning Schroll driver selv begge landbrug, så tirsdag til torsdag er han i Tyskland og i den forlængede weekend er han på Fyn.

Gården

I slutningen af det attende århundrede ændredes landbrugets forhold væsentligt ved gennemførelsen af landboreformerne, der ophævede stavnsbåndet og sikrede bønderne ejendomsretten til deres jord. Desuden gennemførtes en stor omfordeling af jorden således, at jord og ejendom samledes, hvilket betød, at en del gårde blev flyttet ud af landsbyerne. Lykkenssæde er et usædvanligt produkt af denne udvikling. Navnet kan føres tilbage til landboreformernes periode, og er et af de mange poetiske navne, der er så karakteristisk for egnen. En stor del af Højrup bys jorder hørte dengang under baroniet Brahetrolleborg, og navngivningen er sandsynligvis foretaget af greveparret – Sybille og Johan Ludvig Reventlow – godt hjulpet af digteren Jens Baggesen, der var en hyppig og velset gæst.

Proprietærgården Lykkenssæde opstod ved sammenlægning af to fæstegårde: Bækkelund og Lykkenssæde, og blev bygget på det sted, hvor bondegården Lykkenssæde skulle ligge efter udflytningen.

Brahetrolleborg erhvervede Bækkelund i 1740 og Lykkenssæde i 1746.

I august 1793 fik Henning Schroll købekontrakt på de to gårde. Skødet på Bækkelund er udstedt 23. december 1793 og på Lykkenssæde 6. januar 1794.

Henning Schroll

Henning Schroll (1760-1833) der fik Lykkenssæde til udviklingen af høravl i Danmark, var født på den fynske herregård Frederiksgave (nu Hagenskov), hvor hans far, Johan Georg Schroll, var gartner.

Farfaderen kom til Frederiksgave fra et gods i Sachsen. Ejeren af Frederiksgave var major Dewitz, og hans hustru havde familiære bånd til godset i Sachsen.

Johan Georg Schroll døde i 1773, da sønnen Henning var 13 år.

I bogen ”Slægten Schroll gennem 200 år” skriver forfatteren Frede Th. Michaelsen:

”Omkring tidspunktet for faderens død ejedes Frederiksgave af den kendte storkøbmand Niels Ryberg. Menneskeven, som han var, tog han sig af den faderløse Henning og fik ham sat i lære hos en af sine københavnske forbindelser, englænderen Howden, der bestyrede et væveri og hegleri til forarbejdning af hør. I forbindelse hermed var der oprettet et hjem for forældrelose børn og voksne fattiglemmer.

Såvel i Danmark som Europa i øvrigt befandt vi os på det tidspunkt i en periode med vældig foretagsomhed og vilje til ophjælpning af landets økonomi. Det drejede sig om en økonomisk handelspolitik – almindeligvis kaldet merkantilisme, og som i korthed gik ud på at holde flest penge hjemme i landet ved selv at producere dets fornødenheder. Altså en art beskyttelsespolitik rettet mod indførelse af varer fra udlandet. Man kunne derved samtidig skabe beskæftigelse for en mængde mennesker, hvorved bestræbelserne også fik en medmenneskelig hensigt. Disse iværksættere blev almindeligvis kaldet filantroper og var ofte at finde blandt de jordejere, der var gået foran i bondereformarbejdet. Både på Brahetrolleborg under Johan Ludvig Reventlow og hos svogeren Schimmelmann på Lindenberg blev der f.eks. indrettet linnedvæverier, som et praktisk udtryk for den merkantilistiske idé.

Den hjemlige hørproduktion til forsyning af sådanne væverier var dog hverken tilstrækkelig stor eller af tilfredsstillende kvalitet.

Det ville Ryberg råde bod på, og spurgte derfor Howden, om der blandt hans lærlinge var en, der var værd at satse på med en grundigere uddannelse. Det havde Howden netop i den unge Henning Schroll.

Det passede naturligvis Ryberg udmærket, at den faderløse dreng havde udviklet sig så godt, at han fortjente en videregående uddannelse. Henning havde da været i Howdens væveri i 5 år og rejste nu som 18-19 årig ud til de steder, hvor hør dyrkning blev drevet til større fuldkommenhed: Westfalen, Holland, Belgien for til slut at opholde sig en tid i Skotland. Han blev under denne fireårige rejse understøttet af Ryberg og Howden og aflade ved sin hjemkomst en prøve i sine færdigheder. Endskønt denne faldt tilfredsstillende ud, var han dog ikke tilfreds, men rejste igen til Belgien og Holland. Det sidste sted lærte han især indgående om dyrkningsmetoderne, mens man i Skotland lå forud med behandlingen af hørren.

Johan Ludvig Reventlow, der var medlem af Kommercekollegiet (Handelskammeret) havde hørt om den unge Schrolls uddannelse og i kollegiet gjort opmærksom på hans eksistens.

Reventlow havde på det tidspunkt indrettet et damaskvæveri i Spanget ved Brahetrolleborg og var villig til at overlade Schroll arealer på godset, hvor han kunne aflægge prøve på sine færdigheder i hør dyrkning. Alt dog under forudsætning af, at man ikke kom i vejen for Rybergs planer med den unge mand.

Det lod nu til at kunne gå op i en højere enhed: Henning Schroll var kommet hjem fra Skotland i september 1790 efter en uddannelse, der havde straks sig sammenlagt over 11 år foruden de 5 han havde været hos Howden som halvstor knægt.

Ryberg havde ikke planer for hans fremtid, hvorimod Reventlow i høj grad var parat til at anvende hans færdigheder.

Det var en 28 årig, veluddannet og meget berejst mand, der sendte en ansøgning til Handelskammeret om tilladelse til at aflægge en prøve på sin kunnen.

Ud fra den sikkerhed, brevet lægger for dagen, er man klar over, at det er en ung mand, der ved, hvad han vil og kan. Han ønsker jord, hvori der normalt kan avles hvede og byg. Der bør være en sø

eller en å i nærheden med omgivende engbund. Der bør tilfælde være tilstrækkeligt med arbejdskraft. Han anfører endvidere, at man efter en afgrøde med hør bør vente 6-8 år, inden jorden igen kan udlægges med denne afgrøde. Hertil kommer endvidere de nødvendige redskaber samt et hus med en tørreovn.

Reventlow var straks villig til at imødekomme Schrolls ønsker, og hermed indledtes et frugtbart samarbejde mellem de to foregangsmænd, der kom til at bestå usvækket til Reventlows død i 1801.

Forsøgene fandt dels sted på godsets jord og dels på forskellige bondegårdsjorder, så betingelserne kunne blive varierende som muligt. Et fond under Handelskammeret havde givet forskud, og man ville herfra følge op med resten af udgifterne, når prøven var afsluttet. Kammeret ønskede nøje kontrol med Schrolls duellighed med henblik på senere uddannelse af lærlinge.

I tiden fra 6. til 17. maj 1791 blev der sået hørfrø fra såvel Riga som Holland. Siden kom lugning, ruskning, rødning, hegling og tørring sommeren og den følgende vinter igennem. I marts 1792 var man så vidt, at Schroll kunne opstille tabeller over resultatet.

Reventlow var begejstret over prøvens resultat og håbede i et brev til Handelskammeret, at de høje herrer dér også var det. Samtidig udtrykte han ønske om at knytte Schroll nærmere til godset og det allerede etablerede damaskvæveri.

Handelskammeret havde fået tiltro til Schroll, og der kom gang i planerne om Schrolls erhvervelse af en gård på 150 tdr. land. I januar 1793 bevilges Schroll 200 rd. årligt på livstid af Handelskammerets fond samt 20 rd. for hver lærling op til 10 i tallet. Endvidere stillede Kreditkassen ham et lån på 4000 rd. til 3 % i rente. Industrifonden ville låne ham andre 4000 rd. til 4 % med tilbagebetaling over 28 år.

I oktober 1793 kan han meddele, at han har fundet to egnede gårde i Højrup. Snart efter begyndte forberedelserne til de første hørafgrøder på den nyerhvervede jord. Hørfø blev indkøbt fra Letland og Holland til udsæd på 5-6 tdr. land, størstedelen på Brahetrolleborgs jord, idet den nyerhvervede endnu ikke var gjort tjenlig. På grund af byggetravlhed med den nye gård blev det tilsæede areal det første år noget mindre end beregnet.

Når vi følger Henning Schrolls økonomiske redegørelser i de første ca. 10 år på Lykkenssæde, går vanskelighederne ikke så meget på høravlen som på gårdens almindelige drift, hvor der til stadighed var underskud. Afgifterne i form af skatter, tiende, bidrag til skole- og fattigkasse samt den almindelige rentebyrde var simpelthen mere, end gården kunne bære. Hertil kom yderligere folkelønninger, vedligeholdelse og den daglige husholdning. Det var udgifter, der skulle udredes af indtægterne fra en gård, hvortil der hørte et uforholdsmæssigt stort areal af mose og engdrag. Vi har også lov til at formode, at Schroll mere betragtede sig som høravler end som landmand. Det første havde han lært med stor grundighed og følte sig hjemme i, hvorimod landbruget fulgte med mere eller mindre som en nødvendighed, og for hvilken han endog vel manglede de nødvendige forudsætninger.

Sine betænkeligheder giver han udtryk for i et brev til Reventlow i januar 1796. Han er ved at køre fast på Lykkenssæde og foreslår greven, at denne overtager gården, og at han selv får en i forpagtning, hvor han udelukkende skal drive høravl, mens han samtidig fører tilsyn med fabrikken i Spanget.

Hans velgørere Reventlow og Schimmelmann er fuldt vidende om hans dygtighed og udvirker en forhøjelse af hans understøttelse mod, at han tager flere lærlinge. At lærlinguddannelsen og det almindelige kendskab til høravlen lå Schroll meget på sinde kan ses af, at han ved en vis lejlighed nævner vigtigheden af Brahetrolleborg seminariums nære beliggenhed. Han har sandsynligvis tænkt sig at få seminarierne gjort interesseret i høravl, inden de kom ud på landsbyskolerne som færdiguddannede lærere.

Fra 1. oktober til slutningen af marts blev der etableret teoretisk undervisning af lærlingene. En lærer blev ansat til det samme, og der var mødepligt til lektionerne.

Lykkenssæde
1930.

Efter afslutningen af uddannelsen, der kunne strække sig over 4-5 år, blev der udleveret et bevis på duelighed, og de kunne få udleveret 100 rd. til indkøb af redskaber og hørfø, så de kunne begynde for sig selv. Kvittering på pengenes rigtige anvendelse skulle tilsendes Finansministeret.

Der kom vanskeligheder for instituttet som over hele landet efter statsbankerotten i 1813 og den almindelige pengeforringelse, men fra omkring 1820 bedredes forholdene igen. Sønnerne var efterhånden vokset til, og den ældste, Johan Georg, var af faderen udset som efterfølger efter ophold og videreuddannelse i udlandet. Det blev der dog ikke råd til på grund af Schrolls tab ved uheldige debitorer.

Det blev dog ikke Johan Georg, men den yngre broder Gustav, der afløste faderen.

Det udlagte hørareal var i en årrække på 30 tdr. land, hvoraf dog kun de 10 tdr., land på Lykkenssæde, forårsaget af den krævende omdriftstid på 6-8 år. I en periode dyrkedes tillige hamp i et mindre jordstykke.

I 1826 blev der på gården udført en del dræningsarbejder med risfaskiner, buske blev ryddet og en humlehave anlagt.

Henning Schrolls sidste år på Lykkenssæde gik sin rolige og solide gang med relativt gode økonomiske forhold takket være den faste understøttelse fra Finansministeret.

Stedet prægede efterhånden egnen med de mange ansatte på gården og lærlingene i instituttet, hvoraf der en overgang var en snes stykker. Selv var Schroll det naturlige midtpunkt på gården og gav gode råd til alle, der søgte ham. Det sidste gjaldt også de mange rundt i landet, der havde fået deres kundskaber på stedet og nu var begyndt for sig selv.

Endskønt Schroll på mange måder var en fremsynet mand, var han på visse områder meget forsigtig. Ved en bestemt lejlighed fik han således tilbud om at købe et areal bag Ting-skoven, men turde ikke binde sig for den øgede udgift. Han havde mere tiltro til det daglige, slidsomme arbejde.

Hans hustru Adolphine Frederikke Gustavsdatter Ehrenreich, som var skovriderdatter fra Brahetrolleborg, var flyttet ind som nygift kone i oktober 1794, omtrent ved samme tid, som stuehuset blev bygget på den udflyttede gård. De to var forskellige af natur, idet han altid følte sig som bonde og opførte sig derefter, hvorimod hun satte stor pris på god tone og fornemmere levemåde.

I året 1829 skriver han ved en bestemt lejlighed, at han føler sig svag og ikke kan følge arbejdet, som han plejer. Han havde desuden mistet det ene ben og kunne ikke som førhen rejse til de steder, der ønskede hans råd og bistand.

Den 17. januar 1833 døde han 73 år gammel. Hustruen overlevede ham i 9 år. Der var 8 børn i ægteskabet: Karoline, Johan Georg (landmand), Detlev (jurist), Christiane, Gustav Frederik (landmand), Sophie Louise, Ludvig (landmand) og Christian (bestyrer af hørfabrik).

Gustav Schroll

Lykkenssæde videreførtes af enken bistået af sønnerne Gustav (1803-1863) og Ludvig, indtil Gustav efter overenskomst med de øvrige søskende overtog gården.

To år før havde Gustav Schroll fået skøde på et afbyggersted fra gården Skelbo. Det var på 32 tdr. land og hed Egebjerggård. Ved dette tilkøb blev det nu muligt at dyrke 15 tdr. land på egen jord, mens andre 15 tdr. land dyrkedes rundt på andre gårde. Fra 1840 opgives ikke nærmere om hørarealets størrelse. Fra omkring dette år deltog de 15 lærlinge også i

Lykkenssæde i dag

arbejdet i det almindelige landbrug. Rytmen i denne fællesdrift bestod i lugning af hørren, høstet, gødningskørsel og rughøst, som i øvrigt faldt sammen med høruskningen. I løbet af efteråret var det hørren, der krævede den store arbejdsindsats.

Afsætningen fandt sted til både København og Holsten.

I maj 1840 var der fra Lykkenssæde udgået i alt 120 lærlinge i den tid instituttet havde bestået. Mange af dem påtog sig som selvstændige at uddanne lærlinge ved dyrkning af ret betydelige arealer, mens andre nøjedes med at avle på mere beskedne jordstykker, som passede ind i gårdens almindelige sædskifte.

Med den slesvigske treårsskrig begyndelse i 1848 bortfaldt fritagelsen af værnepligten for lærlinge, hvilket bevirkede en indskrænkning af høravlens, og fra 1848 til 1863 blev der kun sået 1 tdr. med hør, så denne afgrøde for eftertiden var uden særlig betydning for gårdens økonomi.”

Gustav Schroll valgtes 8. januar 1841 til Stænderforsamlingen i Roskilde. Efter Grundlovens gennemførelse valgtes Schroll til Landstinget og bevarede sin plads indtil 1859. Han var i perioder Landstingets sekretær. På det lokale plan var han sognerådsformand. For hans fortjenester udnævntes han i 1856 til kammerråd.

Gustav Schroll var gift med Johanne Amalie Frederikke Bonde fra Brahetrolleborg Mølle. Hun var en uvurderlig støtte for sin mand under hans fravær på grund af politisk arbejde.

Gustav Schroll døde i 1863 – 60 år gammel, og enken byggede det nuværende Bækkelund, hvor hun flyttede ind i 1865.

I ægteskabet var 6 børn, hvor den ældste Henning Georg Nicolaj overtog gården.

Henning Schroll

Henning Schroll (1838-1915) begyndte sin landbrugsuddannelse på en gård på Sundeved. Senere var han i en periode ansat på Brahetrolleborg godskontor, indtil han blev indkaldt til militæret. Han gennemgik en officersuddannelse og blev hjemsendt som løjtnant af reserven. Han havde deltaget

i Den slesvigske Krig i 1864 og blev hjemsendt med rang af kaptajn. I daglig tale blev han derfor ofte blot kaldt kaptajnen.

Han overtog i 1865 forpagtningen af Lykkenssæde og tre år senere ejerskabet. Endnu inden han havde overtaget gården til ejendom, byggede han den vestre længe, som indrettedes til ko- og hestestald. En del af materialet fra den nedbrudte hørfabrik blev brugt til byggeriet. Bygningen var 38 m lang og 11,5 m bred. To år senere byggede han den østre længe til mejeri og svinestald, og den havde samme størrelse. Samme år byggedes et hestegangshus ved ladens vestre gavl. Den blev senere revet ned og erstattet af en større bygning, derfor uden hestegang tillige rummede roehus og svinestald. I årene 1865-1872 gennemførtes forskellige grundforbedringer.

Kaptajnen var en meget omhyggelig mand, som havde nøje kontrol med gårdens tilliggende og drift. Regnskabsføring var nærmest en passion for ham, og utallige var de kurser og foredrag, han i tidens løb holdt om landbrugsregnskab.

I 1893 blev der anskaffet en mejemaskine, en såkaldt aflægger, der lettede arbejdet, men faldt dyrere ud end at høste med le på grund af de kostbare reservedele.

Indtil 1898 behandlede man selv mælken, men derefter solgtes den til mejeriet på Nybøllegård.

Kaptajn Schroll var i 26 år i bestyrelsen for Svendborg Amts landøkonomiske Selskab, en tid formand for Fåborg Svinestogteri samt formand for Hillerslev sogneråd i 8 år.

I 1865 var Henning Schroll blevet gift med Hanne Kathinka Jacobine Eriksine Pingel, datter af urmager Erik Skeel Pingel i Odense. Det var tilsyneladende et modsætningsfyldt par, der blev forældre til 10 børn. Han var den strenge, principfaste og militante alvorsmand og hun var venlig og imødekommende over for sine omgivelser.

Kaptajn Schroll led under en rygskade, og følte i 60-årsalderen, at gårdens drift og de mange andre gøremål blev for besværlige og planlagde derfor et generationsskifte.

To af sønnerne, Charles og Viggo, havde begge fået en grundig landbrugsuddannelse, og da Charles var den ældste, var

det naturligt, at han skulle videreføre Lykkenssæde. Efter kaptajnens ønske skulle det imidlertid første ske, efter at han havde været hjemme som leder af bedriften i fem år. Det havde Charles ikke lyst til. Aftalen blev da, at Charles og Viggo skulle trække lod om, hvem af dem, der skulle overtage gården. Lodtrækningen blev foretaget af inspektør Blom, Mullerup, hvor Viggo var forvalter. Det blev Viggo der trak loddet med påskriften ”Skal have gården”.

Viggo Schroll

Viggo Edvard Emil Schroll (1872-1934) overtog ledelsen af gården i de nævnte fem år og blev ejer i 1904. Derefter flyttede Hanne og Henning Schroll til Bækkelund.

Viggo Schroll blev 6. maj 1904 gift med Valborg Hansen. De havde kendt hinanden siden hun var kommet til gården som stuepige i 1892. De var forlovede i 7 år før de blev gift.

Viggo Schroll tegnede sig straks for et areal med sukkerroer til fabrikken i Odense. Takket være Højrup Stations nære beliggenhed var transporten overkommelig.

Gårdens drivkraft havde hidtil bestået af en hestegang, som i længden følte helt utilstrækkelig til drift af kværn og tærskværk. I 1907 indkøbtes en petroleumsmotor, som samtidig kunne drive en pumpe, så man kunne indlægge vand.

Allerede omkring 1910 havde Viggo Schroll planer om installation af elektrisk lys og kraft enten ved indretning af eget værk eller ved tilslutning til elværket i Fåborg. Den akutte brændselsituation under Første Verdenskrig fremmede planerne, så gården allerede i 1915 blev tilsluttet Fåborg Elektricitetsværk med både lys og kraft.

Omkring 1900 blev importen af Oldenborgheste ret almindelig her i landet. De tilhørte en stærk og hurtig hesterace velegnet som både arbejds- og køreheste. Interessen for udbredelsen af racen her på egnen havde sit udspring i de årlige hesteskuer på Brahetrolleborg. Den hesteinteresserede Viggo Schroll fattede interesse for racen og begyndte et avlsarbejde med nogle udmærkede hopper. I en periode var han formand for hesteavlforeningen Wieland, opkaldt efter en hingst af samme navn.

I begyndelsen af tyverne blev biler mere almindelige, og interessen for de lettere heste ændredes til fordel for de noget tungere belgiske heste. Også denne race tog Viggo Schroll til sig og anskaffede hopper med avlsarbejde for øje.

Takket være et rigeligt folkehold kunne Viggo Schroll pleje sine jagtinteresser i selskab med bl. a. broderen, der var skovrider på Nordfyn.

Som gammel garder forblev Viggo Schroll en ivrig tilhænger af forsvaret for konge og fædreland og bekendte sig derfor naturligvis politisk til de konsevative.

I løbet af efteråret 1934 svigtede Schrolls helbred, og han døde 15. november 1934 – 62 år gammel.

Enken Valborg Schroll førte foreløbig gården videre.

Henning Scholl

Henning Schroll (1910-1960) blev i 1935 opfordret af sin mor til at vende hjem for at overtage driften af Lykkenssæde som bestyrer.

Efter realeksamen var han ved større gårde og i 1933 blev han landbrugskandidat. Efter en kort tid som assistent var han på tre måneders studietur rundt i Europa og fra 1. oktober 1934 blev han assistent i Det kgl. Danske Landhusholdningsselskab, men fra nytår 1935 var det driften af Lykkenssæde. Efter godt et år som bestyrer fik Henning Schroll skrevet kontrakt med sin mor om at forpagte gården fra maj 1936, og i samme måned blev han gift med Ebba Clausen, datter af forpagter Clausen, Mørup Hovedgård ved Ringsted.

Et karakteristisk træk ved landbrugskrisen gennem 30-erne var de katastrofale ringe priser på de traditionelle landbrugsprodukter, og mange landmænd begyndte derfor oparbejdning af alternative produkter. Da Verdenskrigen tillige medførte indførselsstop af udenlandske varer som f. eks. tobak, var det nærliggende, at mange nu valgte at bruge en del af arealet til dyrkning af denne efterspurgte plante.

Henning Schroll tilplantede et mindre areal med tobak i 1940. Da denne beskedne begyndelse var lovende, udvidedes det følgende år, og i 1942 var der tilplantet 5 tdr. land. Tobakken skulle tørre under ganske bestemte forhold, og derfor blev der bygget en tørrelade på 4500 m³ ved alleen mellem Højrup og gården. Senere indrettedes der tørreri, og det tilplantede areal blev udvidet, så der i 1945 var 10 tdr. land med tobak.

Tobaksavl gav arbejde til mange hænder, og med tiden var godt en snes mennesker beskæftiget ved de forskellige arbejdsprocesser.

Henning Schroll var den grundige teoretiker, der holdt nøje kontrol med plantekvalitet, tørringsgrad og de fordelagtigste afsætningsforhold. Han udarbejdede f. eks. en grundig beretning om ”Undersøgelser af Afleveringsformerne for dansk

Vindfløjen er formet som en pibe. Det minder om dengang Lykkenssæde var afleveringssted for områdets tobaksavl.

Råtabak”, som blev tilstillet Akademiet for de tekniske Videnskaber.

Lykkenssæde blev udset til afleveringssted for områdets mindre avlere. Her stævnedes man til på bestemte dage, hvor aftagerne var mødt frem til bedømmelse og opkøb af råtabakken. Sælgerskaren kunne da strække sig ad den lange allé omtrent til Højrup Station. Alle tænkelige transportmidler blev taget i brug, selv den beskedne avler kunne ses med et bundt på cyklens bagagebærer.

Efter opkøbet blev de godkendte varer samlet i store sendinger, som transporterede til Højrup Station til viderebefordring til et tobakspakkeri i Middelfart.

Efterhånden som tobaksproduktionen udvidedes på Lykkenssæde, blev det nødvendigt at ansætte en tobaksforvalter, der kunne tage sig af denne del af gårdens drift bl. a. på grund af Henning Schrolls svigtende helbred.

En anden alternativ indtægtskilde på gården i disse år var etableringen af en bæverbestand. Disse bævere var noget mindre end de almindelige canadiske bæve og udgjorde en særlig art, som benævnes sumpbæver. Den tilhørte en syd- og mellemamerikansk bævertype, hvis skind kaldtes nutria, og som i besættelsestiden var meget eftertragtet.

På Lykkenssæde løb der tidligere en bæk langs med alleen og syd om gården. Man var her i stand til at indrette nogle vandbassiner samt bygge bure til en mindre bæverfarm. Senere udvidedes bestanden, så den i 1945 omfattede 100 dyr. Skindene blev afsat på pelsauktion, og det fortælles at kødet af disse bævere er ganske udmærket.

En tredje alternativ produktion var champignondyrkning. Et bygningsafsnit, der kunne afskærmes fra sollys, blev afsat på Lykkenssæde, hvor Henning Schroll i 3-4 år dyrkede denne delikate svamp.

Henning Scholl var formand for de lodsejere i området, der blev berørt af Odense Å's udretning i slutningen af 1940-erne. Udretningen medførte ændringer i landskabet og bedre mulighed for afdræning af engenes lave mosearealer, der betød en betydelig stigning i markudbyttet. Den medfølgende dræning af Lykkenssædes jorder blev betalt af overskuddet fra tobaksavlten. Desuden blev den gamle allé til Højrup af ask og enkelte pile fældet og vejen rettet ud og en ny allé af ahorn plantet.

Henning Schroll hustru – Ebba Schroll – var ham en stor støtte i hans travle virksomhed. Efterhånden som hans sygdom – ledegigt - forværredes, måtte hun overtage mange gøremål, der forekom i den mangesidede bedrift. Det gjaldt også offentlige hverv. I en periode var Ebba Schroll medlem af Hillerslev sogneråd. Hun ledsagede manden til forskellige specialister i håb om bedring, men 9. august 1960 døde han – 50 år gammel.

I perioden frem til 1962 fortsatte Ebba Schroll gårdens drift med bestyrer, for derefter at overlade den til sønnen Gustav.

Gustav Schroll

Gustav Schroll (1937) havde sikret sig en meget bred uddannelse i landbruget, og efter værnepligten i Livgarden var han på et landbrug ved Köln, hvorefter han brugte 9 måneder på et driftlederkursus på Dalum Landbrugsskole. Derefter gik rejsen til USA med landbrugsuddannelse i tre stater. Derefter 6 måneders ved landbruget i New Zealand og til sidst et ophold i Australien.

Hjemme igen blev Gustav Schroll forvalter på Stensgård ved Fåborg, men fra maj 1962 blev han bestyrer af hjemmet.

Ved tiltrædelsen blev Gustav Schroll gift med Lis Bjerre, der var sygeplejerske i Odense. Parret flyttede ind i ”Røde Hus” ved Lykkenssæde.

Ved overtagelsen i 1962 havde Lykkenssæde et tilliggende på 88 ha og en besætning på 45 malkekøer samt en svinebesætning på 300 stk.

I 1965 blev svinestalden udvidet på bekostning af kviestalde og folkeværelser. Året efter kom turen til kostalden, der ændredes fra tværstand til langstald med plads til 50 køer og med anlæg af gylleriste og rørmalkning.

De 1. maj 1967 overtog Gustav Schroll gården, og samtidig købtes nabogården Skelbo på 23 ha. Familien flyttede fra Røde Hus til Skelbo, som stadig er bolig for Lis og Gustav Schroll.

I 1973 byggedes en ny stald til 400 grise, og efter at køerne var sat ud blev der yderligere plads til svineproduktion.

I 1979 købtes Frydenshjem og i 1991 Ærenssæde. På Ærenssæde ombyggedes staldbygningerne til svinehold.

I disse år havde Ebba Schroll sammen med Paul Hvenegaard deres hjem på Lykkenssæde. Paul Hvenegaard flyttede ind i 1972 og for deres sammenbragte børn blev det familiens naturlige samlingssted..

Paul Hvenegaard døde ved en færdselsulykke i 1989, og Ebba Schroll fraflyttede det store hus, som derefter blev lejet ud.

Lis Schroll valgte i 1963 at give familien første prioritet. Men hun har været aktiv i lokalsamfundet som medlem af skolenævn, skolekommission og i bestyrelsen for de konservative i Ringe.

Henning Schroll

I 2006 overtog Henning Schroll (1963) Lykkenssæde, hvor han er syvende generation.

Efter studentereksamen og ophold på Næsgård Agerbrugsskole var han på et gods i Sydengland og derefter på en stor svinegård på Sjælland. I 1983 købte han Ærenssæde, nabogård til Lykkenssæde, hvor der indrettedes stipladser til 1300 slagtesvin. Samtidig arbejdede Henning Schroll på et gods på Lolland og blev derefter optaget på Landbohøjskolen I studietiden var Henning Schroll aktiv i studenterarbejdet og var præsident i International Association of Agricultural Students.

Den 23. august 1991 afsluttede han sit studium og blev samme dag gift med Charlotte Jørgensen, som blev cand. agro. året efter.

Henning Schroll siger, at han var en af de første der var med på udlængselsbølgen, og efter omvæltningerne i Østeuropa, søgte han arbejde i disse lande. Det blev dog det tidligere DDR, som fik opmærksomheden, da det i 1992 blev muligt – sammen med faderen – at købe et gods i Mecklenburg-Vorpommeren.

Charlotte og Henning Schroll flyttede til Vorpommeren og måtte ifølge dansk landbrugslovgivning sælge deres danske gård, Ærenssæde. Det blev dog faderen, Gustav Schroll som købte gården.

Efter overtagelsen af Lykkenssæde i 2006 er Charlotte og Henning Schroll flyttet ind på gården, som nu er udgangspunktet for såvel det fynske som det tyske landbrug.

OGN

Litteratur:

Frede Th. Michaelsen:

Lykkenssæde – slægten Schroll gennem 200 år. 1994.

N. A. Dalberg: Om hør og hørberedning.

Fynske Årbøger 1953 side 154-160.

Jens Pilegaard: Høravlingsinstituttet på Lykkenssæde.

Fynske Årbøger 1953 side 52-153.

Hør og hamp

Hør og hørbredning har været kendt i Danmark siden jernalderen. Fra et nødvendigt husflid gik breddningen senere over til at blive håndværk.

Det er interessant, at man så tidlig har fundet på at anvende hør, for det er en mangfoldighed af skiftende arbejder med tilhørende redskaber, den kræver før der bliver tøjvarer af den.

I gamle dage havde hvert husmandssted og hver gård et lille stykke med hør og hamp. Hør blev til hør og blå og frøene kunne presses for olie og skallerne bruges til foder. Hampen kunne på samme måde udnyttes til groft klæde og reb.

Spørgsmålet er så, om man også i 1700-tallet kendte fidusen med hampens topskud?

Når man ser tegninger af tidens pibeselskaber, så sidder de med deres kridtpiber og har et meget sløret udtryk i øjnene!

De tørrede topskud fra hampeplanten udnyttes stadig under navnet pot, men har man et laboratorium, kan man udvinde cannabis/hash.

Cannabis er snart det eneste, vi har tilbage fra 68-oprøret, men er pot noget der går tilbage til 1700-tallets borgerlige kultur.

OGN

Andelsbevægelsen og de lokale andelsfoderstofforretninger

Af Peter Jensen,
fhv. direktør for
Sydvestsøllands Andels
Grovvarerforening, Dalmose.

Strukturudviklingen har påvirket alle brancher, et af de steder det er gået rigtig stærkt er i landbrugets og dets følgevirkninger.

Vi skal bare 50 år tilbage. Var der 15-20 huse og ejendomme, så var der et forsamlingshus, en landsbysmed, en brugs, et mejeri og for at gøre det hele idyllisk – et gadekær.

Der var også en foderstofforening og måske tilmed en gødningsforening. De var ikke synlige, for der var hverken lager eller kontor, for de blev administreret fra formandens dagligstue. Det var de såkaldte formandsforeninger.

I løbet af de 50 år er situationen:

Forsamlingshusene – mange er her endnu.

Landsbysmeden – han er væk.

Mejeriet – det er væk.

Brugsen – mange er væk.

Foderstof- og gødningsforeningerne - er væk.

Formandsforeningerne

En eller to gange om måneden ringede medlemmerne til formanden og bestilte varer. Formanden samlede sammen og videregav ordrerne til ØA, hvis det var foderstoffer og DAG, hvis det var gødning. Så var varerne klar i den nærmeste havneby, og man entredede med den lokale vognmand.

Hvad var ØA og DAG for nogle størrelser?

Ikke det ØA der i dag opererer her på enen, men et af de fem en gros selskaber.

Landet blev betjent af fem en gros selskaber:

JAF – Jydsk Andels Foderstofforretning.

FAF – Fyns Andels Foderstofforretning.

ØA – Øernes Andels Foderstofforretning.

LFAF – Lolland og Falsters Andels Foderstofforretning.

DAG – Dansk andels Gødningsforretning, som dækkede hele landet.

Disse fem hovedselskaber betjente først i 1960'erne 270 lokalforeninger med teknisk anlæg, havde de bare et pakhús, så kom de i den kategori. De havde som regel ansat en uddeleler til at sørge for, at der var varer på hylderne.

Dertil kom nogle hundrede brugser som handlede med lidt grovvarer og så var der ca. 1300 formandsforeninger.

Disse fem hovedforeninger og hele denne skov af små foreninger udgjorde andelsgrovvarerhandlen i Danmark, og det svarede til en markedsandel på 25 %.

De resterende 75 % tog de private købmænd sig af. Deres leverandører var, når det gjaldt foderstoffer, det tidligere så kendte og hæderkronede firma KFK. Gødning leveredes af det, der dengang hed, Det danske Gødningskompagni.

Altså i begyndelsen af 1960'erne en fordeling med kun ¼ til andelsgrovvarerhandlen og ¾ til privathandlen.

Forskellen på markedsandelene forklares af kundemixet:

Parcellister, husmænd, boelsmænd og mindre gårde handlede i brugsen og/eller i formandsforeningen.

Større gårde, proprietæren og godsejeren handlede med købmanden.

Det giver forklaringen, idet langt de fleste hektar ligger i den sidste gruppe, selvom de var færre i antal, men meget større enheder.

Men efter 1960 begyndte der at ske noget.

Mekaniseringen i landbruget medførte strukturudviklingen i landbruget.

Parcellisten, husmanden og boelsmanden er på vej ud af erhvervet. Alle disse små ejendomme bliver lagt sammen med andre, eller de bliver til hobbylandbrug.

Det var her nogle fremsynede landmænd begyndte at barsle med ideen til SAG – Sydvestsøllands Andels Grovvarerforening.

Landbruget stillede pludselig helt andre krav end tidligere.

Krav som: modtagelse af korn til tørring, spredning af løs gødning, spredning af jordbrugskalk og nedfældning af flydende ammoniak.

Det var krav, som man kunne se, hverken den lokale brugs eller formandsforening kunne løse eller indfri.

En af foregangsmændene, gårdejer Verner Eriksen, Vemmeløse, formand for Gimlinge Brugsforening, foranledigede at Gimlinge Brugsforening erhvervede jord i Gimlinge til en større udvidelse, så man var parat til at konkurrere med købmændene om grovvarermarkedet. Dette areal blev dog afhændet igen, da den nuværende placering i Dalmose blev en realitet.

Det første egentlige stormøde blev holdt på Dalmose Kro den 30. september 1964. SAG blev stiftet den 15. december 1965 og knapt ½ år efter, midt i al byggeroderiet, slog man dørene op, nemlig den 1. juni 1966.

Det siger sig selv, at når der er gået over et år fra det første møde til den egentlige stiftelse, er der blevet afholdt et utal af møder.

Potentialet til SAG var stort. Repræsentanter fra 32 lokale formandsforeninger og 28 brugsforeninger var indbudt til det første møde, og hovedparten var repræsenteret. Nogle var selvfølgelig skeptiske overfor så omfattende en koncentration, men planerne blev generelt positivt modtaget.

Man ansatte den kommende daglige leder, og blandt mange ansøgere valgte man den dengang 41 årige Karl Ryttersgaard, som forinden havde været daglig leder i 12 år af Højby Andel i Odsherred.

Man satte herefter projekteringen i gang. Der skulle bygges administrationsbygning, et sækkevarelager og et planlager til korn, der udover lidt materiel – bl. a. 2 lastbiler med sækkelæsser, som kunne erhverves for kr. 39.000 pr. stk.

Den samlede investering blev beregnet til ca. kr. 3.500.000, og det ville kræve en omsætning på godt kr. 10.000.000.

Det fik ikke de gæve andelsfolk til at ryste på hånden. På pladsen i det gamle Virkelyst foderstofforening var i forvejen kr. 3.000.000 i omsætning, så projektet blev sat i gang.

Ingen af de medvirkende foreninger havde nævneværdig egenkapital, så hele investeringen skulle finansieres med lånekapital. Långiverne var lokale pengeinstitutter, MLU (Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikringselskab) –

som det hed engang, DAK (Dansk Andels Kul) – nu OK (Olieselskabet Danmark), Landbrugets finansieringsfond, Østifternes Kreditforening og AP (Andelspensionsforeningen).

Den store udvikling i omsætningen gjorde, at driftkreditterne ikke slog til. Store betalinger - som terminer og lønninger – måtte planlægges ved kornsalg, så der kom penge i kassen. Især i høstperioden kunne det knibe med at betale kornet kontant. Nogle landmænd fik en vekselsom betaling.

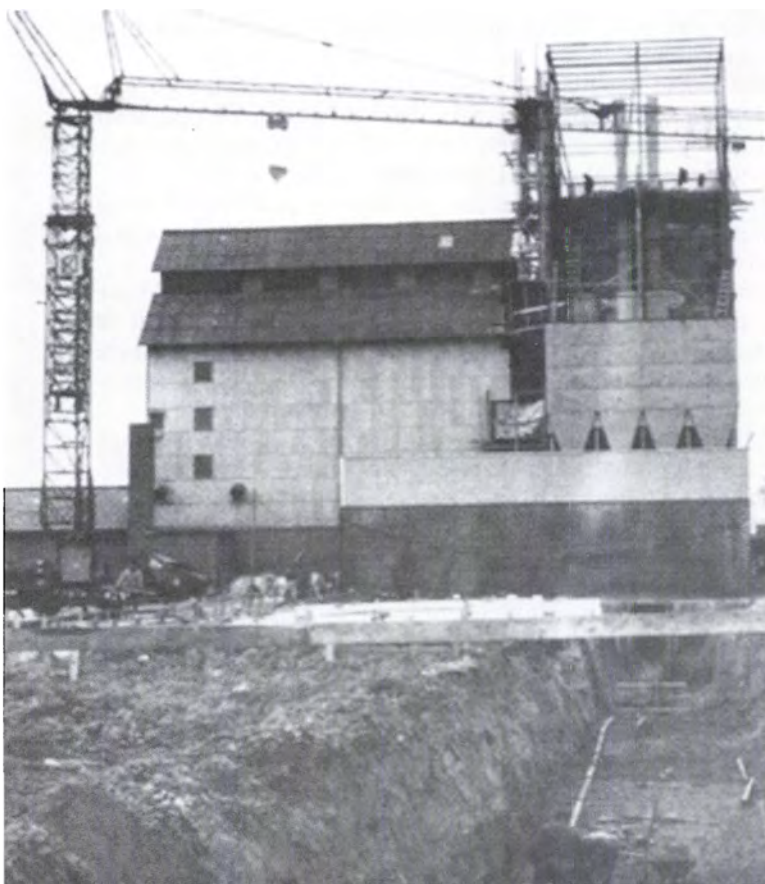
Byggeriet kørte, og som det går så mange andre steder, blev det dyrere end planlagt, dels på grund af ønskede ændringer og udvidelser, og så kom altid uforudsete ting, så alt i alt måtte bestyrelsen ud for at finde yderligere kr. 1.000.000, men også dette lykkedes.

Det skal dog tilføjes, at der var en vis tøven ude i de enkelte foreninger med de endelige beslutninger. Og det betød, at ved SAG's åbning den 1. juni 1966 havde kun 13 af de ca. 60 foreninger givet bindende tilsagn.

De 13 foreninger var:

Virkelyst Foderstofforening (Dalmose),
Gimlinge Brugsforening,
Virkelyst Brugsforening (Krummerup),
Sludstrup Foderstofforening,
Sørbymagle Foderstofforening,
Sørbymagle Gødningsforening,
Tjustrup Brugsforening,
Skørpinge Brugsforening,
Skafterup Brugsforening,
Tjæreby Foderstofforening,
Tjæreby Gødningsforening,
Godthåb foderstofforening (Skælskør) og
Virkelyst Gødningsforening (Hårslev).

Det viste sig hurtigt at langt de fleste øvrige foreninger tilsluttede sig i de næste par år, men man skulle lige se tiden an.

SAG 1966.

Disse 13 foreninger, som var med fra begyndelsen, valgte SAG's første bestyrelse, der bestod af 9 medlemmer, og det var:

Mads Muusmann, Sdr. Jellinge,
Poul Maglegaard, Eggeslevmagle,
J. P. Sørensen Jensen, Bendslev,
Verner Eriksen, Vemmeløse,
Frode Stubager, Hulby,
Jens Børge Hansen, Vinstrup,
Kaj Chiler Sørensen, Tystofte og
Johannes Nielsen, Skørpinge.

Pengene var skaffet, byggeriet var halvvejs, den politiske organisation var på plads med et repræsentantskab bestående af 2 fra hver af de tilsluttede 13 foreninger, og ud af den kreds valgte den nævnte bestyrelse.

Arbejdsvilkår

SAG er i luften, vi skriver 1966, og hvad er SAG's arbejdsvilkår?

Vareforsyningen er enkel: foderstoffer fra ØA, gødning fra DAG og olie fra DAK.

Konkurrenter var der mange af. Købmændene sad på 75 % af markedsandelen, og der var mange købmænd i SAG's område. Lad mig blot nævne:

Th. Rasmusens Sønner,
Aage Erslev,
Vilhelm Smidth,
H. A. Hansen og
B. Bennetzen.

Der var flere, de her var nogle af de største og mest velanskrevne forretninger.

Disse købmændsforretninger rystede noget på hovedet af det, der var i gang i Dalmose, og sagde helt åbent, at SAG's levetid bliver 3-4 år, så har vi udkonkurreret dem.

Nu kan jeg spørge: hvor mange af disse købmænd er der i dag?

Og svaret er: Ingen!

Modsat gik det rigtig godt for SAG.

De første 10 år steg omsætningen fra kr. 8.000.000 til kr. 53.000.000, kornmodtagelsen fra 5.000 tons til 25.000 tons og egenkapitalen fra kr. 0 til kr. 5.000.000, men den bedste periode for SAG til dato var tiåret 1976-1986.

Vi kom i EF, optimismen var stor i landbruget, og der var en stor tilgang af nye medlemmer/kunder.

Ser vi på tallene fra tiåret steg omsætningen fra kr. 53.000.000 til kr. 280.000.000. Kornmodtagelsen steg fra 25.000 tons til 87.000 tons og egenkapitalen fra kr. 5.000 til kr. 30.000.000.

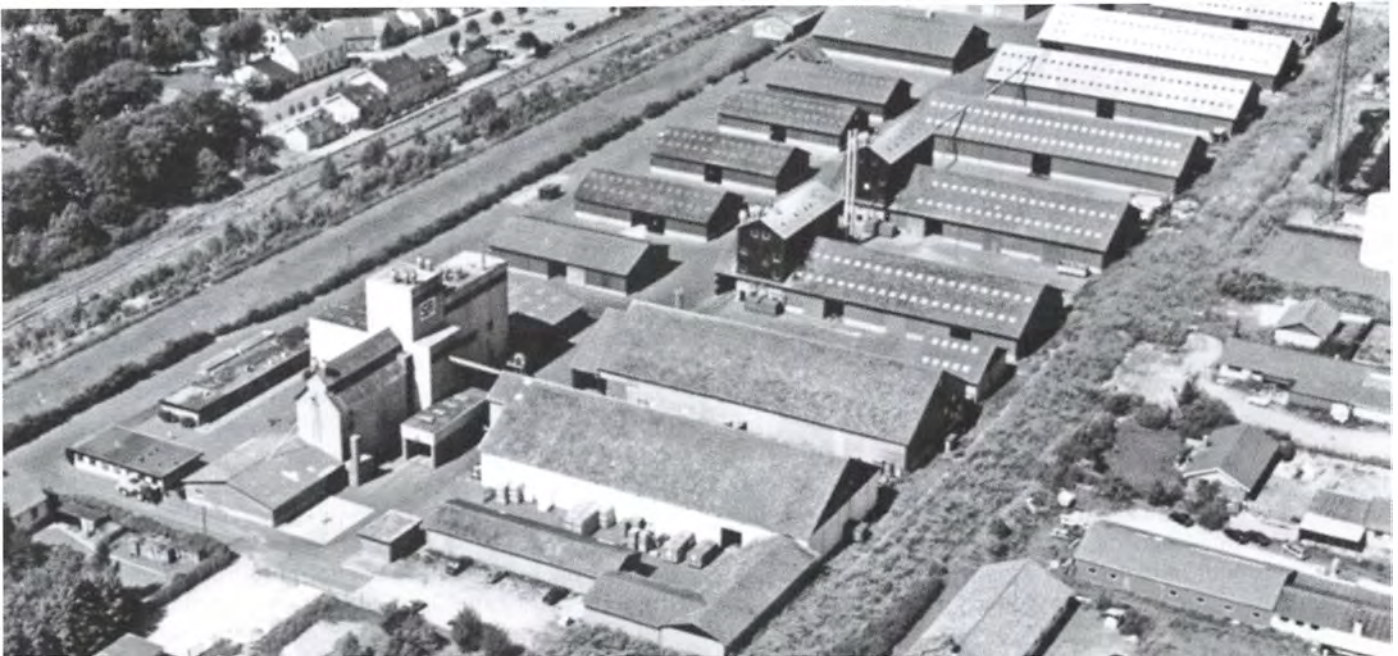
Samhandlen med landbruget kunne vi kun være tilfredse med, og måske også lidt stolte af.

Indkøb

Anderledes så det imidlertid ud på forsyningsiden.

DLG (Dansk Landbrugs Grovvarerelskab) var stiftet i oktober 1964, men i 1969 samlede man en gros aktiviteterne for ØA, JAF og DAG i DLG. Så var DLG pludselig både et en gros selskab som skulle betjene foreningerne. Men drev samtidig detailhandel flere steder i landet, og deres målsætning var helt klart at samle al andelsgrovvarerhandel i DLG.

Det viste sig hurtigt at give problemer for foreningerne, for med den målsætning i DLG havde DLG selv sagt en interesse i, at der ikke var den store prisforskel på detailpriserne og en gros priserne, og på den måde kunne DLG bidrage til at gøre livet surt for foreningerne, de kunne ligefrem fremme

SAG 2005.

strukturen i den retning de gerne ville i kraft af deres prispolitik.

Det kunne man som forening ikke rigtig leve med. Opgive sin selvstændighed, selvbestemmelse og råden over egen pengekasse, var vi ikke indstillet på. Vi ønskede at være den lokale, selvstændige forening med stor handlekraft ude i lokalområdet, dvs. kort afstand til ledelsen og beslutningerne skulle kunne træffes her og nu.

Der var megen dialog med DLG om prisniveauet på en gros området uden at det gav tilfredsstillende resultat for foreningerne.

Hvad gør man så?

Vi begyndte at bruge Landsforeningen af Andels Grovvarforeninger, der var en sammenslutning af 140 lokalforeninger, som var stiftet i 1975 som en brancheforening med det formål at blive anerkendt som hørings- og forhandlingsberettiget part overfor myndigheder og landbrugets organisationer. Landsforeningen begyndte så på kommercielle opgaver, dvs. man importerede råvarer, handelsgødning, plantebeskyttelsesmidler og udlægge nye sorter af såsæd.

Det virkede på den måde, at de foreninger der var med delte deres behov af de enkelte varegrupper, og der blev foretaget fælles indkøb uden fordyrende mellemled. Det betød, at nu kunne foreningerne få varerne hjem på hylderne til rene importpriser, altså uden den en gros avance som DLG havde beregnet sig.

Det betød, at foreningerne igen blev konkurrencedygtige i detailmarkedet.

Det syntes DLG absolut ikke om, for nu mistede de både omsætning og indtjening på de varer, som foreningerne købte direkte et andet sted – hovedsagelig egen import. DLG gik drastisk til værks, i 1988 skrev de til alle de foreninger, der deltog i et andet organiseret indkøbssamarbejde og på den måde handlede andre steder, at hvis ikke de stoppede ned det, ville de blive ekskluderet.

Og sådan blev det.

Foreningerne kunne se, at de kunne spare dansk landbrug for mange penge ved selv at importere varerne, og sådan fungerer den dag i dag. Formidlingerne under Landsforeningen den lokale andel forsyner alle sine medlemsforeninger. Jeg er kun bekendt med at et par få jyske foreninger får sine varer fra DLG.

Detailomsætningen

Da vi begyndte i 1960'erne var situationen den, at andels-grovvarehandelen havde 25 % af markedsandelen og privathandlen 75 %. Side forsvandt de mange købmænd, og det sidste store ryk i markedsandele var da KFK for 4 år siden blev sat til salg af sin ejer – Norsk Hydro.

KFK blev delt på den måde, at DLG købte ca. halvdelen og fire lokalforeninger den anden halvdel. For år tilbage havde DLG købt Superfos, så de var ude af billedet.

Med runde tal er markedet i dag fordelt med 50 % til DLG, 40 % til lokalforeningerne, og det er her SAG hører til, og 10 % til privathandelen.

Det er unægtelig et andet billede end for 50 år siden, hvor andelsgrovvarehandlen havde 25 % af markedet og i dag ca. 90 %.

Det må siges, set med landmandsøjne, at være en rimelig god fordeling med 2 næsten lige store aktører på markedet – DLG og DLA. Der er fortsat konkurrence, som er sund og til gavn for landmændene.

Foreningerne

Afslutningsvis vil jeg gøre status over antallet af foreninger. I 1960'erne var der 270 lokalforeninger, nogle hundrede brugsforeninger med grovvareomsætning og 1300 formandsforeninger.

I dag handler stort set ingen brugser med grovvare, der er ingen formandsforeninger og de 270 lokalforeninger er blevet til 18-20 foreninger, hvoraf de 16 er medlem af Den lokale Andel, heriblandt SAG.

Efterskrift

Efterfølgende har de tre største sjællandske foreninger – Østsjælland Andel, Roskilde Andel og Sydvestsjælland Andels Grovvarforening i august måned 2006 besluttet at samle alle deres aktiviteter i en, ny stor forening.

Etableringen af en stor regional lokalforening vil med sin størrelse og faglige kompetence kunne tage konkurrencen op med den anden store spiller (DLG), der er på markedet øst for Store Bælt. Sammenlagt får vi en forening med gode og effektive anlæg, som vil kunne være med til at skærpe konkurrencen til gavn for landmændene i foreningens virkeområde.

Det gamle hospital

Også i gamle dage skulle der spares, samtidig med at man havde øje for velfærd. En venlig læser har sendt denne beretning:

I tiden omkring 1737 lod den fynske herremand von Brüggemann til Ulriksholm opføre en hospitalsbygning i Seden ved Odense, en rococobygning, der efter kirken er sognets værdifuldeste arkitektoniske seværdighed.

Det var i stavnsbåndstiden, hvor der blev opført en række hospitaler ved de danske landsbykirker til fordel for sognets gamle og fattige. Det var de mere humanistisk indstillede herremænds indrømmelse af, at den hidtil gældende samfundsorden var ved at være uholdbar.

Også dengang var man indstillet på at spare. I et gammelt skrift er kundgjort følgende regler:

”I Hospitalet må der ikke holdes mere end to voksne katte, eller om en er tilstrækkelig til at nedholde bestanden af mus og rotter da kun denne, thi katte er listetyve, som sniger sig på loftet, og der gnaver af salt. Og røgvarer, foruden de gerne drikker mælk.

Kvinder skal spare sæbe og lud ved at gå i samme særk i tvende uger, idet de dog tilrådes at vende den på løverdagen i mellem de to yderpunkter. Det anbefales fruentimmerne at fremstille lavendelvand og bestænke sig hermed, hvorved ilde lugt overvindes.

Individer af hvert køn må til vinters kun udskifte træskohalm hver fjortende dag. Det anbefales dem at aftage træskoene, når de sidder og således ikke har brug for fodtøj.

Røgtobak skal i alle slags piber stoppes med hård hånd. Der ved besværliggøres trækken, hvilket drøjer tobakken.

Madammer må ej udbetales kontante penge, som dem kunne forlede til overilede indkøb af unyttige ting.”

Foreningens logo

Dansk Slægtsgårdsforening har i mange år haft mærket med sædemanden som et kendemærke.

Vi bærer det på reverset, har det måske også som manchetknapper m.v. Men det gamle mærke signalerer et landbrug, som ikke er foreneligt med et tidssvarende landbrug, som er i en sådan stand, at det kan føres videre i næste generation.

Derfor ønsker hovedbestyrelsen forslag til et nyt logo, og opfordrer medlemmerne til at lade kreativiteten blomstre og tilsende forslag til foreningens sekretær:
Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv
e-mail: imhan@post.tele.dk

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Nyt fra kredsene

Vestsjællandskredsen

Den 11. september var kredsen på efterårstur til Odsherred. Vi var 25 deltagere og havde en veloplagt Jan Steen Jacobsen (leder af Odsherreds Kulturhistoriske Museum) som turleder.

Vi begyndte med historien om Højby Sø, som har været afvandet i 150 år, men som blev gendannet for 20 år siden.

Vi fortsatte til Nykøbing Sj., hvor Odsherreds Kulturhistoriske Museum ligger.

Efter kaffe og æblekage fortalte Jan om museets korte historie, som bare er 6 år.

De fire små egns museer i Odsherred blev på det tidspunkt enige om at købe Anneberggård Hovedgård, og slå deres aktiviteter sammen.

Selvfølgelig fortalte han også om museets store trækplaster i sommer – ”solvognen” - som blev fundet på Trundholm Mose, ikke langt fra Højby.

En rigtig god tur. (Det gode vejr havde bestyrelsen sørget for!)

Karl Poulsen

Sjællands Syd

Så er den traditionelle højskoledag afviklet. Der var 63 medlemmer, der havde afsat dagen til et besøg på Lundby efterskole i Lundby ved Vordingborg. Det har tidligere været landbrugsskole.

Forstander Truels Truelsen indledte dagen med at fortælle om efterskolen. Der er for tiden venteliste til 2011, så det går fint. Derefter overtog valgmenighedspræst og forfatter Kristian Massey Møller talerstolen. Han causerede over emner som udviklingen fra land til by og dialekternes forsvinden. Det var meget underholdende og interessant.

Efter en rigtig lækker frokost underholdt Jytte og Poul Beck-Willumsen med fællessang af vort hjemlands vemodige sange suppleret med anekdoter fra Pouls ophold på Lundby landbrugsskole og solosang. En rigtig god time.

Eftermiddagen sluttede med et foredrag af foreningens nye formand Peder Mouritsen. Han fortalte en udviklingshistorie om vejen fra de 39 ha. til de nu 460 ha som Sædding Storgaard består af. Det var meget spændende, fornøjeligt og interessant. Hvordan Peder også får tid til at være formand for Dansk slægtsgårdsforening forstår man ikke, men det gør han.

Næste års højskoledag bliver den 1. nov. På Brøderup Efterskole.

Dorrit Røtting

Midtjysk kreds

Midtjysk Kreds havde lørdag eftermiddag den 3. november inviteret sine medlemmer til et besøg på Skives nye rådhus, hvor de blev modtaget af en særdeles veloplagt borgmester, Flemming Eskildsen, der også viste rundt i det spændende byggeri, der er blevet betegnet som Danmarks mest miljøvenlige rådhus. Det skyldes primært de særlige tekniske installationer, der medvirker til, at miljøet belastes mindst muligt. I det nye rådhus er solvarme og rapsolie drivkræfterne i produktion af el og varme. De to elementer supplerer hinanden om vinteren, hvor de rapsoliedrevne motorer slår til, når solen ikke er kraftig nok. Til gengæld udnyttes solen fuldt ud om sommeren, hvor den ekstra energi anvendes til at drive en absorptionskøler, der kan køle eksempelvis serverrum ned. De rapsoliedrevne motorer leverer også el til de store kølekompressorer, der fryser en udendørs skøjtebane ned.

Byggeriet omfatter et ca. 7.000 m² kontorlandskab der er forbundet med et ca. 3.000 m² bibliotek. Det imponerer ved et 4.100 m² glasfacade areal og i bygningen findes bl.a. 1.500 lamper og ca.100 km datakabel plus 60 km almindelig kabel.

Vi blev vist rundt i de smukke og velindrettede kontorer og sluttede af på 3. salen i borgmesterkontoret, hvorfra der er en fantastisk smuk udsigt over den skønt beliggende Skive by. Til allersidst blev vi budt indenfor i byrådsalen, hvor der lige var plads til de 35 fremmødte. Her fik vi en god orientering om byggeriet, der desværre kun i første omgang hvad været tiltænkt den gamle Skive kommune. Det betyder, efter sammenlægningen med nabokommuner, at der allerede nu er for lidt plads. En påtænkt udvidelse vil gå ud over parkeringspladsen, hvorfor det også vil være nødvendigt med bygning af et større parkeringshus.

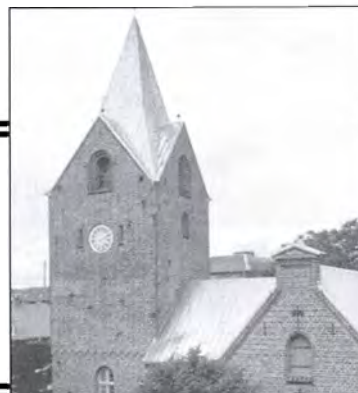
Der var livlig spørgelyst fra medlemmernes side, og Flemming Eskildsen besvarede alt grundigt og med humor.

Efter besøget tog medlemmerne til Dommerby og besøgte slægtsgården Dalsgaard, der har specialiseret sig i salg af antikviteter, og hvor der også er restaurant. Her var der dækket op til et godt kaffebord med kringle og lagkage. For det og vingave til borgmesteren betalte medlemmerne kun 55 kr. pr. person, og så blev der oven i købet et overskud på 125 kr. til malkekoneprojektet!

Ejgil Overby

Årsmødet 2008

Afholdes i Ringkøbing i dagene 31. maj- 1. juni.
Program og tilmelding bringes i blad nr. 392 – februar 2009.
Den almindelige fortur tilbydes den 30. maj.

Tal, mål og vægt

er de grundforhold,
hvorefter alt bygges, måles og beregnes

Et meget tidligt og vellykket eksempel på internationalt samarbejde (globalisering) er meterkonventionen af 20. maj 1875.

Metersystemet blev indført i Frankrig ved lov af 10. december 1799.

Udgangspunktet for metersystemet var ønsket om et mål i en håndterlig størrelse og hvis grundlag var uforanderligt.

Det blev til, at en meter var 1/10000000 af

afstanden fra Nordpolen

til Ækvator målt langs

meridianen gennem Paris' observatorium.

Dermed havde man et uforanderligt naturmål.

Af senere målinger ved man, at der er lidt

længere fra Ækvator til Nordpolen end man

dengang beregnede, og nu har man fastsat

en bestemt bølgelængde, som grundlaget

for 1 meter.

Meteren blev inddelt i større og mindre enheder, og i fysik lærte vi at 1 dm³ rummer 1 liter og 1 liter vand vejer 1 kg når det var 4°C. Så enkelt er det hele konstrueret.

I Danmark blev det metriske system indført ved lov af 4. maj 1907 med virkning fra 1. april 1912.

(Hertugdømmerne fik det metriske system i 1872).

Historikeren Jakob H. Zeuthen forklarer:

”Ved overgangen til metersystemet rejste den unge arkitekt K. V. Engelhardt i 1908 en debat om at lade de gamle milepæle afløse af kilometersten. Han fremkom med forslag til, hvordan opmålingen kunne gøres og indgav ligeledes forslag til udformning af kilometersten baseret på tanken om, at stenes funktion skulle bestemme udformningen.

Debatten førte til at Selskabet for Hovedstadens Forskønnelse udskrev en konkurrence om den smukkeste og mest funktionelle kilometersten. Fem arkitekter, bl. a. Engelhardt, blev indbudt til at deltage. P. V. Jensen-Klint (Grundtvigskirken samt megen brugskunst) vandt prisen på 1000 kr.”

I gamle dage havde hver landsdel sine mål, og det var funktionelt, da man blev indenfor sin egn. Man kom sjældent længere væk fra hjemmet end an kunne gå.

Nu har hele det europæiske fastland taget de ensartede enheder til sig, og det har lettet det internationale samarbejde.

Arkitekt P. V.
Den hvide ”
Den viser ve

OGN

side	2
side	3
side	4
side	7
side	8
Historikeren, dr phil. Hans Jensen.	side 10
Sigfred Pedersens digt om julegrisen . . .	side 12
Korte indslag	side 14
Nyt fra Kredsene	side 15
Hover kirke	side 16

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgaardsforening

December 2007-januar 2008

Nr. 391 - 64. årgang

Hover kirke - Foto: Jørn Deleuran, Ringkøbing

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61,
4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40,
Sædding, 6830, Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen

»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmkreds)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland/Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«,
Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«,
Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,

»Højtoftgård«,
Gammelbyvej 40, Fjelstrup
6100 Haderslev,
tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul

Jægergården
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
(Formand: Vejle kreds)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribekreds)

Esben Oddershede,

»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97 98 12 82

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Jørgen F. Schmidt,

»Bondeseje«
Randersvej 181, Lime,
8544 Mørke
tlf. 86 97 47 69

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Poul Kristian Poulsen,

Kingovej 5
9600 Års
tlf. 98 62 16 80
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105.
9640 Farsø,
tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Her ved årsskiftet kan vi se tilbage på et år, hvor der er sket de største forandringer indenfor landbruget, når vi ser på forholdene indenfor de sidste 25 år.

Priserne på korn er steget drastisk og mælkepriserne er kommet op. Endnu mangler kødpriserne at rette sig.

Landbrugsproduktionen er i 2007 kommet ud af EU's klamme hånd, da markedsmekanismen tog over.

Vi ved alle sammen, at markedskræfterne regulerer produktionen, og regulerer den meget bedre end statsstyring.

Sikkerheden for den nødvendige fødevarerforsyning er et problem for alle, og lagrene af korn er reelt meget små. På verdensplan er der ikke for mange fødevarer.

Havde vi her i landet kun energireserver i samme størrelse, som vi har ressourcer af fødevarer, ville der være total panik.

Jeg hilser årsskiftet velkommen, og ser frem til et nyt år, hvor udbud og efterspørgsel regulerer produktionen af fødevarer.

Medlemmerne af Dansk Slægtsgårdsforening ønskes glædelig jul og godt nytår.

Peder Mouritsen.

Årsmødet 2008

Afholdes i Ringkøbing 31. maj – 11. juni.
Program og tilmelding bringes i næste blad.

Peder Mouritsen

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:

Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6,
Årslev, 8900 Randers. tlf. 86 49 13 40

Alis og Henry Slemming, Hammelevvej 18,
Hammelev, 8500 Grenå, tlf. 86 32 01 99

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 392 udkommer omkring den 20. februar 2007. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. februar 2007.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup Offset A/S
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Julerier

Mod Jul

Hvert år mod jul har jeg ofte tænkt, hvorfor så mange op mod jul lader sig gribe af juleevangeliet, ikke mindst når man tager i betragtning, at det er påsken, der bringer det egentlige glædelige budskab om Jesu sejr over syndens og dødens magt. Skyldes det mon, at det er et barn, der er centrum i juleevangeliet? Eller taler julebudet til barnesindet i os?

De fleste har oplevet eller hørt om, hvordan børn kan smelte selv det hårdeste sind hos voksne eller sige en sandhed, som ingen kan tale imod. I H.C. Andersens eventyr om Kejserens nye klæder lader digteren barnet komme med de afslørende ord, som bogstaveligt talt klæder den mægtige kejser af til skindet, skønt *“ingen af Kejserens klæder havde gjort sådan lykke. “Men han har jo ikke noget på!”*, sagde et lille barn. Til sidst råbte hele folket: *“Han har jo ikke noget på”*.

I Det nye Testamente kan vi læse, hvordan kong Herodes den Store i angst for Jesusbarnets magt lod en massakre overgå de små børn i Betlehem og omegn i den tro, at barnet var iblandt dem. Vi forstår ikke, hvorfor Gud lader de onde gerninger ske, ligesom vi heller ikke forstår, hvorfor Jesus skulle lide og død, for at Gud kunne frelse verden. Lader vi os gribe af disse tanker, vil vi opdage, at de sødladne og romantiske tanker, som vi har for vane at have om barnet op mod jul, ikke harmonerer med virkeligheden om det, der skete i Betlehem den første jul, men at salmedigteren Bronson kommer sandheden nærmere i en salme om Jesus: *“Han måtte tidligt lære, at det var et smertenavn”*.

Det er derfor en god ide, at lade adventstidens stærke tekster præge vor forståelse af julen i stedet for at lade os gribe af den kommercielle opfattelse, der er medvirkende til, at julens budskab bliver kvalt inden jul, så mange mennesker allerede juleaften synes at have fået nok af julen for denne gang. Det er trist, for det er først juleaften, at festen for alvor begynder; hvad der ligger forud i adventstiden har kun til formål at pege frem mod det, der skal ske i julen. Men det er forståeligt, at når vore smukke julesalmer og gode julesange siden engang i november måned har kværnet i vore hoveder fra højttalere i supermarkeder og fra radio og TV, så kan vi, når det endelig bliver jul, være blevet trætte af at høre på dem.

I øvrigt kan den megen aktivitet op mod jul, som ikke har noget med julebudet at gøre, bevirke, at forældre i travlhed kommer til at vrisse af børnene i stedet for at tage sig tid til at lytte til dem og lege med dem, så også de kan se frem til julen som et glædeligt lyspunkt for alle i en mørk tid. Jeg tror, at langt de fleste mennesker i vort land er enig i, at det var godt, hvis vor gamle julefest kunne blive befriet for meget af det, som den moderne tid har påført den, og som hindrer os i, at vi som hyrderne på Betlehems mark kan gå med et stille sind *“til barnet ind, med glædestårer takke Gud for miskundhed og nådebud”*. For sandt at sige, så kan vi helt ærligt kun sige med barnet i eventyret: *“Han har jo ikke noget på”* - Nej vel?

God jul!
Poul Lilleør.

(Tidligere sognepræst i Hove-Hygum-Tørring ved Lemvig).

Hellig tre Kongers løb

På de to øer i Store Bælt, Agersø og Omø, gør man meget for at bevare den gamle skik – at løbe Hellig tre Konger. Og falder Hellig tre Kongers aften i weekenden, så kommer mange hjem til øerne for at deltage aktivt eller passivt i løjerne.

Hellig tre Kongers aften klæder unge og gamle sig ud i dragter eller gammelt tøj og formummes bag en maske.

Det fortælles at beboerne på Agersø var samlet hos familie og venner i Agersø By. I udkanten af byen og på landet var husene tomme denne aften. De helt små børn var ikke klædt ud, men fulgte som en hale efter de udklædte.

Når de udklædte kom ind i stuen til de ventende ikke udklædte beboere og gæster, skulle de nødig genkendes. Blev de genkendt skete der ikke noget, og der var ingen konkurrence forbundet ved at genkende eller blive genkendt.

De udklædte kom ind alle steder, hvor der var lys. Når de udklædte kom ind i stuen, blev de mødt af forventningsfulde børn og voksne, som prøvede at lokke nogle ord fra dem og derved afsløre deres identitet. De udklædte var dog tavse, og kun nogle børn kunne lokkes til at sige noget.

I hjemmene bød man måske småkager, som de udklædte stak i lommerne, da de dårligt kunne spise dem uden at tage masken af.

Efter at de udklædte havde set sig lidt om i stuerne og måske lavet lidt sjov med de tilstedeværende, forlod de huset lige så stille som de ankom. Udenfor lyttede der gerne ved vinduerne og hørte, om man havde genkendt dem.

Det fortælles dog også om mere voldsom opræden, som kunne skyldes, at nogle havde ernæret sig for kraftigt før de løb ud. Unge karle kunne med deres store træsko og svingende stokke nok skabe ængstelighed i de pæne stuer.

Når de udklædte kom hjem, blev der serveret kaffe, æbleskiver og punch.

Hvis vejret var dårligt kom der ikke så mange udklædte rundt, men var det tørvejr, så deltog alle. De unge kom rundt til alle huse, men de gamle indskrænkede sig ofte til at besøge et par naboer.

Hellig tre Kongers løbet fik denne bemærkning med af en kender af Omø: *“Det er også populært, fordi man kan komme ind og se, hvordan tilflytterne bor!”*

Ærø har også Hellig tre Kongers løb, og nogle steder er det også omtalt på Langeland.

At løbe Hellig tre Konger er en skik, der går tilbage til den katolske tid. Hellig tre Kongers dag var og er stadig afslutningen på julen. Beretningen om de tre ”vismænd” der opsøgte den nyfødte Jesus, var udgangspunktet for optog, hvor tre blev klædt ud som konger og en gik foran med en stjerne. Stjernen var lavet som en lampe med lys i.

På Holbergs tid var Hellig tre Kongers skikkene ved at blegne, men vi har stadig Hellig tre Kongers lys, og få steder har man bevaret Hellig tre Kongers løb, som er et levn fra de kirkelige processioner, der skulle minde menigheden om Jesu første åbenbarelse. For det var på denne dag Jesus viste sig første gang for menneskeheden i skikkelse af et nyfødt barn, hvortil de hellige tre Konger bragte deres ofre.

OGN

Kjeldgård i Hover

Kjeldgård set fra Hovervej.

Kjeldgård har været i slægten siden 1683, og her fortæller gårdens tidligere ejer, Andreas Kjeldgaard Stampe om dens historie og drift:

Kjeldgård lå førhen i den lille landsby Vesterby, som i matriklen fra 1688 havde 5 gårde og 2 huse med jord. Landsbyen havde en fælles brønd eller kilde, og gården der lå nærmest kilden kaldtes Kildegård eller Kiældgård. Nu er gårdene flyttet ud, Vesterbynavnet er gået af brug for længst, og tilbage ligger kun den stensatte kilde.

Kjeldgård hørte indtil 1634 under kronen, hvorefter den ved mageskiftning kom til Gyldenstjerne på Timgård. Gården var allerede dengang en slægtsgård, idet ejeren skiftevis hed Jep Jensen og Jens Jepsen.

I årene 1626-45 er Jens Jepsen kirkeværge ved Hover kirke, sammen med Christen Pedersen i Hovergård. Det er nok tvivlsomt, at de to mænd var i familie, men i de følgende par hundrede år, blev familierne i de to gårde viklet meget sammen.

Kirkeværgerne skænker to alterlysestager til kirken. Præsten skriver i regnskabet at "Vor Herre" vil belønne dem derfor, hvad vi så må håbe han gør.

Ved en kvægtælling i 1678 træffer vi sidste gang en Jep Jensen i Kjeldgård. Den 12. november 1683 blev der udarbejdet en modelbog til matriklen i 1688, og nu er navnet Christen Nielsen, han er min 4xtipoldefar.

I 1694 blev der solgt af Timgårds strøgods. Kjeldgård blev købt af fæsteren Hans Mortensen i Hovergård. Om det var en skattefidus, eller det var den lange vej til hovmarken på Timgård, der var årsag til handlen, er ikke nemt at se, selvejet var trængt, og det var bedre at sidde som fæster og eje en anden gård, end det var at bo på en mindre selvejergård.

I 1717 overtages fæstet af Kjeldgård af Christen Christensen, han var gift med en datter af Hans Mortensen i Hovergård.

Fæstebrevet er bevaret og lyder således:

"Kiendeiis Jeg Underskrifne Hans Mortensen Boendiis i Hofergaard, at Jeg Fæster stæd og fæst den ærlig og Velagt Unge Karl – Christen Christensen En Gaard udi Vesterby i Hofer Sogn, Som Kaldis Kiældgaard ald Hans Liefs Thid, og skal gifte aarlig til Mig Under herfor om Sangte Mortens Dag Halfinde Tønde Rug, Deraf, skal svare Kongelige Skatter og Tønge som på kommer og skal Hand Holde Gaarden Ved Lige, som forsvarligt kand Værre.

Datum Hofergaard, Dend 2. Oktober 1717.

Hans Mortensen

Egen Haand."

I Kjeldgård er der nu to sønner, Christen og Hans, der er opkaldt efter bedstefædrene. I Hovergård er der ingen til at overtage fæstet, så Hans fra Kjeldgård blev nu fæster i sin mors fødehjem Hovergård, og samtidig får han ejerskabet af Kjeldgård.

Der forekommer nu det mærkelige tilfælde at Christen i Kjeldgård er fæstebonde under sin egen søn.

Der findes desværre intet fæstebrev fra dette forhold, men tre år efter overtager Christen Christensen (III) fæstet i Kjeldgård, så nu er forholdet bror til bror, og nu er der et fæstebrev.

I 1759 blev Christen gift med Else Ibsdatter. Hun døde i barselsseng året efter, og blev jordet sammen med sit døde barn.

I 1795 købtes Kjeldgård til selveje. Prisen er 399 Rigsdaler. I 1804 får sønnen Christen Christensen (IV) skøde på gården.

Han blev gift med Marie Kathrine Jensdatter fra nabogården Gade. Hun føder året efter datteren Anne, men kort efter dør Marie Kathrine. Christen gifter sig nu med Kjersten Christensdatter fra Abildstrupgård i Vorgod. Hun var ud af en velhavende slægt og havde en del finere indbo med sig, hvoraf en del endnu bevares på Kjeldgård.

Den lille Anne af første ægteskab blev i 1832 gift med Simon Weis, en plejesøn af den kloge mand Mads Weis. De arvede gode midler, som Simon på kort tid satte over styr. Til sidst endte de i sognets fattighus. H. P. Hansen skrev om ham, at han var en skrumlere karl. De har efterladt sig en del efterkommere, som har slægtsnavnet Kjeldgaard, men som absolut ikke er skrumlet.

I Chresten andet ægteskab med Kjersten fødtes en del børn, hvoraf tre piger levede. Den ældste Marie Kathrine blev gift med manden i Hovergård, Christen Olesen. Da hun efter få år døde fra flere små børn, blev han gift med den anden ad pigerne fra Kjeldgård. Christen Christensen døde i 1832. I skiftet efter ham ses det, at der var stor velstand på gården. Kjersten drev nu gennem ti år Kjeldgård med bestyrer, indtil den sidste datter, Christiane, blev gift med en mand ved navn Knud Andersen. Han var fra Bilring i Brejning, hvor hans far, Anders Knudsen, blev hædret med landhusholdningsselskabets store sølvbæger for hedeopdyrkning og mergling. Kjeldgård skulle koste 500 Rigsdaler, som Knud betalte kontant. Til Kjesten skulle han yde en stor aftægt, og desuden skal manden, der i ti år har bestyret Kjeldgård, nyde aftægt så længe han lever. Knud var en virksom mand, han tilkøbte store arealer, dyrkede hede op og merglede fra sit eget mergelleje. Han forpagtede Muldbjerg Mølle, som havde møllegæster fra flere sogne. Han drev en omfattende handel, rejste til Hamborg og købte hele sendinger af rus-

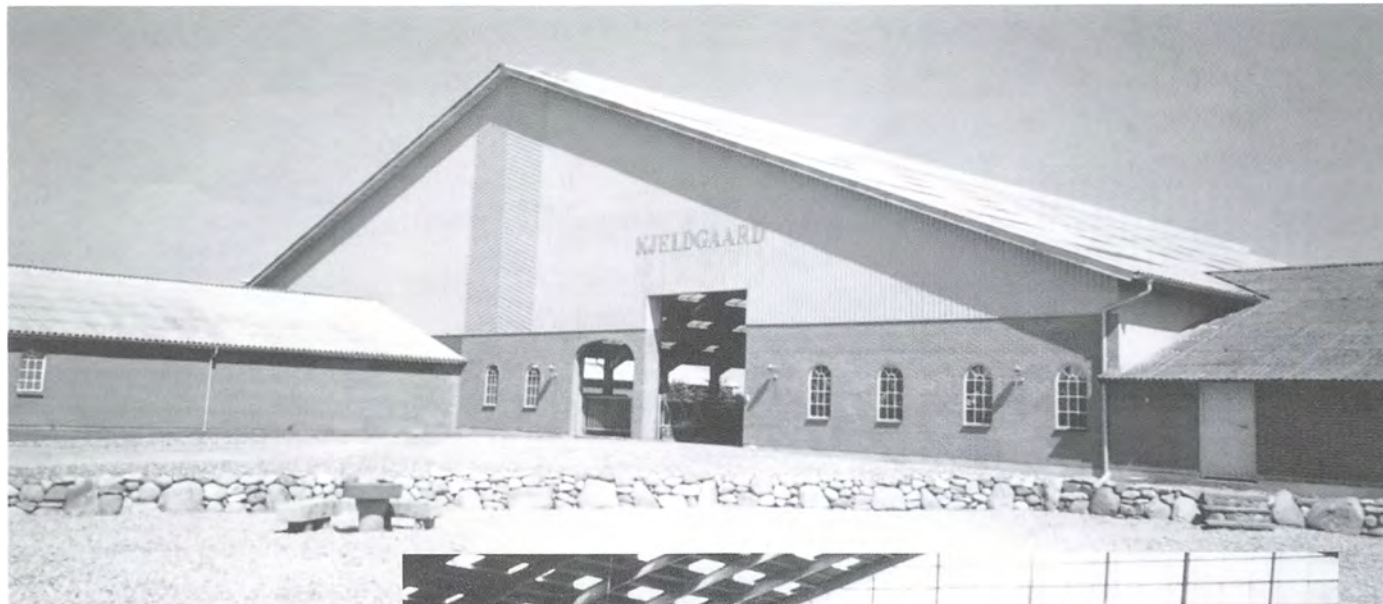
*Kjeldgård
o. 1890.
Gården
blev bygget
i 1848-49
og ned-
brændte i
1915.*

serheste. I Hamborg havde Knud en fætter, som han benyttede til tolk.

Engang han var til marked i Holstebro gik han ind i en stor købmandsgård for at veksle en 500 kr. seddel – som ikke var hver mand eje dengang. Personen der ekspederede, gik ind til købmanden selv og forklarede at en fattig bonde skulle have vekslet en 500 kr. Nu skulle der laves grin med Knud. Ekspedienten skulle tilbyde at veksle en 500 kr. seddel mere for ham. Det indlod Knud sig på, men anede lidt efter uråd. Da købmanden nu selv kom ind i butikken for at se bonden, trak Knud yderligere nogle store sedler frem og ville have vekslet. Nu måtte købmanden bekende at han i pengesager var den lille.

Da den vestjyske længdebane var åbnet, stod Knud Kjeldgaard en dag på stationen i Tim og betragtede et lokomotiv. Lokomotivføreren stak hovedet ud af vinduet og råbte om han ville købe toget, siden han så så interesseret ud, hvortil Knud straks svarede: ”Kan du sæl den, bitte kål, så kan a betål!”

Den nye kostald.

*Ole Kjeldgaard
Stampe, som
overtog slægts-
gården i 2001.*

I årene 1848-49 blev Kjeldgård flyttet fra dens gamle plads ud i den opdyrkede mark. Den gamle gårdtomt og kilden blev dækket med jord fra nogle gravhøje. Det skulle gøres til produktiv ager. Her var en ting Knud Kjeldgaard ikke kunne klare, den gamle kilde ville ikke lade sig tæmme, området forvandlede til et sumpet morads. Først godt 100 år senere ved en kraftig dræning i 1951 kunne vandet ledes bort.

Christiane fødte ni børn - fire drenge, der alle døde som små, og 5 piger, der alle blev bosat på gårde i Hover. En af pigerne, Kristine, blev gift med sin fætter Ole Christensen i Hovergård. Blandt deres børn skal nævnes sønnen Knud, opkaldt efter morfar Knud Kjeldgaard. Han var meget interesseret i politik, og blev i 1920, som Venstremand, medlem af Folketinget. Han blev i 1940 indenrigsminister og i 1945 statsminister. Det var Knud Kristensen, der udråbte Frederik den Niende som konge.

Den yngste af pigerne, Else, blev gift med et næstsøskendebarn, Andreas Hansen. Hans mor var kusine til Knud Andersen, og hans far var ud af præsteslægten Darsheæus. De overtog Kjeldgård i 1890.

Den 4. august 1915 gik et kraftigt uvejr hen over egnen, et lyn slog ned i Kjeldgård, hvorved Else blev dræbt. Gården, en del af besætningen, indbo samt hele avlen brændte. Kjeldgård blev nu opført på et nyt sted nærmere den offentlige vej.

I 1919 afstod Andreas Hansen gården til sønnerne Knud og Hans. I 1921 købte Hans en anden gård og Knud blev enejer. Ved siden af landbruget fik han nogle tillidshverv.

Han var en tid sognerådsformand og i over 25 år sognefoged i Hover. Knud Kjeldgaard var medlem af Dansk Slægtsgårdsforening fra foreningens oprettelse. Han var godt inde i slægtens og egnens historie.

Knud Kjeldgaard døde ugift i 1967.

I 1961 havde han afstået Kjeldgård til sin søstersøn, Andreas Kjeldgaard Stampe. Han blev i 1967 gift med Agnethe Sønderby, og sammen har de fire børn, og den næst yngste, Ole Kjeldgaard Stampe, overtog Kjeldgård i 2001, hvorefter Agnethe og Andreas Stampe flyttede til gården Ny Vadstrup.

Ole Kjeldgaard er gift med Rikke Østergaard Nielsen, og de har to børn: Ane på 4 år og William på 2 år, og han er landmand til fingerspidserne.

Agnethe og Andreas Stampe er meget aktive i Dansk Slægtsgårdsforenings Ringkøbingkreds, og i årene 2002-05 var Agnethe Stampe formand for kredsen og medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse.

Da Andreas Kjeldgaard Stampe overtog gården i 1961 var der 60 ha til. Ved generationsskiftet i 2001 var arealet forøget ved tilkøb af to mindre gårde. I dag er det samlede areal 142 ha. Gården drives med mælkeproduktion - ca. 160 malkekøer af Sort Dansk Malke race. Endvidere opdræt af kvier. Tyrekalvene sælges videre. Størstedelen af markafgrøderne er majs og kløvergræs til ensilering. I det resterende dyrkes korn.

I 2002 byggede Ole en ny og større kostald, og i 2006 blev silokapaciteten udvidet betydeligt.

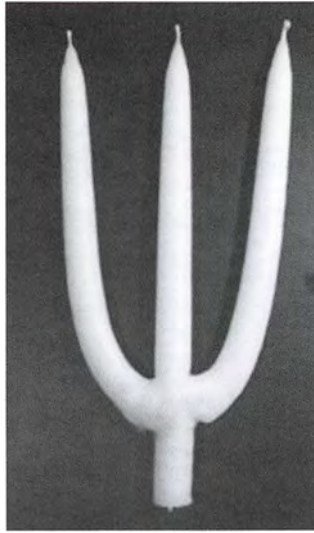
Kjeldgård. På gårdspladsen ses Agnethe og Andreas Kjeldgaard Stampe, der ejede gården fra 1961 til 2001.

Viste du...

At julen ifølge traditionen ikke varer lige til påske, men slutter den 6. januar, der er Hellig Tre Kongers aften.

Denne aften var det tidligere normalt at tænde et Hellig Tre Kongers lys.

I dag er der ikke mange af os, der holder jul til Helligtrekongers aften – juletræerne er allerede nytårsdag smidt ud i haven, og det er kun få, der beholder juletræet og tænder det en sidste gang denne aften, men i gamle dage tændte man et af de specielle Hellig Tre Kongers lys.

Et Hellig Tre Kongers lys er et specielt hvidt tre-armet lys, der i gamle dage var forsynet med en smule krudt, der sagde bang, når lyset næsten var brændt ud. Når det lille knald lød, vidste alle, at nu var julen officielt forbi.

Slægtsgårdsrejsen 2008

Rejseudvalget har truffet aftale med den erfarne rejsearrangør Niels Kirkegaard om en tur til det nordlige Polen. Programmet er under udarbejdelse og vil blive bragt i februarnummeret, men tidsrammen ligger fast, nemlig 2. – 9. juli.

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

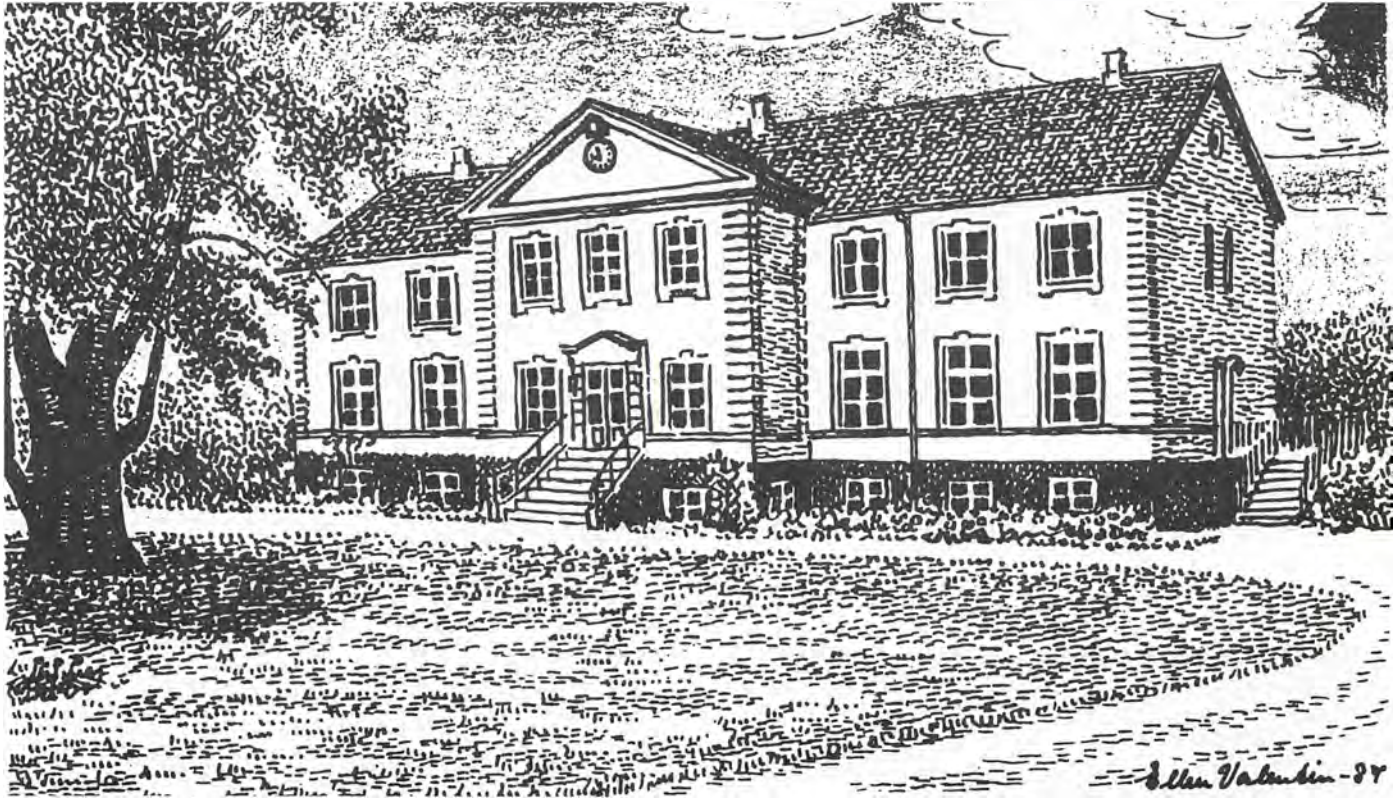
Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Valdemarskilde ved Slagelse

et hundrede år i slægten de Neergaards eje

Valdemarskilde. Tegnet af Ellen Valentin.

Valdemarskilde ses bedst fra toget, når man kører mellem Slagelse og Sorø. Nær jernbanen ligger de meget velholdte bygninger og den store have og park.

I parken findes den kilde, der har givet gården navn. Sagnet fortæller at kong Valdemar på en af sine jagter har holdt hvil ved kilden og drukket af dens vand. Desværre oplyser sagnet ikke hvilken konge Valdemar det var, men skulle sagnet have en historisk kerne, kan det næppe være andre end Valdemar den Store, der ejede den gård syd for Slagelse, som han i 1164 skænkede til Johanitterordenen, og af den gård opstod Antvorskov Kloster.

Amtmanden over Antvorskov Amt – Frederik Rostgaard – lod i 1729 kilden forsyne med brøndværk. I 1757 undersøgte Søren Abildgaard dette kildevand og han skrev: "Vandet udspringer i en stråle af en arms tykkelse. Kilden fryser aldrig til. Vandet har en ejendommelig "ikke ubehagelig adstringerende blæksmag".

Kildens vand er udmærket, for Valdemarskilde gods har eget vandværk, og det får sit vand fra Valdemars kilde.

Nord for gården ligger voldstedet Rollerup. Det var omgivet af voldgrav, og havde kun forbindelse til land ved en dæmning mod vest. På voldstedet, der er fuldstændig jævnet, er fundet munkesten, skår af lerkar og metalgenstande. Rollerup nævnes sidste gang i 1577. Det er på den tid, da kong Frederik den Anden opkøbte en del gods omkring det tidligere Antvorskov Kloster, hvis navn han i 1580 ændrede til Antvorskov Slot. Den jagtglade konge gjorde meget for

at få afrundet sin vildtbane, og derfor opkøbtes og nedlagdes gården Rollerup.

Gården Valdemarskilde blev oprettet i 1811, da ejeren af Antvorskov Hovedgård, generalkrigskommissær Hagen Christian von Astrup, ville afhænde en parcel af hovedgården til datidens største godsejer – justitsråd Peter Johansen de Neergaard. Købekontrakten oplyser, at der var 700 tdr. land skov og 200 tdr. land ager og eng. Overtagelsen skulle se straks, dvs. 15. maj 1811.

I købekontraktens 4. post anføres: "Gården i Kalven, såvel hovedbygning som ladegård, opfører jeg aldeles efter den tegning, som jeg har forevist hr. justitsråd Neergaard, og forsyner samme med kakkellovne med videre. Jeg besørger også en have anlagt med stengærde indhegnet på et par tønder lands størrelse og beplanter samme med gode frugttræer."

I købekontrakten anføres at von Astrup forpagter Valdemarskilde i ti år, men af ukendte årsager blev købekontrakten ændret, så agerjorden udgik af handlen. Senere på året pantsatte von Astrup Valdemarskilde til justitsråd Peter Johansen de Neergaard.

I løbet af sommeren 1811 opførtes gårdens bygninger. I brandtaksationen fra oktober 1811 se, at hovedbygningen, der lå i vest var 55 alen lang og 12 alen bred i en etage med gennemgående frontispice over 6 fag. Den var af bindingsværk og havde tegtag. Der var høj kampestensgrund og i den nordre ende var der indrettet kælder.

Valdemarskilde
ca. 1960.

Der var to udlænger, en mod nord 39,5 alen lang indrettet til lo, lade og stald, mens længen mod syd på 33 alen var indrettet til hestestald og to kamre. Avslængerne var af bindingsværk og beklædt med planker.

Valdemarskilde blev en selvstændig ejendom, da Hagen Christian von Astrup solgte gården til premierløjtnant Johan Adolph von der Recke, men overtagele den 4. september 1812.

Johan Adolph von der Recke var leder af kanalfarten på Susåen, et projekt som godsejer de Neergaard var engageret i, da han havde betydelige arealer langs åen. Men hvorfor justitsråden trak sig ud af handlen og lod von der Recke overtage, det står hen.

Johan Adolph von der Recke (1787-1861) ejede Valdemarskilde indtil 1843, da han købte Sohngårdsholm ved Ålborg. Han var politisk aktiv, først som stænderdeputeret i perioden 1834-1840 og senere som folketingsmand i årene 1854-1858.

Den 31. juli 1820 fik von der Recke tilladelse til at anlægge en vandmølle med grubbekværn. Det var en mindre vandmølle med overfaldshjul og to kværne. Senere blev den udvidet med en stampemølle.

I 1843 solgte von der Recke Valdemarskilde til Gottlieb Frederik Francius Smidt. Skødet er læst 16. december 1843. To år efter solgte Smidt til Carl Julius Hammeron. Fra marts til september 1849 tilhørte Valdemarskilde generalkrigskommissær Carl Frederik Becher. Under disse tre ejere var gården bortforpagtet.

Den 28. juli 1849 solgte Becher Valdemarskilde til greve Rudolph von Holck.

Carl Ludwig August Rudolph Holck (1818-1885) var født på herregården Krenkerup på Lolland. Hans moder – grevinde Ida Augusta Hardenberg-Reventlow besad grevskabet Hardenberg (Krenkerup), og var i sit første ægteskab gift med greve Harald Holck. I 1867 overtog Rudolph Holck grevskabet og tog navnet Holck-Hardenberg-Reventlow.

Grev Holcks tid på Valdemarskilde varede kun 4 år, for så solgte han gården til jægermester Peter Adolph Stampe, der tidligere havde været ejer af Falkenstein Hovedgård. Senere købte han Skørringe på Falster.

Jægermester Stampe fornyede først avlsgårdens bygninger, og i 1855 lod han den nuværende hovedbygning opføre. Dengang bestod den af en toetages bygning over høj kælder uden de to fremspringende frontispicer.

I 1861 solgte jægermesteren Valdemarskilde til sin farbroder Thyge Rothe Stampe, der trak sig tilbage hertil efter en

diplomatsk karriere. Den næste ejer var forpagteren af Brorupgården Jørgen Peter Bech. Han solgte Valdemarskilde i 1876, da han skulle overtage sit hjem, Valdbygården, hvortil Brorupgården hørte.

Fra 1876 til 1907 tilhørte Valdemarskilde forstkandidat G. Mourier. I 1907 skrev den tidligere ejer af Hjortholm på Sydlangeland – Adolph Julianus Hastrup købekontrakt på Valdemarskilde, men året efter transporteredes købekontrakten til godsejer Viggo de Neergaard, Charlottendal.

Den nye ejer var oldebarn af godsejer Peter Johansen de Neergaard, som i 1811 var ved at købe

Valdemarskilde. Godsejer Viggo de Neergaard var søn af C. A. D. de Neergaard til Gyldenholm og hustru Jenny f. Qvistgaard. Han flyttede straks ind på Valdemarskilde, hvor han moderniserede hovedbygningen og ved hjælp af en fremspringende frontispice skabte en smuk hall.

I 1920 brændte jægermester Stampes udlænger, fordi en gnist fra lokomotivet, der trak tærskværket, satte ild i stråtaget.

I 1943 blev hovedbygningen udvidet med en fremspringende frontispice mod syd, hvorved hovedbygningen fik sit nuværende udseende.

Godsejer Viggo de Neergaard købte i 1929 hovedgården Lille Frederikslund, og de tre gårde udgjorde sammen med skoven en betydelig godsdannelse. I 1956 overtog sønnen D. F. de Neergaard Charlottendal og i 1967 blev han ejer af det samlede gods.

Godsejeren ældste søn, R. V. de Neergaard, havde overtaget slægtsgodset Gunderslevholm, som han beskrev i erindringsbogen "Tror du du kan klare det?" (Omtalt i Slægtsgården br. 389 side 16). I bogen en Slægtshistorie fortæller R. V. de Neergaard om faderen, der sagde, at man skal have ressourcer fire steder: i tegnebogen, på kornloftet, i skoven og i vinkælderen.

I 1963 ville forsvarsministeriet have Charlottendal til en ny kaserne, og godsejer D. F. de Neergaard fik mulighed for at købe Løvegård.

I 1996 overlod godsejer D. F. de Neergaard Valdemarskilde landbrug til sønnen Michael de Neergaard og i 2006 fulgte Valdemarskilde skovdistrikt.

Landbruget omfatter 588,5 ha og skovdistriktet 881 ha.

Godsejer D. F. de Neergaard har gjort meget for at bevare herlighedsværdierne på Valdemarskilde, og han har til med anlagt en krebsedam, plantet frugttræer, anlagt alleer m.v.

Historikeren, dr. phil. Hans Jensen

Den danske bondegårds miskendte talsmand

Af docent, dr. phil. Erik Helmer Pedersen

I mangt et dansk landbohjem står der på boghylden en del historiske værker, samlet over flere slægtled. En enkelt bog vil da dominere alene i kraft af sin højde, bredde og vægt. På rygtitlen aflæses DANSK LANDBRUG 1880-1938, og baksæder man med besvær bogen frem i lyset, vil titelbladet afsløre, at den er redigeret af trekløveret Kjeld Bjerke, cand. polit., Hans Jensen, dr. phil. og Karl Madsen, landbrugskandidat og er udgivet på Arthur Jensens Forlag i 1939. Måske læner en noget mindre bog i brungrå shirting sig fortroligt op ad sin storebror med rygtitlen F. SKRUBBELTRANG: DEN DANSKE BONDE 1788-1938 og med forsideangivelsen **Landbrugsudstillingen 1938**. På forhånd ville man ikke gætte, at der bag de to bogtitler gemmer sig et større drama, som sætter 1930'ernes landbrugskrise og dens landbrugshistoriske følger i skarpt relief.

De to historiske hovedpersoner Hans Jensen (1890-1945) og Fridlev Skrubbeltrang (1900-1988) kom begge fra et gårdmandsmiljø, hhv. i Lundforlund ved Slagelse og i Bjergby ved Hjørring og begge havde de studeret historie ved Københavns Universitet. Som den ældste af de to havde Hans Jensen naturligt nok den største produktion bag sig, og det var tungtvejende sager som bidrag til *Det danske Folks Historie*, bd. V-VI (1928-29), tobindsværket om *De danske Stænderforsamlings Historie 1834-48* (udg. 1931 og 1934) og disputatsen om *Dansk Jordpolitik 1757-1810* fra 1936. Skrubbeltrangs første bog var ovennævnte jubilæumsværk, men i realiteten var hans disputats om de sjællandske hus-

mænds historie 1660-1800 klar til udgivelse under titlen *Husmand og Inderste* (udkom 1940).

Begge nærrede de et brændende ønske om at komme til at skrive det jubilæumsværk, Landbrugsraadet havde planer om at udgive i 1938 i anledning af 150-året for Stavnsbåndsløsningen 1788. Selv om Hans Jensen havde skrevet doktordisputats om et centralt tema i bondestandens historie, valgte Landbrugsraadets historiske udvalg ikke desto mindre Skrubbeltrang som forfatter, angiveligt fordi hans synopsis til historien om den stavnsbåndsbefriede bonde gav store løfter for fremtiden.

Inden bogen udkom, nåede Skrubbeltrang at skrive en 7 sider lang anmeldelse af Hans Jensens jordpolitiske disputats til *Historisk Tidsskrift*. Her bebrejdede han stærkt sin ældre kollega, at han ved at holde sig alt for strikte til sit jordpolitiske hovedtema om statsmagtens fredning af den danske bondegård siden 1683 i unødigt grad havde indsnævret sit undersøgelsesfelt og ej heller havde undersøgt alt det kildemateriale, der kunne tænkes at indeholde oplysninger om emnet.

Det irriterede også Skrubbeltrang stærkt, at husmændenes forhold var blevet så stedmoderligt behandlet. Hans Jensen havde ikke lagt skjul på, at "den hele Landbosag fra først af var rejst for Gaardmændenes Skyld...", og at "det var en aabenbar Vrangforestilling, at Husmandsklassen i Danmark først skulde være opstaaet i Kraft af de store Landboreformer...". Efter Skrubbeltrangs opfattelse var husmændene derimod lige så fuldgyldige medlemmer af bondestanden som gårdmændene, hvorfor reformlovgivningen også tog sigte på dem.

Først efter flere siders kritisk granskning i stort og småt nåede Skrubbeltrang omsider frem til den konklusion, at de landboretlige problemer, i grunden Hans Jensens egentlige ærinde, var blevet grundigt og godt behandlet. Inden for den radikale historikertradition, som Skrubbeltrang tilhørte, havde man dog svært ved at forson sig med, at en forsker som Hans Jensen, oven i købet venstremand, på mange måder opfattede den danske enevælde siden 1660 med en vis sympati, ja ligefrem hævdede, at kongemagten snarere tog bøndernes end godsejernes parti. Derfor skubbede kongemagten godsejerne til side som et administrativt medlem, når først den hen imod 1800 kunne bero sig på en skare juridisk uddannede embedsmænd.

Hans Jensen havde i sit værk ladet skinne igennem, at spørgsmålet om statsmagtens rolle i en jordpolitisk sammenhæng netop i 1930'erne var af aktuel interesse, især fordi Stauning-Munch-regeringen ikke afviste at radikalisere loven om udstykning til husmandsbrug gennem brug af tvangsmidler som f. eks. statslig forkøbsret til større landbrugsejendomme og i sidste instans ekspropriering. Her mente Hans Jensen at kunne påvise rent historisk, at statsmagten stedse have beskyttet bondebruget, således som det senest var blevet bekræftet gennem landbrugsloven af 1925, kontraseret af en socialdemokratisk landbrusminister (Kr. Bording). Dette synspunkt havde tidligere historikere også haft blik for, men ikke så gennemført som i Hans Jensens udformning.

*Historikeren,
dr. phil.
Hans Jensen*

Skræller man det tidsbundne i kritikken væk, står omtalte anmeldelse i mangt og meget som et typisk opgør mellem Fridlev Skrubbeltrangs kildekritiske arbejdsmetode, hvor en mængde fremanalyserede kildeudsagn danner rygraden i historien, og en Hans Jensens fremgangsmåde som en kritisk skolet, historisk forfatter, der hele tiden pendler mellem en forhåndsopfattelse af historiens indre sammenhæng og de hertil sluttende kildeudsagn. Begge fremlægger en syntese, en sammentrængt gengivelse af det udsnit af historien, de beskæftiger sig med, men Hans Jensens er lettere at læse, fordi en Skrubbeltrang nødvendigvis må nuancere resultatet temmelig meget.

Den 20. juni 1938 udkom så Skrubbeltrangs jubilæumsbog, en let tilgængelig fremstilling over 250 sider, hvor kildekritikken er forbeholdt den senere disputats. Her ses bonden først i sin fortrykte tilstand, hundset og plaget af gøsejeren og ridefogden. Derefter frigøres han af humanitærende statsmænd med Chr. D. Reventlow i spidsen, tager beslutsomt fat på at dyrke sin udskiftede jordlod, og med andelsbevægelsens kollektive støtte når han frem til at kunne forædle og sælge hele sin produktion på verdensmarkedet. I de afsluttende kapitler ses den frie bonde og husmand i sin sociale og politiske rolle, skolet hertil gennem en forbedret oplysning i alle dens led, hvorefter forfatteren i slutkapitlet sætter den danske bonde ind i en samfundsmæssig sammenhæng. Her kommer også bondens kritikere til orde. Den vundne frihed er dog efter Skrubbeltrangs opfattelse ikke noget engang givet; syd for grænsen trækker der mørke skyer op...

Fremstillingen er i bund og grund et stykke gedigen folkeoplysning og kan som sådan læses af alle med stort udbytte. Her fortælles pædagogisk om bonden og hans historie i en folkelig sammenhæng og da stedse betragtet som samfundsborger og ikke blot som erhvervsudøver. Skrubbeltrang udtrykte sig her inden for rammerne af en grundtvigsk højskoletradition, en position Hans Jensen af ideologiske grunde måtte føle sig lidt fremmed overfor. Allerede i sin første bog *Lars Bjørnbak og den Bjørnbakske Bevægelse. Bidrag til det danske Landbodemokratis Historie*, (1919) havde han gennem sine studier over den ikke-grundtvigske højskolemand Lars Bjørnbak fra Viby ved Aarhus tilsluttet sig dennes fyndige ord om, at "Kundskab er Magt, Uvidenhed er Trældom. Altsaa: Fremad, Bondemand, frem!" Det harmonerede kun lidt med den grundtvigske højskoleopfattelse, som satte den åndelige løftelse og ikke en egentlig undervisning i højsædet og i hvert fald ikke sluttede af med en eksamen.

Denne oppositionelle opfattelse havde Hans Jensen fastholdt gennem hele sin forfattervirksomhed, og allerede året efter stavnsbåndsjubilæet 1938 spillede han sin trumf ud: den ovenfor omtalte mastodont af en landbrugshistorisk skildring af udviklingen siden andelsbevægelsens gennembrud. Det kildne spørgsmål om bogens finansiering var langt hen ad vejen klaret ved, at den sluttede med ca. 2.000 "Biografiske Notitser og Portrætter af ledende Mænd og Kvinder i det danske Landbrugsorganisationer og Institutioner...". Mange af dem købte alene af den grund bogen.

Som udgivere stod ud over Hans Jensen landøkonomen Karl Madsen, som var medforfatter til afsnittene om tiden 1880-1914 og økonomen Kjeld Bjerke, som behandlede landbrugets økonomiske udvikling i mellemkrigstiden. Desuden bragtes interessante bidrag om forsøgsvirksomheden og om produktion og afsætning under 1. verdenskrig. Den ældre historie var Hans Jensens bord. Uden at polemisere direkte mod Skrubbeltrangs jubilæumsbog fastholder Hans Jensen sine grundlæggende synspunkter fra tidligere værker og lægger for 1800-tallets vedkommende megen vægt på den nødvendige kundskabstilegnelse efter Lars Bjørnbaks model. Grundtvigs og folkehøjskolens betydning under-

kendes på ingen måde, men Hans Jensen fremhæver især, at den åndelige kultur derved fik plads jævnsides med den materielle. Andelsbevægelsens gennembrud ses for det første på baggrund af den landbrugstekniske og -økonomiske revolution efter 1850, og for det andet opfattes den som en art historisk genoplivelse af tidligere epokers landsbyfællesskab.

Det vil være halsløs gerning at referere videre fra Hans Jensens m. fl.s storværk. Det gav sine læsere en tæt dokumenteret skildring af datidens landmandsliv i dets historiske indramning, og i modsætning til Skrubbeltrangs betoning af samspillet bonde-samfund stod erhvervets forhold og historiske udvikling i centrum. Den har også i høj karakter af at være en historisk håndbog for landmænd og andre interesserede, idet den udover det biografiske materiale rummer en mængde nyttig landbrugsstatistik.

Da værket udkom, var Skrubbeltrangs disputats om de sjællandske husmænd ved at blive trykt. Han skulle have forsvaret den i april 1940, men disputatshandlingen blev aflyst på grund af den tyske besættelse den 9. april, hvorefter Skrubbeltrang blev konfereret doktorgraden. Den fik en række gode anmeldelser, idet man især hæftede sig ved, at den kildekritiske metode nu også var indført i landbohistorien. Det erkendtes dog, at de titusinder af enkeltudsagn med dertil sluttende nuanceringer af det historiske realindhold gjorde den svær at læse, og det synspunkt må en nutidig læser tilslutte sig.

I modsætning til Hans Jensen, som under sine studier helligede sig det officielle kildemateriale fra den daværende centraladministrations drøftelser af reformlovgivningen, dens motiver og tilblivelse, gik Skrubbeltrang videre til de overleverede godsarkiver for at studere, hvorledes husmandsbefolkningen som en del af landbostanden henlevede sin dagligdags tilværelse i gøsejermagtens skygge. Derved får dette stykke standshistorie fastere grund under fødderne end hidtil kendt, men rejser til gengæld det spørgsmål, om man trods alle kildekritiske kontrolmetoder kan stole på det overleverede materiale, og om resultaterne fra den sjællandske undersøgelse kan udstrækkes til også at gælde forholdene i det øvrige land.

Hans Jensen blev aldrig bedt om at kommentere Skrubbeltrangs (og andres) kritik af sine jordpolitiske studier, og det er symptomatisk, at han helt op i vor tid ofte anklages for ikke at leve op til de kildekritiske krav, man efter den radikale historikertraditions opfattelse må stille til en dansk faghistoriker. I en vis forstand fik han dog sidste ord, idet han i en samling aviskronikker fra 1941 *Myten om det "lille" Danmark* fik svaret nogle af sine kritikere. I stykket "De fattiges Historie" erkender han, at der ikke er forsket nok i de brede lags historie; derfor roser han Skrubbeltrangs "Husmand og Inderste", selv om han rent ud sagt finder den "svært læselig, en Ophoben af Enkeltheder og Statistik, egnet til at skræmme et Publikum bort...". Skrubbeltrang skriver nok et smukt sprog, men tilrettelægger ikke stoffet, så det er tilgængeligt for andre. "Dette svækker ogsaa efter min Mening Arbejdet ogsaa rent videnskabeligt, det er blevet alt for meget en Materialesamling...", fastslår han.

Vi lader denne skildring af den til tider noget barske kappeskrid mellem to landbo- og landbrugshistoriske pionerer klinge ud i en fredelig tone. Da Hans Jensen døde i en alder af blot 55 år, havde han ikke fuldendt korrektoren til 2. del af sit store værk om Dansk Jordpolitik 1757-1919, med undertitlen "Fæstevæsenets Afvikling og Jordlovgivningen i Perioden 1810-1919". Hans institut bad da Fridlev Skrubbeltrang om at bistå med den endelige redigering, og derved tilvebragtes en lykkelig forening af letlæst historieskrivning og kildekritisk stringens. Et monument over det bedste i dansk landbo- og landbrugshistorie.

Sigfred Pedersens digt om julegrisen

Af fhv.
sparekassedirektør
Preben V. Andersen,
Fuglebjerg.

Mange føler at de kender forfatteren Sigfred Pedersen gennem hans stadig populære Nyhavns digte, Katinka, Katinka, Søren Bramfris Lærkesang, Nyhavnsnætter og mange flere, der alle blev sat i musik af Niels Clemmensen, og blev folkekære sange.

Dette gjorde ham til Nyhavns besynger – hvilket han også var – men Nyhavns digtene var kun en meget lille del af hans store forfatterskab, der ikke er så kendt, hvilket er meget synd, for det giver et helt andet billede af Sigfred Pedersen. Han var en strålende fortæller, det kommer blandt andet til udtryk i hans romanbiografi om Thyra Danebod, Gorm den gamles stolte og kloge dronning. I hans Vikinge-Trilogi om Grønland: Viking, Drømmen om Vinland og Vinland det Gode. Det er bøger der handler om de gæve vikingers rejser og færden, deres flugt og spænding, men også med fin poesi over de livligt skiftende billeder.

Mest kendt er hans er hans digtsamlinger, "Nye og Sørgelige Viser", "Slanter og Sølvtoj" og Blå Mandag", bare for at nævnte nogle stykker. Han har skrevet en spillebog på over 200 sider, "Spillebog for Hus, Hjem og Kro", "Den var nem at skrive", har han selv udtalt, "jeg kendte jo mange af spillene fra mine værtshusbesøg"

Det blev til en enkelt drengbog "Solgudens Ø", en fortælling fra Danmarks bronzealder, der vil få blodet til at rulle raskere i hver eneste dreng.

Det blev til to ABC'er, "Zoologisk ABC", "En helt ny ABC", samt "Med Connie i Zoologisk have", og tekst til Christels "Troldebog".

Derudover i hundredvis af små stykker bestillings arbejder, der skulle bruges til forskellige fester, anledninger og jubilæer. Bedst kendt er nok "Med Amor som blind passager", der var et bestillings arbejde fra et busselskab i Herning der havde jubilæum.

Sigfred Pedersen blev født på Dalagergård i Harndrup på Nordvestfyn 10. marts 1903. her havde han sin barndom sammen med brødrene Theodor og Lauritz. Tidligt blev han vænnet til at tage del i det daglige arbejde på en bondegård. En stor del af sommerdagene blev tilbragt i marken ved gårdens køer. Interessen for naturen beholdt han hele livet.

Han begyndte i en tidlig alder at interessere sig for at skrive digte, som 10-årig sendte han sine første digte ind til et børneblad og gik spændt og ventede på, om de blev godkendt. Det gjorde de, så han sendte mange digte ind til bladet og fik mange bog præmier for sin indsats. Han skrev dem ned med

et selvkomponeret alfabet, at ingen profane blikke nogen-sinde skulle afsløre hans hemmelighed. Senere tilintetgjorde han dem, så vi har desværre ingen af disse børnedigte i dag

I 1923 bliver han student fra Odense Katedralskole, og rejser til København, 20 år gammel, for at studere statsvidenskab på universitetet.

Han får hurtigt venner indenfor de litterære kredse, det er Jens August Schade, Tom Kristensen, Johannes Weltzer, Johannes Wulff, Hans Scherfig og mange andre.

I 1928 traf han billedkunstneren Birte fra Kerteminde, hun havde begge ben plantet i boheme miljøet. De flyttede sammen i en møbleret lejlighed i Nyhavn 17. De boede der kun i 2½ måned, hvorefter de flyttede til Rosengade sammen med maleren Hans Scherfig.

Sigfred havde på det tidspunkt fået 2 digtsamlinger udgivet, men det gav ikke mange penge. Hans Scherfig udtrykte det således: "Selvom Sigfreds digte ikke indbragte en øre, og mine malerier stod usolgte og uomtalte, følte vi, at vi var betydelige personer."

I 1931 lykkedes det Sigfred at blive cand. polit., efter 8 års studier, men han bruger aldrig eksamen, han er på det tidspunkt ret kendt, og fortsætter derfor med at digte, skrive romaner, skuespiller hos Brandstrup i Co-Optimisterne, revyforfatter, journalist og meget andet. På et tidspunkt bliver han kroejer, idet han overtager Wessels kro. Han forsøger sig også som kaninavlser.

Birte og Sigfred bliver gift lillejuleaften i 1933, og på et tidspunkt flytter de til Værebros ved Frederikssund for at få det, efterhånden hårde københavneri liv, lidt på afstand.

De vender dog tilbage til hovedstaden igen efter nogle år, og bor mange forskellige steder inden de bliver skilt i 1942.

Birte gifter sig med Odsherred maleren Karl Bovin, og Sigfred med Else Bloch Sørensen.

Else og Sigfred køber en 3-længet nedlagt landbrugsejendom i Allerød, "Lillebitterød" som Sigfred udtrykte det. De er meget glade for stedet, og her fødes døtrene Lærke og Vibe.

Efter 10 år må de flytte fra stedet, der gror en ukrudtsplante overalt deroppe som Sigfred er overfølsom overfor. Den gav ham et forfærdeligt udslæt og lægerne havde ikke andet råd, end at de måtte fraflytte stedet.

De køber en strandvejsvilla i Sletten ved Humlebæk, Gl. Strandvej nr.268 med Lave skov i baghaven og udsigt over Øresund til Hvem. Polarforskeren Peter Freuchen kom meget i huset i Sletten, han var gudfar til Lærke, der var

Digteren Sigfred Petersen

født i 1947. Når han kom på besøg flygtede alle naboernes børn, de var bange for ham på grund af hans store skæg og træbenet.

Ved Dansk Forfatterforenings 60 års jubilæum i 1954, blev Sigfred Pedersen og Tit Jensen begge udnævnt til Riddere af Dannebrog.

Umiddelbar efter Sigfreds 60 års fødselsdag i 1963 bliver han skilt, Else beholder Strandvejvillan, Sigfred køber et mindre hus i Snekkersten, hvor han bor sammen med den yngste datter Vibe.

Indtil Sigfred fik eksamen i 1931, fik han økonomisk støtte hjemmefra, derfor tog han næsten hvert år hjem til Harndrup i høstens tid for at give en hånd, ofte havde han nogle af vennerne med, næsten altid Børge Binnerup.

Han glemte aldrig sin opvækst på landet, hele livet igennem opretholdt han forbindelse gennem et væld af breve med hjemme i Harndrup
Som nabo i Allerød havde han en gårdejer, Sigfred næsten daglig besøgte.

En dag han kom derind lå der en so, der havde fået 14-15 grise. Sigfred så at den ene lå et stykke derfra og ikke havde det så godt, gårdejer sagde at den døde om en times tid! Sigfred kunne ikke få øjnene fra den, hvilket gårdejeren også så, og han spurgte om Sigfred ville have den, ja tak! sagde han, og drog hjem med "dyre fangst" Det blev til juledigtet "Grisen."

• • •

Efter skilsmissen begyndte sygdommen at plage ham, et hårdt liv havde sat sine spor. Under hans ophold på Øresundshospitalet i Helsingør besøgte han gode ven gennem mange år, politibetjenten, og komponisten Kjeld Jørgensen ham, blandt andet før at høre om han ikke kunne skrive den tekst til den "Danmarkssang" de i årevis, havde talt om. Sigfred afslog, han var for træt, og for svag, men Kjeld Jørgensen pressede ham, hvorefter Sigfred lovede at prøve. Fire dage efter modtog Kjeld Jørgensen "Hvornår er der dejligst i Danmark", fjorten dage efter, den 2. december 1967 døde Sigfred Pedersen.

Preben V. Andersen

Litteratur:

Bent Skov Larsen: Digteren Sigfred Pedersen
Hans Henrik Jacobsen: Bogen om Sigfred Pedersen
Forlaget Børge Binnerup: Sigfred Pedersen i digt og hverdag.

Grisen

Digtet står i "Sørgmuntre sange" fra 1936

Jeg fik en gris en omtrent, abort
foruden krølle -- og svinekort.
et lille skrutyrykket, rødtligt skravl,
der blev til overs fra bondens avl

Stolt kom jeg hjem med min dyre fangst,
der nøs og frøs, var nervøs og angst
i kattens kurv blev han varsomt lagt
nær tørveovnen og gennembagt.

Med vold jeg snupped Klauses sut,
det var drøjt for den lille gut.
i stedet fik han en vællingske,
imens polten fik både sut og ble.

Snart blev han rask, han blev trind og stor.
han spiste med ved vort ringe bord.
om natten sov han i gedens bås
med lås for døren og krøllet mås.

Vor lille hørtop blev alles ven.
han åd og drak og gav glad igen
hvad andre føler ved Ford's tøf,
det følte jeg ved min vens øf.

Hvorhen jeg gik, fulgte hørtop med.
i haven volte det slemt fortræd.
Og når jeg fiskede, sad han klog
og slugte tit både fisk og krog.

Men året randt, det blev henad jul.
Vor mor var træt af kartoffelsul.
Vi drøfted skinkers og pølsers pris
og skuled sygt til den stakkels gris.

En råkold morgen, endnu før dag,
lød mod rude tre hårde slag.
Niels slagter stod ved den søndre væg
med sne og blod i sit stride skæg.

"Nå, vi skal vil ekspedere ham?"
- bi lidt, Niels. Først skal vi have en dram!
(ved hovedpudden jeg har et gem,
derfra jeg nu fandt min flaske frem.)

Snart perled fuselen, kold og hvid.
Det jubled i mig: giv tid, giv tid!
en hane galed. men i samme stund
sad vi med snaps nr. to for mund.

Og før den galedede tredje gang,
var Niels beskæmmet og lo og sang
og drømte ikke om kniv og blod.
Hårdt blev jeg prøvet, men jeg bestod!

Vel kan jeg fristes. Vel er jeg svag.
Lad Niels kun komme en anden dag.
Om blot min flaske altid er fyldt
får jeg vel reddet min flinke gylt.

Alt hvad jeg kunne, det har jeg gjort.
Men ak, det nyttede ej stort.
En dag flød blodet i kar og spand.
Niels slagter mødte -- som afholdsmænd!

Det gamle logo

Som nyt medlem i Dansk Slægtsgårdsforening vil jeg gerne tillade mig at udtrykke min mening angående et nyt logo. Jeg synes at det nuværende logo er rigtigt pænt og at det på glimrende vis symboliserer både slægt og landbrug.

Sædemanden, som jeg formoder stammer fra foreningens stiftelse i 1941, var vel allerede på det tidspunkt ikke just billedet på det moderne landbrug? Men har det nogen siden været meningen, at logoet skulle illustrere moderne økonomisk bæredygtigt landbrug som sådan? Logoets store træ med til dels synlige rødder, symboliserer en solid fortid og sædemanden illustrerer foreningens motto om at virke for fremtiden. Jeg kan dårligt forestille mig et bedre valg af motiv. Måske kan udformningen moderniseres, som vist både DSB og Postvæsenet har gjort med deres logoer, men i vores tilfælde, er det ikke næsten synd?

Kirsten Rønne
Sudergade 4 K
3000 Helsingør

Valgpoesi med en blank stemmeseddel

Helge Sørensen, Dansk Slægtsgårdsarkiv har i Salomon J. Frifelts arkiv fundet dette digt.

Ak, hvad skal jeg arme gøre?
Alle vil ha' magt
Ingen kan sin deling føre
i den rette takt.
En, to, tre og Højre Venstre,
Radikal og Kommunist
husker I fra sidst.
Fede ord og megen tale,
bare stærk i troen,
når vi følger deres skala,
har vi straks en million.
Højre, Venstre, Højre, Venstre,
Demokrat og Retsparti
tanken er lidt fri.
Enighed gør Danmark ære,
krisetid forgår.
Enighed skal landet bære
ind i bedre kår.
Højre, Venstre, Højre, Venstre,
Socialist og Radikal
går det som det skal.

Ved valget den 16. november 1932.

75 år

Den 21. december fylder leder af Dansk Slægtsgårdsarkiv Ejgil Overby 75 år.

Ejgil Overby har siden 1993 været leder af Slægtsgårdsarkiv. I hans tid er arkivet blevet internationaliseret, da det benyttes af slægtsforskere over hele kloden.

Ejgil Overby er den dynamiske leder af arkivet, der har forstået at skabe samarbejde om opgaverne.

Overby er uddannet dyrlæge, han har forsket i virus og har i mere end 25 år arbejdet med vaccinationsprogrammer for FAO i Afrika og Asien.

I 1977 overtog Overby halvdelen af hjemmet "Klavsholm" og i 1983 den anden halvdel.

Den aktive pensionist er med i Dansk Landbrugsmuseums seniorklub af dyrlæger, han er stadig engageret i Blicheregens museum og Kjellerup og omegns valgmenighed.

Glæden ved musik er udtalt. Han både nyder og udøver sangen. Ligesom han selv maler og er aktiv i Kjellerup Kunstforening.

Livskunstneren Ejgil Overby ønskes til lykke med fødselsdagen.

Anne Lis Ladefoged.

70 år

Den 4. februar fylder Dansk Slægtsgårdsforenings kasserer og sekretær - Inger M. Hansen - 70 år.

I mere end 40 år har Inger M. Hansen været administratoren af Slægtsgårdsforeningen.

Ikke alene medlemskartoteket og foreningens regnskab er i hendes varetægt. Årsmøderne og den årlige slægtsgårdsrejse er også i Inger M. Hansens sikre hånd.

Hun har tilmed det store overblik over kredsenes aktiviteter og udsender alle indbydelser for lokalafdelingerne.

Slægtsgårdsforeningen er ikke alene om at nyde godt af Inger og Hennings energi. De udfører et stort arbejde i Y-Mens Club i Mørkøv, og Inger er medlem af det lokale menighedsråd.

Det arbejde, som Inger M. Hansen udfører sammen med ægtefællen Henning Hansen, har vi i Slægtsgårdsforeningen ingen mulighed for at påskønne i tilstrækkelig grad, men vi kan bringe en varm fødselsdagshilsen når dagen oprinder fastelavns mandag.

Peder Mouritsen.

Nyt fra kredsene

Århuskredsen

Medlemsmødet den 24. oktober på Gl. Estrup skulle have handlet om opstart og procedure vedrørende ølbrygning på lokalt bryggeri. Af økonomiske årsager blev dette emne erstattet af Max Schrøeders foredrag "Håbet er stærkere end håbløshed". Et meget oplysende og engageret foredrag om SOS-Børnebyerne og dens organisation. Børnebyerne findes i alle verdensdele undtagen Nordamerika og Australien. En by består af 10-15 huse. I hvert hus er ansat en "mor", der har ansvaret for 10-12 forældrelose. F. eks. har børnebyen i Indien 284 børn, der alle er tibetanske. Ca. 45.000 børn har på denne måde fået en familie.

Ofte er der skole, lægeklinik og børnehave tilknyttet Børnebyen, der bygges solidt i lokal stil og helst af lokal arbejdskraft. (www.sos-borneby.dk)

Udsagnene: "Håbet er stærkere end håbløshed", "Lys er stærkere end mørke" og Kærlighed er stærkere end had" af biskop Desmond Tuto fra Sydafrika blev denne aften anskueliggjort.

Herefter afholdtes generalforsamling. Bestyrelsen fortsætter uændret.

Aften var indledt med den pragtfulde efterårssang "Nu falmer skoven" og vi sluttede med Jens Smærup Sørensen "Jeg ejer både mark og eng".

Anne Lis Ladefoged

Vestsjællandskredsen

Kredsen afholder vintermøde med **generalforsamling** onsdag, den **16. januar kl. 14.00** på Høng Landbrugsskole. Efter generalforsamlingen og kaffen fortæller Inger og Henning Hansen om deres oplevelser på Færøerne.

Vagn Juel Jørgensen

Det sydlige Sønderjylland

Aftenudflugt torsdag, den **15. maj. Kl. 19.00** samles vi ved Rinkenæs gamle kirke, der er under restaurering. Her vil Heinz Saxburger vise rundt.

Derefter kører vi til domænegården Buskmose, som ejes af Anette og Kristian Wildenschild, som fortæller om driften.

Kl. 21.00 samles vi på Cafe Providence, Strandrøg 9, Rinkenæs, hvor kaffen venter. Herefter fortæller Heinz Saxburger om kirken og Svend Stidsen, Løgumkloster fortæller om domænegårdene og især Buskmose.

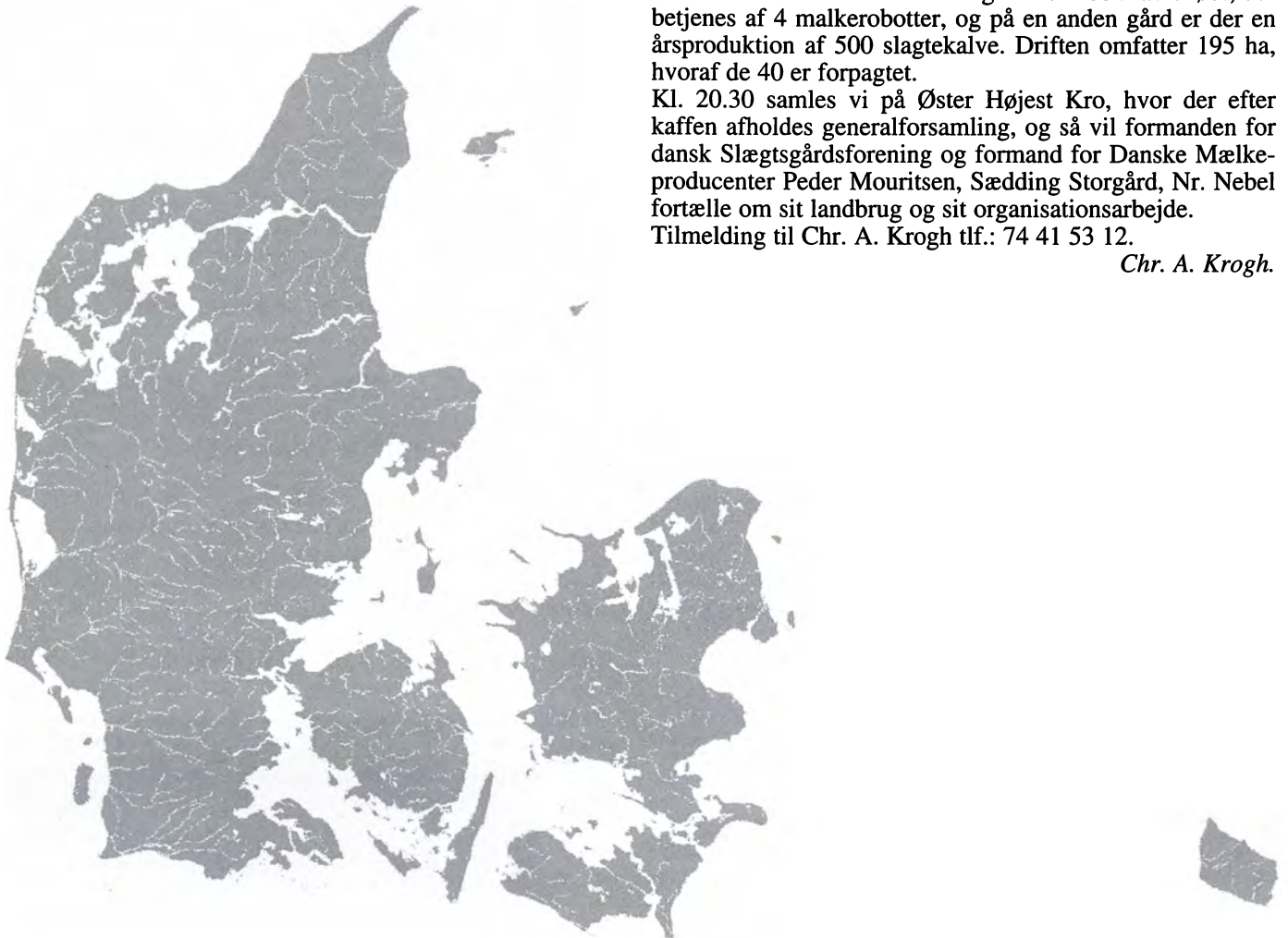
Tilmelding til Chr. A. Krogh tlf.: 74 41 53 12.

Torsdag, den **19. juni** afholdes **aftenudflugt med generalforsamling**. Vi mødes kl. 19.00 hos Gitte og Jens Lyckou Petersen, Ginegårdsvej 1, Kisbæk. Vi hører om driften og ser os om. På den ene af de tre gårde er 160 malkekøer, der betjenes af 4 malkebotter, og på en anden gård er der en årsproduktion af 500 slagtekalve. Driften omfatter 195 ha, hvoraf de 40 er forpagtet.

Kl. 20.30 samles vi på Øster Højst Kro, hvor der efter kaffen afholdes generalforsamling, og så vil formanden for dansk Slægtsgårdsforening og formand for Danske Mælkeproducenter Peder Mouritsen, Sædding Storgård, Nr. Nebel fortælle om sit landbrug og sit organisationsarbejde.

Tilmelding til Chr. A. Krogh tlf.: 74 41 53 12.

Chr. A. Krogh.

Hover kirke

Årsmødeudflugten indledes i Hover kirke, der er en af vores mest interessante landsbykirker.

I litteraturen står der oftest, at den lille kirke er et smukt eksempel på en næsten urørt romansk kirkebygning. Det er korrekt, at det er en meget gammel romansk kirke, der fra nord står stort set uændret, men lille er den ikke.

I januar 2006 blev Hover kirke af kulturministeriet udvalgt og kanoniseret for arkitektur med følgende begrundelse:

”Hover kirke ved Ringkøbing er en af landets første stenkirker, og den eksemplificerer den karakteristiske tilknytning til det sted, den er opført.

Kirken illustrerer samtidig trækirken ”oversat” til sten – en langkirke i sin mest simple form – symbolet på ”der første hus”. Med undtagelse af taget, som er lagt om, og et våbenhus fra 1500-tallet, er kirken intakt med en enkel plan opbygget med en midterakse i et rektangulært skib og et næsten kvadratisk kor. Kirken står med stor tyngde i det karske vestjyske landskab og synes at trodse vind og vejr med de bestandige bygningsmaterialer, det rensede ydre og det asketiske enkle interiør.”

Hele deklARATIONEN kan læses i det hæfte om Hover kirke, som menighedsrådet udgav i 2006. Det er skrevet af Andreas Stampe tidligere ejer af Kjeldgaard.

I hæftet fortæller Andreas Stampe:

”Da Hover kirke blev bygget, var der højkonjunktur i Danmark. Befolkningstallet var stort, også i Hover, hvilket ses på kirkens størrelse.

Omkring 1350 hærgedes vi af pesten – Den sorte Død. En fjerdedel af Europas folk dør på kort tid. Flere vestjyske sogne uddør næsten, deriblandt Hover.

Kirken forfalder, måske blev den hærget af storm. Gavlspidser falder ned, taget blæser af vestenden og en del af sydsiden. Sydmuren tager skade og forfalder langsomt.

Da der igen kommer kræfter i sognet, begynder man at reparere kirken. Man kan se, at de fire vestlige spærfag er fornyet, nok allerede i senmiddelalderen.

Af den nedstyrtede gavltrekkant kvadre sætter man en støttepille, måske for at stabilisere gavlen, eller måske har der ikke været kræfter til at få dem op på plads igen.

Gavlspidsen blev muret på i teglsten, som nu er almindeligt at fremstille.

Sydmuren, som er meget forfalden, bliver helt muret om. Døren, som oprindeligt sad overfor kvindeindgangen, bliver flyttet til midten af skibet.

Vinduerne blev gjort større. Måske er våbenhuset bygget samtidig eller kort efter.”

Kirkens alterbord er bygget samtidig med korets østlige væg. På alteret står en tavle fra 1550-1600 i renaissance. Døbefonten er jævn gammel med kirken, mens prædikestolen bærer årstallet 1596. På triumfvæggen er et meget stort kalkmaler der viser Juleaften.

Årsmødeudflugten indledes i Hover kirke, der er en af vores mest interessante landsbykirker.

..	side	2
..	side	3
..	side	4
g	side	5
..	side	6
Ussinggård	side	8
Haraldskær	side	9
Slægtsgårdsrejsen til Polen	side	10
Nyt fra Kredsene	side	12
Tilmelding til årsmødet 2008	side	15
Vårbrud	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

Februar-marts 2008

Nr. 392 - 64. årgang

Råskovgård ved Hørve i Odsherred.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Chefkonsulent
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtØst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen
»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskreds)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen
»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«,
Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,
»Hobygaard«,
Hobyvej 37, 4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,
»Højtoftgård«,
Gammelbyvej 40, Fjelstrup
6100 Haderslev,
tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh
Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul
Jægergården
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf. 75 86 54 93.
(Formand: Vejle kreds)

Grethe Plagborg,
Mejerigården 28 S, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribekreds)

Esben Oddershede,
»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97 98 12 82

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf. 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Jørgen F. Schmidt,
»Bondeseje«
Randersvej 181, Lime,
8544 Mørke
tlf. 86 97 47 69

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Poul Kristian Poulsen,
Kingovej 5
9600 Års
tlf. 98 62 16 80
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetcher
»Hvanstrup«
Hornumvej 105.
9640 Farsø,
tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund
»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Næstformanden skriver:

Formanden i Etisk Råd

Dansk Slægtsgårdsforenings landsformand, Peder Mouritsen, er også kendt som formand for De danske Mælkeproducenter.

Ikke mindst blev Peder Mouritsen kendt, da han i forbindelse med Muhammedsagen i et interview med Lars Attrup i Jyllandsposten den 28. januar 2006 slog fast, at »Vort samfund bygger på et frit demokrati, hvor ytringsfriheden er en fundamental ret for alle. Det er et faktum, der slet ikke er til debat. Hvis det kommer så vidt, må vi acceptere et fald i mælkeprisen for at sikre ytringsfriheden.«

Den klare og uegennyttige udtalelse har nu fået den konsekvens for Peder Mouritsen, at han er blevet medlem af Etisk Råd.

Etisk Råd hører under Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse og består af 17 medlemmer, hvoraf 9 udpeges af Folketinget, og det er en af disse pladser, man har givet til Peder Mouritsen.

Man udnævnes til medlem af Etisk Råd for en treårig periode og kan kun genvælges én gang.

Etisk Råd er uafhængigt af ministeriet, men det er regeringens rådgiver i en række forskellige spørgsmål om bl. a. miljø, natur, menneskeret og fødevarer. Man drøfter alt fra genmodificerede fødevarer til omskærelse af piger og drenge.

I Dansk Slægtsgårdsforening er vi stolte over, at vi har en formand, der har formået at placere sig i den offentlige debat. Endda gøre det på en sådan måde, at der er stor respekt om hans synspunkter.

Peder Mouritsens synspunkter er klare, og han tør sige, hvad han mener.

Det glæder os i Dansk Slægtsgårdsforening, at Folketinget har haft mod til at udpege en praktisk landmand med respekt for og føling med sit erhverv til Etisk Råd.

Karen Jacobsen

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv - Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6,
Årslev, 8900 Randers. tlf. 86 49 13 40

Alis og Henry Slemming, Hammelevej 18,
Hammelev, 8500 Grenå, tlf. 86 32 01 99

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 393 udkommer omkring den 20. april 2008. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. april 2008.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup Offset AIS
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Årsmødet 2008

Program:

Lørdag den 31. maj 2008

- Kl. 10.00 Jens Ulrik Tarpgaard, "Tarpgaard", Tarpvej 13, Vedersø, 6990 Ulfborg.
 Kl. 11.00 Vedersø kirke.
 Kl. 12.00 Frokost i Vedersø sognegård.
 Kl. 13.00 Køretur i naturområdet Vest Stadil Fjord.
 Kl. 15.00 Kaffe på Hotel Fjordgården.
 Kl. 15.30 Årsmødet åbnes officielt på Hotel Fjordgården, Vester Kær 28, 6950 Ringkøbing.
 Kl. 18.00 Festmiddag på Hotel Fjordgården.

Dagsorden for årsmødet:

1. Sang og velkomst
2. Valg af dirigent
3. Formanden, Peder Mouritsen, aflægger beretning - herunder beretning om medlemsbladet.
4. Formanden for Slægtsgårdsarkivet, Anne Lis Ladefoged, aflægger beretning.
5. Beretningerne drøftes.
6. Fremlæggelse af regnskab og budget.
7. Fremlæggelse og godkendelse af forslag til nye vedtægter. (Forslaget fremsendes til mødedeltagerne).
8. Valg. På valg: Peder Mouritsen, Esben Oddershede og Jørgen F. Schmidt (alle modtager genvalg).
9. Valg af revisorer.
10. Mødested for årsmødet 2009 og 2010.
11. Eventuelt.

Søndag den 1. juni 2008

- Kl. 8.00 Afgang fra Hotel Fjordgården.
 Kl. 8.30 Morgenandagt i Hover kirke.
 Kl. 9.30 Afgang fra Hover kirke.
 Kl. 10.00 Rundvisning på Nørre Vosborg.
 Kl. 11.15 Afgang fra Nørre Vosborg.
 Kl. 11.45 Trans kirke helt ude ved Vesterhavet.
 Kl. 12.15 Afgang fra Trans kirke.
 Kl. 12.45 Frokost på Hotel Nørre Vinkel, Søgårdevejen 6, Nørrehage, 7620 Lemvig
 Kl. 14.00 Afgang fra Hotel Nørre Vinkel.
 Kl. 14.30 Besøg hos formanden for Danish Crown, Niels Mikkelsen, "Volstrup", Hjerm.
 Kl. 15.30 Afgang fra "Vostrup".
 Kl. 16.30 Ankomst til Hotel Fjordgården.

Mødeudgifter:

Der skal på forhånd betales for:

Lørdag

Frokost og kaffe i Vedersø sognegård 100 kr., ekskl. drikkevarer.
 Eftermiddagskaffe med kage 62 kr.
 Festmiddag på Hotel Fjordgården (tre retter, inkl. 1 glas hvidvin og kaffe) 328 kr. + fællesudgifter (musik, tryksager, porto m.m.) 90 kr. I alt 418 kr.

Søndag

Frokost på Hotel Nørre Vinkel (inkl. 1 øl/vand og kaffe) 200 kr. + fællesudgifter, inkl. entre på Nørre Vosborg 90 kr. I alt 290 kr.

Overnatning

Der er overnatning på Hotel Fjordgården inkl. morgenmad
 Dobbeltværelse pr. person, lørdag-søndag: 475 kr.
 Enkeltværelse pr. person, lørdag-søndag: 710 kr.
 Dobbeltværelse pr. person, fredag-søndag: 810 kr.
 Enkeltværelse pr. person, fredag-søndag: 1280 kr.

Bus, søndagsudflugt

Der vil blive arrangeret buskørsel til turen søndag. Det anbefales at tage bussen, da lokale folk vil fortælle om, hvad der passerer. Pris 110 kr.
 Busserne kører fra Hotel Fjordgården og tilbage. Personbiler kan parkere på hotellets parkeringsplads hele søndagen.
 Bustur kl. 8.00 til 16.30.

Fortur

Der vil blive fortur med bus fra Sjælland (Lundforlund) med opsamling på Fyn og Vejleegnen. Prisen for forturen vil blive 2.700 kr. pr. person i dobbeltværelse og 3.170 kr. pr. person i enkeltværelse, alt inkl. Forturens program er omtalt nedfor.

Afbud

Eventuelle afbud meddeles straks til sekretæren, hvis betaling skal undgås.

Tilmeldingsskema findes side 15.

Forturen

Den traditionelle fortur til årsmødet bliver i år fredag, den 30. maj med udgangspunkt i Lundforlund ved Slagelse, hvorfra vi kører kl. 8.00.

Efter opsamling på Fyn og ved Vejle besøger vi Ussinggård, hvor godsejerparret Stella og Karl Peter Sørensen tager imod og viser rundt.

Ussinggård er omtalt side 8.

Fra Ussinggård kører vi til den nu nedlagte herregård Haraldskær. Jorden ejes af Vejle kommune og den gamle hovedbygning fra 1500-tallets anden halvdel ejes af Boligselskabernes landsorganisation, der har forpagtet den ud til hotel- og konferencevirksomhed.

Her nyder vi en delikat frokost og ser os om i det historiske hus.

Haraldskær er beskrevet side 9.

Vi sætter nu retning vestud mod Sædding Storgård, hvor Slægtsgårdsforeningens landsformand vil vise os sit omfattende landbrug. Efter dette besøg fortsætter vi ad Holmslands Klit til hotellet i Ringkøbing.

Efter middagen kører vi en interessant aftentur, hvor vi besøger Kjeld Graversen i Røgind, der har en betydelig samling af gamle danske husdyr.

Den historiske samling omtales i næste blad.

Hvis vejret er med os slutter vi aftenen ved Vesterhavet.

Tilmelding til forturen sker ved afkrydsning i feltet på tilmeldingsskemaet side 15.

Hovedbestyrelsesmødet

Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelsen afholdt sit vintermøde den 7. februar 2008 i København.

Landsformanden indledte med at ønske Inger M. Hansen til lykke med 70-årsdagen.

Derefter fortalte han, at han er blevet medlem af Etisk Råd, der er Ministeriet for Sundhed og Forebyggelses forum for etiske spørgsmål. Fhv. minister p. p. Britta Schall Holberg rettede henvendelsen til Peder Mouritsen, fordi man var blevet opmærksom på hans fastholden af ytringsfriheden i forbindelsen med Muhammedsagen. Peder Mouritsen sagde ja tak, da det er interessant at være med i debatten og tilmed lære noget.

Efter orientering om endnu et par emner fik konsulent Michael Munthe Fog ordet, og han indlæg gengives nedenfor.

Oplægget gav en livlig debat.

Sekretær Inger M. Hansen takkede for fødselsdagsgaven, en PC'er med projektor, og gennemgik derefter medlems-situationen. Foreningen havde pr. 31. 12. 2007 1796 medlemmer. Det er en nettoafgang på 75, men der har været 60 indmeldelser og 135 udmeldelser.

Regnskabet viste et overskud på 32.276,18 kr. Overskudet findes ved adskillige mindre og tilfældige besparelser i driften.

Fra arkivudvalget kunne formanden, Anne Lis Ladefoged, fortælle at overarkivar Ejgil Overby er faldet og brækket lårbenet, og sidder nu hjemme og rekreerer sig, og bliver først brugbar på arkivet og 4 – 6 uger.

Billedhugger Jakob Vestergaard er næsten færdig med statuen af malkekonen, og den vil kunne afsløres til efteråret.

Redaktøren omtalte kort, hvad der forventedes at blive bragt i de kommende numre, og opfordrede kredsene til at fremsende oplysning om deres kommende arrangementer, så alle kunne se, hvad der indbydes til, og dermed give medlemmerne flere tilbud.

Rejseudvalget orienterede kort om turen til Polen, som allerede har 25 tilmeldte. Turprogrammet bringes side 10.

Næste punkt var foreningens logo. Landsformanden konkluderede, at da der ikke havde været andre tilkendegivelser end det, der var bragt i blad 391 side 14 til forsvar for det eksisterende logo, måtte alt blive ved det gamle.

Kredsstrukturen blev drøftet. Kredsene har aldrig haft en skarp afgrænset struktur. Man er medlem af landsforeningen, og kan komme, hvor man har interesse. Og den nye kommunale struktur har ingen betydning for os. Det der rent praktisk betyder noget er postnumrene.

Om årsmødeprogrammet 2008 forklarede Jens Ulrik Tarpgaard. Og alt tegner til et interessant møde.

Vedrørende selve generalforsamlingen besluttede hovedbestyrelsen, at vedtages vedtægtsændringerne, så er det med virkning fra 1. januar 2009.

Årsmødet 2009 bliver i Grenå og årsmødet 2010 henlægges til Nordsjælland.

Så var man nået til punktet ”nyt fra kredsene”, som er en inspirationskilde for alle, og man sluttede med at fastsætte næste møde til 28. oktober.

OGN.

60 år

Den 14. februar fyldte Jens Skytte, Aldrupgård, Hvorslev 60 år.

Jens Skytte er formand for Midtjysk Kreds, og dermed medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse.

Gennem årene har Jens Skytte været aktiv i mange foreninger, bl.a. som formand for Hvorslev Borgerforening og

næstformand i Bjerringbro og Omegns Landboforening. Han har altid været interesseret i bevarelsen af lokalsamfundet og har spillet en væsentlig rolle bl. a. ved at finde økonomiske midler til bevarelse af det lokale forsamlingshus' eksistens.

Det bør også nævnes, at han har været involveret i lokale kulturelle aktiviteter, såsom medarrangør og til tider aktør i de kendte Busbjergspil.

Aldrupgård, hvis tilliggende Jens Skytte i de seneste år har øget væsentligt, drives mønsterværdigt med stort svinehold. Det har medført, at han er medlem af Danish Crowns repræsentantskab.

En væsentlig del af svinenes gylle udnyttes af Thorsø Miljø- og Biogasanlæg, en succesrig forening, som Jens Skytte var medstifter af, og hvor han stadigvæk er medlem af bestyrelsen.

Ejgil Overby.

Mindeord

Den 13. januar afgik Aage Kirkegaard, Auning ved døden 80 år gammel.

I mange år havde Aage Kirkegaard en fremtrædende rolle i det lokale landbomiljø, bl. a. var han i en årrække formand for Rougsø-Sønderhald Herreds Landboforening og han har været med i Venstres ledelse i Mariagerkredsen. Da Dansk Landbrugsmuseum flyttede til Gl. Estrup, blev han bestyrelsesmedlem i museets venneforening. Det bør også nævnes, efter at Dansk Slægtsgårdsarkiv i 1992 flyttede til Gl. Estrup, har Aage Kirkegaard i en næsten 10-årig periode været arkivarassistent, og med sin enorme lokalkendskab været en uvurderlig hjælp, ligesom hans humoristiske sans og joviale fremtræden var med til at skabe den behagelige atmosfære på arkivet.

Ære være Aage Kirkegaards minde.

Ejgil Overby.

Chefkonsulent Michael Munthe Fogs indlæg:

2007-regnskaberne er på vej ud til vores landmænd.

Regnskabsresultaterne vil vise at plante- og mælkeproducenterne har pæne resultater, mens de lave kødpriser vil give udslag i resultaterne hos svine-, kalve, og fjerkræproducenterne.

Et afsluttet regnskab er en status på det forgangne år. Nu skal der kigges fremad. Hvordan vil situationen være for afsætningspriserne? Hvorledes vil omkostningerne udvikle sig?

De stigende foderpriser og lave priser på svin som følge af et stort udbud af svinekød betød en markant forringelse af økonomien i svineproduktionen.

En pris på 190-200 kroner for 100 kg slagtesvinefoder gav mange svineproducenter et chok i efteråret. Mange valgte at indgå foderkontrakt for en kort periode i forhåbning om, at prisen ville falde. Men det gjorde den ikke.

Kvægbrugerne fik sidste år en markant fremgang i indtjeningen. Fremgangen skyldes bedre priser på mælk og oksekød. Med de bedre økonomiske resultater kan det forventes at kvægbrugerne opkøber ejendomme til sammenlægning samtidig med, at der sker en udbygning af produktionsanlæggene.

Vi har også haft en rentestigning i 2007. Generelt set viser regnskabsresultaterne derfor stigende renteudgifter samtidig med at der er en større gæld, der skal forrentes.

I modsætning til kvægbrugerne reducerede svineproducenterne investeringsaktiviteten, bl.a. på grund af den forringede økonomi, men også grundet den langsommelige sagsbehandling i kommunerne for at få miljøgodkendt udvikelsesprojekterne.

Der er et udskilnings løb i gang blandt svineproducenterne, hvor vi ser en større gruppe af svineproducenter, som udvikler sig meget med klar fokus på strategi og ledelse og med mål om topresultater. Samtidig ser vi også en gruppe svineproducenter, hvor bedrifterne har en størrelse eller en effektivitet, hvor bedste udvej er et ophør med svineproduktionen.

Risikostyring og risikoafdækning.

Når landmændene får deres regnskabsresultater skal de hver især gøre deres stilling op. Vælger jeg at dele risikoen med mange i et af de store selskaber? Vælger jeg at dele den sammen med færre eller vil jeg stå alene? Og hvilken strategi har jeg valgt for at dække mig ind? Har jeg et beredskab, som sikrer mig, hvis det går i en helt anden retning end jeg havde ønsket mig? Det kaldes risikoafdækning.

Risikoafdækningen skal følges op med et risikoberedskab, som sammen med budgettet er et værktøj til at styre bedriften. På den måde er de finansielle samarbejdspartnere grundigt orienteret om og med i de indgåede aftaler. De ved, hvor der er risici, og hvor store de er.

En anden side af risikostyring og risikoafdækning er relateret til det politiske system.

Den politiske risiko er svær at dække af, især når den største risiko for politikere er ikke at kunne tælle til 90.

Rådighedsperiode.

For et stykke tid siden vedtog EU's landbrugsministre at fjerne krav om 10 måneders rådighed.

I 2007 har Direktoratet for FødevarerErhverv kontrolleret for overholdelse af 10 måneders rådighed over de ansøgte arealer. I den forbindelse har man fundet ca. 174 landmænd, som har problemer med overlap i 10 måneders rådighedsperioden.

Der har været dialog med Direktoratet for FødevarerErhverv angående disse sager. Direktoratet har meddelt at de danske myndigheder ikke kan se bort fra EU-reglernes administration på disse områder.

Set i lyset af, at man nu har fjernet reglerne om 10 måneders rådighed er det meget uforståeligt, at de pågældende landmænd skal sanktioneres. Særligt når, de pågældende landmænd ikke har haft nogen form for økonomiske vinding el. lign.

Kontrolbesøg.

Den 24. januar 2008 trådte en ny bekendtgørelse om krydsoverensstemmelse i kraft. Der er ikke de store ændringer i forhold til den hidtil gældende bekendtgørelse, men alligevel har bekendtgørelsen givet anledning til lidt presseomtale på grund af en diskussion om myndighedernes adgang til at foretage kontrol på bedrifter uden retskendelse.

Denne mulighed har myndighederne hele tiden haft i forbindelse med kontrol for EU's støtteordninger og herunder også krydsoverensstemmelse. Det sker med udgangspunkt i den såkaldte bemyndigelseslov, der er et grundlæggende juridisk ophæng for administrationen af EU's markedsordninger inden for landbrug i Danmark.

Det skal bemærkes, at kontrollen alene har adgang til de steder, hvor produktionen foregår, eller hvor der opbevares varer, som er en del af produktionen, samt hvor regnskabsmateriale eller anden dokumentation i forbindelse med bedriftens produktion forefindes.

I bekendtgørelsen fremgår det, at kontrolbesøg kan varsles op til 14 dage i forvejen, såfremt formålet med kontrollen ikke bringes i fare.

En del af kontrolbesøgene vil fortsat være uvarslede i forbindelse med kontrol af medicin og dyrebaserede ordninger.

En happening med gulerødder.

Gulerødder er der normalt nok af i butikkerne. Men i midten af maj er der grund til at være på vagt. 106.000 brugere på hjemmesiden Facebook.com planlægger at dræne verdens supermarkeder for gulerødder den 15. maj.

Hvad det præcist skal gøre godt for, kan initiativtageren bag ideen ikke gøre rede for.

- Jeg er ikke sikker på, hvad meningen med det her er - andet end en global mangel på gulerødder ville være ret sjovt, skriver en anden initiativtager på hjemmesiden.

Facebook.com er en såkaldt netværksside, hvor hovedsagelig unge mennesker opretter en profil. Man kan blandt andet lægge billeder på sin profil, spille spil, skrive beskeder til hinanden, kaste med virtuelle får og oprette grupper med forskellige formål

Råskovgård

Det er en stor sjældenhed, at en dansk gård har et stuehus, der er tegnet af en arkitekturprofessor ved kunstakademiet, men det er netop tilfældet på Råskovgård, hvor gårdejer Helge Bentsen fik sin broder, arkitekt Ivar Bentsen, til at tegne et nyt stuehus til gården. Stuehuset fra 1917 er fotograferet i 1921.

Råskovgård i Hørve sogn i Odsherred er en slægtsgård i 4. generation. Den har en meget interessant historie og ikke mindst har den et tæt bånd til Dansk Slægtsgårdsforening.

Den nuværende generation er Ulla Margrethe Hansen og Henrik Råskov Madsen. Det er Henriks hjem, men Ulla er datter af Dansk Slægtsgårdsforenings sekretær og kasserer – Inger og Henning Hansen, Mørkøv, så både hendes morbroder, Carl Martin Christensen, og hendes morfader, Christian R. Christensen, har været Slægtsgårdsforeningens landsformænd.

Hørve

Landsbyen Hørve havde i matriklen af 1682 21 gårde og 1 hus med jord. Bortset fra Anneksgården var de alle fæstegårde under Dragsholm.

Fru Ellen Hemmingsen, der var en stor kender af sin landsby og omegn, har udarbejdet en fortegnelse over gårdens fæstere siden 1662, da Peder Andersen sad med gården, der var øde og afbrændt af svenskerne. I 1680 nævnes Niels Nielsen. Matriklen 1688 angiver gårdens gamle hartkorn til 6 tønder 5 skæpper og 1 fjerdingkar og dens nye hartkorn til 4 tønder 5 skæpper og 3 fjerdingkar.

I 1710 var Mads Jørgensen fæster af gården. Han var født i 1671 på en anden gård i landsbyen, og hans fader, Jørgen Nielsen, var bror til Niels Nielsens kone Else. I 1700 blev han gift med Cicol Christensdatter og de fik børnene Jørgen Madsen født 1704 og Martha Madsdatter født 1711.

I 1710 var Mads Jørgensen med til at dele Lars Bondes ødegård, således at gårdens hartkorn nu var på 7 tønder 1 skæppe 1 fjerdingkar.

Mads Jørgensen døde i 1740 og året efter står sønnen Jørgen Madsen som fæster.

Jørgen Madsen blev i 1745 gift med Ane Hansdatter og de fik børnene Cidsel og Karen Jørgensdatter.

Jørgen Madsen døde i 1792, men allerede i 1771 stod svigersønnen Claus Pedersen som fæster. Han var gift med Karen Jørgensdatter. I ægteskabet fødtes ingen børn.

I folketællingen fra 1787 ses Claus Pedersen at være i sit 45. år, Karen Jørgensdatter i sit 37. Der var 4 tjenestefolk på

gården og selvfølgelig også madmoderens forældre: Jørgen Madsen og Ane Hansdatter, som boede på aftægt.

Efter Claus Pedersens død i 1791 giftede enken, Karen Jørgensdatter, sig med Jens Olsen, der overtog fæste i 1794.

I 1798 afsluttedes udskiftningen af Hørve bys jorder, hvorved det blev besluttet at gården blev flyttet ud på marken øst for landsbyen. En forklaring er, at gården var nedbrændt under svenskekrigene, og derfor var tømmeret i så god stand, at man i 1790'erne kunne tage længerne ned og genopføre dem ud på den nye plads.

Gården fik nu navnet Råskovgård, og der hørte 55½ td. land til.

Ægteskabet var barnløst, og i 1816 overtog Christian Jensen fæstet på gården. I folketællingen fra 1834 ses at Christian Jensen er 53 år, hans kone Karen Jensdatter 4 år ældre, der er en datter, Sidse, på 17 år og to tjenestefolk.

I 1838 overgik fæstet til Mads Pedersen gift med Sidse Nielsdatter, som begge var født i Asnæs. De havde datteren Karen Marie Madsdatter og en plejedatter Ane Jensdatter. I folketællingen fra 1850 ses, at enken efter den tidligere fæster, Karen Jensdatter, er aftægtskone og hun bor der sammen med sin datter og plejedatter.

Råskovgård o. 1940 før moderniseringen af udlængerne.

Familien på Råskovgård. I forbindelse med Inger M. Hansens fødselsdag blev der taget et familie-billede.

Foran ses Astrid Madsen med Ida Margrethe og Inger M. Hansen med Andreas.

Bagerst står Viggo Madsen Ulla Margrethe Hansen, Henrik Råskov Madsen og Henning Hansen.

I 1869 købte Mads Pedersen gården til arvefæste for 7050 rdl. af baroniet Adlersborg (Dragsholm).

I 1870 var Mads Pedersen død og enken Sidse Nielsdatter står i folketællingen som gårdbrugende enke.

Senere samme år overtager datteren Karen Marie Madsen gårdfæstet og moderen går på aftægt. To år senere er Karen Marie Madsen blevet gift med Niels Peder Jensen, der havde en gård helt ude ved Lammefjorden. Jordene blev lagt sammen og bygningerne fra hans ejendom blev flyttet til Råskovgård.

Niels Peter Jensen blev sognefoged.

I 1906 døde Niels Peder Jensen, hvorefter enken og sønnerne, Mads Peder og Laurits Michael Jensen, overtog gården.

Den 23. marts 1913 fik Helge Bentsen skøde på Råskovgård, og dermed begynder den nuværende slægt på gården.

Slægten

Helge Bentsen (1883- 1965) var søn af bygmester Andreas Bentsen (1839-1914), forstander på håndværkerskolen, der var tilknyttet Vallekilde Højskole. Som bygmester tegnede han bl. a. 11 kirker, deriblandt Korskirken i Vallekilde og valgmenighedskirkerne i Høve, Lemvig og Bredsted.

Helge Bentsens storebroder var arkitekt Ivar Bentsen (1876-1943), der i 1908 efterfulgte faderen som forstander for håndværkerskolen i Vallekilde. Derefter stiftede han sin egen bygmester, snedker og malerskole ved Holbæk, som han ledede fra 1913 til 1920. I den periode gav han tegninger til landbrugsbygninger, industrianlæg m.v. Han arbejdede også med byrum i København.

I 1920 blev han lærer på kunstakademiets bygningskole og i 1923 udnævntes han til professor.

I sit andet ægteskab blev han gift med Helle Margrethe Jensen Klint, datter af Grundtvigskirkens arkitekt – P. V. Jensen Klint.

Et af Ivar Bentsens mere ukendte byggerier et stuehus til Råskovgård. Det hører til sjældenhederne at en dansk gård har et stuehus, der er opført efter tegning af en professor på Kunstakademiets arkitektskole, men han tegnede huset til sin broder – Helge Bentsen.

Helge Bentsen var gift med Maren, og de etablerede sig i 1908 på Pilegården, Hørve Lammefjord, men i 1913 købte de Råskovgård.

Deres ældste datter, Ingrid, og hendes mand, Holger Johannes Madsen, overtog Råskovgård i 1942, efter at have haft en gård i Hjembæk.

Generationsskiftet blev gennemført, fordi Maren Bentsen i julen 1941 faldt og blev invalideret.

Ingrid og Holger Madsen flyttede til Råskovgård med tre små børn, og Ingrid skulle stå for husholdningen, passe de små og moderen.

Ingrids søster, Agnes Bentsen, blev gift med Frederik Trier, Fjordgården i Svinninge.

Sidst i 1940'erne henvendte Holger Madsen sig til arkitekt Østergaard i Roskilde for at på tegninger til nye udlænger.

I 1949 byggedes svinestald.

I 1951 opførtes hestestalden.

I 1953 kom den store kostald til, hvor der var plads til tre rækker køer.

I 1959 byggedes svinehus med plads til hønsehold på loftet. Der var produktion af rugeæg.

Det hele gårdanlæg blev meget harmonisk, og det stod godt til det store stuehus.

Køerne blev solgt i 1968, hvorefter stalden indrettede til svineproduktion. I 1978 opførtes en ny svinestald, som var i brug indtil 2000 da svineproduktionen ophørte.

I 1971 begyndte sønnen Viggo Madsen, der var gift med Astrid, på Anneksgården i Hørve, men i 1974 flyttede de til Råskovgård, men beholdt Anneksgårdens jord.

Efter at have overdraget Råskovgård til Astrid og Viggo Madsen flyttede Ingrid og Holger Madsen til Gl. Dragsmøllegårde. Holger døde året efter, og Ingrid boede der indtil hendes død i 1999.

Råskovgård i dag.

I 2003 overtog sønnen og svigerdatteren – Henrik Råskov Madsen og Ulla Margrethe Hansen – gården, hvor de flyttede ind med børnene Andreas og Ida Margrethe.

Viggo Madsen står stadig for gårdens drift, der omfatter 75 ha traditionel planteavl.

Henrik er akademiingeniør og ansat som maskiningeniør hos Butina i Holbæk. Ulla er specialkonsulent hos Skat i Holbæk.

Familien på Råskovgård tilhører Vallekilde valgmenighed, og Viggo Madsen har været kasserer i valgmenigheden.

Ulla Margrethe Hansen vedkender sig sin families tilhørsforhold til Det konservative folkeparti, som både hendes morfar og morbror har repræsenteret i Folketinget.

Ved Folketingsvalget i 2007 var Ulla opstillet for Det konservative Folkeparti i den lokale kreds, men medlemskabet af Folketinget må vente til næste valg.

OGN

Ussinggård

Forturen besøger om fredagen Stella og Karl Peter Sørensen på Ussinggård. Godsejerparret har en fabrik på Mors, der fremstiller vinduer, og i 1989 besluttede de sig for at købe Ussinggård, som de har ofret meget på af både tid og penge.

Til Ussinggård hører 220 ha, hvoraf de 200 er ager. Gården ligger tæt på Motorvejen, der skærer igennem marken, så godsejerparret har anlagt en støjvold, så det kun er driften, der generes af vejen.

Historien

Ussinggård tilhørte i 1400-tallet slægten Gyldenstjerne, hvorfra den ved ægteskaber kom til slægterne Rosenkrantz, Gøye og Brahe.

I 1634 købte Kirsten Munk, kong Christian den Fjerdes aflagte elskerinde, Ussinggård. Hun sad nærmest i husarrest på den nærliggende herregård Boller, men kunne alligevel forvalte sit gods.

Hendes arvinger solgte Ussinggård til ridefogeden på Boller, Clemens Sørensen, hvis datter i 1686 giftede sig med Niels Jensen, ejer af nabogården Merringgård.

Merringgård var på 10 tdr. hartkorn - fri jord, mens Ussinggård havde 23 tdr. hartkorn - fri jord -hovedgårdsjord.

I 1741 købte etatsråd Gerhard de Lichtenberg Ussinggård, der indgik hans betydelig østjyske godssamling. I 1805 overtog svigersønnen Joseph Louis Bruno David de Serène d'Acqueria Ussinggård, som han havde til 1829. Derefter fulgte nogle hurtige ejerskift, men i 1854 købte Martin Frederik Wilhelm Lotz Ussinggård.

Han havde i 1849 købt gården Johannesdal i Lundforlund sogn mellem Slagelse og Skælskør. Lotz var købmand i Skælskør. Hans far var født i 1772 ved Greifswald. Da han ønskede at blive håndværker, blev han købt fri af livegenskab. Han kom først til København og senere etablerede han sig i Skælskør som murermester og handelsmand. Han blev også skibsreder.

M. Fr. W. Lotz var sammen med broderen faderens købmandsgård, men det blev lillebroderen, der førte købmandsgården videre, men da han var barnløs, blev det godsejer

Lotz søn Jørgen Johan Rønne Lotz, som overtog handelshuset. En af hans døtre blev gift med Gunnar Harboe (Harboes bryggeri i Skælskør) og en anden med ingeniør Poul Larsen fra F. L. Smidth.

Lotz øgede arealet betydeligt, og i 1859 lod han opføre den nuværende hovedbygning.

I 1872 solgte Lotz Ussinggård til kammerjunker Adolf Frederik Holten Castenschiold, der var søn af godsejer Castenschiold til Borreby ved Skælskør.

Kammerjunker Castenschiold var gift med Sigismunda Steinmann.

Efter han død i 1896 arvedes Ussinggård af sønnerne Sigismund Frants og Axel Henrik Castenschiold. På den tid hørte der 57 tdr. hartkorn til Ussinggård, og det samlede areal var på 756 tdr. land, deraf 595 ager og 122 skov.

Besætningen bestod af 180 køer, 80 stk. ungkvæg og kalve, 6 tyre, 24 heste, 8 plage og føl samt 4 trækstude. Der var 200 unge grisesøer, og årligt solgtes 200 fedesvin.

På ejendommen var et stort fjerkræopdræt: 400 stamhøns, 20 stamænder, 12 stamgæs, og 10 kalkuner.

I 1922 købte S. P. Larsen Ussinggård, der i 1931 blev overtaget af Jydske Landhypotekforening, der frasolgte en del jord, hvorefter de året efter solgte til godsejer H. Ohm. I 1953 solgte han arvinger til pastor N. C. Lilleør, der solgte til godsejer Skou, Store Grundet.

I 1989 overtog de nuværende ejer Ussinggård.

Hovedbygningen

Hovedbygningen er et pragtstykke i nygotik. Den meget dybe bygning har høj kælder og er forsynet med en midterrisalit, som et tværhus i to etager og i det sydvestre hjørne er et tårn med krenelerede tinder.

I den tilgængelige litteratur nævnes arkitekten ikke. Men der er en meget kvalificeret antagelse af, at det er den tyske arkitekt Gustav Ludolf Martens, der skabte Ussinggårds hovedbygning.

Arkitekt Martens havde i årene fra 1853 skabt den nye avlsgård på Wilhelmsborg, og sammenlignes forpagterboligen med Ussinggårds hovedbygning er der en interessant lighed.

OGN

Ussinggårds slotslignende hovedbygning er påført i 1859.

Haraldskær

Haraldskærs hovedbygning. Bag det klassicistiske ydre gennem sig et interessant hus fra renessancen.

Hovedbygningen til den tidligere herregård Haraldskær ved Vejle er indrettet til hotel, og her serveres frokosten i forbindelse med forturen til Årsmødet den 30. maj.

Sagn

Haraldskær er en gammel hovedgård. Sagnet omtaler den som Harald Blåtands kongsgård. Et andet sagn sætter gården i forbindelse med den senere Harald Kesja, Erik Ejegods søn, der i 1135 blev dræbt af en af sin broder Erik Emune.

Historien

Historisk træder gården frem år 1432, da den ejedes af Niels Friis (af Skaktavl-Friisernes slægt), og i denne slægt blev gård og gods indtil 1601, da Karen Friis bragte den til sin mand Truid Bryske. Senere kom Haraldskær til slægten Munk. I 1677 solgte Anne Munk Haraldskær med 133 tdr. hartkorn til oberst Konrad van der Brinken, der øgede tilligendet med godt 200 tdr. hartkorn, så gården kunne komme om i den nye skaffefrie sæde- og hovedgårdsklasse, der fordrede 200 tdr. hartkorn bøndergods indenfor en afstand af 2 mil fra hovedgården. Efter han død i 1696 overgik sædegården til sønnen Godske van der Brinken, der døde i 1730, hvorpå besiddelsen året efter solgtes til oberstløjtnant Pierre d'Andischou, efter hvis død i 1751 den købtes af fabrikant storkøbmand og etatsråd Gert de Lichtenberg, der ejede nabogodserne Kjeldkær og Engelsholm.

Foruden selve gården med hovedgård og bøndergods fulgt de fabriksanlæg som Pierre d'Andischou havde anlagt, for at udnytte stedets vandkraft. Det var en geværsmiede, krudtmølle, nagelsmiede kobber og hølefabrik samt stampe- og lermølle.

Han overlod i 1753 sine tre ejendomme til svigersønnen Christian Linde, der i 1767 solgte dem til svogeren H. H. de Lichtenberg til Bidstrup.

I 1768 solgte han Haraldskær til major Ove Bernhardt Lütichau til Lerckenfeld, der øgede bøndergodset.

Efter hans død i 1781 solgtes gård og gods til H. Schmidt, der begyndte frasalg af fæstegodset. Efter hans død giftede enken sig, og hendes mand – major S. Laurent, fortsatte frasalget.

Efter nogle hurtige handler overtog August Th. Schütte til Byholm Haraldskær, der forbedrede gården og solgte den i 1838, hvorefter den skiftede ejer nogle gange før løjtnant Niels Christian Ditlev Hjalmar de Bang købte den i 1871. Han var gift med Karen Ragnhild von Arenstorff fra Overgård ved Randers.

I 1872 ændredes fabrikken til træmassefabrik og snart efter til papirfabrik, men efter brand i 1922 ophørte papirproduktionen.

Gården areal udgjorde o. 1910 580 tdr. land, hvoraf de 400 var ager. Landbruget var forpagtet til sønnen Oluf Christian Johannes de Bang.

I 1916 købte fabrikant C. M. Hess Haraldskær og efter hans død overtog sønnen C. E. Hess gården som han i 1930 overlod til sønnerne Christian og Mogens Hess.

Senere købte Vejle Kommune Haraldskær. Kommunen beholdt jorden og solgte hovedbygningen til Boligselskabernes Landsorganisation, der har forpagtet den til Danmarks Lærerforening, der driver Hotel- og konferencevirksomhed.

Hovedbygningen

Hovedbygningen består af en hovedfløj fra 1590. Det er opført i to stokværk over hvælvede kældre og mod borggården er et trappetårn, der både har en høj indgangsdør og en lav, bred kældernedgang. I 1768 tilføjedes en 18 fag langt grundmuret bygning i ét stokværk, og fra tidligere tid fandtes et 8 fag bindingsværkshus.

Efter at den gamle hovedbygning er blevet hotel, er der sket mange forandringer i husets indre, men i det ydre rummer den stadig bygningskultur fra både 1500-tallet og 1700-tallet.

OGN

Slægtsgårdsrejsen til Polen

den 2.-9. juli 2008

Af rejsearrangør
Niels Kirkegaard,
Danbalt Rejser.

Sommerrejse onsdag 2. – onsdag 9. juli 2008, arrangeret af Dansk Slægtsgårdsforening i samarbejde med Danbalt Rejser. Rejseledere er international sekretær Niels Kirkegaard, Birkerød, og redaktør Ole G. Nielsen, Slagelse.

Mon ikke de fleste har mødt en polsk håndværker, der arbejder flere uger i træk i Danmark, inden han tager hjem til Polen på en velfortjent ferie hos familien?

Nu følger vi efter i hans spor og vil lære ham at kende. Vi vil lære polakkerne at kende. Slægtsgårdsforeningens næste sommerrejse går til Polen, hvor vi søger at forstå den polske folkesjæl. Vi skal se på landbrug og studere udviklingen før og efter EU-medlemskab. Vi skal se på, hvordan investeringer, eksport og strukturfondsmidler fra EU har skabt en vækst på 6-7 pct. Hvordan klarer landet sig, når en stor del af arbejdsstyrken befinder sig ude i Europa?

Polens skæbne har altid været bestemt af dets naboer, f.eks. af Nazi-Tyskland under 2. Verdenskrig og Sovjetunionen under Den Kolde Krig. Vi vil sætte os ind i landets omtumlede historie, den katolske kirkes betydning, fænomenet Solidarnosc, kulturen – den polske selvforståelse. Så meget, som kan lade sig gøre på 7-8 dage.

Naturligvis kommer landbrugerhvervet i centrum. Vi besøger tidligere statsbrug, som nu er moderniseret, den lille fribonde, et stutteri, en fødevarer virksomhed, og gamle herregårde. Vi kommer ind på naturforvaltning, dansk erhvervsinteresser, politik og militært samarbejde. Ind imellem krydres med kulturelle perler som Gdansk, Torun og Nordeuropas største middelalderborg Malbork. Se program på næste side.

Fakta om Polenrejsen:

Rejsen er baseret på ud- og hjemrejse med natfærge fra København til Swinoujscie t/r, 6 dages busrundtur i det nordlige Polen og overnatning på skiftende hoteller. To af hotellerne er gamle, ombyggede slotte. I Gdansk overnattes der to nætter på samme hotel.

Periode: Onsdag 2. juli 2008 kl. 19.00 – onsdag 9. juli kl. 08.30.

Start og slut i Københavns Nordhavn ved Polenfærgens terminal.

Pris: 5.500 kr.

Tillæg for enkeltværelse 1.350 kr.

Inkluderer færge- og bustransport, 2 overnatninger i udvendig dobbeltkahyt, 5 overnatninger i dobbeltværelse på 3-stjernede hoteller, 7 morgenmadsbuffet, 4 frokost, 5 middage (dvs. halvpension+), entreer jf. program fagligt program, alle skatter og afgifter samt bidrag til Rejsegarantifonden.

Antal: Max. 46 deltagere.

Tilmelding: Snarest muligt og senest 1. maj til:
Inger M. Hansen, Svalevej 13,
4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77
- imhan@post.tele.dk

Betaling: Efter tilmelding fremsender Inger M. Hansen indbetalingskort..

Rejseledere: International sekretær og gårdejer Niels Kirkegaard, Birkerød
Har gennemført flere rejser og sommerhøjskoler i Polen for partiet Venstre, samt deltaget på flere militærøvelser som major af reserven.
- og redaktør af bladet Slægtsgården, Ole G. Nielsen, Slagelse.

Arrangør: Dansk Slægtsgårdsforening i samarbejde med den tekniske rejsearrangør Danbalt Rejser, v/ Niels Kirkegaard, Hesselgårdsvej 41, 3460 Birkerød, tlf. 45 82 00 64 (aften), mobil 40 45 28 64, niels@danbalt-rejser.dk (medlem af Rejsegarantifonden, reg. nr. 878).

Informationer: Bekræftelsesbrev og foreløbige oplysninger udsendes 1. april 2008. Sammenfatning med endelig deltagerliste, fagligt program, valuta, Forsikring og andre praktiske oplysninger udsendes 13. juni.

Program for sommerrejse 2008

Ret til ændringer forbeholdes

Onsdag 2. juli 2008

- 19.00 Mød ved den nye DFDS-terminal, hvor Polenfærgen ligger (i det gamle Frihavnsområde). Nordhavnen S-station kan benyttes, afstand 400 meter. Alle deltagere møder ved Vindrose Passagerkontor, DFDS-terminalen på Dampfærgevej 30, 2100 København Ø.
Boarding-nøglekort til udvendige kahytter udleveres af rejseleder Niels Kirkegaard. Derefter ombordstigning og indkvartering.
- 19.45 Samling i restauranten ved reserverede borde, velkomstdrink og kort introduktion.
- 20.00 Afrejse fra København med M/F Pomerania.
Fælles middag.

Torsdag 3. juli

- 07.00 Morgenbuffet i færgens restaurant.
- 08.00 Ankomst til Swinoujscie, Polen. Alle vandrer fra borde og stiger på bussen ved færgeterminalen. Slægtsgårdsforeningen skal køre med busselskabet hedder Lech Travel.
- 08.30 Afgang med bus med biologen i Wolin Nationalpark, Krysztof Grzegorszy. Kørsel til Karsibor, 5 km.
- 09.15 Landbrugsbesøg hos Jerzy Piotrowski, ca. 1 time. Lille ekstensivt drevet landbrug "Karsiborska Kepa" med heste, køer og fuglereservat. Inkl. kaffe og kage.
- 10.15 Videre langs Østersøkysten til badebyen Miedzyzdroje. Kort stop i Wolin Nationalpark ved en klit med smuk udsigt over bugten Zatoga Pomorska. Derefter til Trzesacz (kort stop ved en vandrende kirke). Kolobrzeg og Koszalin, ca. 180 km.
Oplæg om forskellige emner undervejs i bussen. Pause indlægges.
- 13.00 Ankomst Darlowo.
Frokost på restaurant "Eryk", ul. Rynkowa 2 D, Darlowo.
- 14.30 Besøg i Mariakirken på torvet, hvor den danske konge Erik af Pommern er begravet. Ophold ved slottet 300 m fra kirken.
- 15.30 Afgang fra Darlowo. Kørsel ca. 50 km.
Mulighed for dukkert i Nordsøen ved Dalowko?
- 17.30 Ankomst til landsbyen Strzekescino, Indlogering 1 nat på: **Slotshotel Bursztynowy Palac**
Strzekecino 12 Tlf. +48 94 316 12 27
76 024 Swieszyno. www.bursztynowypalac.pl
- 18.30 Middag på hotellet.

Fredag 4. juli

- 07.00 Morgenmad på hotellet.
- 08.00 Afgang fra Slotshotel Bursztynowy Palac. Kørsel ca. 50 km.
- 08.45 Besøg på hingstestutteri i Bialy Bor, ca. 30 min.
- 09.30 Afgang fra Bialy Bor.
- 10.30 **Besøg på svinefarmen Poladanor S.A.**
Adresse: ul Dworcowa 25, 77 320 Przechlewo. tlf. +48 59 833 43 61, www.poldanor.pl
Tidligere statsfarm overtaget af det dansk ejede Poldanor i 1994. Farmen har 16.600 grisesøer, 300.000 polte til avl og slagtesvin, 15.000 ha. fordelt på 22 farme og beskæftiger 526 medarbejdere. Vi får en briefing om Poldanors drift og produktion, besigtiger svinestalde, biogasanlæg, transportafdeling, planteavlsafdeling og evt. slagteriet Prime Food.
Frokost indlægges i besøget
- 17.00 Afgang fra Poldanor med bus.
- 19.00 Ankomst til Gdansk, Indlogering 2 nætter på: **Hotel Novotel Gdansk Centrum***+**
Ul. Pszenna 1
80 749 Gdansk Tlf. +48 58 300 27 50
- 20.00 Middagsbuffet på hotellet.

Lørdag 5. juli

Morgenmadsbuffet på hotellet fra kl. 06.30.

- 9.00 Byvandring i det gamle Gdansk sammen med en lokal guide, ca. 3 timer. Tidligere hansestad. I byturen indgår den

gamle byport, Maria-kirken, Rådhuset, besøg i Solidaritetsmuseet ved skibsværftet og monumenterne fra opstanden i 1980.

- 12.00 Frokostpause, for egen regning.
- 14.00 Afgang med bus fra Novotel Gdansk Centrum, ca. 40 km.
- 15.10 Ankomst til KZ-lejren Stutthof i Sztutowo, hvor bl.a. danske kommunister var interneret af nazisterne under 2. Verdenskrig. 70-80.000 mennesker omkom. Film og rundvisning med lokal guide. Entre er inkluderet.
- 16.40 Afgang fra Stutthof.
- 18.00 Ankomst til Novotel Gdansk Centrum.
Aftenen til egen disposition, middag for egen regning.

Søndag 6. juli

Morgenmadsbuffet på hotellet fra kl. 06.30.

- 08.00 Afgang med bus fra Novotel Gdansk Centrum.
- 09.30 Ankomst til Malbork (tysk: Marienburg), som er Nordeuropas største middelalderborg og tidligere hovedsæde for den tyske ridderorden. Rundvisning med lokal guide, 2 timer. Entre er inkluderet.
- 12.00 Frokost på restaurant i/ved Malbork.
- 13.30 Afgang fra Malbork med bus, Kørsel 150 km.
- 18.00 Ankomst til Torun. Indlogering 1 nat på: **Hotel Gromada**
Ul. Zeglarska 10/14 tlf. +48 56 622 60 60
87 100 Torun www.gromadatorun.pl
- 19.00 Middag på egen hånd.

Mandag 7. juli

Morgenmad på hotellet

- 09.30 Byvandring i Torun. Byen er en af de få polske storbyer, som undgik ødelæggelser under 2. Verdenskrig. Derfor har Torun en af Polens bedst bevarede middelalderbyer med mange gotiske bygningsværker. Optaget på UNESCOs liste over verdens kulturminder. Byens museer er lukket mandag.
Tidlig frokost på egen hånd.
- 12.30 Afrejse fra Hotel Gromada, Torun. Kørsel 320 km.
- 18.00 Ankomst til slotshotel 45 km NØ for Stettin.
Indlogering 1 nat: **Palac Maciejewo**
Maciejewo Tlf. +48 91 418 12 85
72 130 Maszewo
- 19.00 Middag på hotellet.

Tirsdag 8. juli

Morgenmad på hotellet.

- 09.00 Afrejse fra Palac Maciejewo. Kørsel til Szczecin, ca. 45 km.
- 10.00 Besøg hos det dansk-tysk-polske militære hovedkvarter i Baltic Barracks.
Briefing af en dansk stabsofficer om Multinational Corps North East, MNC NE.
(NB: Ikke bekræftet).
- 11.30 Besøget slut.
- 12.30 Frokost inde i centrum på restaurant.
- 13.30 Byvandring på egen hånd i den gamle hansestad Stettin, 418.000 indb. Byen blev næsten totalt ødelagt under 2. Verdenskrig og den tyske befolkning fordrevet.
Forslag: Byhistorisk Museum, Nationalmuseet, havnerundfart eller besøg på skibsværftet.
- 16.00 (ca.) Afgang fra Szczecin.
- 18.00 Ankomst til Wolin, hvor Kong Harald Blåtand havde sin sagnomspundne fæstning Jomsborg.
I dag er der en vikingelandsby.
Middelaldermiddag med show og konkurrencer
- 21.00 Ankomst til Swinoujscie.
Gruppen får udleveret boarding-nøglekort hos Polferries til udvendige kahytter.
- 21.15 Afslutningsmiddag i restauranten.
- 22.00 Afrejse fra Swinoujscie med M/F Pomerania.

Onsdag 9. juli 2008

- 07.30 Morgenbuffet i færgens restaurant.
- 08.30 Ankomst til København.
Turen slut

Nyt fra kredsene

Vejlekredsen

Forårsmøde torsdag den 27. marts. Vi mødes på Landbrug Østjyllands nye hovedkontor i Horsens kl. 14.00, hvor vi får en rundvisning. Svend Nielsen, Horsens vil fortælle lidt om landbrugets situation og hvorfor det nye, store kontor. Mødet forventes afsluttet kl. 17.00.

Steffen Buch Juul.

• • • • •

Århuskredsen

Forårsmødet afvikles torsdag, den 15. maj kl. 19.00 på Stenalt Gods, Stenaltvej 8, 8950 Ørsted.

Stenalt Gods er en gammel sædegård, hvis fredede hovedbygning er fra 1799.

Godsejer Dorte Mette Jensen fortæller om Stenalts historie og driften på godset, der omfatter 733 ha. Vi skal se den store besætning af geder (300 stk.), og der vil blive serveret smagsprøver af produkterne herfra.

Der bliver efterfølgende mulighed for at se haven og nyde den medbragte forfriskning.

Vi mødes til venstre for hovedbygningen og parkerer ved den nye lade.

Arrangementet koster 65 kr. for voksne og 30 kr. for børn.

Sommermødet finder sted tirsdag, den 17. juni kl. 19.00.

Her skal vi opleve lidt af det dejlige Mols, der bliver Nationalpark. Mødested oplyses senere.

Anne Lis Ladefoged.

• • • • •

Haderslevkredsen

Kredsen inviterer til forårstur og generalforsamling torsdag den 15. maj 2008 kl. 19.00 på Genforenings- og Grænsemuseet – der ligger to km nord for Christiansfeld. Det lille museum som fortæller den store historie.

Vor guide er Gudron Kloppenborg Skrumsager, Sjølund.

Kaffe på Den gamle Grænsekro, der er genbo til Museet.

Generalforsamling og derefter fortæller Villy Jensen, Haderslev om De stærke Jyder.

Elise Jensen.

• • • • •

Det sydlige Sønderjylland

Aftenudflugt torsdag, den 15. maj. Kl. 19.00 samles vi ved Rinkenæs gamle kirke, der er under restaurering. Her vil Heinz Saxburger vise rundt.

Derefter kører vi til domænegården Buskmose, som ejes af Anette og Kristian Wildenschild, som fortæller om driften.

Kl. 21.00 samles vi på Cafe Providence, Strandrøg 9, Rinkenæs, hvor kaffen venter. Herefter fortæller Heinz Saxburger om kirken og fhv. forstander Filt Jensen, Gråsten, fortæller om domænegårdene og især Buskmose.

Tilmelding til Chr. A. Krogh tlf.: 74 41 53 12.

Torsdag, den 19. juni afholdes aftenudflugt med generalforsamling. Vi mødes kl. 19.00 hos Gitte og Jens Lyckou Petersen, Ginegårdsvej 1, Kisbæk. Vi hører om driften og ser os om. På den ene af de tre gårde er 160 malkekøer, der betjenes af 4 malkerobotter, og på en anden gård er der en årsproduktion af 500 slagtekalve. Driften omfatter 195 ha, hvoraf de 40 er forpagtet.

Kl. 20.30 samles vi på Øster Højest Kro, hvor der efter kaffen afholdes generalforsamling, og så vil formanden for dansk Slægtsgårdsforening og formand for Danske Mælkeproducenter Peder Mouritsen, Sædding Storgård, Nr. Nebel fortælle om sit landbrug og sit organisationsarbejde.

Tilmelding til Chr. A. Krogh tlf.: 74 41 53 12.

Chr. A. Krogh.

• • • • •

Himmerlandskredsen

Den 13. februar havde kredsen møde med lektor og forfatter Steen Steensen, Ranum, der talte om "Miljøkommissærernes tyranni."

30 medlemmer havde en interessant aften med en livlig debat.

Den 14. maj indbyder vi til driftsbesøg hos Peter Toldbod, Pugholmvej, Års.

Efterfølgende afholdes generalforsamling.

Poul Kristian Poulsen

Fynskredsen

Kredsen var den 9. november på bustur til Århus Musikteater, hvor vi så musicalen "Lyset over Skagen". Vi begyndte med en lækker middag i restauranten og nød en dejlig aften. Vi var 49 deltagere og formanden fik megen ros for arrangementet.

Mogens Andersen.

• • • • •

Vestsjællandskredsen

Den 16. januar afholdt kredsen sin ordinære generalforsamling på Høng Landbrugsskole. Som altid var det en generalforsamling uden dramatik. Der var dog en udskiftning i bestyrelsen, idet Inger Skovgaard Jensen ikke ønskede genvalg, og nyvalgt blev Karen Andersen, Baungård ved Kalundborg.

Efter kaffen fortalte Inger M. Hansen, landskendt som Slægtsgårdsforeningens administrator, om Færøerne. Foredraget var suppleret med billeder fra Inger og Hennings rejser til øerne gennem en årrække.

Den interessante eftermiddag havde samlet 29 medlemmer.

Sommerudflugten afholdes tirsdag, den 17. juni, hvor vi skal se det gamle danske land, Skåne, som vi fik frarøvet efter freden i Roskilde 26. februar 1658.

Vi kører mod Falsterbo og hører om Slaget ved Fotevig. Fortsætter gennem Trelleborg og efter frokosten, der er medbragt, besøger vi to interessante herregårde – bl. a. den meget smukke Jordberga. Turen slutter med middag på et taleligt sted. Udførligt program i næste blad.

OGN.

.....

Sjælland Syd

Kredsen afholder generalforsamling den 14. marts kl. 14 i Everdrup forsamlingshus.

Taler på generalforsamlingen bliver Wessel Doldersum, der er hollænder, nu bosat i Danmark, hvor han har en kofarm med 3-400 malkekøer. Wessel vil fortælle om forskelle og ligheder på Danmark og Holland og om sit syn på samfundet i særdeleshed.

Dorrit Røtting

.....

Nordsjællandskredsen

Ved Nordsjællandskredsens generalforsamling 30. januar på Skævinge kro, med 40 deltagere, fortalte Niels Eghøj om en rejse til Kina, sammen med en flok landbrugskonsulenter.

Vi fik set mange billeder og samtidig var Niels Eghøj god til at fortælle om livet i hverdagen blandt den jævne befolkning i Kina.

Jørgen Bohn viste videofilm bl.a. om Ferguson traktoren, med underlægningsmusik fra den i radioen tit hørte sang om "Min Ferguson" Jørgen havde også billeder, bl.a. fra Slægtsgårdsforeningens tur til Ålandsøerne - og endelig en video med et meget imponerende isbjerg der driver rundt i Diskobugten en hel nat.

Inger Hansen

.....

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Nye medlemmer

Fhv. borgmester,
gårdejer Ellen og
Ejvind Visborg Andreassen
"Trindhøjgård"
Hallundbækvej 6
Hallundbæk
7361 Ejstrupholm

Gårdejere Minna og
Edvard Helms
"Sommerbjerg"
Isenbjergvej
Glusted
7361 Ejstrupholm

Gårdejere Anna
og Jens Chr. Mathiasen
"Brunsmind"
Hovvejen 8
Givskud
7323 Give

Gårdejere Birgit Tving og
Jens Erik Therkildsen
"Engmarksgård"
Engmarksvej 2
7323 Give

Proprietærer Rikke og
Henrik Hauge Mols
Kiddegård
Kiddegårdsvej 1
Kidde
7300 Jelling

Gårdejere Ingelise og
Kai Thaysen
Reballevej 4
Søvind
8700 Horsens

Gårdejere Grethe og
Poul Mogensen
"Vindelevgård"
Vindelevvej 7
7300 Jelling

Proprietærer Asta Høy
og Chr. Nagbøl Jørgensen
"Haughus"
Vejlevej 50
7300 Jelling

Gårdejere Birgitte og
Per Holgersen Johansen
"Riisgård"
Risgårdsvej 2
Vork
6040 Egtved

Godsejere Birgit og
Jørgen Pilegaard
"Lerbæk"
Jellingvej 341
7100 Vejle

Gårdejere Inger og
Eggert Lind
Asmindrupvej 23
4572 Nr. Asmindrup

Nina og Ove Andersen
Havrevej 3
Dommerby
7840 Højslev

Gårdejere Hanne og
Holger Ravn
"Fløjstrupgård"
Fløjstrupvej 46
7100 Vejle

Slægtsgårdsdiplomer

Dansk Slægtsgårdsforening udarbejder slægtsgårdsdiplomer til medlemmerne. Det er et fornemt dokument med påtrykt tekst om generationerne.

Et diplom koster for skrivning og trykning 450 kr.

Skal der udarbejdes et slægts- og gårdhistorisk materiale til grund for slægtsgårdsdiplomet betales det særskilt.

Yderligere information om Slægtsgårdsdiplomet fås hos sekretær Inger M. Hansen tlf.: 59 27 59 77.

KLIP

Tilmelding til Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde 2008

Tilmelding kan kun ske skriftligt (evt. pr. e-mail) til Slægtsgårdsforeningens kasserer og sekretær Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, **senest den 1. april 2008.**

For deltagere som **ikke** skal overnatte **senest den 20. april.**

Deltager-liste m.m. vil blive fremsendt sammen med indbetalingskort i begyndelsen af maj.

FØLGENDE DELTAGERE TILMELDES (skriv tydeligt):

Navne _____

Adresse: _____

Telefon: _____

Hermed bestilles (skriv antal personer)

- Møde**
- _____ Herregårdsbesøg, fredag
 - _____ Frokost, fredag
 - _____ Middag, fredag
 - _____ Frokost, lørdag
 - _____ Eftermiddagskaffe, lørdag
 - _____ Festmiddag, lørdag
 - _____ Frokost, søndag

- Overnatning**
- _____ Lørdag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Lørdag - søndag, enkeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, enkeltværelse

- Busser**
- _____ Bus, søndagsudflugt
 - _____ Fortur med bus fra Sjælland/Fyn fredag - søndag

Eventuelle afbud meddeles straks til sekretæren, hvis betaling skal undgås.

KLIP

KOPI TIL EGET BRUG:

Hermed bestilles (skriv antal personer)

- Møde**
- _____ Herregårdsbesøg, fredag
 - _____ Frokost, fredag
 - _____ Middag, fredag
 - _____ Frokost, lørdag
 - _____ Eftermiddagskaffe, lørdag
 - _____ Festmiddag, lørdag
 - _____ Frokost, søndag

- Overnatning**
- _____ Lørdag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Lørdag - søndag, enkeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, dobbeltværelse
 - _____ Fredag - søndag, enkeltværelse

- Busser**
- _____ Bus, søndagsudflugt
 - _____ Fortur med bus fra Sjælland/Fyn fredag - søndag

Eventuelle afbud meddeles straks til sekretæren, hvis betaling skal undgås.

Vårbrud

Denne forårssang er skrevet af Gunnar Eske Kristensen (1909-1991), der var elinstallatør i Emdrup med forretning på Lyngbyvej. Han var født i Thisted og morbroder til foreningens sekretær Inger M. Hansen, der fortæller:

”Gunnar var familiens huspoet. Vårbrud fik jeg fra Gunnar, da jeg i 1978 lavede en familiekommunsammen. Han kom med et par sange, han havde liggende i skuffen. Jeg kunne bruge dem, som jeg ville.

Vårbrud blev en sang, som vi har benyttet meget i familien.

Hans sange var for det meste mere i stil med Vårbrud, end ordinære lejlighedssange om en persons store og små bedrifter”.

Melodi: Når vinteren rinder i grøft og i grav.

1. Det kribler og krabler i tusinde skud langs forbyens regnvåde gade, for moder Natur har så travlt - pakker ud - ja - moder Natur har så travlt pakker ud af sin nyeste vårfarvelade.
2. Hun dypper sin pensel og dupper med rødt på alle små grene og kviste, og svøbene stryger hun klæbrigt og blødt - ja svøbene stryger hun klæbrigt og blødt - for så har de så let ved at briste.
3. Og så får hun travlt - der skal stænkes med blå i plæner - langs hegn - under hække, og drysses med sollys i sølvringe små - og drysses med sollys i sølvringe små over alle de rislende bække.
4. Og krokuser små skal ha' ny kjole på, hun rutter med tubernes toner, en lilla - en gul - violet og en blå - en lilla - en gul - violet og en blå og hun drysser med guld deres kroner.
5. Kastanjerne venter, for knoppen skal ha' lidt lak, så den tror det er sommer, mens bøgene hvisker - vi venter endda - ja bøgene hvisker vi venter endda en dag eller to - før vi kommer.
6. Og pilenes rakler blev tørret i nat, nu stråler de sirlige brune, og gæslinger duner sig kælent og glat - ja gæslinger duner sig kælent og glat de er børn af lidt solskin og lune.
7. Naturen har travlt - det skal nåes med eet, "I Morgen" skal foråret bringe, det hvisker og sisker til løsnet er spredt: - det hvisker og sisker til løsnet er spredt: gør jer klar - nu skal knopperne springe.
8. Så gryr der en dag, og hun smiler lidt sky, sit hjerte til værket hun tabte, så gammel som jorden - og evig dog ny - så gammel som jorden - og evig dog ny - ja - og hver gang den bedste hun skabte.

Gunnar Eske

..	side	2
..	side	3
..	side	4
..	side	6
Historiske husdyr	side	9
Tarpgaard ved Vedersø	side	10
Nørre Vosborg	side	12
Nyt fra Kredsene	side	14
Trans	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

April-maj 2008

Nr. 393 - 64. årgang

Volstrup ved Struer

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Chefkonsulent
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtøst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen
»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskreds)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllelosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen
»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«,
Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,
»Hobygaard«,
Hobyvej 37, 4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,
»Højtoftgård«,
Gammelbyvej 40, Fjelstrup
6100 Haderslev,
tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh
Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul
Jægergården
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
(Formand: Vejlekrede)

Grethe Plagborg,
Mejerigården 28 S, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribekreds)

Esen Oddershede,
»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97 98 12 82

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Jørgen F. Schmidt,
»Bondeseje«
Randersvej 181, Lime,
8544 Mørke
tlf. 86 97 47 69

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Poul Kristian Poulsen,
Kingovej 5
9600 Års
tlf. 98 62 16 80
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetche
»Hvanstrup«
Hornumvej 105.
9640 Farsø,
tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund
»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Efter en mild og ukompliceret vinter er vi nu godt i gang med forårsarbejdet. Foråret er den vigtigste årstid for os landmænd. Der er nu afgrøderne etableres, og det er afgørende for os alle.

Godt begyndt er halvt fuldendt!

Til høst skal landmanden til eksamen. En god høst betyder meget for den enkelte landmand. For det første viser det godt landmandskab og for det andet har det stor økonomisk betydning.

En god høst betyder også meget for hele samfundet – ja, den har global betydning. Dansk landbrug kan ikke føde hele verden, men dansk landbrug er en betydelig leverandør af fødevarer. Og en god landbrugseksport betyder meget for betalingsbalancen.

Kornpriserne er steget betydeligt, men fraregnet omkostningsstigningerne er kornpriserne ikke særlig høje sammenlignet med f. eks. 1974.

En god høst i hele EU er en nødvendighed. Verdens ressourcer af hvede er til 65 dage, så en ringe høst kan meget hurtigt skabe mangel på korn, og det vil være en katastrofe. Hungersnød i Asien og Afrika vil skabe ustabilitet på hele kloden.

Vi skal ikke misunde kødproducenterne deres situation, for den er alvorlig. Vi kan derimod håbe på, at markedsprisen på kød retter sig.

Med ønsket om en god høst en forårshilsen fra

Peder Mouritsen.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv - Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6,
Årslev, 8900 Randers. tlf. 86 49 13 40
Alis og Henry Slemming, Hammelevej 18,
Hammelev, 8500 Grenå, tlf. 86 32 01 99

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 394 udkommer omkring den 20. juni 2008. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. juni 2008.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup Offset AIS
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Kort Nyt

80 år

Dansk Slægtsgårdsforenings æresmedlem - Peder Møller Frifelt, Ølgod fylder 17. april 80 år. Peder Møller Frifelt drev i mange år slægtsgården "Frifelt". I 1973 afløste han sin fader, forfatter og gårdejer Salomon J. Frifelt, som medlem af Slægtsgårdsforeningens hovedbestyrelse. I 1981 blev Peder Møller Frifelt formand for bladudvalget. Bladets form og indhold havde hans store bevågenhed, og han satte sit betydelige præg på bladet. Fra 1987 til 1996 var Peder Møller Frifelt landsforeningens næstformand, men så valgte han at stoppe. Det blev dog til en fortsat aktiv periode i Ribekredsens bestyrelse.

Peder Møller Frifelt er meget engageret i sin egns historie, og har skrevet talrige artikler om bl. a. de vestjyske plantager. I en årrække var Peder Møller Frifelt formand for Ølgod Museum. Han er også en fortræffelig foredragsholder, og så har Sønderjylland en stor plads i hans hjerte.

Dansk Slægtsgårdsforening har ét æresmedlem, og da hæderen var blevet ledig, besluttede en enig hovedbestyrelse, at Peder Møller Frifelt skulle være æresmedlemmet, og det blev han udnævnt til i forbindelse med 70 årsdagen.

Tak for din store arbejdsindsats og til lykke med fødselsdagen.

Peder Mouritsen.

70 år

Elise Jensen, formand for Haderslevkredsen fylder 21. april 70 år. Sammen med ægtefællen Jens Erik Jensen drev de i mange år Højtoftgård ved Fjelstrup nord for Haderslev. Gården er overdraget til næste generation, men Elise og Jens Erik Jensen bor stadig i gårdens stuehus.

Elise Jensen blev efter nogle år i den lokale kredsbestyrelse formand for kredsen i 1988, så hun kan nu se tilbage på 20 som formand og medlem af hovedbestyrelsen. Elise Jensen har i mange år været medlem af Slægtsgårdsforeningens bladudvalg, og er nu medlem af forretningsudvalget.

Elise er et meget kreativt menneske. Ikke alene er hun mester i sit køkken, men kreativiteten bruges også når der i foreningen skal findes på en gave.

Elise Jensen har også engageret sig i menighedsrådsarbejde og Den nordslesvigske kvindeforening, der driver Rønmø kur- og rekreationcenter.

Til lykke med dagen.

Karen Jacobsen.

75 år

Pinselørdag, den 10. maj fylder Henry Slemming 75 år. Slemming har gennem 37 år været et særdeles aktivt medlem af Dansk Slægtsgårdsforening.

I 1970 blev Slemming valgt ind i bestyrelsen for den nuværende Århuskreds, hvor han afløste sin fader N. Slemming.

Efter 21 år i hovedbestyrelsen og 11 år som formand for Dansk Slægtsgårdsarkiv har han nu frasagt sig alle poster.

Gennem de sidste 13 år har Henry Slemming sammen med hustruen Alis været frivillig medhjælper i Slægtsgårdsarkivet, og de træder fortsat gerne til som afløsere, når der er behov.

Henry Slemming blev i 1960 gift med fru Alis og den 1. marts 1965 købte de Ryttergården i Hammelev, hvor der blev syvende generation. Nu har en af ægteparrets fire sønner overtaget slægtsgården.

Dansk Slægtsgårdsforening takker for den aktive indsats og ønsker til lykke med fødselsdagen.

Anne Lis Ladefoged.

Årsmødet 2008

Årsmødet 31. maj – 1. juni med fortur 30. maj er omtalt i forrige blad, hvor der også er tilmeldingskupon.

Forturen fredag, den 30. maj gennemføres.

I tvivlstilfælde kontakt Inger M. Hansen 59 27 59 77.

Slægtsgårdsrejsen til Polen

- Interessen for årets tur har været sådan, at turen er udsolgt.

Om årsmøde-egnen

Om Vedersø fortæller overlærer Knud Tarpgaard, at Vedersø sogn er en halvø og en klit, og dem på klitten er ikke vedersøer.

Vedersø kommer af Vidars høj. Vidar var søn af Odin og Grid.

Vedersø kirke ligger på sognets højeste punkt – Vidars høj. På Kaj Munks tid var der 650 indbyggere i sognet. Nu er der 450. Folkeholdet er væk, men skole og efterskole skaber fortsat liv i landsbyen.

Til forståelse af egnen henviser Knud Tarpgaard til Kaj Munks beskrivelse af Vestjylland.

Kaj Munk skrev i 1939 om Vestjylland, og hans beskrivelse findes i samlingen "Naturens egne drenge" som vennen sognepræst, dr. theol. Niels Nøjgaard udgav i 1947.

Kaj Munk skrev:

"Vestjylland, det er Landet med den sure Gus og de side Kær og en Befolkning, der sælger trepattede Køer i Jesu Navn. Saa er det sagt. Og saa kan vi med god Samvittighed springe ud i Jubelen over Havbjerge og Fjorde, Enge og Agre, Nøjsomhed og Guds frygt og givemildt sind. – De tror jo, Øboerne, at jo længere man rejser vestpå, des fattigere bliver Landet. Akkurat som man i min Barndom regnede med, at Sydpolen blev hedere og hedere til Jorden endte i Sydpolens gloende Tap. Og bilerne blev opfundet, og Lolliken kom til Holmsland, og hvad fik han at se der? Ringlede Havren mer overmodig hjemme paa Lerjords-Øen? Og han kørte nordpå og kom til Bovbjerg. Hvad behå'r? stod ikke hans lune Hjemlands Hvede dér og gyngede gyldentsmilende ud over det mørke, panderynkende Hav?

Vi kan her i Vestjylland. Vi lader de rige folk østerfra køre sig trætte og sære til Sinds i Midtjyllands Magerhed og ydermere gyse paa forskud over vort Klimas Barskhed og vor Jord, der sjældent er hjemme altsammen på eengang, og naar de langer herud til os, hvad ser de saa? Sukkerroer og røde køer og byg, der truer med 20 fold. Jo, jo, Landsmænd. I maa nøjes med Rigdommen, vi har baade den og Fattigdommen, ja vi har baade Sandknog og Frodighed samlet på samme Mark: "A fik da i Aar den bedste Høst, A har haft paa æ Gaard til dether, og saa 400 kr. fra æ Sandflugtskommission".

Vi ejer hele Danmark herovre undtagen Bøgeskoven og Sommeren. De lyse Nætter har vi, men ikke de lune. Og Bøgestammerne faar intetsteds Lov til at bøje sig for den

evindeligt klippende Blæst. Men hvor præsterne østfra ikke har kunnet holde Livet ud i det fremmede uden en Stump Barndomshjem uden for Døren og har brugt baade Tid og Penge og Møje paa at skaffe Læ og passende Bund, der staar dog Træerne, ikke de ranke Bøge, men de brede Bøge, ja, Hyld og Hassel og vilde Roser, og Smaafuglene, der ikke er forkælet med Skjul i disse Kanter af Landet, søger dertil i Skarevis og synger en Stump koncentreret Fyn eller Langeland sammen lige i Ansigtet paa det forbløffede Hav. Men fraset Løvskov og sommerlun Elverkrat mangler vi intet af Danmark her. Jo, Bodil Ipsen. Men saa har vi til Gengæld Maanen. Naar den stiger op og sætter sig på en Bakketop og skuer ud over den brede, tavse Hede – min Sjæl, hvad vil du mer? Tale er Sølv og Tavshed Guld.

Er der nogen, der protesterer? At I ogsaa har Maanen andre Steder i Landet! Vel har I ej! Ikke som vi har den. Vi ejer hele Himlen i Vestjylland, skal jeg sige os. Alle I andre maa nøjes med smaastykker af den. Der findes ikke saa arm en Vestjyde, uden at han er Godsejer. Himmel og Hav hedder hans to mægtigste Besiddelser. Havet giver ham hans Livs Melodi. Kan det ikke selv naa ind til ham med Sang, lader det sine Fjorde og Aær og Bække nynne den for ham. Og Himlen skifter med Smil og Trusler og Tungsind over ham, er altid forskellig og dog evigt den samme.

Hvor stor er Vestjylland? Aah, det er et mægtigt Land. Selv om jeg går op på den højeste Kit i mit Sogn, kan jeg ikke engang se over til min Nabopræst, som er Domprovst i Edinburgh. Og i den anden Retning er der endnu længere, jeg mener fra Tarm og op ad Mælkevejen. Østerpaa gaar vi saa langt ind, at selv Tørvestakkene om Herning faar Lov til at regne sig for vestjyske. Og i Nord-Syd – kære, fra Ditmarskens stenlagte Veje, der, hvor Norden faar Ende, og til Skagens flyvende Sand, hvor Øst og Vest støder sammen.

Hvis vi nu tog os et Aar til en vandring den strækning igennem, hvad vilde vi ikke opleve! Møgeltønder, der beskedent kalder sig Nordens Venedig, saa skønne synes det, at dets Huse er. Og Tønder, der skotter over til Rømø og drømmer om Landfasthed og mere Marsk og et større Danmark. Ribe, hvis Storke knebrer pietetisk, og hvis Køer skrider bibelsk igennem ærværdige Gader. Esbjerg, der bander på Nordsøisk. Varde, der smukt tier stille. Og Ringkøbing, der maaske tænkte sig at blive Englands Hovedstad, men nu ogsaa godt indser, at man kan nøjes med mindre. Lemvig, der ligger og smiler forborgent hen for sig med baade Sø og Fjord omkring skønne Skrænter og fede Marker – rigtig en lille forkælet overklassegut; men se, om hun tager Skade af Forkælelsen! Og Thisted, man bare ved Jacobsen om, og Hjørring, man slet intet ved om. Og saa var det jo kun Byerne. Men hvad har vi set på Turen. Sluser og Marsk. Levende Sandjorder, Vadehavet. Alle danske svins Pilgrimsrute til London. Skjern Aa, bred som en Flod; der springer Laksen. Fjord og Hav og Menneskesnilde tager basketag ved Hvide Sande: stort er det store Hav, men større endnu det lille Menneske. Fuglelivet på Tipperne – dér maa vi raste en Dag! Hvor meget det saa er forbudt at tage derover, vi gør det alligevel. Vi vil se tusind Graagæs paa eengang. Vi vil se Klyder og Spover. Farvel, mærk værdige Ringkøbing Fjord, du Fjord af Verdensformat, du Vesterhavsvig, som Havet selv med en lang, tør Arm har dæmmet inde. Goddag, Stadil Fjord, som Mennesker har dæmmet for, et Hurra for dine Urskove af Siv og Rør, tys! Dér pauker Rørdrummen. Og

Vedersø kirke.

Vedersø Klitter! Forrevne Ørkenlandskaber, truende tunge under Uvejrshimmel, blændende hvide i Sol. Saa hvide og strakte som Svanevinger – som vilde selve det gamle Jylland løfte sig mod den høje Himmel og flyve ud over det hvide Hav. Og hør, hvor de synger, de vilde Svaner i vældige Kiler ind over Nissum Fjord. Saa løfter stolte Lerskrænter oppe ved Bovbjerg smaa skinnende Kirker over grådig Brænding. Og Havet stilner til. I sorte Nætter lyser Morilden, en rullende Ildstribel langs Kysten, Ild kastes ind på Land af hvert levende Bølgeslag, du kan skrive din Elskedes Navn i Sandet med Lueskrift, se det staar der endnu! Og igen bliver det "Haw" og "Hyv Haw", Vinden bidskes, Nordlyset flækker sit hidsige Liv ind i Klitternes maanelandskab, dødrødt lander Snæppen i en Marehalsdusk. Nu falder den hvide Rim over de store Plantager og gør de forkrøblede Fyrre feagtigt prægtige, saa pisker Sneen, saa klemmer Kulden. Termometeret gaar i Bund i Herning, Storaen trodser og vil ikke lade sig binde, men krider til omsider. Pludselig og med Vælde: Snestormen, Tøbrud, Isgang, der tordner sig Vej gennem Limfjorden. Aaerne svulmer op og stiger og løber til sidste op i Luften, finder et Hul i Brinken og drøner ud over Engene, der bliver til strømmende Søer, Grøfterne fyldes, Vejene gaar under Vand, i Holstebros muntre gader maa man færdes i baade, Taage og Taage og Taage igen og en skønne Dag endelig Solen, Vandet er sunket, Sneen er væk. Ræven stryger af Grav, en ildskygge hen over Plantagens mosgrønne Bund; Lyngens Konge, den loddenfodede Urkok, slaar Duggen af sine sorthvide Vinger; Hugormen gasser sig ud til en solvarm Skrænt; Kronhjorten rejser sig vejrende i Hedens Egepurl, den fattigste rest af Jyllands højskov; smaa Isstykker klinger et Klokkespil i den befriede Sø; Vildgaasetrækket sætter jublende ind over Vejler og Vige, Den første vildgaas er den, der bar Nils Holgersen, men han er for længst faldet af, saa forundret blev han! Thi hvad er det rige og store Sverig mod det lille Danmarks fattigste Vestenkyst?

Bor der et Folk i dette Land? Om der gør!

Der bor de Folk, der hersker i Indien, Australien, Kanada, Afrika. Det var nemlig dem, der fulgte Svend Tveskæg over til Storbritannien, og der var ikke mange af dem, der rejste tilbage. Derfor har de engelske Byer og Sogne i Hobetal danske Navne den Dag i Dag, og derfor kan man roligt snakke vestjydsk til en Englænder, naar man møder ham i Kap eller Kairo. Han skal nok forstaa det. Især da vestjydsk Tale mest bestaar i at tie stille.

Vestjydens særlige Kendetegn er, at han er ens. Heden er brungrøn baade sommer og vinter; Plantagerne er det ogsaa; Klitternes Hjelme og Marehalm skifter heller ikke Mode med Aarstiden. Havet er altid Havet, og Himlen er altid Himlen. Og en Ko er altid en Ko. Hvorfor skulde saa ikke Vestjyden ligne sin Omgang? For en Øbo kan det være græsselig irriterende, at man ikke kan klemme Jyden hans Mening ud af Livet. Men jo iltrere Øboen teer sig, des mere tilpasser Jyden sig.

Føst nær dæ æ Nø po Fahr,
Komme Jyden u a Dar.

Han er vant til at bære Byrder, og den bærer stærkest, der bærer taust. Der er jo ikke alt for mange Td. Land til den lille Hjemmen, men hvad der mangler i Td. Land udenfor, er der gerne i Børnetal indenfor. Jeg kender et Sted, hvor der kommer 5 indenfor 2 Aar: 2+2+1. Og de Børn faar lært at bestille noget næsten endnu i æ Byss. "En smaadrenge skal lede Dem": han er vel ikke stort mere end 9 Aar gammel, den barbenede, hvidlokkede lyseblaaøjede Gut, De møder paa alle endeløse Jydske Veje i Sommersolbrand og Efterarspløre med 15-20 sammenkoblede Køer efter sig! Arbejdet

Vedersø præstegård.

er Vestjydens jordiske Religion. Og der er altid nok at gøre: kaste Klyne, grave Grøfter, plante Fyrre, bryde Ahl, klippe Kvas, stange Aal, næppe er han færdig med det ene, før han er rede til at spytte i Næverne og finde på noget nyt. Og tro saa ikke, at Sindigheden betyder Tværhed. Naar man gæstfrit er budt inden Døre, og den blaa begynder at dufte, og Munden omsider er lukket op, kan det vel ikke "betale sig" at lukke den med det samme igen, og saa viser det sig, at Øjnene er startet indrettede til baade Blik og Blink.

Nu skal det naturligvis ikke gøres til, at det er en Race af Guder, der befolker Hardsyssel og Omegn. Allerede som unge kan de se arbejdsmisbrugte ud, og Gebis af egen Avl staar det skralt til med fra Konfirmationsalderen. Den æstetiske Sans er nogenlunde ligefrem proportional med Tændernes Velholdthed: der bygges uhyrligt mangelsteds. De jydsk Stationsbyer – nævn dem ikke! Selv Forsamlingshuse og Missionshuse tyder paa, at vil man have Herren indenfor, har man gjort Regning paa hans Nøjsomhed. Man handler gerne, handler om alt mellem Himmel og Undergrund, og spiller endnu helre Kort, ofte begge Dele til Djævelens Opbyggelse. Nævnes maa ogsaa et Drag af Tungsind i Havbondens Natur, et Mørke, hvori han tit maa bestaa en dyster Kamp og stundom desværre bukke under.

Nok om det, nu hejser vi Flaget. Hus ved Gaard og Gaard ved Hus vajer Dannebrog, en Skov paa sin Vis saa skøn som Bøgeskoven, oh saa langt vi kan se i dette flade Land! Med Salmebogen i Haand er de Gamle på Vej fra Kirke. De gaar sindigt, men har egentlig lidt travlt, for i Eftermiddag skal de unge have Ringridning ved Møllen, stoute Karle er i Gang med at pynte de trinde Heste til Dysten, Piger med festligt røde Arme svinger Gryderne i Køkkenet, allerede med den kommende Nats Melodier i Hovedet. Klitfogeden vugger hjem til sin langlængede Gaard, den er vel bygget for Smuglerpenge engang, men prægtig er den. Hans Ansigt over den sorte Krave er mestens skjult af Skæg, de havblaa Øjne spejder skarpt ud, men i hans Hjerte nynner det af Taknemmelighed: Livet har været godt ved ham, Slid og Slæb og Kræfter og Helbred, der slog til. 12 Børn har han sat i Vej, og de arter sig godt. Har aldrig kendt andet end til Nøjsomhed og til at have nok. Hvordan han fik skaffet det? De 20 td. Land dels alt for lav dels alt for livlig Jord gav en smule Korn, Havet maatte spæde til med Fisk, hvor tit det end undslog sig, og Redningsvæsenet ydede lidt i Kontanter for de mange Timers Marsch som Strandvagt i blæsende sorte Nætter med Genfærd fra Dødemandsbjergene listende i Ens Fjed – bange? Javist var han bange, hundebange, og dog altid rede til at vove sit Liv for andre. Det er gaaet godt. Og han takker Gud.

Mod Aften staar han paa Klittens Bryst og spejder ud over sit Hav. Kirkeklokken ringer Solen ned i det, den gør Havets Sang til en Salme.

Bag ham flere Mil østerinde i Kronheden paa et Bakkehæld saa fattigt, at der ikke engang kan gro Lyng, folder Vaarkøb-jalden sin fine, skære Dejlighed sammen til Natten.

Volstrup

Volstrups hovedbygning. I forgrunden proprietær Niels Gottrup Mikkelsen, der er 5. generation.

Sædegården Volstrup ved Hjerm er afslutningen på årsmødeudflugten. Gården ejes af Niels Gottrup Mikkelsen, der er femte generation. Han er i offentligheden bedst kendt som formand for Danish Crown.

Driften

Volstrups areal er på 320 ha, hvoraf 250 ha er ager, som dyrkes med korn og frø. Der produceres årligt 12.000 slagtesvin, der indkøbes som 30 kgs grise.

Historien

Volstrup er en af landets ældste herregårde. Allerede på Erik Menveds tid (1286-1319) nævnes den som en stærk befæstet borg. Arild Huitfeldt beretter i Kong Erik Menveds Historie, at i året 1313 ”byggedes det slot Volstrup ved Limfjorden, Ribe Biskovstift til bedste.”

Som meget andet af kirkens gods blev Volstrup af biskoppen forlenet til slægt og venner. Ved reformationen i 1536 gik Volstrup over til kronen, men biskop Ivar Munk broder, den hidtidige lensmand Mogens Munk, beholdt gården som kongelig forlening på livstid.

Mogens Munks søn, Oluf Munk, blev i 1531 udnævnt til sin farbroders efterfølger som biskop. Ved reformationen blev han fængsel sammen med de andre bisper, men efter et års tid blev han sat fri og fik Tvis Kloster som len på livstid, for de tjenester han gjorde og skulle gøre kronen.

Oluf Munk skildres som en trættekær og pengebegærlig bondeplager, og i 1542 havde han samlet så meget, at han kunne købe Volstrup og nogle år senere Tvis Kloster.

Han døde i 1569 og blev, som faderen, begravet i Hjerm kirke. Sønnen Jørgen Munk overtog Volstrup, og efter han druknede under isen ved Struer i 1580 tilfaldt sædegården datteren Karen Munk, der var gift med Iver Friis.

Iver Friis havde gjort tjeneste i Kancelliet, og han ledsagede kong Christian den Fjerde på hans rejse til Nordkap i 1596.

Efter Karen Munks død giftede han sig med Dorete Budde. Han døde i 1623. Enken fik i 1626 kongens tilladelse til at sælge Volstrup for at betale sin mands gæld, og den blev da solgt til Iver Iuul til Quistrup. Han var gift med Ingeborg Parsberg, der var datterdatter af Oluf Munk. Iver Iuul døde allerede året efter og sønnen Axel Iuul fik Volstrup.

Axel Iuul var, som tidens unge adelsmænd, veluddannet med studier i Tyskland, og han blev derefter ansat i Kancelliet, hvor han blev benyttet til flere sendelser.

I 1634 blev han gift med kansler Christen Friis datter Elisabeth, og året efter trak han sig tilbage til Volstrup, hvor han var optaget af videnskabelige studier.

Axel Iuul døde i 1671 og hans enke i 1677. Boet var fallit, da de tyske og svenske hære havde hærget Jylland tre gange i Axel Iuuls tid på Volstrup.

Efter at Mogens Munk og hans efterkommere havde siddet med Volstrup knapt 200 år, splittedes gården nu op i flere parter.

En af de mænd, der havde lånt Axel Iuul penge var købmand i Holstebro Christen Linde, hvis far var bondesøn fra Linde i Asp sogn. Linde var forretningsmand og han lånte penge ud til forarmede adelsmænd og fik først pant i gården, blev derefter forpagter og til sidst ejer. På den måde blev han ejer af 12 vestjyske herregårde.

Volstrup fik han i forpagtning i 1678 og i 1682 blev han eneejer.

I Christian den Femtes Matrikel fra 1682-1688 står Volstrup sædegård for godt 58 tdr. hartkorn med 230 tdr. land dyrket areal. Hertil kom skov- og bøndergods.

Christen Linde blev i 1704 optaget i adelsstanden.

Han døde i 1706, og hans 6 sønner blev alle godsejere. Volstrup gik i arv til sønnen Christen de Linde, der døde i 1723. Datteren Jytte Dorothea arvede Volstrup. Hun var året før blevet gift med Ernst Friederich von Zytphen, der var kommet til Danmark fra Mecklenburg. Efter hans overtagelse

af Volstrup blev godsdriften effektiviseret med hjælp af hundehul og træhest.

Jytte Dorothea Linde døde i 1732 og året efter giftede enke- manden sig med Øllegaard Marie Hjermin, og efter hans død ægtede hun major Poul von Klingenberg til Tandrup og Kovstrup i Thy.

Et karakteristisk træk for de vestjyske herregårde var, at de havde et meget stort studehold. Således

var der i 1766 på Volstrup mere end 200 stude, hvoraf halv- delen var "staldstude" og den anden halvdel "fødestude".

Fru Klingenberg havde ved testamente af 1777 bestemt, at Volstrup skulle overgå til datterens to døtre.

Den 22. september 1780 blev de to arvinger gift. Øllegaard Sophie med etatsråd Mogens Christian Skow til Bustrup og Ytte Dorthe Marie med kaptajn Christen de Linde til Møltrup.

I 1786 blev Skow enejer af Volstrup.

I 1798 fik han tilladelse til, at Volstrup måtte beholde sin sædegårdsfrihed, når bøndergodset frasolgttes. I 1802 fik han Rentekammerets tilladelse til udstykning af Volstrup, hvor- ved hartkornet reduceredes fra 63½ til 34 tdr.

Etatsråden døde i 1818 og enken skødede året efter gården til brodersønnen, provst, konsistorialråd Anton Frederik Skow, sognepræst i Hjerm.

Fru Skow døde i 1846, og derefter har Christen de Lindes efterkommere ikke længere tilknytning til Volstrup.

Provst Skows enke døde i 1854 og Volstrup blev solgt til konsul Hans Peter Rygaard i Struer. Han solgte efter to år til C. F. Ingerslev, men handlen gik tilbage. I 1860 købte Ole Thuesen Schultz Volstrup med 600 tdr. land. Han døde i 1865 og hans bo solgte til fætrene Hagen Jørgensen og Peder Hagensen.

Familien

De to fætre, der i 1865 købte Volstrup, var veletablerede landmænd. Hagen Jørgensen var ejer af Tangsgård ved Nørre Nisum og Peder Hagensen besad Ullerup, en min-

dre sædegård ved Thisted. Fætrene købte Volstrup med det sigte, at deres børn - Frantz Hagensen og Amalie Jørgensen - skulle have deres hjem her, når de blev gift. Og sådan gik det. I 1867 fik Frantz Hagensen Volstrup.

Efter hans død i 1889 sad enken med Volstrup til 1904, da svigersønnen Jens Gottrup tog over. Han døde i 1933 og enken, Jensine f. Hagensen beholdt gården til 1956, da svi- gersønnen Anthon S. Mikkelsen blev ejer.

I 1972 overtog den nuværende ejer, Niels Gottrup Mikkelsen, Volstrup. I ægteskabet med Charlotte har han tre børn. Niels Gottrup Mikkelsen har engageret sig i svineproduktion og slagteribestrelser. Fra 1987 til 1998 var han medlem af bestyrelsen for Vestjyske slagterier, næstformand i årene 1991-1995 og formand fra 1995.

Ved fusionen af Danish Crown og Vestjyske Slagterier i 1998 blev han bestyrelsesformand for det landsdækkende svineslagteri.

Det giver en del porteføljer i slagterisektoren, men Mikkelsen har også været medlem af Landbrugsrådet siden 1994.

Siden 1989 har Mikkelsen været i bestyrelsen for Hunsballe Frø A/S, og Idagårdfondens bestyrelse fra 1995. I 2006 blev han formand for Idagårdfondet.

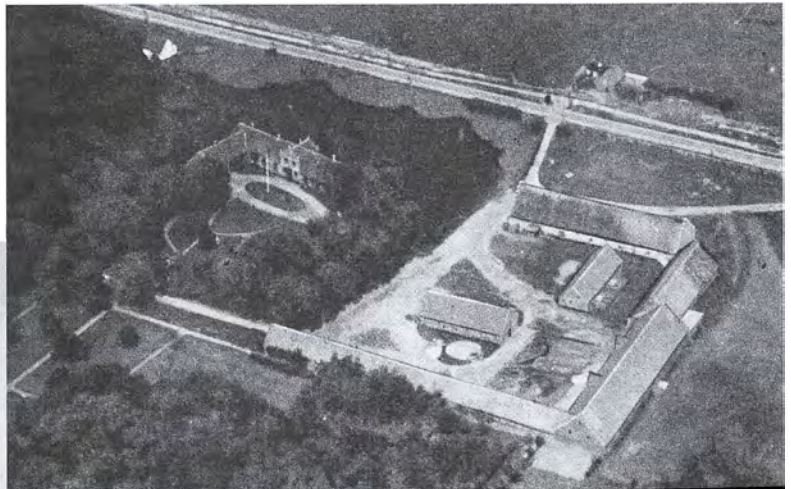
Voldstedet

Volstrup har ikke været genstand for en bygningsarkæolo- gisk undersøgelse, men traditionen fortæller, at voldstedet blev anlagt i 1313. Hvilken udformning Ribebispens borg har haft vides ikke, og da en brand i 1609 ødelagde hele anlægget, kan der ikke siges noget konkret. Men der opstod en ny bolig, som i 1656 omtales som en herlig bygning.

I 1720 opførte Christen de Linde en ny hovedbygning i bin- dingsværk på det gamle voldsted. Dette barokhus blev del- vist ombygget i 1805, da en del af den nuværende hovedfløj blev opført i grundmur.

I 1875 blev hele hovedbygningen gennemgribende ombyg- get, hvorved den fik sit nuværende udseende, dog tilføjedes en kort sidefløj i øst i 1935.

*Volstrup o. 1930.
Øst for voldstedet ligger avls-
gården og syd for er en anlagt en
stor have, hvortil man kommer
fra voldstedet ad en bro.*

*Volstrups hovedbygning
set fra nord.
Foto 1986.*

Familieoversigt

1865	Fætrene Hagen Jørgensen til Tangsgård og Peder Hagensen til Ullerup købte Volstrup.
1867	Frantz Hagensen (1849 - 1889) gift med Amalie Jørgensen (1854 - 1933).
1889	Enken Amalie Hagensen f. Jørgensen.
1904	Svigersønnen Jens Gottrup (1874 - 1933) gift med Jensine Hagensen.
1933	Enken Jensine Gottrup f. Hagensen.
1956	Svigersønnen Anthon S. Mikkelsen (1901 - 1974) gift med Ellen Gottrup (1913 - 1998)
1972	Niels Gottrup Mikkelsen (1949) gift med Charlotte Søgaard (1954)

Hjerm kirke blev i 1558 udsmykket med en række adelige våbenskjolde, der har forbindelse til slægten Munk på Volstrup, hvilket fremgår af teksten under skjoldene.

De 6 skjolde er fra venstre: Rosenkrantz, Hak, Munk, Krabbe, Algudsen og Hvass.

Hjerm kirke. Volstrups ejer Axel Juul blev begravet under kirkens kor med sin hustru Elisabeth Frisis. På korets nordvæg rejstes et stort epitafium (mindetavle) for dem. Det er et fornemt arbejde fra renæssancen.

Nye medlemmer

Karen og Hans Henrik Smedegaard
Højgårdsvej 2, Sjolte, 4733 Tappernøje

Bodil og Bertel Lundby
Hostrupvej 23, 7860 Spøttrup

Gårdejere Ann-Marie og Hans Martin Kok
"Brandstrup Vestergård"
Vindumvej 178, Brandstrup, 8840 Rødkærbro

Godsejer Niels Ulrich Nyboe
"Tøystrup Gods"
Blåkærvej 13, 5750 Ringe

Gårdejer Helge Clausen
"Flisagergård"
Bukkehavevej 7, 4970 Rødby

Gårdejere Bine og Karl Eric Pedersen
"Åhavegård"
Revnvej 15, Revn, 8500 Grenaa

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Historiske husdyr

Kjeld Graversen foran sit hjem – Enggård i Røgind.

Forturens aftenudflugt er henlagt til Enggård ved Røgind, lidt øst for Ringkøbing. Her lever familien Graversen – Else, Jørgen og Kjeld. Kjeld er sønnen, der har sit borgerlige udkomme som graver ved sognekirken, Højmark kirke, men det er interessen for dyr, især gamle husdyrracer og fjerkræ, der optager hans fritid.

Forældrene købte Enggård i 1977. Det var før Kjeld blev født. Inden han kom i skole havde han fået 3 høns og 1 hane. Det var en gammel fjerkræavler og -udstilller, der ikke længere kunne magte at passe sit fjerkræ, og derfor fik Kjeld 4 udstillingsdyr, med den bestemmelse, at dyrene ikke måtte fjernes fra Enggård.

Løftet blev overholdt, for fuglene døde på gården af alderdom.

I 1999 begyndte Kjeld at samle gamle husdyr. De første røde køer blev hentet hos en landmand på Ærø, der ville sætte sin besætning ud. Her afhentedes 15 dyr, men nogle blev leveret til andre samlere.

Nu omfatter Kjeld Graversens besætning af bevaringsværdige husdyr 3 jyske heste og en nordbakke, der er 65 kreaturer fordelt på 5 gamle racer: jysk kvæg, gammel sortbroget, gammel rød kvægrace, korthorn og dansk jersey. Der er det gamle sortbrogede landsvin og Dansk Landrace anno 1970 (baconsvinet med det ekstra ribben). Der er klitfår og dansk landracegeder.

På gården er danske landkaniner og en dansk spidshund samt 300 høns af 55 racer og 23 dueracer, landgræs, landænder og kalkuner.

Nogle køer er ammekøer, andre malkes og mælken bruges dels på gården, dels sendes den til Forskningscenter Foulum, hvor man undersøger, om mælkeallergikere bedre kan tåle mælk fra de gamle kvægracer.

Enggård areal er ikke tilstrækkelig, så der er lejet en del og så er der afgræsningsaftaler med Ringkøbing-Skjern Museum, der har et stort engareal nær gården, men også på Abelines gård på Holmslands Klit har Kjeld dyr, bl. a. høns, og de er gode til at holde pigstensbelægningen. Fjeltstervang Brunkulsleje er nu put and take, og her skal nogle får stå for landskabsplejen.

En tid var der 6 geder i Randers Regnskov, der havde et afgræsningsprojekt.

Den lokale børnehave har geder, men de må ikke selv have en gedebuk. Da avlen skal passes, låner man Kjelds buk med de store horn, og en buk, der er lånt, må gerne være der.

Kjeld fortæller at korthorn og jysk kvæg trives bedst på naturmark. Derfor vil det være en fordel om landskabsplejen i de nye Nationalparker bliver med disse to racer, der trives særdeles godt af det ugødede græs.

De mange fugle af alle slags lægger æg, og Kjeld har sit eget rugeri.

Kjeld Graversens historiske besætning er underlagt genresourceudvalget, så avlen indgår i den store helhed for bevarelse af de gamle husdyrracer. Det betyder, at der ydes tilskud til dyrene. For en ko modtager Kjeld 2200 kr. om året, for en so 750 kr. og for et får eller en ged 250 kr. Taksterne varierer lidt fra år til år.

De gamle husdyr er arbejdskrævende og selvom der er tilskud og mulighed for at sælge dyr samt indtægter ved udlejning af dyr til afgræsning, så er det ikke nogen indbringende forretning.

Kjeld påstår det er en hobby, for en hobby give ikke overskud.

På gården har Kjeld efterhånden også samlet en del ældre landbrugsredskaber, så der er meget at se på, når vi besøger gården.

Enggård tager imod besøgende efter aftale, men der er ikke fast åbningstid.

Besøg aftales med Kjeld Graversen tlf.: 51 20 73 08 eller 97 34 31 67.

Adressen er: Enggård, Røgindvej 2, 6950 Ringkøbing.

OGN

Kjeld Graversen med sin gedebuk af dansk landrace.

Tarpgaard i Vedersø

Jens Ulrik Tarpgaard foran stenen med gårnavnet og slægtsgårdsforeningens devise.

Årsmødearrangementerne indledes lørdag formiddag på Tarpgaard, nær Vesterhavet og den retablerede Vest Stadil Fjord.

Her bor formanden for Slægtsgårdsforeningen i Ringkøbing Amt, Jens Ulrik Tarpgaard, der er årsmødets tilrettelægger.

Tarpgaard er både en gammel slægtsgård og en moderne produktionsgård, der drives med økologisk kvæghold.

Da Jens Ulrik Tarpgaard, overtog gården i 1976 var arealet 40 ha, og der var 40 malkekøer foruden opdræt. Siden er arealet øget til 300 ha, og der er nu 260 malkekøer; der malkes med fire malkeroboter, samt opdræt.

Markarbejdet foregår i maskinfællesskab med to andre landmænd, og de udgår hver morgen fra Tarpgård. Maskinfællesskabet driver 1200 ha.

Dengang Jens Ulrik overtog Tarpgaard, blev hans forældre, Dagny og Marius Tarpgaard, boende på gården, og Jens Ulrik opførte et nyt hus til sig selv.

Dette hus er gennem årene udvidet og er nu en prægtig bolig for familien, der foruden Mette og Jens Ulrik omfatter 5 børn.

Efterhånden som arealet og produktionen blev udvidet byggedes nyt, og nu er der et moderne staldkompleks, som forbinder den gamle gårds traditionelle bygninger med den moderne hovedbygning.

Estland

I 2001 begyndte Jens Ulrik Tarpgaard sammen med to tidligere medhjælpere et projekt i Estland. Det begyndte beskedent, men omfatter nu 2000 ha og 500 malkekøer. Nu er man i gang med udbygning til en moderne malkekvægsbedrift efter danske normer med 1200 køer.

Undervejs er der kommet flere investorer med, men Jens Ulrik ejer 30 % af selskabet. Han er selskabets formand, og en gang om måneden er han på det estiske landbrug.

Historien

Landsbyen Tarp hed i 1400-tallet Torp og i 1500-tallet Torpby. Ifølge matriklen 1682-1688 var der fem gårde i landsbyen, der tilsammen havde et dyrket areal på 110 tdr. land, og gårdenes hartkorn var sat til 40 tdr. Det høje hartkorn skyldtes de gode enge.

Hele Vedersø sogn blev udskiftet i 1800, og derefter kunne Åbjerg Hovedgård sælge Tarpgaard til selveje, og det skete i 1803.

Tarpgaard er nævnt første gang i kronens skøder fra 1560. Næste gang gården nævnes er i 1562, da Åbjergs ejer overtog den.

Hvornår den nuværende slægt kom ind på gården fortæber sig i fortiden, men i skifteprotokollen for Åbjerg gods står:

”Anno 1739 den 9. november indfandt sig på husbondens - velbårne Christen Linde til Åbjerg hans vegne, hans tjener Jacob Andersen Ros med tvende mænd, navnlig Christen Jepsen og Jens Madsen udi Jan Andersens hus udi Tarpgård, for efter hans begæring i går at holde en registrering over hans salige hustru Maren Christensdatters efterladte bo, og derefter et endeligt skifte at forfatte mellem den efterlevende Jan Andersen og hans salige hustrus kødelige moder og søster Anne Marie Christensdatter tillige med deres mand og værge Christen Olufsen.”

Dette kan tolkes, som Jan Andersen har giftet sig til gården. Meget tyder også på, at gårdens nuværende ejer nedstammer fra Jan Andersen, men kirkebøgerne mangler. Antagelig er det hans barnebarn, Anders Andersen (1752-1837), som i 1777 overtog fæstet. I ægteskabet med Maren Jørgensdatter (1752-1839) var der 11 børn, hvor den næst yngste, Jan Andersen (1796-1865) overtog Tarpgård i 1826.

Jan Andersen var året før blevet gift med Maren Jensdatter (1799-1868), og de fik 9 børn.

I 1860 deltes gården mellem sønnen Anders Jansen (1831-1897) og datteren Johanne Marie Jansdatter.

Anders Jansens del gik ud af familien, men Jens Ulrik Tarpgaard har købt den tilbage.

Johanne Marie Jansdatter (1834-1902) var i 1859 blevet gift med Jens Pedersen fra Husby, og de byggede på deres jord en ny gård. I ægteskabet fødtes 12 børn, to døde som små, to blev i Danmark og otte udvandrede til USA.

Jens Pedersen begyndte at pløje heden med stude, og han deltog i krigen 1864.

Omkring 1900 overlod de Tarpgård til sønnen Anders Grønne Jensen (1871-1949), for da Johanne Marie døde i 1902 står hun som aftægtskone.

Anders Grønne Jensen fik i 1903 ret til at føre navnet Tarpgaard for sig og tre søstre, nemlig: Jensine i Stadil samt Ane Marie og Thomine i New Jersey.

Anders Grønne Tarpgaard drev et alsidigt landbrug. I dette indgik også medlemskab af et bådelaug, hvor de sejlede ud i åbne både og fiskede ising.

Vedersø var dengang en halvø, da fjorden endnu ikke var tørret ud.

Anders Grønne Tarpgaard var i 1902 blevet gift med Maren Knudsen Vestergaard (1877-1944) og de fik tre børn. Da den mellemste, sønnen Marius, i 1935 skulle giftes med Dagny Marie Amalie Laursen blev Dannebrog første gang hejst på gården. Det var også i Maren og Anders Tarpgaards tid, at juletræet blev indført på gården.

Maren og Anders Tarpgaard havde været på højskole, og de prægede egnens foreningsliv og ungdomsarbejde. Dette engagement præger også den nuværende generation.

I 1911 var han med til at få opført et forsamlingshus, der også kunne bruges til gymnastik.

Anders Tarpgaard var med i bestyrelsen for Staby Andelsmejeri, og i 1933 var han blandt initiativtagerne til Vedersø Andelsmejeri.

I 1935 købte Marius Tarpgaard (1905-1995) hjemmet med 34 tdr. land vandlidende jord, 8 køer, 2 heste samt nogle kalve og grise.

I 1940 købtes Dalager med 6 tdr. land og senere købtes 3 tdr. land eng. Omkring 1950 blev engene afvandet.

I 1937 byggedes svinestald, hestestald samt hønsehus, maskinhus og tørvehus. Samtidig udmuredes stuehuset ca. 1 meter i nordsiden. I 1961 udvidedes svinestalden, og i 1962 blev der indrettet sobokse i hestestalden.

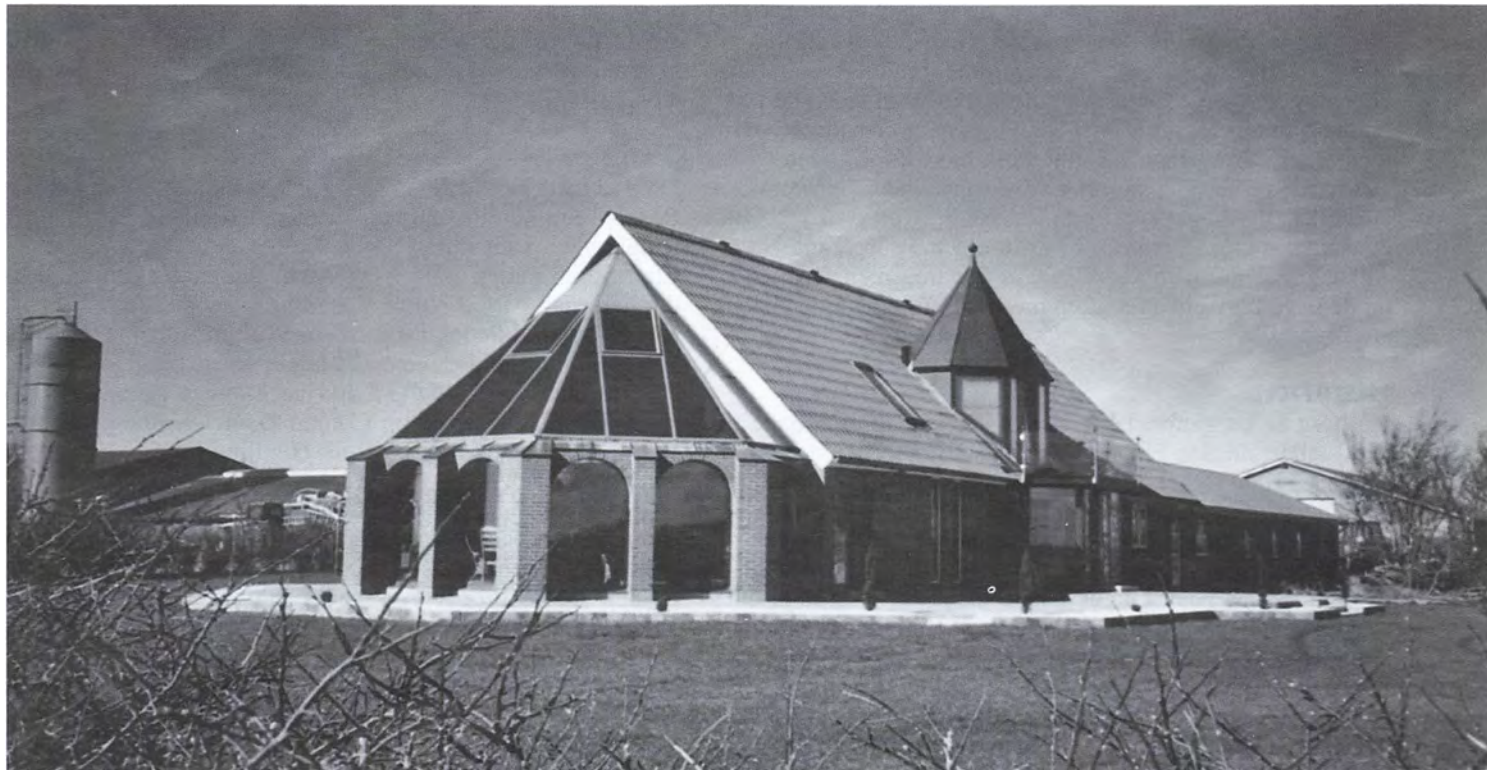
I 1945 fik man elektricitet og i 1946 telefon. I 1962 afløstes gasflaskefyring af centralvarme.

I årene 1947-1950 flyttede Marius Tarpgaard kommunevejen syd om gården.

I ægteskabet kom 11 børn, hvor nr. 9 er gårdens nuværende ejer, Jens Ulrik Tarpgaard, som overtog hjemmet i 1976. Ifølge familiens optegnelser er han 11. generation.

OGN.

Stuehusets ældste del er fra 1976, og har siden gennemgået flere til- og ombygninger.

Nørre Vosborg

Nørre Vosborg – marts 2008. Den 4. april åbnedes hotel og konferencecenter, der er indrettet i både hovedbygning og avlsgård. Visionen er, at Nørre Vosborg bliver et kulturelt kraftcenter – et mødested for kunst, kultur og erhverv.

Årsmødeudflugten bringer os til den gamle herregård Nørre Vosborg. I 1982 modtog den daværende ejer Europa Nostraprisen for forbilledlig istandsættelsesarbejde. Det viste sig hurtigt, at denne bygningskulturens stor europæiske påskønnelse for bevarelse af kulturarven mere var en anerkendelse af ejerens politiske indsats for bygningskulturen, end for det konkrete istandsættelsesarbejde på Nørre Vosborg.

Bygningsmassen gik hurtig i forfald. Lykkeligvis købte Realea A/S gården, og har nu anvendt et betydeligt beløb på renovering og nyindretning af bygningerne, så fredag, den 4. april 2008 åbnede Nørre Vosborg som Hotel og konferencecenter.

Bygningerne

Hovedbygningen består af fire fløje, som omslutter en lukket borggård. Østfløjen, der er i to stokværk, er den ældste, formentlig opført o. 1550 af Knud Gyldenstjerne. Denne fløj har gennemgået flere ombygninger, og i 1857 fik den kamtakkede gavle og et lille tårn på tagrygningen året efter.

Nordfløjen, som er af bindingsværk, er bygget omkring 1640 for fru Ide Lange, og vestfløjen er fra 1770. Sydfløjen er opført i 1838 som afløser for en gammel bindingsværksfløj. Hovedbygningen er på de tre sider omgivet af to volde med en bred vandfyldt grav imellem. Anlægget er både et værn for borger i ufredstider og som værn mod stormfloder.

Det hvide porttårn er opført i 1790, og villaen ”Nørre Vosborglille”, der ligger syd for porttårnet blev opført i 1853 for etatsråd Tangs ældre broder, pastor emer. Peder Tang.

Avlsgårdens nordlænge er 1780 er bevaret, mens en tilsvarende i syd blev erstattet af en moderne staldbygning i 1948 efter brand.

Historien

Vosborg er en gammel herregård, der kan føres tilbage til 1300-tallet, da den ejedes af slægten Bugge. Ridder Niels Bugge til Hald fødtes her, og til hans navn knyttes sagnet om den engelske bygmester, der opførte den nu nedbrudte borg med det høje tårn, og som forudsagde borgens undergang i en vandflod.

Efter drabet på Niels Bugge i 1359 arvedes Vosborg af datteren Ellen, der var gift med rigsmarsk Christian Vendelbo, og deres datter Ingeborg bragte i 1399 Vosborg til sin mand Predbjørn Podebusk. Under deres sønnesøn af samme navn siges spådommen om borgens undergang at være gået i opfyldelse. Om det var spådom eller ej, så blev borgen ødelagt ved en stormflod i 1532.

Predbjørn Podebusk den yngres datter Jytte var enke efter Eske Brok til Gl. Estrup, og i 1541 giftede hun sig med biskop Knud Gyldenstjerne. I 1548 fik Jytte Podebusks søstersøn, Gregers Ulfstand, part i gården, der nu deltes i Nørre og Søndre Vosborg.

Knud Gyldenstjerne beholdt Nørre Vosborg, hvis tilliggende han udvidede betydeligt. Han anlagde det nuværende voldsted og opførte østfløjen. Efter hans død i 1568 arvedes gården af sønnen Predbjørn Gyldenstjerne, hvis søn Knud Gyldenstjerne i 1626 skødede gård og gods til sin svoger Jens Luel. Han døde i 1634 og enken Ide Lange overtog gård og gods. Hun opførte Nordfløjen.

Ide Langes datter arvede Nr. Vosborg og bragte den til sin mand - Norges riges Kansler - Ove Bielke, med hvis datter af andet ægteskab Nørre Vosborg kom til amtmand Joachim Vind, der i 1687 afhændede besiddelsen - godt 700 tdr. hartkorn af alle slags - til oberst Herman von Schwanewede, der ejede Søndre Vosborg. Hans arvinger solgte i 1707 Nr. Vosborg til Niels Leth og hans familie forblev på gården til 1779, da Chr. Linde Friedenreich købte den. Hans dødsbo solgte i 1786 de to gårde - Nørre og Søndre Vosborg til brødrene Peder og Søren Tang, der i 1789 solgte Søndre Vosborg fra.

Tang

De nye ejere af Nørre Vosborg var købmand i Ringkøbing Peder Tang (død 1826) og broderen tidligere købmand i Ringkøbing, kancelliråd Søren Tang, ejer af Timgård.

Efter Søren Tangs død i 1795 købte den handlekraftige broder hans halvpart af Nørre Vosborg.

I 1797 overlod Peder Tang Nørre Vosborg til sønnen, landvæsenskommisær, kammerråd Niels Kjær Tang, som døde i 1814. Hans enke Marie Cathrine Meinert ægtede i 1816 stiftsprovst, senere biskop Conrad Daniel Kofoed, der frasolgte en del gods og i 1819 fik bevilling til at udparcellere gården i 53 dele.

I 1824 solgte han den uden tiender og gods til sine tre sted-sønner, af hvilke Peder Tang - senere præst - og Christian Noe Tang - senere justitiarius - i 1826 solgte deres andele til den tredje broder Andreas Evald Meinert Tang (død 1868). Hans enke Marie Tang f. Fenger afhændede i 1878 Nørre Vosborg til svigersønnen, bryggeriejer Henrik Stampe Valeur. Han døde i 1880 og enken Christine Valeur f. Tang ejede gården til 1923, da hun overlod den til sine søsterbørn skoleinspektrice Anna Tang Barfod og Andreas Tang Barfod, som i 1931 blev eneejer.

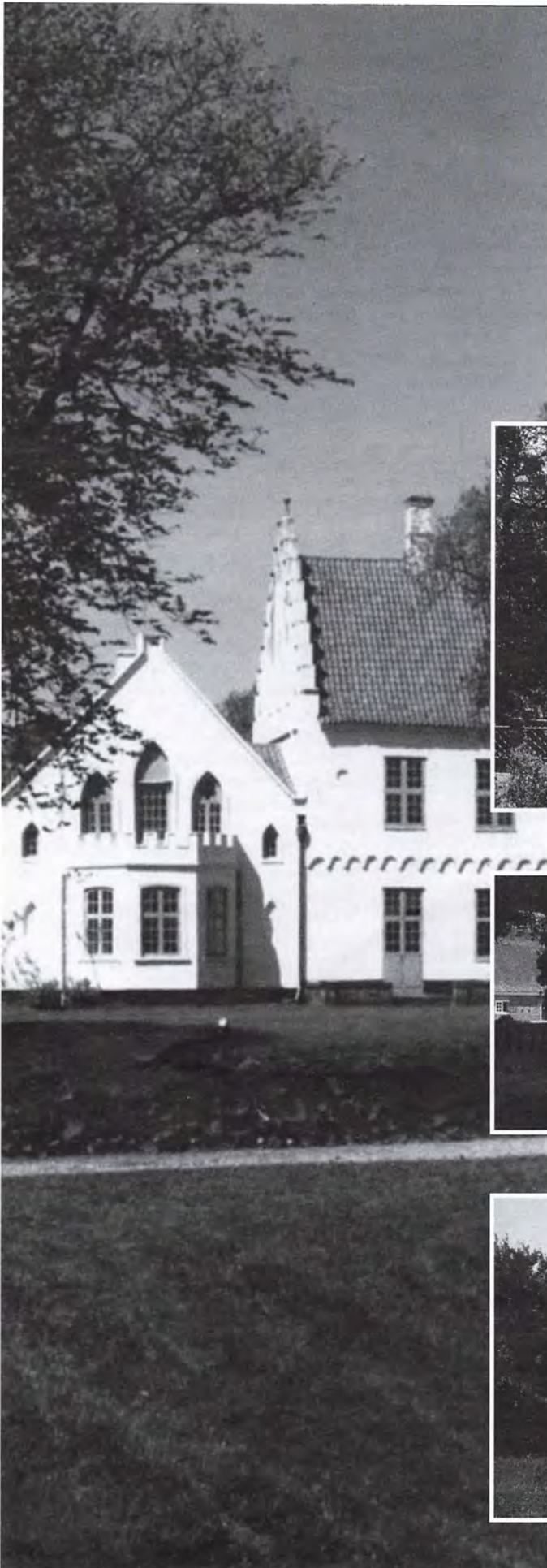
Realea A/S

I 1946 solgte han til I. Lundgaard og Th. Sørensen. De frasolgt nogle arealer og samme år overlod de Nørre Vosborg til overretssagfører J. F. Krarup, hvis datter og svigersøn Kirsten og Henrik Haubro overtog den i 1970. Efter at arbejdet på at bevare den gamle herregård var gennemført og forfaldet igen viste sig, solgte Henrik Haubro i 2004 Nørre Vosborg til Realea A/S, der er et ejendomsselskab under Fonden Realdania, der bl. a. har til opgave at bevare historiske bygninger og deres omgivelser for eftertiden.

Til Nørre Vosborg hører 216 ha.

For driften af Nørre Vosborg herregård står Fonden Nørre Vosborg. Fonden er stiftet af daværende Ringkøbing Amt og Ulfborg-Vemb Kommune. Nu er det Holstebro Kommune der modtager tilskuddene.

OGN

Nordfløjen fra 1640 og i baggrunden østfløjen. Foto 1982.

Den gamle ladegårdslænge fra 1780. Foto 1982.

Nørre Vosborgs karakteristiske porttårn opført i 1790.
Foto 1982.

Hovedbygningens sydøstlige hjørne. Tv. sydfløjen fra 1838 og th. østfløjen fra midten af 1500-tallet.

Nyt fra kredsene

Ribekredsen

Aftenudflugt onsdag den 11. juni. Vi mødes hos "Dansk Træindustri", Ørstedvej 71, Ribe Nord kl. 19.15.

Vi får forevist virksomheden, der forarbejder rått træ (tørring og opskæring) til videre forarbejdning i andre virksomheder foruden træpiller - ca. 200 t. pr. døgn

Virksomheden, der har 120 ansatte, kører i døgn drift. Hvert døgn modtages 40 lastbiltræk træ til forarbejdning.

Efter forevisningen drikker vi kaffe på restaurant "Sælhunden", Skibbroen, Ribe. Her kommer tidligere lærer Børge Wulff Lorentsen, som vil fortælle om Ribe og tage os med på rundtur i byen - afhængig af vejret.

Tilmelding på tlf. 75 44 50 33 eller 75 28 83 34 senest lørdag den 7. juni.

Udvalget

Lolland-Falsterkredsen

Der indbydes til generalforsamling fredag 16. maj kl. 14.00 på kunstmuseet ved Fuglsang, Nystedvej 71.

Derefter kan vi kikke på den smukke udstilling af malerier.

Der kan købes kaffe i cafeteriet.

Mogens Hansen

Vejlekredsen

Torsdag d. 27 marts var vi 25 medlemmer der mødtes på Landbrugtes hus, det nye rådgivningscenter for Landbrug Østjylland i Horsens. Klaus Johansen, der er chef for planteavl, gav os en meget underholdende rundvisning i det smukke kontor landskab. Efter kaffen fortalte Svend Nilsen, hvorfor man havde valgt at samle de tre tidligere centre i et nyt. Der var væsentlige fordele specielt den tværfaglige rådgivning havde vundet meget.

Næste møde er sommermøde tirsdag den 17. juni. Vi mødes kl. 14.00 hos Else og L. Chr. Laursen "Givskov" Tykhøjvej 22 Give. Her nyder vi den medbragte kaffekurv i haven, L. Chr. Laursen vil fortælle om "Givskov" og dens historie. Kl. 16 skal vi være i Brande hos Axel Månsson, hvor vi skal se og høre om Danmarks største frilandsgartneri. I højsæsonen er der ca. 150 medarbejdere til at plukke og sende salat til hele Danmark. 18.30 skal vi være på "Spisestedet" Den gamle brugs i Givskud, hvor vi vil nyde aftenmaden. Invitation og tilmeldelse kommer ud senere.

Steffen Buch Juul.

Midtjysk kreds

Fredag den 23. maj 2008 kl. 19 er der besøg på Gammelbygaard, Villerslevvej 75, 7755 Bedsted. Ejendommen er smukt beliggende øst for Gammelby i Thy med udsigt til Mors over Visby Bredning af Limfjorden.

Gammelbygaard gik gennem mange generationer i arv fra far til søn, indtil den i 1911 blev overtaget af J. N. Nicolaisen. I hans og senere i sønnen, M. Møller Nicolaisens tid var der store kvægbesætninger på gården, men efter at to af sidstnævntes børnebørn, brødrene Jens og Søren Nicolaisen, har overtaget gården, er den blevet en svineproduktionsgård i den helt store stil med 1600 søer og levering af 26.000 slagtesvin årligt. I tilknytning hertil drives der planteavl på 840 ha.

Efter at brødrene og den nu ca. 80-årige Møller Nicolaisen har fortalt om gårdens historie, vil kaffen blive indtaget i den flotte hovedbygning, der er opført i 1921, beliggende mod syd til den smukke have, og som på det seneste er blevet ombygget og moderniseret.

Lørdag den 21. juni 2008 kl. 13.30 er der besøg på Kauergaards Avlscenter, Over Kærholm Vej 4, Thorning, 8620 Kjellerup hos Dorrit og Jørgen Salhøj Rask.

Familierne Rask på Thorning-gårdene er landskendte for deres avlsarbejde med svin. Det gælder også denne familie, der har 600 søer på Kauergaard til opformering og som dyrker 260 ha. planteavl. For nyligt er Jørgen Rask blevet omtalt i Jyllands Posten for et staldbyggeri med en æstetisk udseende. Ægteparret har desuden bygget ny bolig, der i stil bryder med tidligere kendt stuehusbyggeri. Kauergaard er beliggende midt i Thorning, og Over Kærholm Vej støder til bygaden, næsten overfor forsamlingshuset.

Efter en rundvisning ved Jørgen Rask vil der ca. kl. 15.30 blive afholdt generalforsamling ved et kaffebord på Blicheregns Museum, Blichersvej 28, Thorning, hvor der også bliver mulighed bl.a. for at bese en udstilling med gårdmalerier fra egnen.

Ejgil Overby

Bornholmskredsen

Indbyder til udflugt på "Vingården Lille Gadegård", Søndre Landevej 63, Pedersker Tirsdag den 17. juni kl. 19.00 Jesper Paulsen vil vise rundt i den flotte vinmark og fortælle om produktionen.

Der vil blive mulighed for at smage på vinen.

Efter rundvisningen er der generalforsamling i kantinen, hvor vi kan nyde den medbragte kaffe.

Mogens Frigaard

Fynskredsen

62 medlemmer var den 11. marts mødt op i Ryslinge, hvor vi hørte om kirken og højskolen. Derefter besøgte vi Tøystrup Gods, hvor godsejer Niels Ulrich Nyboe fortalte og viste rundt.

Avlsgårdens længer er indrettet til kurser, og konferencer.

Niels Ulrich Nyboe er fjerde generation på Tøystrup.

Og efter rundvisningen samledes vi i restauranten, hvor der serveredes gul-lasch.

Mogens Andersen.

Århuskredsen

Forårsmødet afvikles torsdag, den 15. maj kl. 19.00 på Stenalt Gods, Stenaltvej 8, 8950 Ørsted.

Stenalt Gods er en gammel sædegård, hvis fredede hovedbygning er fra 1799. Godsejer Dorte Mette Jensen fortæller om Stenalts historie og driften på godset, der omfatter 733 ha. Vi skal se den store besætning af geder (300 stk.), og der vil blive serveret smagsprøver af produkterne herfra.

Der bliver efterfølgende mulighed for at se haven og nyde den medbragte forfriskning.

Vi mødes til venstre for hovedbygningen og parkerer ved den nye lade.

Arrangementet koster 65 kr. for voksne og 30 kr. for børn.

Sommermødet finder sted tirsdag, den 17. juni til den fremtidige "Mols Nationalpark".

Mødested: Parkeringspladsen ved Dybvadvej og Sognevej ca. 300 m nord for Agri Kirke kl. 19.00.

Den indfødte molbo, Kristian R. Foged, vil vise os vej og fortælle om de mange forskellige og interessante attraktioner. Vi går de 150 m til Stabelhøjene, og nyder udsigten over store derle af Mols fra 133 m højde.

Vi fortsætter i vore biler videre forbi Agri Sø, der ligger 100 m over havet. Turen går videre gennem Mols Bjerge. Vi slutter i Strandkjær Besøgscenter, men måske når vi også at se staldeene til Skov- og Naturstyrelsens "Skovra-cekvæg".

Medbring selv forfriskning evt. klapstol/tæppe.

Vi håber på godt vejr med mange deltagere, og tilmelding er ikke nødvendig.

Anne Lis Ladefoged.

Vestsjællands-kredsen

Sommerudflugten afholdes tirsdag, den 17. juni, hvor vi skal se det gamle danske land, Skåne, som vi fik frarøvet efter freden i Roskilde 26. februar 1658.

Vi kører mod Falsterbo og hører om Slaget ved Fotevig. Fortsætter gennem Trelleborg og efter frokosten, der er medbragt, besøger vi to interessante herregårde – bl. a. den meget smukke Jordberga. Turen slutter med middag på et taleligt sted. Udførligt program i næste blad.

OGN.

Sjælland Syd

Sommerudflugter afholdes 6. maj og 10. juli 2008.

Den 6. maj kl. 13,30 mødes vi ved Masnedøfortet, hvor der er rundvisning af SSP. konsulent i Vordingborg kommune Allan Steinmetz. Vi drikker den medbragte kaffe her. Kl. 15,30 er der rundvisning på Borgcentret i Vordingborg. Kl. 17,00 besøger vi Vordingborgskolen (tidligere husholdningsskolen), hvor vi får fortalt om skolen og spiser vores medbragte mad.

Medbring stole, borde, eftermiddagskaffe og aftensmad.

Fællesudgifter kr. 70,00 pr. deltager.

Tilmelding senest 28. april på nedenstående kupon eller til:

Ole Krogh Jensen, Kroghbrogård, Holmevej 89, 4700 Næstved, tlf. 55 54 00 56 bedst formiddag.

Dorrit Røtting, Røttinggård, Teglstrupvej 1, 4720 Præstø, tlf. 55 98 11 84

Den 10. juli kl. 13,00 mødes vi på Museumsgården, Skallebjergvej 15, Keldbylille. Efter rundvisningen drikker vi den medbragte kaffe her. Vi fortsætter til Bent Skovgaard Jensen, Oregaardsvej 1, der har en stor kvægbesætning og malkebotter. Dagen slutter hos Ester og Niels Aage Nielsen, Dammehavevej 4, Lille Damme, hvor vi spiser den medbragte mad og værtsparret serverer kaffe efter spisningen.

Medbring stole, borde, eftermiddagskaffe og aftensmad.

Fællesudgifter kr. 70,00 pr. deltager.

Tilmelding senest 5. juli til Ole Krogh Jensen, Kroghbrogaard, Holmevej 89, 4700 Næstved, tlf. 55 54 00 56 bedst formiddag, eller til Niels Aage Nielsen, Dammehavevej 4, Lille Damme, 4792 Askeby, tlf. 55 81 70 79.

Ole Krogh Jensen

Kredsen afholdt generalforsamling den 14. marts i Everdrup forsamlingshus. Generalforsamlingen afvikledes problemfrit, for Ole Krogh Jensens beretning blev taget til efterretning og regnskabet godkendt. Til bestyrelsen nyvalg-

tes Bruno Lund, Gørslev, der afløste Ella Kirkeby.

Taler på generalforsamlingen var Wessel Doldersum, der er hollænder, og nu driver et omfattende landbrug ved Præstø. Han indledte med at fortælle, at familien har været i Danmark i 12 år, og det har været et mål for dem at blive en del af det danske samfund, derfor har de lært sproget og kulturen.

De købte en gård med et nedslidt produktionsapparat, og derfor kunne de forny bygningerne og få et effektivt landbrug. Nu er der 350 køer og 4 ansatte. Jorden drives med maskinstation, og der dyrkes majs og græs.

Wessel Doldersum sagde, at han var forholdsvis konservativ, og der skal meget til for at ændre vaner. Han så gerne at vi betalte mindre i skat, og til gengæld selv betalte for de ydelser vi henter fra samfundet.

Folkeskolen er dyr, og det er ikke pengene der får lært børnene at læse, det er undervisningen!

Og så fandt han, at det danske samfund er ved at drukne sig selv i bureaukrati.

Gennem vores skat betaler vi til krigen i Afghanistan og Irak, og samtidig yder vi formuer til indsamling til genopbygning af de to lande. Det er utroligt.

Om Andelsselskaberne sagde Wessel Doldersum, at andelsbevægelsens kapital er andelshavernes, men andelshavernes indflydelse er tabt. Der skal navn på kapitalen. Der bliver færre og færre mælkeproducenter, men Arlas formue stiger, men hvem tilhører pengene?

Sidste år købte Doldersum en ejendom i New Mexico. Sønnen havde været i USA og fundet en kæreste, og da 24-årsreglen forhindrede dem i at flytte til Danmark, etablerede de sig på en farm med 50 ha og plads til 1300 køer.

Der var meget at rydde op på farmen, for i New Mexico er der plads nok, så man bygger nyt, men fjerner ikke det gamle. Arbejdskraften er mexicanere, de er ustabile, men det fungerer.

I New Mexico er reglerne helt anderledes. De døde dyr begravnes i møddingen, og harmoniproblemer kendes ikke.

Priserne på mælk og foder er som i Danmark.

Doldersum sagde, at han ikke savner noget i Holland. I Danmark er der mere plads og man er mere afslappet, og familien har aldrig fortrudt, at de kom hertil. Danmark har en dejlig madkultur. At samle mange mennesker til fællesspisning var nyt for familien. I Holland spiser man hjemme og går til fest.

Danmark har mange retter, og naboerne er så venlig at invitere på god gammeldags dansk mad, men øllebrød skal man vænne sig til! Pandekager er bedre.

Det sydlige Sønderjylland

Aftenudflugt torsdag, den 15. maj. kl. 19.00 samles vi ved Rinkenæs gamle kirke, der er under restaurering. Her vil Heinz Saxburger vise rundt.

Derefter kører vi til domænegården Buskmose, som ejes af Anette og Kristian Wildenschild, som fortæller om driften.

Kl. 21.00 samles vil på Cafe Providence, Strandrøg 9, Rinkenæs, hvor kaffen venter. Herefter fortæller Heinz Saxburger om kirken og fhv. forstander Filt Jensen, Gråsten, fortæller om domænegårdene og især Buskmose.

Tilmelding til Chr. A. Krogh tlf.: 74 41 53 12.

Torsdag, den 19. juni afholdes aftenudflugt med generalforsamling. Vi mødes kl. 19.00 hos Gitte og Jens Lyckou Petersen, Ginegårdsvej 1, Kisbæk. Vi hører om driften og ser os om. På den ene af de tre gårde er 160 malkekøer, der betjenes af 4 malkebotter, og på en anden gård er der en årsproduktion af 500 slagtekalve. Driften omfatter 195 ha, hvoraf de 40 er forpagtet.

Kl. 20.30 samles vi på Øster Højst Kro, hvor der efter kaffen afholdes generalforsamling, og så vil formanden for dansk Slægtsgårdsforening og formand for Danske Mælkeproducenter Peder Mouritsen, Sædding Storgård, Nr. Nebel fortælle om sit landbrug og sit organisationsarbejde.

Tilmelding til Chr. A. Krogh tlf.: 74 41 53 12.

Chr. A. Krogh.

Haderslevkredsen

Kredsen inviterer til forårstur og generalforsamling torsdag den 15. maj 2008 kl. 19.00 på Genforenings- og Grænsemuseet – der ligger to km nord for Christiansfeld. Det lille museum som fortæller den store historie.

Vor guide er Gudron Kloppenborg Skrumsager, Sjølund.

Kaffe på Den gamle Grænsekro, der er genbo til Museet.

Generalforsamling og derefter fortæller Villy Jensen, Haderslev om De stærke Jyder.

Elise Jensen.

Himmerlands-kredsen

Den 14. maj kl. 19.00 indbyder vi til driftsbesøg hos Peter Tolbod, Pugholmvej 9, Års. Efterfølgende afholdes generalforsamling.

Poul Kristian Poulsen

Trans

Trans kirkegård med de karakteristiske afskærmninger ved gravstederne.

Årsmødeudflugten fører os bl. a. til Trans kirke, der ligger nær Vesterhavet i det jævnt bakkede istidslandskab, der strækker sig frem til lidt syd for kirken, hvor ydergrænsen for sidste istids gletscher lå, og her begynder hedesletten.

Fra Trans kirke er der en enestående udsigt over hele området.

Trans er et så betydeligt sted i den danske natur at postvæsenet i 1979 valgte et motiv herfra i deres landskabsserie.

Trans kirke er beskrevet i bogen 400 landsbykirker, og der står bl. a.: Trans kirke er pragtfuldt beliggende ud til Vesterhavet. Bygningen, der omfatter romansk kor og skib og et sengotisk tårn, er restaureret i 1964-66.

Udgravninger foretaget i 1964 af Nationalmuseet, viste, at bygningen har haft tre trækirker som forgængere. I hvert fald én af dem har rummet grave, der hører til de ældste kristne begravelser i Danmark.

Norrdøren og 4 romanske vinduer kan spores i granitmurene. Tårnet, der fungerer som våbenhus har meget stejle nord-sydvendte taggavle.

Kirken gotiske alterbord og en altertavle fra 1655 blev ødelagt ved brand i 1912. Ved restaureringen i 1960'erne genanvendtes Niels Bjerres altermaleri "Maria Magdalene ved Graven" i et alter, hvor tavlen er kombineret med bord og skranke.

Der er en romansk døbefont, en prædikestol fra 1655 og et gotisk krucifiks.

Nok så interessant er, at Nationalmuseet opbevarer et sæt ciboriestolper, der stod bag det gamle alter. Et ciborialter eller et søjlealter er en opbygning over et alter bestående af fire søjler, der bærer en baldakin. Mellem søjlerne anbragte man i den tidlige middelalder forhæng, der afskærmede alteret for menigheden når det store øjeblik var inde, hvor brød og vin blev til Jesu kød og blod. Ciborialteret gik af brug i 1200-tallet, men i Trans kirke havde man bevaret et par stolper.

På kirkegården lægger man mærke til noget typisk vestjysk, nemlig stakitter om gravstederne. Det har alene den praktiske funktion, at skabe lidt læ for en sparsom beplantning.

OGN

Frimærket fra 1979 med Trans.

. side	2
. side	3
. side	4
. side	6
Uunugsuagen og Forturen	side 8
De nye vedtægter	side 9
Tøystrup	side 10
Englandskrigene	side 12
Nyt fra Kredsene	side 14
Sommersang, elskovsviser eller måske salme	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

Juni-juli 2008

Nr. 394 - 64. årgang

Fra årsmødeudflugtens besøg på Nørre Vosborg

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Chefkonsulent
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtØst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen
»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskreds)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllelosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen
»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelevej,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«,
Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,
»Højtoftgård«,
Gammelbyvej 40, Fjelstrup
6100 Haderslev,
tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh
Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul
Jægergården
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
(Formand: Vejle kreds)

Grethe Plagborg,
Mejerigården 28 S, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribekreds)

Esben Oddershede,
»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97 98 12 82

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Poul Kristian Poulsen,
Kingovej 5
9600 Års
tlf. 98 62 16 80
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetche
»Hvanstrup«
Hornumvej 105.
9640 Farsø,
tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund
»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Hjemme igen fra årsmødet skal der rettes en varm tak til bestyrelsen for Ringkøbingkredsen og især familierne Tarpgaard og Stampe. Dagens program var indholdsrigt og interessant og så blev det afviklet med pression.

Selve generalforsamlingen, der er anledningen til at vi samles, men næppe årsagen, havde ud over det formelle med beretninger, regnskab, budget og valg også behandling af nye vedtægter. Jeg er sikker på, at de nye vedtægter vil være et godt grundlag for foreningens arbejde i fremtiden.

I min beretning sagde jeg bl. a.:

”Men det er første gang i de 25 år, hvor jeg har drevet landbrug, at der er efterspørgsel på landbrugets produkter. Der er første gang jeg har prøvet at være værdsat som producent. Det nye i situationen er nu, at man ikke længere drøfter, hvor lidt gødning og planteværn man kan bruge, men hvor meget man behøver at bruge for at optimere udbyttet på markerne.”

Eller sagt på en anden måde:

Vi har brug for endnu en grøn revolution, som den der for snart 50 år siden reddede verden fra hungersnød. Dengang var det udvikling af kornsorter, planteværn og gødning. Nu er det genteknologien og atomkraften, der kan redde verdens fødevarer- og energiforsyning.

Peder Mouritsen.

Årsmødet 2009 afholdes i dagene 23. – 24. maj i Grenå.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv - Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6,
Årslev, 8900 Randers. tlf. 86 49 13 40

Elske Skovbo Jensen, Kløvervej 5,
8850 Bjerringbro. Tlf.: 86 68 40 47.

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 395 udkommer omkring den 20. august 2008. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. august 2008.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup Offset A/S
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Årsmødet 2008

Ringkøbingkredsen havde tilrettelagt et særdeles interessant årsmøde, som også blev afviklet meget elegant.

Lørdag formiddag samledes vi på Tarpgaard i Vedersø, hvor Mette og Jens Ulrik Tarpgaard tog imod. Vi begyndte med Jeppe Aakjærs sang "Som dybest brønd", hvorefter værtparret hejste flaget. Efter en kort orientering om gården og dens økologiske drift kunne vi se os omkring i stuehus, have, kostald og maskinhus. En særlig oplevelse var det gamle stuehus, der står, som da forældrene boede der og rummer minder om familien i flere generationer.

Landsformanden – Peder Mouritsen – takkede værtparret og overrakte et slægtgårdsdiplom.

Vi fortsatte til Vedersø kirke, hvor lærer Knud Tarpgaard – storebror til - Jens Ulrik Tarpgaard - fortalte om kirke, sognet og digterpræsten Kaj Munk, der havde sit kald i Vedersø fra 1924 til 1944.

Frokosten ventede os i Vedersø sognegård, hvorefter vi i busser kørte ud til Vedersø Præstegård. Her samledes vi i haven, og Knud Tarpgaard fortalte om Lise og Kaj Munk. Det var en enestående oplevelse, da Knud Tarpgaard formår at formidle sin store viden om Kaj Munk og egnen.

Vi fortsatte gennem sognet og sluttede i Husby Klit, hvor vi oplevede Vesterhavet fra sin blideste side.

Derefter tog vi tilbage til hotellet, og efter kaffen afholdtes generalforsamlingen.

Mette og Jens Ulrik Tarpgaard fortæller om deres gård.

Landsformanden Peder Mouritsen overrækker Mette og Jens Ulrik Tarpgaard et slægtgårdsdiplom. Bemærk stenen med gårdsnavnet, hvorunder Slægtgårdsforeningens devise er skrevet.

Vedersø tidligere præstegård, hvor Kaj Munk residerede. På højen til venstre sidder Knud Tarpgaard, som så levende fortalte om Lise og Kaj Munk.

Generalforsamlingen

Efter formandens velkomst sang vi den gamle slægtsgårds-sang og fhv. borgmester i Ringkøbing Hans Østergaard valgtes til dirigent.

Dirigenten indledte med at fortælle lidt om Ringkøbing Kommune, der efter kommunalreformen består af fem tidligere kommuner og nu næsten når rundt om hele Ringkøbing Fjord.

• • •

Formandens beretning

Landsformanden – Peder Mouritsen – sagde i sin beretning bl. a.:

Årsmødet 2007 blev afholdt i egnen omkring Skælskør, og Vestsjællandskredsen fortjener stor tak for et veltilrettelagt program.

Skal et besøg fremhæves, må det blive det hos Danmarks-Jordbrugsforsknings center i Flakkebjerg. Det var landbrugets fremtid, som vi her hørte om.

Sidste år omtalte jeg, at der er et ændringsforslag til vedtægterne, som skal forhandles ved dette årsmøde. Det skal vi tage op på et senere punkt, men lad mig her forklare, at det udvalg, som hovedbestyrelsen nedsatte med Esben Odders-hede som formand, fremlagde et meget gennearbejdet forslag, som har tre hovedpunkter:

Hovedbestyrelsen reduceres til et medlem fra hver kreds samt en årsmødevalgt formand. Det betyder at hovedbestyrelsen får fem færre medlemmer. Og det var et ønske fra hovedbestyrelsen.

Teksten er skrevet om, så meget ”varm luft” er klemt ud og sproget moderniseret.

Nogle praktiske detaljer er kommet til. f. eks. er der i de nuværende vedtægter ingen tidsfrist for indkaldelse til årsmøde.

Men mere om dette, når vi når til punktet.

Jeg nævnte også sidste år et forslag om nyt logo for foreningen. Det har vist sig, at medlemmerne ikke ønsker et nyt logo, så det emne er afsluttet.

Ser vi over året, så har der været aktiviteter i alle kredse. Der er megen forskel på aktivitetsniveauet rundt omkring. Det bygger på tradition, men også på opfindsomhed. Iderigdommen er dog omfattende.

På landsplan havde vi en rejse gennem Sverige til Ålands-øerne. Turen blev hurtigt udsolgt.

Arkivet fungerer, bladet udkommer og Inger har styr på pengene. Inger og Henning lægger i øvrigt et stort arbejde i at hjælpe kredsene med udsendelse af indbydelser. Så internt er alt ved det gamle.

Projekt malkekone er ved at være afsluttet. Jeg regner med at figuren kan afsløres når hovedbestyrelsen er samlet til sit efterårsmøde den 28. oktober på Gl. Estrup.

Takket være formanden for Arkivudvalget, Anne Lis Lade-foged, er det lykkedes at få samlet pengene til projektet.

Der har i foråret været en hysterisk debat om kastration af små ornegrise.

Vi ved alle sammen her, at det er to hurtige snit, og grisen observerer det næsten ikke, og når den kort efter er ved soen, er der krølle på halen.

Det hele er noget hykleri!

I Etisk Råd har vi drøftet omskæring af drenge og piger. Der er der ikke megen harme over.

Børn lemlæstes, det accepteres, men at en ornegris kastreres, det forarger!

For mig at se, handler det ikke om ornegrisene, men om medicinalindustrien, der her ser en mulighed for at sælge bedøvelsesmidler til flere millioner kroner!

Fødevarerpriserne er på vej op. Det mærker forbrugerne, men reelt er det småpenge. Fødevarerne er sammenholdt med andre leveomkostninger små. Man har beregnet at fødevarerne i 2007 er steget med 4.800 kr., medens benzinudgifterne er steget med 12.000 kr.

For landmændene betyder de høje kornpriser meget. Der har ikke været noget udbytte af at producere kød, hverken oksekød eller svinekød.

Jeg mener, den bedste løsning er, at det er bedre at få kødpriserne op end få kornpriserne ned.

Fødevarerprisernes turbulens har præget debatten. Men det er første gang i de 25 år, hvor jeg har drevet landbrug, at der er efterspørgsel på landbrugets produkter. Der er første gang jeg har prøvet at være værdsat som producent.

Det nye i situationen er nu, at man ikke længere drøfter, hvor lidt gødning og planteværn man kan bruge, men hvor meget man behøver at bruge for at optimere udbyttet på markerne.

Brakken er under afvikling. Der er brug for jord til afgrøder, men tænk på, hvor meget landbrugsjord der indtages til byudvikling og veje. Det er faktisk 60 ha om dagen. Over 10 år er det mere end vi får tilbage fra brakmarkerne.

Biobrændsel bliver gjort til syndebug, da der kunne produceres foderkorn på de marker, hvor der nu dyrkes f. eks. majs. Men afgrøder til biobrændsel omfatter kun 3 % af kornproduktionen.

Nogle opfatter det CO2 neutrale brændstof, som umoralsk, men det er det ikke.

Tænk tilbage til tiden før motoren, dengang hestene var trækraft, da brugte man 40 % af foderkornet til hestefoder. Det kan man læse om i en meget interessant artikel i Det kongelige danske Landhusholdningsselskabs Tidsskrift for Landøkonomi nr 4 fra 1985.

Europas holdning til GMO-afgrøder har sat EU bagud. Desværre er det blevet sådan, at de fleste tror, at det handler om at skabe planter, der kan modstå f. eks. Round Up. Men genmodificering handler om meget andet, og er vejen frem for større udbytter.

Vi skal heller ikke være blinde for, at vi med de nuværende metoder vil ramme jordens maksimale ydelse. Skal vi sikre en fortsat stabil fødevarerproduktion, må man erkende de muligheder genmodificerede afgrøder giver.

Lad mig slutte beretningen med tak til alle som i årets løb har ydet en indsats i Slægtsgårdsforeningen, både dem der arrangerer og dem der deltager.

• • •

Arkivudvalgsformandens beretning

Anne Lis Ladefoged sagde bl. a.: Besøgstallet har været nedadgående, men er nu godt på vej op igen.

Det er dog ikke antallet af besøgende, der beskæftiger medarbejderne mest. Det er derimod de mange skriftlige henvendelser, især den elektroniske post fra oversøiske lande med udvandrenes efterkommere, som søger deres afstamning i det danske bondesamfund.

Vi har i det forløbne år kunnet byde velkommen til en ny medarbejder, Else Skovbo Jensen, der er en erfaren slægtsforsker. Ansættelsen må ses i forbindelse med ægteparret Alis og Henry Slemmings ønsker om nedtrapning som frivillige medarbejdere. De vil dog fortsat træde til som afløser, når der er behov. Der er god grund til at sige ægteparret tak for 13 års arbejde på arkivet. I 11 år har Henry været formand for arkivet og det blev til 21 år som medlem af hovedbestyrelsen.

Arkivet modtager fortsat meget materiale og der kommer stadig bøger af Salomon J. Frifelt.

De to beretninger blev sat til debat, og fra et medlem blev der rejst forslag om ændring af udbetalingerne fra Jens og Anna Jens Fond.

Formanden for fonden, Carl Martin Christensen, sagde at det ikke er et slægtsgårdsanliggende. Slægtsgårdsforeningen udpeger to af tre bestyrelsesmedlemmer til fonden, men bestemmer ikke over fonden.

Derefter blev beretningerne taget til efterretning.

• • •

Regnskab

Inger M. Hansen fremlagde det reviderede regnskab, der viste et overskud på 52.000 i forhold til budgettet. Det skyldes stort set besparelser på driften.

Medlemsstatistikken viser, at der var 1871 betalende husstande ved årets begyndelse og 1796 ved slutningen. De eneste kredse med medlemsfremgang var Ringkøbing og Haderslev.

Regnskabet og budget blev godkendt.

Nye vedtægter

Under punktet indkomne forslag behandledes hovedbestyrelses forslag til nye vedtægter.

Hovedbestyrelsen havde ønsket at den blev mindre. Derfor var det nedsatte udvalgs forslag, at der er en repræsentant fra hver kreds, som hidtil, og de 6 årsmødevalgte hovedbestyrelsesmedlemmer gled ud, men til gengæld vælges landsformanden på generalforsamlingen.

Der er tilføjet nogle få praktiske ting, som varsling af generalforsamlingen, men ellers er det først og fremmest en gennemskrivning af vedtægterne, hvorved sproget er moderniseret og store proklamationer er gledet ud.

Dirigenten bemærkede, at det er sjældent nye regler er mere kortfattede end de gamle, som det er tilfældet her.

Forslaget blev vedtaget.

Det skal bemærkes, at de nye vedtægter træder i kraft 1. januar 2009.

(De nye vedtægter ses på side 9).

• • •

Valg

Til hovedbestyrelsen genvalgte Peder Mouritsen og Esben Oddershede. Jørgen F. Schmidt ønskede ikke genvalg, og da vedtægtsændringen medfører, at en nyvalgt glider ud med udgangen af året, så blev der ikke bragt andre i forslag.

Til revisorer genvalgte Michael Munthe Fog og Vagn Juel Jørgensen.

Kommende årsmøder

I 2009 afholdes årsmødet 23. – 24. maj i Grenå, med Århuskredsen som vært.

I 2010 afholdes årsmødet i Nordsjælland.

Da der ikke var noget under eventuelt kunne landsformanden takke dirigenten for en godt afviklet generalforsamling.

Aftenfesten

Fra aftenfesten. Bente og Peder Mouritsen sammen med borgmester Martin Merrild.

Aftenfesten blev en fest med god stemning, en inspirerende festtale, et fornemt underholdningsprogram og en menu, der kunne glæde enhver cybarit.

Den venlige tjener ved navn Morten, som servicerede det bord, hvor bladets udsendte men særdeles nærværende sad, havde så meget situationsfornemmelse, at redaktørens kød-tand blev vel dækket.

Festtalen

Festtalen blev holdt af Martin Merrild, borgmester i Struer Kommune, og tidligere organisationsmand i landbruget med bl. sæde i Landbrugsrådet.

Martin Merrild indledte med at fortælle, at han ikke bor på en slægtsgård, med det har den været.

Han købte gården på dommerkontoret, og er derfor begyndte på den hårde måde, men føler ikke mindre respekt for dem der var før ham, selvom han ikke direkte er i familie med dem

Derefter sagde han: Thomas Jefferson (1743–1826), der var USA's 3. præsident, og en af forfatningens fædre, skrev i 1785: "Landbrugerne i verden er de mest værdifulde borgere, de er de mest uafhængige, de mest dydige og bundet til deres land med de stærkeste bånd."

Og videre om landbruget: "Vore borgere vil finde beskæftigelse her indtil deres antal og deres produktion bliver for stor til efterspørgslen. Når det sker, må nogle overflødige hænder beskæftige sig med noget andet."

Skrevet for 223 år siden og stadig gældende, om end Jefferson nok ikke havde fantasi til at forestille sig, hvor langt denne udvikling vil forløbe.

Jeg har haft det privilegium at besøge landmænd mange steder i verden:

- Formanden for en helt ny ukrainsk landboforening, hvor faderen så sent som i 60-erne fik jorden taget af kommunisterne.
- New Zealænderne, der ændrede produktion, da statsgarantien på priserne faldt.
- den selvsikre amerikaner der er helt overbevist om, at der kun er en vej, den større - og han nok skal klare det.
- Franskmanden, der var godt tilfreds med strukturreguleringerne, fordi han var sikker på at forbrugerne vil betale mere for mælk fra mindre besætninger.

Et har de alle til fælles, de er parate til at arbejde hårdt for at det skal lykkes, og der skal meget til før de giver op.

Jefferson havde ret!

Landbruget har overalt i verden været kulturbærende. Der hvor magthaverne har villet ændre kulturen, måtte de selvstændige bønder væk, Stalin, Mao og andre.

Frihed for den enkeltes politiske frihed og ejendomsret, og samtidig en forpligtigelse overfor fællesskabet.

I Sundells salme synger vi:

Så lær mig da, Herre, at dig til behag
jeg bruger det pund, mig blev givet
at fylde med hæderlig virke min dag
at hjælpe og værne om den som er svag.

Der er mange grunde til at vore normer har mindre indflydelse:

- vi er ikke længere kulturbærende,
- vi er blevet færre,
- de andre er blevet stærkere funderer uddannelsesmæssigt,

de formelle kompetencer er steget i samfundet, de uformelle kompetencer anerkendes ikke, vi er i landbruget dårlige funderet kulturelt (ingen højskoleophold, landbrugsskolerne er blevet en kombination af fagforeningsstyrede grunduddannelser og handelsskoler).
 - vi har svært ved på en gang at være super skarpe forretningsfolk og samtidig holde fast i ordentligheden, vort nyttesyn har taget over, vore kræfter er blevet voldsomt store, vore ejendomme er blevet meget store og mange dyr er samlet på et sted, den enkelte har stor indflydelse på det samlede område, vi er på støtten, - måske det allerværste, hvem har respekt for nogen, der taler om selvstændighed, frihed og markedsøkonomi når de er helt afhængige af offentlig støtte?
 Stalin fjernede de frie bønders indflydelse på samfundet ved at stjæle deres afgrøder og dyr og sulte dem ihjel
 Socialdemokraterne (og alle de der tænker socialdemokratisk, også i egne rækker) i Europa har fornæret bønderne ved at gøre dem afhængige af statsstøtte.

Selvfølgelig skal vi ikke give op, vi har stadig meget at give, og vi skal værne om de værdinormer vi er vokset op med. Vi skal stadig tro på eget værd, men også have mod til at være selvkritiske og holde orden i egne rækker, og vi skal understøtte en dannelseskultur i erhvervet.

Vi er stolte er vort kulturlandskab. Det er ellers ved at gå helt af mode, "Det tabte land" af Kjeld Hansen og "Wilhelm rapporten" - ingen af disse skrifter har noget positivt at sige om kulturlandskabet, det dyrkede land.
 Ikke som H. C. Andersen der i "Jylland mellem tvende have" stolt skriver om rige bøndergårde, og slutter: "skynd dig kom - om føje år, heden som en kornmark står."
 Vi skal lære de andre om kulturlandskabets skønhed. Hvorfor kunne man i forrige århundrede fylde Højskole-sangbogen med anprisninger, og nu kun se fejl og mangler?
 Vi har ikke været stærke nok til at lære fra os!
 Man skal lære at se, hvad der er smukt.

*Borgmester
 Martin Merrild,
 holdt aftenens
 festtale.*

Meget af det vi er stolte af er truet, det er en kendsgerning, men den dag, hvor vi giver op og bliver sure og negative og siger, det er de andres skyld, så er det slut.

Der er kun en vej, aflæs de signaler der er i tiden og ret ind efter dem, og spil med.

For alt i verden lyt med respekt til andre, vis med stolthed hvad vi kan, vi har jo masser af beviser på, at vi både kan udvikle og samtidig bevare en kultur.

Sure gamle mænd og koner dem er der ingen, der gider høre på.

Som Kaalund skrev:

Kamp må der til skal livet gro
 ej blot kamp for dagligt brød,
 men kamp for frihed i liv og tro
 thi evig stilstand er død.

Hav en god tur i morgen og nyd landskabet i Struer kommune!

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen,
 Kåregård,
 Badstrupvej 39,
 5485 Skamby.

Udflugtsdagen

Alle samlet på Nørre Vosborg.

Søndagen indledtes med morgenandagt i Hover kirke. Derefter fortalte Andreas Stampe om kirken, der er blevet optaget i den danske kanon over arkitektur.

Efter denne gode begyndelse fortsatte vi til herregården Nørre Vosborg, der er blevet købt og restaureret for en større formue af Real Dania. Vi kikkede os om i hovedbygningen og blev vist rundt i den gamle udlænger, der er indrettet til kursuscenter. Det var en smuk oplevelse at se den gamle herregård, hvor både hovedbygning, avlsgård og haven er bragt op på ret niveau, så forestillinger om herregårdsmiljøet bliver opfyldt.

Vi fortsatte gennem det vestjyske landskab til Trans, hvor vi så kirken og nød den storslåede udsigt.

Videre mod Lemvig, hvor vi på Hotel Nørre Vinkel fik en behagelig frokost. Gården Nørre Vinkel er kendt fra Jane Aamunds forfatterskab.

Udflugten sluttede hos Charlotte og Niels Mikkelsen på Volstrup Hovedgård. Her så vi hovedbygningen. I stuerne beundrede vi fruens meget koloristiske malerier. Vi gik over broen fra voldstedet til haven, der også var et besøg værd. Formanden kvitterede for gæstfriheden med et slægtgårdsdiplom.

Dermed kunne Peder Mouritsen takke arrangørerne for et godt program og afslutte årsmødet.

Proprietær Niels Mikkelsen byder velkommen til Volstrup. Bag ham hustruen Charlotte.

Forturen

44 medlemmer havde taget imod tilbuddet om en dag mere i det jyske.

På Ussinggård tog godsejerparret Stella og Karl Peter Sørensen i mod, fortalte kort om deres arbejde med istandsættelsen af gården og dens omgivelser. Vi så hovedbygningen fra kælder til kvist og beundrede det haveanlæg, som Stella og Karl Peter Sørensen har skabt. Der er en plukkehave til blomster og frugt. Haven er i bedste overensstemmelse med engelsk herregårdskultur lagt i passende afstand fra hovedbygningen, der ligger omgivet af en stor græsplæne. Ussinggård kan beskrives med ét ord: imponerende.

Efter denne gode oplevelse kørte vi til Haraldskær. Den gamle hovedbygning fra 1560 er indrettet til kursuscenter. Frokosten serveredes i det gamle herregårdskøkken i kælderen, som nu er indrettet til restaurant. Der blev tid til at kikke på omgivelserne og så satte vi kursen vestud.

På Sædding Storgård bød Bente og Peder Mouritsen velkommen og Peder fortalte om sit landbrug, der omfatter 480 ha foruden forpagtninger, der er 311 køer foruden opdræt og produktion af slagtesvin.

Vi kunne så se os om i stuehuset og i kostalden. Det var interessant at opleve landsformandens omfattende landbrug og den charmerende hjem.

Vi nåede til aftalt tid til hotel Fjordgården i Ringkøbing, hvor vi efter indkvarteringen nød en tiltrængt middag, og sluttede dagen hos familien Graversen i Røgind, hvor Kjeld Graversen har en samling af gamle husdyrracer, men også en stor samling af fjerkræ til udstillingsbrug. Alle var imponeret over Kjelds engagement i bevaringen af de gamle racer, og det arbejde han lægger deri.

Så var dagen - og vi - godt brugt, og det gik hjem til hotellet.

Besøget på Sædding Storgård. Hovedbygningen set fra haven.

Kjeld Graversen fortæller. Midt i billedet en ko af den gamle jyske race. Det var stude af denne art, der blev drevet ad Hørvejen til hertugdømmerne.

Vedtægter for Dansk Slægtsgårdsforening

Vedtøget på årsmødet 31. maj 2008.

- § 1 Foreningens formål er at bevare kendskabet til og historien om de danske slægtsgårde, både de nedlagte, de nuværende og de kommende.
- § 2 Ved slægtsgårdsejere forstås landbrugere, hvis ejendom er i mindst tredje generation eller har været i slægten i mere end 75 år.
- § 3 Som medlem optages enhver, der er interesseret i foreningens formål og virke.
Medlemskabet dækker husstanden.
Medlemmer binder sig ikke for mere end kontingentet.
- § 4 Kontingentet fastsættes af hovedbestyrelsen for et år ad gangen.
- § 5 A Dansk Slægtsgårdsforening driver Dansk Slægtsgårdsarkiv, der arbejder efter almindelige arkivregler.
Hovedbestyrelsen har ansvaret for Slægtsgårdsarkivet.
Slægtsgårdsarkivet ledes af et udvalg, der er nedsat af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse.
Hovedbestyrelsen ansætter arkivaren og arkivets medarbejdere.
B Dansk Slægtsgårdsforening udgiver et medlemsblad.
Forretningsudvalget har det daglige ansvar.
Hovedbestyrelsen ansætter redaktøren.
C Dansk Slægtsgårdsforeningen yder rådgivning vedrørende generationsskifte og arveregler.
D Hovedbestyrelsen ansætter en forretningsfører, der varetager regnskab, medlemsregistrering, korrespondance m.m.
- § 6 A Årsmødet er Dansk Slægtsgårdsforenings højeste myndighed, der også er foreningens generalforsamling.
B Årsmødet indkaldes med mindst to måneders varsel ved omtale i medlemsbladet.
C Årsmødet afholdes hvert år i april kvartal.
D Afgørelser træffes med almindeligt flertal.
E Årsmødets dagsorden:
1 Valg af dirigent
2 Formandens beretning.
3 Beretning fra arkivudvalget
4 Godkendelse af regnskab og budget.
5 Behandling af indkomne forslag.
6 Valg af landsformand.
7 Fastsættelse af tid og sted for det kommende årsmøde.
8 Eventuelt.
F Til årsmødet kan være faglige og kulturelle indlæg, udflugter og besøg.
G Ekstraordinært årsmøde kan indkaldes, dersom flertallet af hovedbestyrelsens medlemmer ønsker det.
- § 7 A Hovedbestyrelsen består af landsformanden og 1 medlem fra hver lokalkreds.
B Landsformanden skal være slægtsgårdsejer.
C Hovedbestyrelsen konstituerer sig med:
- næstformand
- forretningsudvalg, der sammensættes af formanden, næstformand og yderligere 1 medlem.
- arkivudvalg
- eventuelt yderligere udvalg.

- D Medlemmer af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse får ingen løn, men deres rejseudgifter til hovedbestyrelsesmøderne refunderes af foreningen.
E Hvervet som formand og næstformand kan ikke forenes med en stilling som lønnet medarbejder i Slægtsgårdsforeningen.
F Hovedbestyrelsen kan udnævne et æresmedlem.
G Formanden og et medlem af forretningsudvalget tegner foreningen.

- § 8 A Dansk Slægtsgårdsforening har kredsorganisationer over hele landet.
Eventuelle nye kredse skal godkendes af hovedbestyrelsen.
B Kredse er ansvarlige for deres egen økonomi.
C Hver kreds afholder en årlig generalforsamling.
- § 9 Foreningens regnskabsår følger kalenderåret.
- § 10 Vedtægtsændringsforslag, der ønskes behandlet på et årsmøde, skal være afleveret til hovedbestyrelsen inden den 1. februar samme år.
Det påhviler hovedbestyrelsen at underrette de tilmeldte deltagere i årsmødet om indholdet af vedtægtsændringsforslag senest tre uger før årsmødet.

- § 11 Foreningen kan ophæves, dersom dette vedtages på to ordinære årsmøder eller flertallet af medlemmerne skriftligt kræver det.
En eventuel formue skal anvendes til at sikre at Slægtsgårdsarkivets arkivalier opbevares betryggende for eftertiden.

— § —

Forslag til vedtægter for kredse:

VEDTÆGTER FOR XX-KREDSEN

- § 1 Foreningens formål er at bevare kendskabet til og historien om de danske slægtsgårde, både de nedlagte, de nuværende og de kommende.
- § 2 Som medlemmer kan optages enhver interesseret.
- § 3 Bestyrelsen består af ____ medlemmer, som vælges for ____ år ad gangen.
Det tilstræbes at vælge bestyrelsesmedlemmer, så lokalkredsens områder er bedst muligt repræsenterede.
Bestyrelsen konstituerer sig hvert år.
Man vælger en repræsentant til hovedbestyrelsen og en suppleant for denne.
- § 4 Generalforsamling afholdes hvert år i ____ kvartal.
- § 5 Foreningen arbejder i øvrigt efter de af landsforeningen fastsatte vedtægter.
- § 6 Der betales kun kontingent til landsforeningen, og man er altid medlem både af lokalkreds og landsforening.

Tøystrup

Godsejer Niels Ulrik Nyboe foran hovedbygningen.

Den gamle sædegård Tøystrup, på hvis jord højskolebyen Ryslinge er beliggende, har et tilliggende på 213 ha. Jorden er bortforpagtet, og de gamle udlænger er indrettet til kurser og konferencer.

Tøystrup ejes af Rikke og Niels Ulrik Nyboe, der er fjerde generation.

Niels Ulrik Nyboe overtog Tøystrup i 2003. Han indså hurtigt, at der skulle andet til end indtægten fra landbruget. Efter i flere år at have været ansat i et it-firma, og derfor var kendt med kursus- og konferencecentre, tog han i 2004 det første skridt og indrettede den tidligere inspektørbolig – hovedbygningens sydføj - til konferencer. Her kunne være 20 kursister uden overnatning. Det fik en godt forløb, og i 2006 begyndte Niels Ulrik Nyboe at omdanne avlsbygningerne. Der er lykkedes at ændre bygningernes indretning uden at ændre på bygningernes proportioner, så i det ydre er den harmoniske helhed mellem hovedbygning og avlsgård bevaret.

Resultatet i det indre er også meget vel gennemført, for det lykkedes at bevare herregårdsmiljøet. Ad hovedindgangen kommer man ind i en stor hall med højt til loftet, en dominerende trappe og i det ene hjørne en pejs.

I 2007 tildelte Foreningen for bygnings- og Landskabskultur på Midtjylland Rikke og Niels Ulrik Nyboe årets pris, der blev givet for en god, smuk og interessant gennemført ombygning af godsets avlsbygninger fra 1921.

Historien

Tøystrups historie er i de første århundreder uklar. Muligvis er nutidens Tøystrup den samme som det "curia Tholstorp" som er nævnt i 1372.

I 1700-tallet samlede præsten i Ryslinge oplysninger om sognet, og han skrev: "Tøystrup Anno 1523 og 1548 har ikkun tvende Bøndergaarde beboet af Jeppe og Niels Findsen."

Helt konkret vides at Niels Henriksen i 1550 fik en dobbeltgård med disse to brugere i mageskifte med kronen. Niels Henriksen tilhørte slægten Sandberg, og da adelen dengang havde en personlig skattefrihed for den jord, som de selv stod for driften af, blev de to gårde lagt sammen, og det blev begyndelsen til den nuværende sædegård Tøystrup.

Sønnen Mikkel Nielsen Sandberg overtog Tøystrup, men han døde allerede i 1616 – 38 år gammel – og søsteren arvede ham. Hun var gift med Oluf Gaas, som døde i 1618 og fem år senere overtog sønnen Niels Gaas gården. Hans søn, Christen Gaas, døde i 1637 som slægtens sidste mand. Svogeren, Erik Kaas, overtog Tøystrup, og den gik senere over til hans broder Jørgen Kaas. Svenskekrigene ruinerede ham, og fra det adelige fallitbo kom Tøystrup i borgerlig besiddelse, idet Anne Mule, enke efter Laurits Jacobsen, biskop i Odense, købte den. Fra Anne Mule gik gården til datteren Abigail og hendes mand Christian Henrik Luja. Det var en ukomplet hovedgård.

Om en hovedgård var komplet eller ukomplet var et spørgsmål af bøndergods. I 1682 blev det besluttet, at for at hovedgårde og sædegårde kunne opretholde skattefriheden, skulle de være komplette. Det vil sige, at de skulle have mere end 200 tønder hartkorn bøndergods indenfor en afstand af hovedgården på 2 mil.

Efter nogle handler købte Niels Hansen Viborg Tøystrup, og han erhvervede så meget bøndergods, at gården blev komplet.

I 1743 afhændede han den til oberst Adam Didrik von Grambow. Hans datter arvede og hun var gift med major Carl Adolf von Bülow. Han blev den første af tre generationer af den gamle mecklenborgsk adelsslægt.

I 1891 solgte August Frederik von Bülow Tøystrup til grosserer Hans Anker Eegholm, København.

Han opførte straks en ny og prægtig hovedbygning, som ifølge traditionen skulle være opført som gave til datteren. Eegholm øgede også tilliggendet, men solgte hele herligheden i 1905 til den kgl. sachsiske kaptajn Paul Richard Schmidt. I 1915 overtog Johannes Berntsen Tøystrup, efter at han havde afhændet nabogodset Krumstrup. I 1920 blev grosserer P. Petersen, København ejer af Tøystrup, som han i 1922 solgte til handelsmand P. Nyboe.

Godsejer Nyboe var meget interesseret i belgierheste, og han havde en tid 44 heste i stalden, hvor der nu er konferencecenter.

I 1947 overtog sønnen N. C. Gluud Nyboe Tøystrup. Han var først og fremmest planteavlsmænd, og han satte dyrene ud.

I 2003 kom tredje generation til ved Rikke og Niels Ulrik Nyboe.

Hovedbygningen

Tøystrups slotsagtige hovedbygning er opført i 1891 til afløsning af oberst von Grambows hovedbygning, der bestod af tre fløje af bindingsværk.

H. A. Eegholms hovedbygning blev opført efter tegning af I. C. Fussing og består også af tre fritliggende fløje. Alle i en etage over høj kælder.

Hovedfløjen havde oprindelig en tagrytter med spir, men i 1917 blev der opført et tårn foran hovedindgangen og spiret flyttedes hertil. Samtidig fik hovedbygningen kamtakkede gavle.

Senere lod godsejer P. Nyboe de røde murstensbygninger overkalke.

Den ene sidefløj var forpagterbolig og den anden rummede mejeri og magasin.

Hovedbygningen ligger på et voldsted, der med en bro forbindes til avlsgården, der blev fornyet i 1921 efter brand.

Ved indkørslen står en sten med gårdens navn og kong Frederik den Syvendes kronende monogram. Kongens kronede monogram viser tilbage til Bülow's tid, da kronpris Frederik var en hyppig gæst på gården, for i perioden 1839-1848 var kronprins Frederik guvernør over Fyn og havde embedsbolig på Odense Slot.

Voldstedet blev anlagt i midten af 1500-tallet. På den tid havde voldstederne tabt deres forsvarsmæssige betydning, men herremændene holdt længe fast ved de romantiske grave.

Omkring 1500 var kanoner, haubitser og hagebøsser blev virkningsfulde, og voldgravene tabte deres betydning. Skulle man forsvare sig efter at krudtet var blevet udbredt, skulle der være med volde. Den militære revolution omkring 1500, hvor de kostbare skydevåben blev almindelige, fik den virkning, at herremændene ikke længere havde ansvaret for landets forsvar. De havde ikke råd til at købe de dyre skydevåben, og de kunne heller ikke anlægge i kostbare krudtkamre og anskaffe ammunition. Derfor overtog kongen den militære forpligtelse af landet, og da han i løbet af 1500-tallet havde fået den militære magt, havde han i 1660 muligheden for også at tage den politiske magt og enevælden var en realitet.

Herover:
Avlsgårdens længer fra 1922 er ombygget til kursus- og konferencecenter, men man har bevaret længernes proportioner.

Til højre:
En interessant detalje er at de gamle åbne vognporte fortsat er en del af helheden.

Englandskrigene

*Af docent, dr. phil.
Erik Helmer Pedersen*

Når talen her er om Englandskrigene, menes der ikke blot de to dramatiske begivenheder Slaget på Rheden 2. april 1801 og Københavns bombardement 2.-5. september 1807 med påfølgende ran af vor flåde, men også den ret effektive afspærring, briterne gennemførte af vore farvande

1807-14. Glemmes må det ej heller, at Sjælland var besat flere måneder i forbindelse med terrorbombardementet. Flere danske småøer og isolerede kyststrækninger fik også engelsk "besøg". England ville på den måde komme den situation i forkøbet, at danske orlogsskibe linede op på fjendens side. Revolutionens og senere Napoleons Frankrig søgte i en snes år at stække Englands militære og økonomiske indflydelse, og med sin strategiske placering og sin ganske store flåde var det danske monarki en vigtig brik i spillet om magten på kontinentet. Når England februar 1808 gennem en aftale med Sverige stillede svenskerne i udsigt, at Norge blev deres, hvis de i dette opgør stod på engelsk side, var Danmark-Norges dage talte.

Denne historie skal ikke i detaljer genfortælles her. I stedet vil jeg forsøge at skildre, hvorledes den danske bondebefolkning stykkevis oplevede de dramatiske begivenheder, fjernt placeret som hovedparten var i forhold til den sømiliterære scene. Som nævnt var det alene sjællænderne, der fik set engelske tropper på nært hold. Mærkværdigt var det da at høre dem tale tysk sammen. Det kom sig af, at der i den engelske besættelsesstyrke indgik et kontingent lejetropper fra Hannover, et kurfyrstendømme, som siden 1714 havde den engelske konge af hannoveransk slægt som topfigur.

Nogle gange marcherede soldaterne blot igennem ens landsby, evt. afbrudt af et hvil ved gadekæret, andre gange skulle de indkvarteres i gårde og huse, og til de praktiske problemer herved kom sprogforbistringen og kulturelle forskelle. Spanske tropper ville f. eks. have serveret friskbagt brød hver dag plus kød, grønsager og frugt. Et rent festmåltid set fra bondehverdagens synsvinkel. Som overleveringen og en del indførsler i datidens kirkebøger vil vide det, havde kønne unge piger lettere end andre ved at kommunikere med de fremmede i farvestrålende uniformer og høviske krigermanerer.

Englandskrigene blev som sagt mest udkæmpet til søs. Faktum er imidlertid, at regeringen med den unge kronprins Frederik i spidsen traf mange forberedelser til at forsvare det danske landområde. Gamle befæstningsanlæg som Fredericia og Kronborg samt gamle skanseanlæg ved Hals, Frederikshavn og mange andre steder blev i muligt omfang gjort kampdygtige, ældre årgange af den nationale hær blev mobiliseret som landeværn, og kystområderne sikredes gennem en særlig kystmilitær, hvis vigtigste opgave var at holde udvig og i givet fald rapportere om fjendtlig landgang. Hele denne proces får vi nøje beskrevet gennem en brevveksling vinter og forår 1801 mellem kronprins Frederik og lederen af det nørrejske forsvar, general A. L. Moltke, Aalborg. Det

lå da kronprinsen meget på sinde, "at de bedste og rigeste Landstrækninger ej skal blive et Rov for Kaperes Vindelyst". Helt ud i detaljen blev Moltkes forberedelser kigget i kortene fra Kongens København; omvendt veg den ældre officer ikke tilbage fra at sige sin oprigtige mening om kongelige dispositioner, han var uenig i. Et ømt punkt for den meget militære kronprins var bondesoldatens rette anvendelse. Skulle han forsvare landet eller dyrke sin jord? Begge dele var livsnødvendige. Ofte sejrede bondegerningen i kronprinsens sind. Og soldaterne skulle behandles ordentlig, have god mad til tiden, og deres sold var at afregne kontant. Desuden skulle man ikke misbruge bønderes arbejdskraft til at grave skanser.

Men travlt havde Moltke. Gentagne gange inspicerede han og hans rådgivende ingeniørofficer, som en senere tids feltmarskal Rommel, den østjyske kyst og Samsø med for at sikre sig, at der blev truffet de nødvendige forsvarsforberedelser. Sagen var jo den enkle, at man ikke tidligere havde betragtet dansk forsvar som en territoriell opgave, snarere som et sømilitært anliggende eller som en udrustning af et hjælpekorps til brug et eller andet sted i udlandet. Der skulle i givet fald træffes nogle beslutninger, og for det tilfælde havde Moltke mulighed for hurtigt at få en besked videregivet under brug af en rytterrelaislinje ned gennem Østjylland på 12 stationer, hver på 4 heste. I Fredericia kunne meddelelsen sendes til København eller Kiel via en optisk telegraf tværs gennem landet. Rentekammeret havde da fået besked om at få hugget de træer væk, der undervejs generede telegrafens rette aflæsning.

Gennem brevvekslingen kan vi i dag følge den engelske 1801-flåde på dens togt gennem Skagerrak og videre ned mod København. Røgen bølgede livligt fra de mange halmstakke, Moltkes kystvagter i den anledning satte ild til for at alarmere lokalforsvaret. Landeværnet beordredes til at møde op, medbringende brød for 3 dage. I mange tilfælde var de kun bevæbnet med en høle på et skaft; "et frygteligt Vaaben i en brav dansk Mands Haand", kunne man læse i proklamationen. I slutningen af marts var den engelske flåde nået ned forbi Kronborg, og 2. april stod Slaget på Rheden. Det endte nærmest uafgjort, men alligevel blev Danmark tvunget ud af det væbnede neutralitetsforbund med Rusland i spidsen, striden havde som genstand.

Bladrer vi hurtigt frem til begivenhederne i 1807, gentager historien sig på en måde med bygning af skanseanlæg, mobilisering af hær og landeværn og med hele samfundet alarmeret. På Sjælland fik man brug for enhver tænkelig form for udrustning inkl. herregårdenes signalkanoner, og de lokale smede blev beordret til at smede sabler. Ved Nyborg måtte tropperne selv rekvirere krudt og bly hos de lokale handlende, men inden de kunne bruges, måtte man skaffe de nødvendige kugleformer o. lign. fra arsenalerne i Randers og Rendsborg.

Kronprinsens ordre gik her ud på at få fat på alle slags våben inkl. kirkernes beholdning såsom spyd og sværd, "der af vore Forfædre var brugt med Hæder imod Fjender og Voldsmænd, og som af deres Sønner og Efterkommere ville blive brugte ved denne Leilighed med samme Held, da Dannemænds Mod og Standhaftighed er uforandret og urok-

kelig, som deres Hengivenhed og Kjærlighed til Konge og Fædreland ubegrænset...”, understregede han.

Gode ord var dog ikke nok. Landsoldaterne var imidlertid ”udisciplinerede Folk..”, klagedes deres anførere, og det kneb med at få dem hentet ud fra værtshusene i Roskilde, da situationen var ved at brænde på. Da de engelske kampfrotter 29. august 1807 gik til angreb nord for Køge, gik det rent galt for de danske farver. ”Landværnet er saaledes løbet ud med hinanden, at ikke 10 Mænd ere samlede. Ja, med Blusel maa jeg sige at have bemærket, at de fleste have kastet Gevær og Mundering i Grøfter og Buske, for i Bonde-trøjen at undvige desto lettere...”, rapporteredes det efter det såkaldte ”træskoslag” ved Køge 29. august 1807.

Nede på Lolland havde den lokale øverstbefalende i forvejen haft svære problemer med at få sit mandskab til at følge med sig over på Falstersiden. Deres tilbagetog var militært set endnu mindre glørværdigt. De blev her mødt af en højtstående embedsmand, som lidt bittert konstaterede, at deres eneste indsats åbenbart var at have reddet livet. Jamen, det er da ikke så helt lidt, svarede de snusfornuftigt igen.

I de første par år efter 1807 håbede kronprins Frederik på virksom støtte fra Napoleon, og denne sendte da også en af sine marskaller, Jean Baptiste Bernadotte, fyrste af Ponte-Corvo, herop for at drøfte et nærmere militært samarbejde, eksempelvis i form af et fælles angreb på det gammeldanske Skåne. Det kom der imidlertid intet ud af, og hovedparten af et indforskrevet hjælpekorps af spanske lejetropper deserterede i august 1808 via engelske skibe, der tog dem ombord ved kysten ud for Stengade skov på østkysten af Langeland. Frederik VI måtte senere opleve at se selv samme Bernadotte blive foretrukket frem for ham som svensk tronfølger under navnet Karl Johan. Få år senere fjede eksmarskallen spot til skade ved at bruge sin militære og politiske indflydelse til at sikre sig den norske kongeværdighed, medens Frederik VI i 1816 blev spist af med det lille hertugdømme Lauenburg.

Danmark havde i realiteten kun besvær og store udgifter med den fransk-spanske ”støtte”. Langs hjælpekorpsets marchrute skulle der i hver en by oprettes særlige kommandoposter. De militære kommandanter skulle i den anledning samarbejde med de civile myndigheder om at forberede indkvartering og forplejning. Desuden skulle der indrettes særlige sygestuer, og veje og broer skulle holdes under opsigt. Overalt råbtes der på flere folk, men ikke alle var acceptable, jfr. en kundgørelse april 1808: ”Jøder, som frivilligen maatte melde sig, maa ikke antages ligesom ogsaa ingen Neger maa vælges”. Derimod måtte man godt antage svenskere, hvis de aflagde ed på deres danske patriotisme. Også dengang kendte man til begrebet spionage: En kancelliplakat af 1.

april 1812 bestemte, at alle færgestedsrejsende skulle fremstille sig personligt med deres pas for de kommanderende officerer for at man kunne se, at de vitterlig var de personer, passene lød på.

Imens huserede englænderne livligt i vore farvande og sikrede sig en række indre øer som Avernakø, Strynø eller Tunø, og hvis de ikke hele tiden var i fjendens direkte besiddelse, blev de tit udsat for røverier. I april 1809 gik de således i land på øen Korshavn 1 mil fra Fåborg. Første gang kom de i to slupper med 40 mand om bord, anden gang var tallet 200 mand i rød mundering, og de tog 60 får, nogle kalve og svin, flæsk, brød, øl og en del brænde, men ikke bæster og kræ. Deres opførsel var i det hele taget ret forargelig; ”de tog Tappen af Tønden og lod Øllet løbe paa Gulvet...”. Der fandtes ganske vist en kystmilice i 40 distrikter landet over. Den var indtil videre ubevæbnet, men havde dog fået lovning på spyd. Det var i det hele taget ingen spøg at være på vagt mod forsøg på engelsk landgang. Mandskabet frøs i deres jordhytter eller i de træbarakker ved kysterne, man havde opført til formålet. Desuden var forplejningen ofte højt kritisabel. Var man så uheldig at være indkvarteret i Vendsyssel, risikerede man at få fisk flere gange om ugen. Der var det trods alt bedre at være landmand. Trods pengenes synkende værdi løb priserne på korn og andre landbrugsvarer som oftest forud for inflationen. Der var mange munde at mætte, og landmændene kunne simpelthen ikke avle korn nok, og priserne steg fra måned til måned. Det føg da med beskyldninger om spekulation i forventede prisopgange. Ingen ringere end St. St. Blicher blev i en verssatire i Randers Avis 16. december 1812 af en dansemester O. G. F. Bagge beskyldt for at være kornpuger. Diskussionen herom bølgede frem og tilbage; til sidst måtte Blicher senior, pastor Niels Blicher, tage sin søn i forsvar gennem et avisindlæg marts 1813: ”Kornpriserne kan ingenlunde kaldes høje, og det er derfor fuldkomment urigtigt at tale om Kornpuger...”, fastslog han. Skatteopkrævningen fulgte dog godt med indtægtsstigningen. En plakat af 6. maj 1812 forhøjede en særlig jordskat af 1802 nok en gang, således at skatten var steget 2100 %; tiendskatten dog kun 1300 %. En såkaldt ”ildstedskat” for landets købstæder af samme dato blev også landbrugets sag, idet man skulle erlægge den i korn efter arealets størrelse.

For den danske bondsoldat blev Englandskrigene en tid, hvor han ofte måtte marchere hundredvis af kilometre med tung opakning for at deltage i en bevogtningsopgave ved grænsen. Derefter gik turen hjem igen. Hans husbond måtte imens klare sig alene, men kunne da henvende sig til sognefogden for at få nabohjælp. Hans velbetalte kornavl lagde i disse år grunden til senere generationers succes med dansk landbrugsekspert, i høj grad betalt af de samme englændere, som man krigedes med 1801-14.

*Kanon fra
Englandskrigene,
1807 står ved
lystbådehavnen
i Marstal*

Nyt fra kredsene

Ribekredsen

Aftenudflugt onsdag den 11. juni. Vi mødes hos "Dansk Træindustri", Ørstedvej 71, Ribe Nord kl. 19.15.

Vi får forevist virksomheden, der forarbejder rått træ (tørring og opskæring) til videre forarbejdning i andre virksomheder foruden træpiller - ca. 200 t. pr. døgn

Virksomheden, der har 120 ansatte, kører i døgn drift. Hvert døgn modtages 40 lastbiltræk træ til forarbejdning.

Efter forevisningen drikker vi kaffe på restaurant "Sælhunden", Skibsbroen, Ribe. Her kommer tidligere lærer Børge Wulff Lorentsen, som vil fortælle om Ribe og tage os med på rundtur i byen - afhængig af vejret.

Tilmelding på tlf. 75 44 50 33 eller 75 28 83 34 senest lørdag den 7. juni.

Udvalget

Lolland-Falsterkredsen

Kredsen afholdt generalforsamling den 16. maj på Fuglsang Kunstmuseum.

Kredsformanden gennem de sidste 17 år - Jens Peter Skov Jensen, Hobygård - ønskede ikke at fortsætte i bestyrelsen, hvilket blev taget til efterretning.

Efterfølgende konstituerede bestyrelsen sig med Mogens Høge Hansen, Hjørnegård som kredsformand.

Efter kaffepausen var der lejlighed til at se kunstmuseets særudstilling "Livskunst - sundhed - skønhed - styrke i dansk kunst 1890-1940". En meget interessant udstilling med malerier og skulpturer.

Udstillingen vises på Fuglsang Kunstmuseum til 24. august, og fra 12. september 2008 til 11. januar 2009 er den på Fyns Kunstmuseum.

Bemærk: Fuglsang Kunstmuseum har gratis adgang om fredagen.

Fuglsang Kunstmuseum er helt nyt, og museumsbygningen ligger ved den tidligere avlsgård. Nogle af deltagerne benyttede efterfølgende muligheden for at gå en tur i herregårdens store have, der med sine gamle træer er et flot oplevelse. (Det er en have, for en have er velplejet. En park ligger hen som et rekreativt område. F. eks. er Dyrehaven ved Eremitageslottet en park.)

OGN

Vejlekredsen

Sommermødet er tirsdag den 17. juni. Vi mødes kl. 14.00 hos Else og L. Chr. Laursen "Givskov" Tykhøjvej 22 Give. Her nyder vi den medbragte kaffekurv i haven, L. Chr. Laursen vil fortælle om "Givskov" og dens historie. Kl. 16 skal vi være i Brande hos Axel Månsson, hvor vi skal se og høre om Danmarks største

frilandsgartneri. I højsæsonen er der ca. 150 medarbejdere til at plukke og sende salat til hele Danmark. 18.30 skal vi være på "Spisestedet" Den gamle brugs i Givskud, hvor vi vil nyde aftensmaden. Invitation og tilmeldelse kommer ud senere.

Steffen Buch Juul.

Midtjysk kreds

Lørdag den 21. juni 2008 kl. 13.30 er der besøg på Kauergaards Avlscenter, Over Kærsholm Vej 4, Thorning, 8620 Kjellerup hos Dorrit og Jørgen Salhøj Rask. Familierne Rask på Thorning-gårdene er landskendte for deres avlsarbejde med svin. Det gælder også denne familie, der har 600 søer på Kauergaard til opformering og som dyrker 260 ha. planteavl. For nyligt er Jørgen Rask blevet omtalt i Jyllands Posten for et staldbyggeri med en æstetisk udseende. Ægteparret har desuden bygget ny bolig, der i stil bryder med tidligere kendt stuehusbyggeri.

Kauergaard er beliggende midt i Thorning, og Over Kærsholm Vej støder til bygaden, næsten overfor forsamlingshuset.

Efter en rundvisning ved Jørgen Rask vil der ca. kl. 15.30 blive afholdt generalforsamling ved et kaffebord på Blicheregns Museum, Blichersvej 28, Thorning, hvor der også bliver mulighed bl.a. for at bese en udstilling med gårdmalerier fra egnen.

Kredsen besøger den 9. oktober 2008 kl. 19 Dragsbæk Maltfabrik, Oddesundvej 42, 7700 Thisted, der i 2006 blev overtaget af Fuglsang Maltfabrik, som herved blev en af de største aktører på det danske maltmarked. Bryggeriet S.C. Fuglsang blev etableret i 1865 i Haderslev, og er et af Danmarks ældste bryggerier under ledelse af familiens 5. generation. I 1879 var bryggeriet så vel etableret, at man besluttede at bygge eget malteri. Maltfabrikken eksporterer ca. 75 % af produktionen, som er på 50.000 tons årligt.

Direktør Kristian Fuglsang vil være til stede under besøget, og rundvisning og diskussion vil tage ca. 1½ time.

Efter besøget serveres der kaffe og brød på Restaurant Bryggen, Sydhavnsvej 9, 7700 Thisted.

Den 23. maj var medlemmerne af Midtjysk Kreds på besøg på Gammelbygård, der er usædvanligt smukt beliggende i Thy, med en enestående udsigt til Mors over Visby Bredning af Limfjorden. Gennem mange år var gården gået i arv fra far til søn indtil sidste søn, der var ungkarl, i 1911, solgte den til Jens

Nicolaj Nicolajsen. I 1917 blev der solgt noget hedejord fra, så gårdens areal var på 92 ha. Et nyt stuehus blev bygget i 1921.

I 1946 blev gården forpagtet af sønnen M. Møller Nicolajsen, der i 1954 købte ejendommen, og som han drev indtil til år 2000, da den blev overtaget af sønnesønnerne, Søren og Jens Nicolajsen. Arealet var ved overtagelse på 130 ha. Der blev bygget stald til 520 søer og året efter udvidet til 700 søer.

I 2004 købte brødrene Dovervestergård på 64 ha, hvor Søren bor med sin familie. Senere tilkøbtes en gård på 32 ha. I 2006 købtes gården Højbjerg med 194 ha, med plads til 900 søer og en årlig produktion af 6.000 slagtesvin. Samtidig forpagtede Ny Korsgård med 130 ha og en årlig produktion af 10.000 slagtesvin. I 2007 købtes en gård med 44 ha.

Ved ankomsten blev vi vist om i haven, der for tiden er under omlægning. Her fortalte Jens Nicolajsen om historien og produktionen. Ved det senere kaffebord uddybede farfaderen Møller Nicolajsen de historiske forhold.

Brødrenes fader, Kristian, driver mode-rens slægtsgård på 110 ha, som producerer 10.000 slagtesvin om året.

I dag driver I/S Gammelbygård 670 ha foruden faderen og farfaderens 170 ha. Der er plads til 1550 søer og der produceret årligt 256.000 slagtesvin.

Vi så os omkring og mødet sluttede med at formanden Jens Skytte takkede for familiens gæstfrihed ved dette enestående besøg.

Ejgil Overby

Bornholmskredsen

Indbyder til udflugt på "Vingården Lille Gadegård", Søndre Landevej 63, Pedersker

Tirsdag den 17. juni kl. 19.00

Jesper Paulsen vil vise rundt i den flotte vinmark og fortælle om produktionen.

Der vil blive mulighed for at smage på vinen.

Efter rundvisningen er der generalforsamling i kantinen, hvor vi kan nyde den medbragte kaffe.

Mogens Frigaard

Fynskredsen

Kredsen indbyder til udflugt tirsdag den 24. juni. Kl. 10.00 mødes vi ved Gyldensteen Slot, Gyldensteenvej 101, Børgense. Kammerherre Frants lensgreve Bernstoff-Gyldensteen vil modtage os og fortælle om godsets historie og drift samt vise rundt.

Kl. 12. venter frokosten i Gyldensteen Golf Restaurant.

Kl. 14 besøger vi Emmeløv Mølle. Bjarne Simonsen driver den gammel, men moderne industrivirksomhed, hvor han er 6. generation. Emmeløv Mølle producerer bl. a. biodiesel.

Derefter besøger vi Glavendruplunden med Glavendrupstenen, der er den sten, der har den længste runeindskrift. Her fortæller Carl Martin Christensen. Dagen slutter med kaffe i haven hos Kate og Carl Martin Christensen på Kåregård. Pris for hele dagen er pr. deltager 200 kr. Tilmelding senest den 12. juni til Mogens Andersen tlf.: 65 95 80 22 eller Karen Jacobsen tlf.: 64 71 23 60.

Onsdag, den 10. september besøg på Royal Canin Arena – Fyns Væddeløbsbane, Prins Haralds Allé 51 B, Sanderum ved Odense.

Kl. 17.15 mødes vi ved hovedindgangen. Derefter information om travsporten og rundvisning med besøg i staldene, hvor vi kan følge hestens forberedelse på tær hold.

Kl. 18.15 serveres en lækker buffet i restauranten.

Kl. 18.20 starter første løb.

Det bliver en anderledes oplevelse med sport, spil, spænding, god mand og hyggelige omgivelser.

Pris pr. deltager kr. 275.

Tilmelding senest den 12. september til Mogens Andersen tlf.: 65 95 80 22 eller Karen Jacobsen tlf.: 64 71 23 60.

Mogens Andersen.

Århuskredsen

Sommermødet finder sted tirsdag, den 17. juni til den fremtidige "Mols Nationalpark".

Mødested: Parkeringspladsen ved Dybvadvej og Sognevej ca. 300 m nord for Agri Kirke kl. 19.00.

Den indfødte molbo, Kristian R. Foged, vil vise os vej og fortælle om de mange forskellige og interessante attraktioner. Vi går de 150 m til Stabelhøjene, og nyder udsigten over store derle af Mols fra 133 m højde.

Vi fortsætter i vore biler videre forbi Agri Sø, der ligger 100 m over havet. Turen går videre gennem Mols Bjerge. Vi slutter i Strandkjær Besøgscenter, men måske når vi også at se staldeene til Skov- og Naturstyrelsens "Skovracekvæg".

Medbring selv forfriskning evt. klapstol/tæppe.

Vi håber på godt vejr med mange deltagere, og tilmelding er ikke nødvendig.

Forårsmødet den 15. maj til Stenalt Gods ved Ørsted blev en meget vellykket aften. 60 medlemmer var mødt frem.

Godsejer Dorte Mette Jensen fortalte meget levende om Stenalts historie og drift, der omfatter 733 ha. Vi så den store besætning af malkegeder (300 stk.), og smagte på gårdmejeriets produkter.

Der blev efterfølgende mulighed for at se haven og nyde den medbragte forfriskning.

Anne Lis Ladefoged.

Vestsjællandskredsen

Sommerudflugten afholdes tirsdag, den 17. juni, hvor vi skal se det gamle danske land, Skåne, som vi fik frarøvet efter freden i Roskilde 26. februar 1658.

Vi kører mod Falsterbo og hører om Slaget ved Fotevig. Fortsætter gennem Trelleborg og efter frokosten, der er medbragt, besøger vi to interessante herregårde – Jordberga og Charlottenlund.. Turen slutter med middag på Dalby Gæstgivergård.

OGN.

Sjælland Syd

I dejligt solskinsvejr startede ca. 50 personer på årets første sommerudflugt.

Vi mødtes på Masnedøfortet, som for mange var et ukendt sted.

SSP konsulent Allan Steinmetz fra Vordingborg gav os en meget underholdende omvisning krydret med mange anekdoter, bl.a. fortalte han om, hvordan tyskerne den 9. april 1940 troede, at fortet var bemandet med en deling danske soldater og en deling italienske. Stor var deres forbavselse, da de opdagede, at den danske deling bestod af 5 personer, og den italienske var en flok italienske høns.

Turen gik videre til Borgcentret (Gåsetårnet) hvor vi blev vist rundt på ruinteret. Dagen sluttede på Vordingborgskolen (tidligere Vordingborg Husoldningsskole), hvor forstander Jette Rønne fortalte levende om skolen og dens elever. Det var meget spændende. Bagefter blev vi vist rundt på skolen af nogle af skolens elever. Vi spiste vores medbragte mad på skolens terrasse med en fantastisk udsigt over mod slotsruinen. En rigtig spændende dag.

Den 10. juli kl. 13,00 mødes vi på Museumsgården, Skallebjergvej 15, Keldbylille. Efter rundvisningen drikker vi den medbragte kaffe her. Vi fortsætter til Bent Skovgaard Jensen, Oregaardsvej 1, der har en stor kvægbesætning og malkebotter. Dagen slutter hos Ester og Niels Aage Nielsen, Dammehavevej 4, Lille Damme, hvor vi spiser den medbragte mad og værtsparret serverer kaffe efter spisningen.

Medbring stole, borde, eftermiddagskaffe og aftensmad.

Fællesudgifter kr. 70,00 pr. deltager.

Tilmelding senest 5. juli til Ole Krogh Jensen, Kroghbrogård, Holmevej 89, 4700 Næstved, tlf. 55 54 00 56 bedst formiddag, eller til Niels Aage Nielsen, Dammehavevej 4, Lille Damme, 4792 Askeby, tlf. 55 81 70 79.

Krogh Jensen

Det sydlige Sønderjylland

Torsdag, den 19. juni afholdes aftenudflugt med generalforsamling. Vi mødes

kl. 19.00 hos Gitte og Jens Lyckou Petersen, Ginegårdsvej 1, Kisbæk. Vi hører om driften og ser os om. På den ene af de tre gårde er 160 malkekøer, der betjenes af 4 malkebotter, og på en anden gård er der en årsproduktion af 500 slagtekalve. Driften omfatter 195 ha, hvoraf de 40 er forpagtet.

Kl. 20.30 samles vi på Øster Højst Kro, hvor der efter kaffen afholdes generalforsamling, og så vil formanden for dansk Slægtsgårdsforening og formand for Danske Mælkeproducenter Peder Mouritsen, Sædding Storgård, Nr. Nebel fortælle om sit landbrug og sit organisationsarbejde.

Tilmelding til Chr. A. Krogh tlf.: 74 41 53 12.

Aftenudflugten den 15. maj havde samles 80 medlemmer. Vi begyndte ved Rinke-næs gamle kirke, hvor Heinz Saxburger kort fortalte, da kirken er under restaurering. Men vi fik under kaffen et både indholdsrigt og fornøjeligt foredrag om Rinke-næs og kirken.

Derefter kører vi til domænegården Busk-mose, som ejes af Anette og Kristian Wildenschild. Vi hørte om gårdens drift og så os om i haven og maskinhuset.

Kl. 21.00 samledes vil til kaffe på Cafe Providence, Strandrøg 9, Rinke-næs. Her fortalte Heinz Saxburger om kirken og fhv. forstander Filt Jensen, Gråsten, fortalte om domænegårdene og især Busk-mose.

Chr. A. Krogh.

Haderslevkredsen

Forårsturen med generalforsamling den 15. maj havde samlet godt en snes medlemmer. Man begyndte på Genforenings- og Grænsemuseet, hvor Gudron Klop-penborg Skrumsager, Sjølund fortalte og viste rundt.

Derefter samledes man i museets mødesal for at afholde generalforsamling.

Kredsens formand gennem de sidste 20 år, Elise Jensen, ønskede ikke genvalg og det samme gjaldt for Asta Holst. Nyvalgt til bestyrelsen blev Anker S. Lund, Skodborg.

Derefter gik man over vejen til Den gamle Grænsekro, hvor kaffen ventede. Aften sluttede med, at Villy Jensen, Haderslev fortalte om den markante vækkelsesbevægelse på egnen omkring Hedensted "De stærke Jyder".

Elise Jensen.

Himmerlandskredsen

Den 14. maj havde kredsen samlet en snes medlemmer til et interessant gårdbesøg hos Peter Toldbod, Pugholmvej 9 ved Års.

Efterfølgende afholdes generalforsamlingen, hvor Per Slot Bentsen blev afløst af Gudrun Knudsen fra Skørping.

Poul Kristian Poulsen

Sommersang, elskovsvisse eller måske salme

Af pastor emer. Per Møllerup, Korsør.

Under afsnittet kærlighed i højskolesangbogen finder vi denne sang:

1. *En yndig og frydefuld sommertid
i al sin herlighed,
den glæder og trøster så mangen en,
alt ved Guds kærlighed.
Den fører blomsterskaren frem,
og rosen rød, så dejlig og sød,
den ser du da igen.*
2. *Blandt alle disse blomster ved jeg én,
en rose for dem alle,
udsprungen af en dejlig gren,
ud af en yndig stamme.
Vel er der mange smukke til,
men jeg for sandhed sige vil:
Han overgår dem alle.*
3. *Ja, var jeg nu så lykkelig,
jeg kunne rosen få!
Mit hjerte brænder ret inderlig
med længsels stor attrå.
Mit hjerte ler, hver gang jeg ham ser,
og det ud af stor kærlighed
la'r ikke ro mig få.*
4. *Går jeg om dagen ud eller ind,
ihvor det være må,
da er du stedse i mit sind,
om natten ligeså.
Og når jeg sover sødelig,
om dig jeg drømmer lykkelig,
ret som du hos mig var.*

Hæfter vi os alene ved billederne, handler sangen om sommerens komme med alle de smukke blomster, især den røde rose. - Men stop et øjeblik, rosen er jo ikke den blomst, der indvarsler sommerens komme. Andre kommer tidligere. Og rosen er hankøn i denne sang, men i profane kærlighedsdigte plejer rosen altid at være et billede på den elskede pige!?

Jeg kender kun et sted, hvor rosen er billede på en mand, og det er i salmetraditionen, hvor rosen er et billede på Jesus! Du kender sikkert julesalmerne "En rose

så jeg skyde" og "Den yndigste rose er funden." I 2. vers siges det om rosen, at han er ud af en yndig stamme, og at han overgår alle andre. Måske husker du ordene fra Esajas profeti om Jesus: "Men der skyder en kvist fra Isajs stub, et skud gror frem fra hans rod." (Es.11.1).

Så er sommeren i 1. vers måske slet ikke den sommer, vi nu nyder, men den evige sommer, som vi ifølge Bibelen har i vente hos Gud. Sommeren er i en lang række salmer billede på det evige liv. Måske husker du vers 7 fra høstsalmen "Nu falmer skoven": "Og når engang på Herrens bud/ vort timeglas udrinder, en evig sommer hos vor Gud i Paradis vi finder."

Så passer det ligesom lidt bedre, at rosen kommer først i blomsterskaren, for Jesus er jo opstået som den første, og han skal engang føre os andre ud af vore grave - ligesom blomsterne spirer op af jorden om sommeren - og give os evigt liv hos Gud. Det trøster så mangen en, der ser døden nærme sig eller sørger over tabet af en slægtning eller ven. - Alt sammen i kraft af Guds kærlighed.

Billederne i 3. og 4. vers er fra Højsangen i Bibelen. Højsa måske oprindeligt et kærlighedsd er kommet med i Bibelen, for Salomon blev anset for at være teren. Men det er en gammel tra

tolke det om Jesus og menigheden som hans brud.

1. vers udtrykker længslen efter at få evigt liv og der se Jesus igen ansigt til ansigt.

2. vers er en lovprisning af Jesus, der i sandhed overgår alle.

3. og 4. vers handler om længslen efter i dette liv at opleve fællesskabet med Jesus, efter allerede nu at blive forenet med ham. Hjertet ler af glæde, når det i bønner "ser" et glimt af Jesus og erfarer hans nærhed. Og disse glimt kalder en kærlighed til Jesus til live i os og får os til at drømme om ham og længes efter igen og igen at erfare hans nærhed i bønner. Ja han er altid i vore tanker, uanset hvad vi beskæftiger os med, og engang skal vi forenes med ham for altid i det evige liv.

Folkevisen, sangen, salmen - kald den hvad du vil - synes at være inspireret af den kristne mystik, den meditative og kontemplative bøn. Sangen stammer fra Mariagerøen. Birgittinerordenen, som

. side	2
. side	3
. side	6
. side	8
1864 - et tidsbillede	side 10
Tobaksnydelse	side 12
Nyt fra Kredsene	side 13
Frederik den Syvende	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

August-september 2008

Nr. 395 - 64. årgang

Hopballe Mølle ved Jelling

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Forretningsfører:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Chefkonsulent
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtØst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen
»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmkreds)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmore
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen
»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«,
Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,
»Højtoftgård«,
Gammelbyvej 40, Fjelstrup
6100 Haderslev,
tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh
Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul
Jægergården
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
(Formand: Vejlekreds)

Grethe Plagborg,
Mejerigården 28 S, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribekreds)

Esben Oddershede,
»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97 98 12 82

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf. 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Jens Skytte,
»Aldruggaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Poul Kristian Poulsen,
Kingovej 5
9600 Års
tlf. 98 62 16 80
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetche
»Hvanstrup«
Hornumvej 105.
9640 Farsø,
tlf. 98 66 32 17

Niels Ole Volhøj
"Volhøj"
Hovedvejen 1 C, Tornby
9850 Hirtshals
tlf. 98 97 74 92
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Nu er vi inde i den første af efterårs-månederne, og her i Vestjylland er høsten ikke forbi endnu. Vi sniger os ud mellem bygerne og henter det korn vi kan få. Men trods et meget tørt forår og en efterhånden regnfuld sensommer, har vi opnået en god høst. Vi har i hvert fald opnået et bedre udbytte end vi havde forventet efter forårets og sommerens vejr.

I modsætning til kornet, så er halmmængden betydelig mindre, og her er et problem. Vi skal først selv have det halm, der er forudsætningen for husdyrbruget og egen opvarmning. Overskudshalmen er ofte solgt på kontrakt til kraftvarmeværker, og her opstår to problemer. Kraftvarmeværket skal have anden energi tilført og landmanden kommer til at mangle en indtægt.

På et tidspunkt var korn blevet et investeringsobjekt. Spekulanter opkøbte korn i store mængder, men efter en tid med høje priser, har disse handelsmænd trukket sig tilbage med gevinsten, og tilbage står et husdyrbrug, der kan ånde lettet op.

Peder Mouritsen.

Årsmødet 2009 afholdes i dagene 23. – 24. maj i Grenå.

Indbydelse

Den legemsstore granitskulptur af den danske malkekone afsløres den 28. oktober kl. 13.30 på Dansk Landbrugsmuseum, Gl. Estrup. Randersvej 4, 8963 Auning. Alle medlemmer af Slægtsgårdsforeningen er velkomne til at overvære afsløringen. Man betaler dog selv adgangen til museet.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv - Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6,
Årslev, 8900 Randers. tlf. 86 49 13 40

Else Skovbo Jensen, Kløvervej 5,
8850 Bjerringbro. Tlf.: 86 68 40 47.

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 396 udkommer omkring den 20. oktober 2008. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. oktober 2008.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup Offset AIS
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Slægtsgårdsrejsen til Polen

Sommerens slægtsgårdsrejse til Polen var både landbrugsfagligt og kulturelt en meget indholdsrig tur, som var tilrettelagt af Niels Kirkegaard, Danbalt rejser.

Niels Kirkegaard var vores kyndige og omsorgsfulde guide på hele turen.

Det område af Polen, som vi besøgte, var det nordvestlige hjørne – det gamle hertugdømme Pommern. Et landområde, der indtil 1945 var en del af Tyskland.

Kong Valdemar den Store erobrede i 1162 Wolgast. Det var den første danske besiddelse på kontinentets Østersøkyst, og området forblev dansk til Christian den Fjerde tabte det i 1628. Danmarks sidste forbindelse med området var 1814-1815, for den 14. januar 1814 undertegnedes freden i Kiel. Danmark afstod Norge til Sveriges konge. I stedet fik Danmark Svensk-Pommern og Rügen, som året efter bortbyttedes til Preussen for hertugdømmet Lauenborg.

Turen tog sit udgangspunkt onsdag aften - den 2. juli - i København, hvor vi mødtes ved færgen til Swinoujście, det der tidligere hed Swinemünde. Efter indkvartering i færgens kahytter, var der middag i restauranten.

Torsdag morgen fandt vi vores bus. Vores chauffør på turen hed Lech Gabowsky, og han gjorde sit bedste for at dagene skulle blive succesfulde. Ved bussen var også biolog og naturvejleder Krzysztof Grzegorsczy, der tog os med ud i Wolin Nationalpark. Først besøgte vi et intetsigende landbrug, men den efterfølgende tur gennem rørskovene gav indblik i et meget rigt dyre- og fugleliv.

Til aflastning for rejseleder Niels Kirkegaard, påtog Dorrit Røtting sig at være tolk, da Krzysztof talte engelsk.

Vi bemærkede i dette område, at hartkornet var tyndt og flyvehavren tæt. Der var mange forfaldne bygninger, men også meget nybyggeri.

Senere på dagen nåede vi til byen Darlowo, der var hovedstad i det gamle hertugdømme Pommern. Undervejs fortalte J. M. Riis om kong Erik af Pommern. Senere på turen bidrog Ole Nielsen, Orø med et indlæg om husdyrvelfærd, Carl Martin Christensen fortalte om sine jagtoplevelser i Polen og landets vilde dyr. Bent Olsen orienterede om Pommersk Fyr og skovdriften i Polen.

Efter middagen besøgte vi Mariakirken med kong Erik af Pommerns sarkofag. Vi fik et kik på den gamle hertugborg og fortsatte til slotshotel Bursztynowy Palac. Hotellet er indrettet i hovedbygningen til den gamle herregård Bernstein, der i generationer tilhørte slægten von Wolde.

Kartoffelavl var hovedindtægtskilden, og godsets læggekartofler var anerkendt i hele det tyske kejserrige.

Hovedbygningen var opført i årene 1899-1901, men i dette byggeri indgik en sidefløj fra den tidligere hovedbygning.

Den sovjetiske marskal Zukov havde sit hovedkvarter her. Efter 1945 blev det rekreations- og feriehus for medarbejderne på en lastvognsfabrik. Senere blev det skolehjem for en teknisk fagskole.

I begyndelsen af 1990'erne købte den nuværende ejer hovedbygning og park, genskabte det gamle interiører og indrettede hotel.

Nogle residerede i selve hovedbygningen og andre boede i et interessant hus i haven.

Fredagen indledtes med besøg på hingstestutteriet Bialy Bor. Her opstaldes 40 hingste, der alle er privatejede. De unge hingstene trænes i 100 dage, og godkendes de, så indgår de i avlen. Hoppe trænes i 60 dage.

Foruden de flotte heste så vi også en omfattende vognsamling.

Hele selskabet samlet i slotsgården til Den tyske Ridderordens hovedsæde Marienburg/Malbork.

Fra turen første stop i Wolin Nationalpark. Midt i billedet rejseleder Niels Kirkegaard og th. naturvejleder Krzysztof Grzegorsczy.

Turen fortsatte til det store danskejede landbrug Poldanor, hvor vi blev modtaget af vicedirektør Grzegorz Brodziak, der talte et meget formfuldendt dansk. Tilmed mestrede han også humoren.

Han fortalte, at efter murens fald, så den danske landmand Tom Axelgaard mulighederne for landbrug i Polen. I det nordvestlige Polen var der store statsgodser, der var dannet af de tyske godser, som var blevet forladt af deres ejere efter grænseændringen i 1945.

Tom Axelgaard valgte egnen, fordi der var tre store svinebrug med tilsammen 2200 søer. Arealet var på 3.500 ha. Både jord og bygninger blevet lejet af staten.

Området havde lav koncentration af svin, så derfor var risikoen for smitte minimal.

Tilmed var arbejdskraften tilstrækkelig

Nu er arealet på 15.000 ha, og der er 17.600 søer, nogle af grisene sælges til avl, mens resten fodres op til slagtning. En polsk gris vejer 85 kg. slagtet..

Der er 541 ansatte, og selskabet har et uddannelsesprogram for de ansatte.

Svineproduktionen er efter danske SPF-regler. Men de polske grise har en lavere kødprocent og bliver større, fordi man i Polen ikke har tradition for at spise så magert kød, som vi gør i Danmark.

Selskabets landbrug omfatter 20 gårde.

Der avles 3.000 ha med majs, men al kornavl er til svinefoder, og Poldanor har egen fodermølle.

Vi blev vist rundt og så biogasanlægget.

Poldanor købte i 1999 et falleret svineslagteri, der nu drives under navnet Prime Food. Her slagtes 9.000 svin dagligt.

I 1994 var der 125 ansatte nu er der 540, heraf er 48 fra dengang de var statsansatte, men de har formået at omstille sig.

Vi begyndte i kantinen, hvor vi fik dagens ret – nakkekam med kartofler, sovs og salat. Et udmærket måltid.

Kong Erik af Pommerens sarkofag i kirken i hans fødeby Darlowo.

Slagteridirektør Ove Jørgensen fortalte, og derefter var der smagsprøver på deres pålæg til hjemmemarkedet. Disse smagsprøver var også behagelige oplevelser.

Vi så derefter fodermøllen, hvor al svinefoderet produceres. Her fortalte lederen af fodermøllen, Niels Poulsen, hvordan man blandede de forskellige kornsorter, for at opnå det optimale udbytte af såvel avlen som foderet. Fodermøllen bruges også til tørring af raps.

Vi sluttede besøget på en gård med utallige svinehus, men da vi godt vidste, hvordan en so ser ud, blev det kun et hastigt kikk ind ad ruderne.

Vi forlod Poldanor, og var imponeret over det danske initiativ i Polen.

(Siden vores besøg har Poldanor modtaget en polsk pris for teknologi, men det er langt fra den første anerkendelse.)

Vi kørte til Gdansk, den gamle hanseby, hvor Anden Verdenskrig begyndte, og hvor Den frie fagforening "Solidaritet" satte det totalitære styre til vægs.

Hotellet lå lige ved den gamle bydel, og det gav mulighed til interessant udforskning af den historiske by efter et betydeligt aftensmåltid.

Lørdagen begyndte med en guidet tur i Gdansk. Vores dansktalende guide var blevet syg, men der kom en norsk-talende til erstatning, og hun var interessant at følges med. Gdansk blev hårdt medtaget under Anden Verdenskrig, men er nu genopbygget og fremtræder i fordums storhed.

Byturen sluttede på Solidaritetsmuseet.

Eftermiddagen bød på en tur til koncentrationslejren Stutthof. Her blev vi vist rundt, og efter dette besøg, havde vi fået nok af de to totalitære systemer – nazismen i Stutthof og kommunismen i Solidaritetsmuseet.

Søndagen samlede sig om besøget på Nordeuropas største borg Malbork. Anlagt i 1270'erne af den yngste af de tre store ridderordener fra korstogstiden, Den tyske Orden. Denne Ordens leder, højmasteren, besluttede i 1309 at flytte sin residens fra Venedig til Malbork, for at være på sikker grund, så det ikke overgik dem samme skæbne som Tempelherrene i Paris, der blev forfulgt af den franske konge og senere opløst.

I 1457 var tiden godt og vel udløbet for de gamle ridderordener. Højmasteren flyttede til Wien og Malbork blev overladt til den polske konge. Ved delingen af Polen i 1772 blev Malbork en del af det tyske rige og fik sit gamle navn – Marienburg – tilbage. I kejsertiden var det et at kejserens residenser og i nazitiden blev det skole for Hitlerjugend. Ved russernes indrykning i Tyskland ødelagdes slottet, men er nu genopbygget. Enkelte dele i det indre mangler, bl. a. kirken, men det er så retableret at det er kommet på Unescos liste over umistelige kulturværdier.

Hele borgen fylder 21 ha. Vi fik en meget interessant rundvisning i hele borgen og sluttede besøget i kælderen, hvor der er indrettet restaurant.

Det blev bemærket, at her på borgen var betegnelsen for den sanitære installation, som vi kalder "en hemmelighed", - "en dansker"!

Turen fortsatte derefter til byen Torun. Torun eksisterede allerede i 700-tallet, men Den tyske Orden flyttede den til den nuværende plads i begyndelsen af 1200-tallet og byen blev en af Ordenens vigtigste handelsbyer. I 1254 gjorde befolkningen oprør med Ordenen og ridderborgen blev ødelagt. Torun har aldrig lidt overlast af krig, og derfor er der mange huse bevaret fra middelalderen. I 1600-tallet opførtes mange fornemme huse og hele den gamle bymur fra 1200-tallet er bevaret. Byen er på Unescos liste over verdens

På det danskejede og dynamiske landbrug – Poldanor – blev vi orienteret om driften og vist rundt af vicedirektør Grzegorz Brodziak.

kulturminder. Vi kom til Torun midt på eftermiddagen og blev anvist vores hotel i den historiske bydel. Nogle valgte at tage en sejltur på Wistafloren og nød synet af den historiske handelsby fra søsiden. Andre gik en tur i byen. Vi samledes til middag på hotellet, hvor der serveredes vildsvin. På grund af hotellets gode beliggenhed var der også mulighed for at se sig omkring i løbet af aftenen eller opsøge hyggelige lokaliteter, der serverede godt øl.

Mandag formiddag var der mulighed for en guidet bytur der sluttede på et museum for de lokale specialiteter: honningkager, ingefærkager og peberkager.

Først på eftermiddagen var det tid at forlade Torun, da vi skulle nå vores hotel ved Szczecin, det gamle Stettin. Den gamle Hanseby blev stærkt ødelagt under Anden Verdenskrig, og er kun delvist genopbygget i gammel stil.

Vores hotel var på den gamle tyske herregårds Matzdorf – nu Maciejewo. Hovedbygningen var fra 1889. Den tyske godsejerslægt havde tjent sin formue på skibsfart. I kommunisttiden var der landbrugsskole på gården, men siden 1982 har der været hotel i hovedbygningen.

I denne sommer har den polske højesteret afsagt dom i et spørgsmål om tyske ejeres ret til den ejendom, som de blev tvunget til at forlade efter grænseændringen i 1945. Højesteret har i første omgang taget stilling til konfiskeret ejendom i perioden 1960-80. Den polske højesteret har givet de fraflyttede tyske borgere medhold i, at de har ret til igen at få rådighed over de fraflyttede ejendomme.

Tirsdag bød på et meget interessant besøg i Natos hovedkvarter i Szczecin. Efter at Polen var blevet medlem af Nato i 1999 flyttedes hovedkvarteret fra Rendsburg til Szczecin.

*Restauranten, der serverede mad fra middelalderen, serverede suppen i et brød.
(Foto: Henning Mortensen.)*

Vi blev modtaget af oberst S. Bo Bojesen og oberstløjtnant Erik Michaelsen, der fortalte om stedet mangeartede opgaver.

Vi sluttede besøget i byen med en herlig frokost i den gamle bydel. Vi fik et polsk pålægsfad, hvor vi kunne nyde landets herlige pølser m. m.

Efter nogen kørsel var vi tilbage i Wolin Nationalpark. Vi kom til byen, der er bygget over vikingetidens Jomsborg, og så en moderne vikingeby. Et barmhjertigt regnvejr satte ind, og vi søgte ly i nogle af vikingehusene. Derved blev vi skånet for resten af en rundvisningen.

Sidste ophold i Polen var en spændende restaurant i Nationalparken. En ung mand har bygget et træhus, hvor der i den ene ende er en stor grill.

Vor unge ven fra den første dag - naturvejleder Krysztow Grzegorsczy - var mødt frem og lempede os gennem aftenens program.

Her fik vi først en herlig suppe, der serveredes i et stort brød. Derefter kom et stykke kød med noget tilbehør af kål og meget andet. Det havde dog fået så meget af sojaflassen at det mest af alt smagte som indmaden af en forårssrulle. Tredje ret var en sild røget over bøgeløv. Der serveredes vodka til de varme retter suppleret med mjød og øl. På bordet stod endvidere juice og vand.

Der var annonceret et underholdende indslag med en falkoner. Vi så en pige gå lidt rundt med en falk, men opvisning kan man ikke kalde det.

Nogle af os dannede hold og skulle gætte lokale dyrestemmer og derefter efterligne dem. Præmien til alle deltagere var en vodka.

Besøget sluttede med kaffe

Mætte, tilfredse og en oplevelse rigere forlod vi restauranten og Krysztow.

Vi nåede færgen i Swinoujscie. Efter vi havde fundet vore værelser samledes vi til fælles afslutning i restauranten. Der ventede en farverig dram og derefter kom kaffen og tre lækre polske kager.

Vel ankommet til København skiltes vore veje, og vi kan nu se tilbage på en meget indholdsrig tur, som Niels Kirkegaard fortjener megen tak for.

OGN.

*Fra byvandringen i den fredede by Torun.
(Foto: Henning Mortensen.)*

Hopballe Mølle

Hopballe mølle ca. 1905.

Hopballe Mølle ligger ved Grejsåen få kilometer fra Jelling. Her har været vandmølle i mere end 600 år. I Møllebogen, der blev udarbejdet på grundlag af Den store Hartkornsmatrikel af 1688, står Hopballe Mølle for 3½ td. hartkorn.

I begyndelsen af 1700-tallet var møllen og gården ejet af Henning Ulrich Nees, som efterfulgtes af Peder Pedersen Møller. I 1769 købtes ejendommen af Lars Kiilstrup, som i 1786 solgte til Niels Jørgensen Ustrup. Otte år senere overdrog han ejendommen til sønnen Mikkel Nielsen (1765-1820), som i 1807 blev gift med Maren Sørensdatter (1786-1850). I 1820 døde Mikkel Nielsen og enken giftede sig med Anders Christensen, der kom fra Alsted Mølle ved Tørring. Fra dem nedstammer den nuværende slægt på Hopballe Mølle.

På Jelling Kirkegård ses deres gravsted, der er tæt på de to Jellingsten.

På støbejernskorsene står:

”Mikkel Nielsen Møller
f i Ensted 1765
d i Hopbakke Mølle 1820”.

”Anders Christensen
f i Alsted Mølle 1781
d i Hopballe Mølle 1837”.

”Maren Sørensdatter
f i Kragelund 29. 3. 1786
d i Hopballe Mølle 29. 3. 1850.

Mikkel Nielsen
Anders Christensen.
Med den første levede hun i ægteskab i 13 år,
med den anden i 16 år.
Var derefter enke og levede med kierlig
omhu for sine børn”.

Efter Maren Sørensdatters død i 1850 blev Hopballe Mølle og gård overtaget af sønnen Christen Andersen Christensen (1825-1878), der var gift med Caroline Dorthea Pedersen (1821-1894).

Efter Chresten Christensen død sad enken med ejendommen et år før hun overdrog den til sønnen Anders Carl Marius

Christensen (1851-1922). Han var gift med Karen Marie Mathilde Jørgensen (1856-1919).

Anders Christensen byggede i 1904 den nuværende hovedbygning og senere den store møllebygning i to etager til erstatning for en traditionel lav bindingsværksbygning.

På den tid var tilliggendet 84 tdr. land, hvoraf de 46½ var ager, 7 eng, 1½ mose, 23 skov, 1½ sø samt 4½ td. land til gårdsplads, have m. v.

Besætningen bestod i 1904 ad 15 køer, 8 stk. ungvæg og kalve samt 1 tyr. Der var 7 heste og 12 får. Årligt solgtes 60 slagtesvin.

Folkeholdet bestod af 1 fodermester, 3 møllersvende, 2 møllerelever, 2 karle til mølleriet, 2 karle til agerbruget, 2 piger og 2-3 daglejere. I høst og roer nogle mand ekstra.

I 1919 overtog sønnen Andreas Christensen (1882-1942) gården, der nu havde et tilliggende på 59 ha. Han var gift med Ingeborg Kastberg (1888-1942) fra Oddeund i Thy.

I deres tid ophørte mølleriet, og møllen blev ændret til elektricitetsværk, der forsynede et stort opland.

I en erindringsartikel - trykt i Landsbladet 1. februar 1972 - fortæller en tidligere kokkepige om livet på Hopballe Mølle i 1934:

”Det var et stort herskabeligt hjem. Foruden mølleriet var der landbrug og husdyrhold. Der var tre karle plus en ugift fodermester, og vi skulle være to tjenestepiger til at dele

Familien på Hopballe Mølle foran indgangen til gårdbutikken.

*Slægtsgården
Hopballe Mølle
ved Jelling er et
oplevelsessted med
gårdbutik, cafe og
selskabslokaler.*

arbejdet. Jeg var fæstet som kokkepige. Også dengang var der fem børn i huset, tre piger og to drenge, som var tvillinger og bare seks år – og et par livlige fyre at holde styr på. Det var sådan et godt hjem med mange gode traditioner. En af dem var, at posten hver dag fik et par skiver mad og en kop kaffe nede i køkkenregionerne hos mig. Jeg dominerede over et stort gammeldags køkken med hvidskurede borde og et kæmpestort komfur.

Der var også en tradition, at vi omkring højtiderne bagte brød i den store gammeldags ovn, først skulle der fyres og derpå rages ud og gøres klar, noget fru Ingeborgs mand og en af karlene påtog sig at gøre. Aftenen i forvejen blev dejen lagt, og tidligt den påfølgende morgen var der travlhed med at ælte og få sat brød på plader. Bagefter var der rugbrød, sigte- og franskbrød i hobevis, formkager og småkager, så man skulle tro, der var brød til evige tider, men – der var ingen det med traditionerne, som spillede ind. Alle, som kom inden for døren, skulle have en smagsprøve, og det blev efterhånden til en del. Jeg prøvede at påtale det unødvendige store indhug, det gjorde, men da jeg næste gang fik fridag, havde jeg også fået et halvt rugbrød og et sigtebrød i bagagebæreren på cyklen til dem derhjemme.

Fru Ingeborg havde et godt tag på arbejdet, kunne arrangere en smuk fest for små penge. Trediverne var jo ikke gode tider for bønderne, men møllen malede, og gårdens landbrug kastede af sig det, som det lod sig gøre, og et tilhørende savværk hjalp med at holde hjulene i gang.

Nogen har fortalt mig, at den dag, de to tvillingedrenge blev født, græd deres far af lykke. Nu var arvefølgen sikret! For mig at se var det en hel naturlig reaktion, om det forholdt sig sådan. Fru Ingeborg var for sit hjem det, som hjertet er for en krop. – Hun holdt af at komme ned i det store køkken og lave små sjove retter af forskellig slags. Fiskerester eller kød- og grønsagsrester blev lagt i et gratinfad og bagt i ovnen – og blev så til en rigtig himmerigsmundfuld at servere for familien.

Til det store folkehold skulle der andet og mere til. Det var faktisk en hyggelig stund, mens madaftalerne fandt sted. Måske lød der midt i det hele nogle hyggelige dunk i loftet og en rungende stemme lød ovenfra: Ingeborg! Som en hind, der tager flugten, var hun på vej op ad trapperne og fremme ved kontoret for at høre, hvad husherren havde på hjerte, måske drejede det sig kun om en kop te og en bid brød til en ventende kunde i møllen. Som enhver god kone kendte fru Ingeborg også sine pligter som værtinde her.”

Artiklen omtaler fem børn. Det er Gerda Mathilde (1914-1941), Karen Marie (1916-1992), Inger-Dorthe (1920), Anders (1928) og Jørgen (1928-1971).

Jørgen Kastberg Christensen overtog i 1966 Hopballe Mølle, der da havde et tilliggende på 185 tdr. land, heraf 65 ager og 110 skov. Han var gift med Mary, som han havde hentet i Canada. I 1967 begyndte de at have feriegæster.

Jørgen Kastberg Christensen døde i 1971, og enken førte gården videre indtil 1982, da sønnen Jon Brent Christensen overtog den. Han er gift med Helle Birgitte Christensen, der er grafisk designer.

De har børnene: Anne Louise, Jørgen, Frederikke og Christian.

Da Jon Brent Christensen overtog Hopballe Mølle i 1982 var der 115 ha foruden lidt skov. Nu er arealet det samme, men der er 86 ha skov, og jorden har siden 2006 været bortforpagtet.

På Hopballe Mølle har Jon Brent Christensen opbygget en stor kyllingeproduktion. I 2002 blev den omlagt til specialproduktion af velfærdskyllinger – en særlig majskylling der er større end almindelige slagtekyllinger.

Der var 180.000 kyllinger i hvert hold, og der producerede 7 hold om året. Nu er der 16.000 kyllinger i de fire haller og der produceres 5½ hold om året.

Den særlige Hopballekylling er blevet en stor succes, og den sælges bl. a. fra gårdens egen butik, der er indrettet i avlsgårdens sydlænge.

Gårdbutikken er indrettet sammen med en cafe. Fra cafeen kan man gå ud på en terrasse, hvor der er en betagende udsigt over mølledammen, æblehaven og grønsagshaven.

Cafeen tilbyder et særligt Hopballefad, med kylling tilberedt på fem forskellige måder. Disse variationer af kylling er en særdeles behagelig oplevelse.

Gårdbutikken sælger foruden Hopballekyllingen andre delikatesser og brugskunst, så det er et inspirerende sted at søge efter gaveideer.

Der er indrettet selskabslokale til 100 gæster, og cafeen leverer mad ud af huset.

Jon Brent Christensen vil skabe et oplevelsessted, og er i gang med at genskabe vandmøllens hjul og indrette møllehuset til conferencecenter.

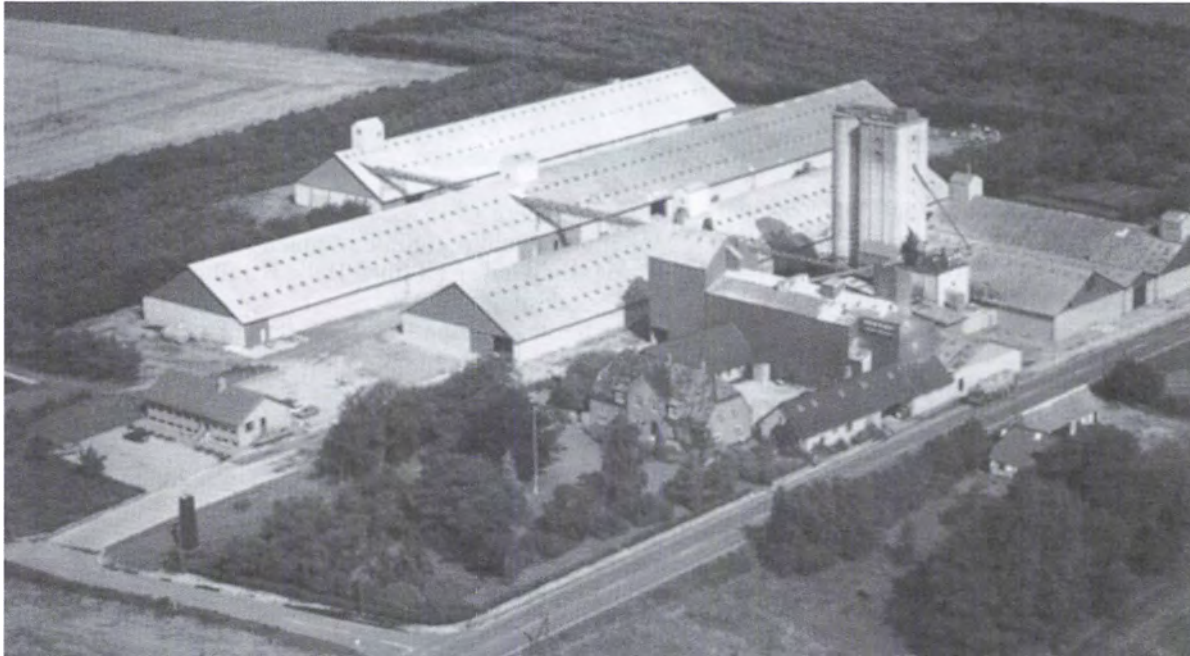
Hopballe Mølle har adressen: Hopballevej 56, 7300 Jelling. Åbningstider findes på [HYPERLINK "http://www.hopballe.dk/"](http://www.hopballe.dk/) www.hopballe.dk eller oplyses på telefon 75 85 37 54.

OGN

Inger-Dorthe Kastberg Høj Hansen og hendes mand pens. landdommer Poul Høj-Hansen i gårdbutikken. Inger-Dorthe er meget engageret i indsamling af oplysninger om sit hjem og sin slægt.

Emmelev Mølle

Emmelev Mølle
1977

Emmelev Mølle på Nordfyn er kendt som Danmarks eneste producent af biodiesel.

Mindre kendt er det, at Emmelev Mølle er en gammel virksomhed, der ejes og administreres af 5. og 6. generation.

Det hele begyndte i 1838, da møllebygger Adrian Johansen fra Nr. Nærrå blev opmærksom på Emmelev Banke. Det var lige stedet for en mølle, og kunne han købe det lille jordstykke med bygninger på banken, så vidste han, hvor der var en hollandsk mølle til salg.

Adrian Johansen var født i 1804 i Sdr. Nærrå, hvor forældrene havde et husmandsbrug. Den 20. maj 1838 blev han gift i Søndersø kirke med Maren Knudsdatter.

I H. Ellegaard Frederiksens bog "Emmelev Mølle i 150 år" berettes: "Maren og Adrian overtog 1. juli 1838 den lille jordlod på 2 skæpper 2 fjerdingkar og 2 ¼ album på Emmelev Banke. Sælgeren var selvejerhusmand Peder Knudsen, der tillige var både skrædder og hjulmand.

Et par måneder tidligere havde Adrian Johansen købt Ørritslev Mølle. Med i handlen fulgte en bevilling til at male gryn. Møllen var til salg, fordi den var for lille og skulle erstattes af en større."

Mølleriet var dengang et beskyttet erhverv, så ingen kunne oprette en ny mølle uden tilladelse. Adrian Johansen fik tilladelsen, dels fordi der manglede møllekapacitet på Nordfyn, dels fordi han var kendt af de andre møllere på egnen, som han havde arbejdet for som møllebygger.

Emmelev Mølle kom i gang, og da kornproduktionen i de næste mange år var stigende, fik møllen en stor kundekreds. Maren var et stort aktiv, for når møllegæsterne ventede på at få deres korn med hjem, så serverede hun både mad og drikke.

Mølleren solgte også malt til bøndernes ølbrygning, og Maren besørgede den nødvendige ølgær.

Adrian Johansen udviklede mølleriet, så han også kunne forsyne bagere og brændevinsbrændere med de nødvendige råvarer.

Indtil 1850 boede familien med møllersvend i det gamle stuehus. Dagligstuen blev også brugt som skænkestue for møllegæsterne. Da mølleriet gik godt, blev pladsen for lille så derfor opførtes et nyt stuehus – pænt uden at være prangende.

I ægteskabet var tre døtre. Den mellemste hed Birthe og hun blev forlovet med Nislevmøllerens søn, Claus Peter Julius Simonsen.

I 1868 afstod Adrian Johansen Emmelev Mølle til sin vordende svigersøn for 2.000 Rdl. samt en engangsftægtsydelse på 750 Rdl., idet de gamle møllerfolk skulle have frit ophold så længe de levede.

Den 20. juni 1869 blev Birthe Adriansen og Peter Simonsen gift, og hverdagen på møllen fortsatte som hidtil, men mølleriet stod foran store forandringer.

Med lov af 1852 var der fra 1862 givet frihed for mølleri, så enhver kunne bygge en mølle. På gårdene opførtes vindmøller, så man selv kunne male korn til dyrefoder. Dermed forsvandt en betydelig del af møllernes grundlag.

På Emmelev Mølle klarede man sig godt. Her købte man nye jordtilliggende og indrettede nye stalde og lader. Man forbedrede mølleriet, så det blev muligt at producere det fine mel, og affaldsprodukterne, det næringsrige klid, blev brugt til foder til gårdens egne dyr.

I 1890 havde Adrians gamle hollandske mølle ikke længere kapacitet nok, så derfor valgte mølleren at bygge en dampmølle som supplement til den gamle vindmølle. Det var en fremtidsikkert løsning, da en dampdrevet mølle gav uafhængighed af vind og vejr. Alternativet – en større hollandsk mølle – havde ikke løst kapacitetsproblemet.

Der blev bygget en ny lade og i 1900 købtes en gård på 46 tdr. land. De 21 tdr. land blev lagt til møllegården, mens sønnen Johan overtog gården med de resterende 25 tdr. land.

Dampmøllen blev en god indtægt, for når der manglede vind kom også omegnens møllere med korn.

I købstæderne blev der i slutningen af 1800-tallet oprettet store dampmøller, som i begyndelsen af 1900-tallet blev konkurrenter til møllerne på landet. De største købstadsmøller lå fortrinsvis i havnebyerne, og de var baseret på eksport af korn og kornprodukter. Da korneksporten ophørte i slutningen af 1800-tallet, efter det billige russiske og amerikanske korn havde udkonkurreret det danske, søgte købstædernes store møller at komme ind på det marked, som landsbymøllerne havde haft.

Udviklingen medførte også, at købmænd og brugsforeninger begyndte at handle med korn og foderstoffer.

Midt i denne kamp for overlevelse døde Peter Simonsen i 1905, 63 år gammel, og enken drev mølleriet videre til sønnen Simon overtog den i 1907.

Simon Simonsen var 36 år gammel, da han overtog hjemmet. Han besluttede at udskifte den gamle hollandske mølle med tidens mest moderne, en såkaldt keglevindmølle.

Den nye 40 fod høje mølle blev opført på den høje bygning ved siden af dampmøllen. Dampmøllen blev revet ned i 1919. Vindmøllen var i brug til 1961.

Den 23. maj 1910 giftede møller Simon Simonsen sig med den 20 årige Martha Andersen fra Egense Mark. Hun fik afskaffet serveringen for møllegæsterne. Driften blev lagt om, så når en kunde kom med korn fik han et tilsvarende kvantum med hjem, og dermed ikke længere hans eget korn. Mølleren anskaffede sig et hestekøretøj og ansatte en møllerkusk, som kunne hente kornet. Begge forandringer nedsatte ventetid og behovet for servering.

Simon Simonsen afskaffede toldekaret og indførte betaling for arbejdet. 50 øre for hver tønne.

Rationaliseringen af arbejdet på møllen frigav tid til andre opgaver. I 1910 opførte Simonsen en foderkagefabrik i Otterup. Den blev bygget ved siden af Otterup Station, og det betød, at råvarerne kunne leveres direkte fra jernbanen til produktionsstedet. Dengang blev slagtesvinene afleveret på stationen, så det vare nemt at tage foderblandingen med hjem.

Produktionen udvides så man også kunne lave foderblandinger på møllen.

Salget af foderblandinger gik godt indtil 1916, da importen af olie kager standsede p.g.a. krigen. Bygningerne i Otterup blev solgt.

Som helhed havde Emmelev Mølle en travl tid under Den første Verdenskrig. I 1919 blev den gamle dampmølle revet ned og erstattet med en petroleumsmotor. Den blev i 1927 udskiftet med en dieselmotor.

I 1911 havde man fået indlagt elektricitet, men vekselsstrømmen var svag og forsyningsikkerheden ringe, så man var nødt til at have alternativer.

I 1923 byggede Simonsen en hel ny hovedbygning. Senere fik han opført ny lade samt heste-, ko- og svinestald.

Mellemløbet var præget af solid fremgang med forarbejdning af rugmel og grutning af korn. Handlen med korn, foderstoffer og kunstgødning fik et opsving. Endnu var der ikke tale om nogen større egenproduktion. Varerne indkøbtes til videreforhandling hos de daværende store producenter eller importører.

Først efter Den anden Verdenskrig gik man ind i foderstofproduktionen.

Besættelsestiden med mangel på mange ting også på kul og olie medførte at keglemøllen på Emmelev Mølle gik dag og nat, når der var tilstrækkelig vind. Tiden var besværlig for mølleren. "Centralkontoret for indkøb af korn og foderstoffer", "Statens Brødkorn" og "Direktoratet for vareforsyning" gjorde deres til at det administrative arbejde blev en byrde for mølleren. Hertil kom kontrollanterne. De mange restriktioner og foranstaltninger var også en belastning i det daglige arbejde.

I 1941 overlod Martha og Simon Simonsen Emmelev Mølle til sønnen Peter Simonsen, der samme år var blevet gift med Esther Nicolaisen.

De gamle møllerfolk blev boende på møllen. Simon døde i 1953 og Martha i 1973. Begge blev de 83 år.

Landbrugets modernisering medførte at den traditionelle mølledrift ikke længere var rentabel. Hver gård havde sin egen kværn til formaling af korn til husdyrfoder. Derimod var der et behov for afsætning af de efterhånden store mængder korn, som blev produceret. Tilmed var der opstået et marked med foderstoffer og kunstgødning.

Allerede i 1952 indstillede Emmelev Mølle melproduktionen, og opførte lagerbygninger med korntørreri. Senere begyndte Emmelev Mølle egenproduktion af svine- og fjerkræfoder og senere kvægfoder.

Emmelev Møllens omstilling fra landsbymølle til industrivirksomhed var en realitet, da det nu var fremstillingen af foderblandinger, som var virksomhedens produkt. I 1969 blev virksomheden omdannet til et aktieselskab. Samtidig blev Peter Simonsens tre sønner: Helge, Bjarne og Arne Simonsen optaget som medejere af virksomheden.

Emmelev Mølle havde en god markedsandel op Nordfyn, men for på længere sigt at kunne skabe indtjening til de nødvendige investeringer blev det besluttet at etablere afdelinger andre steder på Fyn. I 1980 var Emmelev Mølle blevet en virksomhed med 6 afdelinger på Fyn og Langeland.

I begyndelsen af 1990'erne blev investeret i en oliepresse sektion som supplement til foderstofvirksomheden.

EU landbrugspolitikken var i 1992 blevet lagt om og braklægningsystemet indført - et system der skabte mulighed for nonfood produktion - eller som man ville sige i dag - energiproduktion. I den nordfynske virksomhed investerede man i rapsmølle med henblik på at forarbejde vegetabiliske olier som supplement til foderstof produktionen, og med en vision om at forarbejde danske rapsfrø til dieselolie. Da Emmelev solgte sin foderstofaktiviteten i år 2000, var vejen banet for at man i 2002 kunne producere den første danske biodiesel.

I 1946 blev 11 % af de danske landbrugsarealer benyttet til produktion af foder til (arbejds-)hestene. At producerer energi på de danske marker er ikke noget nyt fænomen, og med de stigende problemer med CO2 udledning fra ikke mindst

I dag er der 50 ansatte på møllen hvor der arbejdes i 5 holdsskift.

Rapsfrøene forarbejdes dels til rapskager og dels til biodiesel. Rapskagerne anvendes til foder, primært til kvæg, fjerkræ og fisk. Rapsolien videreforarbejdes til biodiesel

OGN

Fra Fynskredsens besøg på Emmelev Mølle. Direktør Bjarne Simonsen foran olieselskabets domicil. (Foto: Henning Hansen.)

1864 - et tidsbillede

*Af docent, dr. phil.
Erik Helmer Pedersen*

I min barndoms skole i Harritslev på Nordfyn brugte vi som hundredtusinder af andre landsbybørn før og efter os Nikolaj Nielsens klassiske "Danmarkshistorie. Fortalt for Børn". Det var midt i krigens tid, og vi modige, fædrelandssindede drenge følte den største afsky for de tyske besættere. Derfor fandt vi Nikolaj Nielsens tekst om "den anden sønderjyske Krig" alt for tam. Den burde have naglet tyskernes umættelige erobringslyst fast med syvtommersøm. Næsten 70 år senere har jeg genlæst den famøse tekst og jo, jeg huskede rigtigt. Formuleringen kunne være læst af en Hitler uden at fremkalde et frådende raserianfald. Jeg slår da tilbage til bogens titelblad. Den bærer stadig den gamle overskrift, men nedenunder kommer det nok så afgørende: "Ændret udgave ved E. Nielsen. 25. Oplag, 1935". Mine ældre søskende læste efter 22. oplag, 1930. Den har alene Nikolaj Nielsen som forfatter og bærer påskriften "Anbefalet af Undervisningsministeriet 1889". Jeg sammenholder derefter de to skildringer af 1864. Krigshandlingerne refereres stort set ens, men alle Nikolaj Nielsens hædrende ord om de danske soldaters heltemodige kamp mod overmagten er konsekvent luget bort. En P. Munch kunne have godkendt skildringen, og det har han måske også gjort.

Det er ikke stedet her at skildre krigens gang i detaljer, men snarere at se på, hvorledes det danske bondesamfund gennemlevede disse for vort land og folk så prøvende tider. Dog må vi have fastlagt mønstret i krigens gang og førelse. Der var to hovedpersoner i dette drama, vel nok det største i vor historie. Den ene var politikeren og biskoppen D. G. Monrad, den anden overgeneralen Chr. de Meza. Monrad, den drivende kraft bag Junigrundloven, havde siden 1849 spillet en tilbagetrukket, men betydningsfuld rolle i dansk politik. Han ville principielt bevare den dansk-tyske helstat i dens tre dele: kongeriget Danmark og de to hertugdømmer Slesvig og Holsten plus Lauenburg, mens flertallet af hans kolleger ville knytte Slesvig tæt sammen med Danmark med Ejderen som grænse mod tyskheden. Holsten med dets tyske sprog og kultur, oven i købet medlem af det tyske forbund af 1815, opfattede dog snarere Slesvig som en tysksindet nabo-stat og kunne da påpege, at tysk var det officielle sprog helt op mod Nordslesvig. De tyskorienterede befolkningsdele i de to hertugdømmer, en bevægelse, som ofte benævnes som "slesvigholstenismen", og med dem det tyske forbund med Prøjsen og Østrig i spidsen kunne derfor ikke acceptere den danske Ejderpolitik, sådan som den blev kundgjort gennem en såkaldt "fællesforfatning" november 1863.

Under indtryk af det ydre pres søgte det officielle Danmark og nu med Monrad som regeringschef for en stund at vende tilbage til helstatspolitikken, men da folkestemningen

entydigt udpegede Ejderen som danskhedens naturlige sydgrænse, måtte Danmark med Monrad i spidsen forudse et væbnet opgør med den nok så aggressive tyskhed. Allerede juleaftensdag havde tyske tropper besat Holsten, og efter en måneds nervekrig gik Prøjsen og Østrig natten til 1. februar 1864 over Ejderen for at besætte Slesvig.

Her kommer omsider dramaets anden hovedperson, general de Meza ind på scenen. Han, en spøjs type af en højtstående officer at være, havde udmærket sig på fornemste vis under Treårskrigen 1848-50. Som hærens ledende skikkelse var han formand 1855-57 for den befæstningskommission, som afsluttede flere års forsvarspolitiske drøftelser. Ifølge dennes betænkning skulle man bruge danskhedens gamle sydvold Dannevirke som centrum for "hovedfrontalforsvaret", og da de Meza julen 1863 blev overgeneral for den mobiliserede hær, forsøgte han i sidste øjeblik at få bygget de nødvendige kanonstillinger m.m. Barakker til mandskabet nåede dog ikke længere end til tegnebrættet. Bevillinger til forsvaret har aldrig haft høj prioritet i Danmark. Store fjendtlige styrker var i mellemtiden kommet tæt ind under volden, og da de Mezas forholdsordre gik ud på at holde hæren intakt, besluttede han efter et krigsråd at rømme Dannevirke om aftenen 5. februar. Lige siden har man diskuteret det fornuftige i denne disposition og ikke mindst det spørgsmål, om Monrad under sit besøg hos de Meza, oven i købet i selskab med den nye konge, Christian IX, mere eller mindre direkte havde accepteret beslutningen. General de Meza blev afskediget og døde kort efter, overbevist om at han var blevet offer for et justitsmord.

Alle med det mindste kendskab til Danmarkshistorien ved, hvordan det siden gik. Fjenden bemægtigede sig på kort tid hele den jyske halvø, og efter et delæggende bombardement stormede de skanserne ved Dybbøl 18. april. Et venligsindet England kaldte nu til fredskonference i London, men Danmark sprængte til sidst denne, da man ikke kunne acceptere en international voldgift om en deling af Slesvig i en større tysk del og en mindre dansk. Krigen genoptoges da, indtil Danmark søgte våbenhvile 20. juli, og 12. november måtte kongen underskrive fredstraktaten. Danmark måtte mod visse kompensationer afstå begge hertugdømmer samt "erstatningen" for Norge efter 1814, det lille hertugdømme Lauenburg.

I god tid havde man mobiliseret store dele af hæren, og i tusinder af danske hjem indebar det en smertefuld afsked med den bortdragne landssoldat. Hver enkelt familie håbede naturligvis på, at netop deres kære måtte vende uskadt tilbage, og de bevarede dagbøger og breve fra den tid fortæller den samme knugende historie om det følelsesmæssige pres, der i den anledning lå på begge parter. I alt for mange tilfælde kom der blot en upersonlig melding via sognefogden om, at netop deres søn eller broder var faldet eller lå hårdt såret på et lazaret. Rømningen af Dannevirke og stormen på Dybbøl fylder naturligvis meget i brevene til hjemmet. Dannevirkefolkene måtte overvinde træthed og søvnmangel og stavre sig ud på sneglatte veje, mens kulden gik dem til marv og ben. Mange gik simpelthen og sov. En befalingsmand opdagede til sin forbavselse, at han indledte marchen foran de hestetrukne vogne, og da han vågnede rigtig op igen, så han hestene bagfra.

En rytterkorporal erfarede ved samme lejlighed, at hesten var hans bedste ven i nøden. Vel ankommet til natkvarteret

lagde hesten sig prompte ned og strakte sine trætte ben, og dernæst fulgte rytteren efter og fandt sig et varmt leje ovenpå dyret eller mellem dets ben. Hesten rejste sig ikke op, før dens herre var kommet sikkert på benene igen. Da vor rytter senere når til Kolding, synes heldet på ny at tilsmile ham. En ung, enlig kvinde inviterer på middag og sætter sig over i sofaen ved hans side og deler en halv flaske portvin med sin beredne gæst. Skal man tro ham, slipper han dog ud, inden hun får lindet for meget på de blanke uniformsknapper... Karl Larsens århundredgamle brevsamling "Under vor sidste Krig" (1897) er stadig god læsning, også fordi den dokumenterer, at det er svært at skelne mellem ven og fjende, når eksempelvis en gudstjeneste bliver afbrudt ved, at et tysk militærorkester svinger ind på pladsen til tonerne af "Den tapre Landsoldat" og derefter fortsætter med en salmemelodi, "medens de alle knælede med Hænderne for Øjnene og bad".

Meldingerne fra stormen på Dybbøl beretter den samme grufulde historie om den håbløse kamp mod en professionel slagtemaskine, hvad enten dens granatregn sprængte alt i stumper og stykker, eller den fornummet bag halmsække hoppede hen over alskens forhindringer for i næste øjeblik at lade de moderne bagladegeværer udspy en dødbringende salve mod de i enhver henseende ubeskyttede forsvarere.

Soldaterbrevene fortæller dog også en anden historie end død og lemlæstelse.

"Har I faaet Sæden i Jorden", vil en gårdmandssøn vide i begyndelsen af maj, hvor han selv ligger på sygehuset i Rudkøbing, fordi hans tornyster, heldigvis må man vel tilføje, har skaffet ham en slem byld på ryggen. Konen derhjemme kan berolige ham og tilføjer: "Kære Mand, vores Kreaturer ser meget godt ud. Jeg har jo en stor Kalv, som du vil blive glad ved, og vores Faar har faaet tre Lam...". En fynsk husmandssøn ynkes senere over den skændige behandling, der er blevet "disse stakkels Jyllændere" til del under den tysk-østrigske besættelse, og fra sin post i Vendsyssel ser han frem mod den glædens dag, hvor "jeg kan komme til at beskue dig, min højtelskende Ven og leve hos dig for bestandig...". De mange kærlige breve, han i månedsvis har fået fra sin lidt ældre kone, har givetvis forsødet det barske liv i felten.

Bag fronten, hvor den nu end befandt sig, gik livet stiltfærdigt videre. Den patriotiske følelse bevilgede nok den dårligst stillede i landsbyen lidt flere goder end ellers, men indkaldelserne gjorde et slemt indhug i arbejdsstyrken, hvortil kom attraktionen fra jernbanebyggeriets noget højere lønninger. Folkemanglen satte skub i en begyndende mekanisering på de lidt større bedrifter; såmaskiner afløste sædemanden, og tærskemaskinen erstattede plejlen. Høstmaskinen var introduceret, men var fortsat for dyr. Kornpriserne viste faldende tendens, men så fodrede man større partier op. Kohold og svineproduktion tegnede fremtiden. Grovfoderet kunne suppleres godt gennem roedyrkning, også kaldet "skotsk agerbrug". Skotland var for mange unge fra større gårde selve lærestedet i 1860'erne. Med den tysk-fødte Edw. Tesdorpf, Orupgård og andre meningsdannere i spidsen orienterede man sig i det hele taget vestover. Og da briterne efterspurgte flæsk i form af bacon, burde man producere det selv på moderne slagterier i stedet for at sende fedesvinene sydover via geschäftige opkøbere fra Kiel eller Hamburg. Det krævede blot, at man byttede landsvinet ud med forældede engelske racer, først og fremmest Berkshire. Ugeskrift for Landmænd videregav en rapport fra Højerkannten juli 1864, hvor man i stærke toner beklagede sig over, at eksporten af får til det givtige engelske marked nu var gået rent i stå, "og aaben er kun Veien til Hamburg".

Husdyrbrugets fremvækst kunne især spores på de mindre bondebrug, men husmoderens mejerifaglige kvalifikationer

levede ikke op til de kvalitetskrav, man måtte stille til eksportsmørret. Flere steder forsøgt med fællesmejerier, sådan som det på foreningsbasis praktiseredes i osteproducerende lande som Schweiz og Frankrig, men leverandørerne snød ofte mejeristen og dermed sig selv ved at spæde sødmælken op med vand.

Dansk landbrug var på fremmarch fra 1860'ernes begyndelse, ingen tvivl om den sag. Krigen i 1864, dens byrder og menneskelige omkostninger ufortalt, var i forhold til landbrugets prosaiske hverdag nærmest for en parentes at regne. Trods en regnfuld august-september overtraf høsten 1864 alle forventninger, og et mildt efterårsvejr tillod markarbejdet at fortsætte hen mod jul. En slem maj-junitørke 1865 skabte lidt bekymring, men bremsede ikke for en fremgang, hvor landbrugseksporten 1865-66 satte rekord, og hvor mange spurgte, om ikke ejendomsprisernes fortsatte himmelflugt en dag ville standse. Det gjorde de ikke de første 15-20 år eller mere.

Betød krigen i 1864 et nederlag for Danmark? Som tosproget helstat tabte vi stort, 2/5 af vort areal, men inden da havde en magtfuld, ja militant tyskhed rykket sine grænsepæle langt op i Slesvig. Kongerigets landmænd havde i årtier konkurreret hårdt med deres kolleger fra de to hertugdømmer, men takket være en fordobling af kongerigets landbrugsproduktion over 20-30 år var man efterhånden kommet på højde med konkurrenterne, ja havde endog overfløjet dem på flere punkter. Og ikke så snart som freden var underskrevet, genoptog man forretningsforbindelserne. I april 1865 åbnedes efter Edw. Tesdorpf's ihærdige forarbejde en fast skibsrute mellem København og Leith i Skotland, og fra Lolland rapporteredes om de gode priser, man havde opnået på at sende fedesvin med den nye dampskibsforbindelse til Kiel.

Hvad udad tabes, skal indad vindes. Med rette eller urette er denne lidt fri gengivelse af H. P. Holst's patriotiske sentens fra 1872 blevet tillagt hedeopdyrkningsens største navn, Enrico Dalgas, som i øvrigt gjorde krigen i 1864 med, så at sige skridt for skridt. Dermed var skabt et motto for den indre genrejsning, som vitterlig fandt sted i Danmark efter 1864. Hertil ville en datidig landmand nok have bemærket, at man rigtignok havde været i gang længe før 1864 med at gøre landet større indadtil. Udviklingen tog måske større fart efter den skæbnsvangre dato, men fundamentet var lagt forinden. På alle niveauer fandt da en storstilet landvinding sted, og udviklingen fortsatte støt århundredet ud og mere til. Da Nordslesvig efter mange års trældom under prøjsisk åg vendte tilbage til Danmark, måtte man sande, at landbrugsudviklingen var gået langt stærkere nord for Kongeåen end syd for denne, hvor forældet tysk landbrugspraksis havde sat sine spor. Den berømte tyske landbrugsøkonom Friedrich Aereboe (1865-1942) blev aldrig træt af at lovprise den danske landbrugs omlægning til husdyrbrug; efter hans opfattelse burde tysk landbrug dér havde taget ved lære for at undgå de sviende tab på den agrare front. Til gengæld havde de kongerigske danskere pålagt sig selv det åg altid at opfatte 1864 som nederlagets bitre stund. Venstreradikalismen i dansk politik har ligefrem gjort det til et fast og efterhånden noget frønnet forankringspunkt. Vi overlevede og lidt til.

Tobaksnydelse

Tidligere informationschef ved Skandinavisk Tobakskompagni Niels Gustav Bardenfleth forklarer i al korthed tobakskens kulturhistorie således: "Desværre ved vi ikke nøjagtigt, hvornår tobakken kom til Danmark, og vi ved heller ikke, om danskerne måske først lærte planten at kende som lægeurt.

Efter alt at dømme er de to anvendelsesområder dukket op herhjemme nogenlunde samtidig engang omkring år 1600 - og det er sikkert sket i Helsingør, hvor alle skibe med ærinde til Øresundskysten eller Østersøområdet måtte ankre op for at betale Øresundstold til den danske konge.

Måske har borgerne i Helsingør også været de første danskere, der begyndte "at drikke tobak", som man kaldte den nye eksotiske nydelse. Formodningen underbygges af, at vi netop i Helsingør finder den første skriftlige omtale af fænomenet i en dødsboopgørelse fra 1606, hvor der opregnes 12 tobakspiber til en værdi af ½ mark.

Det var piberygning, der hurtigst slog an – og datidens tobakspiber var kridtpibe; lidt misvisende betegnelse, da piberne altid var fremstillet af hvidbrændt ler. I slutningen af 1600-tallet kom snustobak og skrå på mode i de toneangivende kredse og var op gennem 1700-tallet udbredt i alle samfundslag.

Cigarer fik først deres gennembrud under Napoleonskrigene, da cigarrygende spanske lejesoldater drog gennem Europa. I Danmark blev det første privilegium til cigarfabrikation udstedt i 1813.

Spaniolerne var også de første europæere, der røg cigaretter. Fra Spanien bredte "papircigarene" sig langs Middelhavet til Tyrkiet og Rusland, og under Krimkrigen (1853-1856) lærte de engelske og franske soldater at ryge cigaretter af deres russiske og tyrkiske våbenfæller. I Danmark begyndte den første cigaretfabrik i Vimmelskaftet i København i 1878."

Med vor tids rygepolitik bliver tobaksnydelsen omfattet af svenske "snuser" og tobakskonfekt.

Viceadmiralinde Emma Gad, der i 1918 udsendte sin lærebog i takt og tone for de nyrige, fandt det upassende at ryge i spisestuen, men selvfølgelig samledes herreerne efter middagen i herreværelset til cigar og damerne i fruens stue til cerut eller cigaret.

Hun skrev: "Den stadig om sig gri-bende Nydelse af Tobak gør sig selvfølgelig ikke mindst gældende i Selskabslivet, og ved et større Selskab er Luften ofte tyk og blå af røg, saa snart maaltidet er sluttet. Hvor hensynet til en eller flere bedagede Damer ikke gør sig gældende, ryges der i alle Stuer.

Damer må nødig træde hindrende i Vejen for Rygning. Naar de har ondt ved at taale den, maa de blive hjemme.

Man kan ikke i Selskab ryge medbragte egne cigarer, med mindre man af sundhedshensyn beder om tilladelse dertil.

Kun i en mere fortrolig Kreds bydes der cigaretter ved Middagsbordet mellem retterne. Ved bortgangen tænder man den dertil beregnede Cigar".

Postmesteren sad i sin lænestol og nød en god cigar og siger til sin gæst, en god cigar fordærves, hvis den får lov til at gå ud. Hvertill hustruen bemærkede: Det gør en ægtemand også!

OGN

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Nyt fra kredsene

Nordsjællandskredsen

Kredsen indbyder til udflugt søndag den 7. september 2008, hvor vi skal se landbrug med malkekøer og vikingskibe.

Kl. 13.00 mødes vi hos Lis og Søren Jensen Brandbjerggård, Skuldelevvej 50, 4050 Skibby. De har en besætning på 200 køer og leverer al deres mælk "direkte" til Irma.

Kl. 14.30 drikker vi kaffe på Sønderby kro, derefter går turen mod Roskilde.

Kl. 16.00 besøger vi Vikingskibsmuseet i Roskilde, hvor vi får en rundvisning på ca. 1 time.

Kl. 17.00 kører vi til hotel Søfryd i Jyllinge, hvor vi spiser middag ca. kl. 17.30.

Turen koster 360 kr., tilmelding senest 30. august til Jens Brogaard Jensen tlf. 47 52 99 18 eller 47 52 90 69

Familie venner og bekendte er naturligvis også velkommen

Jens Brogaard Jensen

Ribekredsen

Aftenudflugt den 11. juni til Ribe var interessant og havde samlet et halvt hundrede medlemmer.

Vi fik forevist virksomheden "Dansk Træindustri", der forarbejder rådt træ (tørring og opskæring) til videre forarbejdning i andre virksomheder foruden træpiller og -paller. Virksomheden, der har 120 ansatte, arbejder i døgn drift.

Efter virksomhedsbesøget drak vi kaffe på restaurant "Sælhunden". Her kom tidligere lærer Børge Wulff Lorentsen, og fortalte om Ribe. Den planlagte byvandring blev aflyst, da det regnede voldsomt, men Wulff Lorentzen udvidede sit foredrag om Ribe.

Udvalget

Vendsysselkredsen

Den 9. juli var kredsen på besøg på Hirtshals Andelsmejeri, de fremmødte fik set et nyt og velfungerende mejeri, som er udvidet flere gange i de sidste 10 år, den sidste udvidelse blev indviet den 5. januar 2008 af Hirtshals pigen, Justitsminister Lene Espersen.

Efter en god rundvisning, var mejeriet vært ved forskellige smagsprøver. Efterfølgende var der generalforsamling, og mejeriet var vært ved aftenkaffen.

Ved den efterfølgende konstituering valgtes; Niels Ole Volhøj, Tornby til

ny formand. Bestyrelsen består nu af, foruden formanden, Poul Olesen, Høgsted, Johanne Marie Poulsen, Understed, Anne Birgitte Bruun, Hørby og Poul Erik Jensen, Sdr. Harritslev.

Niels Ole Volhøj

Vejlekredsen

Vejlekredsen afholdte sommerudflugt den 17. juni. Her mødte 45 medlemmer hos Else og L. Chr. Laursen, Give, hvor vi nød den medbragte kaffe i deres dejlige have. Vejret var lige til pas til formålet. Laurits Christian fortalte om gårdens historie og landbrugets drift. Avlsbygningerne er tømt for dyr og er lavet om til forskellige udlejningsformål.

Turen gik herefter til Brande, hvor vi besøgte Axel Månsson og dennes store frilandsgartneri.

Gartneriet har specialiseret sig i frisk salat. De leverer blandt andet 80 % af icebergssalat til de danske supermarkeder. Endvidere har gartneriet en stor løgproduktion, heraf en del økologisk.

I sæsonen har Månsson ca. 150 medarbejdere ansat i gartneriet, hvoraf mange af dem er østeuropæer. Et meget interessant besøg.

Dagen sluttede i den gamle brugs i Givskud. Her har Birgit Therkildsen indrettet "Spisestedet". Hun har plads til ca. 50 personer til selskaber. Her fik vi dejlig mad til meget rimelige priser. Alt i alt en særdeles vellykket dag.

Næste møde er vores generalforsamling, tirsdag den 28. oktober 2008, kl. 19.00. Mødet er henlagt til Kolding Herreds Landbrugsforening. Her vil formanden Asger Christensen fortælle om sit landbrug.

Steffen Buch Juul

Midtjysk kreds

Lørdag den 21. juni besøgte vi Kauergaard Avlscenter ved Thorning hos Dorrit og Jørgen Salhøj Rask.

Der er 600 søer på Kauergaard til opformering og der dyrkes 260 ha. For nyligt er Jørgen Rask blevet omtalt i Jyllands Posten for et staldbyggeri med en æstetisk udseende. Ægteparret har desuden bygget ny bolig, der i stil bryder med tidligere kendt stuehusbyggeri.

Vi samlede foran det nye stuehus, og efter velkomsten hørte vi om byggeriet af nyt stuehus og nye stalde samt om avlsarbejdet. Vi så os om i stuehus, kom gennem maskinhuset til familiens hestestald, der er indrettet i en ældre

bygning, men som var fornemt indrettet. Derefter kørte vi til gård 2, hvor der også er et nyopført staldkompleks samt kapacitet til kornopbevaring.

Aftenen sluttede på Blicheregnens Museum i Torning, hvor der serveredes kaffe og derefter afholdte generalforsamling. Niels Jensen og Jens Skytte var på valg og genvalgte.

Aftenen sluttede med en frisk debat om landbrugets fremtid. Det var Jørgen Rask som lagde op til debatten. Han er både landmand og politiker, idet han er medlem af Silkeborg Byråd for Venstre.

Inden vi forlod museet, var der mulighed for at se sig om i udstillingen, ikke mindst fordi der er en særudstilling med gårdmalerier fra egnen.

Kreds besøger den 9. oktober 2008 kl. 19 Dragsbæk Maltfabrik, Oddesundvej 42, 7700 Thisted, der i 2006 blev overtaget af Fuglsang Maltfabrik, som herved blev en af de største aktører på det danske maltmarked. Bryggeriet S.C. Fuglsang blev etableret i 1865 i Haderslev, og er et af Danmarks ældste bryggerier under ledelse af familiens 5. generation. I 1879 var bryggeriet så vel etableret, at man besluttede at bygge eget malteri. Maltfabrikken eksporterer ca. 75 % af produktionen, som er på 50.000 tons årligt.

Direktør Kristian Fuglsang vil være til stede under besøget, og rundvisning og diskussion vil tage ca. 1½ time.

Efter besøget serveres der kaffe og brød på Restaurant Bryggen, Sydhavnsvej 9, 7700 Thisted.

Ejgil Overby

Bornholmskredsen

Tirsdag den 17. juni havde vi udflugt til Vingården Lille Gadegård, det blev en dejlig aften med fint vejr.

Der blev først vist rundt i vinmarken af "vinbonden" Jesper Poulsen, der er en livlig fortæller. Vi fik en gennemgang af arbejdet med vinplanterne, som kræver stor omsorg.

Jesper Poulsen begyndte for nogle år siden med at dyrke vin, og det har været en succes. Det er ikke hvert år det giver lige meget, men i år med meget sol er det bedste, tørke betyder ikke noget for planterne har meget dybe rydder, en regnfuld sommer er ikke godt. Hans værste fjender er trækfugle om efteråret.

Jesper sælger kun vin til lokale butikker. Om sommeren bliver der arrangeret grillaftener, hvor der først er rundvisning og hvor man senere kan nyde vinen og grillmaden.

Før kaffen fik vi smagt på vinen, som vi godt kan anbefale.

På generalforsamlingen var der genvalg af Carsten Jørgensen, Henrik Tolstrup og Inger Jacobsen.

Mogens Frigaard

Fynskredsen

Den 24. juni mødte 95 medlemmer frem ved Gyldensteen Slot, hvor kammerherre Frants lensgreve Bernstoff-Gyldensteen modtog os. Han fortalte om herregårdens historie og om hans slægt, der har været på Gyldensteen siden 1719. Vi gik en tur rundt om hovedbygningen, der er et prægtigt renæssancehus fra 1640, undervejs hørte vi om husets indretning og istandsættelse.

Der hører 1900 ha til Gyldensteen Gods, heraf er de 1200 ha agerjord. Godset har specialiseret sig i frilandsgartneri, hvor der er 220 ha med spiseløg. Løgene leveres færdigpakket til Dansk Supermarked og Rema. Der er yderligere 80 ha med bl. a. kartofler og knoldselleri. Forbrugerne vil vide, hvorfra deres fødevarer kommer. Fødevarernes historie har fået betydning.

Godset har anlagt en 70 ha stor golfbane nær Bogense, og her vil man udvide med ferieboliger.

Lensgreven er en levende fortæller med sine meningers mod. I 8 år har han været borgmester i Bogense Kommune, men stoppede ved forrige kommunevalg. Bl. a. sagde han, at indtil for et år siden var det nærmest landsskadelig virksomhed at dyrke fødevarer. Nu er fødevarer ved at blive en mangelvare, og så er situationen helt anderledes.

Efter orienteringen kørte vi gennem markerne til diget, hvor lensgreven fortalte om opdyrkningen af de 400 ha inddæmet eng, som i 1962 blev høstet for første gang.

Kl. 12. ventede frokosten på Gyldensteen, hvor Gyldensteen golfklub havde arrangeret frokost i lensgrevens hangar. En lækker buffet, der forklarer, hvorfor så mange dyrker denne sport.

Efter frokosten besøgte vi Emmelev Mølle. Direktør Bjarne Simonsen, der er 5. generation på møllen, fortalte om sin moderne industrivirksomhed, hvor der produceres biodiesel.

(Se omtalen side 8).

Derefter besøgte vi Glavendruplunden. Her fortalte Carl Martin Christensen om den gamle skibssætning, runestenen med Danmarks længste runeindskrift og de nyere mindesten.

Dagen slutter med kaffe og hjemmebagt kage hos Kate og Carl Martin Christensen på Kåregård. En hyggelig afslutning på en meget indholdsrig dag.

Kredsen indbyder til **teateraften** tirsdag den 10. februar 2009 i Odense Koncert-hus.

Vi mødes kl. 17,00 og indleder aftenen med spising i Radisson SAS H C Andersen hotel, Claus Bergs Gade 7. Der serveres en 2 retters menu.

Kl. 19.30 går tæppet for Donizittis herlige opera Elskovsdrikken, en løssluppen og ægte italiensk komedie.

Der er reserveret 50 billetter, som vi har på hånden til den 20. oktober

Pris: Middag og billet: 525 kr.

Tilmelding senest den 6. oktober til Mogens Andersen på tlf.: 65 95 80 22 eller Karen Jacobsen 64 71 23 60.

Parkering ved Koncerthuset.

Betaling senest den 13. oktober til Hans Juul Holmegaard, Rynkebygade 64, 5350 Rynkeby enten på check eller overføres til konto: 0745-7650517436. (Husk afsender!)

Mogens Andersen.

Århuskredsen

Tirsdag, den 28. oktober 2008 afholdes efterårs mødet med generalforsamling.

Vi samles kl. 19.00 i "Den gamle Stald" Landbrugsmuseet, Gl. Estrup, Randersvej 4, Auning.

Først vil Slægtsgårdsforeningens landsformand Peder Mouritsen fortælle om nogle af sine tanker og aktiviteter. Derefter afholdes ordinær generalforsamling.

Sommermødet den 17. juni blev en dejlig aften, hvor vi besøgte dele af Mols Bjerger.

Kristian R. Foged havde planlagt en interessant rute, og han er en fremragende fortæller.

Vi besteg "Stabelhøjene", og vi så bl. a. "Trolldhul", der er et af flere dødishuller. Særpræget natur.

Vi kørte gennem "Toggerbo", der er kendt som bosted fra jernalderen, og "Skovbjerg", der er bevokset af gammel egeskov udviklet af det oprindelige egekrat.

Der var små langhårede kreaturer af racen Colloway, der er indført fra Skotland. Der var geder, får og islandske heste samt skovkvæg, der er en krydsning af 11 forskellige racer. Alle de nævnte dyr bruges til naturpleje.

Vi tog vor medbragte forfriskning ved Miljøministeriets ejendom "Øvre Strandkær", der er et forskningscenter, og herfra styres skovdistriktet. Her er der en interessant udstilling.

Henry Slemming takkede for gaven ved sin 75-årsdag, og fortalte om en viking han havde mødt på Bavnehøj Mølle i Grenå. Vikingen havde svinget sin store økse ved hjælp af centrifugalkraften. Desuden skænkede til os alle et glas af den danske mjød "Vikingeblood".

Heraf styrket sang vi alle 10 vers af Jeppe Aakjærs "Her dukker af disen min fædrene jord" og "Danmark nu blunder den lyse nat".

Vi sluttede aftenen med at bese skovkvæggets stalde.

Anne Lis Ladefoged.

Sjælland Syd

Næste arrangement bliver højskoledagen lørdag den 1. november. I år besøger vi Brøderup Ungdomsskole i Brøderup ved Tappernøje.

Og så har kredsens medlemmer igen været på udflugt.

Denne gang gik turen til Møn. Vi begyndte på Museumsgården i Keldbylille, hvor de mange deltagere blev delt op i 4 grupper. Grupperne blev vist rundt af meget engagerede frivillige museums-medhjælpere. Undervejs kunne man se de arbejdende værksteder, hvor der bl. a. blev fremstillet sennep, smør, pileflet og kniplinger.

Vores medbragte eftermiddagskaffe blev drukket i haven i flot solskinsvej.

Derefter kørte vi til Bent Skovgaard Jensen, som meget levende fortalte om gården, den daglige drift og fremtidsplanerne, der bl. a. indbefatter en ny og større kostald. Det var meget interessant at se de to malkerobotter i drift.

Turen blev afsluttet hos Ester og Niels Aage Nielsen, hvor den medbragte aftensmad blev spist og værtsparret serverede aftenkaffen.

En rigtig god tur.

Dorrit Røtting

Det sydlige Sønderjylland

Den 19. juni afholdes aftenudflugt med generalforsamling. Vi besøgte Gitte og Jens Lyckou Petersen, Lychousminde ved Kisbæk. De købte gården i 1984, dengang hørte der 37 ha til og der var 55 malkekøer. Nu ejer Jens Lychou 150 ha og driften omfatter 190 ha. Der er 260 malkekøer, 250 kvier og 550 kalve, der sælges som Dansk Kalv.

Det store antal kvier skyldes, at Jens Lychou har planer om at fordoble besætningen. Derfor bruger han kønssorteret sæd, så der fødes 90 % kviekalve.

Besætningen er en ren besætning af Dansk Holstens race, og der sælges tyre til landboforeninger og private avlere.

8 dyr af den fine besætning udstilles på Ungskuet.

Efter gårdbesøget samledes vi på Øster Højst Kro, hvor Dansk Slægtsgårdsfor- enings landsformand Peder Mouritsen fortalte om sit landbrug og sit organisato- riske arbejde, og ikke mindst om arbejdet i Etisk Råd.

Det var blevet tid til kaffen, og derefter afholdtes generalforsamling. Der var genvalg til Jens Kristian Michelsen og Anker Olsen.

Chr. A. Krogh.

Vestsjællands- kredsen

Torsdag den 25. september 2008 arrange- res efterårsudflugt til Fuglebjergene. Kl. 13.00 mødes vi ved Fuglebjerg Kro. Vi samles i så få biler som muligt og kører til Castrup Dyrehave, hvor fhv. sparekassedirektør Preben V. Andersen fortæller om den forsvundne landsby Borup.

Så kører tilbage til Fuglebjerg Kro, hvor kaffen venter, og fortsætter derfra i egne biler til Førsløv kirke. Dagen slutter med besøg på Førsløvgård, hvor godsejer, kammerherre Nicolaj de Neergaard tager imod og viser og rundt i den smukke hovedbygning – et meget interessant barokanlæg fra 1728. Slægten de Neer- gaard har ejet Førsløvgård siden 1803.

Pris pr. person for kaffe m.v.: 80 kr.

Tilmelding senest den 18. september til Ole G. Nielsen tlf.: 58 58 40 16 eller olegn@mail.tele.dk

Christina von Arnold fortæller om Jordberga.

Sommerudflugten den 17. juni til Skåne, havde samlet fuld bus. Vi kørte forbi Fotevig og hørte om slaget i 1034. Kom til Falsterbo, så sognekirken og kik- kede over på ruinen af borgen. Begge dele minder om sildeæventyrets tid. Vi fortsatte mod Trelleborg, nød den med- bragte frokost, og fortsatte til herregår- den Jordberga, hvor godsejer Christina von Arnold tog imod og viste rund i haven og hovedbygningen. Vi fortsatte til den gamle sædegård Snårestad, der nu hedder Charlottenlund, her viste godsejer Lachmann rundt i den helt unike hoved- bygning.

Jordberga ligner i sit ydre Fredensborg Slot og Charlottenlund gør det i sit indre med en central kuppelsal. Turen slutter med middag på Dalby Gæstgivergård.

Vagn Juel Jørgensen

Nye medlemmer

Gårdejere
Sanne og Tommy Westh Pedersen
"Kirkelunde"
Skolevej 7, Nyker
3700 Rønne

Gårdejere
Jette og Flemming Jensen
"Bjerregård"
Sdr. Landevej 77
3720 Åkirkeby

Gårdejer
Jesper Poulsen
"Lille Gadegård"
Søndre Landevej 63, Pedersker
3720 Åkirkeby

Gårdejere
Bettina og Jacob Brandt Hansen
"Slettegård"
Slettegårdsvej 2
3730 Neksø

Gårdejere
Janni og Jim Jensen-Maar
"Helletsgård"
Klinteby Kirkevej 2, Ibsker
3730 Neksø

Gårdejere
Ulla og Niels Kjølner
"Jessegård"
Ølenevej 26
3751 Østermarie

Gårdejere
Christina og Anders Lassen
"Gammelvældegård"
Gammelvældevej 44, Østerlars
3760 Gudhjem

Gårdejere
Susanne og Ole Poulsen
"Aspegård"
Åsedamsvej 3, Østerlars
3760 Gudhjem

Gårdejere
Bitten Poss og Steen Skovgaard
"Sandegård"
Gammelvældsvej 33, Østerlars
3760 Gudhjem

Gårdejer
Poul Kofoed Mortensen
"Risenholm"
Risenholmvej 14, Østerlars
3760 Gudhjem

Gårdejere
Gunver og Poul Rasmussen
"Holsegård"
Brommevej 29
Østerlars 3760 Gudhjem

Kirsten Weidinger
Bytorvet 7
4340 Tølløse

Gårdejere
Christina og Palle Birk Nielsen
"Febjerggården"
Lerchenfeldtvej 231, Illerup
4400 Kalundborg

Villy Jensen
Kirkevej 3
4532 Gislinge

Gerda Frandsen
Stenholmvej 7, Brandelev
4700 Næstved

Gårdejer
Henrik Nordgaard Hansen
"Nordgård"
Stationsvej 11, Brandelev
4700 Næstved

Gårdejer Margit Clausen
"Østgård"
Horsebækvej 109
5440 Otterup

Gårdejere
Solveig og Torben Chr. Larsen
"Krogsbøllegård"
Krogsbølle Bygade 43
5440 Otterup

Hans Peter Jørgensen
Tanderupvej 91
5592 Ejby

Gårdejere
Dorthe og Asger Krogsgaard
"Mogensgård"
Søndervig Landevej 9, Holmsland
6950 Ringkøbing

Proprietærere
Ellen og Aksel Jensen
"Hygum Skovgård"
Tørringvej 14, Hygum
7300 Jelling

Gårdejere
Grete og Aage Nicolajsen
"Kejsergården"
Kejsergårdsvej 2
8500 Grenå

Gårdejere
Birthe og Niels Ove Andersen
"Askhøj"
Askhøjvej 19, Lyngby
8570 Trudstrup

Gårdejere
Anette og Hans Ventzel
"Thingdalsgård"
Tinghøjvej 28
Vammen
8830 Tjele

Frederik den Syvende

Den 6. oktober er det 200 år siden kong Frederik den Syvende blev født. Hans fader, prins Christian Frederik (1786-1848) var i 1806 blevet gift med kusinen - prinsesse Charlotte Frederikke af Mecklenburg-Schwerin (1784-1850). Hun var to år ældre end prinsen, køn, livlig og charmerende. Prinsen forelskede sig og havde ikke blik for hendes uligevægtige sind og hang til mytomani.

Efter at prinsessen i 1809 var "blevet taget på sengen" med syngemester Edouard du Puy, forviste kong Frederik den Sjette hende til Horsens.

Prins Frederik blev i København og blev passet af en kærlig og omsorgsfuld barne pige, der var som en moder for ham.

Prins Frederik havde arvet faderens høje intellekt og moderens uligevægtige sind. Hans turbulente opvækst kom til at præge ham livet igennem, men han var hverken uden dannelse eller uddannelse, selvom det ikke er de to begreber, man først tænker på, når man hører hans navn.

Den 19. januar 1848 døde kong Christian den Ottende og Frederik den Syvende blev konge. Et oprør lurede i Slesvig-Holsten, og i København krævede De Nationalliberale en fri forfatning. Krigen kom og varede til 1850, og den 5. juni 1849 underskrev kongen Danmarks Riges Grundlov. At kongen havde afgivet enevoldsmagten gav ham frihed til at beskæftige sig med tre hovedinteresser: arkæologi, fiskeri og frimureri. Han udviklede et talent for at tegne. Hans arkæologiske viden og indsats var set med samtidens forhold på højde med det ypperste. I dag anses Frederik den Syvende om ikke for at være den mest videnskabeligt velfunderede arkæolog, så dog den, der i en begyndelsesfase støttede og opmuntrede tidens fuldtidsarkæologer på samme måde, som han far, Christian den Ottende, støttede kunsten.

Kong Frederik den Syvende døde 15. november 1863.

Der findes talrige mindesmærker for Frederik den Syvende. Rytterstatuer, statuer, buste, mindelunde m. v.

Kongemindet på Bornholm er rejst i 1856 til erindring om kongens besøg i 1851, men

ellers er mindesmærkerne først kommet til efter kongens død.

Ganske vist havde kongen valgsproget: "Folkets kærlighed – min styrke", men så kendt var han heller ikke ude blandt folket. Årsagen til kongens popularitet skal findes et helt andet sted end hos kongen selv.

I 1866 fik Danmark en Grundlovsændring, der begrænsede den såkaldte fri og lige valgret fra Grundloven af 1849.

Landstingets medlemmer blev delt i tre. Der var kongevalgte landstingsmænd, der var nogle valgt ved lige valgret og nogle valgt af de større hartkornsbesiddere, embedsmænd og formuende folk.

Dengang var det ikke tilladt at sige noget dårligt om kongen, hans regering og dens love, men ved at mindes kong Frederik den Syvende kunne man som en stille protest erindres om den friere Grundlov af 1849.

OGN

I 1872 rejstes en buste af kong Frederik den Syvende i Nykøbing Sjælland. Her er budskabet klart, for på stenen står: "Kong Frederik den Syvende"

...	side	2
...	side	3
...	side	3
...	side	4
Buskmose.....	side	6
Gyldenholm ved Slagelse	side	8
Skåne - Jordberga	side	11
Nyt fra Kredsene	side	13
Grundtvigsdysen.....	side	14
Skåne - Charlottenlund	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

Oktober-november 2008

Nr. 396 - 64. årgang

Herregården Jordberga i Skåne

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Forretningsfører:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Chefkonsulent
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtøst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen

»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskreds)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmore
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen

»Krogshøjgård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«,
Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,

»Højtoftgård«,
Gammelbyvej 40, Fjelstrup
6100 Haderslev,
tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul

Jærggården
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
(Formand: Vejlekrede)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribekreds)

Esben Oddershede,

»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97 98 12 82

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf. 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Jens Skytte,

»Aldruggaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Poul Kristian Poulsen,

Kingovej 5
9600 Års
tlf. 98 62 16 80
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetche

»Hvanstrup«
Hornumvej 105.
9640 Farsø,
tlf. 98 66 32 17

Niels Ole Volhøj

»Volhøj«
Hovedvejen 1 C, Tornby
9850 Hirtshals
tlf. 98 97 74 92
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Initiativet til at der nu rejses et mindesmærke for malkekonerne, den oversete - og nu glemte - arbejdskraft i landbruget, blev taget af Dansk Slægtsgårdsforening efter en artikel i foreningens tidsskrift, hvor nu afdøde gårdejer Peter Madsen, Vemmelev fremførte sine tanker om, at der burde rejses et stort mindesmærke for de flittige koner, der arbejdede på gårdene før malkemaskinernes tid.

Slægtsgårdsforeningens daværende landsformand, Carl Martin Christensen, fandt ideen god og hovedbestyrelsen støttede op om den.

Efter formandsskiftet fortsatte jeg med arbejdet, og formanden for Dansk Slægtsgårdsarkiv, Anne Lis Ladefoged, gik aktivt ind i arbejdet, ikke mindst i det omfattende arbejde med at rejse kapital til kunstværket.

Anne Lis Ladefoged og arkivar Ejgil Overby fik en aftale med museumsdirektør Peter Baunshøj, Dansk Landbrugsmuseum om, at mindesmærket, en legemsstor figur af en malkekone, kunne opstilles ved museets indgang.

Slægtsgårdsforeningens forretningsudvalg traf - efter besøg hos forskellige kunstnere - aftale med "Stenbonden i Salling" - Jakob Vestergaard om at udføre monumentet i granit.

Nu står tilbage, at monumentet afsløres den 28. oktober, og jeg glæder mig til at se det færdige resultat og hilse på foreningens medlemmer.

Peder Mouritsen.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv - Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6,
Årslev, 8900 Randers. tlf. 86 49 13 40

Else Skovbo Jensen, Kløvervej 5,
8850 Bjerringbro. Tlf.: 86 68 40 47.

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 397 udkommer omkring den 20. december 2008. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. december 2008.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: Jannerup Offset AIS
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk*

INDBYDELSE

Dansk Slægtsgårdsforening har taget initiativ til at der rejses et monument over den danske malkekone.

Resultatet er blevet en legemsstor figur udført af billedhuggeren Jakob Vestergaard, Salling.

Figuren opstilles ved Dansk Landbrugsmuseum, Gl. Estrup ved Auning.

Medlemmer af Dansk Slægtsgårdsforening indbydes til at overvære afsløringen tirsdag, den 28. oktober 2008 kl. 13.30 med følge program:

- Velkomst ved museumsdirektør Peter Bavnhøj, Dansk Landbrugsmuseum.
- Kort orientering om Slægtsgårdsforeningen og Slægtsgårdsarkivet samt malkekones tilblivelse ved formanden Peder Mouritsen.
- Afsløring af figuren ved Knud Erik Jensen, formand for Komiteen for Dansk Landbrugsmuseum.
- "Stenbonden" Jakob Vestergaard fortæller om arbejdet og sine tanker om malkekonen.
- Derefter kaffe i centerhallen og foredrag ved Marianne Jørgensen med titlen: Multitaskende family manager - malkekone anno 2008.

Slægtsgårdsforeningens medlemmer betaler selv entre til Museerne på Gl. Estrup, så man før afsløringen kan benytte lejligheden til at besøge Dansk Landbrugsmuseum og Jysk Herregårdsmuseum.

Hvis I laver en tur ud af at besøge Gl. Estrup og forventer at kunne købe frokost i restauranten bedes I give besked til Inger M. Hansen på tlf. 59 27 59 77 eller mail imhan@post.tele.dk. Restauranten er ikke åben for alle den dag, så tilmelding er nødvendig.

Peder Mouritsen

Jakob Kr. Vestergård har udarbejdet denne lerfigur som udkast til skulpturen af malkekonen.

P. K. Hofmansen

Poul Andersen, Lund ved Næstved har sendt dette billede af P. K. Hofmansens gravsten på Trandum kirkegård i Sevel sogn, og han gør opmærksom på, at Hofmansen ville være fyldt 100 år den 19. oktober.

Peter Kristian Hofmansen var leder af Dansk Slægtsgårdsarkiv fra 1946 til 1978.

Hofmansen voksede op på en gård i Trandum. Han afsluttede sin militære karriere som løjtnant og studerede matematik på universitetet. Studiet blev aldrig afsluttet, men han blev kursustlærer ved Præmiliærkursus i København.

Han store interesse var historien, og han var en tid medhjælper hos Hans Ellekilde i Dansk Folkemindesamling. Da Hans Ellekilde var tilknyttet Slægtsgårdsarkivet som faglig konsulent, blev det ham, der skabte kontakten mellem Slægtsgårdarkivet og P. K. Hofmansen.

For P. K. Hofmansen var Dansk Slægtsgårdsforening lig med Slægtsgårdsarkivet.

Utallige er de gårdhistoriske undersøgelser, som han gennemførte, og medlemsbladet rummer mange artikler af ham.

I 1971 fik han en medarbejder, og det var meningen at hun skulle overtage arkivet, når Hofmansen gik af, men han døde inden generationsskiftet.

Rynkebygård

Stuehuset er 33 meter langt og 7 meter bredt. Huset har bevaret det gamle bindingsværk mod have-siden. (Tegning af Ellen Valentin.)

Rynkeby ved Kerteminde er kendt for sin æblemost og fortællingen om musene i Rynkeby Præstegård, men også for sine sjældne kalkmalerier med de musicerende engle.

Ved siden af kirken ligger Rynkebygård, hvor Doris og Hans Juul Holmegaard residerer. Det er en slægtsgård i femte generation med en meget interessant historie.

Hans Juul Holmegaard har gennem de sidste 20 år været kirkevæрге, og han er kasserer i Dansk Slægtsgårdsforenings Fynskreds.

Rynkebygård har været fæstegård under herregården Skovsbo. I 1860 frikøbte fæsteren Hans Madsen Munkebo gården, som han i 1865 solgte til Johan Stephansen, tipoldefar til Hans Juul Holmegaard.

Johan Stephansen var stærkt optaget af den grundtvigske vækkelse og af Kresten Kolds højskoletanker. Måske derfor havde han lyst til at flytte rundt. Hans kone Sidsel var meget ked af lysten til de evige forandringer, og da ægtemanden agtede sig til Jylland med morgentoget for at se på en ny gård, lod hun ham sove. Der er i familien formodning om, at han derefter faldt til ro på Rynkebygård.

Johan Stephansen døde i 1867 – 46 år gammel. Det blev sønnen Lars Johansen, der efterfulgte ham. Han var gift med Madsine Karentine f. Kuhl.

Lars Johansen var en dygtig og fremsynet landmand. Det fortælles, at da han lå som underkorporal i Nyborg holdt han avis, og det var bestemt ikke almindeligt dengang. Han var meget politisk interesseret, blev formand for Venstre og medlem af amtsrådet.

Han fik også ideen om at opkøbe mælk fra egnens landmænd og behandle den på eget mejeri. Det har nok været hans kones idé. Karentine var uddannet mejerske på herregården Skovsbo. Da centrifugen kom, købte Lars Johansen mælk langvejs fra.

Mejeriet ophørte i 1894.

Da man langt senere rev mejeribygningen ned, blev gulvfliserne af Ølandssten lagt i haven, hvor de stadig ligger.

Karentine og Lars Johansen havde fire døtre. De lærte alle et håndværk, hvad der på den tid var usædvanligt.

Cecilie blev mejerske, som sin mor, Marie blev håndgeringslærerinde, Dorthea blev gymnastiklærerinde og Laura blev snedker.

På gården står en smukt skab, det minder familien om Laura, der påtog sig et mandejob.

Lars Johansen nåede meget før han døde i 1898 – 52 år gammel. Karentine drev gården med bestyrer. Han hed Jens Peder Jensen og blev senere gift med Cecilie.

Cecilie og Jens Peder Jensen blev i 1902 ejere af Rynkebygård, men inden havde Karentine forlangt, at svigersønnen skulle på landbrugsskoler, og det var uden tvivl et klogt forlangende. Han blev nemlig en meget dygtig landmand, der oprettede Rynkeby Kvægavlforening, og udstillede tyre på Bellahøj.

Der stod foreningstyre på Rynkebygård indtil 1941.

Ved overtagelsen var gården på 60 tdr. land, hvoraf 53 var ager. Besætningen bestod af 20 malkekøer, 20 stk. ungvæg og kalve, 2 tyre, 4 heste og 5 plage og føl samt 3 får. Årligt solgtes 80 fedesvin.

Han havde fire foreningstyre stående og var meget aktiv i kvægavlslarbejdet. I 41 år var han sognefoged og opnåede at modtage fortjenstmedaljen i sølv.

Der var tre børn i ægteskabet, og det blev datteren Marie, der førte slægten videre på Rynkebygård. Hun blev gift med Harry Holmegaard, som forpagtede gården. Efter Jens Peder Jensens død i 1948 overtog Marie og Harry Holmegaard gården.

De fik en søn og en datter.

Sønnen Hans Juul Holmegaard blev gift med Doris, og de

Stuehuset set fra indkørslen med Doris og Hans Juul Holmegaard foran.

købte en gård nordligst i sognet, hvor de boede indtil 1978. I 1975 overtog de Rynkebygård, men flyttede først dertil, da den ældre generation var flyttet over i et nyopført hus i landsbyen. Et medarbejderhus var nedbrændt. Grunden blev delt og på den ubebyggede halvdel opførtes "aftægtsboligen".

Dengang Doris og Hans Juul Holmegaard købte Rynkebygård var der 24 køer.

Køer har altid betydet meget for gården, og Hans Juul har som ung været på en afkomstprøvestation, men de valgte at ombygge den gamle kostald så der blev plads til 60 søer. I 1998 ændredes det til slagtesvin, men da gården ligger i landsbyens midte var det ikke muligt at modernisere og udvide svineproduktionen, så i 2007 blev de sidste slagtesvin solgt.

Hans Juul har altid interesseret sig for heste. Da han blev konfirmeret var det Frederiksborghestene, senere blev det Oldenborgerne. Han har tilmed været Husar.

Nu er travheste, som har interessen. Der er 2-3 hopper og 1-2 føl. En hingst er under træning på travbanen i Odense. I dette efterår er solgt et hoppe og et føl.

Hans Juul Holmegaard siger, at man skal specialisere sig, og med noget som naboen ikke har.

I 1999 blev jorden fra deres første ejendom lagt til Rynkebygård og bygningerne solgt. Der er opkøbt et par parceller og så har familien to gange mageskiftet jord med Rynkeby Mosteri. På den måde er slægtsgården holdt ved lige og omfatter nu 50 ha, der dreves med planteavl. Sukkerroerne er på det sidste erstattet med raps.

Hans Juul Holmegaard var med i bestyrelsen for Kvægtorvet i Odense indtil det ophørte. Det var en post han "arvede" fra svigerfaderen, som sammen med andre landmænd havde været med til at opkøbe kvægtorvet før en fallit.

Hans Juul Holmegaard siger, at udviklingen i landbruget er en afvikling. Og fortsætter: Min morfar der drev gården fra 1902 til 1938 sagde, at han aldrig havde malket en ko, aldrig havde lagt i tærskværket og aldrig siddet på en selvbinde. Malkningen havde man kvinder til. Tærskværk og selvbinde var først kommet ind i landbruget, da han var en veletableret landmand, så det havde han folk til.

Doris Holmegaard fortæller, at man har brygget øl på gården indtil for fire år siden. Den sidste brygning blev filmet. Det hjemmelavede øl har begrænset holdbarhed, og da der ikke er så stort forbrug, som dengang der var mange mennesker på gården, så opgav man hjemmebryggeriet

Doris og Hans Juul Holmegaard har sønnen Michael, der bor og arbejder i Esbjerg. Hans kone er ansat i Nykredit og meget interesseret i heste, og det er muligt, at de overtager gården. Datteren Karentine bor i Århus, er psykolog og gift med en lærer. Deres søn fyldte 6 år i dette efterår.

OGN

Denne sten med gårdens navn er opstillet ved indkørslen og ses af alle, der kommer gennem Rynkeby ad Rynkebygade.

Buskmose

Buskmoses særegne hovedbygning fra 1887.

Buskmose i Rinckenæs sogn, som den lokale slægtsgårdskreds besøgte i foråret, er ingen slægtsgård, men den har en lang og meget interessant historie med familiehandler gennem 400 år. Historien er beskrevet i den årbog som Historisk Forening for Gråsten by og sogn udsendte i 1980.

Buskmose er en af de ældste gårde i sognet. Den nævnes som den sidste gård mod vest i den gamle landsby, der lå samlet omkring kirken og Hovgård. Denne by skal efter sagnet være blevet plyndret og nedbrændt af sørøvere i 1300 eller 1400-tallet, og kun kirken og gårdene Kirketorn og Buskmose blev genrejst efter ødelæggelserne. Så vidt sagnet!

Buskmoses historie

Første gang gården er nævnt er i herremanden Emmike Esbensens skifte fra 1475, da Buskmose tilfaldt sønnen Erik Emmiksen til Tyrstrupgård. Noget tyder på at Emmike Esbensen solgte Buskmose, for i 1480 nævnes Jes Riggelsen som ejer. I ægteskabet med Anna var der to sønner – Boy og Hans Riggelsen. Efter Jes Riggelsens død giftede enken sig med Jes Thomsen i Kollund.

Det ligger ikke klar om Jes Thomsen overtog Buskmose eller om brødrene Riggelsen eller en af dem gør det. Antagelig det sidste. For i 1543 hed ejeren af Buskmose Jes Riggelsen, og det er antagelig en sønnesøn af den Jes, der overtog gården i 1480.

Gården blev solgt til Nis Thaysen. I 1548 nævnes Chresten Thaysen og i 1609 Hans Thaysen som ejere. I 1610 blev Buskmose delt mellem hans Thaysens to sønner Nis og Hans. De to brødre kunne ikke klare sig gennem tiden med Trediveårskrigen og Svenskekrigene. Hans optager et lån hos hos Hans Petersen i Kruså, og da han ikke kan betale, overtager Hans Petersen ejendommen.

Nis solgte til Jens Røhen, der lånte penge hos fru Hejlvig Rehstorff, der endte med at overtage pantet.

Hans Petersen i Kruså solgte i 1663 sin del af Buskmose til Michael Thaysen, og et par år efter købte han fru Rehstorffs part.

Så var det igen en Thaysen, der ejede Buskmose.

Den søn, som Michael Thaysen havde håbet skulle overtage Buskmose, var død, så han besluttede at dele gården mellem sine to døtre: Marina gift med Peter Henrichsen og Cathrine gift med Caspar Ernst Møller.

Caspar Ernst Mølle, der er herredfoged i Lundtofte, og kort efter bliver udnævnt til slotsfoged på Nykøbing Slot og ridefoged på Falster, forpagter sin kones halve Buskmose ud.

Peter Henrichsen var forpagter af gården Kragelund i Boy, og den drev han sammen med konens halve Buskmose. I ægteskabet er ingen børn, og Peter Henrichsen døde allerede i 1696. Marina beholdt forpagtningen af Kragelund til 1702. Desuden købte hun svogeren Caspar Ernst Møllers halve Buskmose, så den store gård atter blev samlet.

På Buskmose har Marina forvalteren Nis Galcke, men da han dør, sælger hun i 1704 Buskmose til sin afdøde mands broder, Hinrich Hinrichsen.

Hinrich Hinrichsen døde i 1716, og hans enke sidder tilbage med fem små børn, men hun gav ikke op, og bistået af den handlekraftige svigermoder, Marina, driver hun gården videre til 1738, da sønnen Ebbe overtager den.

Ebbe Hinrichsen blev gift med Maren Petersen, datteren af en velhavende kniplingshandler fra Højer. Med hendes medgift og det, som den veldrevne gård kunne kaste af sig, herskede der velstand på Buskmose.

Ebbe Hinrichsen sad som en fri mand på sin gård. Ingen fæstekontrakts snærende bånd bandt ham, og han drev sin gård uden for byens fællesskab, hvilket indebar store fordele.

I ægteskabet fødtes ni børn, men kun fem voksede op. En søn blev godsinspektør på Gråsten, en blev præst og sønnen Peter blev tredje generation på Buskmose, da faderen døde. Peter Henrichsen giftede sig sent. Han var 58 og hans brud, Elisabeth Catharina Thullesen, var 18. De fik to børn, som var henholdsvis fire og seks år, da Peter Hinrichsen døde. Året efter døde det ældste barn, en dreng ved navn Ebbe. Enken fandt sig kort efter en ny ægtefælle, Christen Andersen Godt, der nok fik lov til at administrere og drive gården, men han blev ikke tilskrevet Buskmose.

Peter Hinrichsens datter, Maria Elisabeth Hinrichsen blev gift med Hinrich Carstensen Richelsen fra Egersund, og han blev den næste ejer af Buskmose.

Hinrich Carstensen Richelsen døde i 1872, og den ældste søn bestyrede Buskmose i to år til han overtog faders hjem, Pelsergård. Lillebroderen Peter Hinrichsen købte i 1874 Buskmose. Han døde 42 år gammel i 1882. Arvingerne besluttede at sælge gården, der gennem 400 år havde været beboet af gamle Rinckenæs bondeslægter.

Køberen var fra et ganske andet miljø. Det var baron Raphael Pose Perfecto von Uslar. Han var født i Mexico, hvortil hans

Buskmose fra havesiden, da medlemmer fra den sønderjyske kredse besøgte gården i maj.

fader var indvandret fra Hannover, og i sit nye land giftet sig med en mexicanerinde af spansk afstamning.

Faderen var tysk generalkonsul i Mexico.

Som ung var von Uslar taget tilbage til Tyskland, og havde en tid gjort tjeneste i hæren og fratrådte som ritmester. Senere blev han ansat i de tyske kolonier i Afrika. Det var, da han vendte hjem fra Afrika, at han i 1885 købte Buskmose. Han var da 32 år gammel.

Von Uslar, der havde viden – i al fald teoretisk – om landbrug i Mexico og Afrika, proklamerede ved overtagelsen af Buskmose, at nu skulle han vise de gammeldags bønder i Rinkenæs, hvorledes man skulle drive landbrug.

Det blev nu ikke noget man tog ved lære af. Med store hjulpløve - forspændt fire store hannoveranere - blev der pløjet så dybt, at det gule, stive skovler kom op. Høstudbyttet blev derefter, kun få fold af korn, men en stor høst af tidsler og andet ukrudt.

Den gamle hovedbygning var ikke baronen værdig, så det blev revet ned og den nuværende opført. Steder var velvalgt, som det ligger i udkanten af skoven med udsigt vidt omkring.

Det var et fantastisk og fantasifuldt byggeri, som stod færdigt i 1887. En villa i slotsstil. Hovedbygningen er forsynet med mange fremspring og karnapper. Et ottekantet tårn, der højere oppe bliver rundt for til sidst at ende i et himmelstræbende spir. Efter brand er spiret fjernet, men stadig virker Buskmoses hovedbygning med sine høje etager og mansardtaget imponerende.

Rafael von Uslar var velhavende da han erhvervede Buskmose med 187 ha, men efterhånden var pengene sluppet op, og hans familie var træt af at spæde til med økonomisk hjælp.

Der førtes stort hus på Buskmose, og landbruget kastede ikke noget af sig. Underskuddet voksede, og von Uslar bortforpagtede gården.

I 1889 blev von Uslar amtsforstander i Rinkenæs, og i 1894 konstitueret landråd i Åbenrå. Året efter blev han udnævnt. Han havde ikke nogen administrativ uddannelse og kendte for lidt til jura, og var slet ikke skolet til at overtage et preussisk landsrådsembede. Han skulle da også nogle gange komme til kort i sin iver for at fremme fortyskningen.

Buskmose blev, også efter at den var bortforpagtet, ved med at koste von Uslar penge, og i 1904 solgte han gården med 266 ha, hvoraf de 80 ha var skov, til Den preussiske Stat.

Buskmose blev en domænegård. Den preussiske Stat opkøbte store gård i de mest dansksindede områder af hertugdømmet Slesvig. Her skulle skabes mønsterbrug, der kunne inspirere og bidrage til fortyskningen. En domænegård var en del af kulturkampen i hertugdømmet, for der ansattes altid meget tysksindede forpagtere eller forvaltere, som skulle engagere sig i lokalsamfundet.

I 1920 overtog den danske domæneforvaltning Buskmose, og senere var det Jordlovsudvalget, der administrerede gården.

Den første forpagter efter 1920 var Edlef Petersen, der var hjemmetysker. Han foretog låneomlægninger i danske kroner, og på grund af overgangsordningen efter genforeningen, kom det til at koste ham dyrt.

For Edlef Petersen kom hertil, at Buskmose havde lidt under ustandselig at have skiftet forpagtere. Krigens virkninger kunne også spores. Markerne var udpinte og besætningen reduceret. En sådan gård krævede en betydelig kapitalindsats for atter at komme i drift. I 1924 måtte Edlef Petersen give op. Jordlovsudvalget indsatte en bestyrer, og året efter forpagtede Vagn Stephensen gården. Han havde mange

Buskmose o. 1965

midler i ryggen og indskød store summer i Buskmose, hvad gården havde mere glæde af end ham. Stephansen kunne ikke klare landbrugskrisen og i 1936 gav han op.

Ny forpagter blev gårdejer Laurits Nielsen, Hesselgård. Han var en dygtig landmand, og Buskmose blev igen et mønsterbrug.

Laurits Nielsen var fra Fyn, men kom efter genforeningen til Sønderjylland, hvor han i 1928 havde købt Hesselgård i Rinkenæs.

Han var med i kvægavlzarbejdet, avlsdyrseksperten, mejerierne og landboforeningerne, men også i brugsforeningen og Andelsbanken gjorde han sig gældende. Foruden det faglige var han også en ivrig deltager i det folkelige og nationale arbejde.

I 1951 købte Laurits Nielsen Buskmose.

I 1970 flyttede Laurits Nielsen til Rinkenæs, og sønnen Ebbe Fink Nielsen forpagtede den. I 1975 blev han ejer af gården.

I sommeren 2003 blev Buskmose sat til salg. Anette og Christian Wildenschild fra Løjt Land blev de nye ejere.

De havde i 1995 købt Løjt Land Maskinstation med maskiner, maskinhus og 52 ha agerjord. Her drev de foruden maskinstationen og 350 ha også en omfattende halmproduktion.

Overtagelsen af Buskmose skete 1. april 2004, men allerede om efteråret 2003 overtog de driften. Indflytningen var pr. 1. august 2004.

Anette Wildenschild fortæller, at de valgte at købe Buskmose, fordi der er mere jord i store marker, et bedre halmområde, skøn natur og et spændende hus.

Der er 165 ha til Buskmose. Der kan produceres 10.000 slagtesvin i staldene, men de er lejet ud i 10 år.

Fodermesterboligen lejes også ud.

Der er korntørring til 20.000 hkg, maskinhus på 940 m² og halmlade på 2300 m².

Foruden Buskmuses egne 165 ha omfatter driften 12 ha i forpagtning og 150 ha i pasningsaftale. Der dyrkes vinterbyg, raps, hvede og havre.

Der bjerges 10.000 bigballe halm til videresalg, først og fremmest Elsam og Løjt Fjernvarme.

Efter overtagelsen gennemførte Anette og Christian Wildenschild en omfattende renovering af hovedbygningen. Udvendig blev den pudset og malet, der blev anlagt terrasse. I 2007 anlagdes en allé fra den offentlige vej til gården og belægningen var asfalt.

Familiens næste projekt er at få repareret taget og genopført spiret.

Gyldenholm ved Slagelse

*Gyldenholm
o. 1985.*

Gyldenholm hovedgård mellem Slagelse og Fuglebjerg ejes af Jacob Johan Thomas de Neergaard, der er femte generation.

Gyldenholm gods omfatter 1.222 ha, hvoraf 691 ha er skov. Landbruget drives med traditionel planteavl.

Gyldenholm blev dannet i 1774, da assessor Anders Dinesen til Trudsholm købte to af de ni hovedgårde, som Antvorskov krongods var blevet opdelt i.

Det var 2. hovedgård Gimlinge og 3. hovedgård Lystager. Gimlinge hovedgård var en fiktiv godsdannelse, bl. .a. oprettet på det skattefrie hartkorn fra den tidligere hovedgård Skovsgård. Hertil var lagt Sørbymagle kirke og bøndergods i Sørbymagle, Sørbylille, Bøstrup, Kirkerup, Esholte, Bjærup, Vollerup, Halkevad, Lorup, Gimlingetorp, Snekkerup og Gimlinge. Hertil lagdes også Snoge vandmølle. I alt 635 tdr. hartkorn.

Lystager hovedgård var af Christian den Fjerde oprettet af landsbyen Ormager. I 1685 solgte kronen gården til oberst Steensen, men i 1706 gjorde kronen sin tilbagekøbsret gældende, og Lystager blev igen en del af Antvorskov krongods. Hovedbygningen til Lystager nedbrændte i midten af 1700-tallet. Foruden Lystagers skattefrie hovedgårdsjord omfattede dette gods Ting Jellinge og Hyllested kirker. Endvidere bøndergods i Flakkebjerg, Ting Jellinge, Haldagermagle, Stenstrup og Eskilstrup. I alt 533 tdr. hartkorn.

Da der ikke var bygninger på det nyerhvervede gods, anlagde assessor Dinesen en helt ny gård på marken med den bedste jord, der kaldtes Guldager.

Der opførtes 240 fag grundmur af sten, som var brændt på et teglværk, der blev anlagt nær byggepladsen. Under hovedgården lå 1920 tdr. land, dertil 980 tdr. hartkorn bøndergods fordelt på 133 gårdmænd og 121 husmænd.

Anders Dinesen, der oprettede Gyldenholm, var søn af Jørgen Dinissøn, forpagter af Hagedstedgård, og her fødtes han 4. marts 1737. Som ung blev Anders Dinesen fuldmægtig hos forvalteren på Bidstrupgård, og her lærte han godsadministration. Byfoged Peter Hermann von Ham i Roskilde fik øje på den unge mand, og foranledigede at han fik juridisk eksamen. Den bestod han i 1760. I slægtsbogen står: ”Anders Dinesen var ikke nogen stor jurist, men han havde den praktiske mands greb om tingene.”

6. marts 1761 udnævntes han til birkedommer ved Bidstrupgårds Birk, og 4. december blev han adjungerende og succederende byfoged samt rådmand i Roskilde. I 1765 udnævntes han til kancelliasessor.

Den 11. december 1767 fik Anders Dinesen skøde på herregården Trudsholm lidt vest for Roskilde. Han flyttede dertil og sagde sine embeder op. Den 20. juli 1771 fik han afsked i nåde som byfoged.

Han var nu gået helt over til godsadministration. Familietraditionen vil vide, at Anders Dinesen havde fået den tanke, at han ville oprette et baroni for sin slægt. Og derfor købte han de to hovedgårde ved Slagelse, som havde mere end de 1000 tdr. hartkorn, som det fordredes til et baroni.

Den 1. marts 1776 solgte Dinesen Trudsholm til gehejmeråd Frederik Christian Rosenkrantz til stamhuset Rosenholm og Ryegård. Ryegård er nabogods til Trudsholm, og de har siden hørt sammen.

Dinesen havde erhvervet lystgården Østrup i Kirkerup sogn ved Roskilde, og den afhændede han straks efter købet af de to hovedgårde.

Anders Dinesen var første gang gift med Friederiche Lovise Gamborg. Hun døde efter halvandet års ægteskab, og der var ikke født børn. Hun begravdes i Roskilde Domkirke. Godt et år efter giftede han sig med Severine Dorothea Kraft. I ægteskabet fødtes 6 børn.

Efter at Anders Dinesen havde lagt sine to hovedgårde sammen, flyttede han landsbyen Gimlingetorps bønder til det sted, hvor hovedgården Lystager havde ligget, og den nye landsby kaldte han for Lystagerorp. Gimlingetorps marker blev lagt under hovedgården.

I 1782 udnævntes Anders Dinesen til justitsråd.

I Borrebys godsarkiv, der opbevares i Landsarkivet for Sjælland, ligger et hidtil overset dokument, nemlig købekontrakt af 7. maj 1783 mellem justitsråd Faith og justitsråd Dinesen på Gyldenholm om Borreby. Købet blev dog ikke effektueret, og 14 dage senere transporteredes købekontrakten til kammerherre Castenschiold.

At Dinesen fortrød købet, kan skyldes at han var en syg mand, for han døde to år efter 48 år gammel. Han nåede ikke at gennemføre sit store ønske, nemlig at oprette baroniet og selv blive adlet under navnet Gyldenørn.

Efter justitsrådets død sad enken med godset til sønnen Jens Kraft Dinesen var blevet myndig. Hun trak sig tilbage til Grønhøjgård i Skørpinge sogn.

Jens Kraft Dinesen var jurist og blev efter overtagelsen af Gyldenholm, landvæsenskommissær i Antvorskov og Korsør amter.

I slægtsbogen står:

”Da han havde giftet sig og indså muligheden af at hans hustru kunne dø i barselsseng, oprettede de et gensidigt testamente, hvis hovedhensigt var, at Gyldenholm gård og gods kunne forblive hos en af Jens Kraft Dinesens eller forældres descendenter, og dette blev kgl. konfirmeret 6. december 1796. Alligevel solgte han ved købekontrakt af 7. maj 1800 Gyldenholm.”

Jens Kraft Dinesen købte senere Kragerup ved Ruds Vedby.

Hans oldebarn var forfatterinden Karen Blixen.

Køberne af Gyldenholm var landvæsenskommissær Peter Johansen de Neergaard til Ringsted Kloster og amtmand Christopher Schöller von Bülow til Thybjerggård.

De delte godset, så von Bülow fik hovedgården, og Neergaard fik skoven samt gården Skovsgård. Fæstegodset solgte de i fællesskab over sommeren 1801.

Bülow arbejdede på at udstykke en gård af Gyldenholm (Katrineholm), men det blev ikke til noget. Bülow havde som embedsmand ikke holdt embedets og egne midler adskilt, derfor afhændede han Gyldenholm og rejste til udlandet.

Ny ejer af Gyldenholm blev købmand Jacob Schnell, Kalundborg. Skødet er fra 1802 og i 1810 solgte han til løjtnant Christian Sørensen, den af tidens godsspekulanter. Han udstykkede gården Katrineholm, der blev afhændet til fhv. apoteker i Nakskov, Claus Seidelin Jessen.

I 1812 købte Jens Peter von Jensen Gyldenholm. Han var major i Det kongelige Livjægerkorps (datidens hjemmevern) og blev senere oberstløjtnant. Efter hans død i 1827 sad enken, Cecilie Sophie Warming, med Gyldenholm til 1836, da gården blev købt af Frederik Andreas Langheim.

I 1840 købtes Gyldenholm af Georg Koes Brøndsted (1814-1878). Han var født i København, men vokset op hos onklen, assessor Aagaard på Iselingen ved Vordingborg.

Brøndsted passede sit gods og indtog i 1842 sin plads i sogneforstanderskabet for Sørbymagle-Kirkerup gennem 20 år. Fra 1851 til 1863 var han medlem af Sorø Amtsråd. Ved folketingsvalget i 1855 stillede han sig i Skælskør og blev valgt. Ved det næste valg i 1858 stille han ikke op.

I 1862 solgte han Gyldenholm til Charles Adolph Denis de Neergaard. (Han var barnebarn af Peter Johansen de Neergaard, som i 1800 havde været medejer af Gyldenholm.)

Charles Adolph Denis de Neergaard var født på Førsløvgård i 1839, og arvede i 1850 Castrup Hovedgård, Charlottendal, Gyldenholms skov og Antvorskovskovene efter sin farbror Carl de Neergaard, Gunderslevholm. Da Gyldenholm lå midt imellem hans besiddelser valgte han at erhverve det, og han fik straks opført en prægtig hovedbygning, til afløsning af den mere ydmyg bolig.

Den store og meget imponerende hovedbygning til Gyldenholm er opført i årene 1862 – 1863 efter tegning af arkitekt J. D. Herholdt.

Det blev et betydeligt byggeri i tidens stil. En blanding af herskabelig bolig og middelalderens borg.

Siden arkitekt Hetsch i 1838 havde ombygget Steensgård på Langeland i en blanding af gotik og renæssance, var de gamle stilarter igen kommet på mode. Den nationalromantiske tid drømte sig tilbage til en historisk storhedstid. Og netop denne epoke ses på Gyldenholm.

En markant hovedfløj i to etager over høj kælder med en tårnagtig udbygning og to korte sidefløje i en etage til have-siden og mod gården et tårn.

Det var samme system, som middelalderens kongeborge blev bygget efter. En lys og venlig bolig og et tårn til forsvar. På Gyldenholm forsvinder forsvarsværket helt op i tårnet, men med tårnets afslutning er der ingen tvivl om symbolikken.

At man netop i midten af 1800-tallet søgte tilbage og byggede herregårdshovedbygninger som skulle minde om fordums herligheder fra middelalderen, hvor den gamle adel havde haft sin storhedstid, skal ses i sammenhæng med herregårdenes samfundsmæssige placering i 1800-tallet.

Gyldenholms hovedbygninger set fra haven.

Efter landboreformerne, hvor godsejerne ikke længere forvaltede stavnsbåndet, ikke havde revselsesretten af bønder, ikke skulle udskrive soldater, ikke skulle foretage skifte efter de familier, der boede i godssets gårde og huse og ikke mindst ikke længere ejede gårdene og husene, så var godsejeren blevet landmand med større marker, flere heste og redskaber, men hans placering i lokalsamfundet var ikke længere af administrativ karakter. Derfor byggedes på den tid borge, der skulle erindre om den status, som herregårdene havde haft.

Gyldenholm viser den unge godsejers drøm om en hovedbygning, der skulle understrege herregårdens plads i samfundet og dermed præsentere ham for omverdenen. Tilbage er stadig et imponerende herregårdsmiljø med store avslænger og den stilistisk interessante hovedbygning.

C. A. D. de Neergaard blev gift med Jenny Qvistgaard fra Lyngbygård. Han købte af hendes fætter det såkaldte Gimlinge kirkegods og gjorde meget for at forbedre gården.

I 1903 døde han under en jagt. Sønnen Carl de Neergaard arvede Gyldenholm og Castrup og den yngre søn Viggo de Neergaard overtog Charlottendal og Antvorskovskovene.

Carl de Neergaard var gift med Anna Henriette Münster fra Norge. I ægteskabet fødtes fire børn.

I 1944 blev avlsgården hærget af en stor brand, hvorefter de nuværende lader blev opført ved arkitekt Brüel, Haslev.

I 1948 overtog sønnen Peter Johansen Charles Eugen de Neergaard Gyldenholm og lillebroderen Edvard de Neergaard fik Castrup Hovedgård.

Peter de Neergaard blev i 1934 gift med Birte baronesse Reedtz-Thott, og de fik tre børn: Carl Holger Niels, Peter Johansen og Michala de Neergaard.

I 1973 deltes Gyldenholm gods, så ældste søn fik hovedgården med to skovdistrikt, og lillebroderen, advokat Peter de Neergaard, fik Lorup Skovdistrikt.

C. H. de Neergaard købte Skaderedegården med godt 200 tdr. land af fasteren, Solvejg de Neergaard. Skaderedegården, der tidligere havde hørt til Gyldenholm, blev bolig for godsejeren, hans hustru Lise og deres to sønner Jacob Johan Thomas og Carl Frederik.

C. H. de Neergaard moderniserede driften af Gyldenholm, og han var en tid formand for Sorø Amts Landøkonomiske Selskab.

I 1996 døde C. H. de Neergaard pludselig, og Lise de Neergaard førte godset videre til sønnen Jacob de Neergaard kunne overtage det.

OGN

Gyldenholms hovedbygning set fra gårdsiden.

PS.

Den 5. maj 1863 bortforpagtede C. A. D. de Neergaard Gyldenholm hovedgårds mejeri til Vilhelm Blume. I kontrakten findes en meget detaljeret beskrivelse af, hvordan folkenes kost og logi skulle være.

”Forpagteren skal bespise ejerens faste folk og højst seks høstfolk med to timers varsel og flere end seks med aftens varsel for 24 sk. pro persona daglig.

Har ejeren håndværksfolk fra købstaden bespises disse ved forpagterens eget bord mod betaling af 28 sk. pro persona.

Forpagteren er pligtig at levere øl til daglejerne, som beskæftiges ved markarbejdet for 6 sk. daglig pro persona.

Forvalteren og eleverne skal bespises ved forpagterens eget bord eller have anrettet på deres værelser, og de tilkommer the eller kaffe morgen og aften. Deres værelse skal holdes med rengøring samt stopning og lapning af sengeklæder, og deres lagner skal vaskes mindst 8 gange årligt. Herfor betales 12 rbd. månedlig.

Forpagteren er pligtig til daglig med en af hans piger, at lade de af ejerens folk benyttede sovekamre feje og rengøre, samt lade deres senge rede, og i lige måde skal han lade lagenerne til folkesengene vaske mindst fire gange om året, samt holde såvel disse som sengeklæderne ved lige med stopning og lapning så ofte det behøves.”

Til spisestederne blev folkene kaldt sammen med en klokke. I forpagtningskontrakten findes en madseddel over ugens syv dages faste hovedmåltider.

Om morgenen var det mælk og brød med en sild eller ost. Aftensmaden varierede mellem mælk og grød og grød og mælk.

Middagsmaden var mere varieret.

Søndag: serveres grynsuppe eller suppe og kød.

Mandag: grød og stegt flæsk eller pandekager.

Tirsdag: bollemælk eller ærter og flæsk eller kød.

Onsdag: vælling og kartofler eller flæskekage.

Torsdag: kål med flæsk eller kød.

Fredag: grød og stegt flæsk, klipfisk eller kød.

Lørdag: øllebrød og fisk.

Hele året igennem leveres mellemmad. Hver person skulle have ”et stykke rundt om brødet med smør, ost eller kød på. Hvert stykke skal foruden smør veje 18 lod (280 gram) smørret 1 lod foruden pålægning”.

Kontrakten foreskrev også, at smed, hjulmand og schæfer (fårepasser) får varm mælk og smørbrød om morgenen.

Helligdagene og helligaftenerne gives folkene bedre kost efter egnens skik og brug.

Forpagteren sørger for lysning og varme i borgerstuen, som i reglen lukkes kl. 9½.

For at forebygge klager over portionernes størrelse bestemmes, at hver kødportion skal veje mindst 11 lod (170 g) og hver flæskeportion mindst 8 lod (125 g) og er der ben i det tildelte stykke eller flæskesvær, bliver dette at fradrage vægten. Der bør altid forefindes så meget af formand og brød, som folkene vil spise medens de sidde til bords.

Ligeledes må der gives folkene så meget øl de vil drikke i marken eller ved bordet.

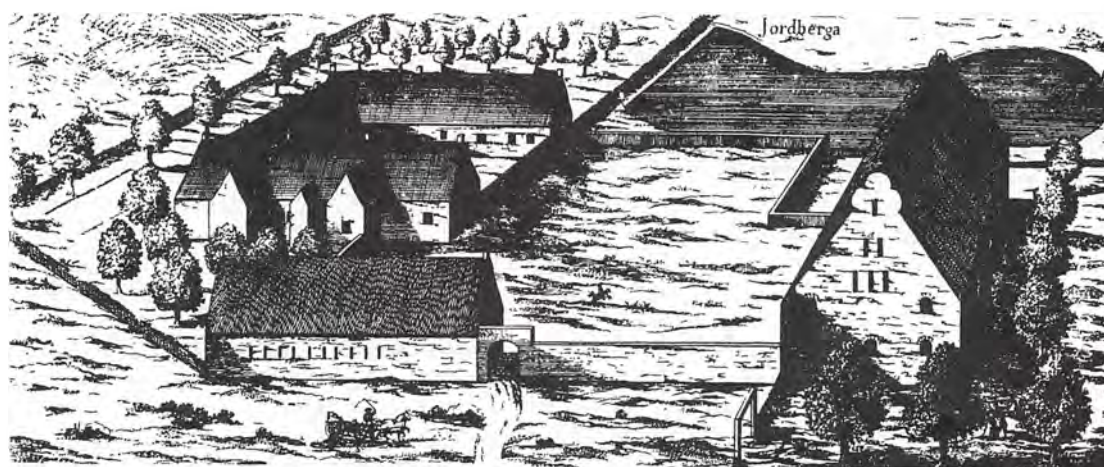
Til høstgildet gives folkene aparte mad således som skik og brug er her på de store gårde i egnen.

Brændevin leverer ejeren til enhver tid, hvad folkene skulle have, og al anden brændevinsdrikken af folkene er strengelig forbuden.

Til daglig øl må der tages 1 td. malt til 3 tønner øl samt 5 pund humle.

Når der er nogen af folkene på rejser (ude at køre f. eks. korn til købstaden) gives dem 3 stykker mad med ost og kød samt forødet øl med. Deres middagsmad får de, når de kommer hjem. Ligeledes må der holdes middagsmad til de folk, som formedelst arbejdets beskaffenhed ikke altid kan møde til den bestemte spisetid.

Skåne - Jordberga

Jordberga 1680, som det fremstår i Burman-Fischerska Prospekterna. Tegningen har syd opad, og man ser den trefløjede hovedbygning i et stokværk. Foran hovedfløjen ses hestestalden. Til højre i billedet det store hus til husdyrene.

For her i 350 året for tabet af Skånelandene at mindes det gamle danske land, berettes om to skånske herregård Jordberga (nedenfor) og Charlottenlund (se bagsiden).

Nationalitetshistorien

Vi synger glade med på de danske sange, og selvom sangteksterne kan fortolkes meget forskelligt, så elsker vi vor nationale sangskat.

Vi synger både "En gang du herre var i hele Norden, bød over England – nu du kaldes svag" og "Du puslingland, der hygger dig i smug, mens hele verden brænder om din vugge".

Begge udsagn er korrekte, men hvad er dansk land?

Historikeren Uffe Østergaard hævder, at dansk historieskrivning siden midten af 1800-tallet har været præget af "en national perspektivforvridning af fortiden". De danmarkshistorier, der er skrevet siden da, har næsten alle bygget på identiteter, som er skabt i 1800-tallets nationalstat, og projiceret dem tilbage gennem enevælden til middelalder og vikingetid.

I historieskrivningen lader man de moderne grænser afgøre, hvilke områders historie, der skulle skrives under overskriften "Danmark".

Det blev til, at Danmarkshistorien omfatter Sjælland, Fyn, Nørrejylland, det halve Slesvig og Bornholm.

Områder som Skåne, Halland og Blekinge samt Norge opfattes som underordnede og perifere.

Freden i Roskilde

I år har man stort set overset 350-året for freden i Roskilde 1658. En fred der blev påtvunget os, og hvis resultat er det største tab i Danmarkshistorien. Skåne, Halland og Blekinge udgjorde sammen med Bornholm fra tidernes morgen Østdanmark, og var befolket med danskere. Svenskerne gik ikke i krig for at befri formodede svenskere, men for at erobre rige danske landskaber.

Landbruget

Før 1658 lå Skåne tæt på sit lands hovedstad, efter 1658 var det et udkantsområde.

Landbruget havde ikke samme basale betydning i Sverige, som det havde i Danmark, og da Sverige ikke havde enevælde og i tilknytning dertil majoratslovgivning, blev udviklingen

en hel anden. Landboreformerne kom senere i Sverige og de var ikke så omfattende.

Sverige havde i begyndelsen af 1800-tallet krig mod Rusland, men ellers var der fred. Danmark havde først været i krigen med England og senere udkæmpet to slesvigske krige, så i 1800-tallet var dansk økonomi svag, og man krævede store beløb ind i skat. I Sverige forblev langt flere penge i borgernes lommer, og derfor blev der bygget meget. Talrige er de herregårde i alle størrelser, som formåede at bygge til, bygge om eller bygge nyt.

Jordberga

For den besøgende er førstehåndsindtrykket af Jordberga et imponerende barokslot, der ligger i den store have med avlsgården i passende afstand.

Barokhuset er trods sit ydre ikke ældre end 1908, da den danske arkitekt Henri Glæsel ombyggede den ældre hovedbygning. Arkitekten havde ladet sig inspirere af Fredensborg Slot, og det er tydeligt at det kuppeldækkede midterparti er hentet fra det nordsjællandske kongeslot.

Jordberga synes aldrig at have været befæstet. Her var ingen voldgrave, og man finder heller ikke spor af andre forsvarsanlæg. Sandsynligvis var det nogle meget fordringsløse bygninger, der blev plyndret og afbrændt af Gustav Horn under

Jordberga efter ombygningen i 1839 ved professor, arkitekt C. G. Brunius. Nu er borggården åben mod syd. Bag den vestre sidefløj ses den gamle staldbygning fra 1650, men med blændinger, som står til hovedbygningens gavle.

Jordberga 2008. Efter ombygningen i 1908 er det i sit ydre et elegant barokslot, der tydelig viser, at arkitekt Henri Glæsel har ladet sig inspirere af Fredensborg Slot.

krigen i 1644. Gården ejedes da af lensmanden på Varberg Iver Tagesen Krabbe, en af den skånske adels bedste mænd på den tid. Han blev senere rigsråd og statsholder i Norge. På den ødelagte gårds plads lod han i 1650 opføre en ny gård. Den udseende er gengivet på et af de burmanske billeder fra 1680'erne. Det viser en borggård med en trefløjet hovedbygning åben mod vest til ladegården. Lige nord for hovedbygningen ses en hestestald og mod vest en stor bygning til husdyrene. Om den store ladegårdsbygning skal Iver Krabbe have sagt: "Disse mure vil trodse de svenske hundes ødelæggelser". Murene står der endnu, men udsmykningen er fra 1840'erne.

I 1839 besluttede ejeren, friherre Carl Adam von Nolcken, at ombygge hovedbygningen.

Syd- og vestfløjen blev revet ned. Nordfløjen, der var den egentlige hovedbygning, blev udvidet mod øst og fik to sidefløje. Arkitekt C. G. Brunius forsynede hovedfløjen med et kvadratisk tårn og et par kviste.

Jordberga er nævnt første gang i 1355, da Anders Hollunger pantsatte Jordberga. Han efterkommer, Tage Henriksen Hollunger, var gift med Maria Tornekbrands. I ægteskabet var fem døtre, af hvilken Boel Tagesdatter fik tildelt Jordberga. Hun blev gift med Jacob Ged, der overtog gården.

Jacob Ged blev den sidste mand i den gamle skånske slægt, og datteren Karen Ged arvede Jordberga. Hun blev gift med Mogens Krabbe. Det var deres sønnesøn som lod gården opføre i 1650.

Iver Krabbe var gift med Karen Marsvin, og deres datter, Matte Krabbe, arvede Jordberga efter hans død i 1666.

Mette Krabbe var gift med Christian Vind, der ikke ville sværge troskabsed til den svenske konge, og derfor rejste han til Danmark, men deres datter Karen Vind fik efter fredsslutningen på Den skånske Krig Jordberga. Hun var gift med

Iver Krabbes stenhus til husdyrene fra 1650 set fra haven.

Christian Bille den ældre. Da han kom i bekneb for kontanter solgte han i 1684 ¼ af Jordberga til generalmajor Frederik von Buckwald.

På den måde var Jordberga delt i hundred år.

I 1690'erne solgte han sin resterende del af Jordberga til Johan Silnecker, der havde tjent gode penge på krigen. Hans søn, Peter Silnecker, overtog gården, og efter ham datteren Margareta, der forblev ugift. Hendes arvinger solgte sin andel af Jordberga til Anna Christina Adlerstierna og hendes svoger Johan Tham.

Omkring 1740 købte friherreinde Margareta Thott, enke efter friherre Axel Gustav Kurck, den store del af Jordberga. Deres søn, Arvid Frederik Kurck arvede og han købte i 1786 den manglende fjerdedel, da nu var Jordbergas jorder samlet igen.

Da ægteskabet med friherreinde Hedvig Ulrica von Nolcken var barnløst, arvede Arvid Frederik Kurcks søster, Sofia Kurck godset, da hun var nærmeste slægtning. Hun var gift med sin broders svoger friherre Arvid Reinhold von Nolcken, og havde med ham sønnen Erik Reinholt von Nolcken, der straks overtog Jordberga i 1811.

Han drev Jordberga frem til en mønstergård, og gennemførte udskiftningen for alle godsets gårde.

Det var deres søn, Carl Adam von Nolcken, som overtog gården i 1834 efter faderens død. Han skabte den nye hovedbygning og opførte en ny avlsgård. Krabbes gamle stenhus blev restaureret, og de gotiske gavle er fra denne istandsættelse.

I 1842 ophævedes hoveriet helt.

Stenhusets gavle med C. G. Brunius nygotiske udsmykning.

Friherre Carl Adam von Nolcken var gift med grevinde Sofia Henrietta Margareta Dorotea Ehrensvärd. Deres datter, Clara Amalia von Nolcken arvede Jordberga i 1857, og da hun giftede sig med Carl Gustav Stjernsvärd, overtog han gården. Han lagde mange små brug sammen, og ændrede forpagtningsafgifterne fra korn til penge. Han reducerede hovedgårdens dyrkede areal fra 800 til 600 tdr. land, da det var blevet vanskeligt at få arbejdskraft.

I 1890 anlagde han Jordberga Sukkerfabriks Aktieselskab. Jordberga tilfaldt i 1938 sønnen Gustaf Jonas Stjernsvärd, der var gift med Wanda Grøn. Deres datter Clara Charlotta Wanda Grøn Stjernsvärd var blevet gift med Hans-Göran von Arnold. Hun overtog sit fædrene god i 1939, og i 1990 overgik Jordberga til den nuværende ejer – Otto von Arnold, der sammen med hustruen forvalter godset.

Hovedbygningens østfløj er fortsat bolig for ejerne, medens hoved- og vestfløjen vises frem for selskaber og kan benyttes til kurser, konferencer m.v.

I det gamle stenhus arrangeres bl. a. koncerter.

Nyt fra kredsene

Sjælland Syd

Kredsen indbyder til den traditionelle højskoledag lørdag den 1. november 2008 på Brøderup Ungdomsskole, Karlshøj 40, Tappernøje.

Vi begynder kl. 9.30 med kaffe og velkomst ved skolens forstander, der også fortæller om skolens historie og viser rundt på skolen.

Derefter foredrag af fhv. minister Holger Hansen, Tågeby, der fortæller ud fra sin bog: "Livsløb med sporskift" - fra Tågeby til København og retur, fra landbrug og vidt omkring med betragtning af landbokulturen.

Kl. 12.00 frokost efterfulgt af sangtime med skolens tidligere sanglærer Poul Erik Thomsen.

Efter kaffepausen er der foredrag af Ole Pilegaard: "L. A. Ring set med genealogiske briller". Om maleren L. A. Ring og hans modeller.

16.00 Afslutning.

Pris for hele arrangementet kr. 230 pr. person.

Der må ikke ryges på skolen eller dens område.

Bindende tilmelding senest 26. oktober på nedenstående talon eller pr. telefon til Ole Krogh Jensen, Kroghbrogård, Holmevej 89, 4700 Næstved, tlf. 55 54 00 56, bedst formiddag, eller Asger Hennecke, Wesselvej 16, 4700 Næstved, tlf. 55 44 40 02.

Ole Krogh Jensen

Nordsjællandskredsen

Vi var 27 deltagere og havde en vellykket tur den 7. september

Søren og Lis Jensen fortalte meget om deres landbrug, og hvordan de var nået til, hvor de er i dag med en malkekvægbesætning på ca. 200 køer og godt 400 dyr i alt og hovedvægt på hjemmeavlet foder.

Søren og Lis er også med i Åbent landbrug, som der senere på måneden gav mere end tusind besøgene på en søndag. De lægger meget vægt på samarbejde, tillid og gensidigt respekt med medarbejderne, da Søren som organisationsmand i Nordsjællands Landboforening m.m er en del hjemmefra.

Mælken leveres direkte til Irma og hentes om eftermiddagen ca. kl. 17. Behandles som det første på Borup mejeri og er ude i Irma's butikker næste morgen, hvis det stod til Irma, måtte de meget gerne fordoble produktionen!

Næste besøg var Vikingskibsmuseet i Roskilde, hvor vi fik et meget interessant foredrag om vikingetiden, lidt mere nuanceret end det vi lærte i skolen! Hav-

hingstens hjemkomst fra turen til Irland hørte vi naturligvis også om.

Vi sluttede af med at spise på Søfryd i Jyllinge. Vi sad på første sal med udsigt over Roskilde Fjord, og solen skinnede for os.

Jens Brogaard Jensen

Vejlekredsen

Næste møde er vores generalforsamling, tirsdag den 28. oktober 2008, kl. 19.00. Mødet er henlagt til Kolding Herreds Landbrugsforening. Her vil formanden Asger Christensen fortælle om sit landbrug.

Steffen Buch Juul

Midtjysk kreds

Torsdag den 9. oktober havde Midtjysk Kreds indbudt til et aftenbesøg på Dragsbæk Maltfabrik i Thisted. Skønt efterårsvejret var det finest tænkelige, mødte der desværre kun 20 medlemmer op, hvad vel nok skyldtes det sene tidspunkt på dagen og den lange afstand mange medlemmer har til Thisted.

Oprindeligt havde direktør Kristian Fuglsang lovet at være til stede, men det blev i stedet hans fætter, Kim Fuglsang der viste os rundt. Han var særdeles veloplagt guide og indledte med at byde os velkommen i fabrikkens frokoststue, hvor der blev serveret øl. Derefter - i et kvarters tid - blev vist en film om virksomheden. Det sønderjyske bryggeri, Fuglsang kom ind i billedet, da det i marts 2006 købte Dragsbæk Maltfabrik og derved blev den ene af de to store aktører på det danske maltmarked.

Bryggeriet producerer i dag 11 forskellige sorter øl og 10 forskellige sodavand. I dag er det 5te generation, der driver bryggeriet S.C. Fuglsang, og det er derved et af Danmarks ældste familieejede bryggerier.

Kim Fuglsang var velorienteret om den store fabriks formåen, og tog de, der var godt gående, op af de mange trapper til forskellige afdelinger. Bagefter var der en livlig spørgelyst i kantinen, og formanden sluttede af med taksigelser for den fremragende rundvisning.

Aftenen sluttede på restaurant Bryggen, hvor der kan serveres håndbrygget øl. De fleste foretrak dog kaffe og pandekager med is - enkelte kunne dog klare begge dele

Ejgil Overby

Fynskredsen

Kredsen indbyder til teateraften tirsdag den 10. februar 2009 i Odense Koncert-hus.

Vi mødes kl. 17,00 og indleder aftenen med spisning i Radisson

SAS H C Andersen hotel, Claus Bergs Gade 7. Der serveres en 2 retters menu.

Kl. 19.30 går tæppet for Donizittis herlige opera Elskovsdrikken, en løssluppen og ægte italiensk komedie.

Der er reserveret 50 billetter, som vi har på hånden til den 20. oktober

Pris: Middag og billet: 525 kr.

Tilmelding senest den 6. oktober til Mogens Andresen på tlf.: 65 95 80 22 eller Karen Jacobsen 64 71 23 60.

Parkering ved Koncerthuset.

Betaling senest den 13. oktober til Hans Juul Holmegaard, Rynkebygade 64, 5350 Rynkeby enten på check eller overføres til konto: 0745-7650517436. (Husk afsender!)

Mogens Andersen.

Århuskredsen

Tirsdag, den 28. oktober 2008 afholdes efterårsmødet med generalforsamling.

Vi samles kl. 19.00 i "Den gamle Stald" Landbrugsmuseet, Gl. Estrup, Randersvej 4, Auning.

Først vil Slægtsgårdsforeningens landsformand Peder Mouritsen fortælle om nogle af sine tanker og aktiviteter. Derefter afholdes ordinær generalforsamling.

Anne Lis Ladefoged

Vestsjællandskredsen

Den 25. september afvikledes efterårsudflugt til Fuglebjerggen. Fhv. sparekassedirektør Preben V. Andersen, Fuglebjerg stod for første del af programmet, en tur til Castrup Dyrehave. Undervejs gjorde i et stop ved mindesmærkerne for amatørarkæologen Svend Dyhre Rasmussen, der fandt de gamle agre, som han mente var oldtidsagre, og professor Axel Steensberg, der fandt ud af at det var agre fra tidlig middelalder. Han ledede en meget omfattende udgravning og fandt også den forsvundne Landsby Borup. Inde i dyrehaven gjorde i holdt ved "Grundtvigsdyssen" en meget stor langdysse, som Grundtvig besøgte i 1808. Derefter gik vi ind til området med den forsvundne landsby. Der er intet at se, men Preben V. Andersen fortalte og takket være det gode vejr, var det tilmed en enestående naturoplevelse. Så kører til Fuglebjerg Kro, hvor kaffen ventede. Derefter besøgte vi Førsløvgård, hvor godsejer, kammerherre Nicolaj de Neergaard først fortalte om sit omfattende landbrug, viste rundt i hovedbygningen og fortalte om sin slægt, der har haft Førsløvgård siden 1803. Vi sluttede med en tur i haven. En stor have med 3½ ha græsplæne, mange sjældne træer og en charmerende tepavillon.

Efter de to besøg, der trak en linie gennem dansk landbrug gennem tusind år, var programmet slut og vi kunne drage hjemad mætte af indtryk.

Vagn Juel Jørgensen

Grundtvigsdysse

I forbindelse med Vestsjællandskredsens efterårsudflugt til Fuglebjergene besøgte vi den såkaldte Grundtvigsdysse.

Vor guide – Preben V. Andersen – fortalte:

Dybt her inde i skoven ligger langdysse med de mange navne, „Langdysse i Gunderslev Skov“, „Sandbækdysse“, „Grundtvigsdysse“ og „Gunderslevholmdysse“. Med alle disse navne har den gennem snart to hundrede år været kendt her på Fuglebjergene, men den er også kendt i sagn- og litteraturhistorien.

Den er 55 meter lang og 7,5 meter bred. Rummet indenfor randstene er fyldt op med stenblokke og den har et fritstående kammer af 4 bæresten og én dæksten.

I bondestenalderen begyndte man at bygge gravhøje og omkring 3550 f. Kr. begyndte man at bygge grave af kæmpestore sten. Disse findes udbredt i store dele af Vesteuropa og er bygget 1000 år før pyramiderne og de øvrige stengrave i Middelhavsområdet.

Det antages, at der oprindeligt har været ca. 20.000 dysser og ca. 6.000 jættestuer. Nu har vi kendskab til 4700 dysser og 700 jættestuer.

Den 26. august 1808 tidligt om morgenen roede to gode venner over Sorø Sø, begge 25 år og optaget af den tid de levede i. Det var Christian Molbech, søn af professor ved Sorø Akademi Johannes Christian Molbeck og N. F. S. Grundtvig. Deres mål var stendysse i Gunderslev Skov ved Fuglebjerg.

Molbech havde denne sommer gennemtravet store dele af Midsjælland, havde forgæves eftersøgt ruiner af, eller blot mindet om, Knud Lavards Kapel i Haraldsted.

Grundtvig havde en del år arbejdet med afhandlingen om Aselæren og hans bog ”Nordens Mytologi” stod foran sin udgivelse. Nordens Mytologi var imidlertid for Grundtvig kun indledningen, hans mål var ikke videnskabelig forskning, men folkelig vækkelse.

Den første hvil blev holdt i Lynges Præstegård, med forsinkelse gik turen herfra over Suserupsletten, hvor de så

på nogle af de stengærder, der for få år siden var rejst i forbindelse med udskiftningen. Og endelig ved ”Bjerringhusbanken”, hvor landskabet åbner sig, idet det sænker sig ned mod Tystrup Sø, har de haft det vidunderligste skue af de høststille skove, de afhøstede marker, den dybblå sø, den gamle stubmølle ved Kongskilde og de høje bakker ved Lynges-Eskildstrup.

Her hvor humlerankererne snoede sig om de høje stager i haverne er de gået ad hulvejen ved Kellerød, over bakker og gennem slugter, videre gennem byerne Tystrup, atter med hvil, i Tystrup Præstegård, og videre til Vinstrup, forbi Tase – eller Tase Mølle, som man dengang sagde – til de drejede ned langs kløften ved det allerede dengang benævnte ”Hækkenfeldt”, den vilde romantiske egn, kaldte de den.

Endelig stod de to venner ved målet for deres vandringstur. Det er en stor natur, de to unge studerende hin augustdag er trådt ind i. Forrest i billedet står Grundtvig, også fordi det er ham, der satte denne tur det stedsevarende minde i dansk litteratur.

Han skriver få dage senere det berømte digt ”Gunderslev Skov”, som han offentliggør i Nyeste Skilderi nr. 101 af København den 27. september 1808.

Det sidste vers lyder således:

Med faldende Taare
Jeg stirrer saa saare.
Hvad løfter sig hist?
O, er det ej Alterets mossede Stene,
Som Egenes Grene
Saa tætte omhvelver?
Det er! – O, jeg skælver.
Jeg dirrer af Lyst,
Og hellig Andagt opfylder mit Bryst.
Jeg iler, jeg iler med vingede Fjed,
For Asernes Alter at kaste mig ned
Og prise den hensovne Guder.

Fra Vestsjællandskredsens besøg ved Grundtvigsdysse.

I det foregående nr. 100 af Nyeste Skilderi af 24. september, havde Molbech skrevet om sine oplevelser af udflugten i prosa. Da han blev bekendt med Grundtvigs digt, tilskrev han Grundtvig – temmelig pedantisk – i Nyeste Skilderi nr. 102:

Jeg ser i det herlige Minde
 En Levning fra kraftfulde Ord,
 Og aldrig af Sjælen skal svinde,
 Hvad ikke jeg skuede kold.
 Jeg ser i de mosklædte Stene,
 Som stander i Kredsen saa tæt,
 Omhvælvet af Egenes Grene
 Et tempel for Asernes Æt.
 Men selv paa de helligste Steder,
 Hvor henrykt du skælver af Lyst.
 Ej Asernes Glans jeg tilbeder,
 Ej Andagt opfylder mit Bryst.
 Nedsjunken er Gudernes Vrimmel
 I tusendaares evige Grav.
 Og Valhal var ikke den Himmel,
 Som mennesket salighed gav.

De fortsætter deres meningsudvekslinger af den store oplevelse et stykke tid endnu gennem Nyeste Skilderi, under overskrifter "Til min Ven Grundtvig" og "Svar til min Ven Molbech".

Senere skiltes de to venners veje i så mange henseender, men ikke på grund af denne fælles oplevelse i Gunderslev Skov, for i "Kvædlinger" 1815 skrev Grundtvig:

"At det koster mig overvindelse at afskrive især de sidste linier, der ligefrem er dårekistesnak, det kan enhver forstå.

At det nu er løgn: at jeg, Gud ske lov! Lige så lidt udvortes som indvortes har nogen sinde bøjet knæ for slige afguder, der er da af to onde ting det mindste, ja, at jeg ej engang gebærdede mig som vor tids patetiske entusiaster, det ved Molbech, som var den ven, med hvem jeg fulgtes på en dejlig sommerdag fra Sorø over det dejlige bakkeland ved Tystrup Sø, ind i den virkelige højtidelige skov og til det såre mærkværdige oldtidsminde."

I denne sommer har arkæologer undersøgt dyssen, men der er endnu ikke fremlagt nogen rapport

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen,
 Kåregård,
 Badstrupvej 39,
 5485 Skamby.

Skåne - Charlottenlund

Charlottenlund ligger nær Ystad, og dens gamle navn var Snårestad sædegård. Den kom under Marsvinsholm gods, og efter at godssamleren greve Erik Ruuth i 1792 var blevet herre på Marsvinsholm, ændrede han navnet på Snårestad sædegård til Charlottenlund, efter sin tredje hustru Charlotta Warendorff.

I 1841 solgte Marsvinholms ejere Charlottenlund til et konsortium. Efter nogle hurtige ejerskift blev Charlottenlund i 1848 købt af greve Arvid Rutger Posse.

Den nye besidder var embedsmand og medlem af hovretten over Skåne og Blekinge. Hans far var landshøvding over Malmøhus len. Nogle år før erhvervelsen af Charlottenlund var han blevet gift med grevinde Amalie Caroline de la Gardie fra Löberöd

Arvid Posse lod den nuværende hovedbygning opføre i 1849-50. Han bosatte sig op godset, tog sig af driften og engagerede sig i offentlige hverv. Han grundlagde landmandspartiet i 1867, blev som landspolitiker formand for Rigsdagens Andetkammer og karrieren kronedes med statsministerposten 1880-83.

Arvid Posse var student fra Lund, og herfra kendte han den romanske middelalderarkitektur, der havde arkitekt og professor C. G. Brunius til ophavsmand. Posse henvendte sig til Brunius' elev og medhjælper, Hans Jacob Strömberg, der var engageret til at tegne Akademiske Förenings store nybygning i Lund.

I sin plan er Charlottenlund en centralbygning. Allerede i det ydre ser man midterpartiets tårnagtige opbygning med dets karakteristiske dværgtårne på hjørnerne. Den modsvares i det indre af en lysgård, dvs. at den firefløjede hovedbygningens indre gård er overdækket. Over lysgården rejser sig en kuppel 12 meter oppe. Her finder vi den romerske villastil med et centralt rum, hvorfra alle andre rum udgår - ligesom på Fredensborg Slot. Hovedbygningen er i to etager, men inde i lysgården er der en etage mere. Det er ren fiktion, men idet gør indtryk.

Efter Arvid Posses død i 1901 solgte boet Charlottenlund til Jacob Lachmann. Han var født i Odense, men var i 1881 flyttet

til Ystad. Her købte et sukkerraffinaderi, hvor der forarbejdedes rørsukker fra egne plantager i Vestindien. Det lykkedes ham hurtigt at få egnens landmænd til at dyrke sukkerroer. Og Jacob Lachmann anlagde sukkerfabrikker i Köpingsbro og Skivarp. Han anlagde en rørledning, så sukkersaften fra Charlottenlund kunne løbe til fabrikken i Ystad.

Sukkerroeproduktionen skabte et transportbehov, og derfor fik det sydlige Skåne et veludbygget jernbanenet.

Efter erhvervelsen af Charlottenlund satte godsejeren det i stand. Selve husets indretning blev ikke ændret, men stuer og sale blev dekoreret, fornemme møbler blev anskaffet og malerier af betydelige nordiske kunstnere blev anskaffet. Ikke uden grund omtales Charlottenlund som sukkerkongens slot.

Hans hustru, Clara Lachmann, oprettede "Clara Lachmanns Fond for udvidelse af det nordiske fællesskab".

Nu residerer sukkerkongens barnebarn, Johan Lachmann, på Charlottenlund, men godset er overgået til sønnen Claes Lachmann.

Johan Lachmann er meget bevidst om sin opgave, at bevare en ejendom med dens kulturhistoriske værdier.

OGN

